

Nauka o mitości, odwadze i Krzyżu

40. Rocznica obrony Krzyża
w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem

Redakcja naukowa
Andrzej Kiciński

Kielce 2024

Recenzent

ks. dr Krzysztof Mielnicki

© Komitet Organizacyjny

© Fundacja Angeli Terrae

© Katedra Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” POPUL/SN/0553/2023/01

Skład

Wiktor Idzik

Projekt okładki

ISBN 978-83-8353-231-8

Wydawnictwo JEDNOŚĆ
25-025 Kielce, ul. Jana Pawła II nr 4
Dział sprzedaży, tel. 41 349 50 50
Redakcja, tel. 41 349 50 00
www.jednosc.com.pl
e-mail: jednosc@jednosc.com.pl

Druk i oprawa
Drukarnia im. Adama Półtawskiego
www.drukarnia.kielce.pl

SPIS TREŚCI

Andrzej Kiciński
Wprowadzenie7

Maria Koc
Historyczne sejmowe oświadczenie 17

Część I. Projekt naukowy

Andrzej Kiciński
Kompendium wiedzy o walce o krzyże w szkole w Miętym ... 21

Jan Żaryn
Miętne czyli Września najmłodszego pokolenia „Solidarności”
(grudzień 1983 – kwiecień 1984).....117

Anna Mroczek
Nauka miłości podczas obrony Krzyża.
Aspekt biograficzny w kontekście historii powszechnej.....135

Mirosław Chmielewski
Łukasz Drożak
Obrona krzyża w Miętym w prasie amerykańskiej.....143

Marcin Gołębiowski
Karol Zadrozniak
Obrona krzyża w Miętym w wybranej prasie polskiej.
Perspektywa medialna.....195

Piotr Tomasz Goliszek	
Obrona krzyża w Miętnej w archiwach IPN.	
Perspektywa katechetyczna.	247
Jarosław Czerkawski	
Anna Szyszka	
Strajk o krzyże we Włoszczowie – bezinteresowna miłość do krzyża. Analiza rozwiązań prawnych obowiązujących w okresie 1945-1984	277
Roman Janiec	
Obrona krzyża w (miejscach publicznych) w Europie.	
Perspektywa prawno-teologiczna	305
Marcin Józefczyk	
Polska teologia wyzwolenia w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego a doświadczenia uczestników zwycięskiej obrony krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej	325
Część II.	
Projekt edukacyjny	
Joanna Borowicz	
Jak prowadzić lekcje religii katolickiej i historii o obronie Krzyża w Miętnej?	
Aspekt metodologiczny i praktyczny	351
Agnieszka Pilch	
Kalendarium wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej (grudzień 1983 – kwiecień 1984) w komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC)	369

Joanna Borowicz	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas II-IV Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 1: Nie zdejmę krzyża z mojej ściany... Obrona krzyża w szkole w Miętne	381
Marcin Gazda	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. II-IV Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 2: Miłość do krzyża . . .	393
Marcin Gazda	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. II-IV Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 3: Odwaga obrony krzyża.	401
Marcin Gazda	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. II-IV Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 4: Krzyż – znak wierzących w Jezusa Chrystusa.	407
Jakub Jakubowski	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. V-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 5: Podróże kształcą – droga wiary z Medyki do Miętne	415
Jakub Jakubowski	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. V-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 6: Czy będziesz odważny? Quo vadis na rzymskiej via Appia i garwolińskiej drodze pełnej ZOMO? Po której staniesz stronie?	437
Jakub Jakubowski	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. V-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 7: Dumne drzewo z Miętne	449
Joanna Borowicz	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas V-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 8: Świadkowie wiary... Obroncy krzyża z Miętne	465

Marcin Słodczyk	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas VII-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 9: Podróż z Eleazarem po drogach wiary do nieznanego Lublina i Miętneho	479
Marcin Słodczyk	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas VII-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 10: Podróż dla odważnych z Antiochii do Miętneho	499
Marcin Słodczyk	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas VII-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 11: Podróż duchowa z Rzymu do Miętneho z przystankiem w Płocku	517
Joanna Borowicz	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla Liceum i szkół branżowych. Część I. Propozycja nr 12: Świadkowie wiary... Obrońcy krzyża z Miętneho	539
Joanna Borowicz	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla Liceum i szkół branżowych. Część II. Propozycja nr 13: Po co to wszystko? Obrona krzyża w Miętne na wokandzie.	561
Tomasz Pązik	
Scenariusz lekcji religii katolickiej dla szkół ponadpodstawowych. Propozycja nr 14: Polska Joanna d'Arc i „nieznana” bitwa o krzyże dziewczyn i chłopców z Miętneho	567

Przez Polskę przetacza się kolejny front walki o prawdę historyczną. Słowo *front* nie został użyty przypadkiem, ani nie jest też przesadą. Środowiska liberalne i lewicowe, które mają dziś zasadniczy wpływ na edukację w polskich szkołach i instytucjach kultury, wprowadzają właśnie zmiany nie tylko w samych programach nauczania, ale w całej polityce historycznej. Robią to niestety za pomocą argumentów siły, wykorzystując cały aparat państwowy do – z jednej strony – zastraszania środowisk naukowych i prawniczych, a – z drugiej strony – stosując znane w czasach komunistycznych medialne a dokładniej – propagandowe techniki, znane z podręczników inżynierii społecznej. Przykłady? Wyrzucanie bohaterów narodowych z Muzeum II Wojny Światowej, wykreślenie przedmiotu „Historia i teraźniejszość” z planu nauczania, nakaz zdjęcia krzyży z warszawskich urzędów, czy wreszcie ograniczenie nauczania religii w szkołach. Wprawdzie Kościoły i związki wyznaniowe w tej ostatniej sprawie zaczynają reagować, lecz nie sposób odnieść wrażenia, że MEN zdecydowało się na atak frontalny, nie dając nawet cienia nadziei na to, że głos środowisk naukowych a przede wszystkim społeczeństwa będzie brany pod uwagę. Warto jednak odnotować, że zaistniała sytuacja wywołała także pozytywne skutki. Po raz pierwszy w historii szkolnictwa w Polsce powstało Stowarzyszenie Katechetów Świeckich, które zaczęło protestować wobec zmian w nauczaniu religii w szkołach. W mediach katolickich trwa też coraz ciekawsza dyskusja, w trakcie której coraz więcej osób odkrywa dobre owoce, jakie przynosi nauczanie religii w szkołach oraz jak bardzo temat ten został przez środowiska lewicowe i liberalne zakłamanym. Okazało się np., że w dyskusji na temat nauczania religii w szkołach zamiast argumentów rzeczowych wprowadzono hasła „zaścianka Europy”, czy „świeckości szkoły”, odmieniając je przez wszystkie przypadki. Jednocześnie skrzętnie ukrywano fakty, które burzą lewicową narrację. Dla wielu osób odkryciem było np., że nauczanie religii w szkołach jest obecne w 23 krajach Unii Europejskiej. Co więcej – jest ono obowiązkowe i w całości finansowane przez takie państwa jak: Niemcy, Austria, Szwecja, Dania, Finlandia, Malta i Grecja. Ale także tam, gdzie jest fakultatywne, nie słychać

„konieczności” oszczędzania, a chodzi m.in. o takie kraje jak: Słowacja, Belgia, Estonia, Litwa, Rumunia, Hiszpania, Włochy czy Irlandia. Chętnie natomiast media liberalnolewicowe informują o Francji, gdzie funkcjonuje model „wrogiego rozdziału Kościoła i państwa i nie istnieje możliwość oficjalnego uznania religii przez państwo i wspierania jej finansowo z jego budżetu”. Ciekawostką jest jednak fakt, że w przypadku Francji omija się temat trzech departamentów: Dolny Ren, Górny Ren, Mozela, gdzie nauczanie religii jest finansowane i prowadzone w szkołach publicznych i gdzie politycy tych regionów jasno mówią, że gdyby próbowali coś zmienić, tamtejsi wyborcy nie zagłosowaliby już na nich nigdy.

Powróćmy jednak do spychanej na margines najnowszej historii Polski po II Wojnie Światowej, gdyż to właśnie na jej kartach możemy odkryć nie tylko źródła dzisiejszych procesów, ale także zrozumieć intencje, techniki działania i sposób myślenia liderów środowisk nastawionych wrogo do jakichkolwiek przejawów nie tylko kultu religijnego, ale całej kultury chrześcijańskiej. Aby zrozumieć zatem dzisiejsze procesy, należy wrócić do historii walki z krzyżami w szkołach za czasów PRL. Można w tej kwestii wyróżnić trzy okresy, które przekornie nazwiemy krucjatami przeciw krzyżowi. Pierwsza z nich prowadzona była jeszcze za rządów ekipy stalinowskiej. Była to krucjata ówczesnego premiera Bolesława Bieruta. Mimo że zakończyła się wtedy jego porażką, okazało się jednak – była tylko preludium późniejszych wydarzeń. Warto poznać tę historię, bowiem akcja usuwania religii z terenu szkoły nie miała charakteru jednorazowego – zasadzała się na stopniowym wypieraniu przedmiotu religii katolickiej z planu lekcyjnego, szykanowaniu nauczycieli religii, zniechęcaniu rodziców do posyłania dzieci na naukę religii. Wszystko to odbywało się przy dynamicznej akcji propagandowej. Posługiwano się hasłami o równych prawach wierzących i niewierzących, tolerancji i zasadzie upolitycznienia programu wykształcenia i wychowania w szkole. Wnikliwie opisał ten proces znakomity historyk ks. prof. J. Myszor. Warto też poznać historię Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku z jego akcją zebrania 100 tysięcy podpisów w obronie

nauczania religii. Młodzież i społeczeństwo zachowali się fantastycznie i kreatywnie. Do historii przeszły obrazy, kiedy młodzież w miejscach zdjętych krzyży rysowała je lub rzeźbiła na ścianach. Wydawało się wówczas, że wstrzymano sowietyzację Polski. Choć jedna batalia została wygrana, kolejne pokolenia musiały walczyć dalej. Szkoda jednak, że tak naprawdę nikt nie ma możliwości poznania tej historii we współczesnej szkole – historii tak wielu bohaterskich młodych ludzi, którzy stanęli w obronie krzyża i wartości, które symbolizuje. Niewielu też pamięta, że ogromną cenę ponosiły wtedy osoby duchowne, jak choćby bp. S. Adamski – on i wszyscy biskupi katowiccy w 1952 r. zostali usunięci z diecezji. Nie sposób w tym miejscu przytoczyć wszystkich przykładów szykan stosowanych wobec księży. Jeden z bohaterów walki o krzyż w Miętmem – bp Jan Mazur – znał te historie i możliwe konsekwencje swojego stanięcia po stronie młodych a mimo to nie poddał się presji władz. Niniejsza praca przytacza wiele dowodów jak znaczącą okazał się postacią.

Kolejna krucjata przeciw krzyżom i religii w szkole prowadzona była przez Władysława Gomułkę, po jego dojściu do władzy. Ona także nie będzie zapewne obecna we współczesnych podręcznikach do historii. A szkoda, bo to jego okólnik z sierpnia 1958 r. o przestrzeganiu zasad świeckości szkoły stał się najbardziej cytowanym przez władze polityczne i wszedł do ulubionego słownictwa lewicy. Skala oporu społecznego była jego duża. Wiele źródeł historycznych tylko w roku ukazania się nowego prawa odnotowało 832 demonstracje, 112 przypadków bojkotu, 182 aresztowań a ponad 1200 osób ukarano finansowo. Mimo oporu społecznego udało się jednak Gomułce wyrzucić naukę religii ze szkół w 1961 r. i to co koniecznie trzeba podkreślić – robił wszystko, aby ją utrudnić także w parafii. Czas Solidarności (16 miesięcy) pozwolił myśleć i działać o powrocie do normalności. Niestety szybko go zakończył wprowadzony stan wojenny, który zapoczątkował trzecią krucjatę, tym razem za rządów Wojciecha Jaruzelskiego.

To właśnie w czasie krucjaty Jaruzelskiego na kartach historii pojawiają się wydarzenia, które rozegrały się z nieznanego miejsca

Miętne, oddalonej niecałe 70 km od Warszawy. W prestiżowej szkole rolniczej młodzież postawiła opór krucjacie Jaruzelskiego zwalczającej „emblematy religijne” i zaczęła bronić krzyży w swojej szkole, które zostały powieszono w czasach wiosny Solidarności. Ile namęczył się kłamiąc Jerzy Urban, rzecznik ówczesnego rządu, że to konflikt lokalny, mimo że bardzo szybko wyszły na jaw dokumenty, że z krzyżami w placówkach oświatowych zamierzano się rozprawić w całej Polsce. Ile namęczyli się dziennikarze z „Trybuny Ludu” pisząc, że młodzież z Miętnego broniąca krzyży jest nietolerancyjna, że łamie prawa konstytucyjne. Ile namęczyli się dziennikarze z „Tygodnika Siedleckiego”, żeby opisać „zbulwersowaną” opinię publiczną w całym województwie. Wszystkie rządowe media podawały informacje o skłócaniu Polaków. Ile wysiłków włożyły władze, aby tradycyjnie zrzucić winę na Kościół, na kler, że to on inspirował – setki szkoleń dla urzędników, dla nauczycieli, itd. Robiono wszystko (łącznie z powoływaniem specjalnych zespołów), by „wynaleźć” argumenty, że za całą akcją stoi kler, choć gołym okiem było widać, że inicjatywa wyszła od młodych – w Miętnem nie było wówczas nawet parafii. Odnalazły się na szczęście programy KW PZPR w Siedlcach, które instruowały jak o tym temacie mówić, aby pokazać, że jedyną słuszną sprawą jest nie wolność sumienia, a wymyślona świeckość szkoły, rozumiana jako walka z tym co duchowe, z tym co ma inny wymiar niż materialny i nie służy sprawie socjalizmu. W tym miejscu warto zadać pytanie „ilu dziennikarzy i polityków męczy się, by wymyślać kolejne argumenty przeciw religii w szkołach?”. Zostawmy je na razie.

Wiele osób, którym temat Miętnego jest bliski, nie zdaje sobie sprawy, jaką liczbę spraw operacyjnych przeprowadziło SB wśród nauczycieli, urzędników i młodzieży, aby pozyskać tajnych współpracowników, a znaleźli tylko dwóch.

Nawet po pobieżnej lekturze zebranego materiału, który prezentujemy w niniejszej pracy, trudno nie odnieść wrażenia, że wydarzenia związane z obroną krzyży w ZSR w Miętnem, to historia o znaczeniu przełomowym. Z jednej strony jest lustrem, w którym rozpoznać można

stosowane do dziś argumenty i sposoby działań komunistów (wczorajszych i dzisiejszych), z drugiej strony są ikoną i wzorem dla kolejnych pokoleń, które szukają źródeł swojej tożsamości. Młodzi z Miętnego stanęli po stronie wartości płynącej z krzyża, rozpoznając fałsz ideologii komunistycznej i jej nowomowy. Po której stronie staniemy dziś my, zmagając się z kolejną krucjatą? Czy przestraszymy się opinii społecznościowych trolli, głosu medialnych tub czy środowiskowego ostracyzmu? Młodzież z Miętnego nie przestraszyła się, kiedy przez 3 dni byli okrażeni przez kompanię ZOMO z Warszawy i kompanię ZOMO z Siedlec, nie licząc wszystkich służb z gminy Garwolin. Nie poddali się. Wielu z nich – także niektórzy z ich nauczycieli – poniosło za to konsekwencje. Tułali się po innych szkołach, tracili możliwości rozwoju swoich pasji i kariery zawodowej. Wielu z nich do dziś jest bezimiennych.

Wiele dokumentów, w których zapisano szczegóły działań komunistycznego aparatu władzy i jak wielkie siły zaangażowano w stłumienie strajku w Miętnem, po prostu zniszczono. Cała sprawa nie miała wyjść na jaw. Miała być wymazana z pamięci. Na szczęście wiele udało się wydobyć a niniejsza praca jest dowodem na to, że Miętno to kolejne polskie Termopile, w których tak niewielu bohaterów powstrzymało tak wielu kulturowych barbarzyńców.

Czy ich przykład obudzi w kolejnych pokoleniach podobne męstwo i da mądrość, by rozróżnić prawdę od fałszu i odwagę, by za tą prawdą się opowiedzieć? Miejmy nadzieję, że tak, a publikacja związana z projektem „Widowisko: Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu choć trochę w tym pomoże. Dla porządku przypomnijmy, że projekt „Widowisko...” został dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” POPUL/SN/0553/2023/01. Obowiązkowymi elementami realizacji projektu była konferencja naukowa w Siedlcach, widowisko w Miętnem i niniejsza publikacja.

W trakcie konferencji naukowej w Siedlcach został przedstawiony referat „*Obrona Krzyża w Miętnem – aspekt edukacyjny i medialny*”. Ze względu na ograniczenia czasowe zostały przedstawione tam fragmen-

ty nowych materiałów odnalezionych w Instytucie Pamięci Narodowej oraz danych dotyczących informacji medialnych poświęconych wydarzeniom obrony Krzyża w Miętnej. Ilość znalezionej materiału okazała się imponująca i należało dokonać dookreślenia i pogłębienia tych obszarów badawczych. Dzięki kontynuacji projektu powstały kolejne cztery artykuły naukowe. Pierwszy o tytule „*Kompendium wiedzy o walce o krzyż w szkole w Miętnej*” zawiera 16 pozycji, które są kamieniami milowymi w poznaniu zwycięskiej obrony Krzyża w Miętnej w kontekście historycznym i edukacyjnym. Okazało się, że nawet pierwsza publikacja „*Nie było miejsca dla Ciebie*” stała się jawna dopiero w 2015 r., a dopiero w kolejnym roku zniesiono klauzulę tajnością dla prac przechowywanych np. w Akademii Spraw Wewnętrznych w Warszawie. Dołączono do tego inne znaczące osiągnięcia naukowe, aby otrzymać kompendium wiedzy na rok 2024. Niewątpliwie jest to również zachęta dla innych badaczy, by prowadzić dalsze badania w IPN czy w innych archiwach, do czego zachęcić może proste zestawienie najnowszych osiągnięć badawczych. I tak np. Mirosław Chmielewski i Łukasz Drożak badając nasycenie tekstów prasowych w USA w latach 1983-1985 zawierających słowo-klucz „Mietne”, zebrali prawie dwa tysięcy tekstów prasowych. Artykuł przedstawia wyniki analizy ilościowej (statystycznej) i jakościowej przeprowadzonej w wybranych materiałach prasy amerykańskiej poświęconych tej problematyce między 7 marca a 8 kwietnia 1984 roku. Cezurą początkową jest eskalacja konfliktu, trwającego od końca 1983 roku termin końcowy wiąże się porozumieniem stron rządowej i kościelnej, konflikt kończącym. Rezultaty ich badań są opublikowane w tekście: „*Obrona krzyża w Miętnej w prasie amerykańskiej*”. Kilkumiesięczna ‘zwycięska obrona krzyża’ w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej k. Garwolina w latach 1983-1984 była relacjonowana zarówno w polskich, jak i zagranicznych mediach. Marcin Gołębiowski i Karol Zadrozniak zebrali i opracowali blisko 100 tekstów archiwalnych prasy polskiej w artykule naukowym: „*Obrona krzyża w Miętnej w wybranej prasie polskiej – perspektywa medialna*”. Piotr Goliszek, bazując na źródłach obecnych m.in. w Archiwum Archidiecezji Lubelskiej

i w IPN, publikuje artykuł: „*Obrona krzyża w Miętnej w archiwach IPN. Perspektywa katechetyczna*”. Jarosław Czerkawski i Anna Szyszka opracowali zagadnienia prawne obrony krzyży w badanych latach, w powiązaniu z drugim znanym strajkiem młodzieży we Włoszczowie: „*Strajk o krzyże we Włoszczowie – bezinteresowna miłość do krzyża. Analiza rozwiązań prawnych obowiązujących w okresie 1945-1984*”. Roman Janiec w ramach wspólnej pracy projektowej szukał odpowiedzi na pytanie: jak wygląda obrona krzyża w przestrzeni publicznej w Europie na przykładzie Francji, Anglii i Włoch? Ukazanie rezultatów badań zawarte jest w artykule: „*Obrona krzyża w (miejscach publicznych) w Europie. Perspektywa prawno-teologiczna*”. Marcin Józefczyk w czasie nagrywania wywiadów z uczestnikami strajku młodzieży w Miętnej zauważył, że część osób brała aktywny udział w formacji w Ruchu Światło-Życie. Owocem tej refleksji, ale także pracy badawczej jest artykuł pt. „*Polska teologia wyzwolenia w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego a doświadczenia uczestników zwycięskiej obrony krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej*”, który odpowiada na pytanie: na ile spotkanie uczestników zwycięskiej obrony krzyży w ZSR w Miętnej z teologią wyzwolenia ujętą przez ks. Franciszka Blachnickiego w ruchu oazowym miała wpływ na ich pełną odwagi postawę podczas wspomnianych wydarzeń?

Bez wątplenia tekst Jana Żaryna pt. „*Miętne czyli Września najmłodszego pokolenia 'Solidarności' (grudzień 1983 – kwiecień 1984)*” jest kluczem do zrozumienia współczesnej historii, a świadectwo Anny Mroczek zatytułowane: „*Nauka miłości podczas obrony Krzyża – aspekt biograficzny w kontekście historii powszechnej*” bramą wejściową do tajemnicy tych wydarzeń.

Joanna Borowicz z tekstem „*Jak prowadzić lekcje religii katolickiej i historii o obronie Krzyża w Miętnej? Aspekt metodologiczny i praktyczny*” znakomicie wprowadza w część praktyczną. Druga część zawiera nowe propozycje scenariuszy lekcji poświęconych zdobyciu wiedzy o wydarzeniach z Miętnej sprzed 40 lat, które zostały przygotowane na wszystkie etapy edukacyjne a także dla osób o specjalnych potrzebach

edukacyjnych. Oryginalnością projektu jest opracowanie kalendarium wydarzeń z ZSR w Miętmem w komunikacji wspomagającej i alternatywnej (AAC), która ułatwia porozumiewanie się osobom z trudnościami w mówieniu. Agnieszka Pilch, prezes *Stowarzyszenia Mówić bez Słów – ISAAC Polska*, która opracowała historię, przystosowała w tej metodzie również przykładową poezję młodzieży strajkującej i pieśń przez nią śpiewaną. Publikacja dostosowana jest również dla osób słabowidzących. Wszystkie scenariusze, prezentacje multimedialne i słuchowiska są dostępne w Internecie.

Oprócz obowiązkowych elementów realizacji projektu, zespół odpowiedzialny za merytoryczną realizację naukową przygotował kolejną konferencję naukową, pt. „*Odwaga młodzieży i nauczycieli oraz duchowieństwa w obronie Krzyża w Miętmem*”, która miała miejsce w Senacie Rzeczypospolitej Polskiej (Warszawa 20.06.2024 r.). Zespół ten brał też udział w konsultacjach naukowych związanych z powstaniem wystawy upamiętniającej odwagę młodzieży i nauczycieli oraz duchowieństwa w obronie Krzyża w Miętmem. Wystawa ta została zainaugurowana w Sejmie 12.06.2024 r. Dodatkowo zdigitalizowane zostały materiały dotyczące wydarzeń w Miętmem przekazane kierownikowi naukowemu projektu przez Tadeusza i Bogusławę Gorów w Siedlcach 15.12.2023 r. Marek Pawelec i Joanna Kapitan z Archiwum Uniwersyteckiego KUL utworzyli dwie nowe kolekcje – Bogumiły Szeląg i Bogusławy Gory – które dostępne są dla wszystkich badaczy.

W czasie licznych spotkań z uczestnikami obrony Krzyża w Miętmem i innymi przedstawicielami czy świata nauki, czy dziennikarzami oraz tzw. zwykłymi spotkaniami zauważyłem wśród niektórych dodatkowe oczekiwania, które na początku wydawały się marginalne. Jedni chcieli, aby projekt badawczy pełnił rolę procesu beatyfikacyjnego przynajmniej wybranych obrońców Krzyża, a drudzy oczekiwali, że stanemy się pionem śledczym jakieś wyimaginowanej organizacji tropiącej ubeków, donosicieli, czy przynajmniej tych co podpisali tzw. lojalki. Żadnej z tych intuicji i sugestii nie podjąłem w projekcie naukowym, gdyż nie mam do tego kompetencji. Proces beatyfikacyjny ma swoje

procedury i – co najistotniejsze, co zresztą niektórym delikatnie próbowałem wyjaśnić, rozpoczyna się dopiero po śmierci kandydata na ołtarze. Oczywiście poznanie dostępnych źródeł zastanych i wytworzonych pozwala na określenie portretu zmarłych uczestników takich jak: Bogumiła Szelaąg, Jarosław Maczkowski, ks. dr Władysław Zwierz czy ks. Henryk Bujnik. I tu warto podkreślić, że byli takimi osobami, jak wielu innych w tamtym czasie. Mieli mocne i słabsze strony, żyli na tych samych ziemiach, na których my żyjemy, ale to co ich wyróżnia to fakt, że otworzyli się w konkretnym czasie i miejscu na tajemnicę czegoś większego od nich i zaangażowali się w tą tajemnicę całym sobą. Resztę oceny pozostawmy specjalistom, choć trzeba dodać, że warto było poznać te znakomite postaci, jedne bezpośrednio, inne przynajmniej w dokumentach i świadectwach. Po latach to o nich pamiętamy i za nich się modlimy. Co do pionu śledczego to na początku warto przypomnieć fakt, że uczestnicy protestu dobrze wiedzą, którzy nauczyciele nie stanęli za nimi. Znamienne jest zatem, że publicznie nie wymieniają ich nazwisk, choć między sobą czasami o nich rozmawiają. Możemy więc uszanować ich wybór a przez to także oddać szacunek ich bohaterstwu.

Realizacja projektu ukazała dokumenty, w których ówczesnych rząd starał się zamknąć wydarzenia do konfliktu lokalnego. Rezultaty badań tylko ze strony edukacji medialnej w USA pokazały, że trudno dziś znaleźć wydarzenie w Polsce, które *przebiłoby* w prasie amerykańskiej obecność obrony wartości w Miętmem. Niektórzy na forach internetowych chcieliby pokazać, że wiedzą więcej i mieli jakiś „dobroczynny” wpływ na losy wydarzeń. Nic bardziej mylnego. Wielu myślało, że spaliło niewygodne akta, ale one się odnajdują i widać jak tworzono system mający zniszczyć dobre imię bp. Jana Mazura czy ks. Stanisława Bieńko i dziś po prostu wiadomo kto za tym stał, a kto nie. Poszukiwania śledcze wymagają wykwalifikowanej kadry, aby rzetelnie prowadzić dalsze badania. Niech historycy się kłócą, ale szukają prawdy, a gdy komuś przyjdzie pomysł zniszczenia dorobku IPN, wskazane są dostępne dokumenty i one dzięki projektowi jak ufamy pozostaną dla przyszłych pokoleń jako świadectwo prawdy.

Realizacja projektu była nie tylko dobrą nauką o miłości, odwadze i Krzyżu, ale i nauką o nienawiści, tchórzostwie i systemie antykościelnym. „Apel młodzieży walczącej o Krzyż Chrystusowy Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej k/Garwolina do młodzieży wierzącej w Polsce i na świecie” opublikowany na końcu, pozostaje aktualny w różnych wymiarach. Może choć dla niektórych stanie się ożywczym rachunkiem sumienia.

Ks. Andrzej Kiciński
Lublin 14.09.2024 r.

Maria Koc

HISTORYCZNE SEJMOWE OŚWIADCZENIE

Maria Koc podczas konferencji naukowej w Siedlcach, która odbyła się 23.03.2024 r. krótko przedstawiła projekt Widowiska, pt. „Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu”. W czasie projektu pełniła ona podwójną funkcję – była przewodniczącą Komitetu organizacyjnego, a jednocześnie jest posłem Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej X kadencji. Ze względów historycznych publikujemy retransmisję wypowiedzi, która miała miejsce podczas posiedzenia Sejmu nr 7 w dniu 7.03.2024 r. w Warszawie.

Oświadczenia.

„Poseł Maria Koc:

Bardzo dziękuję.

Szanowna Pani Marszałek! Wysoka Izbo! Dziś, 7 marca 2024 r. mija 40. rocznica wybuchu strajku w szkole rolniczej w Miętnej koło Garwolina. To wydarzenie, o którym mówiono w kraju i na całym świecie, przeszło do historii jako obrona krzyża w Miętnej.

Zespół Szkół Rolniczych im. Stanisława Staszica w Miętnej to jedna z najstarszych szkół rolniczych w Polsce. W tym roku obchodzi 100-lecie. Jej otwarcia w 1924 r. dokonał prezydent Stanisław Wojciechowski. To w tej szkole jesienią 1980 r., w czasach wielkich nadziei, jakie rozbudziła w Polakach „Solidarność”, uczniowie zawiesili w klasach krzyże jako symbole wiary oraz wartości chrześcijańskich, w których zostali wychowani i które były im najdroższe. Po stanie wojennym, w grudniu 1983 r. ówczesny dyrektor szkoły nakazał zdjęcie wszystkich krzyży ze ścian pracowni szkolnych. Działania dyrektora szkoły wywołały ogromne

oburzenie młodzieży. Do początków marca 1984 r. w szkole nie było już ani jednego krzyża. W geście protestu wobec tego faktu uczniowie zebra- li się na 20-minutową demonstrację. Byli jednak tak zdeterminowani, że w dniu 7 marca proklamowali szkolny strajk okupacyjny. Wzięło w nim udział ponad 400 osób. Na popiersiu Stanisława Staszica, patrona szko- ły, uczniowie zawiesili tabliczkę ze słowami Romualda Traugutta: „Byli- śmy wierni Bogu w dniach zwycięstw i chwały, pozostaniemy mu wierni w dniach prześladowań i klęski. Bóg nas nie opuści”. Strajkująca mło- dzież miała wsparcie części nauczycieli, miała wsparcie swoich rodziców, ks. bp. siedleckiego Jana Mazura oraz księży z Garwolina, którzy za to wsparcie byli prześladowani przez milicję. Miała także wsparcie samego Ojca Świętego Jana Pawła II oraz ks. Jerzego Popiełuszki. Młodych ludzi i wspierających ich profesorów straszono rozwiązaniem szkoły, wilczymi biletami, uniemożliwieniem dalszej nauki i pracy. (Dzwonek) Posuwano się do gróźb i szantażu. Na strajkujących nasyłano prokuratorów, milicję oraz ZOMO, jednak to nie złamało ducha młodych.

W 40. rocznicę tych wydarzeń jako wieloletni senator oraz poseł ziemi garwolińskiej, a także przewodnicząca komitetu obchodów 40. rocznicy obrony krzyża w Miętnej wyrażam podziw i szacunek dla nie- złomnej postawy młodych ludzi, w tamtym czasie moich rówieśników, oraz wspierających ich nauczycieli, którzy w tamtym okresie, w tak trud- nym czasie odważnie stanęli w obronie swojej wiary, w obronie krzyża oraz wartości chrześcijańskich. Nie dali się złamać, zastraszyć i znisz- czyć. Choć byli bardzo młodzi, wykazali się nadzwyczajną odwagą. Wa- sza postawa już zawsze będzie przykładem dla innych, zwłaszcza mło- dych ludzi, że trwanie przy wartościach jest możliwe w każdych, nawet najtrudniejszych warunkach. Dziękuję wam za to świadectwo. Dziękuję bardzo. (Oklaski)”.

Źródło: https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/wypowiedz.xsp?id=167&da- ta=07-03-2024&posiedzenie=7&symbol=ROSW_WYP&nr=529 [do- stęp 1.06.2024].

CZĘŚĆ I.

PROJEKT NAUKOWY

Andrzej Kiciński

<https://orcid.org/0000-0003-3076-6878>

KOMPENDIUM WIEDZY O WALCE O KRZYŻE W SZKOLE W MIĘTNEM

Praca nad projektem badawczym „Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu” miała wiele etapów badawczych. Jest to owoc pracy całej Katedry Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie oraz zaproszonych badaczy. W skład projektu naukowego realizowanego w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” POPUL/SN/0553/2023/01 weszli: ks. dr hab. Kiciński Andrzej, prof. KUL (diecezja siedlecka) – naukowy kierownik projektu; ks. dr hab. Chmielewski Mirosław CSsR (Zgromadzenie Najświętszego Odkupiciela); ks. dr hab. Czerkawski Jarosław (diecezja kielecka); ks. dr hab. Goliszek Piotr, prof. KUL (archidiecezja lubelska); ks. dr Janiec Roman (diecezja sandomierska); ks. dr Krzos Bartłomiej (diecezja sandomierska); ks. mgr lic. Józefczyk Marcin (doktorant, archidiecezja wrocławska); ks. mgr lic. Drożak Łukasz CSsR (doktorant, Zgromadzenie Najświętszego Odkupiciela); ks. mgr lic. Gołębiowski Marcin (doktorant, diecezja drohiczyńska); ks. mgr lic. Lebowa Dawid (doktorant, archidiecezja lubelska); ks. mgr lic. Zadrożniak Karol (doktorant, diecezja siedlecka); ks. mgr lic. Tomasz Pązik – (doktorant, diecezja legnicka); ks. mgr lic. Marcin Gazda – (doktorant, diecezja tarnowska); ks. mgr lic. Jakub Jakubowski – (doktorant, diecezja przemyska); ks. mgr Marcin Słodczyk – (doktorant, diecezja sosnowiecka); dr Joanna Borowicz – absolwentka katechetyki KUL (diecezja siedlecka).

Pierwszym etapem opracowania kompendium wiedzy o walce o krzyże w szkole w Miętne było przedstawienie *status quaestionis*, czyli aktualnego stanu badań. Dziś należy wskazać 16 głównych pozycji, które zostały odnalezione i zakwalifikowane podczas kwerendy naukowej. Oto one:

1. *Nie było miejsca dla Ciebie Chryste w naszej szkole ZSR Miętne*, red. Waław Hennel, Kalendarium opracowali: Krystyna Czarnocka, Bogusława Kozar-Gora, Tadeusz Gora. Puławy: Instytut Nawozów Sztucznych, Sierpień 1984.

2. *Choć zmienia się świat krzyż wiecznie trwa*, Miętne, kwiecień 1990, red. Waław Hennel, Bogumiła Szelaę, Elżbieta Mędziło, opracowanie graficzne Jerzy Jarząbek, korekta Agnieszka Maczkowska, Puławy 1990.

3. Wiesław Theiss, *Miętne: w obronie krzyża w szkole. Studium socjopedagogiczne*, „Bobolanum” 1996 rocznik 7, s. 7-27.

4. Soszka Agnieszka, *Wydarzenia w Miętne 1984-1984 w pamięci społecznej*, Warszawa Papieski Wydział Teologiczny, Sekcja „Bobolanum”, Salezjański Instytut Wychowania Chrześcijańskiego w Warszawie 1998.

5. Pieniążek Kinga Magdalena, *Prawno-społeczne aspekty obrony krzyża w Zespole Szkół rolniczych w Miętne (1983-1984)*, Lublin KUL: Wydział Prawa Kanonicznego i Administracji. Sekcja Prawa Kanonicznego 2002.

6. Andrzej Ilczuk, *Biskup Jan Mazur a strajk młodzieży szkolnej w Miętne w 1984 r.*, Warszawa: Papieski Wydział Teologiczny, Sekcja Jana Chrzciciela w Warszawie 2003.

7. *Z najnowszej historii Kościoła, Walka o krzyże. Miętne – Włoszczowa 1984*, red. Urszula Głowacka-Maksymiuk, Bernardeta Gronek, Tadeusz Krawczak, wybór, opracowanie Tadeusz Krawczak, Cyprian Wilanowski, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax 2004.

8. Szymon Oskroba, Damian Puczyński, Arkadiusz Kęder, *Prawo do Krzyża w szkole. Monografia dokumentalna ze wstępem Bogusławy Kozar-Gory*, Miętne 2004.

9. *Obrona krzyża w Miętne. Wspomnienia, dokumenty, relacje*, red. Anna Wasak, opracowanie redakcyjne Bogumił Wawer, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2004.

10. B. Szelaąg, T. Piesio, S. Szostakiewicz, *80 lat szkoły Rolniczej w Miętne 1924-2004*, Miętne: Wydawca ZSR – CPK im. St. Staszica 2004.

11. Wojciech Czepczyński, *W obronie krzyża w Miętne*, „Roczniki Humanistyczne KUL” 54(2006) 2, s. 117-125.

12. Marek Weresa, *Kościół w PRL: obrona Krzyża w Miętne (Grudzień 1983 – kwiecień 1984)*, Warszawa: Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie, Sekcja św. Jana Chrzciciela 2012.

13. *Dziennik Wioletty Kluczek z d. Sosnowskiej* [zeszyt uczniowski].

14. *600 lat parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie*, red. R. Andruszczak, Z. Gnat-Wieteska. W. Mućko, opracował Zbigniew Gnat-Wieteska, Garwolin 2018.

15. Zawistowski Jerzy, *Konflikt na tle krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne k/Garwolina*, Warszawa: Akademia Spraw Wewnętrznych Zaoczne Studium Magisterskie 1986.

16. Chor. Leszek Wójcik, *Sakralizacja szkół jako problem pracy operacyjnej na przykładzie konfliktu w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne koło Garwolina*, Legionowo: Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego 1989.

* * *

Pozycja nr 1. *Nie było miejsca dla Ciebie Chryste w naszej szkole ZSR Miętne*, red. Waclaw Hennel. Kalendarium opracowali: Krystyna Czarnocka, Bogusława Kozar-Gora, Tadeusz Gora, Puławy: Instytut Nawozów Sztucznych, Sierpień 1984. Wydano z pomocą Solidarności. Wyd. I – 1000 egz. Wyda. II 500 egz. [okładka tylna wyd. II cena 40 zł na fundusz oświaty niezależnej i fikcyjne Wydawnictwo im. Kardynała Wyszyńskiego]. IPN BU 1165/1320.

Publikacja rozpoczyna się klarownie opracowanym kalendarium wydarzeń, które przytaczamy w całości (z niewielką korektą techniczną):

I. Kalendarium wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych im. Stanisława Staszica w Miętym, grudzień 1983 – kwiecień 1984

Jesienią 1980 r. uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętym zawieszili krzyże we wszystkich pracowniach. Po zakończeniu stanu wojennego krzyże pozostały w 9-ciu pracowniach. We wrześniu 1983 r. zdjęto dwa krzyże umieszczone przy drzwiach wejściowych szkoły.

3.XII.1983 /sobota/. Dyrektor ZSR Ryszard Domański przeprowadził indywidualne rozmowy z opiekunami pracowni. Ich tematem był świecki charakter szkoły w PRL, a zasadniczym celem – polecenie zdjęcia krzyży w pracowni. Polecenie to wykonał tylko jeden nauczyciel.

15.XII /czwartek/. Uczniowie i nauczyciele konstatują zniknięcie krzyży w pracowniach. Próby wyjaśnienia kto to zrobił i na czyje polecenie pozostają bez rezultatu, co potęguje wzburzenie.

19.XII /poniedziałek/. Samorząd uczniowski wykonuje wolę uczniów – wręcza dyrektorowi pismo, żądające odpowiedzi na następujące pytania:

- Kto i na czyje polecenie zdjął krzyże?
- Na jakiej podstawie prawnej oparto tę decyzję? Czy dyrektor ma zarządzenie w tej sprawie i przez kogo jest ono podpisane?
- Dlaczego nie konsultowano tej decyzji z uczniami, mimo że krzyże zawieszono oficjalnie, za zgodą i przy aprobacie dyrekcji?
- Dlaczego krzyże nie mogą wisieć w Miętym, podczas gdy w innych szkołach wiszą nadal?
- Gdzie znajdują się zdjęte krzyże i czy uczniowie mogą je dostać z powrotem?

Pismo samorządu odczytał na apelu dyr. Domański, udzielając na nie następujących odpowiedzi:

- krzyże zdjęto przywracając porządek prawny;
- szkoła jest instytucją świecką, a państwo jest tolerancyjne w myśl Konstytucji /której art. 81 i 82 zacytował i zinterpretował według własnego uznania/;

- krzyże powieszono w okresie działań „Solidarności”, kiedy wymuszano na władzy różne decyzje;
- w innych szkołach krzyże będą również zdjęte w najbliższym czasie.

Wyjaśnienia te nie mogły uczniów usatysfakcjonować. Ich reakcją była odmowa rozejścia się do klas. Przez 1,5 godziny młodzież pozostawała na miejscu apelu śpiewając pieśni religijne, m.in. „My chcemy Boga”. Demonstrację przerwano po uzyskaniu od dyrektora zapewnienia, że sprawa zostanie ponownie rozważona z władzami i do 2 stycznia ostatecznie załatwiona.

22.XII /czwartek/. Wychowankowie internatu – wbrew zakazom – zorganizowali wspólną wieszaczkę wigilijną, na której dzielili się opłatkiem i śpiewali kolędy.

W okresie świąt sprawę zniknięcia krzyży w ZSR w Miętnej ostro i krytycznie omawiali księża z dekanatu garwolińskiego.

2.I.1984 /poniedziałek/. Na cotygodniowym apelu dyrektor zapowiedział popołudniowe zebranie Rady Pedagogicznej z udziałem przedstawicieli władz wojewódzkich, na którym zapadną decyzje w sprawie konfliktu. Uczniowie czują się dotknięci niedotrzymaniem terminu uzgodnionego uprzednio z dyrektorem.

9.I /poniedziałek/. Na porannym apelu dyrektor ogłasza swoją decyzję: w szkole świeckiej, jaką jest ZSR w Miętnej nie ma miejsca na formy i treści religijne. Oburzona młodzież zbiera się przed budynkiem szkolnym i przez 15 min. śpiewa pieśni religijne, po czym spokojnie rozchodzi się do klas. Niezadowolenie wzrasta, trwają dyskusje. Wśród młodych rodzi się bunt.

10.I /wtorek/. W godzinach od 13-tej do 17.30 młodzież podejmuje strajk protestacyjny. Po wywieszeniu cytatu z Mickiewicza: „Tylko pod krzyżem, tylko pod tym znakiem Polska jest Polską, a Polak Polakiem”, zebrani uczniowie skandują hasła: „Oddajcie nam krzyże”, „Prosimy o krzyże”, „Żądamy krzyży” oraz śpiewają pieśni religijne. Dyrektor z pięcioma nauczycielami usiłuje przeciwdziałać demonstracji. Młodzież nie dopuszcza do rozerwania szeregów; starsi dodają odwagi

młodszy, skandując: „Nie bójmy się”, „Trzymajmy się”, „Wszyscy razem”. O godz. 14-tej przyjeżdżają przedstawiciele władz wojewódzkich. Nie chcą oni jednak rozmawiać wcale z „tłumem” – jak nazywają młodzież – i żądają wyłonienia kilkusobowej delegacji. Uczniowie, bojąc się narazić swoich przedstawicieli na represje – odmawiają. Konflikt zaostrza się. Po długich pertraktacjach i otrzymaniu obietnicy władz, że nazajutrz o godz. 8-mej przedstawią one propozycję rozwiązania konfliktu, uczniowie rozchodzą się.

11.I /środa/. Rano dyrektor zakomunikował zebranim uczniom, że przedstawiciele władz wyjechali i powrócą do szkoły dopiero po południu, a nauczyciel pełniący rolę mediatora przedstawił opracowane na wczorajszej naradzie propozycje kompromisowe: powieszenie jednego krzyża w uzgodnionym miejscu, przekazanie pozostałych krzyży do kościoła parafialnego lub miejscowej kaplicy, zorganizowanie punktu katechetycznego w starym budynku szkoły. Te propozycje dyrektor od razu zdyskwalifikował, mimo że uczestniczył w ich ustalaniu. Lekceważące niedotrzymanie terminu przez władze powoduje oburzenie uczniów, którzy dają temu wyraz 1-godzinną demonstracją, po czym rozchodzą się do klas, postanawiając zebrać się ponownie o godz. 14-tej. W czasie lekcji młodzież wybiera swoich przedstawicieli i przygotowuje się do rozmów. Władze jednak zwlekają aż do godz. 20-tej. W międzyczasie, uczniowie oburzeni przeciąganiem sprawy przesyłają dyrektorowi – za pośrednictwem mediatora – votum nieufności, w którym wyrażają dezaprobatę dla lekceważącego stosunku dyrekcji do młodzieży i braku dobrej woli rozwiązywania konfliktu. W spotkaniu ostatecznie uczestniczą: przedstawiciele młodzieży w liczbie ok. 50, dyrektor Wydziału Rolnictwa Urzędu Wojewódzkiego, p. Czesław Cąkała, kierownik z tegoż Wydziału – p. Jan Jurczuk, dyrektor Wydziału ds. Wyznań Urzędu Wojewódzkiego, i pan Piątkowski oraz nauczyciel – mediator. Na wniosek uczniów w rozmowach nie uczestniczą nauczyciele. Przedstawiciele UW próbują rozkładać atmosferę opowiadaniem o swoich przeżyciach szkolnych, o sukcesach władz i składaniem wierno-poddańczych deklaracji pod adresem ludowej władzy, unikają odpowiedzi na pytania po-

stawione przez młodzież. Wniosek sformułowany przez przedstawicieli uczniów na podstawie przebiegu dyskusji, że „zdjęcie krzyży jest aktem bezprawia w niby demokratycznym państwie” oburza przedstawicieli władz, którzy demonstracyjnie opuszczają salę, wykrzykując: „nie jesteście uczniami, ale graczami politycznymi”, „kto tu rządzi – my czy wy?”, „nie uczcie nas demokracji!”. Uczniowie zapowiadają, że nie wezmą udziału w wyborach, jeśli na odpowiedzialne stanowiska są powoływani nieodpowiedzialni ludzie.

12.I /czwartek/. Na zorganizowanym przez uczniów apelu ich przedstawiciele zdają sprawozdanie z przebiegu rozmów. Oszukani – po raz kolejny – młodzi ludzie nie decydują się jednak na strajk, mimo że początkowo 70 % uczniów opowiada się za tą formą protestu. Przekonują ich jednak argumenty uczniów klas maturalnych, którzy powołują się na groźbę zawieszenia zajęć w szkole, zakomunikowaną im przez dyrektora za pośrednictwem nauczycieli oraz zwolnienia z pracy niektórych nauczycieli. Po 1,5-godzinnym proteście uczniowie rozchodzą się do klas, postanawiając po lekcjach gromadnie odnieść krzyże – odebrane od dyrektora – do kościoła w Garwolinie, odległego od szkoły o 5 km. Po lekcjach ok. 500 uczniów w zwartej kolumnie wyrusza trasą E-81 do Garwolina. Krzyże odwożą do kościoła samochodem przedstawiciele samorządu w asyście wyznaczonych przez dyrektora nauczycieli.

Księża kościoła parafialnego w Garwolinie, po odprawieniu nabożeństwa błagalnego, przyjmują krzyże, wyrażając przy tym nadzieję, że niebawem wrócą one do szkoły. Krzyże zostają umieszczone na białoczerwonej tablicy z napisem: „Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste w naszej szkole – ZSR Miętne

13-29.I. Biskup diecezji siedleckiej, ks. Jan Mazur – dla podkreślenia swego uznania dla postaw uczniów z ZSR w Miętne – ofiarował im pamiątkowe krzyże, które odtąd młodzież nosi na piersiach.

Codziennie odmawianie przez uczniów modlitwy przed i po lekcjach budzi zaniepokojenie dyrekcji i niektórych nauczycieli. Dyrektor poleca wychowawcom wezwać do szkoły rodziców najaktywniejszych uczniów. Nauczyciele, chcąc uchronić przywódców młodzieży od repre-

sji, wzywają wszystkich rodziców. Nadzieje dyrektora na to, aby skłonić ich do zakazania uczniom udziału w protestach i manifestacjach nie ziściły się: rodzice zaaprobowali postawę swoich dzieci, żądając powrotu krzyży do szkoły.

W tym stanie strony zawiesiły działanie na okres ferii.

19.II /niedziela/. Rodzice przybyli na wywiadówkę, powiesili przywiezione ze sobą krzyże na korytarzach i w pracowniach, a następnie odmówili dyrektorowi ich zdjęcia.

20.II /poniedziałek/. Krzyże wiszą. Zajęcia odbywają się normalnie.

21.II /wtorek/. Uczniowie konstatują zniknięcie krzyży. Wywołuje to ogólne oburzenie. W czasie długiej przerwy przyjeżdżają do szkoły księża prefekci, przywożąc krzyże, które w nocy zostały podrzucone staremu kościelnemu. Uczniowie, po odśpiewaniu kilku pieśni, procesjonalnie obchodzą korytarze szkoły, wieszają krzyże na dawnych miejscach, po czym rozchodzą się do klas. Po zakończeniu zajęć krzyży już nie ma.

22.II-3.III. Młodzież wiesza w pracowniach i na korytarzach krzyże otrzymane od księdza biskupa. Znikają one niemal natychmiast. Niektórzy nauczyciele zmuszają uczniów do zdejmowania krzyży groźbą wydalenia ze szkoły. Uczniowie zapowiadają, że ewentualne represje spowodują natychmiastowy wybuch strajku.

5.III /poniedziałek/. W szkole nie ma już ani jednego krzyża. Uczniowie protestują, zbierając się na długiej przerwie na 20-minutową demonstrację ostrzegawczą.

6.III /wtorek/. Uczniowie odmawiają udziału w zajęciach, modląc się wspólnie od rana do godz. 14-tej. W proteście nie bierze udziału tylko kilkanaście osób, z przewodniczącą ZSMP na czele. Natomiast do szkoły przychodzą uczniowie przebywający na zwolnieniach lekarskich. Na popiersiu patrona szkoły, Stanisława Staszica uczniowie zawieszają tablicę ze słowami Romualda Traugutta: „Byliśmy wierni Bogu w dniach zwycięstw i chwały, pozostaniemy Mu wierni w dniach prześladowań i klęski. Bóg nas nie opuści”.

Przez 7 godzin uczniowie bezskutecznie domagają się rozmowy z dyrektorem, pragnąc mu wręczyć przygotowaną petycję, po czym udają się zwartą grupą do kościoła w Garwolinie. Na czele procesji niosą duży krzyż, a w uniesionych dłoniach – krzyże noszone na piersiach. Po drodze uczniowie ZSR w Miętne wstępują do Technikum Ekonomicznego i Liceum Ogólnokształcącego w Garwolinie, wzywając młodzież z tych szkół do przyłączenia się do protestu. Po wysłuchaniu nabożeństwa błagalnego, w którym uczestniczą również grupy młodzieży ze szkół garwolińskich, uczniowie rozchodzą się do domów, a mieszkańcy internatu wracają do Miętne z krzyżem na czele. O godz. 17-tej rozpoczyna się posiedzenie Rady Pedagogicznej, z udziałem przedstawicieli władz, na którym zostaje ogłoszona decyzja o zawieszeniu zajęć, poparta groźbą rozwiązania szkoły, jeśli sytuacja się nie unormuje. Wicewojewoda, pan Nasiadko zapowiada rozliczenie się z nauczycielami, którzy – jego zdaniem – źle wychowują młodzież.

7.III /środa/. Uczniowie proklamują strajk okupacyjny. Zbierają pieniądze na żywność, gdyż personel stołówki na polecenie dyrektora odmawia im nawet chleba. Uczniowie wydelegowani do sklepu po żywność i do internatu po koce, zastają po powrocie zamknięte drzwi szkoły, a okna strzeżone przez personel. Wszystkim jednak udaje się dołączyć do strajkujących kolegów drogą przez dach i innymi, pomysłowymi sposobami. Strajkujący /było ich wtedy ok. 400/ wystawili warty, zorganizowali punkt żywnościowy i miejsca do spania na macie zapasniczej ułożonej w auli. Po odśpiewaniu apelu jasnogórskiego, ok. godz. 21.30 przyszedł do uczniów prokurator, grożąc sankcjami karnymi za okupację budynku szkolnego. Następnie dyrektor odczytał zarządzenie wojewody siedleckiego o zawieszeniu zajęć aż do odwołania. Uczniowie odśpiewali „Rotę” i przewidując wkroczenie ZOMO na teren szkoły opuścili ją, udając się do kościoła w Garwolinie. Zwartą grupą młodzieży z krzyżem na czele wędrowała drogą E-81, kilkakrotnie mijana przez kolumny samochodów milicyjnych z włączonymi sygnałami świetlnymi – natrafiła w odległości 1 km od Garwolina na blokujący drogę oddział ZOMO. Dowódca oddziału wzywa młodzież do rozejścia się, grożąc

użyciem gazów obezwładniających. Uczniowie odnoszą wrażenie, że zomowcy są pod wpływem alkoholu. Krańcowe napięcie nerwów i zmęczenie rodzi krótkotrwały popłoch, który jednak szybko zostaje opanowany. Uczniowie eskortowani przez samochody milicyjne zawracają do Miętneho, by po odśpiewaniu pieśni „My chcemy Boga” o godz. 23.40 udać się na spoczynek.

8.III /czwartek/. Od godz. 6 rano przed internatem czekają trzy autokary mające odwieźć uczniów do miejsc zamieszkania. Młodzież odmawia jednak wyjazdu, mając zamiar wziąć udział w nabożeństwie o godz. 8 rano, zapowiedzianym przez księży. Obawiając się interwencji ZOMO na drodze E-81 – uczniowie wybierają drogę przez pola, ale i tam napotykać na patrol ZOMO, przed którym chronią się na cmentarzu. Na odgłos dzwonu cmentarnego uruchomionego przez młodzież, na cmentarz przychodzi ksiądz. Za jego radą uczniowie rozpraszają się i małymi grupkami docierają do kościoła w Garwolinie, gdzie zgromadziła się już młodzież garwolińskich szkół. Po nabożeństwie, w czasie wspólnego śniadania na plebanii uczniowie postanawiają nazajutrz odbyć pielgrzymkę na Jasną Górę.

Tymczasem władze szkolne zarządziły ponowne zapisy do ZSR w Miętne, przy czym warunkiem przyjęcia jest podpisanie przez ucznia i jego rodziców oświadczenia, że zapisuje się do szkoły świeckiej, w której nie ma miejsca na symbole religijne.

9-10.III. Pielgrzymka na Jasną Górę z dwoma księżmi. Na dworcach i w pociągu uczniowie raz po raz identyfikują śledzących ich osobników.

10-25.III. We wtorki i piątki uczniowie ZSR w Miętne i innych szkół uczestniczą w specjalnych katechezach prowadzonych przez ks. biskupa Jana Mazura. W czasie tych spotkań piszą list do Ojca Świętego oraz apel do młodzieży w Polsce i świecie, który poniżej przytaczamy:

„Apel młodzieży walczącej o Krzyż Chrystusowy Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne k/Garwolina do młodzieży wierzącej w Polsce i na świecie”

Po długich zmaganiach o Krzyż Chrystusa w naszej szkole, ciągle niezłomni w swoich przekonaniach religijnych wobec władz szkolnych,

które chcą nas tego krzyża Zbawienia pozbawić, zostaliśmy wydaleny ze szkoły, bez możliwości kontynuowania nauki.

Zmuszeni tymi okolicznościami w Roku Nadzwyczajnego Jubileuszu Odkupienia, wzywamy do apelu młodzież całej Polski i świata, tę młodzież, dla której drogi jest Krzyż Chrystusa – Symbol Zbawienia i Zwycięstwa dobra nad zła, wolności nad przemocą, sprawiedliwości nad krzywdą, miłości nad nienawiścią, życia – nad śmiercią.

Prosimy Was, Przyjaciele Krzyża Chrystusowego, w imię naszej wiary i humanizmu, byście stanęli ramię w ramię z nami przy Krzyżu, który jest lub będzie w waszych szkołach czy Uczelniach i dali wyraz solidarności z nami swym protestem, modlitwą i świadectwem życia.

Duchowym wsparciem Ojca Świętego było Jego błogosławieństwo i pamiątkowe krzyżyki dla uczniów.

W szkole trwają spotkania dyrekcji z rodzicami, mające na celu nakłonienie ich do podpisania oświadczenia. Efekt tych spotkań jest minimalny. Coraz więcej uczniów odbiera w ZSR w Miętym dokumenty i usiłuje przenieść się do innych szkół. Do 27 marca liczba uczniów, którzy odebrali dokumenty przekracza 330. Mają oni jednak duże kłopoty w znalezieniu miejsca w innych szkołach, ze względu na zakaz przyjmowania uczniów z Miętym rozesłany przez Ministerstwo Rolnictwa do wszystkich szkół rolniczych.

Trwają negocjacje między ks. biskupem J. Mazurem a wojewodą siedleckim, mające na celu wypracowanie kompromisu.

27.III /wtorek/. O godz. 11.35 dyrektor zwołuje nadzwyczajny apel, na którym ogłasza ostateczne ustalenia wypracowane między Episkopatem i Rządem oraz ks. biskupem i wojewodą w trakcie pertraktacji:

- w czytelnicy szkoły będzie wisiał krzyż,
- uczniowie mogą nosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach w czasie lekcji,
- wszyscy uczniowie mogą bez przeszkód wrócić do szkoły,
- wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje,

- zastaną wycofane oświadczenia warunkujące powrót do szkoły.

Po 4 miesiącach uporczywa walka uczniów ZSR w Miętne kończy się więc ich sukcesem: Krzyż wraca do szkoły!

PS. – dopisek z lipca 1984 r. Jak było do przewidzenia, ani dyrekcja ZSR w Miętne, ani inne władze – nie poczuwają się do obowiązku respektowania przyjętych zobowiązań:

- wbrew umowie, dyr. Domański sprzeciwił się ponownemu przyjęciu do szkoły niektórych uczniów, a nawet całych klas. Np. nie przyjęto 18 uczniów z III klasy Technikum Rolniczego, twierdząc, że jest ich za mało do utworzenia klasy, podczas gdy w innym przypadku wystarczyło tylko sześciu;

- pod pretekstem reorganizacji / polegających w niektórych przypadkach na zwiększeniu liczby uczniów w klasie/ siedmiu nauczycielom zapowiedziano przeniesienie do innych szkół i miejscowości, nie przejmując się sprawami mieszkań, dojazdów, czy ambicji i specjalności zawodowych; są między nimi również nauczyciele starsi, szczególnie zasłużeni przy powstawaniu szkoły w Miętne. Niektórym z nich zabroniono nawet wstępu na teren szkoły;

- w dniu zakończenia roku szkolnego nie pozwolono uczniom wejść do biblioteki, gdzie wisi wywalczony przez nich krzyż;

- wkrótce po zakończeniu roku szkolnego, milicja przedstawia niektórym absolwentom propozycję odbycia służby wojskowej w ZOMO. Oczywiście odmówili, ale nie wiadomo, czy nie była to tzw. „propozycja nie do odrzucenia”.

Po tym kalendarium, pozycja *Nie było miejsca dla Ciebie Chryste w naszej szkole ZSR Miętne*, zawiera ważne świadectwo.

2. *Z metod kierowania szkolnictwem* (s. 8) zawiera przerażające świadectwa przesłuchania i braku kultury panów Cisa, Własacza, Jurczuka, Konopackiego i Biardy – przedstawiciele Ministerstwa Oświaty, Ministerstwa Rolnictwa, Wydziału Rolnictwa Urzędu Wojewódzkiego w Siedlcach oraz tamtejszego Kuratorium, w których wobec nauczycielki używano zwrotów, że zasłużyła ona na „szubienice za deprawowanie osobowości uczniów” (s. 8). Wspomniane są też groźby Mieczysława

Żaka – Szefa Prokuratury Rejonowej w Garwolinie, który uczniów straszyl dwoma lata więzienia.

3. Fragment hymnu Konfederatów Barskich, śpiewanego m.in. przez uczniów: „*Dawno o Panie, już nas jarzmo ciśnie...*” (s. 8).

4. *Pomoc miejscowych księży* (s. 9). To właściwie w telegramowym skrócie nazwiska księży z Garwolina i zakres ich działań praktycznych. Księża „Stanisław Bieńko, Henryk Bujnik, Sławomir Źarski i Michał Śliwowski, którzy jednoznacznie uznali zdjęcie krzyży w szkole jako akt bezprawia nadgorliwej, lokalnej władzy i poważny krok w planie ateistycznego wychowania. Aktywna postawa księży nie zakończyła się na ambonie, lecz czynnie i zdecydowanie poparli oni uczniów wszędzie tam, gdzie zabrakło rodziców i wychowawców” (tamże). Przyjechali do szkoły, aby prosić dyrektora o zaprzestanie konfliktu. Z ambony zawiadamiali środowisko garwolińskie o działaniach ówczesnych władz i służb. Spotkali się z rodzicami uczniów z Miętneho. Bili w dzwony, gdy było niebezpieczeństwo starcia młodzieży z ZOMO. Razem z uczniami szukali możliwości dalszej nauki w innych szkołach. Podczas zawieszenia nauki zorganizowali na plebanii wykłady przygotowujące do matury.

5. *A co na to rodzice* (s. 9-10). Wprowadzenie to wypowiedź dyrektora: „dla dobra waszych dzieci i spokoju w szkole radzę państwu zdjąć krzyże” (s. 9). Odpowiedzi ośmiu ojców i trzech matek są lapidarne i genialne w swej prostości i wyznaniu wiary katolickiej oraz przywiązaniu do tradycji w Polsce.

6. *Z uczniowskiej poezji* (s. 11). Trzy proste wiersze i trzy tajemnice. Kim byli uczniowie poeci z Miętneho? Kim była Danusia z kl. III, jak rozszyfrować inicjały K.K. ucznia z kl. II, czy M.G. z V Technikum? Zatrzymajmy się przy dobrej polskiej tradycji zrywów narodowych i roli poezji. Prawie każdy z nas słyszał tytuł filmu „Zakazane piosenki” i może pomyślał dlaczego zakazane? W czasie Powstania Warszawskiego muzyka dzieliła się na właściwą i niewłaściwą. Ktoś śpiewała dla powstańców, ale i ktoś inny śpiewał dla Niemców. Jak się skończy jeden i drugi zryw nikt wówczas, pomimo mocnej wiary w zwycięstwo, nie

wiedział. Powszechnie używano pseudonimów lub ukrywano się pod inicjałami, bo za ujawnienie autora tekstu i piosenki np. „Przegra wojnę głupi malarz”, czy w bardziej rozpowszechnionej wersji „Siekiera motyka” można było zginąć. Jeśli chodzi o ten konkretny tekst to dopiero po latach rodzina Anny Jachniny odnalazła jej dziennik i potwierdzono jej autorstwo. Tak i miętnianie zyskali historyczne teksty swoich dzieci i nie ujawniali ich nazwisk, aby im nie szkodzić, albo nie szkodzić sprawie. I czy autorkę odnajdziemy uczącą gdzieś w Rykach, czy autora zbiorowego w przypadku absolwentów odnajdziemy gdzieś nad rzeką Wilgą czy w samym Miętne to już kwestia czasu.

Postawienie pytania „co poeta miał na myśli w tych rymowankach?” nikomu, kto znał tamte czasy i środowisko szkoły, nie przyjdzie nawet na myśl. Pojmie bowiem w lot co mówi ta poezja stroficzna. Jest wyrażona ich językiem. Przemawia bezpośrednio. Dla odbiorców spoza regionu trzeba zlokalizować Miętne, że to koło Garwolina na trasie S17 pomiędzy Warszawą a Lublinem, a dla młodszych w przypisie pewnie się przyda rozwinięcie skrótu ZOMO. Podobnie jak dziś trzeba komentować dzieciom i młodzieży co to był „Pałacyk Michła”, „Parasol” czy „Visy”. Jest jedna zasadnicza różnica pomiędzy tekstami związanymi z Powstaniem Warszawskim a tekstami ze strajku młodzieży w Miętne. Różnica polega na tym, że przesłanie warszawskie można zawrzeć w słowach piosenki: „wiara się bije, wiara śpiewa”, a przesłanie miętnowskie w parafrazie tych słów: „wiara się modli, wiara śpiewa”. Co do wspólnego mianownika też nastąpiłaby drobna korekta, tam było „szkopy się złoścą krew ich zalewa” tu pewnie by było „komuchy się złoścą krew ich zalewa”. Oto te historyczne rymowanki.

Młodzież

Po tych wielkich strajkach,
We wsi małej Miętne,
Wiele osób mówi,
Że to miejsce święte.

Przecież to ta młodzież,
Co to nic nie warta,
O wiarę walczyła –
Wyrzekając się czarta.

Gdy już w tej wsi małej
Szkołę zawiesili,
Młodzież się nie ugięła,
Oni wciąż walczyli!

Chrystus jest wielki!
Chrystus jest Panem!
Nie będzie Domański
Górował nad plebanem!

On to jest antychryst,
Co w Boga nie wierzy.
Gdy zdejmował Krzyże,
Hańbił los młodzieży.

Lecz młodzież wierna
Swemu Bogu była,
I hańbę dla szkoły
Czynami już zmyła!
Danusia. Klasa III

Sprawa dla nas tak bliska

Stoi „tłum” ludzi młodych,
Młodych, lecz już mocnych.
Szmer po Sali się rozchodzi,
A tu nagle dyrektor wchodzi.

Wtem cisza salę zalega,
Dyrektor na nas nalega
By sprawę dla nas tak bliską
Potraktować byle jak – nisko.

Krzyczy, wymachuje rękami,
Jakby rozmawiał z bydłakami.
Chwyta się różnych sposobów,
Lecz dla nas to nie novum.

My na jego wyzwanie
Zaczynamy śpiewanie.
Ton śpiewu wznosi się wzwyż
Bo przecież chodzi o Krzyż!
K.K. – Uczeń kl. II (20.XII.1983 r.)

O nas

Kiedyś gdy pytali:
Gdzie chodzisz do szkoły,
Gdy im Miętne rzekłeś,
Oni kręcili głowy.

Teraz gdy usłyszą,
Żeś uczeń z Miętneho,
Mówią miłe słowa
I „opowiadaj Kolego!”

Bo to lud ciekawy,
Co się tam zdarzyło,
Gdzie młodzież śpiewała
i ZOMO wkroczyło /.../
M.G. – Uczennica kl. V Technikum

7. *Jest w Polsce taka szkoła* (s. 11-12). Tekst od redakcji świadczący o ich pokorze, ale i o prawdzie, którą w tamtych dniach chcieli przekazać. Pokora to charakterystyka szkoły: „Zespół Szkół Rolniczych w Miętne koło Garwolina nie jest wcale szkołą wyjątkową. Leży na peryferiach Mazowsza, w stolicy typowo rolniczej, nie stanowiącej żadnego centrum kulturalnego” (s. 11). A prawda tamtych dni jest ciekawa: „okazuje się bowiem, że uczniowie tej niczym nie wyróżniającej się w przeszłości szkoły osiągnęli taki poziom politycznego wyrobienia, że wysoki urzędnik wojewódzki, zapędzony przez nich w dyskusji w tzw. kozi róg – nazywa ich ‘graczami politycznymi’” (tamże).

To co wyróżnia i ten tekst i całość walki o krzyże to zauważalne kwalifikacje etyczne młodzieży – niedostępne dla drugiej strony konfliktu. Po drugie – samodzielność młodzieży. Zanim wspomogli ją księża i środowisko garwolińskie, sami się zorganizowali: od rzeczy podstawowych, jak jedzenie, po ważne strategie działania. Określili z częścią nauczycieli granicę ryzyka i sformułowali realistyczne żądania. Chronili swoich przywódców. Konsekwentnie dążyli do celu. Na każdym etapie brali pod uwagę, że mogą ich wyrzucić ze szkoły. Było także zawsze coś więcej: gdy np. odkrywali kłamstwo sloganów o świeckiej szkole, pojawiała się coraz większa żarliwość modlitwy skierowanej do Boga w cieniu, aby ich prowadził i wyzwolił.

8. *BeznaMIĘTNIE o sporze w MIĘTNEM* autorstwa W. Miętny (s. 13-14). Tytuł z grą słów pisanymi małymi i dużymi literami.

9. *Przekazy poparcia i solidarność* (s. 14-16). Wybór listów i telegramów z ok. 200, które wówczas posiadali. Wybrany fragment *Listu jedności* podpisanych przez uczniów 9-ciu liceów warszawskich z 700 podpisanymi. Telegram solidarności z Zespołu Szkół Elektrycznych w Siedlcach i świadomość, że ok. 10.000 mieszkańców Garwolina podpisało protest przeciwko zdejmowaniu krzyży w Miętnej, skierowany do Przewodniczącego Rady Państwa, prof. Henryka Jabłońskiego oraz Marszałka Sejmu, Stanisława Gucwy.

10. Treść piosenki i nuty: „Nie rzucim Chryste Twego Krzyża” autorstwa młodych z parafii Parczew (trwa ustalanie autorów tego tekstu). Stał się on jednym z hymnów młodzieży, śpiewany do dziś nie tylko przez ówczesnych uczniów i nauczycieli z Miętnej.

Nie rzucim Chryste Twego Krzyża

Nasz głos protestu zewsząd brzmi,
Czas nam rodacy zawrzeć szyki,
Współczesny Judasz zdjął nam Krzyż,
Czy tak jak niegdyś – za srebrniki?

Niech zabrzmi róg i serce chętne,
Świadectwo wiary dać się godzi.
Jak kochać Krzyż – wskazało Miętne,
Jakimi są dowiedli młodzi.

Oto jest chluba, oto hart,
Oto jest sól tej ziemi.
Dali odpowiedź ile jest wart
I jak Krzyż Polak ceni.

Chwała Wam! Cześć! Odważni wierni,
Nas Krzyż nie hańbi, nie poniża.
Wśród tylu dróg i życia cierni –
Nie rzucim Chryste Twego Krzyża!

18.III 1984 Młodzi Parafii Parczew

* * *

Status quaestionis w 6-stą rocznicę obrony Krzyża w Miętnej

Pozycja nr 2. Choć zmienia się świat krzyż wiecznie trwa, Miętne, kwiecień 1990, red. Waclaw Hennel, Bogumiła Szelaż, Elżbieta Mędziło, opracowanie graficzne Jerzy Jarzabek. Korekta Agnieszka Maczkowska, Puławy 1990.

Publikacja rozpoczyna się krótkim wpisem bp. Jana Mazura: „Dni marcowe 1984 roku głęboko zapisały się nie tylko w sercach młodzieży szkolnej uczącej się w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej, ale także odezwały się szerokim echem w Kraju i na świecie. Obiektem podziwu była postawa młodzieży w obronie najświętszych uczuć religijnych, w obronie znaku Krzyża, jej cierpliwość i płynący z przekonań religijnych pokój i ufność. Walcząc w obronie swoich ideałów młodzież opierała się o Boga i Kościół, dają nam wszystkim przykład i zachętę do podobnej postawy w trudzie odradzania jednostek i Narodu w chwili obecnej. Siedlce, 22 III 1990 Jan Mazur bp” (s. 1).

Następnie zespół redakcyjny w słowie wprowadzającym zatytułowanym „*Jak pozbyć się niechęci...*”, postawił wielokropek. „Jak pozbyć się niechęci tych, tych co upomnieli się o krzyże w Miętym do tych, którzy bronili... no, nie wiadomo czego bardziej, marksizmu czy swojej osobistej pozycji w PRL-owskim systemie? Jak także zakończyć niechęć tych drugich do pierwszych? Oto pytanie na dzisiaj, po sześciu latach i po tym wszystkim co w tym czasie się wydarzyło, zwłaszcza w roku ostatnim. Zakończyć trzeba. Do tego zobowiązuje ten właśnie krzyż, o który walczono. W różnych rozmowach z byłymi przeciwnikami krzyży w szkole często proponują oni pojednawczo: Przyznajmy obustronnie, że wszyscy popełniliśmy błąd rozdmuchując nieistotne sprawy, osadzone w realizmie życia do przesadnych rozmiarów. Chrześcijanin nie może przyjąć tej propozycji. Dla niego prymat wartości duchowych nad materialnymi winien być właśnie czymś realnym w jego życiu. Rozwiązanie pozostaje tylko jedno: nie zamazując istoty sporu przestań wytykać komukolwiek, że kiedyś przyjął złą w nim postawę. Zapomnieć mu to. Wtedy i on może dojść do przekonania, że źle postąpił. A w każdym razie powstaną warunki do dobrego zgodnego współżycia, tak dziś potrzebnego Rzeczpospolitej” (s. 2).

Kolejny materiał, w którym Jarosław Maczkowski (s. 3-10) napisał nie tylko relację ucznia z klasy maturalnej, ale właściwie bezcenny dziennik duszy. Ktoś, kto zamierza pisać o postawach młodzieży, nie może opuścić tego tekstu. Dziś w różnych naukach ceniona jest metoda biograficzna. W pedagogice zaliczana jest do jakościowych metod badań. Stosując ją – być może nieświadomie – Jarosław Maczkowski przyczynia się nie tylko do teoretycznego wyjaśnienia wielu pojęć, ale i procesów rozwoju, szczególnie dorastającej młodzieży. Maczkowski na koniec wyznaje: „trudno na pewno cieszyć się wolnością, gdy nie pamięta się czasów niewoli, ale w pogoni za sukcesem, szczęściem, pieniędzmi trzeba się zatrzymać, zastanowić się co jest najważniejsze i wiedzieć o tym, że ważne jest, aby orzeł miał koronę, aby Krzyż był tam, gdzie chcą go ludzie wierzący: w szkole, w pracy, przy drodze, abyśmy mogli zawsze pełnym głosem wyrażać swe myśli i uczucia. Dziękuję

Bogu za lekcję udzieloną mi podczas pamiętnych dni w Miętnej” (s. 10). Pod jego tekstem jest zdjęcie z zapiskiem „8 III 1984 r. Msza św. Po zamknięciu szkoły już spakowani” i rzucają się w oczy 4 duże torby przed młodzieżą i ich spojrzenia w nieznaną przyszłość.

Następnie zamieszczony jest list „jedności” ks. Jerzego Popiełuszki z 15 III 1984 r. (s. 16) i fragmenty jego kazań (s. 12). Jakby wprowadzenie do drugiego spisane i opublikowanego świadectwa Marii Żelazo, w którym otrzymaliśmy perspektywę ówczesnej uczennicy z klasy I szkoły średniej (s. 13-15). Pod wspomnieniami zdjęcie z 27 III 1984 r. z dopiskiem „Msza św. Biskup Jan Mazur zapowiedział post o chlebie i wodzie aż do rozwiązania konfliktu” (s. 15).

Po dwóch świadectwach uczniów została opublikowana refleksja nauczycielki pt. „*Moi uczniowie*” (s. 16-19). Polonistka Bogusława Kozar-Gora daje nie tylko perspektywę nauczycielki, ale i dokumentuje to, co trudno znaleźć w innych materiałach. Co oryginalnego możemy odczytać z jej wspomnień, a co trudno odnaleźć we wspomnieniach nauczycieli.

Po pierwsze, Bogusława Kozar-Gora napisała, że miała swój modlitewnik. Dziś dla niektórych może być to nawet przejawem dewocji, ale nic bardziej mylnego. W Kościele katolickim modlitewnik to książka do prywatnego nabożeństwa, która była przejawem bogatej osobowości. Modlitewnik był obecny w każdym szlacheckim i chłopskim domu. Był obecny w domach wybitnych osób, które go uzupełniały o własne zapiski i nowe modlitwy. O własnych modlitewnikach i o jego wpływie pisali tacy intelektualści jak Benedykt XVI czy Jan Paweł II. Nauczycielka języka polskiego napisała, że przepisała z koleżanką wiersz, który dały uczniom, a ci nauczyli się go na pamięć. Świadectwo zawarte w pytaniu „czy odrobili kiedyś tak sumiennie pracę domową?” jest bezcennym świadectwem rozwoju intelektualnego i duchowego uczniów z ZSR w Miętnej.

Po drugie, jest to świadectwo dramatu nauczycieli i uczniów brońących Krzyża. „Stoimy w grupie, oni czekają, a my nie wiemy co im doradzić. Rozstajemy się z takim odczuciem, że jeżeli wytrzymają zmę-

czenie fizyczne i psychiczne będą od rana stać /.../ atmosfera jest pełna niepokoju i zagrożenia /.../. Nie mogę znaleźć sobie miejsca w szkole, ale wiem, że chciałabym być z nimi /.../, ale decydujemy, że nikt z nas nie powinien zostać, aby nie dać powodów do posądzeń o manipulowaniu młodzieżą” (s. 16).

Po trzecie, świadectwo nauczycieli zawiera wiele faktów. Mamy odpowiedź jakie służby stały obok dyrektora szkoły nie tylko w jego gabinecie. Mamy odpowiedź na pytania kto nie dotrzymał postanowień porozumienia, ile nauczycielek dostało przeniesienie do innej szkoły, czy którzy uczniowie, pomimo „wilczego biletu”, otrzymali wsparcie od dyrektora szkoły oddalonej od Miętnego o 414 km, czy 465 km jadąc dzisiejszą autostradą do Pruszcza Gdańskiego. Ówczesne oskarżenia, że ktoś rzekomo manipulował młodzieżą stają się gołosłowne i błędne. Młodzież wtedy zwyciężyła batalię o wartości, o Krzyż i wolność wyznania. Młodzież wówczas odkryła, że choć decyzję musi podjąć sama, to nie jest pozostawiona sama sobie – byli z nimi (na ile mogli) księża, niektórzy nauczyciele i rodzice.

Drugie świadectwo nauczycielki jeszcze rozszerza obszar poszukiwań naukowych w zrozumieniu zróżnicowanych postaw nauczycieli. Tekst autorstwa Bogumiły Szelaąg pt. „*Rada pedagogiczna – co chciała, co mogła*” (s. 20-21) rzuca światło na mało eksplorowany obszar badań. W tekście mowa jest o niedostępności protokołów z rad pedagogicznych i tak wówczas było, ale badania Katedry Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL ujawniły część niezniszczonych dokumentów i obszar ten wymaga pogłębienia.

Opublikowany jest również *List proboszcza parafii św. Stanisława Kostki do proboszcza w Garwolinie z dn. 17 IV 1985 r.* (s. 22). Jest on rzadko cytowany, a jest ważny z punktu widzenia społecznego i teologicznego. W nim znajduje się echo słów ks. Jerzego Popiełuszki, w którym łączyła się szersza perspektywa wspólnego zwycięstwa, wychodząca poza środowisko Garwolina i samego Miętnego.

Kolejny tekst autorstwa Wacława Hennela, pt. „*Dopisane po sześciu latach*” (s. 23) nawiązuje do już „słynnego” sformułowania wśród

uczniów w Miętmem, że „łysi” nie przestali być „łysi” i nadal pozostali w mniejszości. Zawiera ewangeliczne prorocstwo i styl zaczynający się od słów „jeśli ktoś z nich zechce wrócić do praktyk religijnych – niech to zrobi ze swej własnej woli, bez najmniejszego nacisku z naszej strony, a w żadnym przypadku ze strachu przed nami!” (s. 23).

* * *

Status quaestionis badań między 10 a 20 rocznicą obrony Krzyża w Miętmem

Pozycja nr 3. Wiesław Theiss, *Miętne: w obronie krzyża w szkole. Studium socjopedagogiczne*, „Bobolanum” 1996 rocznik 7, s. 7-27.

Prof. dr hab. Wiesław Tomasz Theiss, autor artykułu, zajmuje się pedagogiką społeczną i dziejami myśli społeczno-wychowawczej. Pracował w Uniwersytecie Warszawskim na Wydziale Pedagogiczny w Katedrze Pedagogiki Społecznej i Pedagogiki Specjalnej. Później związany z Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej i Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, gdzie pracował na Wydziale Nauk Humanistycznych w Instytucie Pedagogiki im. św. Jana Bosko. Był m.in. członkiem Polskiej Akademii Nauk; Wydziału PAN; Wydział I – Nauk Społecznych; Komitet Nauk Pedagogicznych oraz członkiem Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów; Sekcja I – Nauk Humanistycznych i Społecznych. Jego wkład w naukowe opracowanie zagadnienia obrony krzyża w Miętmem jest duży przynajmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, wprowadził to wydarzenie do pedagogiki społecznej, poprzez publikację własnego artykułu naukowego, a po drugie poprowadził pracę magisterką Agnieszki Szoszki, która pod opieką mistrza od badań historyczno-pedagogicznych napisała dzieło, które będzie kolejnym krokiem milowym do odkrywania prawdy o obronie krzyża w Miętmem.

Artykuł wychodzi od połączenia dwóch dokumentów. Pierwszym jest *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, uchwalona przez Radę Europy w 1950 r. a drugim dokumentem jest *Katechizm Kościoła Katolickiego*, który został ogłoszony przez Jana Pawła

II w 1992 r. Łącząc te dwa źródła autor ukazał, że sens i zasięg protestu uczniów przeciwko usunięciu krzyży ze szkoły wykroczył daleko poza granice prostego oporu. Prof. Theiss postawił i obronił tezę, że była to walka o godność i prawa człowieka. *„Walkę tę podjęli ludzie młodzi, uczniowie, którzy po raz pierwszy świadomie i publicznie wystąpili w swoich sprawach. Oparcie i ochronę znaleźli w autorytecie Kościoła. Swoją nieugiętą i godną postawą oddziaływali na szerokie kręgi społeczeństwa. Obrona krzyża w Miętnej stała się także znana w świecie”* (s. 7). Lektura artykułu uczy spojrzenia z perspektywy edukacyjnej. Odpowiada na pytanie o protest uczniów i proces tworzenia się podmiotowości, rozumianej jako własna autonomia. Profesor odpowiedział także na pytania szczegółowe: jak powstała, kształtowała i manifestowała się ta postawa? Co sprzyjało, a co ograniczało jej rozwój?

Zarówno wtedy, gdy powstawał artykuł, jak i dziś konieczne jest podkreślenie, że uczniowie szkoły w Miętnej zdobywali podmiotowość i uczyli się demokracji w trudnych warunkach konfliktu społecznego i polaryzacji. Władze polityczne i państwowe nawet po zawieszeniu stanu wojennego nie rezygnowały z monopolistycznych pozycji i dyktatu w wielu dziedzinach życia kraju. Profesor Theiss dobrze pamiętał i przywołał w kontekście badań naukowych o Miętnej spotkanie przedstawicieli środowisk akademickich w 1983 r., podczas którego zapytano ówczesnego wicepremiera Mieczysława Rakowskiego o źródła legitymizacji komunistycznej władzy w Polsce. Odpowiedział on wówczas jak Bolesław Bierut w 1945 r.: „otrzymaliśmy władzę dzięki czołgom Armii Czerwonej i nikomu jej nie oddamy” (s. 8).

Studium socjologiczne kalendarium wydarzeń w Miętnej ukazało kilka odrębnych faz strajku, których nie ma opracowanych w innych badaniach naukowych. Pierwsza faza to formowanie się protestu, kiedy młodzież definiuje powstałą sytuację. Druga to zabieganie o kompromis, kiedy młodzież opracowuje plan działania, który by doprowadził do ponownego zawieszenia krzyży w szkole. Następne to strajk i próba okupacji szkoły oraz ponowne poszukiwanie kompromisu. Refleksja naukowa W. Theissa jest oryginalna i godna poznania, zwłaszcza ta,

mówiąca o pierwszych spontanicznych reakcjach, gdy uczniowie jasno musieli zdać sobie sprawę, iż to, co się stało było nieprawne i naruszało ich swobody obywatelskie. Właśnie wtedy nastąpił akt samoidentyfikacji, odpowiedzi na pytania: „kim ja jestem i jakie ma dla mnie znaczenie to, iż krzyże zostały usunięte ze ścian szkoły? Przed taką kwestią stawał każdy uczeń z osobna oraz wszyscy razem jako społeczność szkolna, a także – co wymagało dodatkowej refleksji – jako społeczność katolicka (s. 9). Artykuł klarownie określił również kolejne fazy rozszerzania się konfliktu po szkolnym, lokalnym i parafialnym, okolicznościowym, poprzez wojewódzki i diecezjalny aż po ogólnopolski i ogólnościowy. Nie pominął zagadnienia podpisywania tzw. „lojalek”, przez które władza nie tylko bezwzględnie narzucała swoje stanowisko, ale i łamała charaktery. Oczywiście trzeba też uwzględnić dzisiejsze badania, które odpowiedziały na niektóre stwierdzenia autora, chociażby te o inicjatorach zdjęcia krzyży na szczeblu centralnym (s. 12). Tekst odsyła do nieznanymi do dziś źródeł wytworzonych. Chodzi głównie o te, uzyskane przez autora, informacje i sugestie ks. Włodzimierza Sroki z Warszawy-Międzylesia, w czasie rozmów w okresie 6.07-5.08 1995 r.

Pozycja nr 4. Soszka Agnieszka, *Wydarzenia w Miętym 1984-1984 w pamięci społecznej*, Warszawa Papięski Wydział Teologiczny, Sekcja „Bobolanum”, Warszawa: Salezjański Instytut Wychowania Chrześcijańskiego 1998. Praca magisterska – promotor prof. dr hab. Wiesław Theissa

Przedmiotem i zakresem tej pracy było zbadanie roli i znaczenia strajku uczniów w Miętym. Celem głównym była rekonstrukcja wydarzeń i próba dotarcia do motywów, jakimi kierowała się młodzież broniąc krzyża (zob. s. 2). Oryginalnością pracy – powstałej po upływie 13 lat – było także ukazanie buntu młodzieży jako zjawiska stymulującego jego uczestników zarówno moralnie, jak i społecznie (zob. s. 3).

Mamy jasno określony status questionis na ówczesny czas, ale mamy również zasoby do badań longitudinalnych, tzw. badań podłużnych. Autorka na początku wskazała jako źródła zastane dwie publikacje „*Nie było*

miejsca dla Ciebie Chryste w naszej szkole ZSR Miętne” i „*Choć zmienia się świat krzyż wiecznie trwa. Miętne, kwiecień 1990*” oraz publikacje swojego promotora prof. dr. hab. Wiesława Theissa. Otrzymaliśmy również oryginalną kwerendę dokonaną w niezależnym piśmie młodzieży Mazowsza „Sympatyk” i w „Metrum” wydawanego przez Komitet czy w czasopiśmie „Głos Garwolina”. Autorka dotarła również do świadectw opublikowanych w biuletynie parafii św. Stanisława w Siedlcach „W starym kościele”.

Bezcenne są źródła wytworzone, z których można przywołać wywiady: z Jarosławem Maczkowskim (lipiec 1997), wywiad z Bogumiłą Kozar-Gorą (3.10.1997), z ks. Stanisławem Bienko (25.10.1997), z Ewą Kaczyńska (październik 1997), z Małgorzatą Jaroń (3.11.1997), z Mirosławą Oscypą (grudzień 1997), z Anną Zielińską (7.12.1997), z s. Hanną Salwą (8.11.1997), z Wiolettą Kluczek (17.11.1997), z Markiem Jakubikiem (19.11.1997), z Bogumiłą Szeląg (3.11.1997), z Elżbietą Mędziłło (14.12.1997) czy wywiad grupowy na spotkaniu w Siedlcach (28.12.1997).

Dwie z wymienionych osób już nie żyją, ale inni dalej świadczą o obronie krzyży w szkole i udzielają wywiadów, co daje możliwość z jednej strony zrobienia wspomnianych badań podłużnych, a z drugiej strony jest to dobry czas na wywiady pogłębione, dotyczące różnych kwestii naukowych, a przede wszystkim rzeczywistego wpływu tamtych wyborów na ich życie.

Pozycja nr 5. Pieniążek Kinga Magdalena, *Prawno-społeczne aspekty obrony krzyża w Zespole Szkół rolniczych w Miętne (1983-1984)*, Lublin KUL: Wydział Prawa Kanonicznego i Administracji. Sekcja Prawa Kanonicznego 2002. Praca magistersko-licencjacka – promotor ks. prof. dr. hab. Henryk Misztal. Praca dostępna w Archiwum KUL.

Walka o krzyże w Miętne trafiła tym razem na Wydział Prawa KUL. Promotorem pracy był wybitny znawca prawa kanonicznego i prawa wyznaniowego ks. prof. dr. hab. Henryk Misztal [szerzej zob. L. Fiejdasz-Buczek, P. Stanisław, *Śp. prof. dr. hab. Henryk Misztal (1936-2020)*, w: „*Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich*”, 31(2021) nr 34, s. 209-218]. Wiodącym i niezwykle pasjonującym obszarem ba-

dawczym było dla księdza profesora prawo kanonizacyjne. Poświęcił mu niespełna 50 lat pracy naukowej i prowadził pionierskie badania w tym zakresie. Doskonale opracował rolę postulatora, którego zadaniem jest wykazanie znamion świętości kandydatki czy kandydata na ołtarze, ale również rolę promotora sprawiedliwości, czyli słynnego „*advocatus diaboli*”, który pełni rolę oskarżyciela. Do tego w latach 90. XX w. skoncentrował się na opracowaniu obowiązującego w Polsce prawa wyznaniowego, stąd mógł poprowadzić rzetelne badania nad prawnospołecznymi aspektami obrony krzyża w Miętnej, które przeprowadziła Magdalena Pieniążek. Trzeba dodać, że na wydziałach kościelnych praca magistersko-licencjacka to konieczny formalny stopień do doktoratu. W pracy naukowej rękę mistrza można dostrzec w sformułowaniu tematu i planie pracy – reszta to zasługa studentki. Plan pracy, po koniecznych procedurach wstępnych, przedstawia się następująco:

Rozdział 1. Prawne podstawy obecności Krzyża w szkole

1.1. Zasady konstytucyjne dotyczące wolności religijnej

1.1.1. Zasada wolności sumienia i wyznania

1.1.2. Zasada swobodnego wypełniania funkcji religijnych przez związki wyznaniowe

1.1.3. Zasada równości wobec prawa bez względu na wyznanie

1.1.4. Zasada rozdziału Kościoła od państwa

1.1.5. Zasada ustawowej regulacji stosunków państwo – Kościół

1.2. Problem świeckości szkoły w ustawie o rozwoju systemu oświaty i wychowania

Rozdział 2. Usuwanie krzyża w ZSR [w Miętnej] wyrazem naruszania prawa do wolności religijnej

2.1. Motywy władz

2.2. Sposoby działania władz

2.2.1. Zarządzenie dyrektora szkoły

2.2.2. Demonstracja siły

2.2.3. Deklaracje lojalności

2.2.4. Weryfikacja nauczycieli

2.2.5. Manipulacja informacją

Rozdział 3. Reakcja społeczeństwa

3.1. Postawa duchowieństwa

3.1.1. Episkopat Polski

3.1.2. Biskup Jan Mazur

3.1.3. Kapłani diecezji polskich

3.2. Postawa nauczycieli

3.3. Postawa rodziców

3.4. Korespondencja

3.4.1. Pisma kierowane do władz

3.4.2. Listy kierowane do młodzieży ZSR

3.5. Media zagraniczne

Praca, oprócz zakończenia, zawiera ważne załączniki:

Aneks 1. Chronologia wydarzeń związanych z obroną krzyża w Miętnem

Aneks 2. Wybór dokumentów

Aneks 3. Fotografie

To, co jeszcze wyróżnia pracę, to zebrane dokumenty źródłowe, które świadczą o dotarciu do:

Archiwum Diecezjalnego w Siedlcach,

Archiwum parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie,

Archiwum prywatnego Bogumiły Szeląg,

Archiwum prywatnego Jarosława Maczkowskiego,

Archiwum prywatnego Mariana Marka Drozdowskiego,

Archiwum Sekretariatu Konferencji Episkopatu Polski,

Archiwum Urzędu do Spraw Wyznań,

Archiwum Wojewódzkiego w Siedlcach. Zespół KW PZPR,

Archiwum Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnem,

Orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego,

Orzecznictwa Sądów Polskich i zasobów Radia Wolna Europa.

Praca, która powstała na Wydziale Prawa, jasno ukazuje, że usuwanie krzyży w szkole, nawet w ówczesnym prawie było wyrazem naruszenia prawa do wolności religijnej. W państwie komunistycznym prawo

było pojmowane jako dyktat woli klasy robotniczej, w rzeczywistości zaś służyło interesom grupy osób sprawujących władzę. Wynika to z analizy Konstytucji PRL z 1952 r., wzorowanej na ustawie zasadniczej ZSRR. Autorka przywołuje ówczesnych komentatorów, którzy podkreślali, że konstytucja PRL to dokument, w którym należy szukać także założeń polityki wyznaniowej państwa. Regulowała i określała podstawowe prawa, wolności i obowiązki obywatelskie, a także precyzowała podstawowe zasady dotyczące regulacji stosunków państwo – Kościół: zasadę rozdziału Kościoła od Państwa, wolności sumienia i wyznania, swobody wypełniania funkcji religijnych przez związki zawodowe, równouprawnienia obywateli bez względu na wyznanie. Autorka konkluduje za ks. prof. Józefem Krukowskim, że charakterystycznym znamieniem ówczesnego systemu było swoiste „rozdwojenie jaźni” między deklaracjami a praktyką.

Praca analizuje również debatę młodzieży z dyrektorem szkoły w Miętnej i innymi urzędnikami wyższej rangi o tzw. świeckiej szkole. Wypracowany w PRL pogląd na obecność krzyża w państwowej szkole mógł u niektórych tracić swą jasność przy skojarzeniu go z określeniem „szkoła świecka”. Autorka ukazuje jasno rzeczowość i poprawność myślenia młodzieży w tym obszarze badawczym. Podąża w tym dyskursie za wypowiedzią zespołu redakcyjnego broszury *Nie było miejsca dla Ciebie*: „Podkreślić na koniec wypada zadziwiająca dojrzałość – zarówno młodzieży, jak i rodziców – w ocenie argumentów strony przeciwnej. Odkryli oni natychmiast fałsz zawarty w definicji szkoły świeckiej, jako szkoły bez krzyży. Nie krzyż bowiem stanowi o świeckości szkoły, czy tolerancji uczestników procesu wychowawczego. Dla wierzących krzyż stanowi bowiem symbol wiary i przedmiot kultu religijnego. Oczywiście, nie stanowi tego dla niewierzących lub wierzących inaczej niż chrześcijaństwo – a tym samym dla nich jest on jedynie elementem dekoracyjnym, uczuciowo obojętnym. Nie może zatem obrażać ich uczuć lub ograniczać ich wolności, tak jak nie może tego zrobić żaden inny przedmiot użytkowy. Gdyby tak nie było, to w imię fałszywie pojętej tolerancji należałoby usunąć krzyże – np. z cmentarzy, a z muzeów – wszystkie

eksponaty o treści lub symbolice chrześcijańskiej, czyli zniszczyć niemal cały dorobek minionych pokoleń, aby nie urazić bezzasadnej wrażliwości ateistów. Uczniowie z Miętneho świetnie zdają sobie sprawę z tego, że szkoły PRL nie są szkołami świeckimi, ale nie dlatego, że wiszą w nich krzyże, lecz dlatego, że wpaja się w nich uczniom wszelkimi najczęściej nieuczciwymi sposobami, obcą naszej tradycji, narzuconą nam przez wrogów ideologię marksistowsko-leninowską, podniesioną do rangi religii państwowej. Jak wykazały wypadki w Miętne – ta nowa religia, mająca już swoich kapłanów, proroków i świętych, a co ważniejsze – dysponująca środkami przemocy, nieograniczonymi funduszami, nieuczciwymi sędziami i – przykro to wyrazić – nielicznymi na szczęście, nieetycznymi i sprzedajnymi nauczycielami – nie ma jednak żadnych szans w konfrontacji z głęboko przez Polaków przeżywanym zakorzenionym w sercach chrześcijaństwem” (*Nie było miejsca dla Ciebie*, s. 12).

Jasno zostało określone ze strony prawa, że usuwanie krzyża w ZSR było wyrazem naruszania prawa do wolności religijnej. Władze łamały również swoje własne obietnice i wspólne ustalenia czy to szczeblu krajowym – między min. A. Łopatką a abp. B. Dąbrowskim – czy na szczeblu wojewódzkim – w ustaleniach wojewody z biskupem J. Mazurem. Oczywiście chodziło o tzw. „lojalki” czy deklaracje po ogłoszeniu naboru. Praca dokumentuje, że deklaracje podpisało tylko 8 ze 184 rodziców maturzystów. Podobne wyniki uzyskano w trakcie dalszych rozmów z rodzicami kolejnych klas, które odbyło się 20.03.1984 r. – oświadczenia podpisało 68 rodziców. Łącznie do 27.03.1984 r. około 330 uczniów (z około 500) wycofało swoje dokumenty ze szkoły i szukało innych możliwości nauki.

Omawiana praca ukazała prawdę, że doświadczenia związane z istnieniem Kościoła katolickiego w komunizmie prowadzą do jednoznacznego stwierdzenia, że w ramach tego ustroju politycznego nie było możliwe, by społeczeństwo mogło odzyskać podmiotowość. Uznanie tej podmiotowości byłoby bowiem sprzeczne z istotą tego systemu i równałoby się z jego unicestwieniem. Warto zapamiętać z tej pracy przynajmniej trzy stwierdzenia. Po pierwsze, przez wiele lata władze PRL

nie okazywały najmniejszej dobrej woli w kierunku dotrzymania umów, a jeżeli w jakimś punkcie musiały coś z tych umów wypełnić, to tylko ze względów taktycznych, przy wykorzystaniu każdej okazji do wycofania się na poprzednie pozycje. Drugie stwierdzenie wypływa z badań prawnych i podkreśla fakt, że żaden z obowiązujących wówczas przepisów nie stanowił przeszkody do zawieszenia krzyży na ścianach szkolnych. Trzecie stwierdzenie dotyczy konfliktów, do których dochodziło między przedstawicielami władz a społeczeństwem – wynikały one jedynie ze skrajnej nadinterpretacji przepisów oraz z błędnego utożsamiania świeckości szkoły z jej całkowitą ateizacją.

* * *

Status quaestionis w 20-rocznicę obrony Krzyża w Miętnej

Pozycja nr 6. Andrzej Ilczuk, *Biskup Jan Mazur a strajk młodzieży szkolnej w Miętnej w 1984 r.* Praca magisterska napisana na seminarium z historii Kościoła pod kierunkiem dra Tadeusza Krawczaka w Papieskim Wydziale Teologicznym, Sekcja Jana Chrzciciela w Warszawie, Warszawa 2003 r. ss. 117.

Wstęp

1. Ogólna polityka władz wobec Kościoła po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce

2. Wybuch i przebieg strajku w Miętnej

3. Postawa Księdza Biskupa

3.1. Wprowadzenie

3.2. Biskup wobec władz partyjno-administracyjnych

3.3. Podejście władz kościelnych do postawy Księdza Biskupa

3.4. Strajkujący i zwolennicy strajku wobec Biskupa

4. Losy młodzieży i nauczycieli po zawarciu porozumienia

5. Echa strajku

Zakończenie

Bibliografia

Aneksy

Jest to pierwsza pogłębiona refleksja naukowa nad postawą biskupa Jana Mazura „wobec strajku młodych ludzi, którzy mieli odwagę domagać się od władz szacunku do swoich przekonań religijnych i walczyć o powrót krzyża do szkoły, miejsca gdzie spędzali dużą część swojego czasu i gdzie wielu z nich mieszkało w internacie” (s. 3).

Dobrze był opracowany status questionis ówczesnych badań. Fragmenty poświęcone obronie krzyży w Miętym zawarte w książce powstałej z okazji 25-lecia pasterzowania bp. Mazura pt. *Magnificat anima mea Dominum*, red. H. Tomasik, K. Korszniewicz, J. Józwick, Warszawa: Michalineum brw. opracowane przez J. Gomułkę w rozdziale „Duszpasterstwo młodzieży” (s. 155-156) i J. Dziegę z J. Zowczakiem w rozdziale „Wydział Nauki Katolickiej” (s. 182-186) „jest to tylko ogólne przedstawienie problemu” (s. 4). Natomiast cenne są źródła, które autor sam zebrał: „W sumie udało się mi przeprowadzić 17 wywiadów, z czego 16 zarejestrowałem na taśmę. Otrzymałem też 10 wypełnionych ankiet i 3 listy” (s. 5). Autor sięgnął po 18 latów również do dokumentów Archiwum Diecezjalnego w Siedlcach i akt Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Siedlcach oraz Komitetu Centralnego PZPR. Po zestawieniu źródeł dostrzegł rozbieżności. Rzetelnie, poprzez analizę źródeł zastanych i wytworzonych, wyjaśnia późniejsze opinie i poglądy. Dobrze się stało, że przywołuje wypowiedzi niezgodne z faktami, które próbowały przesunąć poważną debatę i odważne działania młodzieży na jakieś boczne tory. To widać np. w umieszczeniu po analizie dokumentów Komisji Wojewody Siedleckiego wypowiedzi Krystyny Czarnockiej, która do tego się odniosła następująco: „osoby, które były po przeciwnej stronie [próbują] sobie chyba wmówić i uciszyć głos sumienia tłumacząc, że był to taki typowy młodzieńczy bunt, niektórzy nawet mówią, że po to młodzież strajkowała, żeby się lekcje urywały” (s. 13). Wzmacnia odpowiedzi wywiadami, w których panuje poszukiwanie prawdy o wydarzeniach i nie ma w nich „ideologicznych” czy „fanatycznych” postaw. „Jerzy Rusak: ‘czy sam protest wynikał z głębokiej wiary u wszystkich to tego nie wiem, w każdym bądź razie, nawet jeśli ktoś miał inne pobudki do tego by strajkować to na pewno po włączeniu się w protest ta wiara w nim zaczęła się budzić” (s. 13).

Praca zawiera wiele oryginalnych fragmentów, nieobecnych w innych pracach naukowych i publikacjach. Przykładem tego jest zdanie: „Warto odnotować, że niektórzy uczniowie dziwili się, gdy ich dyrektor podczas akademii rozpoczynającej rok szkolny przedstawiany był nie jako dyrektor Zespołu Szkół Rolniczych w Miętym, ale jako kierownik do spraw propagandy Komitetu Miejsko-Gminnego PZPR w Garwolinie” (s. 15). Kolejny niepublikowany fragment to wypowiedź Jerzego Rusaka, opiekuna Samorządu Uczniowskiego: „Dyrektor wezwał mnie do siebie wraz z przedstawicielami samorządu i powiedział, że skoro narozrabialiśmy to teraz musimy sprawić, żeby młodzież poszła do klas. Powiedziałem, że dobrze przekonam młodzież, ale pan dyrektor musi udzielić odpowiedzi. Tak też było, wyszedłem do nich i przekonywałem bardzo długo. Było to dla mnie trudne, bo byłem wtedy młodym nauczycielem a ich było ok. 500 osób. Ale udało mi się sprawić, że poszli na lekcje. Obiecałem wtedy młodzieży, że na pierwszym apelu po świętach do tej sprawy wrócimy, a dyrektor powie jaki jest dalszy los krzyża w naszej szkole” (s. 16-17). I dla przykładu jeszcze jedna niepublikowana wypowiedź Jarosława Maczkowskiego: „bardzo się unosili, trzaskali drzwiami, nasze argumenty do nich nie trafiały, palili przy nas papierosy. Jeden z nich krzyczał nawet: ‘pokroimy was, zniszczymy, zrobimy drugą WSP!’ (było to po strajku w Wyższej Szkole Pożarnictwa), krzyczał: ‘co wy sobie myślicie, gracze polityczni’. /.../ Jeden z panów dla zastraszenia opowiedział nam nawet epizod ze swojego życia. Kiedy był uczniem szkoły średniej jeździł w wakacje na praktyki by budować naszą drugą ojczyznę. Wszyscy pracowali przy żniwach. Także soboty i niedziele były poświęcone pracy. Pewnej niedzieli rano po pobudce jeden z uczniów w obecności opiekuna zaproponował żeby nie wstawać, bo to już czwarta niedziela z rzędu jak pracują. Okazało się, że po wakacjach tego ucznia nikt już w szkole nie spotkał” (s. 20-21).

Nieocenionym wkładem w naukę o wydarzeniach w Miętym jest osiągnięty cel pracy sformułowany w jej temacie. „Ksiądz biskup oprócz modlitwy, katechez, rozmów ze strajkującymi i obecności wśród młodzieży prowadził walkę o przywrócenie krzyża na drugiej «linii fron-

tu»” (s. 37). To sformułowanie druga linia nic nie umniejsza zasług bp. Mazura, wręcz przeciwnie osiąga dwa ważne cele. Pierwszym jest obalenie fałszywej tezy stawianej przez polityków PZPR i służb bezpieczeństwa Polski Ludowej, że to kler pełnił pierwszoplanową rolę i prowadził „naiwną” młodzież ku obronie tzw. emblematów religijnych. Po drugie w pełni dokumentują racjonalność postaw biskupa, który był świadomy, że władze go oszukują i oszukują młodzież, ale on przy nich został mimo szkalowania jego osoby i Kościoła katolickiego w jego diecezji (zob. np. s. 37). Nie ma w tym opracowaniu naukowym nic, co czyniłoby z biskupa jakąś nadzwyczajną postać z jego szczególnym długim postem o chlebie i wodzie, tak znieawidzonym przez aparat polityczny. Są klarowne konkluzje: „walka młodzieży o krzyż dała wynik pomyślny. Trudno nie uznać w tym za rozstrzygającą i nie docenić roli ks. biskupa. Gdyby nie zaangażowanie Jego Ekscelencji, to kto wie, czy byłoby można liczyć na tak pomyślny rezultat” (s. 38).

Dobrze, że autor odnosi się do dokumentów KC PZPR, a wśród nich szczególnie do opracowania E. Rafalskiego, S. Markowskiego, M. Zielińskiego, *Wojna krzyżowa w Polsce (1983-1986)*, Warszawa 1986. W tej publikacji z perspektywy czasu widać nie tylko ideologiczny bełkot, ale wyraźne pominięcie wielu aspektów związanych z kłamstwami wysuniętymi wobec bp. Mazura, które były dostępne dla partyjnych działaczy. Nie chodzi tu nawet o utajnioną specjalną grupę SB powstałą do prowadzenia działań operacyjnych przeciw biskupowi, ale braku jakiegokolwiek krytycznych uwag do wystąpień ówczesnego Ministra ds. Wyznań prof. Adama Łopatki, który insynuował szkodę, „jaką rzekomo wyrządza wschodniej polityce kardynała Casaroligo i całemu Kościołowi w Polsce” (s. 48).

Z pewnością do kanonu wykładów z historii Kościoła katolickiego w Polsce powinien wejść paragraf poświęcony podejściu władz kościelnych do postawy bpa Mazura (s. 49-52). To znakomita i udokumentowana synteza nauczania i działalności Rady Głównej Konferencji Episkopatu Polski i ludzi z nią związanych. Mamy opracowaną działalność kardynała Józefa Glempa, abp. Bronisława Dąbrowskiego czy ówczes-

snego księdza, a późniejszego biskupa Alojzego Orszulika. Najlepszym podsumowaniem jest przywołane pismo Sekretarza Episkopatu do Ministra Łopatki: „nie ma najmniejszych podstaw do ‘oprotestowania’ działalności ks. biskupa Jana Mazura, którego zachowanie w tej godnej pożałowania sprawie było pełne taktu i powagi i miało na celu uspokojenie młodzieży wstrząśniętej bezpardonową akcją usuwania krzyży ze ścian szkolnych” (s. 51).

Praca zawiera następujące wspomnienia i relacje:

1. Wspomnienie ks. Stanisława Bienko, wikariusza w parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie w latach 1981-1986.

2. Relacja Barbary Buczek, nauczycielki w ZSR w Miętmem, list z dn. 27.05.2022 r.

3. Wspomnienia ks. prałata Henryka Bujnika, proboszcza parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie w latach 1982-1991.

4. Wspomnienia Krystyny Czarnockiej, nauczycielki w ZSR w Miętmem.

5. Relacja Ewy Kaczyńskiej, nauczycielki w ZSR w Miętmem.

6. Wspomnienia Wioletty Kluczek, uczennicy biorącej udział w strajku.

7. Relacja Bogusławy Kozar-Gory, nauczycielki w ZSR w Miętmem.

8. Wspomnienia Jarosława Maczkowskiego, ucznia biorącego udział w strajku.

9. Relacja Ewy Majewskiej, uczennicy biorącej udział w strajku.

10. Wspomnienia Haliny Małek, matki Małgorzaty Tywanek, uczennicy biorącej udział w strajku.

11. Wspomnienia ks. bp. dr. Jana Mazura (zarejestrowane 30.08.2000 r.).

12. Wspomnienia ks. bp. dr. Jana Mazura (zarejestrowane 30.01.2002 r.).

13. Wspomnienia Elżbiety Mędziło, nauczycielki w ZSR w Miętmem.

14. Relacja s. Anny Mroczek, uczennicy biorącej udział w strajku.

15. Relacja Hanny Nakoniecznej, uczennicy biorącej udział w strajku.

16. Relacja Agnieszki Osica, uczennicy biorącej udział w strajku.
17. Wspomnienia Marianny Piętka, matki uczennicy biorącej udział w strajku.
18. Relacja Małgorzaty Rękawek, uczennicy biorącej udział w strajku.
19. Relacja Stanisława Pyzy, ucznia biorącego udział w strajku.
20. Wspomnienia Jerzego Rusaka, nauczyciela w ZSR w Miętne.
21. Wspomnienie s. Hanny Salwy, uczennicy biorącej udział w strajku.
22. Relacja Moniki Siemionek-Borkowskiej, uczennicy biorącej udział w strajku.
23. Wspomnienia Heleny Sosnowskiej, matki Wioletty Kluczek uczennicy biorącej udział w strajku.
24. Wspomnienia Bogumiły Szeląg, nauczycielki w ZSR w Miętne.
25. Wspomnienia ks. Michała Śliwowskiego, wikariusza w parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie w latach 1982-1986.
26. Wspomnienia Antoniego Tabiasza, nauczyciela w ZSR w Miętne.
27. Relacja Małgorzaty Tywanek, uczennicy biorącej udział w strajku.
28. Wspomnienia Haliny Wasążnik, absolwentki ZSR w Miętne.
29. Relacja Doroty Woźnickiej, uczennicy biorącej udział w strajku.
30. Relacja Hanny Załęckiej-Zięcina, uczennicy biorącej udział w strajku.

Pozycja nr 7. Z najnowszej historii Kościoła, Walka o krzyże. Miętne – Włoszczowa 1984, red. Urszula Głowacka-Maksymiuk, Bernarda Gronek, Tadeusz Krawczak, wybór, opracowanie Tadeusz Krawczak, Cyprian Wilanowski, Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax 2004, ss. 254.

Dlaczego jest to jedna z najważniejszych książek do przeczytania w związku z obroną krzyży w szkole w Miętne? Dlaczego tak szczegółowo podajemy zasób dokumentów? Właściwie cały spis treści. Po co zostały ukazane drobne fragmenty dokumentów zawierające najczęściej nazwiska i miejscowości? Oto trzy pytania, na które trzeba odpowiedzieć.

Po pierwsze, są to materiały źródłowe. Zawierają dokumenty przechowywane w różnych archiwach państwowych, kościelnych i prywatnych. Z Archiwum Akt Nowych w Warszawie mogliśmy poznać wybrane zespoły Akt Komitetu Centralnego PZPR i Archiwum Szkół Partyjnych, z Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie zostały opublikowane ważne fragmenty zespołu akt Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, z Archiwum Państwowego w Siedlcach opublikowano wybrany zespół akt Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Oryginalność publikacji polegała na tym, że T. Krawczak słusznie zauważył, że „wcześniejsze publikacje ze zrozumiałych względów koncentrowały się na dokumentach głównie wytworzonych przez młodzież i ich sojuszników” (s. 8).

Po drugie nakład książki się dawno wyczerpał a ona sama jest dziś niedostępna nawet na popularnych internetowych platformach zakupowych, jak np. allegro.pl, a zapewne gdy się pojawi – zniknie równie szybko. Książka źródłowa ukazała się w Instytucie Wydawniczym Pax, lecz trudno wskazać kto posiada do niej prawa autorskie, tym bardziej trudno też oczekiwać, że w świecie komercji znajdzie się wielu zainteresowanych jej wznowieniem i zakupem. Niemniej jednak ze względu na jej wartość historyczną każdy powinien jej poszukać w bibliotekach, zwracając przy tym uwagę czy jest zawarta tzw. „wkładka” ze wstępem, bowiem wydawca napisał, że *„z przyczyn natury technicznej omyłkowo skierowano do druku niepoddany korekcie tekst wstępu do książki „Walka o krzyże” autorstwa dr. Tadeusza Krawczaka. Poniżej zamieszczamy poprawiony tekst. Za pomyłkę przepraszamy zarówno naszych Czytelników, jak i Autora”*. Podajemy przykładowe biblioteki kościelne, w których jest ona dostępna: Biblioteka AWSB Białystok, Biblioteka Główna Franciszkanów Poznań, Biblioteka Kapucynów Zakroczym, Biblioteka ODiSPJPII Rzym, Biblioteka PWT Wrocław, Biblioteka Salezjanów Kraków, Biblioteka WSD Kielce, Biblioteka WSD Radom, Biblioteka WSD Siedlce, Biblioteka WSD Warszawa-Praga, Biblioteka WSD Świdnica, Biblioteka WSM Sercanów Stadniki.

Po trzecie, trzeba przywrócić pamięć o masowej likwidacji akt Służby Bezpieczeństwa, która rozpoczęła się w drugiej połowie 1989

r. Zniszczone dokumenty dotyczyły przede wszystkim rozpracowywanych przez tajną służbę Kościoła i opozycji, a nauczycieli i młodzież ze strajku w Miętym do takich zakwalifikowano. Z tych akt, których nie zdążono zniszczyć widać, kto z imienia i nazwiska był inwigilowany, czyli w sposób tajny śledzony, nagrywany i rozpracowywany. Przywołanie tylko małej części dokumentów zawierających nazwiska i parafie daje jasny obraz olbrzymiej skali działalności aparatu państwowego i partyjnego w celu rozpracowania Kościoła i opozycji. Daje także obraz bardzo dużego wsparcia lokalnego (diecezja siedlecka) i ogólnopolskiego strajkującej młodzieży.

Na koniec tego wprowadzenia trzeba sprecyzować, że publikacja *Walka o krzyże. Miętne – Włoszczowa 1984* została napisana w 20-stą rocznicę tych wydarzeń i była punktem odniesienia do dalszych poszukiwań dokumentów państwowych i innych, które wówczas nie zostały odnalezione z różnych przyczyn. Dziś są dostępne ważne dokumenty, które wtedy były utajnione lub – jak myślano – zniszczone (jak np. tajne fragmenty teczki „Apel”).

Oto dokumenty, które wybrano i opublikowano w całości (54 pozycje), bądź we fragmentach (52 pozycje):

1. *Pismo przewodniczącego Wydziału Nauki Katolickiej Kurii Metropolitalnej Warszawskiej ks. Stefana Piotrowskiego dotyczące umieszczania krzyży w szkołach* (Warszawa, 23.01.1982) wraz z *odpisem listu ministra spraw wewnętrznych gen. Czesława Kiszczaka do kardynała Franciszka Macharskiego* (Warszawa 7.01.1982), s. 11-12.

W piśmie dyrektor wydziału podaje, że w związku z notowaną w różnych szkołach na polecenie dyrekcji szkół akcją zdejmowania krzyży interweniował kard. Franciszek Macharski u gen. dywizji Czesława Kiszczaka, który odpowiada, że sprawdził i rzeczywiście zdejmowano krzyże, ale to nie wynikiem nakazu lub zaleceń władz centralnych.

2. Informacja nr I/69/83 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR dotycząca m.in. umieszczania symboli religijnych w szkołach i za-

kładach pracy [fragment], *Niektóre przejawy działalności kleru*, Warszawa 10.10.1983, s. 12-13.

Jest wymieniony ks. Oszejca z Lublina, który podczas inauguracji nowego roku akademickiego negatywnie ocenił „usuwanie krzyży ze szkół”. W Mszy św. wzięło udział ok. 2 tys. studentów uczelni lubelskich. W informacjach odnotowano dzieci z kl. VI, które w Gorlicach w woj. Nowosądeckim zgłosiły się do dyrektora z prośbą o zwrot krzyży. Poza tym są odnotowani księża z Orzysza, Giżycka, Puńska, ks. Kłos z Ciechanowa i bp S. Bareła, którzy apelowali, aby kapłani i wszyscy wierni pilnowali krzyży.

3. Informacja nr I/76/83 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR dotycząca m.in. umieszczenia symboli religijnych w szkołach i zakładach pracy [fragment], *Niektóre przejawy działalności kleru*, Warszawa 8.11.1983, s. 14-16.

Ważny fragment dotyczy diecezji siedleckiej: „Referent duszpasterstwa pielgrzymkowego kurii siedleckiej (prefekt nauki religii w szkołach średnich na terenie Siedlec) – ks. J. Cep wysłał pisma do rodziców dzieci nieuczęszczających na naukę religii. Powołując się na zarządzenie bp. Mazura, stwierdza w nich, że w diecezji siedleckiej obowiązuje nauczanie klasowe religii i młodzież ma obowiązek uczestniczyć w katechizacji w ramach klasy. Informuje też adresatów, iż w przypadku niezgłoszenia się dziecka na następną lekcję religii będzie powiadamiał proboszczów parafii” (s. 14). W dokumencie jest udokumentowana jeszcze działalność ks. Średnickiego z Mińska Mazowieckiego, ks. Warzyboka z Częstochowy, bp. R. Andrzejewskiego i bp F. Musiela oraz fakt, że w województwie krakowskim utrzymuje się akcja zawieszania krzyży.

4. Pismo proboszcza garwolińskiego ks. Henryka Bujnika do biskupa siedleckiego Jana Mazura w sprawie usunięcia krzyży w *Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej*, Garwolin 23.12.1983, s. 16-17.
5. List biskupa siedleckiego Jana Mazura do wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego w sprawie wydarzeń w *ZSR w Miętnej*, Siedlce 29.12.1983, s. 17-18.

6. Informacja Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Siedlcach *na temat oceny stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie siedleckim w grudniu 1983 r.* Podpisał płk mgr Romuald Piątek, Zastępca WUSW ds. Służby Bezpieczeństwa [fragment], Siedlce 3.01.1984, s. 18-20.
Podano, że na przestrzeni minionego miesiąca ujawniono ok. 280 wydawnictw i ulotek propagujących hasła podziemia i o treściach prosolidarnościowych. Podkreślono „*negatywnie politycznie inicjatywy kleru*” podczas nabożeństw okolicznościowych 13 i 16 grudnia 1983 r. Szczególnie odnotowano to w kaplicy Zakonu Sakramentek w Siedlcach, kościele Przemienienia Pańskiego w Łukowie, kościołach parafialnych w Garwolinie i w Węgrowie. Personalnie wskazany został ks. Wiesław Kanak, wikariusz ze Stanina, który podczas mszy rekolekcyjnej w budowanej kaplicy w Opolu Starym k. Siedlec w dniu 16 grudnia 1983 r. krytycznie ukazał tematykę zasad świeckości szkoły. Opisane zostało „*niekorzystne politycznie wydarzenie /.../ incydent*” (s. 19) w związku z usunięciem krzyży w szkole w Miętnej. Odnotowany jest komunikat dziekana ks. Wł. Zwierza czytany w kościołach i „*kontynuowane są działania zmierzające do neutralizacji zagrożenia*” (s. 20).
7. Informacja nr 11 *Departamentu IV MSW dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW według meldunków z dnia 11.01.1984 r.* [fragment], Warszawa 11.01.1984, s. 20.
8. List proboszcza garwolińskiego ks. Henryka Bujnika do biskupa siedleckiego Jana Mazura w sprawie wydarzeń w Miętnej, Garwolin 14.01.1984, s. 21-23.
9. Informacja nr 16 *Departamentu IV MSW dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW według meldunków z dnia 16.01.1984 r.*, [fragment], Warszawa 16.01.1984, s. 23-24.
10. List uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. II Pułku Nocnych Bombowców „Kraków” w Garwolinie *popierających zawieszenie krzyży w ZSR w Miętnej*, Garwolin 16.01.1984, s. 24-25.

11. Pismo uczniów Liceum Ogólnokształcącego w Garwolinie do I sekretarza KW PZPR w Siedlcach *w sprawie konfliktu w Mięt-
nem*, Garwolin 16.01.1984, s. 25.
12. List młodzieży szkół ponadpodstawowych w Żelechowie *popiera-
jący zawieszenie krzyży w ZSR w Mięt-
nem*, Żelechów ?1.1984, s. 26
za zgodność podpisał ks. mgr Marian Daniluk i ks. Henryk Bujnik.
13. List biskupa siedleckiego Jana Mazura do wojewody siedleckie-
go Janusza Kowalskiego *dotyczy ponownego zawieszenia krzyży
w ZSR w Mięt-
nem*, Siedlce 25.01.1984, s. 27.
14. Informacja nr 29 *Departamentu IV MSW dotycząca sytuacji w śro-
dowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydzia-
ły IV WUSW według meldunków z dnia 29.01.1984 r.* [fragment],
Warszawa 29.01.1984, s. 27-28. Z klauzulą Tajne.
15. Notatka Aleksandra Merkera, dyrektora w Urzędzie ds. Wyznań
na temat spotkania z działaczami ZHP, Warszawa 31.01.1984,
s. 28-31.
16. List wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego do biskupa sie-
dleckiego Jana Mazura *w sprawie wydarzeń w ZSR w Mięt-
nem*, Siedlce 2.02.1984, s. 31-32.
17. Informacja Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych na te-
mat *stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie
siedleckim w styczniu 1984 r.* [fragment], Siedlce 3.02.1984, Podpi-
sał płk mgr Romuald Piątek, Zastępca WUSW ds. Służby Bezpie-
czeństwa. Z klauzulą Tajne Specjalnego Znaczenia.
Podane, że po powrocie z przerwy świątecznej młodzież ponowi-
ła kategoryczne żądania ponownego zawieszenia krzyży w szkole,
a prowadzone przez grono pedagogiczne (nie podano czy dyrek-
cja, czy większa część grona) działania zmierzające do „neutrali-
zowania” postaw i nastrojów stały się bezowocne. Podano szacun-
kową liczbę ok. 500 uczniów, która podjęła akcję protestacyjną.
Nowym elementem dla Wojewódzkiego Urzędu były pisemne
zbiorowe petycje innych szkół skierowane do władz. Według
urzędników „działalność kleru rzymskokatolickiego koncentrowała
się w przeważającej mierze na realizacji programu duszpasterstwa,

a fakty wykorzystywania ambon do celów pozarolniczych pozostawały w związku z konfliktem w ZSR w Miętnem” (s. 33).

18. Informacja nr II/21/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca m.in. umieszczania symboli religijnych w szkołach, szpitalach i domach pomocy społecznej* [fragment], Warszawa 8.02.1984, s. 35-36.
19. Informacja nr 44 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 13.02.1984 r., [fragment], Warszawa 13.02.1984, s. 36-37.
20. Informacja nr 53 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 22.02.1984 r., [fragment], Warszawa 22.02.1984, s. 37-38.
Odnotowano przyjazd do szkoły ks. S. Żarskiego, ks. S. Bienko i ks. M Śliwowskiego w dniu 21.02.1984 r. Przywieźli krzyże do szkoły. 5 krzyży powieszono w klasach lekcyjnych. W godzinach wieczornych administracja szkoły usunęła krzyże.
21. Komunikat biskupa siedleckiego w sprawie umieszczania symboli religijnych w szkołach państwowych wraz z zaleceniem odczytania go we wszystkich kościołach diecezji, Siedlce 23.02.1984, s. 38-40.
22. *Informacja dotycząca konfliktu w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnem*. APS, KW PZPR, sygn. 1320 [mps], Siedlce 23.02.1984, s. 40-41.
23. Informacja nr 56 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 26.02.1984 r., [fragment], Warszawa 26.02.1984, s. 41-42.
24. Informacja nr 60 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 29.02.1984 r., [fragment], Warszawa 29.02.1984, s. 42. Z klauzulą Tajne.
Informacja, że księża parafii w Trąbkach (woj. siedleckie) zgodnie z zaleceniem ordynariusza diecezji wystosowali petycję w obronie

- krzyży w szkole w Miętmem do marszałka Sejmu PRL i przewodniczącego Rady Państwa. Podpisało 665 osób.
25. Pismo wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego do kierownika Urzędu ds. Wyzwań min. Adama Łopatki *w sprawie wydarzeń w Miętmem, Siedlce 1.03.1984, s. 43.*
Wojewoda prosi o rozważanie interwencji w Sekretariacie Episkopatu Polski.
26. Informacja nr 61 *Departamentu IV MSW dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW według meldunków z dnia 1.03.1984 r.* [fragment], Warszawa 1.03.1984, s. 44. Z klauzulą Tajne.
27. Informacja Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych *na temat stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie siedleckim w marcu 1984 r.* [fragment], Siedlce 3.03.1984, s. 44-47. Z klauzulą Tajne Specjalnego Znaczenia.
WUSW podaje, że 23 księży dekanatu garwolińskiego podpisało przygotowany wcześniej list protestacyjny do gen. Jaruzelskiego, w którym grożą bojkotem wyborów. Krytycznie o „ekspansji ideologicznej” w ramach cyklu wykładów z zakresu społecznej doktryny Kościoła w parafii św. Stanisława w Siedlcach, nabożeństw w kościele Przemienienia Pańskiego w Łukowie i parafii w Węgrowie.
28. Informacja nr 64 *Departamentu IV MSW dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW według meldunków z dnia 4.03.1984 r.*, [fragment], Warszawa 4.03.1984, s. 47.
O akcji zbierania podpisów pod petycjami w sprawie obrony krzyży w katedrze w Siedlcach, w kościołach w: Łukowie, Kotuniu, Stoczku Łukowskim, Sadownem, Stoczku Węgrowskim, Miedznej, Radoryżu, Staninie, Włodawie. O wystąpieniach ks. M. Boruca z Łukowa, ks. W. Florczuka z Kotunia i ks. St. Sitniczuka z Miedznej twierdzących, że „władze walczą z religią, a postawę młodzieży należy uznać za bohaterską” (s. 47).

29. List wiernych parafii garwolińskiej do przewodniczącego Rady Państwa Henryka Jabłońskiego dotyczący wydarzeń w Miętnej, Garwolin 4.03.1984, s. 47-48.
30. Informacja nr 65 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 5.03.1984 r., [fragment], Warszawa 5.03.1984, s. 48-49.
„W dniu 3 bm. Administracja ZSR w Miętnej (woj. siedleckie) w ramach porządkowania szkoły, zdjęła ze ścian krzyże, zawieszono przez nieznanymi uczniów w dniu 1 marca br.” (s. 49).
31. Pismo wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego do kierownika Urzędu ds. Wyznań min. Adama Łopatki *w sprawie zaognienia konfliktu w ZSR w Miętnej*, Siedlce 6.03.1984, s. 49-50.
Drugi list wojewody do ministra, aby interweniował w Sekretariacie Episkopatu Polski.
32. Informacja nr I/47/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca wydarzeń w Miętnej* [fragment], Warszawa 8.03.1984, s. 50-51.
33. List proboszcza garwolińskiego ks. Henryka Bujnika do biskupa siedleckiego Jana Mazura *opisująca wydarzenia w Miętnej*, Garwolin 8.03.1984, s. 51-52.
34. Informacja nr II/32/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca umieszczania symboli religijnych w szkołach i zakładach pracy* [fragment], Warszawa 9.03.1984, s. 52-54.
Wskazany bp Rybak, który notuje wzrost przestępstw na szkodę Kościoła, których większość sprawców nie zostaje wykryta. Odnotowane: czytany list bp. Mazura o roli krzyża w życiu chrześcijaństwa, udział bp. Lewandowskiego w konferencji dekanatu konińskiego, gdzie mowa była, że uzgodnienia ze stroną rządową to jedno, a praktyka jest inna. Z diecezji siedleckiej wskazano aktywność w obronie krzyża we Włodawie, Łukowie, Garwolinie i Górznie.
35. Informacja nr 69 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydzia-*

- ły IV WUSW według meldunków z dnia 9.03.1984 r., [fragment], Warszawa 9.03.1984, s. 54-55.
- Podane, że ks. S. Żarski w kościele w Garwolinie powiedział, że „*Miętne nie jest samo; księża nie inspirują młodzieży, a działa ona samoistnie; w walce o krzyż młodzież nie jest osamotniona, bo w tej sprawie przeprowadził rozmowę bp Mazur z wojewodą, a w dniu 10 bm. abp Dąbrowski będzie rozmawiał w władzami*” (s. 54).
36. Notatka Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR *na temat konfliktu w Miętne*, Warszawa 10.03.1984, s. 55-57.
- Odnotowany fakt, że strajkująca młodzież została poinformowana przez prokuratora rejonowego o skutkach prawnych strajku okupacyjnego.
37. List wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego do biskupa siedleckiego Jana Mazura *w sprawie wydarzeń w ZSR w Miętne*, Siedlce 10.03.1984, s. 58-59.
38. Informacja nr 71 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 11.03.1984 r., [fragment], Warszawa 11.03.1984, s. 59-61. Z klauzulą Tajne.
- Informacja, że w 7 parafiach dekanatu garwolińskiego (na 14) czytano w dniu 22 lutego br. List ks. Bujnika. W kilku kościołach dalej zbierano podpisy pod petycją do władz. „*Kilku księży z terenu diecezji siedleckiej (Ryszard Andruszczak, wikariusz z Siedlec, Marek Pietruszka z parafii Łaskarzew, Piotr Kardas z parafii Żelechów, Kazimierz Stańczuk z parafii Parysów) w sposób agresywny atakowali władze za działania wobec uczniów z Miętne*” (s. 60). Poza tym ks. Mieczysław Szuciak z Dębina jest wymieniony wśród księży, znanych z wrogiej postawy.
39. Informacja nr 72 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 12.03.1984 r., [fragment], Warszawa 12.03.1984, s. 61-62. Z klauzulą Tajne.

40. List biskupa siedleckiego Jana Mazura do wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego *w sprawie sytuacji społeczno-politycznej i religijnej w województwie siedleckim*, Siedlce 12.03.1984, s. 62-63.
41. Raport komisji powołanej przez wojewodę siedleckiego *na temat sytuacji w ZSR w Miętnej*, Siedlce 12.03.1984, s. 63-65. Z klauzulą Poufne.
Według podpisów w skład komisji wchodził: Zbigniew Biarda, Jan Jurczuk, Tadeusz Konopacki, Bronisław Wąsacz, Mieczysław Chełchowski.
42. List wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego do biskupa siedleckiego Jana Mazura *w sprawie zebrań organizowanych przez księży w ZSR w Miętnej*, Siedlce 13.03.1984, s. 65-66.
43. Informacja *dotycząca konfliktu z Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej*. APS, KW PZPR, sygn. 1328, Siedlce 13.03.1984, s. 66-69.
44. Informacja nr 73 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 13.03.1984 r., [fragment], Warszawa 13.03.1984, s. 69-71. Z klauzulą Tajne.
Zawiera fragmenty kazań. Ks. M. Boruc w parafii Przemienienia Pańskiego w Łukowie powiedział: „*msza odbywa się nie przeciwko władzom, a w ramach solidarności z młodzieżą w Miętnej*”. Ks. S. Małkowski w kościele św. S. Kostki: „*Na naszych oczach ta walka z krzyżem się toczy. Znajdują się też obrońcy krzyża wśród nas, jak choćby młodzież w Miętnej k. Garwolina, która nawiązując do tradycji sprzed lat 80 – gdy dzieci polskie, młodzież polska walczyła w obronie wiary i polskości – była prześladowana przez przeciwnika, ale jednak ich ofiara doprowadziła do zwycięstwa*”. Ks. Z. Sochnacki, w parafii św. Mikołaja w Bielsku-Białej powiedział: „*tak jak czyni to patriotyczna młodzież z Garwolina*”.
45. *Komunikat z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski* podpisany przez ks. Alojzego Orszulika, dyrektora Biura Prasowego Episkopatu Polski, Warszawa 13.03.1984, s. 71-72.

46. Informacja sekretarza KW PZPR w Siedlcach Bogdana Wojtczuka *na temat sytuacji społecznej i religijnej na terenie powiatu garwolińskiego*, 14.03.1984, s. 72-74.

Towarzysz sekretarz informuje o spotkaniu katechetycznym w kościele w Garwolinie, na którym wzięło udział ok. 1500 osób, po którym proboszcz odczytał ok. 15 depesz solidaryzujących się z młodzieżą w Miętnej. Następnie opisuje treść anonimów z ciężkimi pogrózkami, przysłanych do dyrektora szkoły i żony z-cy dyrektora Janiny Bogowskiej. Kończy informując, że wikariusz parafii Podwyższenia Krzyża w Łukowie ks. Marek Antonowicz inspirował na lekcji młodzież w Zasadniczej Szkole Rolniczej do zawieszenia krzyży w tej szkole.
47. Notatka Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR dotycząca konfliktu w ZSR w Miętnej, Warszawa 14.03.1984, s. 74-76.
48. List biskupa siedleckiego Jana Mazura do wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego *w sprawie rozwiązania konfliktu w Miętnej*, 15.03.1984, s. 76-77.
49. List wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego do biskupa siedleckiego Jana Mazura *w sprawie umieszczania symboli religijnych w szkole państwowej*, Siedlce 15.03.1984, s. 77-80.
50. Pismo sekretarza Episkopatu Polski abp. Bronisława Dąbrowskiego do kierownika Urzędu ds. Wyznań min. Adama Łopatki *w sprawie umieszczania symboli religijnych w szkołach państwowych*, Warszawa 15.03.1984, s. 80-82.
51. *List ks. Jerzego Popiełuszki do ks. Henryka Bujnika oraz odpis późniejszego listu wspólnoty parafialnej św. Stanisława Kostki w Warszawie do młodzieży w Miętnej*, 15.03.1984, s. 82-83.

List zawiera adnotację ks. H. Bujnika, że został przywieziony do Garwolina przez starszą Panią z ręką na temblaku, a list był ukryty pod czapką na głowie.
52. List księży diecezji podlaskiej do wojewody siedleckiego *w sprawie usunięcia krzyży z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej*, 15.03.1984, s. 83-84.

53. Informacja o „*sytuacji społeczno-gospodarczej*” w ZSR w Miętnej, ?.03.1984, APS, KW PZPR, sygn. 1328. Z klauzulą Poufne.
Władze województwa przyznają, że „sprawa Miętnej” nabrała szerokiego rozgłosu, a część grona pedagogicznego nie włącza się do wyjaśnienia młodzieży zasad świeckości szkoły. Informują, że w dniu 25.12.1983 r. w kościołach dekanatu garwolińskiego został odczytany „Komunikat” dziekana ks. Władysława Zwierza stanowiący protest przeciwko profanacji krzyża, a liczne starania miejscowej administracji o zmianę postępowania dziekana okazały się nieskuteczne. Jest mowa o wysłaniu prokuratora rejonowego z Garwolina, który mówił młodzieży o konsekwencjach prawnych strajku okupacyjnego. A z drugiej strony opisana jest postawa bp. J. Mazura, który zadeklarował, że będzie patronował postawie strajkującej młodzieży. Odnotowano również, że „w dniu 11 marca br. (niedziela) w wielu kościołach woj. Siedleckiego w kazaniach nawiązywano do wydarzeń w Miętnej. W kilku przypadkach odnotowano w kazaniach treści negatywne politycznie, np. w Siedlcach, Krześlinie, Jarnicach, Wodyniach” (s. 86). Informacja kończy się przekazaniem informacji o konferencji prasowej rzecznika rządu PRL, na której minister Jerzy Urban przedstawił stanowisko rządu.
54. Komunikat rodziców uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej o *powołaniu Komitetu Obrony Szkoły*, Garwolin 18.03.1984, s. 87-89.
Oprócz podpisu Komitetu jest pieczętka Kurii Siedleckiej czyli Podlaskiej w Siedlcach i podpis ks. Jana Gomułki z referatu Duszpasterstwa Młodzieży.
55. *Apel uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej*, Garwolin ?.03.1984, s. 89-90.
56. Informacja nr 80 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 20.03.1984 r., [fragment], Warszawa 20.03.1984, s. 90-92. Z klauzulą Tajne.

Podano, że nabożeństwa w Garwolinie z udziałem młodzieży są filmowane przez zachodnie ekipy TV (20.03.1984 – m.in. z USA i RFN). O ogólnopolskim zasięgu świadczą opisane zdarzenia z Torunia, Przemyśla, Łodzi, Włocławka i Bydgoszczy.

Ks. Mieczysławowi Marczukowi, proboszczowi parafii w Parczewie poświęcono cały akapit, w którym zawarto informację, że zaprosił on na dzień 19.03.1984 r. na godz. 17.00 dzieci i młodzież, aby modlić się w intencji uczniów z Miętneho. „*Oświadczył także, iż gdyby ktoś przeszkadzał młodzieży uczestniczyć w tej mszy, wtedy 'będę z ambony bojkotował wybory do rady narodowej (...). Jeszcze nikt nie pokonał ludzi, którzy idą w imię Boże'. Z księdzem Marczukiem przeprowadzona została rozmowa profilaktyczno-ostrzegawcza*” (s. 91).

57. „*Wnioski*” Zespołu Wydziału Propagandy i Agitacji KW PZPR w Siedlcach dotyczące sytuacji społeczno-politycznej w województwie siedleckim na tle wydarzeń w Miętne, Siedlce 21.03.1984, s. 92-96. Z klauzulą Tajne. Zaakceptował sekretarz KW PZPR Adam Sępniak.
58. Informacja nr 83 Departamentu IV MSW dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW według meldunków z dnia 23.03.1984 r., [fragment], Warszawa 23.03.1984, s. 96-97. Z klauzulą Tajne.
Podano, że ks. Trebnió, wikariusz z Węgrowa, odczytał telegram, z którego wynika, że młodzież z Węgrowa solidaryzuje się z uczniami ZSR w Miętne w ich walce o krzyż.
59. Informacja nr 84 Departamentu IV MSW dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW według meldunków z dnia 24.03.1984 r., [fragment], Warszawa 24.03.1984, s. 97-99. Z klauzulą Tajne.
MSW informuje o wystąpieniach publicznych w sprawie obrony krzyży następujących biskupów i księży:
- bp. S. Szymeckiego, ordynariusza kieleckiego
- bp. A. Adamiuka, sufragana opolskiego
- ks. Kardasza z Torunia

- księży katechetów z kościoła św. Anny w Błaszczach (woj. sieradzkie)
 - paulina Osiadłego na Jasnej Górze
 - ks. H. Jankowskiego z Gdańska, przebywającego na Jasnej Górze
60. Informacja nr 85 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 25.03.1984 r., [fragment], Warszawa 25.03.1984, s. 100-103. Z klauzulą Tajne. MSW informuje o wystąpieniach publicznych w sprawie obrony krzyży następujących biskupów i księży:
- kard. J. Glempa w Warszawie
 - bp. Z. Kraszewskiego w Warszawie
 - bp. T. Błaskiewiczza, sufragana przemyskiego w Przemyślu
 - bp. J. Zaręby, ordynariusza wrocławskiego w Włocławku
 - bp. J. Mazura, ordynariusza siedleckiego w Siedlcach
 - bp. E. Samsela, sufragana łomżyńskiego w Ostrołęce
 - bp. H. Bednorza, ordynariusza katowickiego w Katowicach
 - księży w kościołach w Żelechowie, Węgrowie, Staninie, Garwolinie, Radoryżu, Aleksandrowie Kujawskim (woj. wrocławskie), Sulejowie (woj. piotrowskie), Częstochowie, Czernikowie (woj. wrocławskie), Gdańsku, w sanktuarium na Jasnej Górze (w obecności maturzystów z Ustrzyk Dolnych).
61. Notatka Wydziału Nauki i Oświaty KW PZPR w Siedlcach *dotycząca sytuacji w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem*, Siedlce 26.03.1984, s. 103-104.
62. Informacja nr 87 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 25.03.1984 r., [fragment], Warszawa 27.03.1984, s. 104-105. Z klauzulą Tajne.
63. Informacja nr 89 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 29.03.1984 r., [fragment], Warszawa 29.03.1984, s. 105. Z klauzulą Tajne.

- MSW podało, że sytuacja w ZSR w Miętnej uległa dalszej normalizacji. Funkcjonuje już normalnie 8 klas. Około 80 uczniów jednak zrezygnowało z dalszej nauki, a według informacji wewnętrznych dalszych 120 uczniów zamierza to uczynić. Zwolniono dwie nauczycielki. A z dyrektorem szkoły chce się spotkać sekretarz ambasady USA. Mowa jest również o kolejnych listach solidarności z województw: koszalińskiego, chełmskiego, białsko-podlaskiego i zamojskiego.
64. Informacja nr II/40/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca m.in. konfliktu w Miętnej* [fragment], Warszawa 30.03.1984, s. 106.
65. Informacja nr 91 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 31.03.1984 r., [fragment], Warszawa 31.03.1984, s. 106-107. Z klauzulą Tajne. W informacji mowa jest o komunikacie ze 199 Konferencji Episkopatu Polski, w którym upomina się on o prawa wierzącej młodzieży i rodziców oraz o rekolekcjach duszpasterzy rolników w Niepokalanowie, prowadzonych przez bp. Jana Gurdę.
66. Notatka sekretarza KC PZPR Kazimierza Barcikowskiego *na temat stosunków państwo-Kościół*, Warszawa 31.03.1984, s. 107-110. Z klauzulą Poufne.
„Oglądałem zdjęcia z Garwolina w prasie światowej – ustawioną do fotografii młodzież z drewnianymi krzyżami na piersi. Czy strona Kościoła w Komisji Wspólnej uważa, że to podniesie prestiż polskiego Kościoła w opinii świata? Zjedna mu sympatię? Klerykałizm we współczesnym świecie pozostaje niepojęty. Po Iranie budzi obawy” (s. 109).
67. Informacja Zarządu Propagandy i Agitacji Głównego Zarządu Politycznego WP *na temat konfliktu w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej*, 30.03.1984, s. 110-117. Z klauzulą Poufne. Mowa jest m.in. o dywersyjnych rozgłoszeniach radiowych oraz prasie krajów kapitalistycznych, które usiłują wykorzystać kon-

flikt w Miętmem do zintensyfikowania wrogiej kampanii propagandowej przeciwko partii i władzom państwowym. Antypolskie radiostacje to wg autora RWE Radio Wolna Europa, GA, DF, RFI, BBC. Omówione są artykuły z Los Angeles Times i Washington Post.

68. Informacja nr 92 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 1.04.1984 r. i z dołączonym oświadczeniem Lecha Wałęsy przekazanym agencjom AP i Reutersa, [fragment], Warszawa 1.04.1984, s. 118-121. Z klauzulą Tajne.
- MSW informuje, że w związku z czytaniem na terenie całego kraju listu pasterskiego z okazji Jubileuszowego Roku Odkupienia, niektórzy nawiązywali do spraw związanych z obecnością krzyży w szkołach, m.in:
- bp Ignacy Jeż, ordynariusz koszaliński
 - bp Jan Michalski, sufragan gnieźnieński
 - bp Tadeusz Gocłowski, sufragan gdański
 - księży w kościołach św. Brygidy w Gdańsku, St. Kostki w Warszawie, NMP w Białej Podlaskiej, św. Józefa w Toruniu, w Niepokalanowie.
69. Informacja Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Siedlcach *na temat oceny stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie siedleckim w marcu 1984 r.* [fragment], Siedlce 4.04.1984, s. 121-124. Z klauzulą Tajne specjalnego znaczenia.
70. Informacja nr 95 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 4.04.1984 r. [fragment], Warszawa 4.04.1984, s. 124-125. Z klauzulą Tajne.
71. Informacja nr II/43/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca m.in. umieszczania symboli religijnych w szkołach i zakładach pracy* [fragment], *Niektóre przejawy działalności kleru*, Warszawa 6.04.1984, s. 125-128.

72. Informacja nr II/44/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR dotycząca m.in. *sytuacji w Miętnej* [fragment], Warszawa 6.04.1984, s. 128.
73. Informacja nr 99 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 8.04.1984 r. [fragment], Warszawa 8.04.1984, s. 128-130. Z klauzulą Tajne.
74. Informacja nr 100 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 10.04.1984 r. [fragment], Warszawa 10.04.1984, s. 131. Z klauzulą Tajne.
MSW informuje, że Krzyż w czytelnicy szkoły został zawieszony 7.04.1984 r. przez nauczycielki Tobiasz i Kucińską oraz 3 uczniów. Odnotowano „ostrą” wymianę zdań pomiędzy ks. S. Bieńko i bp. J. Mazurem, co wbrew pozorom wydaje się dobrze świadczyć o obu z wymienionych duszpasterzy, gdyż w złożonej i niebezpiecznej dla młodzieży sytuacji potrafili toczyć spór, aby nie działać pochopnie, zachować zasadę *primum non nocere*, a potem roztropnie pomagać.
75. Informacja nr 101 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 10.04.1984 r. [fragment], Warszawa 12.04.1984, s. 132. Z klauzulą Tajne.
76. Informacja nr 103 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 12.04.1984 r. [fragment], Warszawa 12.04.1984, s. 132-133. Z klauzulą Tajne.
77. Informacja nr 107 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 16.04.1984 r. [fragment], Warszawa 16.04.1984, s. 133-134. Z klauzulą Tajne.
78. Pismo dyrektora Wydziału ds. Wyznań w Siedlcach Eugeniusza Piątkowskiego do ks. Henryka Bujnika, proboszcza garwolińskiego, w sprawie konfliktu w *Miętnej*, Siedlce 17.10.1985, s. 134-135.

- Protest przeciwko organizacji upamiętnienia strajku w 1. rocznicę wydarzeń. [chronologiczne wydaje się, że jest to błąd w druku – powinno być później].
79. Informacja nr 111 Departamentu IV MSW *dotycząca sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV WUSW* według meldunków z dnia 20.04.1984 r. [fragment], Warszawa 20.04.1984, s. 135-136. Z klauzulą Tajne.
80. Pismo proboszcza garwolińskiego ks. Henryka Bujnika do dyrektora Wydziału ds. Wyznań w Siedlcach Eugeniusza Piątkowskiego w sprawie sytuacji na terenie ZSR w Miętnej, Siedlce 24.04.1985, s. 136-137.
[chronologiczne wydaje się, że jest to błąd w druku – powinno być później].
81. „Ustalenia” dokonane podczas spotkań wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego z biskupem Janem Mazurem *mające na celu rozwiązanie konfliktu w Miętnej wraz z notatką na temat tego spotkania*, ?04.1984, s. 137-138.
82. Informacja nr II/48/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca umieszczania symboli religijnych w szkołach i zakładach pracy* [fragment], Warszawa 30.04.1984, s. 139-142.
83. Informacja Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Siedlcach *na temat stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie siedleckim w kwietniu 1984 r.* [fragment], Siedlce 3.05.1984, s. 121-124. Z klauzulą Tajne specjalnego znaczenia.
84. Opis wydarzeń na terenie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej przesłany przez ks. Henryka Bujnika, proboszcza garwolińskiego, biskupowi siedleckiemu Janowi Mazurowi, Garwolin 3.05.1984, s. 143-149.
85. Kalendarium wydarzeń na terenie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej, Garwolin? ?05?.1984, s. 149-160.
86. Notatka Zespołu Międzywydziałowego KW PZPR na temat przebiegu wydarzeń i konfliktu w Miętnej, Siedlce 8.05.1984, s. 160-164. Z klauzulą Poufne.

87. Informacja Wydziału Propagandy i Agitacji KW PZPR w Siedlcach na temat „aktualnego przestrzegania zasady świeckości szkoły na terenie województwa siedleckiego”. Projekt. ?.09.1984. Z klauzulą Poufne.
88. Informacja nr II/84/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca wydarzeń we Włoszczowie*, Warszawa 4.12.1984, s. 168-170.
89. Informacja nr II/85/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca wydarzeń we Włoszczowie*, Warszawa 5.12.1984, s. 170-171.
90. Informacja nr II/86/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca wydarzeń we Włoszczowie*, Warszawa 6.12.1984, s. 171-172.
91. Informacja nr II/87/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca wydarzeń we Włoszczowie*, Warszawa 7.12.1984, s. 172-174.
92. Informacja nr II/88/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca wydarzeń we Włoszczowie*, Warszawa 10.12.1984, s. 174-176.
93. Informacja nr II/92/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *dotycząca wydarzeń we Włoszczowie*, Warszawa 11.12.1984, s. 176.
94. Informacja nr III/291/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie*, [fragment], Warszawa 11.12.1984, s. 177.
95. Informacja nr III/293/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie*, [fragment], Warszawa 13.12.1984, s. 178.
96. Informacja nr III/294/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie*, [fragment], Warszawa 13.12.1984, s. 178-179.
97. Informacja nr III/295/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie*, [fragment], Warszawa 15.12.1984, s. 180-181.
98. Informacja nr III/296/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie*, [fragment], Warszawa 17.12.1984, s. 181-182.
99. Informacja nr II/94/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie, Giecznie. Aleksandrowie*

- Kujawskim i Domaniewie*, [fragment], Warszawa 18.12.1984, s. 182-183.
100. Informacja nr III/297/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie*, [fragment], Warszawa 18.12.1984, s. 183-184.
 101. Informacja nr III/301/84 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR *na temat m.in. wydarzeń we Włoszczowie*, [fragment], Warszawa 22.12.1984, s. 184-186.
 102. List sekretarza Episkopatu Polski abp. Bronisława Dąbrowskiego do min. Adama Łopatki *w sprawie konfliktu o krzyże w Miętmem i Włoszczowie*, Warszawa 7.12.1984, s. 186-187.
 103. Notatka Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR *dotycząca zawieszenia krzyży w szkołach podstawowych w Giecznie i Włosieniu*, Warszawa 4.01.1984, s. 187-189.
 104. Informacja Sekretariatu Episkopatu Polski *na temat wydarzeń, które doprowadziły do strajku młodzieży szkolnej we Włoszczowie*, Warszawa ?.1985, s. 189-191.
 105. *Fragmety opracowania Eugeniusza Rafalskiego, Sławomira Markowskiego, Marka Zielińskiego „Wojna krzyżowa w Polsce (1983-1986), sporządzonego na potrzeby Ministerstwa Spraw Wewnętrznych* [fragmenty], Warszawa ?.09.1986, s. 191-231.
 106. *Wspomnienia bp. Jana Mazura „Relacja na temat strajku młodzieży szkolnej w 1984 r.”*, Siedlce 30.08.2000, s. 232-238.

* * *

Status quaestionis w 20-rocznicę obrony Krzyża w Miętmem.

Kolejną ważną pozycją historyczną jest praca przygotowana pod kierownictwem B. Kozar-Gory. Odkryto ją ponownie w IPN podczas kwerendy związanej z realizowanym projektem. Dlaczego ta pozycja historyczna jest ważna? To istotny materiał źródłowy, ponieważ zawiera rękopisy, fotokopie oryginalnych pism z podkreśleniami z tamtych lat, a także podpisane zdjęcia, itd. Oto pełny spis treści z danymi katalogowymi:

Pozycja nr 8. Szymon Oskroba, Damian Puczyński, Arkadiusz Kęder, *Prawo do Krzyża w szkole. Monografia dokumentalna* ze wstępem Bogusławy Kozar-Gory, Miętne 2004, ss. 293.

Pozycja znajduje się w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Została tam zarchiwizowana 9.12.2019 r. przez Wojciecha Rostenisa i nosi numer IPN BU-348-1405. W dużym opracowaniu przyjęto koncepcję chronologiczną i faktograficzną. Pracę wykonali uczniowie ZSR w Miętnej pod kierownictwem swojej nauczycielki B. Kozar-Gory, która napisała wstęp do tej pozycji. Praca była przygotowana na konkurs łączący tematykę powstania „Solidarności” i niezależnego harcerstwa, w której przedstawiono wydarzenia z lat 1983-84 nazwane jako „*Walka o prawo Krzyża w szkole*”.

Monografia zawiera:

1. Zdjęcia z pielgrzymki na Jasną Górę 12.09.1982 r. harcerzy z Kręgów Instruktorów Harcerstwa Andrzeja Małkowskiego – zdjęcia zawierają komentarz, że niełatwo było przełamać monopol ZSMP (Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej) w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej.
2. Zdjęcia: krzyż metalowy na rzemyku, które wręczał bp. J. Mazur młodzieży i nauczycielom – obrońcom Krzyża w szkole; rota przyrzeczenia harcerskiego – noszona na lewej kieszonce munduru oraz inne symbole i znaki niezależnego harcerstwa.
3. Ksero Legitymacji Kozar Bogusławy, która wstąpiła 5.12.1980 r. do ZSZZ Solidarność (nr 6).
4. Zdjęcie z oazy nauczycieli w Krościenku, m.in. Krystyna Czarnocka, Bogusława Gora.
5. Zdjęcia z pielgrzymki na Jasną Górę w sierpniu 1984 r., m.in. Teresa Robak, Dorota Zielińska, Janusz Dzido, Bogusława Gora, Hanna Salwa, Anna Mroczek, Jarosław Maczkowski, Elżbieta Mędzilo.
6. Zdjęcia i opis działalności w ZSR w Miętnej Klubu Turystycznego „Tramp”.

7. Protokół z 13.12.1980 r. działalności Komisji Zakładowej NSZZ Solidarność w ZSR w Miętnym z podkreślonymi później zwolnionymi i przeniesionymi nauczycielami za udział w obronie Krzyża.
9. Zdjęcie krzyża z Miętneho powieszzonego jako wotum w kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej.
10. Tekst sprzeciwu wobec zdjęcia krzyża Samorządu Szkolnego do Dyrekcji Szkoły z 19.12.1983 z dopiskiem: tekst prośby podpisany przez 288 uczniów skierowany do dyr. Domańskiego i wręczony podczas apelu 19 grudnia 1983 r. przez przedstawicieli Samorządu Szkolnego – Grażynę Książek, kl. IV TO i Zdzisława Kwiatkowskiego z kl. V TR 5.
11. Teksty poezji młodzieży.
12. Listy protestacyjne z parafii Garwolin do Marszałka Sejmu PRL. 4.03.1984 r.
13. List protestacyjny Czesława Szpondera do Ministra Jerzego Urbana. 4.03.1984 r.
14. List informacyjny ks. H. Bujnika do bp. J. Mazura. 8.03.1984 r.
15. List bp. J. Mazura do Wojewody Siedleckiego. 9.03.1984 r.
16. List protestacyjny Antoniego Garwolińskiego do Obywatela Kalbarczyka Józefa, Przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej w Garwolinie. 9.03.1984 r.
17. Zdjęcia z 8 marca 1984 r. z kościoła w Garwolinie: Anna Łukasik, Urszula Sanatorek, Jarosław Maczkowski, Dorota Zielińska, Adam Szymański, Stanisław Sokołowski.
18. Zdjęcia kordonu samochodów MO.
19. List informacyjny ks. H. Bujnika do bp. J. Mazura. 23.02.1984 r.
20. List Bogumiły Szelań do Ob. Ministra Oświaty i Wychowania w Warszawie. 12.03.1984 r.
21. Fragmenty prasy polskiej i francuskiej z 1984 r.
22. Apel Młodzieżowego Komitetu Oporu do młodzieży katolickiej Regionu Mazowsze, Warszawa 13.03.1984 r.
23. Rękopis relacji z konferencji prasowej rzecznika rządu min. J. Urbana, 15.03.1984 r.

24. Pismo Sekretarza Episkopatu do ministra prof. dr. hab. Adama Łopatki, kierownika Urzędu ds. Wyznań, Warszawa 15.03.1984 r.
25. Pismo bp. J. Mazura do Wojewody Siedleckiego, 15.03.1984 r.
26. Pismo protestacyjne proboszczów i duszpasterzy młodzieży podlaskiej, Dekanatu Parczewskiego do Wojewody Siedleckiego, 17.03.1984 r. Podpisało 20 księży z ks. dziekanem Mieczysławem Marczukiem na czele.
27. Komunikat Komitetu Obrony Szkoły, powołany z inicjatywy Garwolińskiego oddziału PAX, Garwolin 18.03.1984 r.
28. List protestacyjny młodzieży Zespołu Szkół im. M. Nowotki w Janowie Podlaskim do Dyrekcji ZSR w Miętne, Janów Podlaski 19.03.1984 r.
29. List uczniów ZSR Miętne do Ojca Świętego Jana Pawła II, 20.03.1984 r.
30. List młodzieży i studentów lubelskich do Sejmu Pol. Rzeczypospolitej Ludowej, Lublin 22.03.1984 r.
31. Rękopis Apelu młodzieży walczącej o Krzyż Chrystusowy Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne k/Garwolina do młodzieży wierzącej w Polsce i na świecie, 25.03.1984 r.
32. Odpis notatki ze spotkania bp. J. Mazura z Wojewodą Siedleckim z dn. 5.04.1984 r.
33. Notatka Zespołu Międzywydziałowego KW PZPR o konflikcie w ZSR w Miętne woj. Siedleckie wg stanu na 8.05.1984 r. Poufne. Z dopiskiem „zdobyte” nielegalnie przez studentkę ATK piszącą pracę magisterską.
34. List informacyjny ks. H. Bujnika do bp. J. Mazura. 24.05.1984 r., w którym informuje o nie przestrzeganiu ustalonego „Kompromisu z dn. 5,04.1984 r.”
35. Ks. Jerzy Popiełuszko, fragment wygłoszonej homilii podczas mszy za Ojczyznę w kościele św. S. Kostki w Warszawie, 27.05.1984 r.
36. Ks. Jerzy Popiełuszko, fragment wygłoszonej homilii z marca 1984 r.
37. Cytat z wywiadu: spotkanie B. Gory z ks. Jerzym Popiełuszko w dn. 25.03.1984 r.

38. Zdjęcia z pamiątkami i kartami od ks. Jerzego Popiełuszki.
39. Wzór „Lojalki”, oświadczenia dla rodziców o świeckości szkoły, aby powtórnie dziecko zostało przyjęte do szkoły.
40. List bp. J. Mazura do ks. H. Bujnika, w którym przekazano informacje po spotkaniu abp. Dąbrowskiego z Ministrem Adamem Łopatką, że podpisywanie oświadczeń jest nadużyciem, Siedlce 23.03.1984 r.
42. Odręcznie wypisana lista adresów szkół z pobliskich 6 województw dla tych uczniów, którzy nie chcąc podpisać oświadczenia musieli szukać nowych placówek oświatowych. Dopisek nr 1.: ks. S. Żarski przywiózł listę do Miętnego i wręczył p. B. Gorze i jej klasie IV TO4 (Technikum Ogrodnicze). Dopisek nr 2.: Tymczasem Ministerstwo Rolnictwa – Departament Oświaty Rolniczej wydał zakaz przyjmowania uczniów z Miętnego i nasi koledzy szukali swojego miejsca w nowej szkole o wiele dalej, tam gdzie zakaz nie obowiązywał: w Bydgoszczy, Zamościu, Pruszczu Gdańskim. Pan dyrektor Tadeusz Łoś-Kozłowski z ZSR w Pruszczu Gdańskim przyjął 6 dziewcząt z klasy 4 TO4, której wychowawczynią była B. Kozar-Gora.
43. Pismo mgr. Tadeusza Łoś-Kozłowskiego dyrektora ZSR w Pruszczu Gdańskim do dyrekcji ZSR w Miętnem o wystawienie odpisu arkusza ocen dla Barbary Sobiech w związku z jej staraniem o przyjęcie do szkoły, Pruszcz Gd. 4.04.1984 r.
44. **Listy uczniów wszystkich klas uczących się w roku szkolnym 1983/1984 z charakterystycznymi wpisami w dziennikach, przynależność organizacyjna oraz wskazanie osób wykreślonych. Dwie całe klasy nie zostały przyjęte: III TR5 i IVTR5. Listy te opracowała Stanisława Makara na zjazd absolwentów w 10. rocznicę wydarzeń w Miętnem.**
45. Zdjęcia krzyża przywiezionego przez pracowników Ursusa w połowie marca 1984 r. do kościoła w Garwolinie na piątkową katechezę z bp. J. Mazurem i transparentu z tekstem Mickiewicza.

46. Pismo protestacyjne nauczycieli ze Szkoły Podst. nr 1 w Garwolinie do Zarządu Wojewódzkiego ZNP w Siedlcach, Garwolin 8.06.1984 r., 24 podpisy.
47. Publikacja „Nie było miejsca dla Ciebie”. Red. Waław Hennel. Kalendarium opracowali: Krystyna Czarnocka, Bogusława Kozar-Gora, Tadeusz Gora. Puławy: Instytut Nawozów Sztucznych, Sierpień 1984. Wydano z pomocą Solidarności. Wyd. I – 1000 egz. Wyda. II 500 egz. [okładka tylna wyd. II cena 40 zł na fundusz oświaty niezależnej i fikcyjne Wydawnictwo im. Kardynała Wyszyńskiego].
48. Opis rocznic 1., 6. i 10., później dokumentacja programu i zaproszeń.
49. List ks. proboszcza Boguckiego z parafii św. St. Kostki do młodzieży z Miętne w 1. rocznicę wydarzeń.
50. Pismo wyrażające protest wobec organizacji 1. rocznicy wydarzeń w kościele w Garwolinie, autorstwa mgr. Eugeniusza Piątkowskiego, dyrektora Wydziału ds. Wyznań UW w Siedlcach do proboszcza ks. H. Bujnika, Siedlce 17.04.1985 r.
51. List ks. dr. Andrzeja Kozakowskiego, Kierownika Biura Sekretariatu Polski do Bogusławy Gory w związku z 6. rocznicą obrony Krzyża, Warszawa 17.03.1990 r.
52. Zdjęcie ulotki kolportowanej podczas katechez pod kościołem w Garwolinie.
53. Maszynopis przemówienia p. Bogusławy Gory w związku z 6. rocznicą obrony Krzyża, Miętne 5.04.1990 r.
54. Zdjęcia z uroczystości 6. rocznicy obrony Krzyża.
55. Publikacja „Choć zmienia się świat krzyż wiecznie trwa. Miętne, kwiecień 1990”. Red.: Waław Hennel, Bogumiła Szelaę, Elżbieta Mędziło. Opracowanie graficzne: Jerzy Jarząbek. Korekta: Agnieszka Maczkowska. Puławy 1990.
56. Zdjęcia z uroczystości 10. rocznicy obrony Krzyża.
57. Maszynopis przemówienia p. Stanisławy Makary w związku z 10. rocznicą obrony Krzyża, Miętne 1990 r.

58. Prasa polskojęzyczna z okazji 10. rocznicy wydarzeń w Miętnej. Na uwagę zasługuje Tygodnik Parafii św. Stanisława B.M. „W starym kościele” ze względu na zawartość merytoryczną i trudności w dostępności, czy raczej niedostępności w bibliotekach.
59. Zdjęcia s. Hanny Salwy i s. Anny Mroczek z Rzymu i Konstancina Jeziornej.
60. Zdjęcia i opis pobytu Jana Pawła II na Podlasiu. Na uwagę zasługują zdjęcia rzeźby drewnianej „Krzyż trzymany mocną dłońią” dłuta Jerzego Jarząbka wykonanej z inicjatywy Jarosława Maczkowskiego z adnotacją: „niestety, darów było tak wiele, że ‘znowu’ zabrakło miejsca dla Krzyża z Miętnego – w uroczystej procesji”.
61. Folder z okazji 70-lecia ZSR im. S. Staszica w Miętnej.

Pozycja nr 9. Obrona krzyża w Miętnej. Wspomnienia, dokumenty, relacje, red. Anna Wasak, opracowanie redakcyjne Bogumił Wawer, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2004, ss. 203.

Rozpoczynając kwerendę naukową, podobnie jak inne pozycje dotyczące obrony krzyża w Miętnej, książka była do kupienia tylko na platformie Allegro. Z dwóch sztuk, jedna z nich trafiła do naszej Katedry. Po rozmowie z Anną Wasak wiemy, że nic się nie zanosi na jej wznowienie. Stąd spis treści i krótkie omówienie.

Spis treści

Od wydawcy

Wstęp

1. Kalendarium wydarzeń związanych z obroną krzyża w ZSR w Miętnej

2. „Nie wiedziałem, że mam tak wartościową młodzież”

3. Fragmenty pamiętników uczniów z okresu walki o obecność krzyża w szkole

4. „Jesteśmy dumni ze swoich dzieci” – o postawie rodziców

5. Z uczniowskiej poezji

6. „Nie można zmusić do wyboru zła” – o nauczycielach wartości

7. „Kościół was nie porzuci” – o postawie duchowieństwa

8. Wspomnienia ks. Henryka Bujnika
 9. Krzyż symbolem wolności (Marian Piłka)
 10. Obok Miętnego (Jan Żaryn)
 11. Epilog. Przemówienie wygłoszone przez Bogusławę Kozar-Gorę
- w 6. Rocznicę obrony Krzyża
- Aneks 1. Oświadczenia (lojalki) i zaświadczenia z okresu wydarzeń
 - Aneks 2. Rękopisy listów i wierszy
 - Aneks 3. Z dokumentów MSZ o obronie krzyża w Szkole Rolniczej w Miętnem

Aneks 4. Wyrazy solidarności i poparcia – wybrane materiały

Aneks 5. Fotografie ilustrujące wydarzenia z obrony krzyża

Aneks 6. Żywa tradycja spotkań obrońców krzyża

Znakomita literacko książka. Anna Wasak to ceniona dziennikarka. Zapewniała na początku powstania Katolickiego Radia Podlasie w Siedlcach jego wysoką jakość zarówno treściowo, jak i jakościowo. Wcześniejsze doświadczenie nauczycielki języka polskiego pozwalało jej na klarowne przekazywanie wiadomości młodszemu i starszemu pokoleniu, zarówno w radio, jak i później w wielu czasopismach o zasięgu ogólnopolskim, jak i regionalnym. Tak też się stało i w tym przypadku. Anna Wasak we współpracy z Bogumiłem Wawrem dali czytelnikom wprawdzie niewielką, lecz za to spójną i rzetelnie przygotowaną książeczkę na temat wydarzeń związanych z obroną Krzyża w Miętnem.

Kalendarium wydarzeń otrzymało formę krótkiego eseju, a kolejne rozdziały z dziennikarskimi tytułami zachęcają do czytania. Szczególnie interesujące są fragmenty dotyczące osób i faktów, które wcześniej były mniej uwypuklone w innych drukowanych tekstach. Dowiadujemy się np., że Jarosław Maczkowski mieszkający trochę w Gdańsku i trochę w Gdyni rozpoczął naukę w Miętnem w 1981 r. Wcześniej podczas strajków stoczniowców był wśród robotników, fotografował to, co się działo w Stoczni Gdańskiej. Z wywiadu z nim wynika, że miał świadomość, że jest najstarszym uczniem w ZSR, gdyż pracował 2 lata i to dało mu spory dystans do tego, co na co dzień działo się w szkole. Nie szukał zaczepki, ale też od początku nie krył swych poglądów i nie uległ jednej z nauczycielek,

aby zapisać się do ZSMP. Tu mamy świadectwo, że razem z nauczycielką Elżbietą Mędziło zauważyli na ścianie jedynie ślad po krzyżu. Tu znajdziemy też opis apelu z 19 grudnia 1983 r. gdzie ponad 30 młodych mężczyzn spontanicznie zaintonowało: „Nie rzucim, Chryste, świątyni Twych”. Tu opisuje różne akcje, które zjednoczyły wszystkich uczniów, jak milczenie na przerwie, czy innym razem zamiast się rozejść po apelu zostawali, aby się modlić i śpiewać pieśnią religijne i patriotyczne.

W książce tej znalazła się również prawdopodobnie nigdzie nie opublikowana odpowiedź Jarosława Maczkowskiego na pytanie o najtrudniejszy dla niego moment strajku. „Dla mnie nie było to spotkanie z ZOMO. Wiedziałem, że mogą pokrzyczeć, polać wodą; nie przepuszczą nas, to się rozbiegniemy, uciekniemy i tyle nam zrobią – skończy się na strachu. Psychologicznie trudniejszy był dla mnie pat, jaki nastąpił w kilka tygodni po zawieszeniu szkoły, gdy nie było widać żadnego rozwiązania, a nie wszyscy mieli jednakową determinację. Część starała się o przeniesienie do innych szkół, tam ich nie przyjmowano. Bardzo trudne były dla mnie rozmowy z dwoma kolegami, którzy przyszli do mnie ze łzami, mówiąc, że chcieliby skończyć szkołę”. Są również fragmenty pamiętników uczniów z okresu walki o krzyże. O ile dostępny jest pięknie wydany pamiętnik Wioletty Sosnowskiej, obecnie Kluczek, o tyle są tutaj opublikowane niedostępne fragmenty wspomnień wspomnianego śp. Jarosława Maczkowskiego, Marii Żelazo czy s. Hanny Salwy. Są też wypowiedzi śp. Bogumiły Szelağ, Elżbiety Mędziło, Stanisławy Makary i Bogusławy Gory. Jest opisana piękna przyjaźń pomiędzy Krystyną Czarnocką i Bogusławą Kozar-Gorą, która zawiera nieocenione źródła ich duchowości odkrytej w Ruchu Światło-Życie czy w harcerstwie kręgow Andrzeja Małkowskiego.

Bohaterami wydarzeń obrony krzyża w Miętnej są uczniowie, później nauczyciele i ksiądz z bp. J. Mazurem, którzy ich wspierali bezpośrednio. W książce są wymienieni także bohaterowie drugiego planu, również ważni dla zwycięstwa. To rektor Wyższego Seminarium Duchownego ks. dr Kazimierz Białecki, który odbierał telefony nawet o północy od ks. Bujnika, który z kolei pragnął, aby bp Mazur już rano

wiedział, że ZOMO działa przeciw młodzieży. Jest wymieniony też ks. dr Mieczysław Głowacki, ówczesny notariusz Kurii, który przygotowywał pisma prawne, aby bronić uczniów i nauczycieli z Miętnego. Są wzmianki o późniejszym sufraganie ks. Alojzym Orszuliku, który wstał się u strony rządowej. Warto więc udać się do biblioteki, gdzie jest ta książka i odkryć na końcu chociażby tekst dzisiejszego prof. dr. hab. Jana Żaryna, który ukazał w pośrodku jakiej burzy historii znajdowała w tamtym czasie szkoła w Miętnem.

Pozycja nr 10. B. Szelaż, T. Piesio, S. Szostakiewicz, 80 lat szkoły Rolniczej w Miętnem 1924-2004, Miętno: Wydawca ZSR – CPK im. St. Staszica 2004.

Oryginalna pozycja naukowa wpisująca się w opracowanie obrony krzyży i ich konsekwencji dla wielu uczniów i niektórych nauczycieli ze szkoły w Miętnem. Autorzy musząc wybrać z historii najnowszej tylko ograniczoną liczbę zdarzeń – 12 stron poświęcili dokumentacji zatytułowanej „W obronie Krzyża” (s. 160-171). Na uwagę zasługują zapiski z rady pedagogicznej i działania ówczesnych władz PZPR, których fragmenty zostały dopiero teraz odkryte w archiwach IPN.

Naoczni świadkowie syntetycznie, a zarazem wnikliwie, dokumentują „zniknięcie” wielu krzyży z sal lekcyjnych po wprowadzeniu stanu wojennego. Mamy jasno ukazane powolne zaostrzenie się konfliktu i wiele fragmentów rozmów między stronami walki. Bogumiła Szelaż dobrze znała sposób myślenia i działania funkcjonariuszy PZPR, a zarazem odnalazła siłę i strategię działania obecną w zdeterminowanych strajkujących robotnikach Wybrzeża, którzy dali początek ruchowi „Solidarność”. Mamy do czynienia z dokumentacją ukazującą racjonalność poczynań nauczycieli i uczniów. Dostrzegli oni, że w nowym roku szkolnym 1983/84 zostało tylko 9 krzyży po wprowadzeniu stanu wojennego (krzyż przy wejściu do szkoły i w ośmiu pracowniach). Przedmiotem ich rozmów była taktyka dyrektora prowadzenia indywidualnych rozmów z nauczycielami, w których klasach były jeszcze krzyże, z zaleceniem ich usunięcia. W tym artykule odnajdujemy sześć funda-

mentalnych pytań, które przewodnicząca Samorządu Uczniowskiego złożyła do dyrektora oraz atmosferę panującą w pokoju nauczycielskim. Wszyscy nauczyciele byli zaskoczeni sytuacją. „Część nauczycieli była zdania, że w świeckiej szkole krzyże mogą wisieć, a młodzież ma prawo domagać się wyjaśnień o ich usunięciu” (s. 161). Artykuł obala tezę rozpowszechnioną przez władze komunistyczne, że kler, czy ktoś inny był inspiratorem działań młodzieży w obronie krzyża. Lektura dokumentów pozwala jednoznacznie stwierdzić, że dopiero po tych faktach „wieści o zdjęciu krzyży i proteście młodzieży w Szkole Rolniczej w Miętnej wychodzą poza mury szkoły i docierają do różnych środowisk” (s. 161). Jako pierwsi do szkoły przyjeżdżają księża z Garwoliny, ale o sytuacji zostaje też poinformowany prof. Marek Drozdowski, który obiecał o wszystkim poinformować Radę Prymasowską. Jest dokładnie opisane spotkanie przedstawicieli władz z radą pedagogiczną, w którym uczestniczyli: Marian Nasiadko – wicewojewoda, Czesław Cąkała – dyrektor wydziału rolnictwa, Jan Jurczuk – kierownik Oddziału Oświaty Rolniczej. „Prowokacyjny ton i forma pytań wywołały burzliwą dyskusję. Poirytowany wypowiedziami wojewoda i pozostali przedstawiciele władzy zarzucali nauczycielom zdewaluowanie wartości wychowania socjalistycznego, brak wpływu na proces wychowawczy, niezrealizowanie programu wychowawczego; straszili wizytacją, wypominali branie ‘socjalistycznych pieniędzy’ za darmo. Nauczyciele nie pozostali dłużni w swoich wypowiedziach. Mimo napiętej sytuacji, wypracowano stanowisko rady pedagogicznej” (s. 162-163). Ustalone propozycje miał przekazać młodzieży Antoni Tabisz, nauczyciel, pracownik biblioteki szkolnej, który podjął się roli mediatora. Jednak dyrektor unieważnił stanowisko rady. Później jest opisana ważna rola maturzysty Jarosława Maczkowskiego, który zdał relacje z przebiegu spotkania z władzami.

Artykuł zawiera również wcześniej nie publikowane pytania, które padały na kolejnej radzie pedagogicznej, na której były obecne władze wojewódzkie i przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa. Oto fragment: „Na pytanie dyrektora: *jak mamy w tej sytuacji postępować?* nauczyciele odpowiadają pytaniami: *jakie cele wychowawcze chciał Pan osią-*

gnąć wydając decyzję o zdjęciu krzyży? Czy uważa Pan, że zdjęcie krzyży to był właściwy sposób na przekonanie o świeckości szkoły? Dlaczego zlekceważył Pan kompromis wypracowany przez radę pedagogiczną?” (s. 165). Udokumentowane są również działania władz partyjnych i państwowych ówczesnego województwa siedleckiego, aby wydarzenia w Miętnej nie rozpowszechniły się na inne szkoły. „Do tego zaangażowano znanego z wydarzeń marcowych 1968 r. Kazimierza Kąkola, który razem z przedstawicielami Kuratorium Oświaty i Wychowania w Siedlcach, spotykał się z radami pedagogicznymi i uczniami szkół ponadpodstawowych w całym regionie garwolińskim. W Urzędzie Wojewódzkim opracowano projekt normalizacji stanu organizacyjnego szkoły w Miętnej, zaakceptowany przez wojewodę. Jego autorem był dyrektor Wydziału Rolnictwa, Gospodarki Żywnościowej i Leśnictwa Czesław Cąkała. W projekcie zalecano: *‘rozwiązanie stosunku pracy z częścią nauczycieli, a jeżeli naukę podejmie mniej niż połowa dotychczasowego stanu uczniów również z następnymi’*” (s. 168).

W wyniku wydarzeń związanych z obroną krzyża ze szkoły odeszło 168 uczniów (z 592). Wbrew zapewnieniom dyrekcji i władz, niektórych uczniów nie przyjmowano z powrotem, a nauczycieli zwalniano. „Wielu uczniów po odebraniu dokumentów z Miętnej zostało przyjętych do innych szkół, których dyrektorzy nie ulękli się zakazów ministerstwa /.../. Najwięcej uczniów przyjęły szkoły w: Brwinowie, Pszczelinie (ok. 40), Pruszczu Gdańskim, Konstancinie i Radoryżu oraz w Siennicy, Kijanach, Zamościu i Bydgoszczy” (s. 170).

Opisana jest również fala protestów kierowana do władz w obronie nauczycieli i uczniów, ale one zostały zignorowane. Cenne w artykule są informacje o losach nauczycieli: „nauczyciele, którzy musieli opuścić szkołę, po paru latach powrócili do niej, z wyjątkiem Danuty Kalbarczyk, która na stałe wyjechała poza województwo siedleckie. Bogumiła Szelağ została ponownie przyjęta po pięciu latach, w czasie których pracowała przez 1 rok jako wychowawczyni w Laskach, a później w świetlicy w Głoskowie. Elżbieta Mędziło i Ewa Kaczyńska pracowały przez okres 3 lat w ZSR w Żelechowie. Bogusława Kozar-Gora przez 1

rok uczyła języka polskiego w Technikum Rolniczym w Radoryżu. Po trzech rozprawach w sądzie pracy wróciła do Miętneho. Stanisława Makara wyrokiem sądu została przywrócona do pracy w Miętne” (s. 170). Innym nauczycielom wspierającym strajk odebrano wychowawstwo, a jednej nauczycielce nie przedłużono umowy o pracę.

W omówieniu pominięto pomocniczą rolę strony kościelnej, bo jest dobrze udokumentowana także w innych publikacjach, zwłaszcza postawa nieugiętego bp. Jana Mazura, który podjął post i rozmowy z ówczesnymi władzami, które próbowały go złamać i oszukać. Warto na zakończenie podkreślić, że osób, które wspierały walkę o krzyże było więcej. Artykuł wspomina Wacława Henella, Alinę Janowską, prof. Marka Drozdowskiego i Jana Orzechowskiego i z pewnością każdej z tych osób należałoby poświęcić oddzielny artykuł. Nie zabrakło na koniec ważnego wystąpienia dyrektora szkoły Andrzeja Piesiewicza, który w 6. rocznicę wystąpił w imieniu władz i przeprosił wszystkich tych, którzy ucierpieli z powodu niegodziwości tamtego systemu. Wówczas też zabrał głos prof. Wiesław Chrzanowski, Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

Pozycja nr 11. Wojciech Czepczyński, *W obronie krzyża w Miętne*, „Roczniki Humanistyczne KUL” 54(2006) 2, s. 117-125.

Dlaczego ten artykuł zaliczono do ważnych publikacji, choć nie zawiera wielu nowości? Bez wątpienia wpływ na to ma fakt, że jest wysoko pozycjonowany w sieci web. Repozytorium KUL i Roczniki Humanistyczne mają bardzo dobre pozycjonowanie i „wyrzucają” go na pierwszej stronie prawie każdej wyszukiwarki internetowej. Wystarczy wpisać hasło „Miętne” bądź „obrona krzyża”, a szczególnie z dopiskiem „artykuł naukowy”, wówczas nie sposób go nie zauważyć.

Autor mgr Wojciech Czepczyński to absolwent historii KUL i jak sam napisał „artykuł ten jest z serca płynącym podziękowaniem za tamte ciekawe, wspaniałe i mądre zajęcia, wciąż obecne w pamięci” (s. 117). Dodał, że zwłaszcza chodziło o ćwiczenia z historii średniowiecznej Polski, prowadzone przez s. mgr Urszulę Borkowską. W artykule mamy do czynienia z życzliwym i dość prostym sprawozdaniem z wydarzeń

obrony Krzyża w Miętnej. Tekst nie ma całej koniecznej aparatury badawczej. Nie ma wyznaczonego celu, metodologii czy koniecznego podziału na punkty. Nie uwzględnia wszystkich dostępnych wówczas materiałów, ale z pewnością mocną stroną tekstu jest to, że popularyzuje niektóre mniej znane fakty lub nazwiska z publikacji wcześniejszych nie dostępnych w sieci web.

Pierwszym faktem jest wzmianka o prof. dr. hab. Marianie Marku Drozdowskim w kontekście obrony krzyża w Miętnej (to jest wzmianka za wcześniej omówioną pozycją o 80-leciu Szkoły, oryginalnej książki, która jest mało dostępna). *„W związku z postępowaniem władz szkolnych 29 grudnia biskup Mazur wystosował list do wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego. 31 grudnia o sytuacji został powiadomiony historyk współpracujący ze środowiskiem garwolińskim profesor Marian Marek Drozdowski (inicjator utworzonego w Garwolinie w 1982 r. Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego), który obiecał powiadomić Radę Prymasowską”* (s. 118). Prof. Drozdowski to znany polski historyk, biografista i varsavianista. Jego życie zawodowe odzwierciedla dobrze ludzi tamtego czasu. Rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Nauk Społecznych przy KC PZPR więc musiał zapowiadać się obiecująco dla partii, ale później już w 1980 r. otrzymał naganę Wydziału Nauki KC PZPR za działalność w konwersatorium „Doświadczenie i Przyszłość” – zarzucono mu utrzymywanie kontaktów z przywódcami Kongresu Polonii Amerykańskiej. Później od narodzin „Solidarności”, której był członkiem, uczestniczył w dziesiątkach spotkań w różnych miastach, przy czym z Garwolinem związał się szczególnie. Zamieszczał artykuły pod pseudonimem: „Andrzej Sosnowski”, „Ski”, „Mak” m.in. na łamach „Krytyki”. Publikował w prasie podziemnej i katolickiej. Ta wzmianka wyznacza nowy obszar badawczy związany z Polskim Towarzystwem Historycznym, oddział w Garwolinie, którego opiekunem był Drozdowski. Towarzystwo wydawało również Zeszyty Historyczne Ziemi Garwolińskiej i prowadziło liczne wykłady publiczne oraz odczyty.

Drugi przyczynek jest związany z dobrym streszczeniem innych publikacji: *„11 stycznia Antoni Tabisz, nauczyciel biblioteki, który podjął*

*się roli mediatora, przedstawił uczniom powyższe ustalenia. Dyrektor niespodziewanie unieważnił stanowisko rady pedagogicznej. W odpowiedzi uczniowie przeprowadzili godzinną demonstrację. Wybrali trzydziestoosobową grupę do rozmów z władzami. Oczekiwanie na rozmowy przedłużało się i uczniowie przesłali przez mediatora wotum nieufności dyrektorowi. W późnych godzinach wieczornych odbyło się spotkanie, które nie przyniosło żadnych rezultatów” (s. 119, na podstawie A. Wasak, B. Wawer, *Obrona krzyża w Miętnej. Wspomnienia, dokumenty, relacje*, Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne 2004, s. 22-24).*

Trzeci przyczynek związany jest ze stylem pisania, w którym podawał konkretne nazwiska. Same zaangażowane w strajk nauczycielki, co pozytywnie je wyróżnia, eksponowały działalność młodzieży i nie pisały o sobie. Tu natomiast mamy informacje o nauczycielach: „9 kwietnia zajęcia szkolne zostały wznowione. Władze nie wywiązały się jednak ze wszystkich ustaleń. 168 uczniów odeszło i podjęło naukę w innych szkołach. Dyrektor sprzeciwił się ponownemu przyjęciu niektórych uczniów. Zaczęły się też represje wobec nauczycieli. Nie pomogły protesty w ich obronie. Sześciu nauczycieli przeniesiono do innych szkół. Najdłużej poza Miętnej pracowała Bogumiła Szląg, była dyrektorką szkoły w latach 1970-1977. We wrześniu 1990 r. została odznaczona przez Jana Pawła II złotym medalem Benemerenti za wyjątkowe zasługi dla chrześcijaństwa. Wróciła do szkoły po pięciu latach. Pozostałe Elżbieta Mędziło i Ewa Kaczyńska wróciły po trzech latach, Bogusława Kozar – po roku. Stanisława Makara do pracy w Miętnej została przywrócona wyrokiem sądu pracy. Danuta Kalbarczyk już do szkoły w Miętnej nie powróciła” (s. 123).

Można odnieść wrażenie, że samo zakończenie jest napisane zbyt górnolotnie, nie mając odzwierciedlenia w tekście artykułu, przebija się jednak w nim widoczny podziw dla młodych ludzi: „Niniejsze wspomnienie wydarzeń w Miętnej przybliży znaczenie i rolę krzyża w życiu człowieka. Uczniowie i nauczyciele mieli odwagę zaryzykować bardzo wiele, potrafili w obronie krzyża złożyć ofiarę i mimo wielu bolesnych i trudnych doświadczeń wytrwali przy nim. Świadectwem ich wierności jest fakt, że po zwycięstwie krzyża nie osiągnęli żadnych korzyści mate-

rialnych, a nawet mogli poczuć się odrzuceni. Ich ofiara nie zakończyła się w kwietniu 1984 r. wielu uczniów i nauczycieli musiało przez lata ponosić konsekwencje swej postawy”.

Słowa kluczowe: obrona krzyża, szkoła, szkolne autorytety, męczeństwo.

* * *

Status quaestionis w 30-rocznicę obrony Krzyża w Miętne

Pozycja nr 12. Dk. Marek Weresa, *Kościół w PRL: obrona Krzyża w Miętne (Grudzień 1983 – kwiecień 1984)*, Warszawa: Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie, Sekcja św. Jana Chrzciciela 2012, ss. 153.

Z punktu widzenia refleksji historycznej i teologicznej praca ukazuje niezmiennosc postaw bohaterów wydarzeń (rozdział II, punkt 3 Bohaterowie) i ich znaczenie dla Kościoła katolickiego w Polsce (rozdział III).

Źródła wytworzone są znakomitym przykładem badań jakościowych:

Wywiad z Hanną Dondzbach. Miętne, 26.02.2011 r.

Wywiad z Małgorzatą Flont. Trąbki, 27.02.2011 r.

Wywiad z Bogusławą Gora. Miętne, 10.02.2011 r.

Wywiad z Tadeuszem Gora. Miętne, 02.03.2011 r.

Wywiad z Anną Mroczek. Konstancin, 02.03.2011 r.

Wywiad z Mirosławą Ocpą-Owsińską. Celestynów, 2011 r.

Wywiad z Małgorzatą Tymanek. Łaskarzew, 10.03.2011 r.

Nowością pracy są również źródła multimedialne:

1. Film: *Przebudzenie*, reż. Joanna Lichocka, Niezależne Wydawnictwo Polskie 2011.

2. Reportaż radiowy: *Choć zmienia się świat, Krzyż wiecznie trwa*, autorzy reportażu: Andrzej Ilczuk, Janusz Radesiuk, emisja na antenie Katolickiego Radia Podlasie 7. 04. 1994 r., (kopia w zbiorach autora).

3. *Rozmowa z uczestnikami obrony krzyży w Miętne – piętnaście lat od wydarzeń (1999 r.)*, autor: Andrzej Milczuk, źródło: Katolickie Radio Podlasie, (kopia w zbiorach autora).

Aneksy w pracy często świadczą o benedyktyńskiej pracy odkrywania, porządkowania i przybliżania źródeł. **Aneks nr 1** zawiera przykła-

dy wyrazów poparcia z poszczególnych parafii. Przedstawione zostały wybrane miejsca, z których napływały wyrazy poparcia wraz z liczbą podpisów do odpowiednich władz państwowych:

Radoryż Kościelny (26 II 1984 r.) – do Przewodniczącego Rady Państwa – 850 podpisów, do Marszałka Sejmu PRL – 839 podpisów;

Sobienie Jeziory (26 II 1984 r.) – 900 podpisów;

Uścimów (26 II 1984 r.) – 655 podpisów;

Trąbki (26 II 1984 r.) – 665 podpisów;

Kock (29 II 1984 r.) – 2548 podpisów;

Radzyń Podlaski (3 III 1984 r.) – 9643 podpisy;

Oleksin (4 III 1984 r.) – 850 podpisów;

Parczew (4 III 1984 r.) – 5200 podpisów;

Stanin (4 III 1984 r.) – dołączone podpisy na 30 kartkach;

Siedlce, par. św. Stanisława (5 III 1984 r.) – 12 tys. podpisów;

Wohyń (5 III 1984 r.) – 873 podpisy;

Biała Podlaska, par. Chrystusa Miłosiernego (8 III 1984 r.) – ponad 400 podpisów;

Borowie (9 III 1984 r.) – 8 arkuszy podpisów;

Węgrów (10 III 1984 r.) – 3273 podpisy;

Biała Podlaska, par. Narodzenia NMP (11 III 1984 r.) – 2630 podpisów.

Biała Podlaska, par. Wniebowzięcia NMP (11 III 1984 r.) – 3179 podpisów;

Jeleniec (11 III 1984 r.) – 15 stron podpisów;

Klonownica Duża (11 III 1984 r.) – 138 podpisów;

Ostrów Lubelski (11 III 1984 r.) – 1279 podpisów;

Radomyśl (11 III 1984 r.) – 16 kart podpisów;

Żelechów (11 III 1984 r.) – 2320 podpisów (zebrane 11 III), 1010 podpisów (zebrane 18 III);

Kamionna (12 III 1984 r.) – 1281 podpisów;

Międzyrzec Podlaski, par. św. Józefa (12 III 1984 r.) – 66 arkuszy podpisów;

Mordy (12 III 1984 r.) – 2000 podpisów;

Sokołów Podlaski (12 III 1984 r.) – 1872 podpisy;

Kąty (13 III 1984 r.) – 308 podpisów;
Szczałb (13 III 1984 r.) – 600 podpisów;
Trzebieszów (13 III 1984 r.) – 2618 podpisów;
Kościniowicze (14 III 1984 r.) – 95 podpisów;
Stoczek Węgrowski (14 III 1984 r.) – 985 podpisów;
Jabłoń (15 III 1984 r.) – 565 podpisów;
Kodeniec (15 III 1984 r.) – 262 podpisy;
Korytnica (15 III 1984 r.) – 2500 podpisów;
Wola Gułowska (16 III 1984 r.) – 2175 podpisów;
Sosnowica (17 III 1984 r.) – 875 podpisów;
Hadynów (18 III 1984 r.) – 1029 podpisów;
Łochów (18 III 1984 r.) – 1640 podpisów;
Ryki (18 III 1984 r.) – 6741 podpisów;
Dęblin (19 III 1984 r.) – 2000 podpisów;
Janów Podlaski (19 III 1984 r.) – 15 arkuszy podpisów;
Huta Dąbrowa (19 III 1984 r.) – 590 podpisów;
Platerów (19 III 1984 r.) – 496 podpisów;
Prostyń (19 III 1984 r.) – 898 podpisów;
Sławatycze (19 III 1984 r.) – 7 list z podpisami;
Gęś (20 III 1984 r.) – 720 podpisów;
Gnojno (20 III 1984 r.) – 563 podpisy;
Jeżyska (20 III 1984 r.) – 546 podpisów;
Rudno (20 III 1984 r.) – 656 podpisów;
Siedlce (20 III 1984 r.) – 5234 podpisy;
Terespol (20 III 1984 r.) – 2880 podpisów;
Wojcieszków(20 III 1984 r.) – 1124 podpisy;
Zembry (20 III 1984 r.) – 600 podpisów;
Łosice (21 III 1984 r.) – 1740 podpisów;
Miastków (21 III 1984 r.) – ok. 1450 podpisów;
Opole – Podedwórze (21 III 1984 r.) – 285 podpisów;
Rossosz (21 III 1984 r.) – 1642 podpisy;
Radcze (22 III 1984 r.) – 412 podpisów;
Czerwonka Grochowska (23 III 1984 r.) – 1128 podpisów;

Goźlin (23 III 1984 r.) – 809 podpisów;
Leśna Podlaska (23 III 1984 r.) – 1523 podpisy;
Radzików (24 III 1984 r.) – ok. 600 podpisów;
Zwola (24 III 1984 r.) – 737 podpisów;
Dębowa Kłoda (25 III 1984 r.) – 600 podpisów;
Paszenki (25 III 1984 r.) – 430 podpisów;
Tuczna (25 III 1984 r.) – 697 podpisów;
Górki (26 III 1984 r.) – 993 podpisy;
Jabłonna Lacka (26 III 1984 r.) – 1396 podpisów;
Rozkopaczew (27 III 1984 r.) – 387 podpisów;
Kodeń (28 III 1984 r.) – 570 podpisów;
Zofibór (30 III 1984 r.) – 1453 podpisy;
Lubień (2 IV 1984 r.) – 409 podpisów;
Lack (5 IV 1984 r.) – 378 podpisów;
Ulan (5 IV 1984 r.) – 1504 podpisy;

Wrocław – Leśnica, par. św. Jadwigi (2 IV 1984 r.) – 23 osoby tworzą grupę modlitewną; w liście jest adnotacja, że liczba osób modlących się i poszczących wzrasta.

Aneks nr 2 zawiera zdjęcie wykonane w dniu uroczystości pogrzebowych biskupa Jana Mazura, na którym widać transparent z logotypem obrony Krzyża w Miętnej z napisem: „Miętne, Dziękujemy Zespół Szkół Rolniczych” (źródło: „Echo Katolickie” 40/692/2008).

Pozycja nr 13. Dziennik Wioletty Kluczek z d. Sosnowskiej

Wioletta Kluczek z d. Sosnowska absolwentka ZSR im. Stanisława Staszica w Miętnej k. Garwolina, w trakcie wydarzeń w Miętnej prowadziła pamiętnik, na podstawie którego sporządzono kalendarium. Uczennica klasy maturalnej na przełomie 1983/1984 roku była koordynatorką protestu. Pełniła funkcję Przewodniczącej Rady Młodzieżowej Internatu, a wcześniej przez 2 lata była zastępczynią Przewodniczącego Szkoły.

Tekst dostępny w wersji on-line: <https://old.podlasie24.pl/wiadomosci/garwolin/protest-w-obronie-krzyzy-w-mietnem---dzien-podniu-11c19.html> [3.05.2024 r.]

W archiwum IPN – IPN BU 1467/317. Nazwa zespołu archiwalnego: Zbiór relacji, wspomnień, życiorysów i innych dokumentów osobistych.

Wybrane fragmenty [tytuł podano za zeszytem przechowywanym w IPN, fragmenty kalendarium ze strony internetowej, zachowano oryginalną pisownię]:

Kalendarium wydarzeń **Zdjęcia krzyży w ZSR w Miętmem**

Jesienią 1980 r. uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętmem zawiesili krzyże we wszystkich pracowniach. Po zakończeniu stanu wojennego krzyże pozostały w 8-miu pracowniach. We wrześniu 1983 r. zdjęto dwa krzyże umieszczone przy drzwiach wejściowych szkoły.

3.XII.1983 /sobota/ – dyrektor ZSR Ryszard Domański przeprowadził indywidualne rozmowy z opiekunami pracowni. Ich tematem był świecki charakter szkoły w PRL, a zasadniczym celem – polecenie zdjęcia krzyży w pracowniach. Polecenie to wykonał tylko jeden nauczyciel.

5.XII.1983 /poniedziałek/ – Uczniowie i nauczyciele konstatują zniknięcie krzyży w pracowniach. Próby wyjaśnienia, kto to zrobił i na czyje polecenie pozostają bez rezultatu, co potęguje wzburzenie.

19.XII.1983 /poniedziałek/ – Samorząd uczniowski wykonując wolę uczniów wręcza dyrektorowi pismo, żądające odpowiedzi na następujące pytania:

- Kto i na czyje polecenie zdjął krzyże?
- Na jakiej podstawie prawnej oparto tę decyzję? Czy dyrektor ma zarządzenie w tej sprawie i przez kogo jest ono podpisane?
- Dlaczego nie konsultowano tej decyzji z uczniami, mimo że krzyże zawieszono oficjalnie, za zgodą i przy aprobachie dyrekcji?
- Dlaczego krzyże nie mogą wisieć w Miętmem, podczas gdy w innych szkołach wiszą nadal?
- Gdzie znajdują się zdjęte krzyże i czy uczniowie mogą je dostać z powrotem?

Pismo samorządu odczytał na apelu dyr. Domański, udzielając na nie następujących odpowiedzi:

- krzyże zdjęto przywracając porządek prawny;
- szkoła jest instytucją świecką, a państwo jest tolerancyjne w myśl Konstytucji / której art.81 i 82 zacytował i zinterpretował według własnego uznania/;
- krzyże powieszono w okresie działania „Solidarności”, kiedy wymuszano na władzy różne decyzje;
- w innych szkołach krzyże będą również zdjęte w najbliższym czasie.

/.../

10.1.1984 /wtorek/ – W godzinach od 13-tej do 17.30 młodzież podejmuje strajk protestacyjny. Po wywieszeniu cytatu z Mickiewicza: „Tylko pod krzyżem, tylko pod tym znakiem, Polska jest Polską, a Polak Polakiem”, zebrani uczniowie skandują hasła: „Oddajcie nam krzyże”, „Prosimy o krzyże”, „Żądamy krzyży” oraz śpiewają pieśni religijne. Dyrektor z pięcioma nauczycielami usiłuje przeciwdziałać demonstracji.

Młodzież nie dopuszcza do rozerwania szeregów; starsi dodają odwagi młodszemu, skandując: „Nie bójmy się”, „Trzymajmy się”, „Wszyscy razem”. O godzinie 14-tej przyjeżdżają przedstawiciele władz wojewódzkich. Nie chcą oni jednak rozmawiać wcale z „tłumem” – jak nazywają młodzież – i żądają wyłonienia kilkusobowej delegacji. Uczniowie, bojąc się narazić swoich przedstawicieli na represje – odmawiają. Konflikt zaostrza się. Po długich pertraktacjach i otrzymaniu obietnicy władz, że nazajutrz o godz. 8-mej przedstawią one propozycję rozwiązania konfliktu, uczniowie rozchodzą się.

/.../

13-29.1.1984 – Biskup diecezji siedleckiej, ks. Jan Mazur – dla podkreślenia swego uznania dla postawy uczniów z ZSR w Miętnej ofiarował im pamiątkowe krzyże, które odtąd młodzież nosi na piersiach.

Codziennie odmawianie przez uczniów modlitwy przed i po lekcjach budzi zaniepokojenie dyrekcji i niektórych nauczycieli. Dyrektor poleca wychowawcom wezwać do szkoły rodziców najaktywniejszych uczniów. Nauczyciele, chcąc uchronić przywódców młodzieży od repre-

sji wzywają wszystkich rodziców. Nadzieje dyrektora na to, aby skłonić ich do zakazania uczniom udziału w protestach i manifestacjach nie ziściły się: rodzice zaaprobowali postawę swoich dzieci, żądając powrotu krzyży do szkoły.

W tym stanie strony zawiesiły działanie na okres ferii.

/.../

5.III.1984 /poniedziałek/ – W szkole nie ma już ani jednego krzyża. Uczniowie protestują, zbierając się na długiej przerwie na 20-minutową demonstrację ostrzegawczą.

6.III.1984 /wtorek/ – Uczniowie odmawiają udziału w zajęciach, modląc się wspólnie od rana do godz. 14-tej. W proteście nie bierze udziału tylko kilkanaście osób, z przewodniczącą ZSMP na czele. Natomiast do szkoły przychodzą uczniowie przebywający na zwolnieniach lekarskich. Na popiersiu patrona szkoły, Stanisława Staszica uczniowie zawieszają tablicę ze słowami Romualda Traugutta: „Byliśmy wierni Bogu w dniach zwycięstw i chwały, pozostaniemy Mu wierni w dniach prześladowań i klęski. Bóg nas nie opuści”.

Przez 7 godzin uczniowie bezskutecznie domagają się rozmowy z dyrektorem pragnąc mu wręczyć przygotowaną petycję, po czym udają się zwartą grupą do kościoła w Garwolinie. Na czele procesji niosą duży krzyż, a w uniesionych dłoniach – krzyże noszone na piersiach. Po drodze uczniowie ZSR w Miętnej wstępują do Technikum Ekonomicznego i Liceum Ogólnokształcącego w Garwolinie wzywając młodzież z tych szkół do przyłączenia się do protestu. Po wysłuchaniu nabożeństwa błagalnego, w którym uczestniczą również grupy młodzieży ze szkół garwolińskich, uczniowie rozchodzą się do domów, a mieszkańcy internatu wracają do Miętnej z krzyżem na czele.

O godz. 17-tej rozpoczyna się posiedzenie Rady Pedagogicznej, z udziałem przedstawicieli władz, na którym zostaje ogłoszona decyzja o zawieszeniu zajęć, poparta groźbą rozwiązania szkoły, jeśli sytuacja się nie unormuje. Wicewojewoda, pan Nasiadko zapowiada rozliczenie się z nauczycielami, którzy – jego zdaniem – źle wychowują młodzież.

/.../

W szkole trwają spotkania dyrekcji z rodzicami, mające na celu nakłonienie ich do podpisania oświadczenia. Efekt tych spotkań jest minimalny. Coraz więcej uczniów odbiera w ZSR w Miętym dokumenty i usiłuje przenieść się do innych szkół. Do 27 marca liczba uczniów, którzy odebrali dokumenty przekracza 380. Mają oni jednak duże kłopoty w znalezieniu miejsca w innych szkołach, ze względu na zakaz przyjmowania uczniów z Miętym rozesłany przez Ministerstwo Rolnictwa do wszystkich szkół rolniczych.

Trwają negocjacje między ks. Biskupem J. Mazurem a wojewodą siedleckim, mające na celu wypracowanie kompromisu.

27.III.1984 /wtorek/ – Zajęcia w ZSR w Miętym zostały wznowione, ale dopuszczono do nich tylko tych uczniów, którzy podpisali oświadczenie. Jest ich ok. 90 /na 600/. Jest to niezgodne z zapewnieniem wojewody, złożonym na ręce ks. Biskupa. Oburzony takimi praktykami, ks. Biskup J. Mazur zapowiada podjęcie ścisłego postu o chlebie i wodzie aż do rozwiązania konfliktu, co też czyni.

6.IV.1984 /piątek/ – O godz. 11.35 dyrektor zwołuje nadzwyczajny apel, na którym ogłasza ostateczne ustalenia wypracowane między Episkopatem i Rządem oraz ks. Biskupem i wojewodą w trakcie pertraktacji:

- w czytelnicy szkoły będzie wisiał krzyż, uczniowie mogą nosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach w czasie lekcji,
- wszyscy uczniowie mogą bez przeszkód wrócić do szkoły,
- wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje,
- zostaną wycofane oświadczenia warunkujące powrót do szkoły.

Po 4 miesiącach uporczywa walka uczniów ZSR w Miętym kończy się więc ich sukcesem:

Krzyż wrócił do szkoły

PS. – dopisek z lipca 1984r. Jak było do przewidzenia, ani dyrekcja ZSR w Miętym, ani inne władze – nie poczuwają się do obowiązku respektowania przyjętych zobowiązań.

Wbrew umowie, dyr. Domański sprzeciwił się ponownemu przyjęciu do szkoły niektórych uczniów, a nawet całych klas. Np. nie przyjęto

18 uczniów z III klasy Technikum Rolniczego, twierdząc, że jest ich za mało do utworzenia klasy, podczas gdy w innym przypadku wystarczyło tylko sześciu;

Pod pretekstem reorganizacji /polegającej w niektórych przypadkach na zwiększeniu liczby uczniów w klasie/ siedmiu nauczycielom zapowiedziano przeniesienie do innych szkół i miejscowości, nie przejmując się sprawami mieszkań, dojazdów, czy ambicji specjalności zawodowych; są między nimi także nauczyciele starsi, szczególnie zasłużeni przy powstaniu szkoły w Miętnej. Niektórym z nich zabroniono nawet wstępu na teren szkoły.

W dniu zakończenia roku szkolnego nie pozwolono uczniom wejść do biblioteki, gdzie wisi wywalczony przez nich krzyż.

Wkrótce po zakończeniu roku szkolnego, milicja przedstawiła niektórym absolwentom propozycje odbycia służby wojskowej w ZOMO. Oczywiście odmówili, ale nie wiadomo, czy nie była to tzw. „propozycja nie do odrzucenia”.

Z metod kierowania szkolnictwem

– w dniach 8 i 9.III, przedstawiciele Ministerstwa Oświaty, Ministerstwa Rolnictwa, Oddziału Oświaty Rolniczej UW w Siedlcach oraz tamtejszego Kuratorium – panowie: Cis, Wąsacz, Jurczuk, Konopacki, Biarda – przesłuchiwali nauczycieli, wyraźnie zmierzając do wywołania wzajemnych oskarżeń. Niektórych usiłowano przy tym zastraszyć, ubliżając im w zaskakujący sposób, np. nazywając „zbrodnią” /dosłownie!/ wyniki pracy pewnej pani, cenionego wykładowcy i pedagoga z wieloletnim stażem. W innym przypadku młodej nauczycielce, specjalnie lubianej przez młodzież- powiedziano, że zasłużyła na „szubienicę” // za deprawowanie osobowości uczniów”.

– Na jednym z oficjalnych zebrań w Miętnej podczas konfliktu, przedstawiciel UW w Siedlcach, p. J. Jurczuk oświadczył, że do dyrektora szkoły wpłynęło pismo od uczniów klasy IV-tej Technikum Rolniczego, zawierające pewne, konkretne oskarżenia pod adresem jednej z nauczycielek, dyskredytujące ją w oczach władzy; pisma tego jednak nie pokazał.

Uczniowie ci, z których żaden niczego takiego nie podpisywał, w największym oburzeniu dołożyli wysiłków, aby sporządzić dokument dementujący to oszczerstwo, podpisany przez nich wszystkich. Nie było to łatwe, bo jako nieprzyjęci z powrotem do szkoły byli już wówczas rozproszeni po kraju. „Dementi” było skuteczne: sprawa rzekomego oskarżenia ucichła.

– Sprowadzony przez dyrekcję szkoły prokurator straszył uczniów dwoma latami więzienia.

– ZOMO, prócz sprowadzenia swego normalnego „zmotoryzowanego” wyposażenia, tj. psów, pałek, gazu i różnych pojazdów – porozstawiało zasieki na polach w okolicach szkoły.

Komentarz chyba zbędny.

Pozycja nr 14. 600 lat parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie, red. R. Andruszczak, Z. Gnat-Wieteska. W. Mućko, opracował Zbigniew Gnat-Wieteska, Garwolin 2018 ss. 186.

Spis treści – zawartość.

Wstęp

„*Obecna Kolegiata, wybudowana w ostatnich latach XIX w., stała się ośrodkiem kultu maryjnego i kultu miłosierdzia Bożego. W jej wnętrzu znajdujemy tablice upamiętniające ważne osoby i wydarzenia z życia parafii. Do nich należy obrona Krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne*” (s. 7). Ze wstępu, bp Kazimierz Gurda, Ordynariusz siedlecki.

„*/.../ żywa wiara, przywiązana do tradycji nie zginęła na naszej ziemi. To w Miętne, pomimo wielokrotnego zdejmowania symbolu wiary chrześcijańskiej, krzyż pozostał w murach sal lekcyjnych. Pozostał, bo był w sercach i tradycji rodzin ziemi garwolińskiej, które wiarę w siłę Krzyża Chrystusowego przekazują z pokolenia na pokolenie. To do tego kościoła młodzież z Miętne z krzyżem w rękach i pieśnią na ustach szła, szukając pomocy, otuchy oraz sił*” (s. 9). Ze wstępu, Marek Garwoliński, Starosta Garwoliński.

„*Na przestrzeni dziejów garwolińskiej parafii nie brakowało wybitnych księży i osób świeckich, które nawet w czasach trudnych dla Kościoła broniły fundamentalnych wartości i symboli chrześcijańskich. Przykła-*

dem są takie wydarzenia jak obrona obrazków z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej w czasie powstania styczniowego, czy obrona Krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej” (s. 10). Ze wstępu, Tadeusz Mikulski, Burmistrz Garwolina.

I. Zarys historii parafii

II. Duszpasterstwo

Punkt 7. Miętne – walka o krzyże (1983-1984). Prof. dr. hab. Zbigniew Gnat-Wieteska opracował syntezę wydarzeń związaną z walką o krzyże. Po pierwsze, zapomina się dziś, że w tamtych czasach nie było parafii, a tym bardziej kościoła w Miętnej. Prawie wszystkie spotkania z bp. J. Mazurem i inne wydarzenia religijne miały miejsce w kościele parafialnym w Garwolinie. W Garwolinie była tylko jedna parafia – obejmowała ona nie tylko Miętne, ale i wiele innych miejscowości, które dziś są samodzielnymi parafiami. Pierwsze rocznice również były obchodzone w kościele w Garwolinie.

Po drugie, album zawiera bogatą kolekcję zdjęć dobrej jakości, wśród których znajdujemy fotografie dwóch ważnych tablic oraz pomnik przy kościele. Pierwsza tablica upamiętniająca obronę Krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej została poświęcona i odsłonięta 18.04.1985 r. przez bp. Jana Mazura. Zawiera napis „*Choć zmienia się świat Krzyż wiecznie trwa. W rocznicę powrotu Krzyża do ZSR w Miętnej w podzięcie za zwycięstwo. Młodzież. Miętne 3 XII 1983 – 7 IV 1984*” (s. 155). Zdjęcie drugiej tablicy z krzyżami zdjętymi w ZSR w Miętnej na umieszczone na tej samej stronie albumu (tamże). W albumie jest również zdjęcie pomnika – Krzyża, który stoi obok kościoła w Garwolinie. Pomnik upamiętniający obronę Krzyża w ZSR w Miętnej został poświęcony 3.05.2004 r. przez bp. Z. Kiernikowskiego.

Oryginalne jest przywołanie na zakończenie rozdziału refleksji Wydziału Propagandy i Agitacji Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Siedlcach, który we wrześniu 1984 r. „żałował”, że „*próba podjęcia w ubiegłym roku szkolnym w ZSR w Miętnej zdjęcia emblematów religijnych była według opinii bardzo dużej części nauczycie-*

li i kadry kierowniczej nieumiejętna, nieudana i pod wieloma względami przyniosła szkody. Jednym z ważnych, negatywnych skutków wydarzeń w Miętne, według opinii środowiska nauczycielskiego jest faktyczne opóźnienie procesu przywracania świeckości szkół w naszym województwie. /.../ Powtarzająca się często wśród dyrektorów szkół opinia, że «gdyby nie Miętne, to problem emblematów można było rozwiązać w najbliższe wakacje, przy okazji remontów, ale teraz żaden z dyrektorów tego nie robi ze zwykłego strachu przed nieprzewidzianą reakcją środowiska» (s. 106).

III. Parafia w przekazach ustnych

IV. Kolegiata Przemienienia Pańskiego w obiektywie

V. Wykaz źródeł i literatury

Odnotaować należy również inną pozycję tegoż autora, zob. Z. Gnat-Wieteska, *Dzieje parafii Garwolin (1418-1993)*, Pruszków Oficyna Wydawnicza „Ajaks” 1993.

* * *

Status quaestionis w 40-rocznicę obrony Krzyża w Miętne

Pozycja nr 15. Zawistowski Jerzy, *Konflikt na tle krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne k/Garwolina*, Praca magisterska napisana pod kierunkiem płk. dr. Józefy Siemaszkiewicz. Warszawa: Akademia Spraw Wewnętrznych Zaoczne Studium Magisterskie, 1986 (nr alb. 3579). IPN BU 001834/2505.

Odkryciem badań prowadzonych w Katedrze Katechetyki i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL z okazji 40. rocznicy obrony Krzyża w Miętne jest praca magisterska, której klauzule tajności zniesiono dopiero 21 września 2016 r. Piotr Goliś i Dawid Lebowia odnaleźli ją podczas kwerendy w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, a wcześniej była utajniona w zespole archiwalnym: Akademia Spraw Wewnętrznych w Warszawie 1972-1990 (1991). Nie była dotąd cytowana w innych pracach. Sam fakt, że miała klauzulę tajności i powstała tylko w dwóch egzemplarzach znaczy, że nie była łatwo dostępna i niewielu wiedziało, że zawierała elementy dokumentów IV Departamentu MSW zniszczonych w innych miejscach. Stanowiła zatem dla pracowników

Katedry Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL bezcenne źródło informacji.

Józefa Siemaszkiewicz, z d. Wojdyła ur. 24.02.1931r. w Bielsku-Białej. Na podstawie Biuletynu Informacji Publicznej IPN: IPN BU 0604/1790 [CD], s. 32, 73, 75, 131-132, 142, 172, 186, 187-188, 190, 203, 206, 228, 246. W PZPR od 1952 roku. Następnie studia zaoczne. Doktor habilitowany nauk prawnych ze specjalnością operacyjną, pułkownik Milicji Obywatelskiej od 11.07.1973r., funkcjonariusz resortu bezpieczeństwa publicznego i spraw wewnętrznych w okresie od 12.02.1950 do 26.03.1990 roku. W latach 1963-1973 w Departamencie IV MSW pełniąc, między innymi, funkcje naczelnika wydziału i zastępcy dyrektora Departamentu IV. W latach 1976-1978 Zastępca Dyrektora Biura Historycznego MSW. W 1978 adiunkt w Akademii Spraw Wewnętrznych, 29.09.1977 doktor nauk prawnych w Wyższej Szkole Komitetu Bezpieczeństwa Państwa przy Radzie Ministrów ZSRS w Moskwie. W tej samej uczelni habilitacja dnia 7.07.1988 na podstawie rozprawy: „Położenie polityczno-prawne i antysocjalistyczna działalność Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce w latach 1944-1988”. W okresie pracy w Akademii Spraw Wewnętrznych dwukrotnie delegowana do pracy w innych jednostkach. W czasie trwania stanu wojennego kilka miesięcy w Departamencie IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, następnie w Wydziale IV Komendy Stołecznej Milicji Obywatelskiej. Drugie oddelegowanie w 1983 roku do Zarządu Polityczno-Wychowawczego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, w obu przypadkach było to związane z wizytą papieża Jana Pawła II [druga pielgrzymka] w 1983 roku. Aktywistka partyjna: w latach 1965-1970 członek Komisji Ideologicznej przy Komitecie Zakładowym PZPR w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych; członek egzekutywy Komitetu Zakładowego PZPR w MSW w 1971 roku. W 1989 roku organizatorka dwuletniego Studium Religioznawczego Wieczorowego Uniwersytetu Marksizmu-Leninizmu przy Komitecie Dzielnicowym PZPR w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, autorka programu studium.

Na początku trzeba podkreślić, że pozornie treść pracy jest zgodna z wyznaczonym tematem. Ma dobrze ułożoną strukturę. To zapewne

zasługa promotorki, o której jeszcze będzie trzeba napisać. Zawistowski prawdopodobnie był milicjantem, a z pewnością należał do ówczesnych służb, bowiem nikt inny nie mógł wówczas studiować zaocznie w Akademii Spraw Wewnętrznych a sam o sobie enigmatycznie napisał, że „autor pracy magisterskiej z tytułu zainteresowań i funkcji zawodowej, podjął tę tematykę do opracowania” (s. 7). Funkcjonariusz Zawistowski miał dostęp do notatek służbowych, protokołów, opisów wydarzeń i materiałów prasowych. Widać, że miał też dostęp do nagrań z nasłuchów stacji zagranicznych i przeprowadził rozmowy z pracownikami SB, którzy z tytułu zadań zawodowych mieli wgląd bądź byli zaangażowani w wydarzenia. A to już świadczy, że nie był to szeregowy milicjant, skoro tak chętnie udzielano mu wywiadów. Dla nauki jest ważne, że w aneksach odnajdujemy sprawy ewidencji operacyjnej prowadzonej przez IV WUSW w Siedlcach zawartych w „słynnych” teczkach o kryptonimie „Apel” (nr ew. 6973), a które bezpieka myślała, że zniszczyła w całości.

Powróćmy do tematu, którym jest konflikt na tle krzyży w szkole w Miętmem. Temat jak była mowa jest dobrze sformułowany. Problem zaczyna się z metodologią badań. Każde badania naukowe zakładają metodę, czyli drogę do rozwiązania problemu czy osiągnięciu celu pracy. Oczywiście są hipotezy do zweryfikowania. U funkcjonariusza Zawistowskiego już jest wszystko jasne we wstępie. Jest obecna przewrotna ideologia, bowiem jak sam wyznaje: „mając słuszność polityczną /.../ niekoniecznie obierana jest prawidłowa metoda działania” (s. 8). Funkcjonariusz na początku pracy wyraża zdziwienie, że oto młodzież szkolna, głównie wiejska, dla której zbudowano kompleks szkół godnych XXI wieku – ze względu na obiekty, ich wyposażenie i rodzaj kształcenia oraz rolę kulturalno-oświatową w środowisku, do niedawna ogromnie zacofanym, „pod wpływem inspiracji kleru organizuje demonstracje i strajk na tle żądań, aby w szkole wisiały krzyże” (s. 6). Potem zapomina o tym zdaniu i wśród głównych celów chce pozornie rozwiązać zasadnicze zagadnienia dające odpowiedź na pytania: kto był inspiratorem i organizatorem zajęć, jakie pociągnęły ona reperkusje dla dalszego toku nauki w Zespole Szkół Rolniczych, z jakich przyczyn do-

szło do tak poważnego naruszenia toku nauki i odtworzyć w jaki sposób władze i organa MO działały, aby konflikt zażegnać i rozwiązać? Dlaczego to pozorne pytanie? Bo w następnym akapicie wstępu stwierdza, że jednoznacznie udało mu się odtworzyć i ocenić rolę inspiracyjną duchownych, czy językiem służbowym trzeba powiedzieć „kleru”, który to podjudzał młodzież do demonstracji i strajku.

Rozdział pierwszy to poprzepisywane z ówczesnych komunistycznych słowników na różne sposoby hasło „laicyzacja”. Jest w tym rozdziale krytyka abp. Adama Sapiehy (z błędnie zapisanym nazwiskiem, tych błędów nazwisk i ogólnie błędów ortograficznych jest dużo) i innych przedstawicieli Kościoła, że nie rozumieją „idealnej i nowoczesnej” ustawy „O rozwoju systemu oświaty i wychowania” z 15 lipca 1961 r. Powielano za „Trybuną Ludu” plotki, że odżywa fanatyzm i nietolerancja, bo księża umieszczają na murach kościelnych listy dzieci nie uczęszczających na naukę religii i są te nazwiska „obwiedzione czarną ramką”.

Rozdział drugi to rzeczowe przedstawienie organizacji szkoły i katalogu inwentarza w Miętmem. Świadczy to o dostępie do wszystkich informacji oświatowych ówczesnego czasu. Jakie są typy szkół, ilu nauczycieli, pracowników administracyjnych, uczniów, ile jest kombajnów zbożowych, a ile ziemniaczanych, ile opryskiwaczy, ciągników, przyczep, nawet w którym domku jednorodzinny nie było bieżącej wody. Charakterystyce młodzieży, a zwłaszcza jej religijności poświęcono tylko kilka zdań.

Rozdział trzeci ma już ideologiczny fragment tytułu zawierający stwierdzenie „na tle zdjęcia krzyży nielegalnie tam umieszczonych” (s. 24) i jest tylko lapidarne wspomnienie jesieni 1980 r., okresu rozwoju NSZZ „Solidarność”, które zawiesiło krzyże i z których pozostało osiem. Analiza dokumentów rozwiewa wątpliwości kto postanowił zdjąć krzyże. „W listopadzie 1983 r., dyrektor szkoły Ryszard Domański zobowiązany został przez dyrektora Departamentu Oświaty i Wychowania oraz Komitet Wojewódzki PZPR w Siedlcach do przeprowadzenia rozmów z kierownikami pracowni na temat przywrócenia świeckości szkoły. W wyniku tych rozmów zdjętych zostało osiem krzyży” (s. 24). Nikt

z młodzieży nie jest wymieniony z imienia i nazwiska – są tylko funkcje. Czytamy np., że do dyrektora przysłała przewodnicząca i trzech członkowie samorządu szkolnego. Według funkcjonariusza, który miał dostęp do fotokopii petycji pod złożonymi pismami były podpisy 256 uczniów na ogólną liczbę 600. Z imienia i nazwiska są wymienieni ks. Stanisław Bieńko, który – według Zawistowskiego – nakazał młodzieży napisać pismo, Stanisława Makara, która została wydalona z partii, a tu określana jako aktywistka „Solidarności” oraz Bogumiła Szeląg, założycielka „Solidarności” w szkole i łączniczka MKZ. Przy analizie genezy rozwoju konfliktu są przytoczone słowa ks. dr. Władysława Zwierza, które były czytane w kościołach dekanatu garwolińskiego. Następnie po naradzie w Komitecie Gminnym PZPR w Garwolinie przywołana jest rozmowa z ks. Henrykiem Bujnikiem, który powiadomił m.in. bp. J. Mazura o zaistniałej sytuacji. Jest cytowana dłuższa wypowiedź w obronie postawy młodzieży mgr inż. Bogumiły Szeląg i problemy z matematyki Zawistowskiego, że na 16 wypowiedzi nauczycieli tylko mgr inż. Stanisławy Makara była za ponownym zawieszeniem krzyży, gdzie Szeląg i Makara to dwa głosy a nie jeden. Potem autor próbuje opisywać stany psychiczne dyrektora Domańskiego, że czuł się źle, że wewnątrz rady pedagogicznej i na zewnątrz nikt mu nie pomógł, itd. W tym momencie cytuje twórczość uczniów wyrażoną poprzez rymowankę:

W poniedziałek to się stało –
na apelu okazało,
że dyrekcja nie panuje,
nad tym co wiara szykuje.
Po przemowie dyrektora,
i po śmiechu w korytarzu,
wiara głośno zaśpiewała,
jedną pieśń jak przy ołtarzu.
Potem jeszcze inne były,
pieśń o nas i o szkole,
by znów krzyże zawiesili,
by nie czuć się jak w stodole

Ciekawsze w tym rozdziale są zachowane transkrypcje audycji nadawanych przez radio „Francuskie”, którego nasłuchcy są dobrze udokumentowane z podaniem dnia i godziny emisji. Mamy fragmenty audycji Radia Wolna Europa, Radia Watykańskiego i Głosu Ameryki. Analiza komentarzy krajowych: Trybuny Ludu i Tygodnika Siedleckiego podkreślają „łamanie prawa w imię nietolerancji” (s. 67) ze znamienym tytułem siedleckiej gazety „Komu to potrzebne”. W paragrafie 5. są odnotowane formy poparcia konfliktu przez różne środowiska.

Krótki rozdział czwarty zawiera przepisane słowo w słowo działania Zespołu Wydziału Propagandy i Agitacji KW PZPR wraz z wnioskami do pracy politycznej i ideowo-wychowawczej.

Zakończenie pracy ma dwie strony, które zawierają siedem uwag i wniosków. Promotorka – pani naczelnik wydziału i zastępca dyrektora Departamentu IV, oraz organizatorka różnych studiów religioznawczych w Wieczorowym Uniwersytecie Marksizmu-Leninizmu nadała na pewno określony kierunek. Praca funkcjonariusza Zawistowskiego wskazuje, że okres Solidarności (1981-83) to była kontrrewolucja i zagrożenie kraju, stąd tolerowano nielegalne „emblematy religijne” w szkołach i instytucjach państwowych. Nie udało się stłumić strajku w Miętnej, bo był brak koordynacji działań instytucji państwowych. Słaba była praca ideowo-wychowawcza z młodzieżą i zauważono strach nauczycieli przed poruszaniem problematyki świeckości szkoły. Wystąpił bark „zdecydowanego przeciwdziałania” wrogiej części kleru – to świadczyło o „wyraźniej słabości państwa i jego kompetentnych w tej sprawie organów (s. 78-79). „Hierarchia i kler” chciała sakralizacji życia społecznego dla osiągnięcia celów politycznych. Ukazano słabość propagandy w mediach. Sytuacja ujawniła niedoskonałości systemu prawnego w zakresie polityki kadrowej w szkole.

Literatura zawierała sześć pozycji z tzw. materiałów operacyjnych, w tym Sprawę Operacyjnego Sprawdzenia krypt. „Apel” nr rej. 6973 oraz Teczke pracy tajnego współpracownika o pseudonimie „Lojalny”. Po spisie treści zostaną podane aneksy, których nie ma w bibliografii.

Spis treści

Wprowadzenie

Rozdział I. Stanowisko hierarchii Kościoła rzymskokatolickiego wobec procesów laicyzacji placówek oświatowo-wychowawczych

Rozdział II. Charakterystyka polityczna środowiska terenowego i szkolnego w Miętym

Rozdział III. Konflikt w Zespole Szkół Rolniczych w Miętym na tle zdjęcia krzyży nielegalnie tam umieszczonych

Rozdział IV. Działania przedstawicieli władz wojewódzkich zmierzające do rozwiązania konfliktu

Wnioski

Kalendarium Wydarzeń

Literatura

Aneksy

Aneks 1. Komunikat Dziekana dekanatu garwolińskiego z dnia 21.12.1983r.

Aneks 2. Pismo biskupa siedleckiego do Wojewody z dnia 29.12.1983r.

Aneks 3. Pismo biskupa siedleckiego do Wojewody z dnia 25.01.1984r.

Aneks 4. Petycja do Premiera Rządu W. Jaruzelskiego z dnia 01.02.1984r.

Aneks 5. Stenogram przebiegu spotkania młodzieży z księżmi z parafii Garwolin z dnia 6.03.1984r.

W kolejnym kroku badawczym należy ustalić nazwisko ucznia, który na prośbę ks. H. Bujnika przedstawił co się wydarzyło w szkole i dlaczego przybyli do kościoła w Garwolinie. Kapitalny szczerzy dialog między księżmi a młodzieżą został tajnie nagrany przez funkcjonariuszy SB i świadczy dobitnie o oddolnej inicjatywie.

Aneks 6. Pismo Wojewody do Szefa WUSW z dnia 7.03.1984r.

Aneks 7. Stenogram wystąpienia ks. H. Bujnika wygłoszonego w dniu 8.03.1984r.

Ponownie stenogram, który powstał z tajnego nagrania funkcjonariuszy SB. Ks. Henryk Bujnik modli się do Matki Bożej, aby wyprosić łaskę pokojowego rozwiązania konfliktu. Mówi do młodzieży, że nie są sami. Wskazuje na obecność bp. J. Mazura i „prawie całego społeczeństwa”, o czym świadczą podpisy pod petycją do władz. Mówi, że nie są potrzebne samochody ZOMO i „uzbrojeni” w pałki funkcjonariusze. „Mogą sobie jechać spokojnie tam skąd przyjechali, bo nikt tutaj nie sieje niepokoju”. Prosi na koniec Matkę Bożą, by młodzież mogła z krzyżem uczyć się i budować lepszą przyszłość Polski.

Aneks 8. Stenogram spotkania Szefa Prokuratury Rejonowej w Garwolinie z młodzieżą okupującą budynek szkolny.

Mieczysław Żak, Szef Prokuratury Rejonowej w Garwolinie, przyjechał do strajkującej młodzieży w szkole w dniu 7.03.1984 r. i między godz. 21.10 a 21.30 straszył ją konsekwencjami wypływającymi z art. 171 kodeksu karnego. Mówił o zagrożeniu karą pozbawienia wolności do lat dwóch oraz grzywną za okupowanie budynku szkoły. Młodzież próbowała dowiedzieć się od niego o prawo do krzyża w szkole. Prokurator uciekał od tego tematu.

Aneks 9. Pismo biskupa siedleckiego do Wojewody z dnia 9.03.1984r.

Aneks 10. Protokół ze spotkania Wojewody z bp. J. Mazurem w dniu 9.03.1984r.

Aneks 11. List biskupa siedleckiego z dnia 12.03.1984r.

Aneks 12. Pismo biskupa do Wojewody z dnia 12.03.1984r.

Aneks 13. Komunikat z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski z dnia 13.03.1984r.

Aneks 14. Fragment wystąpienia Prymasa w dniu 14.03.1984r.

Aneks 15. Pismo biskupa do proboszcza parafii w Garwolinie z dnia 23.03.1984r.

Aneks 16. Działania władz szkolnych i Służby Bezpieczeństwa podjęte w dn. 5-8.03.1984r. przeciw katolickiej młodzieży w Miętmem.

Dokument powstał na podstawie zeznań uczniów Szkoły Rolniczej w Miętmem w dn. 8.03.1984r. celem przekazania go biskupowi Janowi Mazurowi.

Aneks 17. Protokół ze spotkania Wojewody z biskupem w dniach 4 i 5.04.1984r.

Aneks 18. Pismo do Prezesa Związku Nauczycielstwa Polskiego w Siedlcach z dn. 15.05.1984r.

Autorką pisma była Alina Janowska-Zabłocka z Warszawy. Wspomina w nim swoje dzieciństwo (1924-37), kiedy jej ojciec Stanisław Janowski był dyrektorem szkoły rolniczej w Miętnej. W piśmie broni nauczycielkę Bogumiłę Szeląg, którą wydano ze szkoły. Nazywa to dziejową niesprawiedliwością. Alina Maria Janowska-Zabłocka to polska aktorka teatralna, filmowa i telewizyjna, łączniczka dowództwa batalionu „Kiliński” w powstaniu warszawskim. Pochodziła z rodziny ziemiańskiej, była córką Stanisława i Marceliny Janowskich. Wielokrotnie więziona przez hitlerowców, m.in. za współpracę z podziemiem i pomoc rodzinie żydowskiej. Wzięła udział w powstaniu warszawskim, przyłączając się do niego pierwszego dnia powstania, 1 sierpnia. Miała pseudonim „Alina”, albo nieformalnie „Setka” – z uwagi na to, że można było na nią liczyć w 100%. (pełny biogram powstańczy na stronie Muzeum Powstania Warszawskiego: <https://www.1944.pl/powstancze-biogramy/alina-janowska,13027.html>). Grała w wielu filmach od „Zakazanych piosenek” po „Rozmowy kontrolowane”. Znana z udziału w serialach telewizyjnych: „Wojna domowa” (Irena Kamińska), „Stawka większa niż życie” (Rose Arens), „Złotopolscy” (Eleonora Gabriel), „Plebania” (Adela) czy „Na dobre i na złe” (pacjentka Lidia Makowska). Była Kawalerem Orderu Uśmiechu. Odznaczona m.in. Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Armii Krajowej. Pośmiertnie odznaczona odznaką honorową za zasługi dla Ochrony Praw Dziecka medalem *Infantis Dignitatis Defensori* (Obrońcy Godności Dzieci).

Aneks 19. Pismo biskupa do Wojewody z dnia 24.05.1984r.

Aneks 20. Pismo Wojewody do Biskupa siedleckiego.

Aneks 21. Broszura pt. „Nie było miejsca dla ciebie”.

Pozycja nr 16. Chor. Leszek Wójcik, *Sakralizacja szkół jako problem pracy operacyjnej na przykładzie konfliktu w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej koło Garwolina*, Legionowo: Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego 1989, ss. 96. IPN 001708/3780.

Praca dyplomowa napisana pod kierownictwem naukowym mjr mgr. W. Grafkowicza. Tajne – egzemplarz pojedynczy. Biblioteka Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Feliksa Dzierżyńskiego nr ewidencyjny 1.

Kolejnym odkryciem badań prowadzonym z okazji 40. rocznicy obrony Krzyża w Miętnej jest następną pracą magisterską z tzw. „drugiej strony barykady wojny o dusze młodzieży”. Praca została napisana w Wyższej Szkole Oficerskiej MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego na studiach zaocznych przez chorążego Leszka Wójcika. Miała klauzulę tajną i powstała w jednym egzemplarzu. Tytuł i struktura pracy ma już wiele słabości metodologicznych w porównaniu z analizowaną wcześniej pracą funkcjonariusza Zawistowskiego. Widać, że promotor mjr mgr W. Grafkowicz miał małe przygotowanie do prowadzenia prawdziwych prac naukowych – za to dużą uległość ideologiczną panującą wśród ówczesnych oficerów Wojska Ludowego. Już sam temat ustawiony był ideologicznie „*Sakralizacja szkół*” – jakby ktoś chciał zamieniać szkoły na kościoły. Błędna idea majora, że hierarchia kościelna taki właśnie miała plan, przewija się w całej pracy chorążego. Dalsza część tytułu też dużo mówi o wątpliwej dociekliwości poznawczej tego duetu „*Sakralizacja szkół jako problem pracy operacyjnej*”, to kolejne przesłanie, że gdyby odpowiednie służby zainteresowały się dobrze, operacja by się udała. Z jednym można się zgodzić, że praca w niektórych rozdziałach próbuje wykazać błędy popełnione przez władze wojewódzkie i resort spraw wewnętrznych bezpośrednio przed konfliktem i w czasie jego trwania, ale po lekturze zakończenia i to jest złudne. Poza ogólnikami typu „ujawnił się brak zdecydowanego przeciwdziałania ze strony władz przeciwko ekstremalnym wystąpieniom części kleru, która jawnie podburza do łamania prawa, wznieca niepokoje społeczne i nietolerancję na tle religijnym, co w konsekwencji doprowadza do poważnych zakłóceń porządku publicznego” – niewiele można przeczytać o odwadze mło-

dzieży i wspierających ich nauczycieli. Pewnie największym przeoczeniem promotora majora i studenta chorążego był duży komplement dla księży i katechetów wyrażonych w słowach: „na uwagę zasługuje fakt, że praca kleru z młodzieżą prowadzona jest długofalowo i zaczyna się już w wieku przedszkolnym”. To dobrze świadczy, że ten „nietolerancyjny kler” poświęca czas i wysiłki, aby każdy kto chce, mógł rozwijać swoją wiarę, która prowadzi do pełni człowieczeństwa i zaangażowania w celu budowania pokojowego i wolnego społeczeństwa, ale do tego wniosku obaj panowie dotrzeć zapewne nie mogli.

Rozdział pierwszy nie przynosi nic nowego. Ma niecałe siedem stron. Czytamy w nim znaną z poprzedniej analizowanej pracy charakterystykę uwarunkowań środowiskowych w rejonie Garwolina, ze szczególnym uwzględnieniem szkoły w Miętym. Rozdział drugi poświęcony jest odtworzeniu przebiegu „konfliktu”, jak to nazywali funkcjonariusze służb i podobnie jak praca Zawistowskiego, cały wywód oparty jest na teczkach służb bezpieczeństwa o kryp. „Apel”, z której na 25 stronach jest opisana wersja zdarzeń ówczesnych władz i służb.

Rozdział trzeci ma tylko 10 stron i trzeba powiedzieć „szkoda, że tylko 10”. Mamy bowiem w tym rozdziale zamieszczone fragmenty zniszczonych teczek SB, które dotąd nie były znane. Mówią one prawdę o zamiarach ówczesnych służb i ich przewrotnych praktykach. Z jednej strony wcześniej mogliśmy znaleźć zdania w stylu, że ubolewać należy, że biskup dołączył do tej sprawy w sposób jednoznaczny bez możliwości wymiany poglądów i płaszczyzn rozwiązania problemu. A z drugiej strony podane konkretne działania operacyjne, aby skompromitować ks. Stanisława Bieńkę, ks. Sławomira Żarskiego, ks. Józefa Szajdę i biskupa Jana Mazura. Odnotowane jest również, co ważne dla kolejnych badaczy, którzy chcieliby się oprzeć na zeznaniach/wywiadach tylko funkcjonariuszy SB i MO z Garwolina, iż nie byli oni informowani o działaniach operacyjnych SB wyższego szczebla, bowiem obowiązywała ich ścisła tajemnica nawet wewnątrz samego Urzędu Bezpieczeństwa.

Rozdział czwarty ma 11 stron. Zawiera znane już kłamliwe sugestie „Trybuny Ludu” i „Tygodnika Siedleckiego”, że „robi się z igły widły /.../

a przed światem też nie ma się co chwalić zacofaniem i średniowieczną nietolerancją, które są na rękę tylko nieprzyjaciołom Polski”. Mamy natomiast fragmenty stenogramów pochodzących z nasłuchu radia „Wolna Europa”, radia „DFL”, „Radia Watykańskiego” i „Głosu Ameryki”. Koniec rozdziału ukazuje szczególnie aktywne jednostki w tamtym czasie. Pierwsza jednostka to Posterunek Milicji Obywatelskiej w Krzywdzie, który donosi, że ks. Stanisław Kurek, proboszcz parafii w Radoryżu odprawił mszę św. w intencji młodzieży z Miętne. Druga to IV Wojewódzki Wydział Służb Wewnętrznych Białą Podlaska, który również uprzejmie donosił, że ks. Roman Wiszniewski z parafii Wniebowzięcia NMP w Białej Podlaskiej nawiązywał w kazaniu do obrony krzyża w Miętne.

Literatura dzieli się na tajną i jawną. Tak właśnie jest zapisane. Tajna to książka Burskiego Mieczysława i Rapalły Stefana oraz książka Józefa Siemaszkiewicz. Do tego Akta sprawy obiektowej „Apel” oraz teczka pracy TW ps. „Lojalny i teczka pracy TW ps. „Przychylny”. Jawna zawiera 6 pozycji i koniec.

Analiza tej pracy wymagałaby poddaniu jej sprawdzeniu w jednolitym systemie antyplagiatowym JSA. Wydaje się, że jest to w dużej części skopiowana praca powstała wcześniej pod kierunkiem pani pułkownik Siemaszkiewicz. Może to być również spowodowane przepisywaniem tych samych źródeł, czyli w szczególności tajnych teczek. Mimo tego, można znaleźć między nimi różnice, jak choćby te dotyczące używanych zwrotów operacyjnych. Chodzi zwłaszcza o zwroty typu: taktyka czy neutralizacja, na które natknąć się możemy w pracy chorążego Wójcika. Jak można się domyśleć, promotor ocenił pracę wysoko i wystawił ocenę dobry plus, przy czym recenzent ocenił pracę na dobry. Ze względu na trudności w dostępie do tej pracy zostanie teraz podany pełny tytuł i zawartość strony tytułowej oraz spis treści:

Spis treści

Wprowadzenie

Rozdział I. Charakterystyka uwarunkowań środowiskowych w rejonie Garwolina

Rozdział II. Powstanie i przebieg konfliktu w Miętmem

1. Przyczyny konfliktu

2. Przebieg konfliktu

Rozdział III. Próba neutralizacji konfliktu

1. Działania Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Siedlcach

2. Taktyka działań SB i MO

Rozdział IV. Obraz konfliktu w świadomości społecznej i propagandowej

1. Prasa krajowa

2. Rozgłoszenie obcojęzyczne

3. Wybrane środowiska

Zakończenie

Literatura

14 aneksów

* * *

Zamiast zakończenia

„Apel młodzieży walczącej o Krzyż Chrystusowy Zespołu Szkół Rolniczych w Miętmem k/Garwolina do młodzieży wierzącej w Polsce i na świecie”

Po długich zmaganiach o Krzyż Chrystusa w naszej szkole, ciągle niezłomni w swych przekonaniach religijnych wobec władz szkolnych, które chcą nas tego Znak Zbawienia pozbawić, zostaliśmy wydaleniem ze szkoły, bez możliwości kontynuowania nauki. Zmuszeni tymi okolicznościami w Roku Nadzwyczajnego Jubileuszu Odkupienia, wzywamy do apelu młodzież całej Polski i świata, tę młodzież, dla której drogi jest Krzyż Chrystusa – Symbol Zbawienia i Zwycięstwa dobra nad zła, miłości nad przemocą, sprawiedliwości nad krzywdą, miłości – nad nienawiścią, życia – nad śmiercią.

Prosimy Was, Przyjaciele Krzyża Chrystusowego, w imię naszej wiary i humanizmu, byście stanęli ramię w ramię z nami przy Krzyżu, który jest lub będzie w Waszych szkołach czy Uczelniach i dali wyraz solidarności z nami swym protestem, modlitwą i świadectwem życia.

Duchowym wsparciem Ojca Świętego było Jego błogosławieństwo i pamiątkowe krzyżyki dla uczniów.

Miętne 25.03.1984 r.

* * *

Homilia Ojca Świętego Jana Pawła II podczas Mszy św. w Siedlcach w trakcie podróży apostołskiej do Polski 5-17.06.1999 r. [fragment]

Krzyż dał im siłę do zaświadczenia o Chrystusie i Jego Kościele. Sprawdziły się na nich Pawłowe słowa /.../: «Jeżeli Bóg z nami, któż przeciwko nam?» (Rz 8, 32) /.../.

Niezliczona jest liczba tych, którzy na polskiej ziemi cierpieli dla Chrystusowego Krzyża i ponosili dla niego największe ofiary. Niejednokrotnie w swojej historii nasz naród musiał bronić swojej wiary i znosić ucisk i prześladowanie za wierność Kościołowi. Zwłaszcza długi okres powojenny zapisał się jako czas szczególnie dotkliwej walki z Kościołem prowadzonej przez totalitarny system. Zabraniano wówczas nauki religii i utrudniano publiczne wyznawanie wiary, a także budowę świątyń i kaplic. Jakże wiele ofiar trzeba było wówczas ponieść, jakże wiele odwagi kosztowało zachowanie tożsamości chrześcijańskiej. Nie zdołano jednak usunąć krzyża – tego znaku wiary i miłości – z życia osobistego i społecznego, bo głęboko wrósł on w glebę serc i sumień, stając się dla narodu i Kościoła źródłem siły i znakiem jedności między ludźmi.

Nowa ewangelizacja potrzebuje prawdziwych świadków wiary. Ludzi zakorzenionych w krzyżu Chrystusa i gotowych dla niego ponosić ofiary. Prawdziwe bowiem świadectwo o życiodajnej mocy krzyża daje ten, kto w jego imię pokonuje w sobie grzech, egoizm i wszelkie zło, i pragnie naśladować miłość Chrystusa do końca.

Trzeba, aby tak jak w przeszłości, krzyż był nadal obecny w naszym życiu jako wyraźny drogowskaz w działaniu i światło rozjaśniające całe nasze życie. Niech krzyż, który swoimi ramionami łączy niebo z ziemią i ludzi między sobą, rozrasta się na naszej ziemi w wielkie drzewo przynoszące owoce zbawienia. Niech rodzi nowych i odważnych głosicieli

Ewangelii, kochających Kościół i za niego odpowiedzialnych, prawdziwych heroldów wiary, nowych ludzi plemię, które rozpali pochodnię wiary i wniesie ją płonąca w progi trzeciego tysiąclecia.

Krzyżu Chrystusa, bądźże pochwalony,
Na wieczne czasy, bądźże pozdrowiony,
Z Ciebie moc płynie i męstwo,
W Tobie jest nasze zwycięstwo!

Siedlce 10.06.1999 r.

* * *

List pasterski biskupa siedleckiego Kazimierza Gurdy na Wielki Post (2024) [fragment]

Krzyż Chrystusa jest także znakiem naszego człowieczeństwa, bo dzięki Niemu, dzięki łasce, która z niego płynie, odradzamy się w naszym człowieczeństwie, czyli odrzucamy to, co człowieczeństwu przeczy, co je umniejsza, degeneruje i niszczy. Dlatego w Krzyżu Chrystusa jest nasza jedyna i ostateczna nadzieja. Nic zatem dziwnego, że ci, którzy pragną budować świat odrzucając Boga, po to, aby człowiekiem rządzić, manipulować, pozbawić go prawdy, nadziei i miłości, będą robić wszystko, by Chrystusowy Krzyż wyśmiać, zohydzić, odrzucić i zniszczyć. Tak działo się w historii ludzkości i nadal się dzieje, bo przecież nie tak dawno widzieliśmy ludzi napełnionych nienawiścią do Boga i człowieka, którzy niszczyli krzyże. Ale mamy też przykłady tych, którzy stawali w obronie Chrystusowego Krzyża. Z krzyżem stanęli do obrony swego kościoła błogosławieni Męczennicy z Pratulina. W obronie obecności krzyża w szkole stanęła czterdzieści lat temu w naszej diecezji młodzież z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej koło Garwolina, po tym, jak 5 grudnia 1983 roku zostały usunięte krzyże ze ścian ich szkoły, zawieszane przez niech w roku 1980. Powodem decyzji o zdjęciu krzyży z pracowni szkolnych – według ówczesnego dyrektora szkoły – był świecki charakter szkoły /.../.

Protestujący uczniowie nie byli zostawieni samym sobie. Towarzyszyli im niektórzy nauczyciele, dając w ten sposób nie tylko wyraz

swojej wiary, ale przede wszystkim postawę jedności ze swoimi wychowankami. Wspierali ich rodzice, którzy pomimo zagrożeń, jakie mogły spotkać ich dzieci, stanęli po ich stronie. Przyjeżdżając na wywiadówkę przywieźli krzyże i zawiesili w pracowniach szkolnych oraz nie podpisali deklaracji o świeckości szkoły. Wiemy, że strajkująca młodzież pochodziła głównie z rodzin rolników. Rolnicy zawsze z odwagą stawali po stronie Boga i Ojczyzny, byli ostoją religijności i patriotyzmu. Tak jest i dzisiaj, gdy upominają się o swoje sprawy i sprawy Polski.

Przytoczyłem tę historię, którą żyła Polska i którą interesował się świat po to, abyśmy dzisiaj – po czterdziestu latach od tamtych wydarzeń – podziękowali Panu Bogu za ówczesną młodzież z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętmem, za młodzież ze szkół naszej diecezji i z Polski, która się z nią solidaryzowała. Dziękujemy Wam, Droga Młodzieży, za waszą odwagę by bronić Chrystusowego Krzyża, za świadectwo waszej wiary, za to, że mieliście odwagę upomnieć się o swoje prawa: o prawo do obecności znaku zbawienia w miejscu swojego przygotowania do zawodu; za to, że potrafiliście uzasadnić, że obecność krzyża nie przeszkadza tym, którzy deklarują się jako niewierzący; że usunięcie krzyża nie jest znakiem tolerancji, ale dyskryminacji. Dla niewierzących Krzyż Chrystusa był i jest obojętny. Dla tych, którzy wierzą jest wsparciem w trudnościach, mobilizacją do trwania w dobrem i znakiem miłosiernej miłości, której nikt z ludzi dać nie może.

Przywołuję te wydarzenia również po to, aby pamiętać o wierzącej młodzieży dzisiejszych czasów, poddawanej bardzo trudnym próbom wierności Chrystusowi. Szatan, podczas przebywania Jezusa na pustyni, wystawiał Go na próbę. Dzisiaj ludzie wierzący, a szczególnie młodzież jest wystawiana na próby wierności Jezusowi i Kościołowi. Wielu młodych każdego dnia walczy o swoją wiarę, o swą relację do Jezusa. Walczy o obecność Chrystusowego Krzyża w swoim życiu. Aby dzisiaj trwać przy Chrystusie potrzeba nam mądrości, determinacji, walki i przeciwstawienia się trudnościom.

Siedlce 15.02.2024 r.

Jan Żaryn

<https://orcid.org/0000-0003-3955-0395>

MIĘTNE CZYLI WRZEŚNIA NAJMŁODSZEGO POKOLENIA „SOLIDARNOŚCI”

(grudzień 1983 – kwiecień 1984)

KRZYŻ – posiada w tradycji polskiej własną, niepowtarzalną ikonografię oraz własną historię. Jeden z albumów Adama Bujaka wzbogacony wstępem prof. Andrzeja Nowaka nosi tytuł: *Krzyż Polski. Patriotyzm i Męczeństwo*. Na okładce wspomnianego albumu znajduje się rzeźba z Gdowa, wyniesiona na kopcu doczesnych szczątków powstańców z 1846 r., którzy walczyli o niepodległość Polski. Rzeźba przedstawia smutną kobietę, zapewne modlącą się, symbolizującą i Polskę i Matkę – Polkę, stojącą pod krzyżem na którym widnieje napis: „Boże Zbaw Polskę!”. Kobieta patrzy na stojącego obok białego orła wpatrzonego także w niewiastę. Razem cierpią, niosą krzyż?¹. Towarzyszył pokoleniom Polaków, które już dawno odeszły, ale także nam współczesnym. Możemy je zobaczyć na cmentarzach, na epitafiach i tablicach, pomnikach upamiętniających powstańców, zesłańców syberyjskich, czy pomordowanych Polaków na Wschodzie i Zachodzie. Poza oczywistym aspektem religijnym, często symbolizował dążenia narodu do niepodległości, wyrażał tęsknotę za panowaniem sprawiedliwości, a w końcu stanowił dowód i świadectwo dziękczynienia wolnego narodu.

¹ A. Bujak, *Krzyż Polski. Patriotyzm i męczeństwo*, cz. 4, tekst A. Nowak, Kraków 2011.

W latach stalinowskich, a de facto także w następnych dekadach, w przestrzeni publicznej obecność katolicyzmu miała być przysłonięta nowoczesnością promowaną przez komunistów. Krajobraz stolicy czy też Krakowa (szczególnie Nowej Huty) z roku na rok miał zbliżać się do „ideału” – sowieckiej stolicy światowego komunizmu: pałace kultury, szerokie ulice i place, z gwiazdami. Efekty tych wizji widoczne są do dziś, choćby w Warszawie: plac Konstytucji i Marszałkowska Dzielnica Mieszkaniowa (MDM), Pałac Kultury i Nauki im. Józefa Stalina. Tzw. prowincja też została naruszona w swym naturalnym, tzn. historycznym, krajobrazie, choć ręka ideologicznego państwa nie była w stanie opanować wszystkich dróg, ścieżek i górskich szlaków. Kapliczki i przydrożne krzyże, na ogół przyozdobione świeżymi kwiatami, stanowiły specyfikę polskiego krajobrazu. W okresie „odwilży” i przemian październikowych (1956-1957) dzięki inicjatywie społeczności lokalnych, i wykorzystując słabość totalitarnego państwa, zawieszano krzyże w budynkach użyteczności publicznej (szkoły, szpitale), stawiano także krzyże w miejscach przeznaczonych pod budowę nowych świątyń (jak np. w Nowej Hucie). Najbliższa przestrzeń stawała się swojska, bardziej ludzka. Walka o obecność symboli religijnych w życiu publicznym – w tym w budynkach szkolnych, w przedszkolach, domach dziecka, a nawet w szpitalach, w zakładach pracy, a także po prostu w krajobrazie - ze zdwojoną energią wybuchła w końcu lat 50-tych, kiedy to ekipa Gomułki rozpoczęła akcję tzw. „dekrucyfikacji” miejsc publicznych. Gdy Jan Paweł II przybył do Warszawy w czerwcu 1979 r. młodzież (m.in. akademicka) przywitała papieża przy kościele św. Anny z krzyżami w ręku. Jak wspominał w przekazanej mi relacji ks. Bogusław Bijak, odpowiedzialny na przygotowanie tej części pielgrzymi Ojca św. do Polski, udało się także przemycić krzyż z sowieckiej Białorusi. Został wręczony Janowi Pawłowi II w ceremonii składania darów². Strajki robotnicze z lipca-sierpnia 1980 r. odbywały się pod znakiem krzyża, symbolu wartości chrześcijańskich, w tym prawa wyższego niż stanowiące, które zabraniało zrzeszania się i strajkowania. Nic dziwnego zatem, że

² J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003, s. 409.

po zwycięstwie i powstaniu „Solidarności” krzyże ponownie zawisły we wszystkich zakładach pracy, w tym w siedzibach Związku. Wtedy bowiem ponownie pojawili się kapłani w miejscach publicznych, także jako dowód, że od tej pory zakład pracy należy do robotników, a nie POP, szkoła do rodziców, nauczycieli i uczniów, szpital do lekarzy, pielęgniarek oraz chorych, a nie do Komitetu Dzielnicowego PZPR. Modlitwa towarzyszyła organizatorom struktur związku, manifestacjom religijno-patriotycznych czy kolejnym strajkom wybuchającym w okresie 16 miesięcy istnienia legalnej „Solidarności”. W szkołach pojawiły się krzyże w salach lekcyjnych, w bibliotekach szkolnych i w pokojach nauczycielskich³.

Ponowna walka o krzyże, przypominająca tę z przełomu lat 50-tych i 60-tych, rozpoczęła się zaraz po wprowadzeniu stanu wojennego, już w początkach 1982 r.: „Okres poprzedzający 13 grudnia [1981 r.] przyniósł liczne przykłady naruszania zasady rozdziału Kościoła od państwa. – pisano, językiem wyciągniętym z dokumentów epoki Bieruta i Gomułki, w tajnych analizach partyjnych w styczniu 1982 r. – Wyraża się to przede wszystkim wprowadzeniem emblematów religijnych do zakładów pracy, szkół i niektórych obiektów użyteczności publicznej. Przywracanie stanu pierwotnego powinno w każdej sytuacji odbywać się bez powodowania konfliktów w środowisku”⁴. Ten tajny rozkaz zmobilizował dyrektorów szkół do natychmiastowego zdejmowania krzyży. Akcja nie była należyście przygotowana, a stanowcza interwencja abp Bronisława Dąbrowskiego, Sekretarza KEP, zatrzymała wzrastającą falę. Gen. Kiszczak w odpowiedzi na pismo sekretarza KEP kłamał, stwierdzając, że fakty opisane w liście arcybiskupa zdejmowania krzyży miały wprawdzie miejsce, ale „nie były one wynikiem nakazu lub zaleceń władz centralnych”⁵. Przez pierwsze miesiące stanu wojennego, władze wycofywały się z masowych

³ Przykładowo, oo. Dominikanie z Poznania otrzymali krzyże od papieża Jana Pawła II, które podarowano miejscowym szkołom. Tamże, s. 433-434, 440 i nast.

⁴ *Stan wojenny w dokumentach władz PRL 1980 – 1983*, wybór, wstęp i opr. B. Kopka, G. Majchrzak, Warszawa 2001, s. 159-160.

⁵ *Walka o krzyże. Miętne-Włoszczowa 1984*, wstęp. T. Krawczak, Warszawa 2004, s. 11-12.

prób zdejmowania krzyży. Stonowana opinia hierarchów wobec rzeczywistości stanu wojennego była zbyt cenną wartością dla ekipy gen. Jaruzelskiego, by mnożyć kolejne fronty walki z własnym narodem⁶. Dopiero począwszy od wakacji poprzedzających rok szkolny 1983/1984 rozpoczęto skuteczniej realizację zaleceń Komitetu Centralnego PZPR. Zgodnie z utajnionym zaleceniem władz, kuratoria i dyrekcje szkół miały doprowadzić do zdjęcia krzyży, a jednocześnie władze polityczne nie zamierzały przyznać się do prowadzonej „wojny” (świadczyła o tym treść pisma szefa MSW do bpa Bronisława Dąbrowskiego z 1 lutego 1982 r., w którym zapewniano iż nie potwierdzają się informacje o usuwaniu krzyży i taka akcja nie jest prowadzona, a na którą powoływali się biskupi i księża w kazaniach podczas konfliktu w Miętmem). Okres wakacyjny sprzyjał akcji „dekrucyfikacyjnej”; odbywały się liczne drobne remonty i zakupy sprzętu, budynek pozostawał do pełnej dyspozycji dyrekcji. Także w Zespole Szkół Rolniczych im. Stanisława Staszica w Miętmem, akcja zdejmowania krzyży zaczęła się podczas wakacji. Skąd taka zdecydowana wola komunistów by podjąć walkę z krzyżem? Wydaje się że powodem bezpośrednim były skutki II Pielgrzymki Jana Pawła II w Polsce, z czerwca 1983 r. Osiem dni nadziei, którą wlał papież w umęczony naród katolicki spowodowały niezwykły wzrost autorytetu Kościoła katolickiego w Polsce, ale także wzrost społecznej odwagi. Ponad 10-milionowy ruch „Solidarności” po 13 grudnia wszedł do struktur kościelnych, duszpasterstw stanowo-zawodowych, do sal parafialnych i zakonnych, z ofertą alternatywnego spędzania życia codziennego. Temu procesowi ożywienia parafii towarzyszyła wzmoczona akcja charytatywna i kulturalno-wystawiennicza, pielgrzymkowa i naukowo-wykładowa oraz wydawnicza. Symbolem autorytetu kapłańskiego stał się ks. Jerzy Popiełuszko gromadzący podczas mszy św. za Ojczyznę tysiące wiernych w świątyni św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu i poza jej murami⁷.

⁶ Więcej o wojnie polsko-jaruzelskiej, zob. A. Paczkowski, *Wojna polsko-jaruzelska*. Stan wojenny w Polsce 13 XII 1981-22 VII 1983, Warszawa 2006.

⁷ Więcej, zob. R. Łatka, *Episkopat Polski wobec stosunków państwo – Kościół i rzeczywistości społeczno-politycznej PRL 1970 – 1989*, Warszawa 2019, s. 504 i nast.;

A zatem, wszystko na to wskazuje że władze centralne podjęły decyzję o rozpoczęciu „akcji dekrucyfikacyjnej” w szkołach w drugiej połowie czerwca 1983 r., wpisując ją w cały zestaw szykan mających ponownie wzmocnić ideologicznie partię komunistyczną, a jednocześnie wprowadzić stan lęku, niezbędny do podtrzymania realnej władzy nad narodem⁸.

Zdejmowanie krzyży podczas przerwy wakacyjnej nie skończyło się wraz z przybyciem nauczycieli i uczniów do szkół we wrześniu 1983 r. Już w październiku i w listopadzie 1983 r. zarówno biskupi, jak i centralne władze partyjne były informowane o masowym przeciwstawianiu się księży, głównie podczas kazań, akcji zdejmowania krzyży. „*W Gorlicach w woj. nowosądeckim, po kazaniach niedzielnych podjęte zostały, zarówno przez młodzież, jak i rodziców dalsze naciski na rzecz powrotu [krzyży] do szkół. [...] Księża z Orzysza i Giżycka, woj. suwalskie, wypowiadając się w sprawie krzyży, porównują obecną sytuację z «okresem stalinowskim».* [...] Przemawiając podczas pielgrzymki księża diecezji częstochowskiej na Jasną Górę, bp [Stefan] Bareła stwierdził m.in.: «Krzyż jako symbol religijny winien być umieszczony w szkołach, szpitalach i innych miejscach publicznych»⁹. Z kolei 20 grudnia 1983 r. przedstawiciele Kościoła w Komisji Wspólnej informowali władze o nadużyciach ze strony dyrekcji konkretnych szkół i zakładów pracy, o wyrzucaniu z pracy niepokornych wieszających ponownie krzyże: „*Nakazy usuwania Krzyża związane są z sankcją: «inaczej dyrektor będzie zwolniony»*”¹⁰.

W Zespole Szkół Rolniczych im. Stanisława Staszica w Miętnej koło Garwolina zdejmowano krzyże powoli, tak że do rozpoczęcia roku szkolnego we wrześniu 1983 r. zostało ich 8. Dyrektor szkoły Ryszard Domański otrzymał polecenie z Departamentu Oświaty i Wychowania w Siedlcach, podjęcia działań zmierzających do zdjęcia wszystkich krzyży. Podobne

J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego*, s. 517 i nast.; A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945-1989)*, Kraków 2006, s. 373 i nast.

⁸ T. Krawczak, *wstęp*, w: *Walka o krzyże*, s. 6-7.

⁹ *Informacja. Wydział Organizacyjny KC PZPR*, Warszawa 10 X 1983 r., w: *Walka o krzyże*, s. 12-13.

¹⁰ *Tajne dokumenty Państwo – Kościół 1980 – 1989*, Londyn Warszawa 1993, s. 358.

naciski kierowano z budynku Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Siedlcach. Młodzież nie reagowała, dopóki w grudniu 1983 r. nie zniknęły nagle ostatnie krzyże. W grudniu, przed Bożym Narodzeniem. Samorząd szkolny wsparty podpisami 256 uczniów na 600 uczących się w szkole, zaczął domagać się wyjaśnień¹¹.

Miejscowi kapłani, w tym głównie ks. Stanisław Bieńko¹², wikariusz parafii garwolińskiej i nauczyciel religii, podtrzymywali młodzież w opozycji: „*Uważaj, bo ubecy zrobili na ciebie polowanie jak na czarownicę. – wspominał po latach – Uważali mnie za prowokatora przeciwko tamtemu systemowi. A ja tylko występowałem z młodzieżą, jak mogłem wspierałem ich na duchu i materialnie, żeby mogli przetrwać czas tej gehenny*”¹³. Już 15 grudnia 1983 r. podczas lekcji religii ks. Bieńko wraz z młodzieżą wystosowali wspomniany list do dyrekcji szkoły z prośbą o wyjaśnienie powodów, dla których zdjęto krzyże. Młodzież została wsparta także przez dwójkę nauczycieli, Bogumiłę Szelań i Stanisławę Makare¹⁴. Podobną postawę zajął dziekan dekanatu garwolińskiego ks. Władysław Zwierz, informując wiernych w specjalnym komunikacie o profanacji krzyży zdejmowanych ze ścian pracowni szkolnych i ks. Henryk Bujnik, proboszcz kościoła garwolińskiego, na terenie której to parafii znajdowała się szkoła¹⁵. Ten ostatni już 20 grudnia 1983 r. na prośbę młodzieży

¹¹ IPN Bu 001834/2505, Praca mgr obroniona w MSW (powstało po 1983 r. kilka prac mgr dotyczących zajęć w Miętnej).

¹² Z zachowanych danych w AIPN: „*Garwolińska SB z RUSW [Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych] ustaliła jego ‘negatywny’ wpływ na postawę młodzieży Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej (woj. siedleckie) w czasie konfliktu zwanego ‘walką o krzyże’*”. W: AIPN, Pismo P. Czerniszewskiego, Naczelnika Wydziału UiIN IPN, do J. Żaryna, IPN, 25.06.2009 r. plus załączniki z rejestru, s. 1-7 (wg zachowanych informacji akta sprawy figuranta zostały zniszczone 13.09.1989 r., ilość kart zniszczonych: 134.

¹³ <https://opowiedziane.ipn.gov.pl/ahm/wspomnienia/43932,Bienko-Stanislaw.html>

¹⁴ Obydwie panie zostały także objęte rozpracowaniem przez miejscową SB, jako wpływające „negatywnie” na młodzież, w: AIPN, Pismo P. Czerniszewskiego, Naczelnika Wydziału UiIN IPN, do J. Żaryna, IPN, 25.06.2009 r., s. 1-7. (akta nie zachowały się).

¹⁵ IPN Bu 001834/2505, J. Zawistowski, *Konflikt na tle krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej k/ Garwolina*, praca mgr pod kierunkiem dr J. Siemaszkiewicz, 1986 r., s. 26 i nast.

szkolnej przybył do dyrektora Domańskiego żądając w imieniu młodzieży ponownego zawieszenia krzyży: „Powiadomiony o powyższym przez młodzież, dnia 20 grudnia wraz z 3 tutejszymi księżmi prefektami udałem się do dyrekcji szkoły z żądaniem wyjaśnienia sprawy i o zawieszenie krzyży tam, skąd zostały zdarte”. Domański przyznał, że „krzyże zostały zdjęte na skutek wywieranej na niego presji”. Jego wyjaśnienia ograniczały się do formuły, o obowiązującym prawie rozdziału państwa i Kościoła, o świeckości szkoły”, itp.¹⁶. Błyskawicznie zareagował bp siedlecki Jan Mazur pisząc w liście do wojewody, 29 grudnia 1983 r. o kryzysie wywołanym niepedagogiczną postawą Domańskiego, stosującego pogroźki wobec młodzieży. Apelował: „Wyrażam nadzieję, że władze szkolne zadośćuczynią jednak życzeniom młodzieży wierzącej i oczekiwaniom starszego społeczeństwa i umieszczą krzyże w dawnym miejscu”¹⁷.

Po przerwie świątecznej i noworocznej młodzież wróciła do swojej szkoły, wróciły także żądania wyjaśnienia sytuacji i rozliczenia się dyrekcji z obietnicy wyjaśnienia powodów dla których krzyże zniknęły. Wobec braku reakcji, 10 stycznia 1984 r. młodzież spontanicznie zorganizowała apel: „Padają chóralne wołania: «Prosimy o krzyże, żądamy krzyży!»...Stoją na korytarzu, klęczą, śpiewają, odmawiając różaniec” – relacjonował biskupowi ks. Bujnik, i dodawał od siebie: „...niech twoje arcybiskupie serce nie będzie wolne od satysfakcji i wzruszającej radości, że w swojej rodzinie diecezjalnej masz taką młodzież, że polska ziemia ma takich synów i córki, którzy, nie lękając się niczego, zdali wspaniały egzamin ze swojej chrześcijańskiej postawy i świetlany wzór i przykład miłości do Chrystusa i Jego krzyża”¹⁸. Dnia 14 stycznia 1984 r. bp Jan Mazur przybył do Garwolina by osobiście wesprzeć młodzież i pogratulować jej „wytrwałości w walce o przywrócenie krzyży w szkole”¹⁹. Od stycznia do marca 1984 r. młodzież trzymała się dzielnie, m.in. dnia 12 lutego wraz z rodzicami wieszając ponownie krzyże

¹⁶ *Walka o krzyże*, s. 17.

¹⁷ Tamże, s. 17-18.

¹⁸ Tamże, s. 21.

¹⁹ Tamże, s. 24.

na korytarzach i w pracowniach. Administracja szkolna zdjęła je ponownie i przekazała władzom kościelnym: „...w dalszym ciągu nie rozumiem – SB spisywała słowa Bogumily Szelaq, wybitnego pedagoga w szkole w Miętnej i przewodniczącej Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, organizacji liczącej w szkole w 1981 r. 43 członków²⁰ – dlatego w szkole świeckiej nie może wisieć krzyż. Konstytucja gwarantuje wolność wyboru światopoglądu a wobec tego szkoła nie może narzucać młodzieży światopoglądu – jednego ateizmu”²¹. Wobec nieudolności miejscowych władz partyjnych i oświatowych, do akcji przeciwko młodzieży skierowano ukrytych funkcjonariuszy SB i ich agenturę, a także jawnych przedstawicieli władzy: oddział ZOMO i prokuraturę. „Wszystkim wołającym słowami, modlitwą i umartwieniem o pozostawienie Krzyżów, a zwłaszcza bohaterskiej młodzieży szkolnej z Miętnej serdecznie błogosławię...” – pisał w marcu 1984 r. bp siedlecki Jan Mazur, który w imię solidarności z uczniami represjonowanymi i zastraszanymi przez dyrektora Domańskiego oraz sprowadzonych przez niego 6 III 1984 r. funkcjonariuszy ZOMO, podjął 10-dniowy post ścisły. Równocześnie rozpoczęły się akcje solidarnościowe w całej Polsce, w Tomaszowie Mazowieckim, Lublinie, Toruniu. Pod protestem podpisało się 700 uczniów z warszawskich liceów. Głosy solidarności z młodzieżą nasiliły się szczególnie po wydarzeniach z 7 III 1984 r., o czym niżej. Listy napływały m.in. na adres parafii w Garwolinie. Konflikt, mimo ograniczeń ze strony cenzury, mimo obraźliwych wobec młodzieży ataków ze strony „Trybuny Ludu” i innych mediów reżymowych, stawał się powoli zjawiskiem ogólnopolskim, wyrażającym sprzeciw wobec nietolerancji władz państwowych²².

Dnia 7 marca 1984 r. młodzież podjęła strajk okupacyjny. Późnym wieczorem władze rozpoczęły akcję represyjną wobec strajkujących. Wezwano oddziały ZOMO, które wieczorem zaczęły zbliżać się do szkoły

²⁰ IPN Bu 348/1192, Konkurs szkolny: S. Jędrych, K. Jędrych, opiekun A. Maszkiewicz, *Opracowanie historyczne dotyczące wydarzeń lokalnych w latach 1980 – 1989*, s. 25.

²¹ IPN Bu 001834/2505, J. Zawistowski, s. 34.

²² IPN Bu 001834/2505, J. Zawistowski, s. 69 i nast.

i internatu. Wezwano prokuratora Mieczysława Żaka, który o godzinie 21.10 przemówił do strajkujących, strasząc karami pozbawienia wolności do lat dwóch i grzywny, za okupację budynku. W odpowiedzi usłyszał, że chcą rozmawiać z dyrektorem szkoły, który obiecał, że powiesi ponownie 2 krzyże, przy wejściu i w czytelnicy. Od tej pory nie zamierzał się już spotykać z młodzieżą. Wobec zastosowanej obławy, młodzieży uciekającej przed nacierającymi oddziałami ZOMO, udało dotrzeć do Garwolina, a następnie z powrotem do Miętne. Część wróciła do domów, część do internatu. Następnego dnia 8 marca podstawiono autokary, którymi ZOMO miało wywieźć strajkujących; znów trzeba było uciekać do miasta, gdzie tłumy czekały już na swoich bohaterów: *„A tu cały Garwolin: uczniowie ze wszystkich szkół, ludzie którzy powinni być w pracy i inni. Cały kościół i teren przyległy pełen. – wspominał uczestnik wydarzeń – Wszyscy witają nas bardzo serdecznie. Są też zachodni dziennikarze. Jesteśmy zmęczeni, ale zadowoleni”*²³. W liście do wojewody bp Jan Mazur komentował zajście: *„Uważam, że wprowadzenie oddziału ZOMO do akcji przeciw młodzieży, która nie niszczyła dobra publicznego, nie wywoływała awantur – spędzając czas na modlitwie i śpiewie – za czyjeś nadużycie”*²⁴. Komentując list bpa Mazura, w Departament IV MSW (a zatem już sprawa była w rękach centralnego departamentu MSW zwalczającego wpływy Kościoła katolickiego) pisano: *„Biskup Mazur, ordynariusz siedlecki, w dniu 9 bm. Wystosował pismo do wojewody siedleckiego, zawierające postulaty zezwolenia młodzieży na zawieszanie krzyży w salach lekcyjnych. Równocześnie w sposób tendencyjny naświetla ono działania porządkowo-dyscyplinujące wobec uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne i na terenie Garwolina. Jednocześnie składa deklarację, że chce działać w kierunku spokojnego rozwiązania sytuacji, ale na zasadzie warunku – przyjęcia jego propozycji”*²⁵. Zgromadzona wokół kościoła w Garwolinie młodzież nie wróciła już do szkoły,

²³ IPN Bu 348/1192, Konkurs szkolny: S. Jędrych, K. Jędrych, dz. cyt., s.

²⁴ 45-46.

^{IPN} Bu 001834/2505, J. Zawistowski, s. 94 i nast.

²⁵ Walka o krzyże, dz. cyt., s. 54.

podjęła decyzję, by udać się na Jasną Górę. 9 III w pielgrzymce wzięło udział 387 uczniów i dwóch księży²⁶. W tym samym czasie, w dniach 8-9 marca dyrekcja szkoły wraz z „czynnikiem urzędowym”, czyli kierownikiem Oddziału Oświaty Rolniczej Urzędu Wojewódzkiego w Siedlcach J. Jurczukiem, prowadził indywidualne rozmowy z nauczycielami, w tym pracującymi w internacie. Krzyżykami (aż trzema) zaznaczano najbardziej niepokornych (m.in. S. Makarę, B. Szelaę, T. Gorę i innych), pozostałych w ten czy innych sposób, udało się spacyfikować, innych skruszyć²⁷. Po powrocie młodzieży władze oświatowe kontynuowały represje, wymuszano lojalność i straszono, nie dopuszczaniem do matury, szantażowano rodziców, itd. W efekcie, 24 marca 1984 r. grupa rodziców i młodzieży z 5 klas (czyli maturalnych) przybyła do szkoły by podpisać lojalność, czyli oświadczenie o chęci powrotu do szkoły i zakończenia protestu. *„Przybyli nieproszeni czterej księża na czele z proboszczem, ks. Bujnikiem. Odczytali oni komunikat biskupa w którym oświadcza on, że na podstawie rozmowy abp Dąbrowskiego oraz jego osobiście z ministrem A. [damem] Łopatką [szefem Urzędu ds. Wyznań] – żądanie oświadczeń jest niezgodne z prawem”*. W efekcie rodzice i młodzież odstąpiła od podpisania dokumentu, relacjonowano w KW PZPR w Siedlcach²⁸. Tow. J. Jurczuk prowadził rozmowy z młodzieżą strajkującą namawiając ją dalej do zakończenia strajku i zapewne strasząc konsekwencjami, szczególnie maturzystów. Podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej z dnia 29 III 1984 r., stwierdzał jednak – fałszując rzeczywistość – że to księża i nauczyciele – buntownicy zmuszają młodzież do kontynuowania strajku. Mówił: *„Padały takie stwierdzenia [ze strony młodzieży] jak : Jeśli podpiszemy oświadczenie i pójdziemy na lekcje to nadziejemy się na nauczycieli, którzy popierali nas w czasie i po strajku, będziemy przez nich okładani dwójkami i szkoły nie skończymy”*²⁹. Okłamywanie nauczycieli miało

²⁶ IPN BU 348/1192, S. Jedrych, K. Jędrych, s. 40-43.

²⁷ *Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej*, 29.03.1984 r. wraz z zał. (dziękuję pani B. Gorze za udostępnienie dokumentu).

²⁸ *Walka o krzyże*, s. 103.

²⁹ *Protokół z posiedzenia Rady Pedagogicznej*, 29.03.1984 r., s. 1-2.

na celu obniżenie ich determinacji i postawy solidarności z młodzieżą. Ta jednak, jak świadczą o tym późniejsze relacje, była w zdecydowanej większości nieugięta. Podobny skutek zamierzano uzyskać (także bezskutecznie) szantażując rodziców uczniów i przeciwstawiając ich postawie niepokornych nauczycieli. Tow. Jurczuk dowodził, że podczas jego rozmów telefonicznych z rodzicami padały ostre „zarzuty”: *„czy nie możecie poradzić sobie z tymi krzyżowcami, którzy namawiają nasze dzieci do odejścia ze szkoły”*³⁰. Młodzież szkolna, w tym przygotowująca się do matury, musiała odznaczać się zatem niezwykle mocą i hartem ducha. Na pewno motywacją do kontynuowania słusznego oporu stawała się zbiorowa modlitwa, śpiew pieśni religijnych, obecność księży i świadomość wsparcia z zewnątrz – począwszy od głosu biskupa siedleckiego, a skończywszy na mieszkańcach Garwolina i okolic. Ostatecznie na 600 uczniów *„pod przymusem dyrekcji a nie rzadko też rodziców tylko 90-ciu uczniów podpisało haniebny dokument. Reszta odebrała papiery i ruszyła szukać innych szkół”*³¹.

Wobec słabości dyrekcji szkoły nie potrafiącej zgasić protestu już w grudniu 1983 r. do akcji wprowadzono także tajne służby³². W ramach sprawy SB kryptonim „Apel” – podjętej już w grudniu 1983 r., a przemianowanej na wyższy stopień operacyjny w styczniu następnego roku – funkcjonariusze preparowali fałszywki, głównie materiały kompromitujące księży: ks. Żarskiego i ks. Bieńka. Jak wspominał Jarosław Maczkowski, jeden z liderów strajku młodzieży, przez cały czas wśród uczniów panowała solidarność, gorzej było z nauczycielami, których

³⁰ Tamże, s. 1-2.

³¹ Scenariusz wystawy: Al. Grzebalski, *Nie było miejsca dla Ciebie*, pdf (wł. J. Żaryn), s. 14.

³² Powstało kilka prac magisterskich opracowanych przez oficerów SB, dotyczących zajęć w Miętnej. Tam, przebieg konfliktu i najważniejsze działania [odjęte przez funkcjonariuszy w ramach sprawy „Apel”; prace te są o tyle cenne, że dokumenty sprawy obiektowej krypt. „Apel” zostały zniszczone, zapewne w 1989 r. Zob. np. IPN Bu 001834/2505, J. Zawistowski, *Konflikt na tle krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej k/ Garwolina*, praca mgr pod kierunkiem dr J. Siemaszkiewicz, 1986 r.;

dzielił na kilka grup: „nasi”, popierający nas „po cichu” oraz bierni i negatywnie do nas nastawieni (tych było najmniej)³³. W ramach sprawy obiektowej „Apel” zaktywizowano dwóch tajnych współpracowników, od których jednak nie uzyskano zbyt wielu wiarygodnych informacji – tw „Lojalny” i tw „Przychylny”³⁴. Świadczyło to o wysokim stopniu odwagi samej młodzieży, solidarności uczniów z nauczycielami, nawet z tymi, którzy jawnie nie byli w stanie popierać strajkujących. SB-ecy mocno krytykowali władze szkolne, oświatowe a nawet partyjne w Siedlcach, za ich nierealistyczną postawę. Siedlecka SB zamierzała bowiem wyrazić zgodę na umieszczenie od razu jednego krzyża w szkole, co doprowadziłoby do spacyfikowania nastrojów. Gdy 7 marca 1984 r. młodzież, okłamywana przez dyrekcję placówki, zaczęła okupację budynku coraz trudniej było rozwiązać konflikt po myśli komunistów. SB przeszła zatem do kontrofensywy stosując tradycyjne dla niej środki dezintegrujące i dezinformujące. Do najistotniejszych, i najboleśniejszych zarazem przedsięwzięć operacyjnych, należały: próba kompromitacji ks. Stanisława Bienka (spreparowanie listu do męża rzekomej kochanki kapłana i agenturalne rozpowszechnianie plotek), próba kompromitacji kolejnego kapłana, ks. Żarskiego na tle rzekomych kontaktów seksualnych z dziewczętami podczas wspomnianej pielgrzymki na Jasną Górę (spreparowano list w tej sprawie do biskupa Mazura). Kolejna fałszywka zawierała list innej dziewczyny do wspomnianego biskupa, ordynariusza siedleckiego, w sprawie rzekomych kontaktów nauczycielki ze szkoły w Miętnej z kolejnym kapłanem wspierającym młodzież. Straszono także młodzież, rozsiewając plotki o zastosowaniu przymusowego poboru strajkujących chłopców do wojska na 2 lata.

Im znaczniejsza była skala represji, tym więcej osób i ważnych autorytetów stawało po stronie młodzieży. Od początku wsparcia młodzieży udzielali kapłani; 23 grudnia 1983 r. ks. Henryk Bujnik, proboszcz garwolińskiej fary, w liście do bp siedleckiego Jana Mazura pisał: „*Dnia*

³³ IPN Bu 348/1192, S. Jedrych, K. Jedrych, s. 48.

³⁴ Pismo P. Czerniszewskiego, Naczelnika Wydziału UiIN IPN, do J. Żaryna, IPN, 25. 06. 2009 r., s. 1-7. (akta tw nie zachowały się).

13 marca 1984 r. Rada Główna EP, po wysłuchaniu relacji bpa Mazura, zajęła jednoznaczne stanowisko: *‘W historii powojennej krzyż był wielokrotnie usuwany i jest nadal usuwany ze szkół. Prowadziło to zawsze do niepokojów społecznych. Społeczeństwo katolickie chce bowiem, by krzyż znajdował się w miejscach wychowania młodzieży i dlatego krzyże zdejmowane przez władze oświatowe, w najbliższych sprzyjających warunkach umieszcza na nowo w klasach szkolnych i broni ich przed zdjęciem. Zgodnie z wola społeczeństwa katolickiego, w tym także uczącej się młodzieży, krzyże powinny pozostać w salach szkolnych’*. Słowa powyższe powtórzyli wszyscy biskupi zebrani na najbliższej, 199 konferencji plenarnej EP, w dniach 28-29 III 1984 r.: *„Niech Krzyż będzie nadal w naszym polskim narodzie i na całym świecie niezawodnym, opartym na Bożej mocy, znakiem braterstwa, zgody i miłości”* – wołali biskupi. *„... w naszym kraju już [od] dłuższego czasu trwa walka o Krzyże – podkreślał prymas podczas posiedzenia RG EP z 13 marca 1984 r. – i nie możemy z naszych żądań ustąpić”*, z kolei kardynał Fr. Macharski komentował sytuację w Miętnej: *„okazuje się, że przybył nowy partner w walce o Krzyż, tj, całe społeczeństwo uświadomione w sprawie. [...] Wychowaliśmy ludzi do dawania świadectwa, chcieliśmy, aby mieli mocne zdecydowane postawy. Nie możemy więc przyjąć metody Piłata i Heroda. Nie możemy nie podjąć sprawy zdecydowanie”*³⁵. W wyniku dyskusji Rada Główna EP podjęła decyzję o wydaniu specjalnego komunikatu, który – jak pisano w załączonej notatce – *„należy podać wiernym zaraz po otrzymaniu”*. Czytamy w nim: *„Rada Główna wysłuchała relacji biskupa siedleckiego o zajściach związanych z obroną krzyża i jest tym głęboko wstrząśnięta. Nie są to niestety pierwsze wypadki. W historii powojennej krzyż był wielokrotnie usuwany i jest nadal usuwany ze szkół. Prowadziło to zawsze do niepokojów społecznych. [...] Zgodnie z wolą społeczeństwa katolickiego, w tym także uczącej się młodzieży, krzyże powinny pozostać w salach szkolnych”*. Słowa członków RG EP powtórzono w komunikacie całego plenum KEP, które zebrało się w dniach 28-28 marca 1984 r.: *„biskupi*

³⁵ ASEP, Protokół RG EP, 13 III 1984 r.

przypominają ofiarną i niestrudzoną obronę krzyża przez jego wyznawców, dorosłych i młodzież, oraz wzywają wszystkich do modlitwy, by krzyż mógł pozostać tam, gdzie wierni tego pragną”³⁶. Cały list pasterski odczytano 1 kwietnia we wszystkich kościołach w kraju³⁷. Postawa hierarchii kościelnej (w tym przypadku na czele z miejscowym biskupem Janem Mazurem i nagłośnienie konfliktu dzięki ambonie – poprzez komunikaty, modlitwy i kazania w kościołach), współgrała z coraz to rosnącym zainteresowaniem się mediów zachodnich sytuacją w Miętym. Szczególnie, wydarzenia z 7 marca 1984 r. zajęły anteny niemal wszystkich światowych mediów. Od tego dnia do Garwolina zaczęli przyjeżdżać dziennikarze (np. „Le Figaro”), radia i kamery telewizyjne. Polskie stacje emigracyjne, na czele z RWE i Głosem Ameryki, nadawały audycje poświęcone młodzieży i krzyżowi. W jednej z nich, w Radio Watykańskim, bp Franciszek Musiel przypominał, nawiązując do czasów okupacji niemieckiej: „Krzyż symbolizował zawsze Polskę i dlatego, kiedy najeźdźcy zniszczyli ten znak cały naród odczuwał to boleśnie”³⁸. Na początku kwietnia władze komunistyczne zrozumiały, że przegrały konflikt, które same wywołały: „Konflikt wokół usunięcia krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętym był z polityczno-operacyjnego punktu widzenia najbardziej niekorzystnym zjawiskiem na przestrzeni minionego miesiąca” – przyznawano w notatce WUSW w Siedlcach³⁹.

Efektom determinacji młodzieży był kompromis; dzięki mediacji biskupa siedleckiego dnia 6 kwietnia 1984 r. przedstawiono młodzieży warunki. Pan dyrektor odczytał ustalenia zawarte pomiędzy wojewodą i biskupem Janem Mazurem – wspominał uczestnik protestu⁴⁰. Władze zgodziły się by jeden krzyż pozostał w szkole, powieszono go w bibliotece (w czytelnicy); młodzież mogła przynosić małe krzyżyki do

³⁶ *Komunikaty Konferencji Episkopatu Polski 1945-2000*, wstęp i opr. J. Żaryn, Poznań 2006, s. 286-287.

³⁷ *Walka o krzyże*, s. 118.

³⁸ Więcej zob. IPN Bu 001834/2505, J. Zawistowski, s. 62 i nast.

³⁹ *Walka o krzyże*, s. 123.

⁴⁰ Wspomnienia J. Maczkowskiego, w: IPN Bu 348/1192, S. Jedrych, K. Jedrych.

szkoły, które mieli zabierać po zajęciach do domów. Wszyscy uczniowie i nauczyciele mieli prawo powrotu do szkoły. Bp Mazur, sygnatariusz porozumienia, dał się zaprosić na śniadanie do wojewody, „przerywając w ten sposób symboliczną głodówkę «o chlebie i wodzie»”⁴¹. Dnia 9 kwietnia 1984 r. w Zespole Szkół Rolniczych im. Ks. Stanisława Staszica w Miętnej wznowiono naukę. Jednak jak wspominali uczestnicy protestu, lokalne władze nie wypełniły wszystkich zobowiązań. *„Komuniści złamali wszystkie punkty porozumienia. Czytelnia została zamknięta z powodu remontu, część uczniów nie mogło wrócić do szkoły, część nie dostało się na studia a kilku chłopaków dostało ‘bilet’ z WKU”*⁴². „Nasi” nauczyciele zostali karnie przeniesieni, a nie wszyscy uczniowie mogli wrócić. Z akt SB wynika, że część uczniów rzeczywiście została wzięta do zasadniczej służby wojskowej. Uznano ich za tajnych współpracowników. Jednak wszyscy, których teczki oglądałem wymówili się od jakiegokolwiek współpracy odmawiając kontaktów z SB natychmiast po tym jak „ubyli do rezerwy” – jak pisali funkcjonariusze w specjalnych kwestionariuszach⁴³.

Wydarzenia w Miętnej (XII 1983 – IV 1984) nie miały charakteru incydentalnego – zarówno wcześniej, jak i później w obronie krzyża w miejscach publicznych występowała młodzież, pracownicy fabryk; w 1984 r. rozgorzała walka o krzyże we Włoszczowej (także z użyciem po stronie władz propagandy zniesławiającej ludzi Kościoła i młodzież), a także nastąpiła oprotestowana przez bpa Bednorza izolacja krzyża przy kopalni Wujek: „Niedawno trzech księży pracujący w pobliskich parafiach chcieli się tam pomodlić, ale zostali zatrzymani – pisał ordynariusz katowicki 16 marca 1984 r., a następnie przewiezieni na Komendę i w końcu zwolnieni” (niemal w tym samym czasie nieznanymi sprawcami włamali się do bazyliki w Piekarach Śląskich). Spór o krzyże w Miętnej zakończył się względnie sukcesem młodzieży. Dzięki mediacji biskupa

⁴¹ *Walka o krzyże*, s. 128.

⁴² *Scenariusz wystawy*, s. 14.

⁴³ IPN Bu 2911/1; karty rejestracyjne zarejestrowanych jako tw „Sportowiec” i „Osika”; zarejestrowani w 1987 r., wyrejestrowani w 1988, z racji przejścia do rezerwy.

siedleckiego w kwietniu 1984 r. doszło do porozumienia z władzami, które zgodziły się by krzyż powieszono w bibliotece. Uległość władz była efektem determinacji młodzieży, a także postawy biskupa Mazura oraz garwolińskich kapłanów. Zdaniem SB był jeszcze jeden czynnik, mobilizujący komunistów do kompromisu: „*Niebezpieczny stał się pisemny protest kleru diecezji siedleckiej w sprawie bojkotu wyborów*” (w czerwcu 1984 r. do rad narodowych) – pisano w opracowaniu SB-eckim.

Jak się wydaje, spór o krzyż w Miętnej stanowił fragment batalii prowadzonej od grudnia 1983 r. przez władze, a której przeciwnikiem był Kościół katolicki broniący praw człowieka i obywatela. Oto dłuższy fragment dokumentu Sekretariatu EP z grudnia 1983: „*Opinia społeczna uważa, że kampania przeciwko Kościołowi w Polsce zaczęła się po wystąpieniu w Telewizji Radzieckiej kierownika Wydziału Informacji Międzynarodowej KC KPZR – Zamiatina, który w ostrej formie zaatakował Kościół i Ojca Świętego w krótkim okresie po II pielgrzymce papieża do Polski. [...] To sprawia, że upowszechnia się przekonanie, iż Rząd PRL po rozwiązaniu problemu «Solidarności» przystępuje obecnie do rozprawy z Kościołem. Zaprzeczenia rzecznika prasowego Rządu [Jerzego Urbana] w tej sprawie nie przekonały nikogo...*”. Sprawa krzyży w szkole w Miętnej, choć posiadająca własną dynamikę i indywidualne cechy, choćby z racji osobowości w tym dramacie występujących, stanowiła element szerszego planu. Partia przechodziła do ofensywy „na odcinku kleru”, czego efektem były nie tylko ataki prasowe na ludzi Kościoła, kryzys w łonie Komisji Wspólnej, problemy z rejestracją Fundacji Rolnej i inne, jak choćby zabójstwo ks. Jerzego, czy też próby pomawiania i zastraszania kolejnych kapłanów (np. ks. Adolfa Chojnackiego). Jednym z powodów tej agresji antykościelnej – widocznej także podczas przebiegu procesu toruńskiego z początków 1985 r. – był zapewne wynik sondażu, przeprowadzonego wśród członków partii w 1983 r. na temat ich religijności. W porównaniu z 1978 r. (przed wyborem JP II), liczba członków partii deklarujących w tajnej ankiecie udział w cotygodniowej mszy św. wzrosła dwukrotnie, z 25% do ponad 50%. Inne dane były jeszcze bardziej, z punktu widzenia władz, zatrważające. Kościół miał nie wycho-

dzić poza kruchą kościelną, a tu wkroczył do szkół, a nawet na teren komunistycznej partii. Jednym z głównych frontów walki od lat stanowiła szkoła publiczna. Konflikt o krzyże nie był jedynym, który dotyczył ważnych kwestii wychowawczych. W placówkach oświatowych zaczęło obowiązywać rozporządzenie ministra (weszło w życie od 1 IX 1985 r.), pod znamiennym hasłem o „*socjalistyczny charakter szkoły i wychowania*”. W listopadzie 1984 r. nauczycielom ponownie kazano uczestniczyć w serii szkoleń ideologicznych, szukano „ostentacyjnie wierzących” utrudniających „proces umacniania ateizmu w szkołach” – jak pisała Teresa Bochwic, m.in. na podstawie dokumentów opracowanych przez nauczycieli podziemnej „Solidarności”, a opornych pedagogów znów weryfikowano (podobnie jak w pierwszych tygodniach stanu wojennego)⁴⁴. Torowało to drogę do zmian programowych w szkole. W końcu grudnia 1985 r. partia zalecała „na odcinku oświatowym”: „*Uzupełnić programy z nauk społecznych dla szkół średnich i wyższych z zakresu wiedzy o zasadach polityki wyznaniowej w różnych krajach. Wprowadzić w szkołach średnich przedmiot «Problemy religioznawstwa»*”. Próba wprowadzenia ideologicznego przedmiotu do szkół napotkała w latach 1985 – 1986 na opór hierarchów, których wspierali nauczyciele, głównie ze środowisk duszpasterskich, powiązanych różnymi nićmi organizacyjnymi z podziemną Solidarnością Oświaty i Wychowania: „*Marksistowskie religioznawstwo ma bowiem negatywny stosunek do każdej religii. Ukazuje ją jako iluzję i deformację naturalnych dążeń człowieka. Biskupi nie są przeciwni poszerzaniu wiedzy o religiach. W naszych jednak konkretnych warunkach religioznawstwo oznaczać będzie walkę z religią*”⁴⁵. Pozostaje pytanie, dlaczego komuniści po II pielgrzymce Ojca św. do Polski próbowali ponownie rozpocząć ofensywę ideologiczną, której celem było wychowanie nowego pokolenia młodzieży, pokolenia bez Boga? Wszystkie dotychczasowe próby – poczynając od czasów stalinowskich i powołania do życia pokolenia ZMP – spełzły na niczym.

⁴⁴ T. Bochwic, *Narodziny i działalność Solidarności Oświaty i Wychowania 1980 – 1989*, Warszawa 2000, s. 210.

⁴⁵ *Komunikat z KPEP*, 28 VI 1986 r., w: *Komunikaty*, s. 311-312.

Partia przegrywała z pokolenia na pokolenie, nie mając dla młodzieży żadnej porównywalnej oferty. Ideologia marksistowska, tępa i obca, przegrywała z wartościami płynącymi z nauki Kościoła: „*Musicie od siebie wymagać, nawet gdyby inni od Was nie wymagali*” – mówił Jan Paweł II w 1983 r. na Jasnej Górze do młodzieży, jak się okazało, mówił do młodzieży z Miętneho i Włoszczowej. Szczególnie po wyborze papieża – Polaka ziemia nasza stawała się ostoją Kościoła Powszechnego, tak wobec kryzysu wiary na wschodzie jak i na zachodzie świata. Polski Kościół miał szczególne zadanie do wykonania – mówił Jan Paweł II w czerwcu 1979 r. na Jasnej Górze, wobec zgromadzonych członków Rady Głównej EP – „*sprawy, które toczą się w Polsce mają znaczenie światowe*”⁴⁶. Może właśnie dlatego, w imię globalnych celów laicyzacyjnych ekipa Jaruzelskiego decydowała się na swoisty dialog łamiąc „żelazną kurtynę”, ze światem postępu, pokoleniem 1968 roku, które obejmowało władzę na terenie demokracji zachodnich?

⁴⁶ *Sprawy, które toczą się w Polsce, mają znaczenie światowe*. Niepublikowane przemówienie Jana Pawła II do Rady Głównej Episkopatu Polski, Jasna Góra, 5 czerwca 1979 r., opr. i wstęp A. Grajewski, Jasna Góra 2019, s. 40.

Anna Mroczek

<https://orcid.org/0009-0006-9344-6694>

NAUKA MIŁOŚCI PODCZAS OBRONY KRZYŻA. ASPEKT BIOGRAFICZNY W KONTEKŚCIE HISTORII POWSZECHNEJ

Przedstawienie historii jednostki w tle historii powszechnej zakłada dość ambitną perspektywę dla przysłowiowego „ziarnka piasku”. Nie mniej faktem jest, że historia globu ma większe lub mniejsze przełożenie na życie każdego człowieka, natomiast kierunek biegu historii świata nadają jednostki wybitne. Każdy człowiek wpływa na otoczenie, niczym kamień rzucony w *wodę; fala, którą wywołuje*, potwierdza jego wielkość. Przedstawienia historii jednostki w tle historii świata proszę więc nie traktować za przejaw megalomanii. Skoro, jako jedynej absolwentce ZSR Miętne, udzielono mi głosu, toteż czuję się zobowiązana mówić raczej o nas, a nawet jeżeli już o sobie, to tylko jako o jednej z licznej uczniowskiej społeczności upominających się o obecność Krzyża w szkole.

Działo się to wówczas, gdy na stolicy piotrowej zasiadał Polak, dziś św. Jan Paweł II, który czas pomiędzy wielkanocnymi świętami 1983/84 ogłosił Rokiem Odkupienia z okazji 1950. rocznicy zbawczej śmierci Chrystusa¹. W nawach głównych wszystkich kościołów świata eksponowany był Chrystusowy Krzyż. W tamtym czasie, zarówno w przestrzeni naszej ojczyzny jak i w wymiarze kontynentalnym, miały miejsce wiel-

¹ Jan Paweł II, Bulla „*Aperite portas Redemptori*“, Rzym, 6.01.1983 r.

kie zmagania sił ruchów wolnościowych z panującymi totalitaryzma-
mi. Prądy ideologiczne ścierały się ze sobą niczym fronty pogodowe na
przedwiośniu.

Dzisiejsze rozumienie słowa „miłość” jest bardzo pejoratywne, dla-
tego dookreślę, że będziemy poruszać się w przestrzeni interpretacji św.
Pawła wyrażonej w jego słynnym hymnie o miłości, zawartym w 1 Li-
ście do Koryntian.

*„Miłość cierpliwa jest, łaskawa jest. Miłość nie zazdrości, nie szuka
poklasku, nie unosi się pychą; nie dopuszcza się bezwstydu, nie szuka swe-
go, nie unosi się gniewem, nie pamięta złego; nie cieszy się z niesprawiedli-
wości, lecz współweseli się z prawdą. Wszystko znosi, wszystkiemu wierzy,
we wszystkim pokłada nadzieję, wszystko przetrzyma. Miłość nigdy nie
ustaje”* (1 Kor 13, 4–8).

Przechodząc już do części merytorycznej podkreślę, że tytuł moje-
go wystąpienia traktuję opatrnościowo i sama bym go nie wymyśliła.

Przyszałam na świat, wg terminologii komunistycznej – w rodzinie
robotniczo-chłopskiej, rodzice zaś pochodzili z dawnej szlachty zagro-
dowej, często spotykanej na Mazowszu i Podlasiu. Należę do milenijne-
go pokolenia chrztu Polski. Wówczas K. Wojtyła pisał: *„Historia ludzi
takich jak ja szuka swojego Ciała”*². W wieku 14 lat, w dniu podpisania
porozumień sierpniowych, wyjechałam z rodzinnego domu. W Mięt-
nem przeżywałam stan wojenny, również z Miętneho jechałam do Czę-
stochowy, by uczestniczyć w pielgrzymce Jana Pawła II. Historia, jak
wielu uczniów ZSR Miętne, można więc uznać mnie za jednostkę repre-
zentatywną uczniowskiej społeczności.

Ówczesna szkoła, choć to i w panującej ideologii komunistycznej,
dzięki solidnemu pochylaniu się nad kanonem lektur, karmiła nie tyl-
ko nasz intelekt, ale również ducha. Ośmielę się powiedzieć, zgłębianie
polskiej literatury przyczyniało się do poznawania historii duchowości
naszego Narodu. Z niej czerpaliśmy inspiracje i uzasadnienie naszej po-
stawy wobec Krzyża. Mickiewiczowskie *„Tylko pod tym krzyżem, tylko*

² K. Wojtyła, *Wigilia Wielkanocna 1966*, w: *Poezje i dramaty*. Kraków:
Wydawnictwo Znak 1986, s. 79.

*pod tym znakiem, Polska jest Polską, a Polak – Polakiem*³ stało się hasłem sztandarowym naszego upominania się o Krzyż.

Prezentacja zadanego mi tematu nie będzie chronologicznym wspomnieniem wydarzeń, raczej – rzucaniem światła na kadry pamięci potwierdzające, że w ZSR Miętne, oprócz zajęć programowych, otrzymaliśmy lekcje prawdziwej Miłości.

Miłość żyje, kiedy jest wyrażana

Mimo braku wyraźnego zapisu władz ustawodawczych PRL, po wprowadzeniu stanu wojennego⁴, proceder zdejmowania krzyży zawieszonych w czasach Solidarności był dość powszechny. „*Kto się przyzna do Mnie przed ludźmi, przyznam się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie*” (Mt 10,32-33). Nadszedł dla nas czas próby, trzeba było odwagi, by wtedy przyznać się do Chrystusa.

Miłość nie szuka poklasku

Choć było nas wielu, nie byliśmy tłumem, każdy był znany z imienia i nazwiska, miał przyporządkowanie do klasowego wychowawcy; byliśmy więc wspólnotą osób, w której pełnoletni należeli do mniejszości. Mimo to podejmowaliśmy decyzje i to spontanicznie. Z tymi decyzjami najczęściej utożsamiali się wszyscy, którzy uważali, że upominajmy się w słusznej sprawie. Jednak za te wspólnotowe decyzje każdy ponosił osobiste konsekwencje i wcale nie były one jednakowe. Dalecy byliśmy od tego, by komuś przypisywać rolę lidera, którego mogliby zaraz pociągnąć do odpowiedzialności. Trzymaliśmy się razem, bez rozpisywania zasług: kto? I co zrobił?! Byliśmy czujni, by drugiego „nie wsypać”, by nie dowiedziano się: kto po raz kolejny powiesił Krzyże, – wywiesił plakat, kto pisał petycję do dyrektora, a kto – list do papieża, który apropos, w latach 60-tych zdobył doświadczenie obrony krzyża w Nowej Hucie.

³ A. Mickiewicz, *Dziady*, część III, Ossolineum 1984, werset 205-206. Por. K. Baliński K., *Śpiewakowi Mohorta. Bratnie słowo*, Londyn: Drukarnia Powszechna 1856.

⁴ *Walka o krzyże. Miętne-Włoszczowa 1984*, wstęp. T. Krawczak, Warszawa 2004, s. 11-12.

Po latach, gdy w świetle dokumentów poznajemy zabiegi aparatu władzy, by nas skompromitować i rozproszyć⁵, to zdumienie poziomem naszej solidarności wzrasta! Sami nie dalibyśmy rady jej osiągnąć, postrzegam to jako owoc działania nadprzyrodzonych mocy, na które jakoś byliśmy otwarci! Nie bez znaczenia było to, że wspólnie modliliśmy się!

Miłość nie szuka swego

Ktoś podał drugiemu kromkę chleba podczas całodniowej akcji protestacyjnej, choć dostarczenie żywności tego dnia do szkoły było wynikiem nie tylko odwagi, ale i kaskaderskiego sprytu.

By nie pociągnięto do odpowiedzialności uczniów pełnoletnich wszyscy solidarnie w pośpiechu opuściliśmy szkolny budynek.

Ktoś pomógł drugiemu wstać, bo przewrócił się na grudy zmarzniętej ziemi, gdy uciekał przed Zomowcami.., można by i więcej kadrów przywołać z pamięci, ale te nich wystarczą.

Miłość nie jest bezwstydna

Ktoś palił „fajki”, inni – na szkolnych korytarzach nadto manifestowali przychyły młodzieńczych uczuć, innym jeszcze – zdarzało się zostawić po sobie bałagan.... Przecież byliśmy zwyczajną młodzieżą, ale staraliśmy się tuszować sprawy, które nam wytykano, by prowokować do zrobienia jakiegoś materiału kompromitującego, którym później będą etykietować etos miętniańskiej młodzieży.

Miłość nie unosi się gniewem, nie liczy doznanych krzywd

Z okna internackiego pokoju czasem patrzyłam na spieszącego do szkoły dyrektora R. Domańskiego: opuszczona głowa, nerwowo ściągnięta twarz, energicznie wymachujący rękami... Czasem przychodziło spotkać z nim na korytarzu oko w oko... Jakże wysłać spojrzenie: zło-

⁵ Tamże. Zob. Protokół z rady pedagogicznej ZSR Miętne z 29 III 1984 r., archiwum prywatne.

wrogie, obojętne, wyrozumiałe, litosne? – z tym się mierzyliśmy! Mieliśmy na uwadze, by nasza postawa i gesty nie zaprzeczały oficjalnie deklarowanym przez nas wartościom.

Niedługo po powrocie krzyża do szkoły, byłam w grupie reprezentującej szkołę na ogólnopolskiej olimpiadzie wiedzy rolniczej w Szczecinie, której przewodził dyrektor R. Domański. Panowała atmosfera życzliwości, nikt nie wracał do tematu Krzyża, wobec którego mieliśmy podzielone zdania.

Miłość wszystkiemu wierzy

Najtrudniej było zawrócić z nocnej drogi do Garwolina, byliśmy mocno zdeterminowani nie cofnąć się przed niczym. Wtem Księża: St. Bienko i Sł. Żarski – nasi katecheci, którzy jakby spod ziemi wyrosli po naszej stronie, mocno nas wtedy umawiali, byśmy zawrócili z drogi do kościoła i nie próbowali przedostać się przez zomowski kordon. Uwierzyliśmy i posłuchaliśmy. Wierzyliśmy przede wszystkim Bogu, że skoro byliśmy Mu wierni i takimi pozostajemy w dniach prześladowań i klęski, to On nas nie opuści⁶.

Miłość wszystko znosi

Nasi Rodzice znaleźli się w trudnej sytuacji – przecież nie mogli powiedzieć „daj spokój, nie bądź taka kategoryczna, przecież matura za pasem”, bo sami uczyli mnie wierności Bogu. Napięcie było bardzo duże, wewnątrz gotowali się i sami nie potrafili znaleźć rozwiązania. Jednak jakoś wytrzymali, a cierpienie dzieci sprawiało, że tak szybko dorastaliśmy.

Miłość nigdy nie ustaje

Nie ustaliliśmy w zmaganiach, bo wspierali nas: rodzice, część nauczycieli, księża. Gdy zawieszono szkołę w czynnościach bp J. Mazur

⁶ Parafraza słów R. Traugutta: „Byliśmy wierni Bogu w dniach zwycięstw i chwały, pozostaniemy Mu wierni w dniach prześladowań i klęski. Bóg nas nie opuści”.

powiedział: pomimo, że szkoła zawieszona, katecheza będzie kontynuowana i zaprosił nas, byśmy przychodzili w każdy wtorek i piątek aż do ustania konfliktu⁷. By nas wspierać, przybywało na nie wielu, między innymi, robotnicy z zakładów Ursusa, którzy ofiarowali krzyż, obecny dziś w szkole w Miętmem. Jak łańcuch naczyń połączonych czerpaliśmy siłę ze wspólnoty wiary, którą Biskup – Dobry Pasterz wziął w obronę.

Miłość jest cierpliwa

Z tym było najtrudniej. Młodość i cierpliwość parami nie chodzą. Choć pragnienie szybkich rozwiązań jak woda sodowa biła do młodych głów, to ileż wydobyliśmy z siebie pomysłów, by znalazło się miejsce w szkole dla krzyża?! Ileż było szukania kompromisów, by nie trzymać się kurczowo swojego zdania, ale szukać sposobów na osiągnięcie celu. Jednak to sam Bóg wybrał czas kulminacji wydarzeń: od środy popielcowej po niedzielę Palmową! Nasze cierpienie zbiegło się z Wielkim Postem, świat patrząc na nas, nie mógł nie zauważyć cierpiącego Jezusa.

„Staliśmy się bowiem *widowiskiem dla świata, aniołów i ludzi*” (1 Kor 4,9).

Miłość potrafi czekać

W pewnej chwili znalazłam się „pod przysłowiową ścianą”. W Miętmem wyznaczono mi limit czasu na decyzję: czy podpisuję lojalkę, czy opuszczam szkołę? Bardzo chciałam się uczyć, ale podpisania lojalki nie brałam pod uwagę, zaś innym szkołom zabroniono nas przyjmować. Pozostało mi więc tylko wzniesić ręce do Boga, by wziął mnie w obronę. Po kilku dniach „trwania w ciemności” Ks. Biskup ogłosił w kościele, że bez podpisywania „lojalek” można będzie wrócić do szkoły, ale nade wszystko do szkoły powróci Krzyż! Opanowała nas tak entuzjastyczna radość; że do dziś dzwoni mi w uszach ten deszcz oklasków. Z racjonalnego punktu widzenia to nie powinno się tak skończyć! Podkreślę, że obrona Krzyża w Miętmem chronologicznie wypadła w pół drogi mię-

⁷ B. Gora, *Nie było miejsca dla Ciebie...* 1984, wyd. III, s. 13.

dzy spektakularnymi zbrodniami aparatu władzy PRL: zamordowaniem ucznia Grzegorza Przemyka i ks. Jerzego Popiełuszki⁸.

Miłość nie cieszy się z niesprawiedliwości, lecz współweseli się z prawdą

Czy chodziło o to, czyje będzie na wierzchu? Czy w tej walce mogli być zwycięzcy i pokonani? Chrystusowemu Krzyżowi przywrócono właściwe miejsce; To On jeszcze raz zwyciężył! Odważę się powiedzieć: wszyscy – czy to w roli obrońców, czy, również prześladowców – „*słudzy nieużyteczni jesteście*” (Łk 17,10). Odwieczna konfrontacja wobec krzyża, który jest znakiem sprzeciwu⁹ tym razem znalazła sobie arenę w Miętmem.

Zakończenie

Byliśmy uczniami szkoły, w której pracowała bardzo kompetentna kadra pedagogiczna; rzetelnie uczyli nas swoich przedmiotów. **Nauka miłości** była zaś rzeczywistością dodaną przez Opatrzność, która nam się przydarzyła!

Komunistyczny rząd w dniu 05 04 1984 r. oficjalnie zgodził się na Krzyż w ZSR w Miętmem¹⁰ i to wydarzenie było absolutnie bez precedensu – swoistym objawieniem mocy Chrystusowego krzyża! Spodobało się Panu, by Jego Krzyż załśnił w naszych rękach, najpierw dla nas, a potem dla świata!

W zaraniu dorosłości na całe życie otrzymaliśmy najcenniejszą lekcję pogładową – na jawie oglądaliśmy sen cesarza Konstantyna: „In hoc

⁸ PAP/uk, *To była jedna z najgłośniejszych zbrodni aparatu władzy PRL. 36 lat temu zmarł Grzegorz Przemyk*, <https://warszawa.tvp.pl/42624047/to-byla-jedna-z-najglosniejszych-zbrodni-aparatu-wladzy-prl-36-lat-temu-zmarl-grzegorz-przemyk> [dostęp: 23.03.2024]; lk, *Działali z premedytacją – II tom dokumentów służb PRL nt. ks. Popiełuszki*, <https://www.ekai.pl/dzialali-z-premedytacja-ii-tom-dokumentow-sluzb-prl-nt-ks-popieluszki/> [dostęp: 23.03.2024].

⁹ Arcybiskup Fulton J. Sheen, Źródło: „*Through the Year with Fulton Sheen*”, 1985 r., s. 153. <https://abpsheen.pl/2018/04/21/krzyz-znak-sprzeciwu/> [dostęp: 23.03.2024].

¹⁰ *Walka o krzyże. Miętme-Włoszczowa 1984*, wstęp. T. Krawczak, Warszawa 2004, s. 138.

Signo vincens”¹¹. W tak młodym wieku dane nam było zobaczyć zwycięstwo naszej wiary! Niektórzy uczestnicy tamtych wydarzeń z perspektywy minionych 40 lat, uznali je za najważniejsze doświadczenie w swoim życiu¹². Jubileusz, to dobra okazja, by na nowo dziękować Bogu, że pozwolił nam zwyciężyć w Chrystusie (Por. 2 Kor 2,14).

Kończąca refleksja: Czy to my podjęliśmy się obrony Chrystusowego krzyża? A może właściwsze byłoby powiedzenie, że to Krzyż ocienił całe nasze życie.... Za sprawą obchodów jubileuszu wspomnienia jak echo wracają i wzbierają otuchą, bo kto przyznał się do Jezusa przed ludźmi, do tego i On się przyzna! (Par. Mt 10,32-33).

¹¹ *In hoc signo vinces*, w: Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/In_hoc_signo_vinces [dostęp: 23.03.2024].

¹² Wypowiedź W. Sosnowskiej-Kluczek podczas pielgrzymki na Jasną Górę w 40-lecie wydarzeń, 9.03.2024 r.

Mirosław Chmielewski
ORCID: 0000-0002-6903-479X
Łukasz Drożak
ORCID: 0009-0001-5497-1879

OBRONA KRZYŻA W MIĘTNEM W PRASIE AMERYKAŃSKIEJ

Wprowadzenie

Wydarzenia zainicjowane w Zespole Szkół Rolniczych im. Stanisława Staszica w wiosce Miętne k. Garwolina (obecnie województwo mazowieckie) pod koniec 1983 roku (listopad-grudzień), a osiągające kulminację w marcu i kwietniu 1984 roku były i są przedmiotem badań naukowych specjalistów z różnych dyscyplin naukowych¹. Kilkumiesięczną „zwycięską obronę krzyża” relacjonowano w krajowych i zagranicznych mediach. Jednym z wiodących, kształtujących opinię publiczną, była prasa codzienna. W dotychczasowych badaniach dotyczących obrony krzyża w Miętnem pojawiały się próby ukazania medialnego obrazu teże, mają one jednak charakter sprawozdawczy i fragmentaryczny, będąc tylko jednym z aspektów podejmowanych badań². Istnieje zatem potrzeba pogłębienia

¹ Andrzej Kiciński opracował w swoim artykule status questionis, zob. Tenże, *Kompendium wiedzy o walce o krzyże szkole w Miętnem*, w: *Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu*, red. Tenże, Kielce: Jedność 2024, s. 21.

² Dawid Lebowa przeprowadzał kwerendę, a Piotr Goliszek opisał to w artykule naukowym. Punktem wyjścia jest to co odnotował w pracy: L. Wójcik, *Sakralizacja szkół jako problem pracy operacyjnej na przykładzie konfliktu w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnem koło Garwolina*, Legionowo 1989 (IPN nr rej. 3994). Autor powyżej pracy w rozdziale IV pt. „Obraz konfliktu w świadomości społecznej i propagandowej”, korzystając z archiwum stenogramu nasłuchu Służby Bezpieczeństwa przedstawia na 10

i uzupełnienia refleksji nad medialnym obrazem wydarzeń z Miętnego w dyskursie prasowym (prasa zagraniczna) z perspektywy medialno-teologiczno-pastoralnej. W niniejszym artykule korpus badawczy stanowi wyłącznie prasa amerykańska (wybrane tytuły). Pierwsze doniesienie medialne o konflikcie pojawiło się w „Głosie Ameryki” dnia 7 marca 1984 roku.

Założenia badawcze

Metodologia

Analiza dyskursu o obronie krzyża w Miętnem w prasie amerykańskiej została przeprowadzona przy wykorzystaniu wymienionych niżej przesłanek: 1) Pierwszy etap gromadzenia źródeł zastanych (tekstów prasy zagranicznej) w postaci doniesień prasowych (dzienniki – newspapers) przeprowadzony za pośrednictwem wyszukiwarek internetowych pokazał, iż zasoby prasy ze Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w wersji digitalnej w Internecie (elektroniczne zbiorów bibliotek) są obszerne, zróżnicowane i łatwo dostępne. 2) W ocenie politologów w okresie zimnej wojny i okresu panowania władzy komunistycznej w Polsce najbardziej wpływowym krajem na ruchy wolnościowe w Polsce były Stany Zjednoczone Ameryki oraz amerykańskie media³. 3) Amerykański system mediany był najbardziej rozbudowany, zróżnicowany i niezależny⁴. 4) Najliczniejsze ośrodki polskich emigrantów, najbardziej zainteresowanych informacjami z Polski, znajdują się w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej⁵.

stronach w 3 paragrafach doniesienia medialne na temat wydarzeń w Miętnem (prasę krajową, rozgłoszenie obcojęzyczne i wybrane środowiska), tamże s. 57-60. Autor na s. 57 pisze: „W dniu 7.03.1984 r. na placu kościelnym w Garwolinie i w rejonie Miętnego pojawiło się kilku dziennikarzy prasy zachodniej. Już w trzy dni później radio Wolna Europa w programie „Panorama dnia” o godz. 21.10 nadała cały przebieg konfliktu w Miętnem i jak zwykle z wielką przesadą”; zob. M. Waligórska, *Cross purposes. Catholicism and the Political Imagination in Poland*, Cambridge 2023, s. 148; 254.

³ Por. A. Mazurkiewicz, *Prasa amerykańska wobec wyborów w Polsce w latach 1947 i 1989*, Gdańsk 2009, s. 15-19; 97-121; B. Golka, *System medialny Stanów Zjednoczonych*, Warszawa 2004, s. 7.

⁴ Tamże, s. 122-175.

⁵ Por. A. Fiń, *Współczesna Polska emigracja w Stanach Zjednoczonych: skala, rozmieszczenie przestrzenne, przyczyny wyjazdów*, „Studia Migracyjne – Przegląd

Przyjęte w badaniu pytanie badawcze ma postać: Jak prasa amerykańska przedstawiała wydarzenie obrony krzyża w szkole w Miętnej w okresie marzec–kwiecień 1984 roku? Główną metodą badawczą w poszukiwaniu odpowiedzi na powyższy problem będzie analiza zawartości (*contents analysis*)⁶ wybranej amerykańskiej prasy codziennej. Uzupełniająco będą zastosowane metoda analizy i metoda syntezy. Analiza zawartości przekazów prasowych będzie miała charakter ilościowy (statystyczny) i jakościowy w wyselekcjonowanym źródłowym korpusie badawczym tekstów.

Dla utworzenia korpusu cennymi źródłami okazały się w zbiorzy United Press International Archives⁷ (UPI Archives) oraz archiwum prasy codziennej Newspapers.com⁸, umożliwiające dostęp do wielu amerykańskich tytułów prasowych. Archiwum Newspapers.com wykorzystano do pozyskania informacji o tym, jakie tytuły prasowe (będące w jego zasobach) w USA informowały o wydarzeniach w Miętnej.

W ustaleniu zbioru różnogatunkowych tekstów prasowych została zastosowana metoda doboru źródeł według tzw. procedury „z góry na dół” (*top down approach*). Punkt wyjścia stanowił ogół możliwych przekazów, a następnie przyjęto stopniowe zawężanie przedmiotowe i lic-

Polonijny”, 40:2014, nr 4, s. 105-130; A. Tomalka, *Przestrzenne zróżnicowanie procesów asymilacji Polonii w Nowym Jorku*, „Studia z Geografii Politycznej i Historycznej”, t. 1 (2012), s. 221-241.

⁶ W. Pisarek, *Analiza zawartości prasy*, Kraków 1983, s. 29-37; 59-110; M. Lisowska-Magdziarz, *Analiza zawartości mediów*, Kraków 2004.

⁷ United Press International (UPI) jest jedną z największych i niezależnych agencji informacyjnych o światowym zasięgu. Została założona w 1902 r. przez E. W. Scrippsa jako agencja informacyjna United Press. Po fuzji z International News Service w 1958 r. stała się znana jako UPI. Dzięki historii wiarygodnych raportów sięgającej 1907 r., dzisiejsze UPI stało się rzetelnym źródłem informacji, które poprzez stałą aktualizację zbiera wiadomości ze Stanów Zjednoczonych oraz całego świata. Aktualnie UPI jest własnością News World Communications z siedzibą w Waszyngtonie i Boca Raton na Florydzie. Por. <https://about.upi.com> [Dostęp: 08.03.2024].

⁸ Por. <https://www.newspapers.com> Jest największym internetowym archiwum gazet składającym się z ponad 932 milionów stron gazet historycznych z ponad 25100 gazet przede wszystkim z terenu całych Stanów Zjednoczonych, Kanady oraz innych krajów. Zbiór obejmuje zasób głównych gazet wydawanych od początku XVIII wieku. Nie wszystkie tytuły wykraczają poza koniec lat 80. Por. <https://www.newspapers.com> [Dostęp: 08.03.2024].

bowe zgromadzonych publikacji. W kluczu kategoryzacyjnym określono następujące kategorie badawcze: tytuł gazety, data wydania, strona, na której opublikowano materiał prasowy, gatunek dziennikarski, tytuł materiału prasowego, autor oraz tematyka materiału prasowego (obszar tematyczny). Teksty prasowe na pierwszym etapie selekcji zostały dobrane przy pomocy słowa – klucz *Mietne*⁹.

Źródłowy korpus badawczy: organizacja, selekcja i dobór materiału

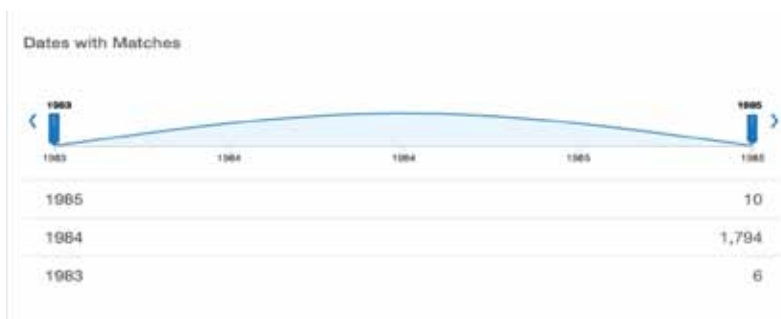
W wyniku kwerendy w internetowych archiwach UPI Archives i Newspapers.com stwierdzono, że nie wszystkie najważniejsze dzienniki zamieszczały całe swoje archiwum w zasobach powyższej bazy danych. Niektóre z nich zachowują swoje dane na własnych cyfrowych archiwach. Do takich gazet z okresu lat 80. XX wieku należą następujące tytuły: „Wall Street Journal”, „The Washington Post”, „The New York Times”, „US Today”¹⁰. Badając zasoby archiwalne „Wall Street Journal” oraz „US Today”, nie potwierdzono obecności przekazów związanych ze słowem-kluczem *Mietne*. Natomiast „The Washington Post”, „The New York Times” informowały swoich czytelników, odpowiednio w 13 i 7 tekstach.

Drugi etap wyszukiwania tekstów prasowych wykazał, iż najwięcej doniesień prasowych na temat wydarzeń w Miętnej w latach 1983-1985 występuje w miesiącach marzec-kwiecień 1984 roku (zob. Obraz / zrzut ekranu 1). Dane te zadecydowały o przyjętej w analizie cezurze czasowej. Rok 1983 był okresem rozpoczęcia walki o krzyż w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej¹¹, w roku 1985 mogły ukazać się teksty związane z rocznicą wydarzeń.

⁹ W tekstach w języku angielskim nie używano polskich znaków diakrytycznych, tym samym litera *ę*, stąd zamiast *Miętne* w tekstach występuje nazwa własna *Mietne*.

¹⁰ Według badaczy prasy amerykańskiej najbardziej opiniotwórcze tytuły prasy codziennej to: *Wall Street Journal*, *The Washington Post*, *The New York Times*, *US Today*, por. A. Mazurkiewicz, *Prasa amerykańska*, s. 103-105; B. Golka, *System medialny*, 132-175.

¹¹ Zob. A. Kiciński, *Kompendium wiedzy o walce o krzyże szkole w Miętnej*, w: *Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu*, red. Tenże, Kielce: Jedność 2024.

Obraz/ zrzut ekranu 1. *Nasylenie tekstów prasowych w USA zawierających słowo-klucz 'Mietne' w latach 1983-1985.*

Źródło: wygenerowane na: https://www.newspapers.com/search/?query=Mietne&dr_year=1983-1985 [Dostęp: 09.03.2024].

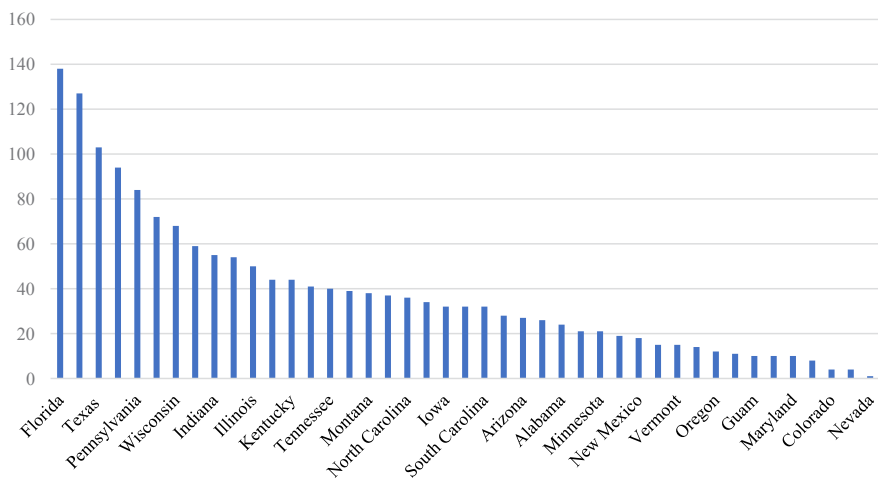
Przy pomocy narzędzi z bazy danych Newspapers Archive utworzono zestawienie obrazujące poziom kompensacji informacji prasowych, zawierających słowo-klucz *Mietne* w poszczególnych stanach USA w 1984 r.

New York	199
California	181
Florida	161
Texas	143
Pennsylvania	129

Obraz/zrzut ekranu 3. *Poziom kompensacji informacji prasowych o Miętnej w poszczególnych stanach USA w 1984 r.* Źródło: wygenerowane na: https://www.newspapers.com/search/?query=Mietne&dr_year=1984-1984 [Dostęp: 09.03.2024].

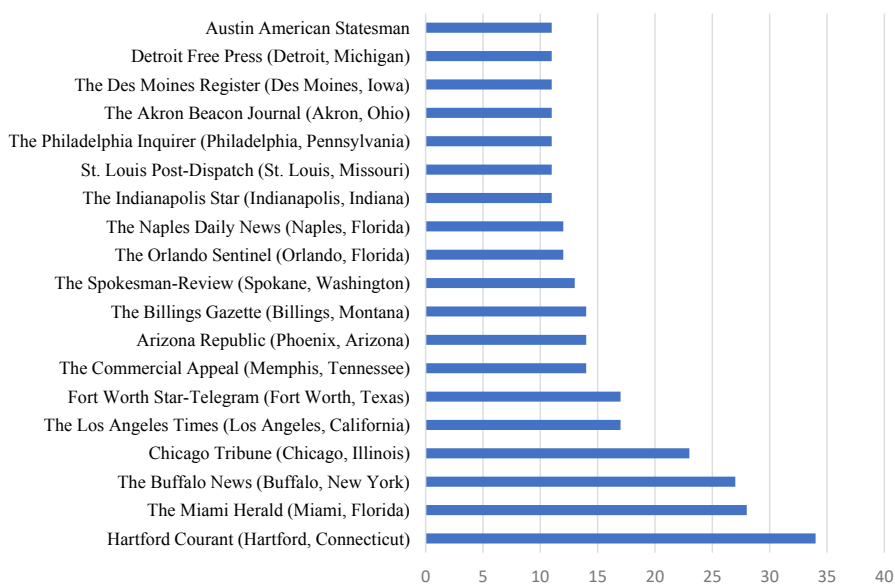
Informacje te pozwoliły na wygenerowanie statystyki ukazującej liczbę tekstów prasowych przypisanych do poszczególnych stanów (zob. Wykres 1.)

Wykres 1. Liczba tekstów prasowych zawierających słowo-klucz *Mietne* w stanach USA w 1984 roku. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Newspapers Archive, wygenerowane na: https://www.newspapers.com/search/?query=Mietne&dr_year=1984-1984 [Dostęp: 09.03.2024].

Szczegółowo liczba tekstów zawierających słowo-klucz *Mietne* w archiwum Newspapers w poszczególnych stanach przedstawia się następująco: Florida 138, California 127, Texas 103, New York 94, Pennsylvania 84, Ohio 72, Wisconsin 68, Virginia 59, Indiana 55, New Jersey 54, Illinois 50, Connecticut 44, Kentucky 44, Missouri 41, Tennessee 40, Washington 39, Montana 38, Massachusetts 37, North Carolina 36, Georgia 34, Iowa 32, Nebraska 32, South Carolina 32, Michigan 28, Arizona 27, Mississippi 26, Alabama 24, Kansas 21, Minnesota 21, Louisiana 19, New Mexico 18, Utah 15, Vermont 15, Maine 14, Oregon 12, South Dakota 11, Guam 10, Idaho 10, Maryland 10, Wyoming 8, Colorado 4, North Dakota 4, Nevada 1. Informacja o wydarzeniach w Miętnej w 1984 roku była opublikowana przynajmniej jeden raz w 43 stanach (na 50 istniejących). W stanie Florida, California i Texas odnotowano powyżej 100 wskazań prasowych.

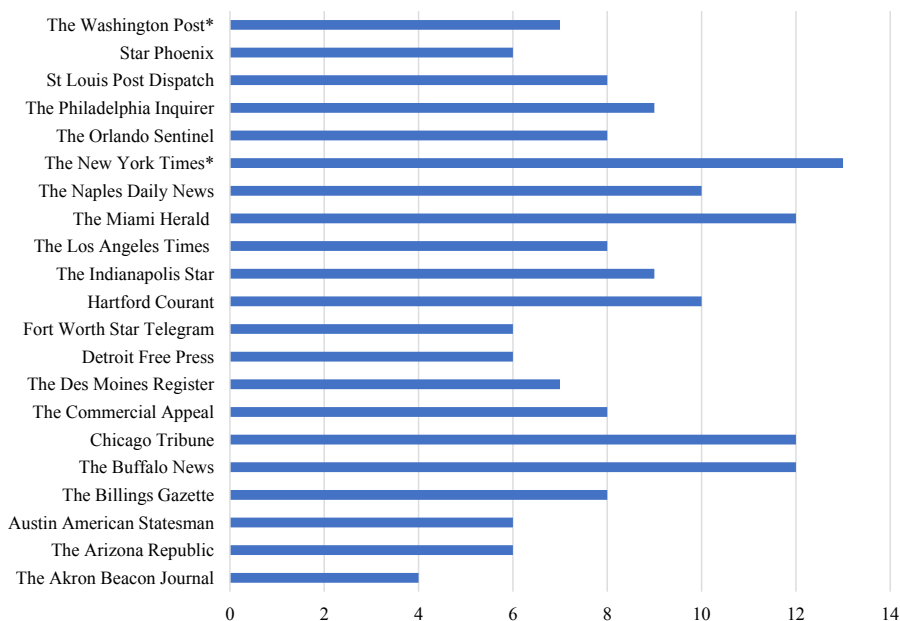
Celem wyłonienia korpusu badawczego w kolejnym kroku ustalono tytuły dzienników, które zawierały teksty ze słowem-kluczem *Mietne* (zob. Wykres 2). Następnie dokonano kolejnego zawężenia wyszukiwania do okresu dwóch miesięcy, marzec-kwiecień 1984 roku, ponieważ - według wskazań w bazie danych archiwum Newspapers - najwięcej materiału prasowego ma taką datację. Wtedy miała miejsce największa eskalacja konfliktu w szkole Miętnej i jego rozwiązywania.

Wykres 2. Tytuły gazet z liczbą tekstów z 1984 roku po zapytaniu słowem-kluczem *Mietne*. Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Newspapers Archive, wygenerowane na: https://www.newspapers.com/search/?query=Mietne&dr_year=1984-1984 [Dostęp: 09.03.2024].

Na ostatnim etapie kwerendy nastąpiła kwalifikacja tekstów prasowych do źródłowego korpusu badawczego, do którego zakwalifikowano 175 zróżnicowanych gatunkowo materiałów prasowych (zob. Wykres 3).

Tytuły gazet i ilość unikatowych tekstów z okresu
marzec-kwiecień 1984

Wykres 3. Tytuły gazet i ilość unikatowych tekstów z okresu marzec-kwiecień 1984 roku zakwalifikowanych do ostatecznego korpusu badawczego.

* – archiwum gazety

Źródło: opracowanie własne.

W zbiorze znalazły się teksty spoza głównej bazy danych prasowych (Newspapers Archive) pozyskane z archiwów redakcji „The New York Times” i „The Washington Post”. Zrezygnowano z publikacji dziennika „The Spokesman Review”, ponieważ oprócz jednego tekstu (dłuższa notatka), pozostałe teksty to flashe i „zajawki” tematu (zob. *Bibliografia – korpus badawczy*)¹².

Już na podstawie powyższych infografik można stwierdzić, że wydarzenie obrony krzyża w Miętnej odbiło się dużym echem w prasie

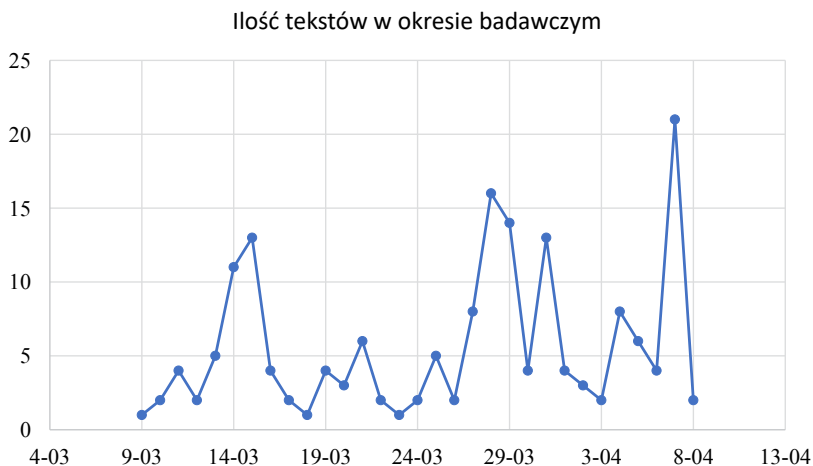
¹² W obecnym opracowaniu nie podjęto wyodrębnionej analizy nielicznych fotografii, które były zamieszczane w publikacjach amerykańskich dzienników. Wyjątek stanowi analiza jakościowa stosowanych w tekstach dwóch synonimicznych słów: *cross* i *crucifix*.

amerykańskiej. Nie bez znaczenia jest także geograficzne (stanowe) rozmieszczenie nasycenia informacjami z Miętym. Należy je łączyć z rozmieszczeniem terytorialnym polskiej Polonii w USA¹³.

I. Analiza ilościowa (statystyczna)

1. Dzienna ilość tekstów

Wykres nr 4 ilustruje stopień nasycenia tematem o Miętym między 9 marca a 8 kwietnia 1984 roku w 21 dziennikach prasy amerykańskiej (z korpusu badawczego). Gdy tekst ze strony tytułowej miał swoją kontynuację na dalszych stronach gazety, został potraktowany jako ta sama jednostka.

Wykres 4. Dzienna liczba materiałów prasowych (w korpusie badawczym) poświęconych tematyce obrony krzyża w szkole Miętym (marzec – kwiecień 1984 roku).

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów prasowych z korpusu badawczego.

¹³ Proces emigracji Polaków do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w literaturze przedmiotów jest dzielony na kilka okresów. Szczególnie interesujący nas w obecnym opracowaniu czas przypadający na lata '80 jest związany z emigracją polityczno-ekonomiczną. Szacuje się, że w tym czasie do USA przybyło ponad milion Polaków, nazywanych emigracją „solidarnościową”, w znacznej mierze składający się

Pierwsza informacja o wydarzeniach w Miętym w prasie amerykańskiej ukazała się 9 marca na łamach „New York Times”. Pisano o narastającym proteście uczniów, żądających przywrócenia krzyży w szkole w Miętym, którzy otrzymali wsparcie od biskupa miejsca i swoich duszpasterzy z Garwolina. Najwięcej materiałów pojawiło się w dniach 28-29 marca 1984 roku. O obronie krzyża pisano wówczas 30 razy. Tematem wiodącym była informacja dotycząca decyzji polskiego biskupa Jana Mazura o rozpoczęciu postu w proteście odnoszącym się do usunięcia krzyży ze szkoły. Tytuły gazet informujące o tym wydarzeniu wprost wskazują na fakt, że za decyzją bpa Mazura stał sprzeciw wobec postępowania władz państwowych. W informacji znalazła się konkretna wiadomość, że podjęty przez biskupa protest w postaci postu o chlebie i wodzie. Depesze, które ukazały się 28 marca, dotyczyły wyłącznie zapowiedzi wskazujących na zaangażowanie i determinację pasterza polskiego Kościoła. Część amerykańskich redakcji działaniom biskupa przypisała wysoką rangę, umieszczając je na pierwszych stronach swoich tytułów. Natomiast 29 marca tytuły informacyjne odnoszą się do zachowania władz wobec uczniów, którzy pełni determinacji podjęli protest celem ponownego zawieszania krzyży w klasach szkolnych. Zdecydowana większość doniesień wskazywała na postawione uczniom ultimatum: podporządkowanie się zakazowi wieszania krzyży albo relegowanie ze szkoły. Niektóre gazety wskazywały w swoich tytułach na odpowiedź uczniów wobec próby ich zastraszenia. W związku z tym możemy znaleźć nagłówki, które informują o bojkocie uczniów wobec zakazu wydanego przez władze lub wprost wskazujące na rezygnację z zajęć szkolnych jako wyraz dezaprobaty.

W skali jednego dnia najwięcej doniesień o Miętym, informacje wydrukowane w 22 gazetach, pochodzi z 7 kwietnia 1984 roku i łączy się z zakończeniu protestu. Informacje publikowane tego dnia z jednej strony nazywają go *rozejmem* lub *kompromisem*, który został osiągnięty

z polskiej inteligencji. Por. A. Tomalka, *Przestrzenne zróżnicowanie procesów asymilacji Polonii w Nowym Jorku*, „Studia z Geografii Politycznej i Historycznej”, tom 1 (2012), s. 224.

w sprawie walki o krzyż, z drugiej strony traktują o ‘zwycięstwie’ polskiego Kościoła, katolików, ale także uczniów. W niektórych nagłówkach czytamy, że polskie władze ustępują Kościołowi, zezwalając na zawieszanie krzyży w szkołach, w szkolnych bibliotekach i akademikach. Możemy także przeczytać (pisaną wielkimi literami) zapowiedź, że reżim w Polsce poddaje się i ulega w sprawie krzyży.

Powyższy aspekt analizy ilościowej pokazuje, jaki stopień ważności przypisują poszczególne redakcje gazet relacjonowanemu faktowi, szczególnie zdarzeniom, jakie mu towarzyszą. Statystyczne zestawienie (Wykres nr 4) ujawnia dynamikę i tematyzowanie obrony krzyża w przestrzeni publicznej w Polsce z perspektywy dziennikarzy amerykańskich.

2. Ekspozycja materiałów prasowych

Probiierzem zainteresowania redakcji gazety danym tematem jest ekspozycja materiału prasowego. W celu określenia stopnia wyekspozowania tekstów, dotyczących przedmiotowych analiz została przygotowana tabela ukazująca paginację publikacji. Na jej podstawie wyliczono uśrednioną ekspozycję wszystkich publikacji włączonych do korpusu badawczego.

Tabela 1. Ekspozycja materiałów prasowych o obronie krzyża w szkole w Miętym (marzec – kwiecień 1984 roku).

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów prasowych z korpusu badawczego.

Tytuł dziennika	Strona 1*	Strona 2-5	Strona 6-10	Strona 11 dalej**
The Akron Beacon Journal	0	1	1	2
The Arizona Republic	1	1	2	2
Austin American Statesman	0	1	3	2
Billings Gazette	1	5	2	0
The Buffalo News	1	9	2	0
Chicago Tribune	2	3	3	4

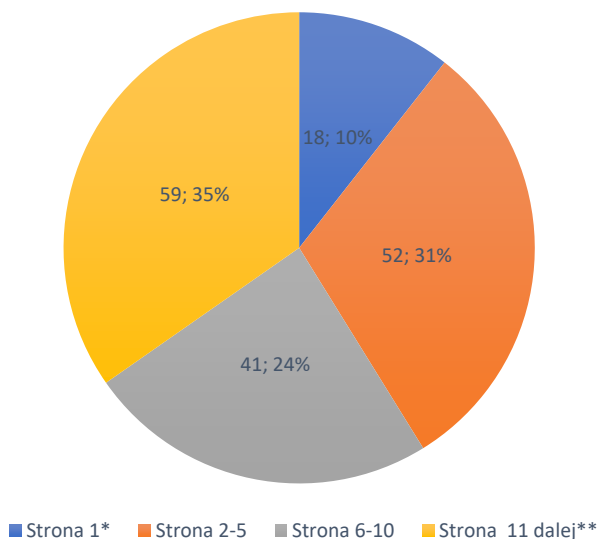
The Commercial Appeal	0	8	0	0
The Des Moines Register	0	5	2	1
Detroit Free Press	1	2	3	0
Fort Worth Star Telegram	0	0	0	6
Hartford Courant	2	1	1	6
The Indianapolis Star	0	6	2	1
Los Angeles Times	3	1	4	1
The Miami Herald	2	2	1	7
The Naples Daily News	0	0	2	8
The New York Times	3	4	3	3
The Orlando Sentinel	0	3	2	3
The Philadelphia Inquirer	1	0	2	6
St. Louis Post Dispatch	1	0	3	4
Star Phoenix	0	0	3	3
Washington Post*	0	0	0	0
Razem	18	52	41	59

* Uwzględniono także strony A1, w większości tytułów oznaczające sekcje z wiadomościami.

** W tym także inne sekcje gazety, często oznaczane wprowadzeniem liter od B, C, D, etc.

Gdy tekst z 1 strony ma swoją kontynuację na dalszych stronach traktowany jest jako jeden tekst.

***Washington Post – dziennik został wyłączony z tej statystyki, ponieważ pozyskane elektroniczne wersje archiwalne artykułów nie zawierają danych bibliograficznych, dotyczących pozycji artykuły w wydaniu konkretnego numeru gazety.

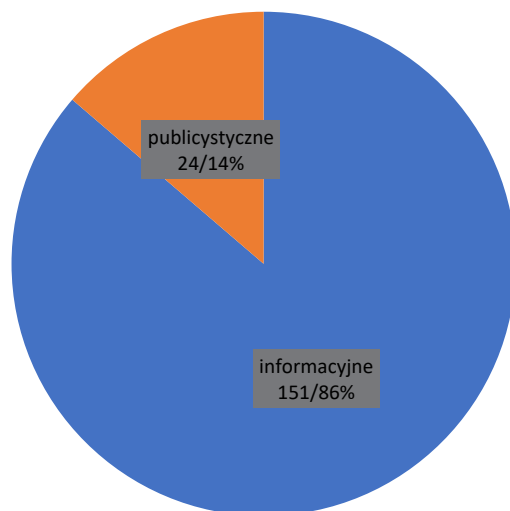

Wykres 5. Ekspozycja materiałów prasowych poświęconych obronie krzyża w szkole w Miętnej (marzec – kwiecień 1984 roku). Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów prasowych z korpusu badawczego.

Wykres nr 5 ilustruje skalę ekspozycji materiałów prasowych na temat obrony krzyża w szkole w Miętnej. Z całościowej analizy korpusu badawczego wynika, że temat „przebił” się na strony tytułowe gazet 18 razy, co stanowi 10% wszystkich publikacji. Należy zauważyć, że tylko „The New York Times” i „Los Angeles Times” pokazały trzy razy temat Miętnej na pierwszej stronie, ilustrując go także przekazem wizualnym, zachowując jednocześnie proporcje z dalszymi miejscami ekspozycji. Mając na uwadze fakt, iż strony 2-5 oraz 6-10 znajdują się w pierwszej części dziennika (najczęściej sygnowane literą A), należy skonstatować, iż w wypadku przedmiotowego tematu jest on eksponowany wysoko, bo 55% tekstów znajduje się w tej części analizowanej prasy. Pozostałe 35% publikowanego materiału znalazło się w mniej widocznych częściach dzienników, czyli powyżej strony 11 i w innych sekcjach (B i C). Spośród analizowanych gazet 9 redakcji nie dało żadnej informacji na 1 stronie, pięć dzienników nie zamieściło tematu o obronie krzyża na stornach 2-5. Najwięcej materiałów na najmniej eksponowanych pozycjach opublikowały: „The Naples Daily News” i „The Miami Herald”.

3. Struktura gatunkowa materiałów prasowych¹⁴

W korpusie badawczym spośród 175 tekstów aż 151 (86%) stanowią teksty o charakterze informacyjnym, zaś pozostałe 24 (14%) mają charakter publicystyczny. Materiały informacyjne to przede wszystkim: informacje, korespondencje, wzmianki prasowe, fotografie (nie są analizowane całościowo w niniejszym opracowaniu), teksty publicystyczne reprezentują tylko artykuły.

Wykres 6. Struktura gatunkowa materiałów prasowych w korpusie badawczym
Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów prasowych z korpusu badawczego

Dane przedstawione na wykresie nr 6 dowodzą, że materiały informacyjne zdecydowanie dominowały nad publicystyką. Redakcje korzystały z informacji nadesłanych przez własnych korespondentów lub z materiałów agencji prasowych (zob. punkt d. *Autorstwo tekstów*). Taki obraz struktury materiałów prasowych zawartych w korpusie badawczym dowodzi, że analizowane tytuły amerykańskich gazet były przede wszystkim kanałami informacyjnymi o wydarzeniach w Miętym. Ana-

¹⁴ Analiza i klasyfikacja materiałów źródłowych została oparta na kategoryzacji gatunków dziennikarskich przedstawionych w: *Słownik terminologii dziennikarskiej*, red. W. Pisarka, Kraków 2006.

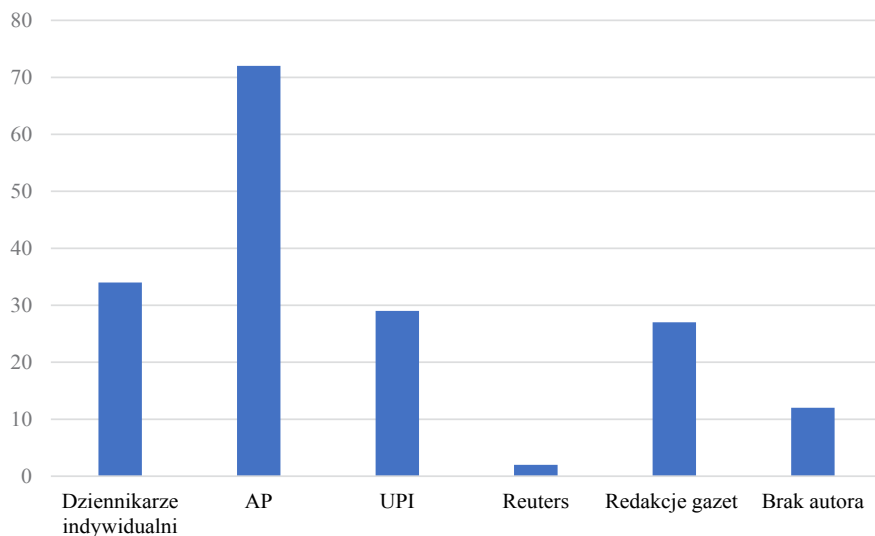
liza zebranego materiału źródłowego upoważnia do postawienia tezy, iż poszczególne redakcje gazet przyjęły sobie za cel rzetelne, zrozumiałe dla amerykańskiego czytelnika, przekazanie informacji o przedmiotowym wydarzeniu w Polsce. Materiały dostarczają wiedzę o podstawowych faktach i kontekstach wydarzeń w Miętym. Publicystyczny charakter informacji cechuje jedynie 14% materiałów prasowych. Można zasadnie wnioskować, iż wynikało to z faktu, że wiele gazet, korzystając z gotowych informacyjnych materiałów prasowych, zachowywało charakter gatunkowy korespondencji bez większej interwencji redakcyjnej. Po drugie, jak już zauważono, pierwszorzędym celem publikacji było poinformowanie i utrzymanie uwagi swoich czytelników. Jednakże należy zauważyć, iż znaczna ilość tekstów informacyjnych poprzez odpowiedni układ materiału i umieszczone w odpowiednim kontekście treściowym przytoczenia wypowiedzi wszystkich aktorów społecznych wydarzenia, wyraźnie komunikuje czytelnikowi, że sympatia dziennikarzy czy redakcji gazet była po stronie walczących o zachowanie prawa do ekspozycji krzyża w przestrzeni publicznej.

4. Autorstwo tekstów (źródła wiedzy redakcji gazet)

Zgromadzone w korpusie badawczym teksty pod względem autorstwa pochodzą z trzech źródeł. Pierwsze z nich stanowią imienni korespondenci niektórych gazet, agencje prasowe oraz dziennikarze niezależni. W materiale źródłowym znajdują się teksty sygnowane nazwiskami trzynaścioro autorów: Bradley Graham (8)¹⁵, John Knifer (8), Dan Fisher (5), Tamara Jones (4), Bryan Brumley (2), Tony Paterson (2), Kay Withers (2), Bogdan Turek (1), Mariusz Ziomecki (1) i współautorzy jednego tekstu – Milt Freudenheim, Richard Levine, Henry Giniger. Należy dodać, iż wszystkie teksty w „The Washington Post” są autorstwa Bradleya Grahama, natomiast w „New York Times” autorem ośmiu tekstów jest John Kifner.

Wykres nr 7 ilustruje autorstwo materiałów prasowych z korpusu badawczego. Poza indywidualnymi dziennikarzami (19%) amerykańska

¹⁵ W nawisie ilość autorskich publikacji.

Wykres 7. Autorstwo tekstów w korpusie badawczym.

Źródło: opracowanie własne.

prasa najwięcej informacji pozyskała z AP – 72 teksty (41%), z UPI – 29 tekstów (17%) oraz z różnych redakcji prasowych – 27 tekstów (19%). Godny podkreślenia, jest fakt, że wszystkie materiały badawcze stanowi korespondencja przesyłana z Polski lub Watykanu. W większości tekstów nadsyłanych z Polski sygnowana jest nazwa miasta lub miejscowości: Warszawa, Garwolin, Miętne. Analiza materiałów źródłowych potwierdza, iż amerykańskie gazety korzystały zarówno z instytucjonalnych, sprawdzonych zagranicznych źródeł informacji, jak i prywatnych, pozyskiwanych w dużej mierze przez własnych korespondentach. W wypadku tych drugich często z zastrzeżeniem, iż są one anonimowe. Wiedzę o wydarzeniach w Miętnej pozyskiwano z treści konferencji prasowych, głównie organizowanych przez rzecznika ówczesnego rządu Jerzego Urbana, z bezpośrednich i telefonicznych rozmów oraz od innych zagranicznych korespondentów¹⁶. Powyższe fakty świadczą o tym,

¹⁶ Oto najczęściej występujące sformułowania wskazujące na źródła informacji: *Church sources said; a high church source said; officials close to the church said; on two major sources of church; Sliwarski said in a telephone interview Monday; Ryszard*

że poszczególne redakcje gazet rzetelnie i profesjonalnie informowały swoich czytelników o przebiegu wydarzeń w Miętym wiosną 1984 roku.

II. Analiza jakościowa dyskursu

1. Między krzyżem a krucyfiksem

Teksty prasowe zasadniczo powinny zawierać tytuły, które zgodnie z intencją autora nadają określone znaczenie komunikowanym treściom. Tytuły w tekstach medialnych pełnią różne funkcje: m. in. nominatywną, deskryptywną i pragmatyczną¹⁷. Jak zauważa W. Furman, w tytule może znaleźć się informacja, pytanie, komentarz, apel, aluzja lub metafora¹⁸. Mimo że większość tekstów w korpusie badawczym ma charakter informacyjny, to ich tytuły w przeważającej większości należy zaliczyć to właściwych gatunkom publicystycznym, co zresztą jest zgodne z zasadami tworzenia tytułów prasowych.

Tabela 2. Słowo *cross* i *crucifix* w tytułach prasowych z korpusu badawczego

Źródło: opracowanie własne.

cross [72 razy w tytułach] wybrane przykłady tytułów	crucifix [73 razy w tytułach] wybrane przykłady tytułów
<i>Polish rulers back cross ban</i> , Austin American Statesman, Mar. 13, 1984.	<i>Polish cardinal challenges government ban on crucifixes</i> , The Akron Beacon Journal, Mar. 15, 1984.
<i>War of Crosses' Escalates in Poland</i> , The Washington Post, Mar. 13 1984.	<i>Poland's rulers, church stand firm in dispute on display of crucifixes</i> , The Arizona Republic, Mar. 14, 1984.

Domanski, administrator of the school, said in a telephone interview; witnesses at school... said; some students have told Western reporters; a priest, who asked to remain anonymous because his superiors had told him not to discuss the case; the cleric said; students and teachers, asking that remain anonymous, said.

¹⁷ A. Sadowska, *Tytuły prasowe – ich budowa i funkcja*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Literatura Polonica”, 2007, nr 9, s. 403. Zob. M. Ślawska, *Tytuł – najmniejszy tekst prasowy*, „Rocznik Prasoznawczy” 2: 2008, s. 117-126.

¹⁸ W. Furman, *Tytuł w prasie (nagłówek) i sposoby jego redagowania*, w: *Leksykon terminów medialnych*, T. 2., red. K. Wolny-Zmorzyński, Toruń 2024, s. 467-468.

<i>Polish bishop fasts to protest cross ban</i> , Chicago Tribune, Mar. 28, 1984.	<i>Polish crucifix crusade upsets pupils' parents</i> , The Billings Gazette, Mar. 31, 1984.
<i>2 Polish teachers fired over crosses</i> , Detroit Free Press, Mar. 31, 1984	<i>Regime in Poland Compromises on school Crosses</i> , The Buffalo News, Apr. 6, 1984.
<i>Polish Bishops Say Cross is Symbol of Nationalism</i> , Apr. 2, 1984.	<i>Polish Officials Tell Students To Obey Crucifix Ban or Quit school</i> , The Hartford Courant, Mar. 29, 1984.

Analiza tytułów tekstów z korpusu badawczego ukazuje, że kluczowym słowem (swoistym paradygmatem) dla autorów tytułów jest słowo *cross* / *crucifix* (statystycznie wyraz ten jest użyty w 83% tytułów). (Tabela nr 2). *Cross* wystąpił w analizowanych tytułach jednostkowo, *crosses* (l. m.) [krzyż, krzyże] 72 razy, synonimiczne słowo *crucifix*, *crucifixes* (l. m.) [krucyfiks] także 73 razy.

Analizy ilościowe i jakościowe jednoznacznie wskazują, iż w tytułach prasowych i w treściach większości tekstów zawartych w korpusie badawczym dominującym słowem jest *cross* (krzyż) oraz jego synonim *crucifix* (krucyfiks). W trakcie prowadzonych badań zrodziły się jednak pytania o zakres odniesień obu jednostek, które sformułować można następująco: czy *crucifix* jest to tylko synonimem *cross*?; czy w języku amerykańskich dziennikarzy (szerzej w języku w ogóle) istnieją inne racje dla użycia tej jednostki?

Atrybutem różnicującym *krzyż* od *krucyfiks* jest postać Chrystusa ukrzyżowanego na tym drugim. Kościół katolicki już w starożytności posługiwał się słowem *krucyfiks*, który pochodzi od łacińskiego słowa *crucifixus* i oznacza 'przybity do krzyża'¹⁹. Historycy sztuki oraz archeolodzy znaleźli dowody na to, że różni chrześcijanie nosili ze sobą krucyfiks i używali tego znaku w swoich świątyniach około 680 roku²⁰. Istnieją jednak pewne tradycje protestanckie, które sprzeciwiają się używaniu krucyfiksów z racji

¹⁹ Zob. Obszerne opracowanie hasła 'krzyż' w: *Encyklopedia Katolicka*, t. X, Lubin 2004, kol. 11-54.

²⁰ Por. A. Tevington, *Protestants have different emphasis in displaying cross*, <https://eu.oklahoman.com/story/news/religion/2008/04/05/catholics-protestants-have-different-emphasis-in-displaying-cross/61611288007/>, [Dostęp: 15.05.2024].

na przekonanie, że Chrystus po swojej śmierci zmartwychwstał, stąd nie powinien być przedstawiony na krzyżu w takiej postaci. Katolicy, wierząc w zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, często używają obu symboli krzyża, rozumianego także jak krucyfiks²¹. Historia Kościoła przypomina nam, że pusty krzyż pojawił się w XVI wieku najpierw wśród kalwinów, którzy zwracali uwagę na prostotę w sprawowanej liturgii i architekturze. Z czasem upodobanie do prostoty przekształciło się w pewne stanowisko teologiczne, aby podkreślić zmartwychwstanie Jezusa, który zasiada po prawicy Boga Ojca. Niektóre kościoły protestanckie, zwłaszcza kościoły odłączone od kalwinów i anglikanów, jak na przykład baptyści, metodyści i prezbiterianie, przyjęli do swojej liturgii pusty krzyż²². W Kościele rzymskokatolickim istnieją przy tym określone regulacje odnoszące się do eksponowania krzyża w liturgii. Komitet ks. Kultu Bożego Rady Biskupów Katolickich w Stanach Zjednoczonych przypomina, że krzyż przy ołtarzu powinien być nie tylko widoczny dla wiernych, ale stwierdza, że powinna być na nim widoczna figurka ukrzyżowanego Chrystusa, który będzie przywoływał wszystkim na myśl ofiarę zbawczą, jaką była Męka Pańska²³.

Analizując treść materiałów prasowych z korpusu badawczego (w tym tytuły publikacji), trudno jednoznacznie określić motywy zamiennego używania słów określających krzyż przez korespondentów prasowych. Jednakże można zauważyć pewną prawidłowość: dziennikarze/agencje cytujące wypowiedzi papieża Jana Pawła II, a także różnych przedstawicieli Kościoła rzymskokatolickiego oraz rządzących Polską, przywołując termin *krzyż*, używają wyłącznie angielskiego słowa *cross*. Natomiast opisując sytuację obrony krzyża w Miętym, często posługują się także zamiennie angielskim słowem *crucifix*. Wielokrotnie więc w tym samym tekście agencje prasowe lub poszczególni korespondenci zamiennie używają terminu *cross* i *crucifix*. Poddając teksty interpretacji

²¹ Por. *A Cross and a Crucifix: Is One a better symbol than the other?*, <https://diocesan.com/cross-crucifix-similar-different/>, [Dostęp: 15.05.2024].

²² Por. Ch. Pope, *Are Catholics the only Christians who use crucifixes?*, <https://www.oursundayvisitor.com/are-catholics-the-only-christians-who-use-crucifixes/>, [Dostęp: 15.05.2024].

²³ Por. Tevington, jw.

kontekstualnej można stwierdzić, że używanie słowa *krucyfiks* nie wiąże się w żaden sposób z teologicznym uzasadnieniem użycia tego określenia. Nie można przy tym wykluczyć, iż posługiwanie się słowem *krucyfiks* prawdopodobnie odnosi się do ukazania głębokiej tradycji Kościoła w Polsce i służy podkreśleniu faktu, że wierzący w większości są wyznania katolickiego. Na podstawie analizy materiału wizualnego (wybrane fotografie, zob. Aneks nr 1) zasadne wydaje się wnioskowanie, iż używanie słowa *krucyfiks* wiąże się z konkretnym krzyżem przedstawianym przez uczniów w Miętnej. Protestująca młodzież trzyma wysoko podniesione w swoich rękach krucyfiksy, czyli krzyże w pasyjki Jezusa Chrystusa, taką samą formę mają też krzyżyki na szyjach uczniów. W tym wypadku, co potwierdzają podpisy pod fotografiami, autorom tekstów chodziłoby o precyzję języka, mającą na celu odpowiednie określenie krzyża jako symbolu wiary katolickiej w Polsce.

2. Wojna o krzyż

Analiza kontekstualna treści tytułów prasowych, w których występują słowa *krzyż* lub *krucyfiks* ukazuje ważny wątek narracji prasy amerykańskiej o wydarzeniu w Miętnej w 1984 roku (zob. Tabela nr 3). Wydarzenie, które miało miejsce w podgarwolińskim Zespole Szkół Rolniczych, jest określane następującymi słowami: *war* (wojna), *ban* (zakaz), *protest* (protest) z odmianami *protesting*, *protesters* oraz *battle* (batalia). Słowo *war* – występuje 28 razy) w tytułach z korpusu badawczego natomiast termin *ban* jest użyty 20 razy.

Tabela 3. Wyrażenia z użyciem słowa *cross* w tytułach prasowych z korpusu badawczego

Źródło: opracowanie własne.

<i>war</i> [28 razy w tytułach]	<i>ban</i> [20 razy w tytułach]
war of cross	ban on crosses
war of crosses	ban cross
war of the crosses	ban on school crucifixes
war on cross	ban on crucifixes
crucifix war	cross ban protest
	cross ban

Oba słowa najczęściej występują w połączeniu z wyrazem *cross* lub *crucifix*. Zaś słowo *protest* z jego odmianami użyto w tytułach 22 razy. Połączenie słowa *war* lub *ban* z *cross* daje nowe wyrażenie, którego znaczenie jest nie tylko przenośne, ale wskazuje na realną nie tylko batalię, ale wręcz wojnę o obecność krzyża w przestrzeni szkoły państwowej i jest bardzo mocno nacechowane emocjonalnie. Dziennikarze piszący dla prasy amerykańskiej, używając języka militarnego, tym samym wpisują Miętne w trwającą jeszcze w latach 80. zimną wojnę między Zachodem a Wschodem, między Ameryką a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Tabela 4. Użyte rzeczowniki w tytułach prasowych z korpusu badawczego

Źródło: opracowanie własne.

Obróńcy krzyża	Przeciwnicy krzyża
bishop(s) (32)* church (23) students (27) parents (5) pupils (4) Pope (3) + John Paul (1) priest (3) teachers (3)	regime (5) authorities (6)** government (3) [Poland's] rulers (3) communist (3) blacklist (3) officials (3)
* ilość występująca w tytułach	** odniesione do rządu państwa

Intersujące wyniki przynosi także analiza syntaktyczna tematycznych nagłówków prasowych, a zwłaszcza jednostek użytych w funkcji podmiotu i orzeczenia w tytułach amerykańskich tekstów. Występujące w badanych tytułach czasowniki (wskazane powyżej) ukazują stany i czynności przedstawicieli Kościoła oraz uczniów i ich rodziców wobec władz nakazujących zdejmowanie krzyży.

Tabela 5. Użyte czasowniki w tytułach prasowych z korpusu badawczego

Źródło: opracowanie własne.

fasting	pościć [fast, fasts]
pray	modlić się
fight	walczyć
boycott	bojkotować
defies	przeciwstawiać się
oppose	być w opozycji
protest	protestować (w różnych odmianach)
refuse	odmawiać, odrzucać
press	naciskać
win	zwycięzać

Kontekst użycia wyrazów określających podmiot i orzeczenie (przydawki i dopełnienia), podobnie jak wcześniej analizowane główne części zdania, potwierdza spolaryzowanie stron podmiotów konfliktu²⁴. Przede wszystkim podkreślony jest fakt obrony krzyża przez Kościół w osobie biskupa podejmującego post o chlebie i wodzie. Następnie środek ciężkości przesuwają na decyzję władz, która nie pozostawia uczniom wyboru w związku z obroną krzyża i wiąże się z usunięciem ze szkoły. Tytuły komunikujące osiągnięcie kompromisu w sprawie krzyży większość nagłówek określa jako zwycięstwo Kościoła i uczniów w walce o krzyż. Należy zaznaczyć, iż tylko w jednym przypadku autor tytułu wskazuje *expressis verbis* na rolę wiary obrońców krzyża w całym procesie batalii o prawo obecności krzyża w przestrzeni szkoły: *War of crosses: The people of Poland score a victory of faith*²⁵.

Tytuły informują czytelnika, iż miał miejsce zakaz umieszczania krzyża w przestrzeni publicznej, w tym usuwanie krzyża ze szkół oraz o proteście uczniów szkoły w Miętnej przeciw władzom placówki i walce o przywrócenia krzyży do pomieszczeń szkolnych. Treści tytu-

²⁴ Por. np. T. Jones, *Both sides seem to be easing stances in Poland's crucifix dispute*, Philadelphia Inquirer, Apr. 4, 1984, p. 15-E.

²⁵ Detroit Free Press, Apr. 11, 1984, p. 6A.

łów prasowych ukazują polaryzację stanowisk dwóch stron sporu, którymi są z jednej strony Kościół, młodzież i duchowieństwo katolickie, z drugiej państwo, a ściślej komunistyczni decydenci na różnych poziomach zarządzania z rządem centralnym włącznie. Czytelnik amerykański otrzymał jasny sygnał, iż główną treścią w tytułach jest krzyż, o który toczy się batalia, a nawet wojna o prawo jego obecności nie tylko w murach konkretnej szkoły, ale generalnie w przestrzeni publicznej w Polsce.

3. Obrona Krzyża manifestacją wiary młodzieży i osób im towarzyszących

Analiza zawartości treści materiałów zgromadzonych w korpusie badawczym pozwoliła na ustalenie trzech obszarów tematycznych, wokół których koncentruje się amerykańska narracja prasowa przedstawiająca obronę krzyża w Zespole Szkół Rolniczych im. Stanisława Staszica w Miętmem wiosną 1984 roku: 1. Obrona Krzyża manifestacją wiary młodzieży i osób im towarzyszących. 2. Obrona Krzyża walką o tożsamość narodową. 3. Obrona Krzyża konfrontacją społeczno-polityczną. Zagadnienia te wzajemnie się przenikają, a ich wspólnym mianownikiem są walka o obecność krzyża w przestrzeni publicznej oraz wiodący bohaterzy społeczni wydarzeń i narracji medialnej²⁶.

Religijny aspekt obrony krzyża w Miętmem ma charakter źródłowy dla pozostałych wymiarów wydarzenia. Analizowane teksty były publikowane w prasie świeckiej, niekonotowane religijnie czy wyznaniowo. Jednakże dziennikarze dosyć szeroko informowali o motywacji religijnej, płynącej z wyznawanej wiary katolickiej zarówno uczniów, jak i osób im towarzyszących, która legła u fundamentów obrony krzyża w szkole w Miętmem. Innymi słowy gazety amerykańskie przedstawiały walkę o krzyż w Miętmem jako wydarzenie o charakterze religijnym

²⁶ Wszystkie trzy obszary tematyczny narracji prasy amerykańskiej zostały zaprezentowane w czasie ogólnopolskiej konferencji naukowej w Senacie Rzeczypospolitej Polskiej dnia 20 czerwca 2024 roku pt.: „Odwaga młodzieży i nauczycieli oraz duchowieństwa w obronie Krzyża w Miętmem”. W obecnym opracowaniu zostanie przedstawiony pierwszy obszar, zaś pozostałe dwa będą przedmiotem oddzielnego opracowania naukowego.

w kontekstach społeczno-politycznych. „Przedmiot” walki, towarzyszące jej akty religijne jak: celebracje mszy św., głoszone słowo Boże – kazania i katechezy – czyny pokutne zapoczątkowane przez bpa Jana Mazura – post o chlebie i wodzie – i wielu innych kapłanów solidaryzujących się z młodzieżą i biskupem były motywowane nade wszystko wyznawaną katolicką wiarą. Zdecydowana większość analizowanych tekstów, jak zaznaczono wyżej, ma charakter informacyjny, stąd narracja dzienników jest oparta na cytowanych bądź parafrazowanych wypowiedziach głównych aktorów społecznych tego wydarzenia: młodzieży, nauczycieli, rodziców, duszpasterzy, hierarchów Kościoła i rządzących państwem.

Zdecydowana większość przekazów w korpusie badawczym prasy amerykańskiej ukazuje postawę młodzieży z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej, która wynikała z wiary i tradycji katolickiej. Obrona krzyża w przestrzeni publicznej wynikała z faktu, że religia chrześcijańska, w tym szczególnie katolicyzm, to religia większości Polaków.

Świadectwo wiary manifestowane przez młodzież z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej jest konsekwencją tradycji, w której wychowywano dzieci, a która łączy w sobie stanowisko wobec krzyża z procesem wychowania młodego pokolenia w duchu najważniejszych wartości chrześcijańskich. Protestujący uczniowie odzwierciedlają pewien przegląd religijności, który może uświadamiać odbiorców przekazów medialnych, że Polska jest krajem katolickim, a władze państwowe nie mogą ignorować tego faktu. Uczniowie z Miętnej w batalii o krzyż byli siłą Kościoła w wymiarze społecznym, inspirującą młodzież z Polski do włączenia się w protest²⁷. Jako jeden z przykładów dzienniki wskazywały na jeden z listów podpisanych przez 1107 uczniów – spoza Miętnej – w którym akcentowano dostrzegalną większość młodzieży wyzna-

²⁷ Por. AP, [Warsaw, Poland], Bishops enter ‘war of cross’, *The Commercial Appeal*, Mar. 15, 1984, p. A3. Despite Communist control of Poland, 90 percent of the people are Roman Catholic and church has powerful influence; [Pomimo komunistycznej kontroli nad Polską, 90 procent ludzi jest wyznania rzymskokatolickiego, a Kościół ma potężne wpływy]. Tłumaczenie tekstów z języka angielskiego własne.

nia katolickiego²⁸. Wspierający swoich kolegów z Miętym uczniowie z Warszawy dokonali oceny działania władz, usuwających krzyże jako akt bezprawia względem prawa Chrystusowego²⁹ Prasa, przywołując fakt obecności około trzech tysięcy uczniów w kościele w Garwolinie, tym samym nie tylko informowała, ale także oddziaływała na wyobraźnię czytelnika, wskazując siłę wiary i determinacji w walce o prawa człowieka, którymi cechowała się młodzież szkolna w Polsce³⁰.

Uczniowie z Miętym motywowani głęboką wiarą inspirowali także swoich rówieśników do aktywnego wsparcia ich protestu poprzez modlitwę i restaurowanie krzyży³¹. W prasie amerykańskiej zauważono solidarnościowy odezw młodzieży z innych miejscowości na powyższy apel. Dziennikarze dostrzegli w akcji na rzecz przywrócenia krzyży walkę o poszanowanie konstytucyjnej gwarancji wolności su-

²⁸ Por. UPI, [Garwolin, Poland], *Polish bishop fasting to protest crosses ban*, The Miami Herald, Mar. 28, 1984, p. 13A. Tekst wskazuje na list solidarnościowy z Miętym uczniów z Warszawy cytując z niego następujące słowa: accused the authorities of „ignoring the fact the majority of students are Catholic believers” [... oskarżył władze o „ignorowanie faktu, że większość uczniów to wierzący katolicy”]. Por. UPI, [Garwolin, Poland], *Polish bishop fasting to protest regime's on cross in schools*, The Arizona Republic, Mar. 28, 1984, p. A14. Przywoływane tutaj cytaty z gazet mają charakter egzemplaryczny.

²⁹ Por. UPI, [Warsaw], *Priest criticizes crucifix ban*, Chicago Tribune, Mar. 19, 1984, p. 3; [“We students of Warsaw are shocked by the unheard-of actions of removing of crosses constitutes an act of lawlessness according to the laws of Christ”]; [“My, studenci Warszawy, jesteśmy wstrząśnięci niesłychanymi akcjami usuwania krzyży, która jest aktem bezprawia według praw Chrystusa”].

³⁰ Por. Tamże. Autor tekstu pisze, iż biskup Jan Mazur zgromadzonej młodzieży w Kościele w Garwolinie uświadamiał fakt złamania przez rząd w Polsce paryskiej konwencji praw człowieka z 1966 roku. [“the government has broken the Paris human rights convention it approved in 1966”]; [“rząd złamał paryską konwencję praw człowieka, którą zatwierdził w 1966 roku”].

³¹ Por. Chicago Sun-Times, [Garwolin, Poland], *2 Polish teachers fired over crosses*, Detroit Free Press, Mar. 31, 1984, p. 6D. [“We have been expelled for our unyielding resistance. We call on the youth of Poland to stand with us in our fight to have the crosses restored in protest, prayer and by example”, said a statement issued by the students]; [“Zostaliśmy wydaleny za nasz nieugięty opór. Wzywamy polską młodzież, aby stanęła z nami w walce o przywrócenie krzyży poprzez protest, modlitwę i przykład” – czytamy w oświadczeniu wydanym przez uczniów].

mienia i wiary³². Postawa świadczenia o głębokiej tradycji chrześcijańskiej młodych Polaków wyrażała się więc w bardzo konkretnych działaniach. Jednym z nich, poza modlitwą i prośbą o nią, jest list otwarty z wystosowanym apelem do papieża Jana Pawła II, w którym została zawarta prośba o wsparcie w modlitwie i błogosławieństwo w ich krucjacie³³. Aktywność nastolatków wyrażała się nie tylko poprzez składanie swoich podpisów na listach solidarności z Miętmem na ręce osób duchownych, przeważnie duszpasterzy ze swoich parafii³⁴. Redakcje gazet, przywołując treść listu pasterskiego Episkopatu Polski z marca 1984 roku, wskazały na jeszcze jeden element społecznego zaangażowania młodzieży, wynikający z wyznawanej wiary – akcją plakatową nawołującą do wieszania krzyży w klasach, modlitwy na przerwach pomiędzy lekcjami oraz stałe noszenie symboli religijnych³⁵. Jak już

³² Por. T. Paterson, UPI, [Warsaw], *Priest: Outcry mounts on Poland crucifix ban*, Philadelphia Inquirer, Mar. 19, 1984, p. 10-A. In their open letter, the Warsaw Students said that the campaign to have the crosses restored was a “fight for the respect of the constitution’s guarantee of freedom of conscience and faith”. [W liście otwartym warszawscy uczniowie stwierdzili, że kampania na rzecz przywrócenia krzyży była „walką o poszanowanie konstytucyjnej gwarancji wolności sumienia i wiary”].

³³ Por. From News Wire Services, *Pope Supports Students’ Stand*, The Buffalo News, Mar. 21, 1984, p. A-4. [... hundreds of Polish teen-agers signed a letter appealing to Pope John Paul for his support “in prayer and blessing” in their “crucifix crusade”. Polish church officials have urged the government to lift its order to remove the crosses]; [... setki polskich nastolatków podpisało się pod apelem do papieża Jana Pawła II o wsparcie „modlitwą i błogosławieństwem” ich „krucjaty krzyżowej”. Przedstawiciele polskiego Kościoła wezwali rząd do zniesienia nakazu usunięcia krzyży]; zob. AP, [Garwolin, Poland], *Protesting Polish pupils ask pope to help restore crosses*, Fort-Worth Star Telegram, Mar. 21, 1984, p. 21A; AP, [Garwolin, Poland], *Poles Ask Pope’s Help*, The Naples Daily News, Mar. 21, 1984, p. 10A.

³⁴ UPI, [Vatican City], *Pope Support Polish Protesters On Crucifix Ban*, The Hartford Courant, Mar. 22, 1984, p. A14; [priest Sławomir Zarski backing students from vocational school at the village of Mietne where the crucifix ban was imposed 16 days ago, said still more are expected to add their signatures]; [ksiądz Sławomir Żarski popierający uczniów szkoły zawodowej we wsi Miętne, gdzie 16 dni temu wprowadzono zakaz używania krzyża, powiedział, że oczekuje się, że jeszcze więcej osób złoży swoje podpisy].

³⁵ Por. AP, [Warsaw, Poland], *Polish bishops refuse compromise on crucifixes*, Fort Worth Star-Telegram, Apr. 1, 1984, p. 11A. [A communique from the underground

zaznaczono wyżej, na publikowanych w materiałach prasowych fotografiach młodzież miała zawieszona na sztykach krzyże lub trzymała je w dłoniach. Inną – modlitewną – formą protestu uczniów ich zaangażowanie w twórcze komponowanie kolejnych zwrotek do tradycyjnych hymnów śpiewanych w kościołach. W jednym z takich utworów dopisano zwrotkę o obecności Boga w przedszkolach, szkołach i fabrykach³⁶. Ten wymiar protestu także znalazł odbicie ikoniczne w analizowanych przekazach (przedstawianie młodzieży śpiewającej pieśni religijne).

Dziennikarze podkreślali w swoich przekazach, że „krzyże na ścianach, niezależnie od ich znaczenia religijnego, dla uczniów symbolizowały jedyną rzeczywistość, która stała w ich obronie”³⁷. Zaś ich usunięcie interpretowali wręcz jako ostateczne zagrożenie³⁸, ponieważ krzyż był dla nich i wszystkich pokoleń źródłem oraz znakiem ostatecznego zwycięstwa i życia wiecznego³⁹. Jako przykłady takiej postawy wiary została ukazana odwaga młodych ludzi, którzy nie bali się wypowiedzieć

trade union said the students were detained in Torun by plainclothes security agents at a high school where posters had appeared urging pupils to “hang crucifixes in classrooms, pray during breaks and wear religious symbols at all times”]; [W komunikacie podziemnego związku zawodowego podano, że uczniowie zostali zatrzymani w Toruniu przez funkcjonariuszy SB w liceum, w którym pojawiły się plakaty nawołujące uczniów do “wieszania krucyfików w klasach, modlenia się podczas przerw i noszenia symboli religijnych przez cały czas”].

³⁶ Por. UPI, [Warsaw, Poland], *Glemp faces issues on his return*, The Indianapolis Star, Mar. 12, 1984, p. 5; [As the recessional hymn *We Want God* swelled through the large church, men and women crowded around four tables bearing the petitions. In a verse added recently to the hymn, the congregation sang “We want God in our kindergarten, our schools and our factories”]; [Gdy hymn na rozesłanie “My chcemy Boga” rozbrzmiewał w dużym kościele, mężczyźni i kobiety tłoczyli się wokół czterech stołów z petycjami. W wersecie dodanym niedawno do hymnu, wspólnota śpiewała „Chcemy Boga w naszych przedszkolach, szkołach i fabrykach”].

³⁷ “The crosses on the walls, heir religious significance apart, symbolized to the students the only structure that stood at their defense”, M. Ziomecki, *War of the Crosses. Polish crucifixes are not just religious symbols*, Detroit Free Press, Mar. 20, 1984, p. 6A.

³⁸ Por. Tamże.

³⁹ Por. UPI, [Garwolin, Poland], *Poland upholds ban on crosses*, Chicago Tribune, Mar. 27, 1984, p. 6.

publicznie, iż nie chcą rezygnować z krzyża⁴⁰. Dla 18-letniej uczennicy podpisanie deklaracji o zaprzestaniu protestu miałyby się równać z odrzuceniem czy wręcz zdradą krzyża Chrystusa⁴¹.

Dziennikarze piszący dla amerykańskich gazet przedstawiali młodzież jako głównych inspiratorów obrony krzyża w Miętnej, tym samym przeciwstawiając się narracji rządu komunistycznego, który propagandowo wskazywał tu na duchownych i Kościół instytucjonalny. Uczniowie w swych działaniach byli wspierani przez swoich rodziców i niektórych nauczycieli. Według autorów tekstów prasowych protestujący istotną pomoc otrzymali od osób duchownych. Miejscowi duszpasterze i biskupi stawali z młodymi Polakami w jednej linii obrony. Kapłani, przez kazania, katechezy, obecność i otwarte kościoły, nieśli młodzieży potrzebne wsparcie. Duchowni, widząc młodych ludzi brońiących krzyża, nawet jeśli wiązało się to z największą ofiarą, podkreślali, że radykalizm młodych wynikał z wiary⁴². Wyjątkowym aktem wia-

⁴⁰ Asked whether he thought, what was happening in Garwolin was important, a 17-year-old student replied Friday: "Of course. It's a matter of our faith". A senior at the agricultural school said his mother was "very upset" by the school director's threat to block graduation. "She's even crying" the young man said. But he added, "I don't want to give up the crosses"; [Zapytany, czy uważa, że to, co dzieje się w Garwolinie, jest ważne, 17-letni uczeń odpowiedział w piątek: „Oczywiście. To kwestia naszej wiary”. Uczeń ostatniej klasy szkoły rolniczej powiedział, że jego matka jest „bardzo zdenerwowana” groźbą dyrektora szkoły o zablokowaniu ukończenia szkoły. „Ona nawet płacze” – powiedział młody człowiek. Dodał jednak: „Nie chcę rezygnować z krzyży”], *Poland: A 'Crucifix War' in Heartland*, The Los Angeles Times, Mar. 10, 1984, p. 8.

⁴¹ Por. AP, [Mietne, Poland], *Polish students ordered to obey crucifix ban*, The Des Moines Register, Mar. 29, 1984, p. 12A. "My pride won't let me stay", said a young girl lugging a box filled with books and a tattered teddy bear. What can I do? I have no choice. An 18-year-old student said she decided "just yesterday" to quit rather than sign the document. "Signing that declaration is signing away your soul", she said. „It's like throwing away the cross”. [„Moja duma nie pozwala mi zostać”, powiedziała młoda dziewczyna niosąca pudełko wypełnione książkami i poszarpanym pluszowym misiem. „Co mogę zrobić? Nie mam wyboru. 18-letnia uczennica powiedziała, że „zaledwie wczoraj” zdecydowała się odejść, zamiast podpisywać dokument. „Podpisanie tej deklaracji to wyrzeczenie się swojej duszy” – powiedziała. „To jak wyrzucenie krzyża”].

⁴² Por. AP, [Mietne, Poland], *Students told to obey ban*, The Indianapolis Star, Mar. 29, 1984, p. 4. "The facts are clear", said the Rev. Stanislaw Bienko. "This is not

ry, który często był przywoływany w prasie, była postawa biskupa Jana Mazura, który wspierając manifestujących uczniów podjął post o chlebie i wodzie. Jego czyn pokutny – jak podkreślali reporterzy – wpłynął na podjęcie solidarnościowego aktu głódówki ponad 450 duchownych z całej Polski⁴³. W tych kontekstach dziennikarze zwrócili uwagę na swego rodzaju paradoks. Otóż patronem szkoły, która walczyła z krzyżem, jest Stanisław Staszic, osiemnastowieczny patriota, naukowiec, pedagog i kapłan⁴⁴. Echo w prasie znalazła postawa księdza Jerzego Popiełuszki, który przez swoje kazania i wystosowany list otwarty do uczniów, w którym zarzuca władzom przemoc i próbę umieszczenia narodu w niewoli, ukazywał manifestujących Polaków jako głos większości narodu⁴⁵. Ga-

a political action. It's a matter of faith. Our young people are defending their crucifixes because it's their right. Even if they to pay for this right, the price is worth it". [Fakty są jasne", powiedział ks. Stanisław Bienko. „To nie jest akcja polityczna. To kwestia wiary. Nasi młodzi ludzie bronią swoich krzyży, ponieważ mają do tego prawo. Nawet jeśli muszą zapłacić za to prawo, cena jest tego warta”].

⁴³ Por. AP, [Garwolin, Poland], *Poland calls truce in "war of crosses"*, The Des Moines Register, Apr. 7, 1984, p. 6A. Sources close to the church said the government agreed to relax its ban after than 450 clergymen from across Poland joined Mazur in his fast. The church hierarchy has discouraged priests from speaking publicly on the issue in an effort to stem nationwide protests against the ban. [Źródła bliskie Kościołowi podały, że rząd zgodził się złagodzić zakaz po tym, jak ponad 450 duchownych z całej Polski przyłączyło się do postu Mazura. Hierarchia kościelna zniechęcała księży do publicznego wypowiedzania się na ten temat, starając się powstrzymać ogólnokrajowe protesty przeciwko zakazowi]; zob. T. Paterson, UPI, [Garwolin, Poland], *Polish Bishop Is Fasting in Protest*, The Buffalo News, Mar. 28, 1984, p. A-4; B. Graham, [Garwolin, Poland] *Polish Bishop Begins Partial Fast To Protest School Crucifix Ban*, The Washington Post, Mar. 27, 1984; AP, [Garwolin, Poland], *Polish bishop starts fast to protest crucifix policy*, Star-Phoenix, Mar. 28, 1984, p. C1.

⁴⁴ Por. Chicago Sun-Times, [Garwolin, Poland], *2 Polish teachers fired over crosses*, Detroit Free Press, Mar. 31, 1984, p. 6D. Ironically, the agricultural training school in Mietne was named for Stanislaw Staszic, an 18th Century Polish patriot, scientist and educator who also was a lapsed priest. [Jak na ironię, szkoła rolnicza w Miętne została nazwana na cześć Stanisława Staszica, XVIII-wiecznego polskiego patrioty, naukowca i pedagoga, który był również zapomnianym księdzem].

⁴⁵ Por. T. Paterson, UPI, [Warsaw], *Priest: Outcry mounts on Poland crucifix ban*, Philadelphia Inquirer, Mar. 19, 1984, p. 10-A. Father Popieluszko said that more than 700 students from nine secondary schools in Warsaw had Joined the protests in an open letter to Mietne students. The letter accused the authorities of violence and of

zety cytowały również fragmenty kazania biskupa częstochowskiego Franciszka Musiela, wygłoszonego w czasie mszy św. na Jasnej Górze do pielgrzymującej młodzieży w intencji obrony krzyża: „bardzo nas boli, że wojna z krzyżem w Polsce, usunięcie krzyża ze szkół odbywa się w roku Świętego Jubileuszu 1950. Rocznicę męki i śmierci Chrystusa na krzyżu. Mówią nam, że budynki, w których mieszczą się szkoły są świeckie i dlatego nie można tolerować krzyża. Ale w tych budynkach są polskie serca”⁴⁶.

trying to “place the nation in captivity”. The priest also criticized Polish leader Gen. Wojciech Jaruzelski who had accused militant priests of “mistaking the pulpit for the microphones of Radio Free Europe” and of taking politics into the church. Jaruzelski made his remarks in a speech to the Communist Party on Friday. “This is not Radio Free Europe this is the voice of the majority of the nation,” said the priest, an ardent supporter of Solidarity, the banned trade union. “Why should crosses be removed from schools when the majority of parents and students want them?” In their open letter, the Warsaw students said that the campaign to have the crosses restored was a “fight for the respect of the constitution’s guarantee of freedom or conscience and faith.” “We students of Warsaw shocked are by the unheard-of actions of the authorities”, the letter said. [Ksiądz Popiełuszko powiedział, że ponad 700 uczniów z dziewięciu warszawskich szkół średnich przyłączyło się do protestów w liście otwartym do uczniów Miętne. W liście oskarżono władze o przemoc i próbę „zniewolenia narodu”. Ksiądz skrytykował również polskiego przywódcę gen. Wojciecha Jaruzelskiego, który oskarżył wojujących księży o „mylenie ambony z mikrofonami Radia Wolna Europa” oraz o wprowadzenie polityki do kościoła. Jaruzelski wygłosił swoje uwagi w przemówieniu do partii komunistycznej w piątek. „To nie jest Radio Wolna Europa, to jest głos większości narodu” – powiedział ksiądz, zagorzały zwolennik „Solidarności”, zakazanego związku zawodowego. „Dlaczego krzyże mają być usuwane ze szkół, skoro większość rodziców i uczniów ich chce?” W liście otwartym warszawscy uczniowie stwierdzili, że kampania na rzecz przywrócenia krzyży była „walką o poszanowanie konstytucyjnej gwarancji wolności sumienia i wiary”. „My, warszawscy studenci, jesteśmy zszokowani niesłychanymi działaniami władz” – czytamy w liście].

⁴⁶ D. Fischer, [Czestochowa – Poland], *Focus of ‘Crucifix War’ Shifts to shrine*, The Los Angeles Times, Mar. 11, 1984, p. 6. [It hurts us very much that war against the cross in Poland, the removal of the cross from schools, is taking place in the year of the Holy Jubilee of the 1.950th anniversary of the suffering and death of Christ on the cross. They tell us the buildings housing the schools are secular, and that is why the cross cannot be tolerated there. But within these building are Polish hearts]; zob. J. Kifner, *Poles Pray at Shrine in ‘War on Cross’*, The New York Times, Mar. 11, 1984, p. 3.

Niemal wszystkie redakcje gazet zauważają list pasterski polskich biskupów na czele z prymasem Polski Józefem Glempem, w którym wzywają wiernych do modlitwy i obrony krzyża w przestrzeni publicznej tam, gdzie chcą tego wierzący Polacy⁴⁷. Istotne – nie tylko medialnie – było wsparcie protestującej młodzieży przez papieża Jana Pawła II. Autorzy tekstów, cytując słowa papieża, wyeksponowali głęboką solidarność Jana Pawła II z polskimi duchownymi i uczniami, którzy nie bali się stanąć do obrony swojej wiary. Wypowiedź papieża do 900 polskich pielgrzymów przywołana przez dziennikarzy była nie tylko relacją z wydarzenia, ale także ukazaniem paschalnego wymiaru eskalacji wydarzeń w szkole w Miętmem – „ludzkie narzędzie śmierci stało się Bożym ołtarzem miłości i ofiary, osiągając swój szczyt w zmartwychwstaniu”⁴⁸.

Dziennikarze z Ameryki zauważyli także wsparcie młodych ludzi manifestujących swoją wiarę ze strony podziemia „Solidarności”. Dużą

⁴⁷ Por. AP, [Garwolin, Poland], *Parents allege school blacklist in crucifix flap*, The Des Moines Register, Mar. 31, 1984, p. 5A. In a communique issued after a two-day episcopal conference in Warsaw, Poland's 80 bishops urged the faithful “to pray that the cross will be able to stay where believers want it to be”. [W komunikacie wydanym po dwudniowej konferencji Episkopatu w Warszawie, 80 polskich biskupów wezwowało wiernych „do modlitwy, aby krzyż mógł pozostać tam, gdzie wierzący chcą, aby był”]; zob. J. Kifner, *Catholic Bishops in Poland Insist on Crucifixes for Public Schools*, The New York Times, Mar. 14, 1984, p. 1.

⁴⁸ Por. UPI, [Garwolin, Poland], *On Eve of Bishops' Meeting, Poland Upholds Ban on Crucifixes in School*, The Hartford Courant, Mar. 27, 1984, p. A12. At the Vatican, John Paul stressed the religious symbolism of the cross in an address to his countrymen that reinforced the pope's earlier expression of “solidarity” for Polish priests fighting the ban. “Man's instrument of death became God's altar of love and of sacrifice, reaching its height in the resurrection”, Vatican Radio quoted the pope as saying. [W Watykanie Jan Paweł podkreślił religijną symbolikę krzyża w przemówieniu do swoich rodaków, które wzmocniło wcześniejszy wyraz “solidarności” papieża z polskimi księżmi walczącymi z zakazem. „Narzędzie śmierci człowieka stało się Bożym ołtarzem miłości i ofiary, osiągając swój szczyt w zmartwychwstaniu” – cytuje wypowiedź papieża Radio Watykańskie]; zob. UPI, [Vatican City], *Pope Support Polish Protesters On Crucifix Ban*, The Hartford Courant, Mar. 22, 1984, p. A14; Herald Wire Services. [Vatican City], *John Paul backs church leaders in Poland's crucifix controversy*, The Miami Herald, Mar. 23, 1984, p. 7A.

frekwencję prasową miała wypowiedź Lecha Wałęsy, który, popierając młodzież, powiedział, że „krzyż jest dla niego ważniejszy niż chleb”⁴⁹.

Generalizując, należy stwierdzić, że prasa amerykańska, przedstawiając wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętym wskazuje, iż źródłem zdecydowanej postawy walki o krzyż i wartości chrześcijańskie w sferze publicznej są przekonania religijne i osobista wiara wyznawana we wspólnocie Kościoła. Młodzież polska stająca w obronie krzyża mimo zakazów państwowych nie została sama, ale znalazła wsparcie rówieśników, rodziców, niektórych nauczycieli, swoich duszpasterzy i hierarchów Kościoła oraz podziemia „Solidarności”. Zaangażowanie tak wielu osób i instytucji ukazuje jak ważna była walka w obronie podstawowych praw człowieka, w tym także prawa do wyznawania swojej wiary w przestrzeni publicznej.

Zakończenie

Przeprowadzone tu analizy dyskursu medialnego codziennej prasy amerykańskiej z okresu największego nasilenia walki o krzyż w Zespole Szkół Rolniczych w Miętym w okresie marzec-kwiecień 1984 roku pozwalają na sformułowanie wniosków w perspektywie teologiczno-pastoralnej.

Przekaz dotyczący obrony krzyża w Miętym kierowany do czytelników amerykańskiej prasy codziennej był zbudowany głównie na materiałach o charakterze informacyjnym, które stanowiły 86 % całości tekstów z korpusu badawczego. Natomiast teksty publicystyczne to zaledwie 14% wszystkich przekazów. Z powyższego wynika, iż dzienniki były raczej kanałem informacji niż opinii. Wszystkie zaś teksty były sy-

⁴⁹ Por. UPI, [Warsaw, Poland], *Walesa complains of police harassment*, The Indianapolis Star, Mar. 25, 1984, p. 7A. Walesa has backed students in the current church-state conflict over the ban, saying: “The crucifix is more important to me than bread”; zob. News Wire Services, [Warsaw, Poland], *Walesa Joins Church Leaders In Condemning Ban On Crosses*, The Buffalo News, Apr. 2, 1984, p. A-4; UPI, [Warsaw,] *Walesa vows fight over crucifix ban*, Chicago Tribune, Apr. 2, 1984, p. 16; UPI, [Warsaw,] *Walesa vows fight over crucifix ban*, Chicago Tribune, Apr. 2, 1984, p. 16; K. Withers, *Polish Government May Define Catholic Church's Status, Official Says*, St. Louis Post Dispatch, Mar. 25, 1984, p. 17A.

gnowane miejscami – Warszawa, Garwolin, Miętne w Polsce oraz Watykan, co oznacza, że poszczególne agencje informacyjne i redakcje gazet dołożyły wszelkich starań, aby wiadomości przekazywane z Polski miały charakter źródłowy, potwierdza to wysoki poziom profesjonalizmu ówczesnego dziennikarstwa informacyjnego.

Nieznana wieś Miętne, z której lokalizacją geograficzną miały trudności nie tylko osoby spoza Polski, w krótkim czasie stała się znana w Ameryce Północnej. Mieszkańcy czterdziestu trzech stanów federalnych USA mogli czytać w codziennej prasie o obronie krzyża, którą zainicjowali nastoletni uczniowie z rolniczej szkoły na wsi oddalonej około 70 km na południe od Warszawy („a rural community 40 miles south of Warsaw”). Tak oto lokalność stała się globalna, de facto z jednego powodu – wiary w Jezusa Chrystusa obrońców krzyża, który jest powszechnym znakiem chrześcijaństwa. Mocne poparcie papieża Jana Pawła II dla strajkujących uczniów w Miętnej wzmocniło globalny charakter wydarzenia i wpisało się w aktywność Ojca Świętego wspierającego rodaków dążących do wyzwolenia spod reżimu komunistycznego rządu. Tak należy interpretować doniesienia amerykańskich gazet. Zatem nie było to tylko informowanie amerykańskiego czytelnika, ale wyraźny sygnał wsparcia Polaków, upominających się o poszanowanie praw człowieka, walczących o wolność, także do manifestowania przekonań religijnych w przestrzeni publicznej.

Obrona krzyża w Miętnej miała charakter swego rodzaju aktu religijnego, ponieważ jak pokazują wyżej przedstawione analizy, zasadniczym źródłem siły protestujących była ich osobista wiara w Jezusa Chrystusa przekazywana przez pokolenia we wspólnocie Kościoła. Jednakże dokonywało się to wszystko w kontekście walki o wolność. Zwycięska walka o obecność krzyża w przestrzeni publicznej posiadała wymiar patriotyczny i społeczno-polityczny, co jak już zostało zaznaczone domaga się oddzielnego opracowania tych obszarów dyskursu prasy amerykańskiej.

Przeprowadzone prace badawcze nad wydarzeniem w przekazie medialnym, które miało miejsce czterdzieści lat temu ukazuje jego aktualność w obecnych kontekstach eklezjalnych, społecznych i politycz-

nych, zarówno w wymiarze lokalnym, jak i globalnym. Wobec współczesnych prądów myślowych nacechowanych czasami agresywnym ateizmem, wobec różnych form marginalizacji i prywatyzacji sfery życia religijnego, wobec coraz wyraźniejszej christianofobii przed katolikami stoi wyzwanie obrony wartości antropologicznych, kulturowych i religijnych. Jest to wpisane w realizację zbawczej misji Kościoła, szczególnie funkcji prorockiej, której źródło wypływa z Krzyża Jezusa Chrystusa, Odkupiciela człowieka.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródłowy korpus badawczy

1. The Akron Beacon Journal

New York Times, [Warsaw, Poland], *Polish cardinal challenges government ban on crucifixes*, The Akron Beacon Journal, Mar. 15, 1984, p. A4.

New York Times, [Garwolin, Poland], *Bishop vows bread diet as protest*, The Akron Beacon Journal, Mar. 28, 1984, p. A11.

AP, [Warsaw, Poland], *Bishops stand fast in crucifix war*, The Akron Beacon Journal, Apr. 1, 1984, p. A16.

Compromise in Poland, The Akron Beacon Journal, Apr. 6, 1984, p. D6.

2. The Arizona Republic

AP, [Warsaw], *Poland's rulers, church stand firm in dispute on display of crucifixes*, The Arizona Republic, Mar. 14, 1984, p. A7.

UPI, [Garwolin, Poland], *Polish leaders stand up to Catholic Church on crucifix ban*, The Arizona Republic, Mar. 27, 1984, p. A3.

UPI, [Garwolin, Poland], *Polish bishop fasting to protest regime's on cross in schools*, The Arizona Republic, Mar. 28, 1984, p. A14.

Republic Wire Services, *'Cross war' escalating in Poland*, The Arizona Republic, Mar. 31, 1984, p. A1, A23.

Cross crisis eases, The Arizona Republic, Apr. 4, 1984, p. A6.

UPI, [Garwolin, Poland], *Poland agrees to allow crucifixes at school*, The Arizona Republic, Apr. 7, 1984, p. A24.

3. Austin American Statesman

AP, [Warsaw, Poland], *Polish rulers back cross ban*, Austin American Statesman, Mar. 13, 1984, p. A5.

AP, [Warsaw, Poland], *Poles press crucifix fight*, Austin American Statesman, Mar. 14, 1984, p. A11.

[Garwolin, Poland], *Bishop protests crucifix ban*, Austin American Statesman, Mar. 28, 1984, p. A8.

AP, [Mietne, Poland], *Cross ban is stiffened in Poland*, Austin American Statesman, Mar. 29, 1984, p. A20.

In Mietne, Poland..., Austin American Statesman, Mar. 30, 1984, p. B7.

AP, [Garwolin, Poland], *Crucifix peace pact reached in Poland*, Austin American Statesman, Apr. 7, 1984, p. A6.

4. The Billings Gazette

AP, [Warsaw, Poland], *Poles fight ban on crucifixes*, The Billings Gazette, Mar. 14, 1984, p. 6-A.

AP, [Warsaw, Poland], *Crucifix-less school may reopen*, The Billings Gazette, Mar. 24, 1984, p. 4-A.

AP, [Garwolin, Poland], *Bishop begins fast over crucifix dispute*, The Billings Gazette, Mar. 28, 1984, p. 7-A.

UPI, [Warsaw, Poland], *Polish students boycott classes*, The Billings Gazette, Mar. 29, 1984, p. 3-A.

AP, [Garwolin, Poland], *Polish crucifix crusade upsets pupils' parents*, The Billings Gazette, Mar. 31, 1984, 1-A.

UPI, [Mietne, Poland], *600 Polish students boycott school over cross ban*, The Billings Gazette, Apr. 3, 1984, p. 8-B.

AP, [Warsaw, Poland], *Polish students return do classes*, The Billings Gazette, Apr. 5, 1984, p. 3-A.

AP, [Garwolin, Poland], *Poles announce truce in 'war of crosses'*, The Billings Gazette, Apr. 7, 1984, p. 4-A.

5. The Buffalo News

AP, [Warsaw, Poland], *Poland Reaffirms Decision Barring School Crosses*, The Buffalo News, Mar. 13, 1984, p. A-2.

Bryan Brumley, AP – [Warsaw, Poland], *Polish Church Defies Regime on Crucifixes*, The Buffalo News, Mar. 14, 1984, p. A-6.

From News Wire Services, *Pope Supports Students' Stand*, The Buffalo News, Mar. 21, 1984, p. A-4.

UPI, [Warsaw, Poland], *Walesa Cancels Visit To Monastery, Citing Harassment by Police*, The Buffalo News, Mar. 25, 1984, p. A-6.

- News Wire Services, [Warsaw, Poland], *Warsaw Bars Memorial Rites*, The Buffalo News, Mar. 26, 1984, p. A-5.
- Tony Paterson, UPI, [Garwolin, Poland], *Polish Bishop Is Fasting in Protest*, The Buffalo News, Mar. 28, 1984, p. A-4.
- UPI, [Warsaw, Poland], *Students Boycott School Where Crucifix Ban Began*, The Buffalo News, Mar. 29, 1984, p. A-4.
- AP, [Warsaw, Poland], *Bishops Firm in 'War of Crosses'*, The Buffalo News, Mar. 30, 1984, p. A-4.
- AP, [Warsaw, Poland] *Poland's Bishops Won't Compromise*, The Buffalo News, Apr. 1, 1984, p. A-2.
- News Wire Services, [Warsaw, Poland], *Walesa Joins Church Leaders In Condemning Ban On Crosses*, The Buffalo News, Apr. 2, 1984, p. A-4.
- Tony Paterson, UPI, *Regime in Poland Compromises on school Crosses*, The Buffalo News, Apr. 6, 1984, p. A-3.
- Bryan Brumley, AP, *'War of Crosses' Ends; Students Praised*, The Buffalo News, Apr. 7, 1984, p. A-3.

6. Chicago Tribune

- Chicago Tribune Wires, [Warsaw], *Glomp heats up war over Crucifixes*, Chicago Tribune, Mar. 15, 1984, p. 3.
- Chicago Tribune Wires, [Warsaw], *Glomp rejects call to reinstate priest*, Chicago Tribune, Mar. 16, 1984, p. 18.
- UPI, [Warsaw], *Priest criticizes crucifix ban*, Chicago Tribune, Mar. 19, 1984, p. 3.
- Kay Withers [Mietne, Poland], *Cross unites Poles divides authorities*, Chicago Tribune, Mar. 25, 1984, p. 6.
- UPI, [Warsaw], *Poland bans cross worship at mine*, Chicago Tribune, Mar. 26, 1984, p. 8.
- UPI, [Garwolin, Poland], *Poland upholds ban on crosses*, Chicago Tribune, Mar. 27, 1984, p. 6.
- Chicago Tribune Wires, [Garwolin, Poland], *Polish bishop fasts to protest cross ban*, Chicago Tribune, Mar. 28, 1984, p. 11.
- AP, [Mietne, Poland], *Students get ultimatum on cross ban*, Chicago Tribune, Mar. 29, 1984, p. 14.

Chicago Tribune Wires, [Garwolin, Poland], *Poles rip 'blacklist' in crucifix crusade*, Chicago Tribune, Mar. 31, 1984, p. 1.

UPI, [Warsaw,] *Walesa vows fight over crucifix ban*, Chicago Tribune, Apr. 2, 1984, p. 16.

AP, [Garwolin, Poland], *'Crosses war' cools down in Poland*, Chicago Tribune, Apr. 4, 1984, p. 1.

Chicago Tribune Wires, [Garwolin, Poland], *Poles call truce in cross battle*, Chicago Tribune, Apr. 7, 1984, p. 1.

7. The Commercial Appeal

AP, [Warsaw, Poland], *Communist, church both vow no retreat*, The Commercial Appeal, Mar. 14, 1984, p. A2.

AP, [Warsaw, Poland], *Bishops enter 'war of cross'*, The Commercial Appeal, Mar. 15, 1984, p. A3.

UPI, [Garwolin, Poland], *Crucifix ban draws factory worker fire*, The Commercial Appeal, Mar. 21, 1984, p. A2.

AP, [Mietne, Poland], *Quit school or ban cross, students told*, The Commercial Appeal, Mar. 29, 1984, p. A2.

'Obey or Quit', The Commercial Appeal, Mar. 29, 1984, p. A3.

Tamara Jones, [Garwolin, Poland], *Student blacklist is latest tactic in crucifix war*, The Commercial Appeal, Mar. 31, 1984, p. A3.

AP, [Garwolin, Poland], *'War of crosses' appears to ease as pupils return*, The Commercial Appeal, Apr. 4, 1984, p. A3.

AP, [Garwolin, Poland], *Polish truce will allow limited crosses*, The Commercial Appeal, Apr. 7, 1984, p. A3.

8. The Des Moines Register

AP, [Warsaw, Poland], *Bishops restate concern in 'war of the crosses'*, The Des Moines Register, Mar. 15, 1984, p. 5A.

AP, [Warsaw, Poland], *Bishops tell dismay at 'war of crosses'*, The Des Moines Register, Mar. 15, 1984, p. 4A.

Los Angeles Times, [Garwolin, Poland], *Polish priest fasts on bread and water*, The Des Moines Register, Mar. 28, 1984, p. 4A.

AP, [Mietne, Poland], *Polish students ordered to obey crucifix ban*, The Des Moines Register, Mar. 29, 1984, p. 12A.

AP, [Garwolin, Poland], *Parents allege school blacklist in crucifix flap*, The Des Moines Register, Mar. 31, 1984, p. 5A.

AP, [Garwolin, Poland], *'War of crosses' appears to be easing*, The Des Moines Register, Apr. 4, 1984, p. 5A.

AP, [Garwolin, Poland], *Poland calls truce in 'war of crosses'*, The Des Moines Register, Apr. 7, 1984, p. 6A.

AP, [Garwolin, Poland], *Poland, Catholics reach truce in 'war of crosses'*, The Des Moines Register, Apr. 7, 1984, p. 5A.

9. Detroit Free Press

Mariusz Ziomecki, *War of the Crosses. Polish crucifixes are not just religious symbols*, Detroit Free Press, Mar. 20, 1984, p. 6A.

Tamara Jones, AP, [Mietne, Poland] *Obey ban on school crucifixes or quit classes, Poles are told*, Detroit Free Press, Mar. 29, 1984, p. 2A.

Chicago Sun-Times, [Garwolin, Poland], *2 Polish teachers fired over crosses*, Detroit Free Press, Mar. 31, 1984, p. 6D.

'War of crosses' eases, [Garwolin, Poland], Detroit Free Press, Apr. 4, 1984, p. 4A.

Tony Paterson, [UPI], [Garwolin, Poland], *Polish regime yields in 'war of crosses'*, Detroit Free Press, Apr. 7, 1984, p. 1A.

War of crosses: The people of Poland score a victory of faith, Detroit Free Press, Apr. 11, 1984, p. 6A.

10. Fort Worth Star-Telegram

AP, [Warsaw, Poland], *Cross issue heats up in Poland*, Fort Worth Star-Telegram, Mar. 14, 1984, p. 13A.

AP, [Garwolin, Poland], *Protesting Polish pupils ask pope to help restore crosses*, Fort-Worth Star Telegram, Mar. 21, 1984, p. 21A.

Star Telegram News Services, [Garwolin], *Poland: bishop to fast in anti-crucifix protest*, Fort Worth Star-Telegram, Mar. 28, 1984, p. 11A.

Star Telegram News Services, [Poland], *Communist authorities...*, Fort Worth Star-Telegram, Mar. 29, 1984, p. 12A.

AP, [Warsaw, Poland], *Polish bishops refuse compromise on crucifixes*, Fort Worth Star-Telegram, Apr. 1, 1984, p. 11A.

Star Telegram News Services, *Poles declare truce in 'war of crosses'*, Fort Worth Star-Telegram, Apr. 7, 1984, p. 12A.

11. Hartford Courant

AP, [Garwolin, Poland], *Polish School Authorities Refuse To Meet With Parents of 'Crucifix Crusade' Pupils*, The Hartford Courant, Mar. 20, 1984, p. A11.

UPI, [Vatican City], *Pope Support Polish Protesters On Crucifix Ban*, The Hartford Courant, Mar. 22, 1984, p. A14.

[Warsaw, Poland], *'Crucifix War' School May Reopen*, The Hartford Courant, Mar. 24, 1984, p. A2.

UPI, [Garwolin, Poland], *On Eve of Bishops' Meeting, Poland Upholds Ban on Crucifixes in School*, The Hartford Courant, Mar. 27, 1984, p. A12.

AP, [Warsaw, Poland], *Polish Bishop Fasts in Cross-Removal Protest*, The Hartford Courant, Mar. 28, 1984, p. A1, A9.

AP, [Mietne, Poland], *Polish Officials Tell Students To Obey Crucifix Ban or Quit school*, The Hartford Courant, Mar. 29, 1984, p. A16.

UPI, [Warsaw, Poland], *Polish Church Body Cows Fight on Crucifix Ban*, The Hartford Courant, Mar. 30, 1984, p. B7.

Los Angeles Times, [Garwolin, Poland], *Polish Students Are Punished, Parents Charge*, The Hartford Courant, Mar. 31, 1984, p. A11.

AP, [Warsaw, Poland], *Poles Seek Truce In Crucifix Affair*, The Hartford Courant, Apr. 5, 1984, p. A33.

Los Angeles Times, [Warsaw, Poland], *Poland, Church Reach Compromise on Crucifixes*, The Hartford Courant, Apr. 7, 1984, p. A1, A11.

12. The Indianapolis Star

Los Angeles Times, *'War of Crosses goes on with Mass'*, The Indianapolis Star, Mar. 11, 1984, p. 18A.

UPI, [Warsaw, Poland], *Glomp faces issues on his return*, The Indianapolis Star, Mar. 12, 1984, p. 5.

- AP, [Warsaw, Poland], *Polish officials, church vow fight over crosses*, The Indianapolis Star, Mar. 14, 1984, p. 4.
- AP, [Warsaw, Poland], *Plans to remove more crosses irk Polish bishops*, The Indianapolis Star, Mar. 15, 1984, p. 4.
- UPI, [Warsaw, Poland], *Walesa complains of police harassment*, The Indianapolis Star, Mar. 25, 1984, p. 7A.
- UPI, [Garwolin, Poland], *Rulers defy church in 'war of the crosses'*, The Indianapolis Star, Mar. 27, 1984, p. 3.
- AP, [Mietne, Poland], *Students told to obey ban*, The Indianapolis Star, Mar. 29, 1984, p. 4.
- AP, [Garwolin, Poland], *Polish children blacklisted from school, parents claim*, The Indianapolis Star, Mar. 31, 1984, p. 5.
- UPI, [Garwolin, Poland], *Polish regime yields to students on crucifix issue*, The Indianapolis Star, Apr. 7, 1984, p. 7.

13. The Los Angeles Times

- Poland: A 'Crucifix War' in Heartland*, The Los Angeles Times, Mar. 10, 1984, p. 1, 8.
- Dan Fischer, [Czestochowa – Poland], *Focus of 'Crucifix War' Shifts to shrine*, The Los Angeles Times, Mar. 11, 1984, p. 6.
- Dan Fischer, [Garwolin, Poland], *Polish Bishop Is Fasting in 'Crucifix War'*, The Los Angeles Times, Mar. 28, 1984, p. 10.
- UPI, [Garwolin, Poland], *Polish school Lockout*, The Los Angeles Times, Mar. 30, 1984, p. 1.
- Times Staff Writer, *Many Student Protesters Being Refused Transfers in Poland's Crucifix Dispute*, The Los Angeles Times, Mar. 31, 1984, p. 12.
- AP, [Garwolin, Poland], *Poland, Church Agree to Compromise on Crucifixes*, The Los Angeles Times, Apr. 6, 1984, p. 2.
- Dan Fischer, *Poland, Church Compromise in 'Crucifix War'*, The Los Angeles Times, Apr. 7, 1984, p. 1, 18.
- Poland: Truce in 'War of the Crosses'*, The Los Angeles Times, Apr. 8, 1984, p. 10.

14. The Miami Herald

Dan Fischer, Los Angeles Times Service, [Czestochowa, Poland], *Polish teenagers press 'War of the Crosses'*, The Miami Herald, Mar. 11, 1984, p. 16D.

AP, [Warsaw, Poland], *Cardinal: Crucifix crackdown offends Poland's Catholicism*, The Miami Herald, Mar. 15, 1984, p. 21A.

Herald Wire Services, [Vatican City], *Pope backs Polish church in 'crucifix war'*, The Miami Herald, Mar. 22, 1984, p. 28A.

Herald Wire Services. [Vatican City], *John Paul backs church leaders in Poland's crucifix controversy*, The Miami Herald, Mar. 23, 1984, p. 7A.

UPI, [Garwolin, Poland], *Polish bishop fasting to protest crosses ban*, The Miami Herald, Mar. 28, 1984, p. 13A.

[Mietne, Poland], *Poland tells students: Obey ban or get out*, The Miami Herald, Mar. 29, 1984, p. 25A.

UPI, [Garwolin, Poland], *Poland locks out students, fires teachers in cross war*, The Miami Herald, Mar. 31, 1984, p. 24A.

Herald Wire Services, [Garwolin, Poland], *2 Polish teachers fires, 300 students locked out in cross-ban protest*, The Miami Herald, Mar. 31, 1984, p. 4A.

[Mietne, Poland], *Pole school emptied in conflict on crucifix*, The Miami Herald, Apr. 3, 1984, p. 5A.

UPI, [Warsaw, Poland], *Compromise is reached on crucifixes. Polish authorities yield to the church*, The Miami Herald, Apr. 7, 1984, p. 1A.

UPI, [Garwolin, Poland], *Church wins a battle in Poland' 'war of crosses'*, The Miami Herald, Apr. 7, 1984, p. 1A, 17A.

Herald Wire Services, [Garwolin, Poland], *Polish church wins 'war of cross'. State will allow crucifixes in school library, dorms*, The Miami Herald, Apr. 7, 1984, p. 19A.

15. The Naples Daily News

AP, [Warsaw, Poland], *Polish Church Stands Firm on Crosses*, The Naples Daily News, Mar. 14, 1984, p. 11A.

- AP, [Garwolin, Poland], *Poles Ask Pope's Help*, The Naples Daily News, Mar. 21, 1984, p. 10A.
- AP, [Warsaw, Poland], *Crucifix School May Reopen*, The Naples Daily News, Mar. 25, 1984, p. 16A.
- AP, [Warsaw, Poland], *Polish School Reopens*, The Naples Daily News, Mar. 27, 1984, p. 13 A.
- AP, [Garwolin, Poland], *Polish Bishop Fasting in Crucifix Protest*, The Naples Daily News, Mar. 28, 1984, p. 12A.
- AP, [Garwolin, Poland], *No Compromise Seen In Polish Cross Protests*, The Naples Daily News, Apr. 1, 1984, p. 15A.
- AP, [Garwolin, Poland], *'War of the Crosses' May Ease in Poland*, The Naples Daily News, Apr. 4, 1984, p. 14A.
- AP, [Warsaw, Poland], *Crucifix Accord Sought*, The Naples Daily News, Apr. 5, 1984, p. 12A.
- AP, [Warsaw, Poland], *Crucifix Accord Reported*, The Naples Daily News, Apr. 6, 1984, p. 10A.
- AP, [Garwolin, Poland], *Poland, Church in Truce On School Crucifix Issue*, The Naples Daily News, Apr. 8, 1984, p. 11A.

16. The New York Times

- John Kifner, *Student Protest Swells in Poland; Return on Crucifixes is Demanded*, The New York Times, Mar. 9, 1984, p. 1, <https://www.nytimes.com/1984/03/09/world/student-protest-swells-in-poland-return-of-crucifixes-is-demanded.html>
- John Kifner, *Poles Pray at Shrine in 'War on Cross'*, The New York Times, Mar. 11, 1984, p. 3, <https://www.nytimes.com/1984/03/11/world/poles-pray-at-shrine-in-war-on-cross.html>
- John Kifner, *Catholic Bishops in Poland Insist on Crucifixes for Public Schools*, The New York Times, Mar. 14, 1984, p. 1, <https://www.nytimes.com/1984/03/14/world/catholic-bishops-in-poland-insist-on-crucifixes-for-public-schools.html>
- John Kifner, *Glomp Joins Fray over Crucifixes*, The New York Times, Mar. 15, 1984, p. 4,

<https://www.nytimes.com/1984/03/15/world/glemp-joins-fray-over-crucifixes.html>

The Crosses of Poland, The New York Times, Mar. 16, 1984, p. 24,

<https://www.nytimes.com/1984/03/16/opinion/the-crosses-of-poland.html>

John Kifner, *Polish Leader Assures and Warns the Church*, The New York Times, Mar. 17, 1984, p. 3,

<https://www.nytimes.com/1984/03/17/world/polish-leader-assuresand-warns-the-church.html>

Milt Freudenheim, Richard Levine and Henry Giniger, *Crosses to Bear in Poland*, The New York Times, Mar. 18, 1984, p. 4,

<https://www.nytimes.com/1984/03/18/weekinreview/the-world-061755.html>

John Kifner, *Warsaw Concession Reported in Dispute on School Crucifixes*, The New York Times, Mar. 21, 1984, p. 10,

<https://www.nytimes.com/1984/03/21/world/warsaw-concession-reported-in-dispute-on-school-crucifixes.html>

John Kifner, *Polish Bishops Renew Demands in Crucifix Case*, The New York Times, Mar. 31, 1984, p. 24,

<https://www.nytimes.com/1984/03/31/world/polish-bishops-renew-demands-in-crucifix-case.html>

Reuters, *Polish Bishops Say Cross is Symbol of Nationalism*, The New York Times, Apr. 2, 1984, p. 7,

<https://www.nytimes.com/1984/04/02/world/around-the-world-polish-bishops-say-cross-is-symbol-of-nationalism.html>

AP, *200 Students Return to Polish School*, The New York Times, The New York Times, Apr. 4, 1984, p. 7,

<https://www.nytimes.com/1984/04/04/world/around-the-world-200-students-return-to-polish-school.html?searchResultPosition=2>

AP, [Warsaw] *More Students in Poland Returning to Classes*, The New York Times, Apr. 5, 1984, p. 5,

<https://www.nytimes.com/1984/04/05/world/around-the-world-102403.html?searchResultPosition=5>

The Associated Press, *Pact Reported in Polish Fight over Crucifixes*, The New York Times, Apr. 7, 1984, p. 1,

<https://www.nytimes.com/1984/04/07/world/pact-reported-in-polish-fight-over-crucifixes.html>

17. The Orlando Sentinel

UPI, *Parishioners sign petitions*, The Orlando Sentinel, Mar. 12, 1984, p. A-6.

AP, [Warsaw], *Bishops voice dismay at removal of crosses*, The Orlando Sentinel, Mar. 15, 1984, p. A-4.

Crucifix Ban. A pro-Solidarity..., [Warsaw], The Orlando Sentinel, Mar. 19, 1984, p. A-5.

Crucifix Ban. Communist..., [Garwolin, Poland], The Orlando Sentinel, Mar. 27, 1984, p. A-12.

AP, [Garwolin, Poland], *Poland's crucifix dispute brings expulsions*, The Orlando Sentinel, Mar. 31, 1984, p. A-8.

Crucifix Crisis, [Warsaw], The Orlando Sentinel, Apr. 5, 1984, p. A-20.

AP, [Garwolin, Poland], *Poland, church reach accord over the right to place crosses*, The Orlando Sentinel, Apr. 7, 1984, p. A-3.

18. The Philadelphia Inquirer

Bradley Graham, Washington Post Service, [Warsaw], *Glomp calls parley on 2 thorny issues*, The Philadelphia Inquirer, Mar. 13, 1984, p. 1-C.

Brayan Brumley, AP [Warsaw], *Glomp assails Polish government for cross removal*, The Philadelphia Inquirer, Mar. 15, 1984, p. 10-A.

UPI, [Warsaw], *Cross ban downplayed by Poland*, Philadelphia Inquirer, Mar. 16, 1984, p. 14-A.

Bogdan Turek, UPI, [Warsaw], *Cross protests spread; Jaruzelski speaks out*, Philadelphia Inquirer, Mar. 17, 1984, p. 15-C.

Tony Paterson, UPI, [Warsaw], *Priest: Outcry mounts on Poland crucifix ban*, Philadelphia Inquirer, Mar. 19, 1984, p. 10-A.

Dan Fisher, Los Angeles Times Service [Garwolin, Poland], *Poland yields a little in cross controversy*, Philadelphia Inquirer, Mar. 21, 1984, p. 13-C.

Tamara Jones, AP, [Garwolin, Poland], *Poland firm on cross ban; bishop begins protest fast*, Philadelphia Inquirer, Mar. 28, 1984, p. 16-A.

Tamara Jones, AP, [Garwolin, Poland], *Both sides seem to be easing stances in Poland's crucifix dispute*, Philadelphia Inquirer, Apr. 4, 1984, p. 15-E.

Brayan Brumley, AP, [Garwolin, Poland], *In Poland a truce on crucifixes*, Philadelphia Inquirer, Apr. 7, 1984, p. 1-A, 10-A.

19. St. Louis Post Dispatch

Compiled From News Services, [Warsaw, Poland], *Poles Reaffirm Crucifix Ban In Schools*, St Louis Post Dispatch, Mar. 14, 1984, p. 13A.

AP, [Warsaw, Poland], *Polish 'War of Crosses' Heats Up*, St. Louis Post Dispatch, Mar. 15, 1984, p. 19C.

UPI, [Warsaw, Poland], *Priest Assails Poland's Ban On Crucifixes*, St. Louis Post Dispatch, Mar. 19, 1984, p. 9A.

Kay Withers, *Polish Government May Define Catholic Church's Status, Official Says*, St. Louis Post Dispatch, Mar. 25, 1984, p. 17A.

UPI, [Garwolin, Poland], *Bishop in Poland begins fasting over ban on school crucifixes*, St. Louis Post Dispatch, Mar. 28, 1984, p. 10A.

AP, [Mietne, Poland], *Polish Students Told to Obey Crucifix Ban Or Leave School*, St. Louis Post Dispatch, Mar. 29, 1984, p. 11C.

AP, [Garwolin, Poland], *Poles Ease Limits On Crucifixes*, St. Louis Post Dispatch, Apr. 7, 1984, p. 1A, 6A.

AP, [Warsaw, Poland], *Most Students Return To School In Poland's 'War Of Crosses'*, St. Louis Post Dispatch, Apr. 10, 1984, p. 9A.

20. Star Phoenix

AP, [Warsaw], *Church urges Poles to defend crucifixes*, Star-Phoenix, Mar. 15, 1984, p. A9.

AP, [Garwolin, Poland], *Polish officials cancel crucifix war meeting*, Star-Phoenix, Mar. 20, 1984, p. C20.

AP, [Warsaw], *Authorities reopen Polish high school*, Star-Phoenix, Mar. 27, 1984, p. A11.

fast

AP, [Mietne, Poland], *Students quitting over war of crosses*, Star-Phoenix, Mar. 29, 1984, p. A6.

AP, [Warsaw], *More Polish students said returning to classrooms*, Star-Phoenix, Apr. 5, 1984, p. B10.

21. The Washington Post

1. Bradley Graham, [Czestochowa, Poland], *Polish Bishop Blesses Drive to Restore Crosses*, The Washington Post, Mar. 10, 1984, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/03/11/polish-bishop-blesses-drive-to-restore-crosses/4b0e56f1-5a0b-4d69-be4d-ffc546e517c8/>
2. Bradley Graham, [Warsaw], *War of Crosses' Escalates in Poland*, The Washington Post, Mar. 13 1984, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/03/14/war-of-crosses-escalates-in-poland/f821f436-5479-4125-ae47-47714b6f8ca0/>
3. Bradley Graham, [Warsaw], *Glomp Returns to Warsaw. Polish Bishops to Meet on New Challenges*, The Washington Post, Mar. 13, 1984, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/03/13/glomp-returns-to-warsaw/0a531179-3e73-4ccc-8984-61045c570832/>
4. Bradley Graham, [Warsaw], *Bishops Note Past 'Social Unrest'. Glomp Challenges Ban on Crosses*, The Washington Post, Mar. 14, 1984, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/03/15/bishops-note-past-social-unrest/25d33db4-2dac-4914-a0a5-fee4f655f030/>
5. Bradley Graham, [Warsaw], *Polish Leader Hits Interlopers. Jaruzelski Seeks to Ease Dispute With Church*, The Washington Post, Mar. 16, 1984, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/03/17/polish-leader-hits-interlopers/045bea9b-5cb0-417b-a319-92a552958501/>
6. Bradley Graham, [Garwolin, Poland] *Polish Bishop Begins Partial Fast To Protest School Crucifix Ban*, The Washington Post, Mar. 27, 1984, <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1984/03/28/polish-bishop-begins-partial-fast-to-protest-school-crucifix-ban/dba5c9aa-5e30-42c0-a094-e2263b00ce17/>
7. Bradley Graham, [Warsaw], *Authorities in Poland Block School Transfers*, The Washington Post, Mar. 30, 1984.

II. Literatura przedmiotu

- Adamski A., *The church in Poland in the Mirror of the Press*, Rużemberok 2012.
- Badania ilościowe i jakościowe w studiach nad komunikowaniem*, red. Bogusława Dobek-Ostrowska, Waldemar Sobera, Wrocław 2017, s. 13-31; s. 138-155.
- Fiń A., *Współczesna Polska emigracja w Stanach Zjednoczonych: skala, rozmieszczenie przestrzenne, przyczyny wyjazdów*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny”, 40:2014, nr 4, s. 105-130.
- Furman W., *Tytuł w prasie (nagłówek) i sposoby jego redagowania*, w: *Leksykon terminów medialnych*, T. 2., red. K. Wolny-Zmorzyński, Toruń 2024, s. 467-468.
- Golka B., *System medialny Stanów Zjednoczonych*, Warszawa; WSiP 2004.
- Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej*, red. A. Duszak, N. Fairclough, Kraków 2008.
- Lisowska-Magdziarz M. (2018). *Badanie wielomodalnych przekazów w mediach masowych. Od teorii do schematu analitycznego* [Exploring multimodal messages in mass media. From theory to analytical schema]. In A. Szymańska, M. Lisowska-Magdziarz & A. Hess (Eds.),
- Lisowska-Magdziarz M., *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów*, Kraków 2024.
- Lisowska-Magdziarz, M. (2013). *Metodologia badań nad mediami: nurty, kierunki, koncepcje, nowe wyzwania* [Media research methodology: trends, directions, concepts, new challenges]. *Studia Medioznawcze*, 2, 27–42.
- Mautner G., *Analiza gazet, czasopism i innych mediów drukowanych*, w: *Jakościowa analiza dyskursu w naukach społecznych*, red. R. Wodak, M. Krzyżanowski, Warszawa 2011, s. 51-85.
- Mazurkiewicz A., *Prasa amerykańska wobec wyborów w Polsce w latach 1947 i 1989*, Gdańsk 2009.
- Pisarek W., *Analiza zawartości prasy*. Kraków: Ośrodek Badań Prasoznawczych 1983.

- Pope Ch., *Are Catholics the only Christians who use crucifixes?*, <https://www.oursundayvisitor.com/are-catholics-the-only-christians-who-use-crucifixes/>, [Dostęp 15.05.2024].
- Sadowska A., *Tytuły prasowe – ich budowa i funkcja*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Literatura Polonica”, 2007 nr 9, s. 401-413.
- Stecula D., Radziłowski T. C., *Amerykanie polskiego pochodzenia – tożsamość, wartość, sympatie polityczne*, „Biuletyn imigracyjny”, 2014, nr 47, w: <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl/47-kwiecien-2014/amerykanie-polskiego-pochodzenia-tozsamosc-wartosci-sympatie-polityczne#:~:text=Według%20spisu%20ludności%20w%20Stana-ch,populacji%20USA>, [dostęp 15.05.2024].
- Szczepaniak, K. (2012). *Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – refleksje metodologiczne*. „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica”, 42: 2012, s. 83-112.
- Szulich-Kałuża, J. (2018). *Kreowanie wizerunku Kościoła katolickiego w dyskursie polskiej prasy* [Creation of the image of the Catholic Church in the discourse of the Polish press]. Biuletyn Edukacji Medialnej 2018 nr 2, s. 69–81.
- Ślawska M., *Tytuł – najmniejszy tekst prasowy*, „Rocznik Prasoznawczy” 2: 2008, s. 117-126.
- Tevington A., *Protestants have different emphasis in displaying cross*, <https://eu.oklahoman.com/story/news/religion/2008/04/05/catholics-protestants-have-different-emphasis-in-displaying-cross/61611288007/>, [Dostęp 15.05.2024].
- Tomalka A., *Przestrzenne zróżnicowanie procesów asymilacji Polonii w Nowym Jorku*, „Studia z Geografii Politycznej i Historycznej”, t. 1 (2012), s. 221-241.
- Waligórska M., *Cross Purposes. Catholicism and the Political Imagination in Poland*, Cambridge 2023

ANEKS I.

Źródło: Bryan Brumley, AP, [Warsaw, Poland], *Polish Church Defies Regime on Crucifixes*, *The Buffalo News*, Mar. 14, 1984, p. A-6. [Uczniowie szkół średnich trzymają krucyfiksy podczas Mszy św. w Garwolinie, gdzie rozpoczął się protest].

Źródło: AP, [Garwolin, Poland], *Poland, Church in Truce On School Crucifix Issue*, *The Naples Daily News*, Apr. 8, 1984, p. 11A. [Studenci noszą krucyfiksy... aby uczcić kompromis.]

Źródło: AP, [Garwolin, Poland], *No Compromise Seen In Polish Cross Protests*, *The Naples Daily News*, Apr. 1, 1984, p. 15A. [Studenci słuchają przemówienia biskupa.... Krucyfiksy noszą na przekór polskiej władzy.]

Źródło: Mariusz Ziomecki, *War of the Crosses*, *Polish crucifixes are not just religious symbols*, *Detroit Free Press* Mar. 20, 1984, p. 6A. [Polscy licealiści w Garwolinie, na południe od Warszawy, biorą udział w Mszy św. protestując przeciwko usunięciu krucyfiksów z ich szkół.]

Źródło: Kay Withers [Mietne; special to the Tribune], *Cross unites Poles divides authorities*, Chicago Tribune, Mar. 25, 1984, p. 6. [Setki uczniów ze szkoły w Garwolinie wzięło udział w niedawnej mszy św., podczas której modlili się o zmianę nakazu zakazującego umieszczania krucyfiksów w klasach. „W naszej historii krzyż był przed orłem” – powiedział jeden z tamtejszych księży. „Nie ma państwa bez krzyża”.]

Źródło: From Chicago Tribune wires, [Garwolin, Poland], *Poles call truce in cross battle*, Chicago Tribune, Apr. 7, 1984, p. 2. [Uczniowie z Garwolina w Polsce, nosząc krucyfiksy, organizują w piątek spotkanie modlitewne, aby uczcić kompromis z rządem komunistycznym w sprawie eksponowania artykułów religijnych.]

Marcin Gołębiewski
ORCID: 0009-0008-2153-4593
Karol Zadrożniak
ORCID: 0009-0002-0100-6917

OBRONA KRZYŻA W MIĘTNEM W WYBRANEJ PRASIE POLSKIEJ. PERSPEKTYWA MEDIALNA

Gdyby wydarzenia z przełomu 1983 i 1984 roku, jakie dokonały się w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej umiejscowić we współczesnym doświadczeniu medialnym, z pewnością obrona krzyża od samego początku nabrałaby szerokiego zasięgu informacyjnego. Na zdjęciach przedstawiających uczestników konfliktu można by było zobaczyć młodzież, która w jednym ręku trzyma krzyż, a w drugim telefon, prowadząc tym samym transmisję na żywo. Media społecznościowe wypełniłyby się relacjami prowadzonymi na bieżąco. Pod nimi można by było przeczytać komentarze, z pewnością różnej treści, zawierające opinie skrajnie przeciwstawne. Portale internetowe prześcigałyby się w przekazywaniu informacji i umieszczaniu ich jako czołowych wiadomości. Przed szkołą nie byłby obcy widok reporterów reprezentujących różnorodne stacje telewizyjne krajowe i zagraniczne. Media państwowe i komercyjne przygotowałyby reportaże, programy publicystyczne omawiające zaistniałą sytuację. Obrońcy krzyża zapraszani by byli do udzielania wywiadów i dzielenia się swoimi przeżyciami. Prasa lokalna i ogólnopolska, stacje radiowe byłyby zainteresowane tym gorącym tematem. Między innymi do takich form przekazu przyzwyczajony jest

współczesny człowiek. Szybkość przekazywania informacji, wolność słowa, swoboda wyrażania własnej opinii, dostęp do różnych kanałów informacyjnych są dzisiaj sprawą oczywistą.

Jednakże czterdzieści lat temu przekaz medialny wyglądał zupełnie inaczej. Nie chodzi tu tylko o brak Internetu i mediów powstałych na bazie globalnej sieci. Należy wziąć pod uwagę przede wszystkim kontekst polityczny i społeczny. Dostępne wówczas media w rękach władzy były narzędziem propagandy i manipulacji. Nie można zapomnieć o cenzurze, która weryfikowała, jakie informacje mogą się przedostać do przestrzeni medialnej a tym samym do świadomości społecznej.

Niniejszy artykuł jest próbą zaprezentowania obecności tematu obrony krzyża w Miętmem w wybranej prasie polskiej. Tematyka zawiera się w odpowiedzi na pytanie: jak obrona krzyża w szkole w Miętmem była i jest relacjonowana w prasie polskiej? W celu odpowiedzi na to pytanie badawcze na początku zostanie po krótko zarysowana sytuacja medialna w Polsce lat osiemdziesiątych. Następny punkt dotyczy informacji prasowych, które ukazywały się w czasie trwania konfliktu. Kolejnym korkiem podjętych rozważań jest omówienie publikacji, które ukazały się w prasie polskiej po 1989 r. Ostatnią część stanowi podsumowanie. Sposób wyszukiwania źródeł był dwojaki. Z pomocą przyszły wyszukiwarki internetowe, które naprowadzały na odpowiedni trop. Pomocne okazały się również publikacje poświęcone Miętmemu, które w swoich bibliografiach zawierały m.in. zasoby prasowe.

W artykule na początku inspirowano się metodą, która była krytyczną analizą dyskursu i jej zastosowaniu w badaniu polskojęzycznych tekstów prasowych na temat obrony krzyża w szkole w Miętmem¹. Oprócz krytycznej analizy tekstów zastosowano również metodę analizy i metodę syntezy.

¹ J. Dobrołowicz, M. Dobrołowicz, *Krytyczna Analiza Dyskursu i jej zastosowanie w badaniu tekstów prasowych na temat edukacji*, w: *Rzeczywistość i zapis. Problemy badania tekstów w naukach społecznych i humanistycznych*, red. W. Doliński i in., Łódź 2016, s. 199-213.

Artykuł powstał w ramach projektu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” ogłoszonego przez Ministra Edukacji i Nauki. Otrzymał numer POPUL/SN/0553/2023/01 i skoncentrował się na temacie „Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu” dotyczącym upamiętnienia 40. rocznicy zwycięskiej obrony Chrystusowego Krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętym. Wydarzenie to pozostawiło trwały ślad w tamtejszej społeczności, ale z uwagi na przypisywane mu znaczenie społeczne domaga się ono nieustannego przypominania i szerszego kręgu odbiorców, szczególnie wśród młodego pokolenia, które często nie ma dostatecznej wiedzy na temat ważnych wydarzeń z najnowszej historii. W tym aspekcie cel wiodący wiąże się z edukacją historyczną, ale również z edukacją medialną, dyskursem prawnym i teologicznym. Status questionis badań wymaga dopowiedzenia, że była to praca zespołowa w Katedrze Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL. Po kwerendzie naukowej w bibliotekach uniwersyteckich A. Kiciński² udostępnił wyniki badań na wspólnym dysku drive.google.com, następnie P. Goliszek i D. Lebowa udostępnił kwerendę zebraną w Instytucie Pamięci Narodowej, M. Chmielewski i Ł. Drożak dokonali kwerendy prasy zagranicznej, J. Czerkawski zebrał i udostępnił literaturę dotyczącą obrony krzyża we Włoszczowie, R. Janiec zebrał i udostępnił wyniki badań dotyczących obrony krzyża w miejscach publicznych w Europie. M. Józefczyk nagrywał i archiwizował wywiady z uczestnikami strajku, a fundamenty filozoficzno-teologiczne zebrał i udostępnił B. Krzos.

1. Sytuacja medialna w Polsce lat osiemdziesiątych XX w.

W celu ukazania roli mediów na codzienne życie człowieka w latach osiemdziesiątych XX wieku należy cofnąć się do lat czterdziestych XX wieku. Ostatnie dwa lata wojny II Wojny Światowej (1944-1945), jak i pierwsze lata powojenne były okresem kształtowania się modelu mediów, systemu funkcjonowania oraz zasad, jakie miały w nich panować³.

² Obecnie zob. A. Kiciński, *Kompendium wiedzy o walce o krzyże szkole w Miętym*, w: *Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu*, red. Tenże, Kielce: Jedność 2024.

³ H. Karp, *Dziennikarz w systemie mediów totalitarnych Polski Ludowej*, „Media-Kultura-Społeczeństwo”, nr 9-10 (2014-2015), s. 52.

W Polsce w 1944 r. został wyłoniony Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN), który jako tymczasowy organ władzy wykonawczej dał początek późniejszym strukturom władzy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL). PKWN określany był jako organ władzy samostanowczej, ponieważ legalnym i uznawanym przez inne narody rządem Polski był Rząd Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie. Mimo, że oficjalnie PKWN został wyłoniony w Lublinie⁴, gdzie znajdowała się jego siedziba, tak naprawdę został powołany w Moskwie i politycznie sterowany przez Józefa Stalina⁵.

Wprowadzany nielegalnie w Polsce od 1944 r. system komunistyczny, tworzony w Moskwie, potrzebował sprawnego systemu rozpowszechniania informacji, które swoim zasięgiem objęły by jak największy teren i dotarły do jak największej liczby odbiorców. Do tego zadania idealnie nadawała się prasa, radio, a w późniejszym okresie szczególnie telewizja.

W systemie komunistycznym rola mediów była niejednokrotnie sprowadzana do działań o charakterze propagandowym. H. Karp zauważa, że działalność mediów jest „zredukowana do roli pasa transmisyjnego totalitarnego reżimu”⁶. Tak rozumiana misja mediów sprowadza pracujących w nich dziennikarzy „do roli propagandystów i funkcjonariuszy systemu państwowej przemocy”⁷. W systemie totalitarnym jakim jest komunizm, jak wskazuje H. Karp „praca dziennikarza podlegała wyłącznie kontroli aparatu ideologicznego, stanowiącego składową partii i aparatu represyjnego całego aparatu bezpieczeństwa”⁸. Dziennikarze pracujący w PRL uczestniczyli w cyklach ideologicznych szkoleń, aby jak najlepiej wykonywać swoje propagandowe działania. Jak podaje Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich w 1956 r. ponad 75% wszystkich

⁴ Tamże, s. 52.

⁵ M. Łatyński, *Nie paść na kolana. Szkice o opozycji w latach czterdziestych*, Wrocław 2002, s. 63.

⁶ H. Karp, *Dziennikarz w systemie mediów totalitarnych Polski Ludowej*, „Media-Kultura- Społeczeństwo”, nr 9-10 (2014-2015), s. 51.

⁷ Tamże, s. 51.

⁸ Tamże.

dziennikarzy rozpoczęło swoją pracę po 1944 r.⁹, w którym władzę zaczęło pełnić PKWN, narzucając system komunistyczny i jego zasady. Jeden z dawnych pracowników służb stwierdza, że „nie było redakcji, w której nie pracowałyby 2-3 agentów”¹⁰.

Zjawiskiem charakterystycznym dla działania mediów w okresie PRL była cenzura. Obejmowała ona wszystkie dziedziny życia w społeczeństwie. Dotyczyła prasy, radia, sztuki, wydawanych książek, a w późniejszym okresie również telewizji. Osoby zajmujące się cenzurą mieli uprawnienia do usuwania z tekstów i materiałów wszystkiego, co uznali za szkodliwe dla państwa oraz wszystko, co było sprzeczne z linią programową partii. Szczególnie ważną rolę cenzura odegrała w czasie trwania Stanu Wojennego w Polsce w latach 1981-1983. Dla ówczesnych władz była ona jednym z wielu narzędzi do kontrolowania przepływu informacji, ograniczaniu wonności słowa i przeciwdziałaniu wszystkiemu, co mogłoby zaszkodzić partii lub podważyć jej autorytet. W tym okresie szczególnie mocno działająca cenzura przyczyniła się do zamykania wielu wydawnictw i tytułów prasowych¹¹. W takim kontekście medialnym miały miejsca wydarzenia w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej związane z obroną krzyży.

2. Informacje prasowe w czasie trwania konfliktu

Patrząc na chronologiczny rozwój wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej¹², już we wrześniu 1983 r. zostały usunięte dwa krzyże umieszczone przy drzwiach wejściowych do szkoły. Na początku grud-

⁹ Tamże, s. 53.

¹⁰ Tamże, s. 55.

¹¹ A. Bagińska-Masiota, *Prawne podstawy cenzury prasy w okresie stanu wojennego w Polsce (1981-1983)*, „Czasopismo Prawno-historyczne” 64 (2014) nr 2, s. 185-203. Więcej na temat cenzury w okresie PRL-u zob. m.in. R. Opulski, *Cenzura. Ostatni relikw PRL*, w: <https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/95553,Cenzura-Ostatni-relikw-PRL.html>, brak daty publikacji, [dostęp: 26.04.2024].

¹² Szczegółowy opis wydarzeń opracował m.in. Wojciech Czepczyński. W. Czepczyński, *W obronie krzyża w Miętnej*, „Roczniki Humanistyczne” 54 (2006) z. 2, s. 117-125. Na podstawie tego artykułu zostaną tu zaprezentowane wybrane momenty z czasu trwania konfliktu.

nia zdjęto krzyże pozostałe w ośmiu pracowniach. Wydarzenia te zainicjowały konflikt pomiędzy władzami szkoły a uczniami żądającymi ponownego zawieszenia krzyży. We wsparcie uczniów zaangażowali się miejscowi duszpasterze z parafii Przemienienia Pańskiego w Garwolinie: ks. Henryk Bujnik – proboszcz oraz wikariusze: ks. Stanisław Bieńko, ks. Michał Śliwowski oraz ks. Sławomir Żarski. O zaistniałej sytuacji księża poinformowali biskupa diecezji siedleckiej Jana Mazura. Pod koniec grudnia biskup wystosował tej sprawie list do wojewody siedleckiego Janusza Kowalskiego. Korespondencja pomiędzy nimi trwała przez cały czas trwania konfliktu¹³.

Okres trwania konfliktu i walki w obronie krzyża był dynamiczny. Zarówno uczniowie jak i władze szkoły oraz urzędnicy państwowi szczebla wojewódzkiego oraz centralnego podejmowali szereg różnorodnych działań. Wydają się, że z medialnego punktu widzenia na szczególną uwagę zasługują trzy kluczowe momenty. Pierwszy dotyczy zorganizowanego przez uczniów 10 stycznia 1984 r. strajku protestacyjnego pod hasłem: „Tylko pod krzyżem, tylko pod tym znakiem Polska będzie Polską, a Polak Polakiem”. Przez kilka kolejnych dni trwały pertraktacje w celu wypracowania kompromisu. Wprawdzie uczniowie opowiedzieli się za strajkiem okupacyjnym, jednak przekonani przez maturzystów zaniechali działań protestacyjnych. 12 stycznia ponad pięciusetosobowa grupa uczniów zniosła odebrane od dyrektora krzyże do kościoła i umieściła je na biało-czerwonej tablicy z napisem: „Nie było miejsca do Ciebie Chryste w naszej szkole – ZSR Miętne”.

Kolejne znaczące wydarzenia działy się 7 i 8 marca. Około 400 uczniów proklamowało wtedy strajk okupacyjny. 7 marca wieczorem w zwartej grupie wyruszyli do kościoła w Garwolinie. Zgodnie z przewidywaniami protestujących do akcji wkroczyły oddziały ZOMO, które zmusiły młodzież do powrotu do szkoły. Rankiem przed internatem czekały na uczniów autokary, aby rozwieźć ich do miejsc zamieszkania. Młodzież udała się jednak do garwolińskiego kościoła na nabożeństwo.

¹³ Archiwum Państwowe w Siedlcach, *Informacje dotyczące wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne koło Garwolina*, sygnatura 62/785/0/13/1328.

Podobnie i tym razem oddziały ZOMO próbowały ich zatrzymać. Jednak bocznymi drogami dotarli do świątyni.

Na uwagę zasługuje również dzień 6 kwietnia. Po czterech miesiącach walki krzyż wraca do szkoły. Ustalenia przebiegały na linii episkopat – rząd oraz biskup siedlecki – wojewoda siedlecki. Postanowiono, że krzyż będzie wisiał w czytelni szkoły, wszyscy uczniowie będą mogli nosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach w czasie lekcji, wszyscy uczniowie będą mogli wrócić do szkoły oraz że wobec uczniów i nauczycieli nie będzie żadnych represji. Jednak już w lipcu 1984 r. okazało się, że podjęte ustalenia nie są respektowane przez władze szkoły.

Pomimo tego, że walka o krzyże w Miętym miała nie tylko zasięg lokalny, ale również oddziaływała na inne regiony i środowiska w Polsce, to jednak prasa pozostawała oszczędna i ostrożna w relacjonowaniu tych wydarzeń i przekazywaniu informacji opinii publicznej. W „Trybunie Ludu”¹⁴ informacje dotyczące zajść w Miętym ukazały się 14 marca 1984 r. przy okazji relacji ze spotkania ówczesnego rzecznika rządu Jerzego Urbana z dziennikarzami¹⁵. Na temat Miętego wypo-

¹⁴ „Trybuna Ludu” – dziennik informacyjno-publicystyczny, wydawany w latach 1948-1990 w Warszawie; organ KC PZPR, założony po zjeździe zjednoczeniowym PPR i PPS w wyniku połączenia dziennika PPR „Głos Ludu” oraz PPS-owskiego „Robotnika”. Od momentu powstania pełniła funkcję najważniejszego i opiniotwórczego (z punktu widzenia PZPR) pisma politycznego ukazującego się w kraju; prezentowała stanowisko partii wobec wydarzeń w kraju oraz sytuacji międzynarodowej, publikowała materiały partyjne i przemówienia przywódców, informacje i komentarze dotyczące polityki oraz zmian personalnych w PZPR, kreowała apologetyczny wizerunek i bezkrytyczne uznanie dla polityki kolejnych I sekretarzy KC. W okresie stalinowskim (1948–55), a także później (zwłaszcza podczas kryzysów społ.-polit. 1968, 1970, 1976) „T.L.” pełniła funkcję (...) instrumentu propagandy systemu totalitarnego, inicjowała kampanie skierowane przeciw „wrogom ludu” (Kościołowi katolickiemu, „reakcji”, „imperializmowi”, „wrogowi klasowemu”), służące bieżącemu interesowi partii oraz jej polityce gospodarczej (plan 6-letni, kolektywizacja wsi), kształtowała system wartości służący indoktrynacji społecznej. W latach 70. znaczenie dziennika uległo osłabieniu na skutek przejścia gł. funkcji propagandowych przez telewizję. Źródło: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/trybuna-ludu>, [dostęp: 25.04.2024].

¹⁵ Na łamach „Trybuny Ludu” regularnie ukazywały się tego typu artykuły. Zasadniczo podzielone były na dwie części. W pierwszej relacjonowano odpowiedzi rzecznika na pytania dziennikarzy krajowych, w drugiej zaś – zagranicznych.

wiedział się odpowiadając na pytania dziennikarzy z Europy Zachodniej¹⁶. Wszystko, co dokonało się do tej pory w sprawie obrony krzyży, nazwał *incydentem* i nadał temu *charakter lokalny*. Nie potrafił podać dokładnej liczby podobnych konfliktów w kraju. Winą za tego rodzaju zdarzenia nie obarczył uczniów, ale „nadgorliwców zmierzających do uprawiania bojowego klerykalizmu. Tego rodzaju osoby zdarzają się zarówno wśród księży, jak i *cywilnych* wyznawców”¹⁷. W wypowiedzi rzecznika można dostrzec zabieg celowego umniejszenia skali konfliktu. Znaczna część przytoczonego artykułu dotyczy relacji państwo – Kościół. Podkreśla świeckość państwa i jego placówek, w tym szkoły. Urban zapowiedział prowadzenie prac nad regulacją statusu prawnego Kościoła. Obronę krzyża sprowadził do fanatyzmu religijnego. „Wiele zależy od rozsądnego podejścia miejscowego kleru do kwestii rozdziału kościoła i państwa. W nielicznych tylko miejscach sfanatyzowani ludzie podjudzają młodzież do bezsensownych demonstracji”¹⁸. Zapowiedział również, że „nauka w zespole szkół rolniczych w Miętnej zawieszona będzie tylko tak długo, aż nie powróci tam ład potrzebny do kontynuowania nauki”¹⁹.

Kolejny analizowany artykuł ukazał się w „Życiu Warszawy”²⁰, który był podobnie relacją z konferencji prasowej rzecznika rządu²¹. We wstępie nie zaznaczono jednak, że pytania dotyczące Miętnej

¹⁶ ba., *Rozwój ruchu zawodowego. Stosunki państwo – kościół. Spotkanie z dziennikarzami zagranicznymi*, „Trybuna Ludu” 37 (1984) nr 63, s. 2.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

²⁰ „Życie Warszawy” – dziennik informacyjno-publicystyczny wydawany w Warszawie od 15.10.1944 do 17.12.2011. Pretendował do miana dziennika ogólnokrajowego, publikując serwisy informacyjne z kraju i ze świata. Zawierał publikacje dotyczące spraw politycznych i kulturowych. Szczególną uwagę poświęcał Warszawie. Posiadał opinię, iż jest w pewnym stopniu niezależny, jednak jednocześnie przyczyniał się do realizowania zadań propagandowych. Poza „Trybuną Ludu” był jednym z opiniotwórczych dzienników PRL. W „Życiu Warszawy” dostrzegano dziennik polityczny o zabarwieniu prawniczym. Po 1989 roku w swojej tematyce skupiło uwagę na problematyce miejskiej. Źródło: <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/zycie-warszawy>, [dostęp: 25.04.2024].

²¹ ba., *Konferencja prasowa rzecznika rządu*, „Życie Warszawy” 41 (1984) nr 63, s. 2.

go pochodzą od dziennikarzy zagranicznych. Konferencję prasową z 13 marca 1984 r. relacjonowało również „Słowo Powszechne”²². Artykuł ukazał się 15 marca²³. Jego treść jest tożsama z tym, co opublikowała „Trybuna Ludu” 14 marca.

„Tygodnik Siedlecki”²⁴ na swoich łamach odniósł się do wspomnianej konferencji prasowej Jerzego Urbana cytując „Życie Warszawy”²⁵. W artykule przytoczono dwa pytania zadane rzecznikowi: „W szkole w Miętne usunięto wiszące na ścianach krzyże. Jakie jest stanowisko rządu w tej sprawie?” oraz „Czy wszystkie krzyże wiszące dotychczas w szkole zostaną zdjęte?”²⁶.

Echa wspomnianej konferencji prasowej można również znaleźć na łamach „Polityki”²⁷. Jej streszczenie ukazało się w tygodniku 24

²² „Słowo Powszechne” - ogólnopolski dziennik o profilu katolickim, wydawany w latach 1947-1997 w Warszawie. Gazeta promowała współpracę środowisk katolickich z władzami PRL. Pismo było krytykowane przez Episkopat Polski, który nigdy nie uznał „Słowa” za pismo katolickie. Źródło: <https://staregazety.pl/pl/p/Slowo-Powszechne-16.09.1953/104091>, [dostęp: 25.04.2024].

²³ ba., *Spotkanie St. Cioska i J. Urbana z korespondentami zagranicznymi*, „Słowo Powszechne” 38 (1984) nr. 55, s. 1-2. Artykuł został odnaleziony w teczce Archiwum Państwowego w Siedlcach: *Organizacja Kościoła Rzymsko - Katolickiego. Sprawa Miętne*, sygnatura 62/1403/0/9.6/1224, karta 75.

²⁴ „Tygodnik Siedlecki” – lokalny tygodnik wydawany na terenach powiatów należących do dawnego województwa siedleckiego, a obecnie znajdujących się w województwie mazowieckim: siedleckiego (w tym miasta Siedlce), mińskiego, garwolińskiego, sokołowskiego, węgrowskiego, łosickiego oraz powiatu łukowskiego należącego obecnie do województwa lubelskiego. Wydawany jest od 1980 roku, początkowo jako weekendowy dodatek do regionalnego dziennika „Nasza Trybuna”, a od 1982 jako samodzielna gazeta. Źródło: https://www.nexto.pl/e-prasa/tygodnik_siedlecki_p1282096.xml, [dostęp: 30.04.2024].

²⁵ ba., *Konferencja prasowa rzecznika rządu z 13.III.84. Wypowiedź min. J. Urbana*, „Tygodnik Siedlecki” 5 (1984) nr 12, s. brak. Artykuł został odnaleziony w teczce Archiwum Państwowego w Siedlcach: *Organizacja Kościoła Rzymsko - Katolickiego. Sprawa Miętne*, sygnatura 62/1403/0/9.6/1224, karta 133(2).

²⁶ Tamże.

²⁷ „Polityka” – tygodnik społeczno-polityczny wydawany w Polsce od 1957 r. w Warszawie. Ma on charakter liberalno-lewicowy. Źródło: <https://lubimyczytac.pl/autor/68283/redakcja-tygodnika-polityka>, [dostęp: 30.04.2024].

marca²⁸. Wprawdzie w artykule nie podano daty konferencji, jednak przytaczane wypowiedzi rzecznika jednoznacznie wskazują na tę z 13 marca 1984 r.

Ponownie „Trybuna Ludu” jak i „Życie Warszawy” na swoich łamach wspominają o Miętnej 28 marca²⁹. Dzieje się to podobnie jak uprzednio w kontekście konferencji prasowej rzecznika rządu. Dziennikarze zagraniczni pytali o prowokację, jakiej dopuściła się ekipa Telewizji Polskiej wstawiając krzyże do butelek po wódce. „Agencja AP – mówił dalej min. Jerzy Urban podała informację, że w Miętnej [dopisek autorów: zachowano pisownię oryginalną] ekipa polskiej TV fotografowała krzyże wstawione do butelek po wódce, a tę *inscenizację* przygotowano specjalnie dla celów filmowych. Jest to czysta bzdura – powiedział rzecznik rządu. – W Miętnej nie było żadnej ekipy telewizyjnej, nikt też nie przygotowywał tam podobnych inscenizacji”³⁰. O tym samym wydarzeniu wspomniano na łamach „Polityki”³¹ cytując wypowiedź Jerzego Urbana z konferencji prasowej.

W wypowiedziach rzecznika konflikt w Miętnej wydaje się być tylko tłem do tego, aby akcent wypowiedzi przenieść na relacje państwo – Kościół, zaznaczyć świeckość państwa oraz propagandowo przekazać informację o rzekomo właściwym traktowaniu Kościoła przez państwo. Dziennikarze pytali o szczegóły posiedzenia Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu i Episkopatu. „Strona rządowa uważa, iż były to dobre rozmowy. Chciałbym tu też – nadmienić J. Urban – przestrzec korespondentów zachodnich przed ustawicznym ogłaszaniem *kryzysu* w stosunkach między państwem a kościołem, przy każdej nadarzającej się okazji.

²⁸ ba., *Z konferencji prasowej dla dziennikarzy zagranicznych*, „Polityka” 28 (1984) nr 12, s. 2.

²⁹ ba., *Konferencja rzecznika prasowego rządu z dziennikarzami zagranicznymi*, „Trybuna Ludu” 37 (1984) nr 75, s. 2; ba., *Konferencja rzecznika rządu dla korespondentów zagranicznych*, „Życie Warszawy” 41 (1984) nr 75, s. 2.

³⁰ ba., *Konferencja rzecznika rządu dla korespondentów zagranicznych*, „Życie Warszawy” 41 (1984) nr 75, s. 2.

³¹ ba., *Jerzy Urban, na konferencji z dziennikarzami zagranicznymi, o nieprawdziwych relacjach z Polską prasą zachodnią*, „Polityka” 28 (1984) nr 12, s. 2.

Nigdy nie mówiłem, że w stosunkach między kościołem i państwem nie ujawniają się różnice zdań w rozmaitych sprawach. Można z góry założyć, że różnice poglądów będą się pojawiać. Ale niektórzy korespondenci zachodni objawiają niezwykły pośpiech w obwieszczeniu kryzysów, nie odwołują tych rzekomych kryzysów, tylko ogłaszają następny³² – brzmiała odpowiedź rzecznika.

Na szczególną uwagę zasługuje artykuł Zofii Juśkiewicz opublikowany w „Tygodniku Siedleckim”³³. Należy przyznać, że autorka trzymała się wiernie dat kolejnych zdarzeń, co sprawia wrażenie wiarygodności materiału prasowego. Jednak cała narracja wpisała się w przekaz wykreowany przez rzecznika rządu. Podkreślała świeckość państwa oraz rozdział Kościoła od państwa. Umniejszała znaczenie wydarzeń w Miętnej, sprowadzając je do bezcelowych i niepotrzebnych napięć. Nie wspomniała o obecności oddziałów ZOMO a jedynie MO podkreślając jednocześnie jej pokojowe nastawienie. Autorka sprawia wrażenie zatroskanej o los młodzieży oraz o dobrą opinię Polski na arenie międzynarodowej.

Artykuł zwraca uwagę nie tyle ze względu na treść, co na cel w jakim go opublikowano. Został on obszernie zacytowany w pracy magisterskiej obronionej na Akademii Spraw Wewnętrznych³⁴. Stanowi praktycznie jedyne źródło w punkcie zatytułowanym „Komentarze prasy krajowej na temat wydarzeń w Miętnej”³⁵. Należy dodać, że omawiany artykuł został przedstawiony w IV rozdziale zatytułowanym: „Działania przedstawicieli władz wojewódzkich zmierzające do rozwiązania konfliktu”, jako jedno z podjętych działań „informujących społeczeństwo województwa o faktycznym przebiegu wydarzeń w Miętnej”³⁶. Publi-

³² ba., *Konferencja rzecznika prasowego rządu z dziennikarzami zagranicznymi*, „Trybuna Ludu” 37 (1984) nr 75, s. 2.

³³ Z. Juśkiewicz, *Komu to potrzebne?*, „Tygodnik Siedlecki” 5 (1984) nr 13, s. brak.

³⁴ J. Zawistowski, *Konflikt na tle krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej k/ Garwolina. Praca magisterska napisana pod kierunkiem płk dr Józefy Siemaszkiewicz*, Warszawa 1986.

³⁵ Tamże s. 67-69.

³⁶ Tamże s. 74.

kacja miała zatem bezsprzecznie cel propagandowy. Na ważność tego artykułu w oczach władzy państwowej może wskazywać również fakt, że wiele jego kserokopii znajduje się w zasobach obecnego Archiwum Państwowego w Siedlcach w teczkach zawierających dokumenty Urzędu Wojewódzkiego w Siedlcach³⁷.

Informacje na temat zajęć w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne w czasie jego trwania były dość ubogie. Pojawiały się głównie na konferencjach prasowych przy okazji pytań zadawanych przez dziennikarzy zagranicznych. Istnieje jeden tego typu artykuł w „Polityce”, dwa w „Trybunie Ludu”, jeden w „Tygodniku Powszechnym”, dwa w „Życiu Warszawy” Obecna wówczas prasa o charakterze katolickim³⁸ nie publikowała nic na temat Miętne. Było to z pewnością spowodowane praktykowaną wówczas cenzurą. Wyjątek stanowi wspomniane „Słowo Powszechne”, które zawiera jeden artykuł poświęcony Miętne.

Należy tu dodać jeszcze wzmiankę o Miętne na łamach polskiego wydania „L'Osservatore Romano”³⁹. W *Komunikacie z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski* wspomniano, że „Rada Główna wysłuchała relacji Biskupa Siedleckiego o zajęciach związanych z obroną krzyża i jest tym głęboko wstrząśnięta. Nie są to niestety pierwsze wypadki. (...) Niepokojem napawają oświadczenia przedstawicieli władz,

³⁷ Archiwum Państwowe w Siedlcach, *Organizacja Kościoła Rzymsko - Katolickiego. Sprawa Miętne*, sygnatura 62/1403/0/9.6/1224, karta 75, 129; *Materiały dotyczące strajku w Szkole Rolniczej w Miętne koło Garwolina*, sygnatura 62/785/0/13/1327, karta 16; *Informacje dotyczące wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne koło Garwolina*, sygnatura 62/785/0/13/1328, karta 81-85, 133, 136.

³⁸ Przykładem może być „Gość Niedzielny”, „Niedziela”, „Tygodnik Powszechny”.

³⁹ „L'Osservatore Romano” – dziennik ukazał się po raz pierwszy 1 lipca 1861 r. W języku polskim, wydawany jako miesięcznik, powstał w 1980 r. z woli Jana Pawła II. Adresowany jest do osób, które pragną śledzić działalność Papieża w Rzymie i na świecie. Publikuje dokumenty papieskie, przemówienia Ojca Świętego, relacje z zagranicznych podróży apostolskich, oficjalne wypowiedzi Stolicy Apostolskiej, dokumenty ogłaszane przez dykasterie Kurii Rzymskiej oraz inne teksty i artykuły. Jest rozpowszechniany we wszystkich diecezjach Kościoła w Polsce przez Konferencję Episkopatu. Źródło: <https://www.osservatoreromano.va/pl/pages/the-newspaper.html>, [dostęp: 29.04.2024].

że krzyże zostaną ponownie usunięte ze szkół i zakładów wychowawczych⁴⁰.

Układ tabelaryczny ukazujący się artykułów podczas obrony krzyża przedstawia się następująco:

data publikacji	Autor, tytuł, źródło	kategoria
14.03.1984 r.	ba., <i>Rozwój ruchu zawodowego. Stosunki państwo – kościół. Spotkanie z dziennikarzami zagranicznymi</i> , „Trybuna Ludu” 37 (1984) nr 63, s. 2.	Relacja z konferencji prasowej
14.03.1984 r.	ba., <i>Konferencja prasowa rzecznika rządu</i> , „Życie Warszawy” 41 (1984) nr 63, s. 2.	Relacja z konferencji prasowej
15.03.1984 r.	ba., <i>Spotkanie St. Cioska i J. Urbana z korespondentami zagranicznymi</i> , „Słowo Powszechne” 38 (1984) nr. 55, s. 1-2.	Relacja z konferencji prasowej
18.03.1984 r.	ba., <i>Konferencja prasowa rzecznika rządu z 13.III.84. Wypowiedź min. J. Urbana</i> , „Tygodnik Siedlecki” 5 (1984) nr 12, s. brak.	Relacja z konferencji prasowej
24.03.1984 r.	ba., <i>Z konferencji prasowej dla dziennikarzy zagranicznych</i> , „Polityka” 28 (1984) nr 12, s. 2.	Relacja z konferencji prasowej
28.03.2024 r.	ba., <i>Konferencja rzecznika prasowego rządu z dziennikarzami zagranicznymi</i> , „Trybuna Ludu” 37 (1984) nr 75, s. 2.	Relacja z konferencji prasowej
28.03.2024 r.	ba., <i>Konferencja rzecznika rządu dla korespondentów zagranicznych</i> , „Życie Warszawy” 41 (1984) nr 75, s. 2.	Relacja z konferencji prasowej
28.03.2024 r.	Z. Juśkiewicz, <i>Komu to potrzebne?</i> , „Tygodnik Siedlecki” 5 (1984) nr 13, s. brak.	Artykuł propagandowy
Marzec 1984 r.	ba., <i>Komunikat z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski</i> , „L'Osservatore Romano. Wydanie Polskie” 5 (1984) nr 3, s. 23.	Komunikat
07.04.1984 r.	ba., <i>Z konferencji prasowej dla dziennikarzy zagranicznych</i> , „Polityka” 28 (1984) nr 12, s. 2.	Relacja z konferencji prasowej

⁴⁰ ba., *Komunikat z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski*, „L'Osservatore Romano. Wydanie Polskie” 5 (1984) nr 3, s. 23.

Dziesięć przytoczonych publikacji to przede wszystkim relacje z konferencji prasowych rzecznika rządu Polski Rzeczpospolitej Ludowej. Jeden artykuł ma charakter wybitnie propagandowy. Nie da się ukryć celowego działania władz, aby o Miętmem nie mówić w przestrzeni publicznej, a temat obrony krzyży całkowicie zmarginalizować.

O ile doniesienia medialne w czasie trwania konfliktu były znikome, o tyle po zmianach ustrojowych w 1989 r. o obronie krzyża pisano więcej zarówno ilościowo jaki i merytorycznie. Ukazuje to kolejny punkt niniejszego artykułu.

3. Prasa polska o Miętmem po 1989 r.

Przemiany jakie dokonały się w Polsce w 1989 r. wpłynęły niewątpliwie na funkcjonowanie ówczesnego świata medialnego. Brak cenzury, wolność słowa, zachodnie standardy prawa prasowego pozwoliły swobodnie publikować informacje o tematyce religijnej. Sprzyjało temu również pojawienie się mediów katolickich oraz nowych form komunikacji – głównie Internetu.

W przestrzeni medialnej nie zapomniano o Miętmem. Okazją do przypomnienia tamtych wydarzeń były niewątpliwie kolejne rocznice, szczególnie te okrągłe. Tematyka obrony krzyży w Zespole Szkół Rolniczych obecna była zarówno w mediach o zasięgu lokalnym jak i ogólnopolskim. Z czasem zaczęły się pojawiać artykuły na stronach internetowych, co sprawiło, że zasięg informacji znacznie się powiększył. W niniejszym punkcie zostaną przedstawione w sposób chronologiczny niektóre artykuły, które ukazały się w wybranych publikacjach prasy polskiej.

Nie zdejmę Krzyża – pod takim tytułem na łamach „Niedzieli”⁴¹ oraz „Podlaskiego Echa Katolickiego”⁴² ukazał się artykuł autorstwa Marii

⁴¹ „Niedziela” – tygodnik katolicki, obecnie o charakterze ogólnopolskim z dodatkiem dedykowanym dla konkretnych diecezji. Wydawany w formie papierowej od 1926 r. w Częstochowie. Obecnie funkcjonuje też internetowy portal informacyjny o takiej samej nazwie. Źródło: <https://m.niedziela.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].

⁴² „Echo Katolickie” (dawniej „Podlaskie Echo Katolickie”) – tygodnik regionalny wydawany przez Siedlecką Oficynę Wydawniczą „Podlasie”. Ukazuje się na terenie diecezji siedleckiej w nakładzie 12 000 egzemplarzy. Jako osobny tygodnik działa od

Wrzeszcz w 10. rocznicę wydarzeń w Miętym⁴³. W zwięzły sposób przedstawiła najważniejsze momenty opatrując je odpowiednim komentarzem. Przywołała również wypowiedź biskupa siedleckiego Jana Mazura chwającego po latach postawę młodzieży. Należy podkreślić, że artykuł opublikowany na łamach „Niedzieli” zawiera również zdjęcie listu własnoręcznie napisanego przez ks. Jerzego Popiełuszkę, w którym zapewnia o solidarności młodzieży szkół średnich z Warszawy w akcie obrony krzyży.

Aż do kolejnej, 20. rocznicy wydarzeń w Miętym, niewiele można znaleźć informacji na ten temat. W tym przedziale czasowym, w czasopismach reprezentujących prasę lokalną, odnaleziono jeden artykuł opublikowany w „Głosie Garwolina”⁴⁴ nawiązujący do 15. rocznicy⁴⁵.

Dwadzieścia lat po omawianych wydarzeniach dzięki publikacji na łamach „Naszego Dziennika”⁴⁶ informacje przybrały zasięg ogólnopolski. Wydanie z 6-7 marca 2004 r. zawiera 8 różnorodnych artykułów poświęconych Miętymu. *My chcemy Boga* stanowi fragment pamiętnika Wioletty Sosnowskiej – uczestniczki wydarzeń⁴⁷. Artykuł *Nie wiedziałem, że mam tak wartościową młodzież* jest swoistym zbiorem świadectw i wypowiedzi osób biorących udział w obronie krzyża⁴⁸. Małgorzata Rutkowska w materiale zatytułowanym *Stanęli w obronie krzyża. 20. rocznica protestu młodzieży w Miętym* nie tylko przypomina najważniejsze daty, ale kreśli tło tych wydarzeń, ukazując walkę ówczesnej władzy ze znakiem krzyża⁴⁹. Artykuł *Szczęśliwa wina* poświęco-

1991 r., a obecny tytuł gazety obowiązuje od 2008 r. Istnieje również informacyjny serwis internetowy. Źródło: <https://echokatolickie.pl/>, [dostęp: 30.04.2024].

⁴³ M. Wrzeszcz, *Nie zdejmę Krzyża*, „Niedziela” 37 (1994) nr 13, s. 3; M. Wrzeszcz, *Nie zdejmę Krzyża*, „Podlaskie Echo Katolickie” 4 (1994) nr 7, s. 5.

⁴⁴ „Głos Garwolina” – nieistniejąca już obecnie gazeta regionalna.

⁴⁵ M. Rosłaniec, *Rocznice Miętne*, „Głos Garwolina” 1999, nr 6, s. 24-25.

⁴⁶ „Nasz Dziennik” – dziennik o zasięgu ogólnopolskim o profilu katolicko-narodowym. Pomysłodawcą gazety jest o. Tadeusz Rydzik. Gazeta powstała w 1998 r. Jest wydawana w Warszawie. Źródło: <https://naszdziennik.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].

⁴⁷ ba., *My chcemy Boga*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 16.

⁴⁸ A. Wasak, *Nie wiedziałem, że mam tak wartościową młodzież*, tamże, s. 19.

⁴⁹ M. Rutkowska, *Stanęli w obronie krzyża. 20. rocznica protestu młodzieży w Miętym*, tamże, s. 16.

ny jest nauczycielom, którzy stanęli po stronie uczniów⁵⁰. Wobec nich również zostały wyciągnięte konsekwencje ze strony władz. *Świadectwo wiary* to wywiad jaki przeprowadziła Anna Wasak z bp. Janem Mazurem ówczesnym biskupem siedleckim⁵¹. *Wzór dla całej Polski* stanowi fragment homilii ks. Jerzego Popiełuszki oraz fragment listu, który otrzymał ks. Stanisław Bieńko od ks. Jerzego⁵². Kolejny opublikowany wywiad zatytułowany *Zdali egzamin z wiary* jest rozmową z ks. Stanisławem Bieńką – ówczesnym prefektem młodzieży Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne⁵³. Fragmenty pamiętnika Jarosława Maczkowskiego oraz Wioletty Sosnowskiej zawiera materiał zatytułowany *ZOMO przeciwko uczniom*⁵⁴.

W tym samym roku w „Podlaskim Echu Katolickim”, stanowiącym prasę lokalną, ukazał się artykuł upamiętniający obronę krzyża⁵⁵. Cztery lata później to samo czasopismo, pod zmienionym już tytułem „Echo Katolickie”, opublikowało dwa artykuły. Pierwszy przypomina o wydarzeniach z Zespołu Szkół Rolniczych oraz opisuje uroczystości rocznicowe obchodzone w 2008 r⁵⁶. Drugi to materiał w głównej mierze poświęcony bp. Janowi Mazurowi i jego postawie wobec zająć w Miętne⁵⁷. Dodatkowo zawiera świadectwa i wspomnienia ks. Henryka Bujnika, ks. Michała Śliwowskiego, ks. Stanisława Bieńko, Grażyny Kołodziejczyk, Wioletty Kluczek, ks. Bernarda Błońskiego.

W roku 2009 przypadała 25. rocznica obrony krzyża. Stała się ona przyczynkiem do ponownego zainteresowania się tym tematem i pu-

⁵⁰ A. Wasak, *Szczęśliwa wina*, tamże, s. 19.

⁵¹ Tenże, *Świadectwo wiary*, tamże, s. 17.

⁵² ba., *Wzór dla całej Polski*, tamże, s. 16.

⁵³ A. Wasak, *Zdali egzamin z wiary*, tamże, s. 18.

⁵⁴ ba., *ZOMO przeciwko uczniom*, tamże, s. 17.

⁵⁵ A. Wasak, *W obronie Krzyża. Rocznica wydarzeń w Miętne. Egzamin z wiary*, „Podlaskie Echo Katolickie” 14 (2004) nr 10, s.10-11.

⁵⁶ W. Jaroń, *O obecność krzyża*, „Echo Katolickie” 18 (2008) nr 15, <https://echo-katolickie.pl/o-obecnosc-krzyza/>, publikacja z dn. 09.04.2008, [dostęp: 29.04.2024].

⁵⁷ JAG, *Prawdziwy pasterz diecezji*, „Echo Katolickie” 18 (2008) nr 40, <https://echo-katolickie.pl/prawdziwy-pasterz-diecezji/>, publikacja z dn. 01.10.2008, [dostęp: 29.04.2024].

blikacji w wymiarze ogólnopolskim oraz lokalnym. „Biuletyn IPN”⁵⁸ zawiera artykuł szczegółowo omawiający zajścia w Miętym na tle walki o obecność symboli religijnych w życiu publicznym⁵⁹. Obchodami rocznicowymi zainteresowała się Katolicka Agencja Informacyjna⁶⁰. Dedykowany temu wydarzeniu artykuł zawiera wypowiedzi ks. Sławomira Żarskiego oraz ks. Stanisława Bieńko – uczestników tamtych wydarzeń oraz krótki opis konfliktu⁶¹. Na łamach „Gościa Niedzielnego”⁶² znalazły się dwa artykuły poświęcone Miętymu. Artykuł Piotra Sachy jest opisem wydarzeń z końca 1983 i pierwszych miesięcy 1984 r. w ZSR w Miętym⁶³. Natomiast Barbara Fedyszak-Radziejowska przypomina o Miętym w kontekście ogłoszonego wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, nakazującego włoskiemu państwu zapłacenie 5 tys. euro obywatelce pokrzywdzonej obecnością krzyża w szkolnej klasie⁶⁴. Kolejną relację z wydarzeń w Miętym można znaleźć w tygodniku „Idziemy”⁶⁵. Jego treść została opublikowana

⁵⁸ „Biuletyn IPN” – miesięcznik wydawany od 2001 r., skierowany do osób zainteresowanych najnowszą historią Polski. Źródło: <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/biuletyn-ipn>, [dostęp: 29.04.2024].

⁵⁹ J. Żaryn, *Miętne – współczesna Września*, „Biuletyn IPN” 9 (2009) nr 5-6, s. 43-46.

⁶⁰ „eKAI.pl” – internetowy magazyn Katolickiej Agencji Informacyjnej. Źródło: <https://www.ekai.pl/tag/portal/>, [dostęp: 29.04.2024].

⁶¹ eł, *Miętne k. Garwolina: uroczystości jubileuszowe 25. rocznicy obrony Krzyży*, <https://www.ekai.pl/mietne-k-garwolina-uroczystosci-jubileuszowe-rocznicy-obrony-krzyzy/>, publikacja z dn. 26.04.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁶² „Gość Niedzielny” – tygodnik katolicki założony przez ks. Augusta Hlonda, późniejszego kardynała i Prymasa Polski. Pierwszy numer ukazał się 9 września 1923 r. Wydawany jest w formie papierowej i elektronicznej do chwili obecnej. Źródło: https://www.gosc.pl/O_nas, [dostęp: 29.04.2024].

⁶³ P. Sacha, *Egzamin dojrzałości*, „Gość Niedzielny” 86 (2009) nr 19, s. 46-47.

⁶⁴ B. Fedyszak-Radziejowska, *Bez krzyża nie ma wolności*, „Gość Niedzielny” 86 (2009) nr 47, <https://www.gosc.pl/doc/766019.Bez-krzyza-nie-ma-wolnosci>, publikacja z dn. 23.11.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁶⁵ „Idziemy” - jest nowoczesnym tygodnikiem opinii redagowanym przez ludzi, którym bliski jest świat wartości głoszonych przez Jana Pawła II. Tygodnik powstał w Warszawie w roku 2005 jako odpowiedź na zapotrzebowanie osób wyrosłych w duszpasterstwie akademickim oraz w innych ruchach i stowarzyszeniach katolickich. Źródło: <http://idziemy.pl/dynamic/o-nas>, [dostęp: 29.04.2024].

na portalu opoka.org.pl⁶⁶. Tygodnik „Niedziela” w 25. rocznicę wydarzeń w Miętnej wspomina o nich dwukrotnie. W artykule *Normalnemu człowiekowi krzyż nie może przeszkadzać* opis wydarzeń z 1984 r. ubogacony jest wypowiedziami uczestników walki o krzyże⁶⁷. Świadcstwo zatytułowane *Zapomniana piosenka, gdzieś pod sercem ukryta* wspomina krzyże w Miętnej⁶⁸. Również Ordynariat Polowy poświęcił artykuł obronie krzyży. Stało się tak m.in. dlatego, że uczestnik tych wydarzeń ks. Sławomir Żarski, w 2009 r. był wikariuszem biskupa polowego WP⁶⁹.

Biorąc pod uwagę prasę o zasięgu lokalnym w 2009 r. pojawiły się trzy artykuły opublikowane w „Echu Katolickim” i jeden w „Tygodniku Siedleckim”. *Chcieli Boga* poświęcony został poświęcony postawie bp. Jana Mazura⁷⁰. Materiał zawarty w artykule *Wierni Krzyżowi* jest relacją z uroczystości rocznicowych⁷¹. Waldemar Jaroń w kolejnym artykule opisuje obecność prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Miętnej. Podczas uroczystości prezydent odznaczył Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski Bogumiłę Szelaż zaangażowaną w obronę krzyży⁷². Arty-

⁶⁶ I. Świerdzewska, *Obrona krzyża w Miętnej*, „Idziemy” 5 (2009) nr 47, https://opoka.org.pl/biblioteka/P/PR/idziemy200947_krzyze, publikacja z dn. 23.11.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁶⁷ ba., *Normalnemu człowiekowi krzyż nie może przeszkadzać*, „Niedziela” 52 (2009), <https://m.niedziela.pl/artykul/89132/nd/Normalnemu-czlowiekowi-krzyznie-moze>, publikacja z dn. 31.12.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁶⁸ ba., *Zapomniana piosenka, gdzieś pod sercem ukryta*, „Niedziela” 52 (2009), <https://m.niedziela.pl/artykul/87879/nd/Zapomniana-piosenka-gdzies-pod-sercem>, publikacja z dn. 31.12.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁶⁹ E. Szmigielska-Jeziarska, *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*, https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/pl/263_6751.html, publikacja z dn. 17.03.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁷⁰ JAG, *Chcieli Boga*, „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 17, <https://echokatolickie.pl/chcieli-boga>, publikacja z dn. 22.04.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁷¹ EŁ, *Wierni krzyżowi*, „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 18, <https://echokatolickie.pl/wierni-krzyzowi/>, publikacja z dn. 29.04.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁷² W. Jaroń, *To było historyczne wydarzenie*, „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 17, <https://echokatolickie.pl/to-bylo-historyczne-wydarzenie/>, publikacja z dn. 03.06.2009, [dostęp: 29.04.2024].

kuł opublikowany przez „Tygodnik Siedlecki” jest relacją z uroczystości rocznicowych wypełnioną wspomnieniami uczestników wydarzeń⁷³.

Ponownie szeroko o Miętym i obronie krzyży pisano w 2014 roku, kiedy to przypadała 30. rocznica konfliktu. Do tego czasu pojawiły się artykuły znalezione w trzech czasopismach. W 2010 r. na łamach „Niedzieli” opublikowano felieton *Lekcja z krzyża*⁷⁴. Autor wspomina o Miętym w kontekście sporów o krzyż przed pałacem prezydenckim. *Na większą chwałę Boga* to tytuł artykułu zamieszczonego w „Echo Katolickim” w 2011 r.⁷⁵. Materiał zawiera relację z podniesienia świątyni Przemienienia Pańskiego w Garwolinie do rangi kolegiaty oraz powołania przy niej kapituły kolegiackiej. Jej kanonikami zostali między innymi duchowni, którzy w szczególny sposób związani byli z wydarzeniami z 1984 r. w Miętym. Natomiast Marian Piłka w 2013 r. umieścił artykuł na portalu „wPolityce.pl”⁷⁶. Szeroko opisuje w nim obronę wolności i wiary w systemie komunistycznym na tle wydarzeń w Miętym⁷⁷.

W 2014 r. znaleziono 11 publikacji dotyczących Miętym. Cztery z nich miały zasięg ogólnopolski. Obrona krzyży znalazła swoje miejsce na portalu „Frona.pl”⁷⁸. Artykuł zawiera fragmenty pamiętnika Wio-

⁷³ ba., *Przed władzą nie klękali*, <https://www.tygodniksiedlecki.com/informacja/przed-wladza-nie-klekneli/>, publikacja z dn. 23.10.2009, [dostęp: 29.04.2024].

⁷⁴ ba., *Lekcja z krzyża*, „Niedziela” 53 (2010), <https://m.niedziela.pl/arttykul/92583/nd/Lekcja-z-krzyza>, publikacja z dn. 31.12.2010, [dostęp: 29.04.2024].

⁷⁵ M. Czubak, *Na większą chwałę Boga*, „Echo Katolickie” 21 (2011) nr 17, <https://echokatolickie.pl/na-wieksza-chwale-boga/>, publikacja z dn. 27.04.2011, [dostęp: 29.04.2024].

⁷⁶ „wPolityce.pl” – prawniczy polski portal informacyjny o tematyce politycznej. Podejmowane są również zagadnienia społeczne, gospodarcze, związane z historią, kulturą i sportem. Portal dostarcza informacje o bieżących wydarzeniach z Polski i Świata. Powstał 17 czerwca 2010 r. Założycielami są Jacek i Michał Karnowscy. Źródło: <https://wiadomosci.onet.pl/wpolityce>, [dostęp: 30.04.2024].

⁷⁷ M. Piłka, *Krzyż symbolem wolności*, <https://wpolityce.pl/polityka/172741-krzyz-symbolem-wolnosc-wiara-w-boga-obrona-krzyza-jest-nierozzerwalnie-zwiazana-z-polskoscia-nie-byloby-przeciez-narodu-polskiego-bez-chrztu-mieszka-i>, publikacja z dn. 05.12.2013, [dostęp: 29.04.2024].

⁷⁸ „Frona.pl” – prawniczy, polski portal internetowy istniejący od 2008 r. Źródło: <https://www.frona.pl/a/portal-fronapl-wiceliderem-portali-prawicowych,17318.html>, [dostęp: 29.04.2024].

letty Sosnowskiej⁷⁹. Jan Pospieszalski w tej tematyce opublikował dwa artykuły: jeden na łamach „Niedzieli”⁸⁰, drugi natomiast w „Przewodniku Katolickim”⁸¹, który znajduje się na portalu „opoka.org.pl”⁸². W obu materiałach autor interpretuje obronę krzyży w kontekście bieżących wydarzeń. O 30. rocznicy wspominał także portal „tmoch.net”⁸³, gdzie autor dzieli swoimi refleksjami na kanwie wydarzeń w Miętne⁸⁴.

Kolejne siedem artykułów zostało opublikowanych w mediach lokalnych. W „Echu Katolickim” ukazały się trzy artykuły. Anna Wasak w artykule *Świadectwo młodzieży* próbuje odpowiedzieć na pytanie, jak to się stało, że młodzież tak zdecydowanie stanęła w obronie krzyży⁸⁵. Materiał zawiera świadectwa uczestników oraz wydzielone kalendarium zdarzeń. Ta sama autorka w artykule *Eksplzja solidarności zakorzenionej w krzyżu* opisuje wpływ wydarzeń w Miętne na śro-

⁷⁹ K. Kawęcki, *Miętne - Duma Mazowska. W 30. rocznicę zakończenia strajku szkolnego*, <https://www.fronda.pl/a/krzysztof-kawecki-mietne-duma-mazowska-w-30-rocznice-zakonczenia-strajku-szkolnego,36173.html>, publikacja z dn. 05.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁸⁰ J. Pospieszalski, *Duma i zobowiązanie*, „Niedziela” 57 (2014), <https://m.niedziela.pl/artykul/110878/nd/Duma-i-zobowiazanie>, publikacja z dn. 04.03.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁸¹ „Przewodnik Katolicki” – najstarszy, polski tygodnik społeczno-religijny. Inicjatorem jego powołania był Florian Stablewski. Pierwszy numer „Przewodnika” ukazał się 17 stycznia 1895 r. Źródło: <https://www.przewodnik-katolicki.pl/O-nas/Historia>, [dostęp: 29.04.2024].

⁸² J. Pospieszalski, *W obronie krzyża*, *Przewodnik Katolicki* (2014) nr 15, s. 18-19, https://opoka.org.pl/biblioteka/I/IH/pk201415_mietne.html, publikacja z dn. 14.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁸³ „tmoch.net” – strona internetowa Ks. Tomasza Mocha, pochodzącego z Garwolina, absolwenta Wyższego Metropolitalnego Seminarium Duchownego św. Jana Chrzciciela w Warszawie. Źródło: <http://tmoch.net/jupgrade/index.php/o-mnie/cv-czyli-tmoch-w-zarysie.html>, [dostęp: 30.04.2024].

⁸⁴ ba., *30-sta rocznica obrony Krzyża i Wartości!*, <http://tmoch.net/jupgrade/index.php/o-mnie/mikro-blogowanie/514-qcho-zmienia-si-wiat-krzy-wiecznie-trwaq.html>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].

⁸⁵ A. Wasak, *Świadectwo młodzieży*, „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 1, <https://echokatolickie.pl/swiadectwo-mlodziezy/>, publikacja z dn. 02.01.2014, [dostęp: 29.04.2024].

dowisko⁸⁶. Cytuje nadsyłane listy ze słowami wsparcia. Dodaje również kalendarium wydarzeń. *Historia krzyżem pisana* jest przede wszystkim relacją z uroczystości jubileuszu 90-lecia powstania Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej oraz 30-lecie powrotu krzyży do sal lekcyjnych⁸⁷. Portal „podlasie24.pl”⁸⁸ opublikował świadectwa dwóch uczestniczek protestu: Wioletty Kluczek i Heleny Sosnowskiej⁸⁹ oraz kalendarium wydarzeń⁹⁰. W „Tygodniku Siedleckim” ukazał się artykuł, który w głównej mierze jest świadectwem Bogumiły Szelağ – nauczycielki wspierającej uczniów w czasie protestu⁹¹. Portal „Wirtualny Garwolin”⁹² opublikował natomiast relację z obchodów rocznicy wydarzeń w Miętnej⁹³.

⁸⁶ Tenże, *Eksplozja solidarności zakorzenionej w krzyżu*, „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 14, <https://echokatolickie.pl/eksplozja-solidarnosci-zakorzenionej-w-krzyzu/>, publikacja z dn. 02.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁸⁷ JAWA, *Historia krzyżem pisana*, „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 24, <https://echokatolickie.pl/historia-krzyzem-pisana/>, publikacja z dn. 11.06.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁸⁸ „Podlasie24.pl” – regionalny portal informacyjny należący do diecezji siedleckiej. Jest to obecnie największe medium informacyjne w regionie środkowo-wschodniej Polski. Portal w nowej odsłonie i z nową nazwą zaistniał 1 czerwca 2010 r. Został stworzony na bazie funkcjonującej od kilku lat strony internetowej Katolickiego Radia Podlasie. Jest to jedyny portal, posiadający serwis „Kościół”, w którym publikowane są aktualne informacje z życia diecezji siedleckiej i drohiczyńskiej oraz wiadomości z życia Kościoła w Polsce i na świecie. Źródło: <https://diecezja.siedlce.pl/institucje/media-diecezjalne/regionalny-portal-informacyjny-podlasie24/>, [dostęp: 29.04.2024].

⁸⁹ MSz, *Obrona krzyża w Miętnej oczami uczestników*, <https://old.podlasie24.pl/wiadomosci/garwolin/obrona-krzyza-w-mietnem-oczami-uczestnikow-11d79.html>, publikacja z dn. 14.03.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁹⁰ EŁ, *Protest w obronie krzyży w Miętnej - dzień po dniu*, <https://old.podlasie24.pl/wiadomosci/garwolin/protest-w-obronie-krzyzy-w-mietnem---dzien-po-dniu-11c19.html>, publikacja z dn. 07.03.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁹¹ J. Janusz, *Zapłacili cenę za krzyż*, <https://www.tygodniksiedlecki.com/publicystyka/t24720-zaplacili-cene-za-krzyz-htm/>, publikacja z dn. 18.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].

⁹² „Wirtualny Garwolin” – internetowy portal informacyjny o charakterze regionalnym. Źródło: <https://wirtualnygarwolin.pl/regulamin>, [dostęp: 30.04.2024].

⁹³ M. Mazurek, *30 lat od obrony krzyża w Miętnej*, <https://wirtualnygarwolin.pl/aktualnoci/63-aktualnoci/4583-30-lat-od-obrony-krzyza-w-mietnem>, publikacja z dn. 07.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].

W latach 2015-2017 znaleziono pojedyncze artykuły przypominające historię obrony krzyży. Marek Kozubal na łamach „Rzeczpospolitej”⁹⁴ przedstawił szczegółowy opis wydarzeń⁹⁵. Portal „eGarwolin.pl”⁹⁶, powołując się na „tvn24.pl”, wspomina o dokumentach znalezionych w domu wdowy po gen. Kiszczaku. Wśród nich znaleziono notatkę o obronie krzyży w Miętne⁹⁷. „Echo Katolickie” opisuje relacje z obchodów rocznic: mordu katyńskiego, katastrofy smoleńskiej i powrotu krzyża do sal lekcyjnych w ZSR w Miętne⁹⁸. Portal „Jedynka Polskie Radio”⁹⁹ opublikował wpis zapraszający do wysłuchania audycji *Szkolny strajk w obronie krzyża w miejscowości Mętne*¹⁰⁰ w 1984 r.¹⁰¹

W roku 2018 tygodnik „Niedziela” opublikował materiały w związku z obchodzonym jubileuszem 200-lecia istnienia diecezji siedleckiej. Przy tej okazji pojawił się temat Miętnego. W artykule *Niezlomne Podlasie* Grzegorz Polak wśród kluczowych wydarzeń z historii diecezji wskazuje na obrońców krzyża z Zespołu Szkół Rolniczych¹⁰². Ten sam

⁹⁴ „Rzeczpospolita” – ogólnopolski dziennik ekonomiczno-prawny. Według wydawcy, jest to jedyna w Polsce gazeta konserwatywno-liberalna. Ukazuje się sześć razy w tygodniu. W soboty jako weekendowe wydanie „Plus Minus” składające się z tekstów o charakterze cywilizacyjnym, literackim, obyczajowym i metapolitycznym. Źródło: <https://gremimedia.pl/o-nas.html>, [dostęp: 29.04.2024]. Serwis internetowy „rp.pl” został uruchomiony w 1997 r. Źródło: <https://www.rp.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].

⁹⁵ M. Kozubal, *Jak uczniowie walczyli o krzyże*, <https://www.rp.pl/historia/art11873621-jak-uczniowie-walczyli-o-krzyze>, publikacja z dn. 29.03.2015, [dostęp: 29.04.2024].

⁹⁶ „eGarwolin.pl” – regionalny portal informacyjny.

⁹⁷ ur., *Walka o krzyże w Miętne w „Szafie Kiszczaka”*, <https://egarwolin.pl/artykul/walka-o-krzyze-w-mietnem/289018>, publikacja z dn. 08.03.2016, [dostęp: 29.04.2024].

⁹⁸ W. Jaroń, *Rocznice, które łączy krzyż*, „Echo Katolickie” 26 (2016) nr 25, <https://echokatolickie.pl/rocznice-ktore-laczy-krzyz/>, publikacja z dn. 12.04.2016, [dostęp: 29.04.2024].

⁹⁹ „Jedynka Polskie Radio” – portal internetowy Programu 1 Polskiego Radia. Źródło: <https://jedynka.polskieradio.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁰⁰ Pisownia oryginalna.

¹⁰¹ pg/mg, *Miętne ,84. Batalia w obronie krzyża*, <https://jedynka.polskieradio.pl/artykul/1749706,Mi%C4%99tne-84-Batalia-w-obronie-krzy%C5%BCa>, publikacja z dn. 09.04.2017, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁰² G. Polak, *Niezlomne Podlasie*, „Niedziela” 61 (2018) nr 21, s. 20-23.

autor przeprowadził wywiad z biskupem siedleckim Kazimierzem Gurdą¹⁰³. Jedno z pytań poświęcone jest Miętnej. W tym samym roku na portalu „Garwolin.org”¹⁰⁴ pojawiła się recenzja książki „Walka o krzyże Miętne-Włoszczowa 1984”¹⁰⁵.

W ciągu kolejnych trzech lat pojawiają się pojedyncze publikacje nawiązujące do obrony krzyży. Portal „eGarwolin” relacjonował obchody 95-lecia szkoły w Miętnej oraz 35. rocznicy obrony krzyża¹⁰⁶. Oliver Pochwat na stronie „myslpraska.pl”¹⁰⁷ opublikował swego rodzaju felieton opowiadający o obronie krzyża¹⁰⁸. W 2021 r. portal „eGarwolin” oraz „kuriergarwolinski.pl”¹⁰⁹ podały informacje o filmie powstałym z okazji 37. rocznicy wydarzeń w Miętnej¹¹⁰.

W roku 2022 odnaleziono pięć artykułów poświęconych tematyce Miętnej. Poza materiałem opublikowanym na łamach „Naszego Dziennika”¹¹¹, który o obronie krzyża mówi w kontekście problematyki wychowania w szkole, pozostałe umieszczono w mediach lokal-

¹⁰³ *Ziemia wiernych ludzi. Z biskupem siedleckim dr. Kazimierzem Gurdą rozmawia Grzegorz Polak*, „Niedziela” 61(2018) nr 22, s. 20-23.

¹⁰⁴ „Garwolin.org” – portal internetowy o historii powiatu garwolińskiego i okolic. Źródło: <https://garwolin.org/o-nas>, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁰⁵ K. Siarkiewicz, *Walka o krzyże Miętne-Włoszczowa 1984*, <https://garwolin.org/archiwa/15909>, publikacja z dn. 26.11.2018, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁰⁶ A. Grudniak, *Jubileusz 95-lecia ZS Miętne i 35. rocznica Obrony Krzyża*, <https://egarwolin.pl/artukul/jubileusz-95-lecia-zs/780909>, publikacja z dn. 09.10.2019, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁰⁷ „myslpraska.pl” – portal internetowy związany z miesięcznikiem o tematyce historycznej o takiej samej nazwie. Źródło: <https://myslpraska.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁰⁸ O. Pochwat, *Nie było dla Ciebie Chryste miejsca w naszej szkole...*, <https://myslpraska.pl/nie-bylo-dla-ciebie-chryste-miejsca-w-naszej-szkole/>, publikacja z dn. 28.10.2020, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁰⁹ „kuriergarwolinski.pl” – internetowy portal informacyjny o charakterze regionalnym. Źródło: https://kuriergarwolinski.pl/reklama.php?dzial_strony=praca, [dostęp: 29.04.2024].

¹¹⁰ ur, *Film z okazji 37. rocznicy obrony krzyży w Miętnej*, <https://egarwolin.pl/artukul/film-z-okazji-37-rocznicy/1162513>, publikacja z dn. 19.04.2021, [dostęp: 29.04.2024]; FB, *ZS w Miętnej nagrał film z okazji 37. rocznicy obrony krzyży w Miętnej*, <https://kuriergarwolinski.pl/garwolin-19064-zs-w-mietnem-nagrał-film-z-okazji-37-rocznicy-obrony-krzyzy-w-mietnem,2>, publikacja z dn. 19.04.2021, [dostęp: 29.04.2024].

¹¹¹ J. Szarek, *Miejsce dla Chrystusa*, „Nasz Dziennik” 25 (2022) 14 grudnia 2022, s. 13.

nych. Portal „garwolak.pl”¹¹² zamieścił krótką notatkę wspominając 38. rocznicę wydarzeń¹¹³. W podobnym charakterze portal „wŁaskarzewie.pl”¹¹⁴ opublikował artykuł w nieco obszerniejszej formie¹¹⁵. Relację z obchodów rocznicowych zamieściło na swojej stronie¹¹⁶ Starostwo Powiatowe w Garwolinie¹¹⁷ oraz portal „podlasie24.pl”¹¹⁸.

Tematem obrony krzyży zainteresował się portal „Aleteia”¹¹⁹. W 2023 r. ukazał się artykuł przypominający przebieg wydarzeń ubogacony wspomnieniami uczestniczki Bogusławy Gory – ówczesnej nauczycielki języka polskiego¹²⁰. „TV Wschód”¹²¹ na swojej

¹¹² „garwolak.pl” – autorski blog, niekomercyjny. Źródło: <https://garwolak.pl/ale-o-co-chodzi/>, [dostęp: 29.04.2024].

¹¹³ SAD, *W obronie krzyża w Miętnej – 38 rocznica ogłoszenia strajku okupacyjnego*, <https://garwolak.pl/tag/obrona-krzyzy-w-mietnem/>, publikacja z dn. 07.03.2022, [dostęp: 29.04.2024].

¹¹⁴ „wŁaskarzewie.pl” – strona internetowa, portal informacyjny o charakterze regionalnym podejmujący ważne społecznie tematy dla mieszkańców Łaskarzewa i okolicznych terenów. Źródło: <https://wlaskarzewie.pl/o-stronie/>, [dostęp: 30.04.2024].

¹¹⁵ Tenże, *W obronie krzyża w Miętnej – 38 rocznica ogłoszenia strajku okupacyjnego*, <https://wlaskarzewie.pl/2022/03/07/w-obronie-krzyza-w-mietnem-38-rocznica-ogloszenia-strajku-okupacyjnego/>, publikacja z dn. 07.03.2022, [dostęp: 29.04.2024].

¹¹⁶ „Starostwo Powiatowe w Garwolinie” – oficjalna strona internetowa Starostwa Powiatowego w Garwolinie, <https://samorząd.gov.pl/web/powiat-garwolin>, [dostęp: 30.04.2024].

¹¹⁷ ba., *38. rocznica Obrony Krzyża w Miętnej*, <https://samorząd.gov.pl/web/powiat-garwolin/38-rocznica-obrony-krzyza-w-mietnem>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].

¹¹⁸ WJ, *Miętne: jubileusz parafii i rocznica obrony Krzyża*, <http://old.podlasie24.pl//garwolin/kosciol/mietne-jubileusz-parafii-i-rocznica-obrony-krzyza-/zdjecia/-36bdb.html>, publikacja z dn. 30.12.2022, [dostęp: 29.04.2024].

¹¹⁹ „Aleteia” – to portal internetowy powstały w 2013 r., który ukazuje się w siedmiu językach (angielskim, francuskim, portugalskim, hiszpańskim, słoweńskim i polskim). Proponuje czytelnikom chrześcijańską wizję rzeczywistości – zarówno świeckiej, jak i religijnej, wolną od wszelkich wpływów ideologicznych. Źródło: <https://pl.aleteia.org/o-nas/>, [dostęp: 29.04.2014].

¹²⁰ J. Wróblewski, *Kilkuset uczniów z krzyżem naprzeciw oddziału ZOMO z pałkami i psami. Historia zapomnianego strajku w Miętnej*, <https://pl.aleteia.org/2023/03/07/strajk-w-mietnem/>, publikacja z dn. 07.03.2023, [dostęp: 29.04.2024].

¹²¹ „Telewizja Wschód” – jest lokalnym programem telewizyjnym, którego nadawcą i realizatorem jest *Grupa Medialna Wschód*. Jako telewizja kablowa istnieje

stronie umieściła słowo wprowadzenia do materiału filmowego, jak i sam filmik mówiący o pracach Komitetu Organizacyjnego obchodów 40-lecia obrony krzyży¹²². Wspomina również o tym internetowej stronie starostwa powiatowego w Garwolinie¹²³. W tym samym roku „Echo Katolickie” w grudniu opublikowało wspomnienia z wydarzeń w Miętnej w kontekście przeżywanych świąt Bożego Narodzenia¹²⁴.

Duże zainteresowanie Miętnej w przestrzeni medialnej można zauważyć w 40. roku od tamtych wydarzeń. Od stycznia do kwietnia ukazało się 18 pozycji. Wydarzenia przypomniał portal¹²⁵ „scenakultury.pl”¹²⁶ oraz „tmoch.net”¹²⁷ jak również portal history-

w Siedlcach od 1993 r. Program nadawany jest w formie godzinnych bloków programowych powtarzających się przez okres jednego dnia. Źródło: <https://www.tv-wschod.pl/s/21/o-nas>, [dostęp: 30.04.2024].

¹²² A. Lange, *40-lecie obrony krzyża w Miętnej*, <https://www.tv-wschod.pl/artukul/20443,40-lecie-obrony-krzyza-w-mietnem>, publikacja z dn. 05.05.2023, [dostęp: 29.04.2024].

¹²³ ba., *Spotkanie Komitetu Organizacyjnego obchodów 40-lecia obrony krzyża w Miętnej*, <https://samorząd.gov.pl/web/powiat-garwolin/spotkanie-komitetu-organizacyjnego-obchodow-40--lecia-obrony-krzyza-w-mietnem>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].

¹²⁴ JAG, *Niezapomniana lekcja wiary*, „Echo Katolickie” 33 (2023) nr 51-52, <https://echokatolickie.pl/niezapomniana-lekcja-wiary/>, publikacja z dn. 20.12.2023, [dostęp: 29.04.2024].

¹²⁵ „scenakultury.pl” – portal informacyjny prowadzony przez stowarzyszenie *Scena Kultury*, którego misją jest kształtowanie za pośrednictwem sztuki m. in. medium jakim jest film zbiorowej pamięci, ocalenie od zapomnienia i udokumentowanie wolnościowych zmagania Polaków i innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, a także oddanie należnego hołdu bohaterom, świadkom historii, którzy w walce o niepodległość niejednokrotnie ponieśli najwyższą cenę. Źródło: <https://scenakultury.pl/stowarzyszenie-scena-kultury/misja/>, [dostęp: 30.04.2024].

¹²⁶ ba., *40 lat temu młodzież wystąpiła przeciw władzy w obronie wolności, wiary i krzyża w Miętnej*, <https://scenakultury.pl/12928/40-lat-temu-mlodziez-wystapila-przeciw-wladzy-w-obronie-wolnosc-i-wiary-i-krzyza-w-mietnem/>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].

¹²⁷ ba., *40. Rocznica bohaterskiej obrony krzyża w Miętnej k/Garwolina*, <http://tmoch.net/jupgrade/index.php/ciekawe-artykuly/ej-aktualnosci/3116-40-rocznica-bohaterskiej-obrony-krzyza-w-mietnem-k-garwolina.html>, publikacja z dn. 05.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

czny¹²⁸ „dzieje.pl”¹²⁹. Informacje o obronie krzyża w Zespole Szkół Rolniczych zamieścił portal¹³⁰ „przystanekhistoria.pl”¹³¹. We fragmencie został on opublikowany na oficjalnej stronie Instytutu Pamięci Narodowej¹³². Krótką notatkę zamieścił również „Nasz Dziennik”¹³³. Oficjalny serwis miasta Garwolin¹³⁴, przy okazji zaproszenia do udziału w nabożeństwie Drogi Krzyżowej ulicami miasta, przypomniał o 40. rocznicy obrony krzyża¹³⁵. Katolicka Agencja Informacyjna umieściła informację o pielgrzymce na Jasną Górę zorganizowaną z okazji rocznicy¹³⁶. „Echo Katolickie” omawianej tematyce poświęciło głównie 11. numer. Pierwsza strona oraz wstęp do wydania bezpośrednio nawiązują do 40. rocznicy¹³⁷. Ponadto w numerze ukazały się dwa dodat-

¹²⁸ „dzieje.pl” – codzienny serwis historyczny zawierający artykuły, materiały wideo, filmy dokumentalne, fotografie archiwalne, dokumenty i mapy dotyczące głównie historii Polski w XX i XXI w. Źródło: <https://dzieje.pl/aktualnosci/o-portalu>, [dostęp: 29.04.2024].

¹²⁹ G. Majchrzak, *Młodzi w obronie krzyża, czyli strajk w Miętmem*, <https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/mlodzi-w-obronie-krzyza-czyli-strajk-w-mietnem>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹³⁰ „przystanekhistoria.pl” – portal podtrzymujący pamięć o ludziach i ich czynach, które w czasach niewoli przybliżyły do odbudowy niepodległego Państwa Polskiego, a z wolności oraz godności ludzkiej czyniły wartość najwyższą. Wydawany przez Instytut Pamięci Narodowej Centrum Edukacyjne IPN im. Janusza Kurtyki. Źródło: <https://przystanekhistoria.pl/pa2/wolnytekst/21718,Kontakt.html>, [dostęp: 29.04.2024].

¹³¹ A. Hlebowicz, *Młodzież walczy o krzyż*, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/106011,Mlodziej-walczy-o-krzyz.html>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹³² Tenże, <https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/198646,Adam-Hlebowicz-Mlodziej-walczy-o-krzyz.html>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].

¹³³ AB, *Obrona krzyża w Miętmem*, <https://m.naszdziennik.pl/artukul/293928>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹³⁴ „Miasto Garwolin” – oficjalny serwis Miasta Garwolin. Źródło: <https://garwolin.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].

¹³⁵ ba., *40-lecie obrony krzyży w Miętmem*, <https://garwolin.pl/40-lecie-obrony-krzyzy-w-mietnem/>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹³⁶ ks. mw, *Pielgrzymka na Jasną Górę w 40. rocznicę Obrony Krzyża w Miętmem*, <https://www.ekai.pl/pielgrzymka-na-jasna-gore-w-40-rocznice-obrony-krzyza-w-mietnem/>, publikacja z dn. 11.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹³⁷ A. Wawryniuk, *Powstańmy do wiary!*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, <https://echokatolickie.pl/numer/11-2024-1490/>, publikacja z dn. 13.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

kowe artykuły. Publikacja *Doświadczyli mocy krzyża* wypełniona jest wspomnieniami Adama Głodka oraz Anny Mroczek¹³⁸. Natomiast *Wezwanie na dziś* jest relacją pielgrzymki uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętym na Jasną Górę¹³⁹. W kolejnym numerze ukazał się artykuł *Echa Miętego*¹⁴⁰. Zawiera on m.in. fragmenty raportów na temat konfliktu, jakie trafiały do najwyższych władz PRL.

Szerokim echem odbiła się konferencja naukowa zatytułowana: „Zwycięska Obrona Krzyża w Miętym w kontekście historii powszechnej”. Odbiła się ona 23 marca 2024 r. w Siedlcach. Zaproszenie na to wydarzenie opublikował m. in. portal „podlase24.pl”¹⁴¹, który również umieścił relację z konferencji¹⁴². Informacje o niej opublikował również portal¹⁴³ „Vatican News”¹⁴⁴ a za nim portal¹⁴⁵

¹³⁸ JAG, *Doświadczyli mocy krzyża*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, <https://echokatolickie.pl/doswiadczyli-mocy-krzyza/>, publikacja z dn. 13.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹³⁹ JAG, *Wezwanie na dziś*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, <https://echokatolickie.pl/wezwanie-na-dzis/>, publikacja z dn. 13.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁴⁰ G. Welik, *Echa Miętego*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 12, <https://echokatolickie.pl/echa-mietnego/>, publikacja z dn. 20.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁴¹ M. Jabłkowska, *Siedlce: Konferencja „Zwycięska Obrona Krzyża w Miętym w kontekście historii powszechnej”*, <https://siedlce.podlasie24.pl/region/siedlce-konferencja-zwycieska-obrona-krzyza-w-mietnym-w-kontekscie-historii-powszechnej-20240318155222>, publikacja z dn. 18.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁴² M. Weresa, *Ważna lekcja krzyża. 40 lat od wydarzeń w Miętym*, <https://siedlce.podlasie24.pl/kosciol/wazna-lekcja-krzyza-40-lat-od-wydarzen-w-mietnym-20240323152404>, publikacja z dn. 23.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁴³ „Vatican News” - jest nowym systemem informacyjnym Stolicy Apostolskiej. Powstał w 2015 r. jako owoc Motu Proprio Papieża Franciszka, na mocy którego ustanowiono Sekretariat ds. Komunikacji, będący nową dykasterią Kurii Rzymskiej. Źródło: <https://www.vaticannews.va/pl/kim-jestesmy.html>, [dostęp: 30.04.2024].

¹⁴⁴ M. Weresa, <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2024-03/wazna-lekcja-krzyza-40-lat-od-wydarzen-w-mietnym.html>, publikacja z dn. 23.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁴⁵ „Onet.pl” – informacyjno-publicystyczny portal internetowy powstały w 1996 r. Obecnie należący do koncern Ringier Axel Springer Polska. Źródło: <https://www.press.pl/tresc/48321,ringier-axel-springer-media-wykupil-od-tvn-reszta-udzialow-w-onecie>, [dostęp: 29.04.2024].

„Onet”¹⁴⁶. Konferencje relacjonowały także „Echo Katolickie”¹⁴⁷ oraz „Tygodnik Siedlecki”¹⁴⁸.

Poniżej został zaprezentowany układ tabelaryczny ukazujący się artykułów dotyczących obrony krzyża po 1989 r. Ułożone są one chronologicznie i opatrzone komentarzem wskazującym na kategorię materiału prasowego. Dostęp do publikacji internetowych datowany jest na dzień 29.04.2024 r.

data publikacji	Autor, tytuł, źródło	kategoria
17.02.1994 r.	<i>Nie zdejmę Krzyża</i> , „Podlaskie Echo Katolickie” 4 (1994) nr 7, s. 5.	artykuł
27.03.1994 r.	M. Wrzeszcz, <i>Nie zdejmę Krzyża</i> , „Niedziela” 37 (1994) nr 13, s. 3	artykuł z kopią listu ks. Jerzego Popiełuszki
1999 r.	M. Rosłaniec, <i>Rocznicowe Miętne</i> , „Głos Garwolina” 1999, nr 6, s. 24-25.	artykuł
6-7.03.2004 r.	ba., <i>My chcemy Boga</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 16.	fragmenty pamiętnika Wioletty Sosnowskiej
6-7.03.2004 r.	A. Wasak, <i>Nie wiedziałem, że mam tak wartościową młodzież</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 19.	świadczenia uczestników
6-7.03.2004 r.	M. Rutkowska, <i>Stanęli w obronie krzyża. 20. rocznica protestu młodzieży w Miętne</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 16.	artykuł

¹⁴⁶ <https://www.onet.pl/informacje/ppo/bohaterstwo-mlodziezy-polegalo-na-niezwyklej-solidarnosci-i-masowosci-strajku-wskazal/77c5lmh,30bc1058>, publikacja z dn. 23.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁴⁷ JAG, *O wartości trzeba się upominać*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 14, <https://echokatolickie.pl/o-wartosci-trzeba-sie-upominac/>, publikacja z dn. 03.04.2024, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁴⁸ K. Ochino, *Solidarni w obronie wartości. 40. rocznica obrony krzyża w Miętne*, <https://www.tygodniksiedlecki.com/informacja/solidarni-w-obronie-wartosci-40-rocznica-obrony-krzyza-w-mietnem/>, publikacja z dn. 30.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

6-7.03.2004 r.	A. Wasak, <i>Szczęśliwa wina</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 19.	świadczenia nauczycieli
6-7.03.2004 r.	Tenże, <i>Świadczenie wiary</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 17.	wywiad z bp Janem Mazurem
6-7.03.2004 r.	ba., <i>Wzór dla całej Polski</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 16.	fragment homilii i listu ks. Jerzego Popiełuszki
6-7.03.2004 r.	A. Wasak, <i>Zdali egzamin z wiary</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 18.	wywiad z ks. Stanisławem Bieńką
6-7.03.2004 r.	ba., <i>ZOMO przeciwko uczniom</i> , „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 17.	fragment pamiętników Jarosława Maczkowskiego i Wioletty Sosnowskiej
11.03.2004 r.	A. Wasak, <i>W obronie Krzyża. Rocznica wydarzeń w Miętym. Egzamin z wiary</i> , „Podlaskie Echo Katolickie” 14 (2004) nr 10, s.10-11.	artykuł, koronika wydarzeń
09.04.2008 r.	W. Jaroń, <i>O obecność krzyża</i> , „Echo Katolickie” 18 (2008) nr 15, https://echokatolickie.pl/o-obecnosc-krzyza/ .	relacja z uroczystości rocznicowych w Garwolinie i Miętym
01.10.2008 r.	JAG, <i>Prawdziwy pasterz diecezji</i> , „Echo Katolickie” 18 (2008) nr 40, https://echokatolickie.pl/prawdziwy-pasterz-diecezji/ .	artykuł ukazujący postawę bp Jana Mazura
17.03.2009 r.	E. Szmigielska - Jezierska, <i>Nie zdejmę krzyża z mojej ściany</i> , https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/pl/263_6751.html .	artykuł oparty na wspomnieniach ks. Sławomira Żarskiego

22.04.2009 r.	JAG, <i>Chcieli Boga</i> , „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 17, https://echokatolickie.pl/chcieli-boga .	artykuł wspominający wydarzenia
26.04.2009 r.	eł, <i>Miętne k. Garwolina: uroczystości jubileuszowe 25. rocznicy obrony Krzyży</i> , https://www.ekai.pl/mietne-k-garwolina-uroczystosci-jubileuszowe-rocznicy-obrony-krzyzy/ .	relacja z uroczystości rocznicowych, prezentacja wydarzeń z 1984 r.
29.04.2009 r.	EŁ, <i>Wierni krzyżowi</i> , „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 18, https://echokatolickie.pl/wierni-krzyzowi/ .	relacja z uroczystości rocznicowych, kalendarium wydarzeń z 1984 r.
05-06.2009 r.	J. Żaryn, <i>Miętne – współczesna Września</i> , „Biuletyn IPN” 9 (2009) nr 5-6, s. 43-46.	artykuł wspominający wydarzenia
03.06.2009 r.	W. Jaroń, <i>To było historyczne wydarzenie</i> , „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 17, https://echokatolickie.pl/to-bylo-historyczne-wydarzenie/ .	artykuł wspominający wizytę prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Miętne
10.06.2009 r.	P. Sacha, <i>Egzamin dojrzałości</i> , „Gość Niedzielny” 86 (2009) nr 19, s. 46-47.	artykuł wspominający wydarzenia
23.10.2009 r.	ba., <i>Przed władzą nie klękali</i> , https://www.tygodniksiedlecki.com/informacja/przed-wladza-nie-klekneli/ .	artykuł z wypowiedziami uczestników
23.11.2009 r.	B. Fedyszak-Radziejowska, <i>Bez krzyża nie ma wolności</i> , „Gość Niedzielny” 86 (2009) nr 47, https://www.gosc.pl/doc/766019.Bez-krzyza-nie-ma-wolnosci .	felieton

23.11.2009 r.	I. Świerdzewska, <i>Obrona krzyża w Miętym</i> , „Idziemy” 5 (2009) nr 47, https://opoka.org.pl/biblioteka/P/PR/idziemy200947_krzyze .	artykuł z wypowiedziami uczestników
31.12.2009 r.	ba., <i>Normalnemu człowiekowi krzyż nie może przeszkadzać</i> , „Niedziela” 52 (2009), https://m.niedziela.pl/artykul/89132/nd/Normalnemu-czlowiekowi-krzyz-nie-moze .	artykuł z wypowiedziami uczestników
31.12.2009 r.	ba., <i>Zapomniana piosenka, gdzieś pod sercem ukryta</i> , „Niedziela” 52 (2009), https://m.niedziela.pl/artykul/87879/nd/Zapomniana-piosenka-gdzies-pod-sercem .	świadcstwo
31.12.2010 r.	ba., <i>Lekcja z krzyża</i> , „Niedziela” 53 (2010), https://m.niedziela.pl/artykul/92583/nd/Lekcja-z-krzyza .	felieton
27.04.2011 r.	M. Czubak, <i>Na większą chwałę Boga</i> , „Echo Katolickie” 21 (2011) nr 17, https://echokatolickie.pl/na-wieksza-chwale-boga/ .	artykuł wspominający księży biorących udział w wydarzeniach w Miętym
05.12.2013 r.	M. Piłka, <i>Krzyż symbolem wolności</i> , https://wpolityce.pl/polityka/172741-krzyz-s-symbolem-wolnosc-wiara-w-boga-obrona-krzyza-jest-nierozewalnie-zwiazana-z-polskoscia-nie-byloby-przeciez-narodu-polskiego-bez-chrztu-mieszka-i .	artykuł ukazujący szersze tło i kontekst wydarzeń w Miętym
2014 r.	ba., <i>30-sta rocznica obrony Krzyża i Wartości!</i> , http://tmoch.net/jupgrade/index.php/omnie-/mikro-blogowanie/514-qcho-zmienia-si-wiat-krzy-wiecznie-trwaq.html .	artykuł nawiązujący do 30. rocznicy
02.01.2014 r.	A. Wasak, <i>Świadcstwo młodzieży</i> , „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 1, https://echokatolickie.pl/swiadcstwo-mlodziezy/ .	artykuł zawierający świadctwa i wydzielone kalendarium wydarzeń
04.03.2014 r.	J. Pospieszalski, <i>Duma i zobowiązanie</i> , „Niedziela” 57 (2014), https://m.niedziela.pl/artykul/110878/nd/Duma-i-zobowiazanie .	artykuł wspominający wydarzenia

07.03.2014 r.	EŁ, <i>Protest w obronie krzyży w Miętmem - dzień po dniu</i> , https://old.podlasie24.pl/wiadomosci/garwolin/protest-w-obronie-krzyzy-w-mietnem---dzien-po-dniu-11c19.html .	artykuł zawierający kalendarium wydarzeń
14.03.2014 r.	MSz, <i>Obrona krzyża w Miętmem oczami uczestników</i> , https://old.podlasie24.pl/wiadomosci/garwolin/obrona-krzyza-w-mietnem-oczami-uczestnikow-11d79.html .	wprowadzenie do audycji, w której występuje uczestniczka wydarzeń Wioletta Kluczek zd. Sosnowska, krótki opis wydarzeń
02.04.2014 r.	A. Wasak, <i>Eksplzja solidarności zakorzenionej w krzyżu</i> , „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 14, https://echokatolickie.pl/eksplozja-solidarnosci-zakorzenionej-w-krzyzu/ .	artykuł o rezonansie społecznym wydarzeń w Miętmem; zawiera kalendarium wydarzeń
05.04.2014 r.	K. Kawęcki, <i>Miętne - Duma Mazowska. W 30. rocznicę zakończenia strajku szkolnego</i> , https://www.fronda.pl/a/krzysztof-kawecki-mietne-duma-mazowska-w-30-rocznice-zakonczenia-strajku-szkolnego,36173.html .	artykuł wspominający wydarzenia ubogacony wspomnieniami Wioletty Sosnowskiej
07.04.2014 r.	M. Mazurek, <i>30 lat od obrony krzyża w Miętmem</i> , https://wirtualnygarwolin.pl/aktualnoci/63-aktualnoci/4583-30-lat-od-obrony-krzyza-w-mietnem .	relacja z obchodów kolejnej rocznicy

14.04.2014 r.	J. Pospieszalski, <i>W obronie krzyża</i> , Przewodnik Katolicki (2014) nr 15, s. 18-19, https://opoka.org.pl/biblioteka/I/IH/pk201415_mietne.html .	artykuł wspominający wydarzenia, nawiązuje do współczesnej sytuacji
18.04.2014 r.	J. Janusz, <i>Zapłacili cenę za krzyż</i> , https://www.tygodniksiedlecki.com/publicystyka/t24720-zaplacili-cene-za-krzyz-htm/ .	świadcstwo Bogumiły Szeląg – ówczesnej nauczycielki w ZSR w Miętnej
11.06.2014 r.	JAWA, <i>Historia krzyżem pisana</i> , „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 24, https://echokatolickie.pl/historia-krzyzem-pisana/ .	artykuł
29.03.2015 r.	M. Kozubal, <i>Jak uczniowie walczyli o krzyż</i> , https://www.rp.pl/historia/art11873621-jak-uczniowie-walczyli-o-krzyze .	relacja z uroczystości rocznicowych
08.03.2016 r.	ur., <i>Walka o krzyże w Miętnej w „Szafie Kiszczaka”</i> , https://egarwolin.pl/artykul/walka-o-krzyze-w-mietnem/289018 .	nawiązanie do odnalezionych dokumentów po gen. Kiszczaku
12.04.2016 r.	W. Jaroń, <i>Rocznice, które łączy krzyż</i> , „Echo Katolickie” 26 (2016) nr 25, https://echokatolickie.pl/rocznice-ktore-laczy-krzyz/ .	relacja z uroczystości rocznicowych
09.04.2017 r.	pg/mg, <i>Miętne '84. Batalia w obronie krzyża</i> , https://jedyinka.polskieradio.pl/artykul/1749706,Mi%C4%99tne-'84-Batalia-w-obronie-krzy%C5%BCa .	wprowadzenie do audycji o wydarzeniach w Miętnej
27.05.2018 r.	G. Polak, <i>Niezlomne Podlasie</i> , „Niedziela” 61 (2018) nr 21, s. 20-23.	artykuł o 200-leciu diecezji siedleckiej

03.06.2018 r.	<i>Ziemia wiernych ludzi. Z biskupem siedleckim dr. Kazimierzem Gurdą rozmawia Grzegorz Polak</i> , „Niedziela” 61(2018) nr 22, s. 20-23.	wywiad
26.11.2018 r.	K. Siarkiewicz, <i>Walka o krzyże Miętne-Włoszczowa 1984</i> , https://garwolin.org/archiwa/15909 .	recenzja książki
09.10.2019 r.	A. Grudniak, <i>Jubileusz 95-lecia ZS Miętne i 35. rocznica Obrony Krzyża</i> , https://egarwolin.pl/arttykul/jubileusz-95-lecia-zs/780909 .	relacja z uroczystości rocznicowych
28.10.2020 r.	O. Pochwat, <i>Nie było dla Ciebie Chryste miejsca w naszej szkole...</i> , https://myslpraska.pl/nie-bylo-dla-ciebie-chryste-miejsca-w-naszej-szkole/ .	felieton na kanwie wydarzeń w Miętne
19.04.2021 r.	ur, <i>Film z okazji 37. rocznicy obrony krzyży w Miętne</i> , https://egarwolin.pl/arttykul/film-z-okazji-37-rocznicy/1162513 .	informacja o powstałym filmie
19.04.2021 r.	FB, <i>ZS w Miętne nagrał film z okazji 37. rocznicy obrony krzyży w Miętne</i> , https://kuriergarwolinski.pl/garwolin-19064-zs-w-mietnem-nagrał-film-z-okazji-37-rocznicy-obrony-krzyzy-w-mietnem,2 .	informacja o powstałym filmie
2022 r.	ba., <i>38. rocznica Obrony Krzyża w Miętne</i> , https://samorząd.gov.pl/web/powiat-garwolin/38-rocznica-obrony-krzyza-w-mietnem .	relacja z uroczystości rocznicowych
07.03.2022 r.	SAD, <i>W obronie krzyża w Miętne – 38 rocznica ogłoszenia strajku okupacyjnego</i> , https://garwolak.pl/tag/obrona-krzyzy-w-mietnem/ .	wspomnienie kojenie rocznicy
07.03.2022 r.	SAD, <i>W obronie krzyża w Miętne – 38 rocznica ogłoszenia strajku okupacyjnego</i> , https://wlaskarzewie.pl/2022/03/07/w-obronie-krzyza-w-mietnem-38-rocznica-ogloszenia-strajku-okupacyjnego/ .	wspomnienie kojenie rocznicy z opisem wydarzeń
14.12.2022 r.	J. Szarek, <i>Miejsce dla Chrystusa</i> , „Nasz Dziennik” 25 (2022) 14 grudnia 2022, s. 13.	
30.12.2022 r.	WJ, <i>Miętne: jubileusz parafii i rocznica obrony Krzyża</i> , http://old.podlasie24.pl//garwolin/kosciol/mietne-jubileusz-parafii-i-rocznica-obrony-krzyza-/zdjecia/-36bdb.html .	relacja z uroczystości rocznicowych

2023 r.	ba., <i>Spotkanie Komitetu Organizacyjnego obchodów 40-lecia obrony krzyża w Miętym</i> , https://samorząd.gov.pl/web/powiat-garwolin/spotkanie-komitetu-organizacyjnego-obchodow-40-lecia-obrony-krzyza-w-mietnem .	relacja ze spotkania Komitetu Organizacyjnego
07.03.2023 r.	J. Wróblewski, <i>Kilkuset uczniów z krzyżem na przeciw oddziału ZOMO z pałkami i psami. Historia zapomnianego strajku w Miętym</i> , https://pl.aleteia.org/2023/03/07/strajk-w-mietnem/ .	artykuł wspominający wydarzenia ubogacony wspomnieniami Bogusławy Gory
05.05.2023 r.	A. Lange, <i>40-lecie obrony krzyża w Miętym</i> , https://www.tv-wschod.pl/artykul/20443,40-lecie-obrony-krzyza-w-mietnem .	wprowadzenie do materiału filmowego o spotkaniu Komitetu Organizacyjnego
20.12.2023 r.	JAG, <i>Niezapomniana lekcja wiary</i> , „Echo Katolickie” 33 (2023) nr 51-52, https://echokatolickie.pl/niezapomniana-lekcja-wiary/ .	artykuł wspominający wydarzenia w kontekście Bożego Narodzenia
2024 r.	ba., <i>40 lat temu młodzież wystąpiła przeciw władzy w obronie wolności, wiary i krzyża w Miętym</i> , https://scenakultury.pl/12928/40-lat-temu-mlodziez-wystapila-przeciw-wladzy-w-obronie-wolnosci-wiary-i-krzyza-w-mietnem/ .	Fragmenty tekstu Jana Pospieszalskiego z artykułu opublikowanego w 30. rocznicę strajku w Miętym.
05.03.2024 r.	ba., <i>40. Rocznica bohaterskiej obrony krzyża w Miętym k/Garwolina</i> , http://tmoch.net/jupgrade/index.php/ciekawe-artykuly/ej-aktualnosci/3116-40-rocznica-bohaterskiej-obrony-krzyza-w-mietnem-k-garwolina.html .	wspomnienie 40. rocznicy obrony krzyży

07.03.2024 r.	G. Majchrzak, <i>Młodzi w obronie krzyża, czyli strajk w Miętnej</i> , https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/mlodzi-w-obronie-krzyza-czyli-strajk-w-mietnem .	artykuł opisujący wydarzenia
07.03.2024 r.	A. Hlebowicz, <i>Młodzież walczy o krzyż</i> , https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/106011,Mlodziej-walczy-o-krzyz.html .	artykuł opisujący wydarzenia i genezę sporu
2024 r.	A. Hlebowicz, https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/198646,Adam-Hlebowicz-Mlodziej-walczy-o-krzyz.html .	artykuł opisujący wydarzenia i genezę sporu
07.03.2024 r.	AB, <i>Obrona krzyża w Miętnej</i> , https://m.naszdziennik.pl/artykul/293928 .	notatka wspominająca wydarzenia
07.03.2024 r.	ba., <i>40-lecie obrony krzyży w Miętnej</i> , https://garwolin.pl/40-lecie-obrony-krzyzy-w-mietnem/ .	zaproszenie na Drogę Krzyżową, notatka wspominająca wydarzenia
11.03.2024 r.	ks. mw, <i>Pielgrzymka na Jasną Górę w 40. rocznicę Obrony Krzyża w Miętnej</i> , https://www.ekai.pl/pielgrzymka-na-jasna-gore-w-40-rocznice-obrony-krzyza-w-mietnem/ .	relacja z pielgrzymki na Jasną Górę w roku 40. rocznicy
13.03.2024 r.	A. Wawryniuk, <i>Powstańmy do wiary!</i> , „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, https://echokatolickie.pl/numer/11-2024-1490/ .	wstęp do wydania gazety
13.03.2024 r.	JAG, <i>Doświadczyli mocy krzyża</i> , „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, https://echokatolickie.pl/doswiadczyli-mocy-krzyza/ .	artykuł wspominający wydarzenia ze świadectwami uczestników

13.03.2024 r.	JAG, <i>Wezwanie na dziś</i> , „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, https://echokatolickie.pl/wezwanie-na-dzis/ .	relacja z pielgrzymki na Jasną Górę w roku 40. rocznicy
18.03.2024 r.	M. Jabłkowska, <i>Siedlce: Konferencja „Zwycięska Obrona Krzyża w Miętym w kontekście historii powszechnej”</i> , https://siedlce.podlasie24.pl/region/siedlce-konferencja-zwycieska-obrona-krzyza-w-mietnem-w-kontekscie-historii-powszechnej-20240318155222 .	zaproszenie na konferencję
20.03.2024 r.	G. Welik, <i>Echa Miętnego</i> , „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 12, https://echokatolickie.pl/echa-mietnego/ .	wspomnienia wydarzeń z cytatami raportów kierowanych do władz PRL
23.03.2024 r.	M. Weresa, <i>Ważna lekcja krzyża. 40 lat od wydarzeń w Miętym</i> , https://siedlce.podlasie24.pl/kosciol/wazna-lekcja-krzyza-40-lat-od-wydarzen-w-mietnem-20240323152404 .	relacja z konferencji
23.03.2024 r.	M. Weresa, https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2024-03/wazna-lekcja-krzyza-40-lat-od-wydarzen-w-mietnem.html .	relacja z konferencji
23.03.2024 r.	https://www.onet.pl/informacje/ppo/bohaterstwo-mlodziezy-polegalo-na-niezwyklej-solidarnosci-i-masowosci-strajku-wskazal/77c51mh,30bc1058 .	relacja z konferencji
30.03.2024 r.	K. Ochino, <i>Solidarni w obronie wartości. 40. rocznica obrony krzyża w Miętym</i> , https://www.tygodniksiedlecki.com/informacja/solidarni-w-obronie-wartosci-40-rocznica-obrony-krzyza-w-mietnem/ .	relacja z konferencji
03.04.2024 r.	JAG, <i>O wartości trzeba się upominać</i> , „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 14, https://echokatolickie.pl/o-wartosci-trzeba-sie-upominac/ .	relacja z konferencji

4. Podsumowanie

Autor cytowanego powyżej artykułu opublikowanego w 2023 r. na portalu „Aleteia” w tytule używa sformułowania „historia zapomnianego strajku”¹⁴⁹. Wydaje się, że obrona krzyży w Miętnej tak do końca zapomniana nie jest. Wiadome względy ustrojowe nie pozwalały przez blisko 10 lat mówić cokolwiek w przestrzeni medialnej o tamtejszych wydarzeniach. Nieporównywalnie więcej materiałów ukazało się w prasie zagranicznej. W Polsce, począwszy od 1994 r., kiedy to wspomniano 10. rocznicę obrony krzyży widać, jak z roku na rok zainteresowanie tym tematem wzrasta. Niewątpliwie przyczyniały się do tego obchody kolejnych rocznic. W niniejszym artykule omówiono w sumie 89 artykułów pochodzących z 36 publikacji. Pewnie dałoby się i należałoby mówić o Miętnej i osobach uczestniczących w tych wydarzeniach jeszcze więcej. Z pewnością autorzy nie dotarli do wszystkich materiałów. Nie mniej jednak temat Miętnej obecny jest i coraz silniej przedostaje się do świadomości osób zarówno w wymiarze lokalnym jak i ogólnopolskim.

Zaprezentowane materiały zawierają opisy wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych, przyczyny konfliktu, szerszy kontekst walki ówczesnej władzy z obecnością symboli religijnych w przestrzeni publicznej, siłę oddziaływania postawy uczniów i nauczycieli na inne miejsca w Polsce. Artykuły ubogacane są często wypowiedziami i świadectwami uczestników wydarzeń. Nie brakuje również zapowiedzi oraz dziennikarskich relacji z obchodów kolejnych rocznic obrony krzyży. Warto zwrócić uwagę, że pojawia się również stwierdzenie „rocznica powrotu krzyży”¹⁵⁰. W kilku przypadkach wydarzenia z Miętnej stały się tłem i nawiązaniem do współczesnych wydarzeń, jakie działy się w Polsce i Europie.

¹⁴⁹ J. Wróblewski, *Kilkuset uczniów z krzyżem naprzeciw oddziału ZOMO z pałkami i psami. Historia zapomnianego strajku w Miętnej*, <https://pl.aleteia.org/2023/03/07/strajk-w-mietnem/>, publikacja z dn. 07.03.2023, [dostęp: 29.04.2024].

¹⁵⁰ JAWA, *Historia krzyżem pisana*, „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 24, <https://echokatolickie.pl/historia-krzyzem-pisana/>, publikacja z dn. 11.06.2014, [dostęp: 29.04.2024].

Jak widać rok 2024, w którym obchodzona jest 40. rocznica, przyniósł już sporą ilość publikacji. Pozostaje wyrazić nadzieję, że nie zabraknie chętnych autorów do dalszego sięgania po tę historię, upamiętniania tamtych wydarzeń, kultywowania postaw, jakimi odznaczyli się obrońcy krzyża w Miętnej.

BIBLIOGRAFIA

1. Prasa polska (chronologicznie)

- ba., *Rozwój ruchu zawodowego. Stosunki państwo – kościół. Spotkanie z dziennikarzami zagranicznymi*, „Trybuna Ludu” 37 (1984) nr 63, s. 2.
- ba., *Konferencja prasowa rzecznika rządu*, „Życie Warszawy” 41 (1984) nr 63, s. 2.
- ba., *Spotkanie St. Cioska i J. Urbana z korespondentami zagranicznymi*, „Słowo Powszechne” 38 (1984) nr. 55, s. 1-2.
- ba., *Konferencja prasowa rzecznika rządu z 13.III.84. Wypowiedź min. J. Urbana*, „Tygodnik Siedlecki” 5 (1984) nr 12, s. brak.
- ba., *Z konferencji prasowej dla dziennikarzy zagranicznych*, „Polityka” 28 (1984) nr 12, s. 2.
- ba., *Konferencja rzecznika prasowego rządu z dziennikarzami zagranicznymi*, „Trybuna Ludu” 37 (1984) nr 75, s. 2.
- ba., *Konferencja rzecznika rządu dla korespondentów zagranicznych*, „Życie Warszawy” 41 (1984) nr 75, s. 2.
- Juśkiewicz Z., *Komu to potrzebne?*, „Tygodnik Siedlecki” 5 (1984) nr 13, s. brak.
- ba., *Komunikat z posiedzenia Rady Głównej Episkopatu Polski*, „L'Osservatore Romano. Wydanie Polskie” 5 (1984) nr 3, s 23.
- ba., *Jerzy Urban, na konferencji z dziennikarzami zagranicznymi, o nieprawdziwych relacjach z Polski prasy zachodniej*, „Polityka” 28 (1984) nr 14, s. 2.
- Wrzeszcz M., *Nie zdejmę Krzyża*, „Podlaskie Echo Katolickie” 4 (1994) nr 7, s. 5.
- Wrzeszcz M., *Nie zdejmę Krzyża*, „Niedziela” 37 (1994) nr 13, s. 3.
- Rosłaniec M., *Rocznikowe Miętne*, „Głos Garwolina” 1999, nr 6, s. 24-25.
- ba., *My chcemy Boga*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 16.
- Wasak A., *Nie wiedziałem, że mam tak wartościową młodzież*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 19.

- Rutkowska M., *Stanęli w obronie krzyża. 20. rocznica protestu młodzieży w Miętym*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 16.
- Wasak A., *Szczęśliwa wina*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 19.
- Wasak A., *Świadectwo wiary*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 17.
- ba., *Wzór dla całej Polski*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 16.
- Wasak A., *Zdali egzamin z wiary*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 18.
- ba., *ZOMO przeciwko uczniom*, „Nasz Dziennik” 7 (2004) 6-7 marca, s. 17.
- Wasak A., *W obronie Krzyża. Rocznica wydarzeń w Miętym. Egzamin z wiary*, „Podlaskie Echo Katolickie” 14 (2004) nr 10, s.10-11.
- Jaroń W., *O obecność krzyża*, „Echo Katolickie” 18 (2008) nr 15, <https://echokatolickie.pl/o-obecnosc-krzyza/>, publikacja z dn. 09.04.2008, [dostęp: 29.04.2024].
- JAG, *Prawdziwy pasterz diecezji*, „Echo Katolickie” 18 (2008) nr 40, <https://echokatolickie.pl/prawdziwy-pasterz-diecezji/>, publikacja z dn. 01.10.2008, [dostęp: 29.04.2024].
- Szmigielska – Jezierska E., *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*, https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/pl/263_6751.html, publikacja z dn. 17.03.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- JAG, *Chcieli Boga*, „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 17, <https://echokatolickie.pl/chcieli-boga>, publikacja z dn. 22.04.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- eł, *Miętne k. Garwolina: uroczystości jubileuszowe 25. rocznicy obrony Krzyży*, <https://www.ekai.pl/mietne-k-garwolina-uroczystosci-jubileuszowe-rocznicy-obrony-krzyzy/>, publikacja z dn. 26.04.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- EŁ, *Wierni krzyżowi*, „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 18, <https://echokatolickie.pl/wierni-krzyzowi/>, publikacja z dn. 29.04.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- Żaryn J., *Miętne – współczesna Września*, „Biuletyn IPN” 9 (2009) nr 5-6, s. 43-46.
- Jaroń W., *To było historyczne wydarzenie*, „Echo Katolickie”, 19 (2009) nr 17, <https://echokatolickie.pl/to-bylo-historyczne-wydarzenie/>, publikacja z dn. 03.06.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- Sacha P., *Egzamin dojrzałości*, „Gość Niedzielny” 86 (2009) nr 19, s. 46-47.

- ba., *Przed władzą nie klękali*, <https://www.tygodniksiedlecki.com/informacja/przed-wladza-nie-klekneli/>, publikacja z dn. 23.10.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- Fedyszak-Radziejowska B., *Bez krzyża nie ma wolności*, „Gość Niedzielny” 86 (2009) nr 47, <https://www.gosc.pl/doc/766019.Bez-krzyza-nie-ma-wolnosc>, publikacja z dn. 23.11.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- Świerdzewska I., *Obrona krzyża w Miętnej*, „Idziemy” 5 (2009) nr 47, https://opoka.org.pl/biblioteka/P/PR/idziemy200947_krzyze, publikacja z dn. 23.11.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *Normalnemu człowiekowi krzyż nie może przeszkadzać*, „Niedziela” 52 (2009), <https://m.niedziela.pl/arttykul/89132/nd/Normalnemu-czlowiekowi-krzyz-nie-moze>, publikacja z dn. 31.12.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *Zapomniana piosenka, gdzieś pod sercem ukryta*, „Niedziela” 52 (2009), <https://m.niedziela.pl/arttykul/87879/nd/Zapomniana-piosenka-gdzies-pod-sercem>, publikacja z dn. 31.12.2009, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *Lekcja z krzyża*, „Niedziela” 53 (2010), <https://m.niedziela.pl/arttykul/92583/nd/Lekcja-z-krzyza>, publikacja z dn. 31.12.2010, [dostęp: 29.04.2024].
- Czubak M., *Na większą chwałę Boga*, „Echo Katolickie” 21 (2011) nr 17, <https://echokatolickie.pl/na-wieksza-chwale-boga/>, publikacja z dn. 27.04.2011, [dostęp: 29.04.2024].
- Piłka M., *Krzyż symbolem wolności*, <https://wpolityce.pl/polityka/1727-41-krzyz-symbolem-wolnosc-wiara-w-boga-obrona-krzyza-jest-nierozerwalnie-zwiazana-z-polskoscia-nie-byloby-przeciez-narodu-polskiego-bez-chrztu-mieszka-i>, publikacja z dn. 05.12.2013, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *30-sta rocznica obrony Krzyża i Wartości!*, <http://tmoch.net/jupgrade/index.php/o-mnie-/mikro-blogowanie/514-qcho-zmienia-si-wiat-krzy-wiecznie-trwaj.html>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].
- Wasak A., *Świadectwo młodzieży*, „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 1, <https://echokatolickie.pl/swiadectwo-mlodziezy/>, publikacja z dn. 02.01.2014, [dostęp: 29.04.2024].

- Pospieszalski J., *Duma i zobowiązanie*, „Niedziela” 57 (2014), <https://m.niedziela.pl/arttykul/110878/nd/Duma-i-zobowiazanie>, publikacja z dn. 04.03.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- EŁ, *Protest w obronie krzyży w Miętnej - dzień po dniu*, <https://old.podlasie24.pl/wiadomosci/garwolin/protest-w-obronie-krzyzy-w-mietnem---dzien-po-dniu-11c19.html>, publikacja z dn. 07.03.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- MSz, *Obrona krzyża w Miętnej oczami uczestników*, <https://old.podlasie24.pl/wiadomosci/garwolin/obrona-krzyza-w-mietnem-oczami-uczestnikow-11d79.html>, publikacja z dn. 14.03.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- Wasak A., *Eksplozja solidarności zakorzenionej w krzyżu*, „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 14, <https://echokatolickie.pl/eksplozja-solidarnosci-zakorzenionej-w-krzyzu/>, publikacja z dn. 02.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- Kawęcki K., *Miętne - Duma Mazowska. W 30. rocznicę zakończenia strajku szkolnego*, <https://www.fronda.pl/a/krzysztof-kawecki-mietne-duma-mazowska-w-30-rocznice-zakonczenia-strajku-szkolnego,36173.html>, publikacja z dn. 05.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- Mazurek M., *30 lat od obrony krzyża w Miętnej*, <https://wirtualnygarwolin.pl/aktualnoci/63-aktualnoci/4583-30-lat-od-obrony-krzyza-w-mietnem>, publikacja z dn. 07.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- Pospieszalski J., *W obronie krzyża*, Przewodnik Katolicki (2014) nr 15, s. 18-19, https://opoka.org.pl/biblioteka/I/IH/pk201415_mietne.html, publikacja z dn. 14.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- Janusz J., *Zapłacili cenę za krzyż*, <https://www.tygodniksiedlecki.com/publicystyka/t24720-zaplacili-cene-za-krzyz-htm/>, publikacja z dn. 18.04.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- JAWA, *Historia krzyżem pisana*, „Echo Katolickie” 24 (2014) nr 24, <https://echokatolickie.pl/historia-krzyzem-pisana/>, publikacja z dn. 11.06.2014, [dostęp: 29.04.2024].
- Kozubal M., *Jak uczniowie walczyli o krzyże*, <https://www.rp.pl/historia/art11873621-jak-uczniowie-walczyli-o-krzyze>, publikacja z dn. 29.03.2015, [dostęp: 29.04.2024].

- ur., *Walka o krzyże w Miętnej w „Szafie Kiszczaka”*, <https://egarwolin.pl/artukul/walka-o-krzyze-w-mietnem/289018>, publikacja z dn. 08.03.2016, [dostęp: 29.04.2024].
- Jaroń W., *Rocznice, które łączy krzyż*, „Echo Katolickie” 26 (2016) nr 25, <https://echokatolickie.pl/rocznice-ktore-laczy-krzyz/>, publikacja z dn. 12.04.2016, [dostęp: 29.04.2024].
- pg/mg, *Miętne*, 84. *Batalia w obronie krzyża*, <https://jedylnka.polskieradio.pl/artukul/1749706,Mi%C4%99tne-84-Batalia-w-obronie-krzy-%C5%BCa>, publikacja z dn. 09.04.2017, [dostęp: 29.04.2024].
- Polak G., *Niezlomne Podlasie*, „Niedziela” 61 (2018) nr 21, s. 20-23.
- Ziemia wiernych ludzi. Z biskupem siedleckim dr. Kazimierzem Gurdą rozmawia Grzegorz Polak*, „Niedziela” 61(2018) nr 22, s. 20-23.
- Siarkiewicz K., *Walka o krzyże Miętne-Włoszczowa 1984*, <https://garwolin.org/archiwa/15909>, publikacja z dn. 26.11.2018, [dostęp: 29.04.2024].
- Grudniak A., *Jubileusz 95-lecia ZS Miętne i 35. rocznica Obrony Krzyża*, <https://egarwolin.pl/artukul/jubileusz-95-lecia-zs/780909>, publikacja z dn. 09.10.2019, [dostęp: 29.04.2024].
- Pochwat O., *Nie było dla Ciebie Chryste miejsca w naszej szkole...*, <https://myslpraska.pl/nie-bylo-dla-ciebie-chryste-miejsca-w-naszej-szkole/>, publikacja z dn. 28.10.2020, [dostęp: 29.04.2024].
- ur, *Film z okazji 37. rocznicy obrony krzyży w Miętnej*, <https://egarwolin.pl/artukul/film-z-okazji-37-rocznicy/1162513>, publikacja z dn. 19.04.2021, [dostęp: 29.04.2024].
- FB, *ZS w Miętnej nagrał film z okazji 37. rocznicy obrony krzyży w Miętnej*, <https://kuriergarwolinski.pl/garwolin-19064-zs-w-mietnem-nagra-film-z-okazji-37-rocznicy-obrony-krzyzy-w-mietnem,2>, publikacja z dn. 19.04.2021, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *38. rocznica Obrony Krzyża w Miętnej*, <https://samorzad.gov.pl/web/powiat-garwolin/38-rocznica-obrony-krzyza-w-mietnem>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].
- SAD, *W obronie krzyża w Miętnej – 38 rocznica ogłoszenia strajku okupacyjnego*, <https://garwolak.pl/tag/obrona-krzyzy-w-mietnem/>, publikacja z dn. 07.03.2022, [dostęp: 29.04.2024].

- SAD, *W obronie krzyża w Miętnej – 38 rocznica ogłoszenia strajku okupacyjnego*, <https://wlaskarzewie.pl/2022/03/07/w-obronie-krzyza-w-mietnem-38-rocznica-ogloszenia-strajku-okupacyjnego/>, publikacja z dn. 07.03.2022, [dostęp: 29.04.2024].
- Szarek J., *Miejsce dla Chrystusa*, „Nasz Dziennik” 25 (2022) 14 grudnia 2022, s. 13.
- WJ, *Miętne: jubileusz parafii i rocznica obrony Krzyża*, <http://old.podlasie24.pl/garwolin/kosciol/mietne-jubileusz-parafii-i-rocznica-obrony-krzyza-zdjecia/-36bdb.html>, publikacja z dn. 30.12.2022, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *Spotkanie Komitetu Organizacyjnego obchodów 40-lecia obrony krzyża w Miętnej*, <https://samorząd.gov.pl/web/powiat-garwolin/spotkanie-komitetu-organizacyjnego-obchodow-40--lecia-obrony-krzyza-w-mietnem>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].
- Wróblewski J., *Kilkuset uczniów z krzyżem naprzeciw oddziału ZOMO z pałkami i psami. Historia zapomnianego strajku w Miętnej*, <https://pl.aletea.org/2023/03/07/strajk-w-mietnem/>, publikacja z dn. 07.03.2023, [dostęp: 29.04.2024].
- Lange A., *40-lecie obrony krzyża w Miętnej*, <https://www.tv-wschod.pl/artykul/20443,40-lecie-obrony-krzyza-w-mietnem>, publikacja z dn. 05.05.2023, [dostęp: 29.04.2024].
- JAG, *Niezapomniana lekcja wiary*, „Echo Katolickie” 33 (2023) nr 51-52, <https://echokatolickie.pl/niezapomniana-lekcja-wiary/>, publikacja z dn. 20.12.2023, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *40 lat temu młodzież wystąpiła przeciw władzy w obronie wolności, wiary i krzyża w Miętnej*, <https://scenakultury.pl/12928/40-lat-temu-mlodziez-wystapila-przeciw-wladzy-w-obronie-wolnosci-wiary-i-krzyza-w-mietnem/>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *40. Rocznica bohaterskiej obrony krzyża w Miętnej k/Garwolina*, <http://tmoch.net/jupgrade/index.php/ciekawe-artykuly/ej-aktualnosci/311-6-40-rocznica-bohaterskiej-obrony-krzyza-w-mietnem-k-garwolina.html>, publikacja z dn. 05.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

- Majchrzak G., *Młodzi w obronie krzyża, czyli strajk w Miętmem*, <https://dzieje.pl/artykuly-histeryczne/mlodzi-w-obronie-krzyza-czyli-strajk-w-mietnem>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- Hlebowicz A., *Młodzież walczy o krzyż*, <https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/106011,Mlodziej-walczy-o-krzyz.html>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- Hlebowicz A., *Młodzież walczy o krzyż*, <https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/198646,Adam-Hlebowicz-Mlodziej-walczy-o-krzyz.html>, brak daty publikacji, [dostęp: 29.04.2024].
- AB, *Obrona krzyża w Miętmem*, <https://m.naszdziennik.pl/artykul/293928>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- ba., *40-lecie obrony krzyży w Miętmem*, <https://garwolin.pl/40-lecie-obrony-krzyzy-w-mietnem/>, publikacja z dn. 07.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- ks. mw, *Pielgrzymka na Jasną Górę w 40. rocznicę Obrony Krzyża w Miętmem*, <https://www.ekai.pl/pielgrzymka-na-jasna-gore-w-40-rocznice-obrony-krzyza-w-mietnem/>, publikacja z dn. 11.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- Wawryniuk A., *Powstańmy do wiary!*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, <https://echokatolickie.pl/numer/11-2024-1490/>, publikacja z dn. 13.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- JAG, *Doświadczyli mocy krzyża*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, <https://echokatolickie.pl/doswiadczyli-mocy-krzyza/>, publikacja z dn. 13.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- JAG, *Wezwanie na dziś*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 11, <https://echokatolickie.pl/wezwanie-na-dzis/>, publikacja z dn. 13.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- Jabłkowska M., *Siedlce: Konferencja „Zwycięska Obrona Krzyża w Miętmem w kontekście historii powszechnej”*, <https://siedlce.podlasie24.pl/region/siedlce-konferencja-zwycieska-obrona-krzyza-w-mietnem-w-kontekscie-historii-powszechnej-20240318155222>, publikacja z dn. 18.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].

- Welik G., *Echa Miętnej*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 12, <https://echo-katolickie.pl/echa-mietnego/>, publikacja z dn. 20.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- Weresa M., *Ważna lekcja krzyża. 40 lat od wydarzeń w Miętnej*, <https://siedlce.podlasie24.pl/kosciol/wazna-lekcja-krzyza-40-lat-od-wydarzen-w-mietnem-20240323152404>, publikacja z dn. 23.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- Weresa M., <https://www.vaticannews.va/pl/swiat/news/2024-03/wazna-lekcja-krzyza-40-lat-od-wydarzen-w-mietnem.html>, publikacja z dn. 23.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- <https://www.onet.pl/informacje/ppo/bohaterstwo-mlodziezy-polegalo-na-niezwyklej-solidarnosci-i-masowosci-strajku-wskazal/77c5lmh,30bc1058>, publikacja z dn. 23.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- Ochino K., *Solidarni w obronie wartości. 40. rocznica obrony krzyża w Miętnej*, <https://www.tygodniksiedlecki.com/informacja/solidarni-w-obronie-wartosci-40-rocznica-obrony-krzyza-w-mietnem/>, publikacja z dn. 30.03.2024, [dostęp: 29.04.2024].
- JAG, *O wartości trzeba się upominać*, „Echo Katolickie” 34 (2024) nr 14, <https://echokatolickie.pl/o-wartosci-trzeba-sie-upominac/>, publikacja z dn. 03.04.2024, [dostęp: 29.04.2024].

2. Literatura (alfabetycznie)

- Archiwum Państwowe w Siedlcach, *Informacje dotyczące wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej koło Garwolina*, sygnatura 62/785/0/13/1328.
- Archiwum Państwowe w Siedlcach, *Informacje dotyczące wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej koło Garwolina*, sygnatura 62/785/0/13/1328.
- Archiwum Państwowe w Siedlcach, *Materiały dotyczące strajku w Szkole Rolniczej w Miętnej koło Garwolina*, sygnatura 62/785/0/13/1327
- Archiwum Państwowego w Siedlcach: *Organizacja Kościoła Rzymsko - Katolickiego. Sprawa Miętnej*, sygnatura 62/1403/0/9.6/1224.

- Bagieńska-Masiota A., *Prawne podstawy cenzury prasy w okresie stanu wojennego w Polsce (1981-1983)*, „Czasopismo Prawno-historyczne” 64 (2014) nr 2, s. 185-203.
- Chmielewski M., Drożak Ł, Obrona krzyża w Miętmem w prasie zagranicznej – perspektywa medialna, w: *Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu*,, s....
- Czepczyński W., *W obronie krzyża w Miętmem*, „Roczniki Humanistyczne” 54 (2006) z. 2, s. 117-125.
- Dobrołowicz J., Dobrołowicz M., *Krytyczna Analiza Dyskursu i jej zastosowanie w badaniu tekstów prasowych na temat edukacji*, w: *Rzeczywistość i zapis. Problemy badania tekstów w naukach społecznych i humanistycznych*, red. W. Doliński i in., Łódź 2016, s. 199-213.
- Karp H., *Dziennikarz w systemie mediów totalitarnych Polski Ludowej*, „Media-Kultura-Społeczeństwo”, nr 9-10 (2014-2015), s. 52.
- Łatyński M., *Nie paść na kolana. Szkice o opozycji w latach czterdziestych*, Wrocław 2002.
- Opulski R., *Cenzura. Ostatni relikw PRL*, w: <https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/95553,Cenzura-Ostatni-relikw-PRL.html>, brak daty publikacji, [dostęp: 26.04.2024].
- Zawistowski J., *Konflikt na tle krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem k/Garwolina. Praca magisterska napisana pod kierunkiem płk dr Józefy Siemaszkiewicz*, Warszawa 1986.

3. Netografia

- „Aleteia” – <https://pl.aleteia.org/o-nas/>, [dostęp: 29.04.2014].
- „Biuletyn IPN” – <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/biuletyn-ipn>, [dostęp: 29.04.2024].
- „dzieje.pl” – <https://dzieje.pl/aktualnosci/o-portalu>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Echo Katolickie” (dawniej „Podlaskie Echo Katolickie”) – <https://echokatolickie.pl/>, [dostęp: 30.04.2024].
- „eGarwolin.pl” – <https://eGarwolin.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „eKAI.pl” – <https://www.ekai.pl/tag/portals/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Fronda.pl” – <https://www.fronda.pl/a/portals-frondapl-wiceliderem-portali-prawicowych,17318.html>, [dostęp: 29.04.2024].

- „garwolak.pl” – <https://garwolak.pl/ale-o-co-chodzi/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Garwolin.org” – <https://garwolin.org/o-nas>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Gość Niedzielny” – https://www.gosc.pl/O_nas, [dostęp: 29.04.2024].
- „Idziemy” – <http://idziemy.pl/dynamic/o-nas>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Jedynka Polskie Radio” – <https://jedynka.polskieradio.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „kuriergarwolinski.pl” – https://kuriergarwolinski.pl/reklama.php?dzial_strony=praca, [dostęp: 29.04.2024].
- „L’Osservatore Romano” – <https://www.osservatoreromano.va/pl/pages/the-newspaper.html>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Miasto Garwolin” – <https://garwolin.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „myslpraska.pl” – <https://myslpraska.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Nasz Dziennik” – <https://naszdziennik.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Niedziela” – <https://m.niedziela.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Onet.pl” – <https://www.press.pl/tresc/48321,ringier-axel-springer-media-wykupil-od-tvn-reszte-udzialow-w-onecie>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Podlasie24.pl” – <https://diecezja.siedlce.pl/institucje/media-diecezjalne/regionalny-portal-informacyjny-podlasie24/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Polityka” – <https://lubimyczytac.pl/autor/68283/redakcja-tygodnika-polityka>, [dostęp: 30.04.2024].
- „Przewodnik Katolicki” – <https://www.przewodnik-katolicki.pl/O-nas/Historia>, [dostęp: 29.04.2024].
- „przystanekhistoria.pl” – <https://przystanekhistoria.pl/pa2/wolnytekst/21718,Kontakt.html>, [dostęp: 29.04.2024].
- „rp.pl” – <https://www.rp.pl/>, [dostęp: 29.04.2024].
- „Rzeczypospolita” – <https://gremimedia.pl/o-nas.html>, [dostęp: 29.04.2024].
- „scenakultury.pl” – <https://scenakultury.pl/stowarzyszenie-scenakultury/misja/>, [dostęp: 30.04.2024].
- „Słowo Powszechne” – <https://staregazety.pl/pl/p/Slowo-Powszechne-16.09.1953/104091>, [dostęp: 25.04.2024].
- „Starostwo Powiatowe w Garwolinie” – <https://samorzad.gov.pl/web/powiat-garwolin>, [dostęp: 30.04.2024].

- „Telewizja Wschód” – <https://www.tv-wschod.pl/s/21/o-nas>, [dostęp: 30.04.2024].
- „tmoch.net” – <http://tmoch.net/jupgrade/index.php/o-mnie/cv-czyli-tmoch-w-zarysie.html>, [dostęp: 30.04.2024].
- „Trybuna Ludu” – <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/trybuna-ludu>, [dostęp: 25.04.2024].
- „Tygodnik Siedlecki” – https://www.nexto.pl/e-prasa/tygodnik_siedlecki_p1282096.xml, [dostęp: 30.04.2024].
- „Vatican News” – <https://www.vaticannews.va/pl/kim-jestesmy.html>, [dostęp: 30.04.2024].
- „Wirtualny Garwolin” – <https://wirtualnygarwolin.pl/regulamin>, [dostęp: 30.04.2024].
- „wŁaskarzewie.pl” – <https://wlaskarzewie.pl/o-stronie/>, [dostęp: 30.04.2024].
- „wPolityce.pl” – <https://wiadomosci.onet.pl/wpolityce>, [dostęp: 30.04.2024].
- „Życie Warszawy” – <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/zycie-warszawy>, [dostęp: 25.04.2024].

Notki o autorach:

Ks. mgr lic. Marcin Gołębiowski – kapłan diecezji drohiczyńskiej, magister lic. teologii, absolwent Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie, doktorant w Katedrze Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL, wykładowca katechetyki materialnej i szczegółowej, edukacji medialnej oraz j. włoskiego w Wyższym Seminarium Duchownym w Drohiczyźnie, rzecznik prasowy diecezji drohiczyńskiej, dyrektor Centrum Informacji Diecezji Drohiczyńskiej, redaktor odpowiedzialny „Niedzieli Podlaskiej”, dziennikarz Polskiego Radia Białystok, ukończył studia podyplomowe na UKSW w Warszawie w zakresie ochrony danych osobowych w Kościele, Inspektor Ochrony Danych Osobowych Diecezji Drohiczyńskiej. Publikuje na łamach „Niedzieli Podlaskiej” oraz ogólnopolskiego wydania Tygodnika Katolickiego „Niedziela”. Autor scenariuszy katechez dla rodziców w: „Ułożyć życie z Bogiem. Przewodnik do spotkań przed bierzmowaniem”, Kielce 2018.

Ks. mgr lic. Karol Zadrozniak – ksiądz diecezji siedleckiej, magister teologii, absolwent Teologicznego Studium Licencjackiego KUL (specjalizacja: Duszpasterstwo Rodzin), doktorant w Katedrze Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL, wikariusz parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Parczewie – Sanktuarium Matki Bożej Królowej Rodzin. Autor artykułu: *Młodość wiejska wobec propozycji udziału we Mszy św. transmitowanej przez media w okresie pandemii Covid-19 w świetle badań własnych przeprowadzonych w parafii pw. św. Bartłomieja Apostoła w Korytnicy Łaskarszewskiej*, „Teologiczne studia siedleckie” 19 (2022), 133-152. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7844757>.

OBRONA KRZYŻA W MIĘTNEM W ARCHIWACH IPN. PERSPEKTYWA KATECHETYCZNA

Chrześcijaństwo w ciągu wieków było i wciąż jest przedmiotem fascynacji ludzi mądrych i szlachetnych, ale niestety jest również terenem licznych prześladowań i wrogości. Od czasu renesansu w Europie zaczęto intensywnie krzewić humanizm nawiązujący do antycznej kultury greckiej. Na początku wprawdzie nie negowano humanistycznych wartości chrześcijańskich, ale systematycznie pomniejszano sferę religijną i nadprzyrodzoną chrześcijaństwa. Warstwa ideologiczna takiego działania, ukazywała religię chrześcijańską jako wroga postępu, rozwoju człowieka oraz życia społecznego, prowokując konflikt między religią a życiem społeczno-politycznym. Największe urzeczywistnienie tego typu ideologii znalazło swój wyraz w marksizmie i komunizmie oraz postkomunizmie i postmodernizmie. Pod wpływem indoktrynacji ideologii marksistowsko-komunistycznej w krajach pozostających pod jej wpływem próbowano stworzyć nową epokę, swego rodzaju „strefę wolną” od religii, kultury chrześcijańskiej, cywilizacji euroatlantyckiej nasycając rodziny, szkolnictwo, literaturę, muzykę, architekturę, malarstwo, sztukę substancją ateistyczną. System marksistowsko-komunistyczny zakończył się jednak całkowitą klęską, ponieważ był budowany na błędnej antropologii i zakłamaniu.

Taktykę absolutyzacji ateizmu zastosowano również w walce z Narodem Polskim w czasach komunistycznych. Była to walka z tradycją narodową, kulturą, religią, w tym z symbolami religijnymi, które w Polsce

miały ogromne znaczenie tożsamościowe i narodowe. Usuwano krzyże z urzędów, szpitali, przedszkoli, miejsc życia społecznego i kulturalnego, a przede wszystkim ze szkół. Szyderstwo postępowania z krzyżem – można zapytać: trwa nadal czy się powtarza? – bowiem w czasie kiedy jest przygotowywana i pisana ta publikacja, w Polsce mają miejsce zdarzenia podobne do wydarzeń opisanych w dalszej części opracowania, dotyczącego walki z krzyżem i obrony tegoż krzyża. Wojna z krzyżem – wojna z Narodem dokonuje się w nowej odsłonie. Rzeczywistą walkę z krzyżem zmanifestował wojewoda lubelski¹ oraz Prezydent Warszawy².

¹ Ks. dr hab. Piotr Tomasz Goliszek, prof. KUL – Katedra Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary; Instytut Nauk Teologicznych; Wydział Teologii KUL; adres: Al. Unii Lubelskiej 15, 20-950 Lublin; e-mail: piotr.goliszek@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3821-0439>

„Nowy wojewoda lubelski zdjął krzyż. «To standardowe, rutynowe działania, które przyszły mi w pierwszej kolejności do głowy» – tłumaczył swoją decyzję Krzysztof Komorski. Krzyż został usunięty z reprezentacyjnej Sali Kolumnowej urzędu wojewódzkiego. Zdjęcie krzyża ze ściany było jedną z pierwszych decyzji, jakie podjął nowy lubelski wojewoda. W Sali Kolumnowej odbywają się m.in. spotkania świąteczne, uroczystości wręczenia obywatelstwa polskiego i podpisywania umów na dofinansowanie lokalnych inwestycji oraz narady ze służbami. «To normalna czynność. Dla mnie, jako urzędnika, jest czymś zwyczajnym. Nie widzę w tym nic nadzwyczajnego. Są to standardowe, rutynowe działania, które przyszły mi w pierwszej kolejności do głowy po wejściu do tej sali» – powiedział o zdjęciu krzyża Komorski». *Nowy wojewoda lubelski zdjął krzyż*. [online] [dostęp: 07.07.2024]. Dostępny w Internecie: <<https://opoka.org.pl/News/Polska/2023/lublin-krzyz>>

² „Zgodnie z zarządzeniem prezydenta Rafała Trzaskowskiego z 8 maja br. nr 822/2024 w sprawie wprowadzenia standardów równego traktowania w Urzędzie m.st. Warszawy przestrzenie urzędu mają być miejscami neutralnymi religijnie. Wytyczne są wewnętrznymi zaleceniami dla pracowników i zostały sformułowane w załączniku. Są zbiorem 16 zaleceń, które w zamyśle ratusza «mają na celu zapewnienie wzajemnego szacunku, przeciwdziałanie dyskryminacji i sprawienie, by każda mieszkanka i każdy mieszkaniec Warszawy mógł w takim samym stopniu korzystać z miejskich usług». Czytamy w nich że «w budynkach urzędu dostępnych dla osób z zewnątrz oraz podczas wydarzeń organizowanych przez urząd nie eksponuje się w przestrzeni (np. na ścianach, na biurkach) żadnych symboli związanych z określoną religią czy wyznaniem»”. Agnieszka Kurek-Zajączkowska. *Ratusz bez krzyży. Prezydent stolicy wydał zarządzenie dotyczące równego traktowania i neutralności światopoglądowej warszawskich urzędów*. [online] [dostęp: 07.07.2024]. Dostępny w Internecie: <<https://warszawa.gosc.pl/doc/8807030.Ratusz-bez-krzyzy>>

Dla całości historycznej narracji oraz poznania historycznej parady wojny z Narodem Polskim – wojny z krzyżem, która znów się powtarza, istnieje pilna konieczność naukowego opracowania wydarzeń w 40-lecie Zwycięskiej Obrony Chrystusowego Krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej 1984-2024. Specyfika poniższego studium domagała się zastosowania kilku działań, które jednocześnie wyznaczały poszczególne etapy pracy badawczej, aby wyjaśnić jak w materiałach posiedzeń biura politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych opisywana była obrona krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej na terenie diecezji siedleckiej. Horyzont scalający całość stanowiła metoda historyczna. Kolejne kroki badawcze w studium obejmowały następujące czynności metodologiczne, podczas których posłużono się następującymi metodami:

1. Metodą hermeneutyczną źródeł, głównie dokumentów biura politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, kluczowych z punktu widzenia danych faktograficznych, ze szczególnym uwzględnieniem interpretacji ideologicznej, relacjonujących ówczesne wydarzenia funkcjonariuszy państwowych.
2. Metodą analizy pozwalającą na ocenę wydarzeń, faktów, zjawisk i działań uczniów, rodziców, nauczycieli, duchownych zaangażowanych w obronę krzyża, a także postępowania funkcjonariuszy władzy reżimowej.
3. Metodą komparatystyczną (porównawczą) umożliwiającą ocenę przebiegu obrony krzyży, obrony tożsamości chrześcijańsko-narodowej, obrony wiary i religijności oraz obrony godności osoby ludzkiej jej praw wolnościowych, personalno-humanistycznych, kulturowych i patriotycznych.
4. Metodą syntetyczną polegającą na redakcji tekstu, który został zanalizowany, oceniony i zsyntetyzowany. Pozwoliła on na pisemne opracowanie wyników badań i ujawnienie ich w formie wniosku w końcowej części opracowania.

Aby odpowiednio wskazać na perspektywę katechetyczną obrony krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem na podstawie dokumentów biura politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych pochodzących ze zbiorów Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej zostały opracowane następujące zagadnienia. Najpierw opisano restrykcje władz komunistycznych PRL wobec nauczania religii w szkołach i nauczycieli religii oraz wobec krzyży w szkołach po 1945 roku. Następnie ukazano rozdział Kościoła od państwa i szkoły od Kościoła na podstawie danych zawartych w dokumentach biura politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Wreszcie ukazano perspektywę katechetyczną wydarzeń związanych ze zwycięską obroną krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem. W zakończeniu jako wniosek opisanych wydarzeń związanych z obroną krzyża wskazano na hermeneutyczną wartość poznania historycznego.

1. Władze komunistyczne wobec krzyży w szkołach po 1945 roku

Transformacja społeczno-polityczna – dokonująca w oparciu o przeobrażenie od totalitaryzmu komunistycznego (PRL) do demokracji liberalnej w czasach III Rzeczypospolitej, posiadała liczne okresy dramatycznej walki o poszanowanie podstawowych praw wolnościowych w tym o zapewnienie edukacji opartej na poszanowaniu wychowania tworzonoego na fundamentalnych wartościach nie tylko religijnych, lecz także etycznych, zakorzenionych w kulturze i dziedzictwie chrześcijańskim.

Po zerwaniu 12 października 1945 roku przez władze komunistyczne *Konkordatu* z 1925 roku, nauczanie religii w szkole było najpierw atakowane, a następnie stopniowo eliminowane z przestrzeni polskich szkół publicznych. W tym czasie szykanowano księży i katechetów, usuwano krzyże oraz inne emblematy religijne z budynków szkolnych, przedszkolnych, domów dziecka, szpitali i zakładów pracy³. „Władze komunistycz-

³ Zob. J. Żaryn, *Obok Miętneho...*, w: *Obrona krzyża w Miętmem. Wspomnienie, dokumenty, relacje*, red. A. Wasak, B. Wawer, Radom 2024, s. 129-130.

ne dążyły do zmiany tożsamości kulturowej narodu przez narzucenie młodemu pokoleniu ideologii ateistycznej w miejsce religii”⁴.

Znamienny dla okresu Polski Rzeczypospolitej Ludowej jest fakt, że proces ateizacji przestrzeni życia społecznego i kulturalnego koncentrował się początkowo na instytucjach wychowawczych. Była to laicyzacja zaplanowana, kierowana według ściśle opracowanej strategii, rozumiana jako praktyczna ateizacja oparta na programie nauczania i wychowania młodego pokolenia w duchu tzw. światopoglądu naukowego⁵. Dlatego też wielokrotnie biskupi polscy przestrzegali młodzież przed skutkami praktycznego zastosowania filozofii materialistycznej narzucanej przez komunistyczne władze PRL. Biskupi zdecydowanie wyjaśniali, że nadszedł czas obrony świadomości człowieka. „Wam droga młodzieży polska, przypada zaszczytne zadanie ratować zasady i praktykę moralności chrześcijańskiej we własnym życiu i w swoim otoczeniu. Głównie moralną i szlachetną postawą życiową dowieść macie, że nie ulegacie pokusom materializmu. (...) Bądźcie czystego serca”⁶.

Periodyzację przebiegu kształtowania się wzajemnych stosunków pomiędzy państwem a Kościołem w Polsce ukazują daty oraz fakty o szczególnym i kluczowym znaczeniu. Można więc wyróżnić w początkowych latach intensywnego totalitaryzmu komunistycznego następujące okresy:

1. Okres pierwszy 1944-1950 – czas od Manifestu PKWN do *Porozumienia* między rządem a Episkopatem Polski z 14 kwietnia 1950 roku. Jest to pierwsza próba konfrontacji dwóch światopoglądów.
2. Okres drugi 1950-1953 – etap trudnej współpracy na gruncie zawartego *Porozumienia*, z tendencją do narastających nieporozu-

⁴ J. Krukowski, *Religia w edukacji publicznej w państwach Unii Europejskiej. Panorama systemów*. w: *Religia i etyka w edukacji publicznej*, red. Józef Krukowski, Paweł Sobczyk, Michał Poniatowski, Warszawa 2014, s. 41.

⁵ P. Goliszek, *Nauczanie religii w polskich przedszkolach i szkołach publicznych*, „Teki Komisji Prawniczej” 13(2020) nr 2 s. 178-180.

⁶ *Do katolickiej młodzieży polskiej*, List Episkopatu Polski, Kraków 15.04.1948 r. w: *Listy pasterskie Episkopatu Polski 1945-1974*, Paris s. 63-67.

mień i restrykcji, aż do historycznego listu Episkopatu Polski – *Non possumus*.

3. Okres trzeci 1953-1956 – etap gwałtownej nagonki, terroru i silnej ingerencji państwa PRL w sprawę Kościoła.
4. Okres czwarty 1956-1970 – rozpoczęty powrotem Prymasa Stefana Wyszyńskiego do swobodnego pełnienia funkcji w Kościele i odnowienie *Porozumienia*. Jednocześnie jest to czas laicyzacji społeczeństwa i sekularyzacji życia publicznego, wyrażającej się między innymi usunięciem religii ze szkół, utrudnieniami w katechizacji przykościelnej, cenzurze itp.⁷.

Mimo zdecydowanych wysiłków Episkopatu Polski w postaci listów pasterskich i komunikatów kierowanych do wiernych, a także listów i protestów kierowanych do władz państwowych, w okresie totalitarnego systemu komunistycznego, systematycznie podejmowano liczne działania utrudniające i uniemożliwiające Kościołowi chrześcijańskie wychowanie dzieci i młodzieży. Kościół mimo tych przeciwności podejmował kolejne próby pokojowego uregulowania narastających ciągle kwestii spornych wynikających z nieprzychylności panującej władzy ludowej. Jednakże wszelkie próby porozumienia były niszczone; były to czasy terroru politycznego, zniewolenia wszelkich instytucji społecznych i łamania prawa. Współpraca i dialog były niezmiernie trudne i skomplikowane.

Władze komunistyczne przekonywały, że szkoła powinna służyć ustrojowi i nowoczesnej ideologii ateistycznej. Niezależność Kościoła w zakresie wykonywania funkcji religijnych i wolności sumienia oraz wyznania otrzymały wprawdzie gwarancje konstytucyjne w uchwalonej 22 lipca 1952 roku Konstytucji PRL, jednak wolność religijna w Polsce, którą władza formalnie gwarantowała praktycznie nie istniała⁸.

⁷ Por. S. Wójcik. *Katechizacja w warunkach systemu totalitarnego*, Wrocław 1995, s. 81-82.

⁸ P. Goliszek, *Polityka władz komunistycznych wobec katechezy po 1945 roku*, w: tenże, *Naczelne idee programu nauki religii z 1958 roku*, w: *Programy nauczania*

W kolejnych latach utrudnienia narastały coraz bardziej, restrykcje władz komunistycznych nasilały się, polecono usuwać znaki oraz emblematy religijne ze szkół. Akcja zdejmowania krzyży budynkach szkolnych przybrała na sile po wydaniu Okólnika Ministerstwa Oświaty z 4 sierpnia 1985 roku w sprawie przestrzegania zasad świeckości szkoły⁹.

Dla merytorycznego porządku należy podać, że od początku panowania powojennego reżimu komunistycznego, cyklicznie co jakiś czas usuwano krzyże z polskich szkół.

Fala I. rok 1948 – główny atak nastąpił w szkołach na górnym Śląsku. Rozpoczęła się akcja zdejmowania i wynoszenia krzyży ze szkół. Komunistyczna operacja napotkała zdecydowany opór ze strony uczniów i rodziców. Uczniowie posługiwali się różnymi formami protestu. W tym samym czasie trwała kampania usuwania nauczania religii z szkół. „Na Śląsku społeczeństwo zareagowało bezprecedensowo – zebrano ponad 100 tys. podpisów pod petycją do Rady Państwa w obronie krzyży i religii w szkołach”¹⁰.

Fala II. rok 1958 – po tzw. „odwilży”, czyli „porozumienie” z 1950 roku i „małe porozumienie” z 1956 roku pomiędzy władczą kościelną i polityczną nie dokonały normalizacji wzajemnych stosunków. Szybko okazało się, że porozumienia są odmiennie interpretowane przez obie strony. Granica między tym, co jeszcze możliwe do zaakceptowania, a tym, co już nie, była trudno uchwytna i ustawicznie przez władze naruszana¹¹.

religii i katechetyczne (1920-2020), red. R. Ceglarek, K. Misiaszek, A. Wołkiewicz, Częstochowa 2021, s. 218-219.

⁹ Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty 1958 r. nr 9, poz. 123. „Stwierdzone zostały liczne wypadki niewłaściwego interpretowania świeckiego charakteru szkoły, bądź też nawet wyraźnego naruszania tej zasady i niezachowywania warunków gwarantujących na terenie szkoły pełną tolerancję. Do tych przejawów zaliczyć należy takie fakty jak dekorowanie pomieszczeń szkolnych emblematami religijnymi, odmawianie modlitw przed lub po lekcjach przedmiotów obowiązkowych, uczestnictwo niektórych nauczycieli i wychowawców w organizowaniu udziału młodzieży szkolnej w nabożeństwach i pielgrzymkach”.

¹⁰ S. Siwek, *Szkolna droga krzyżowa*, „Do Rzeczy” 567(2024) nr 9 s. 56.

¹¹ Por. S. Wójcik, *Katechizacja w warunkach systemu totalitarnego*, Wrocław 1995, s. 68-69.

Podjęto ponownie w 1958 r. liczne zorganizowane silne operacje zdejmowania i usuwania krzyży ze szkół. Kulminacja akcji ofensywnie nastąpiła w 1966 roku podczas przygotowań do uroczystych obchodów tysiąclecia Chrztu Polski.

Fala III. rok 1983-1984 – po formalnym zniesieniu stanu wojennego w 1983 roku; po najgłośniejszej zbrodni aparatu władz komunistycznych PRL dokonanej na 19 letnim maturzyście Grzegorzu Przemysku o czym dowiedzieli się Polacy w całym kraju; po bardzo ważnym wydarzeniu jakim była II pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do polski 16-23 czerwca 1983 roku, przerażone władze totalitarnego systemu komunistycznego nauczaniem papieża Jana Pawła II oraz jego wpływem na młodzież, przytępiły do ponownego zdecydowanego przywracania świeckiego charakteru szkół¹². Po wakacjach u progu nowego roku szkolnego 1983/1984 młodzież w wielu szkołach spotkała się z szeroko zakrojoną akcją zdejmowania i usuwania krzyży¹³. Protesty, strajki okupacyjne, demonstracje, słowem „wojna o krzyże” przetaczały się po całej Polsce od jesieni 1983 do grudnia 1984, z których najbardziej wymowne i zdecydowane były w Zespole Szkół Zawodowych we Włoszczowie oraz w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej¹⁴.

Wprawdzie merytoryczna całość artykułu dotyczy obrony krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej na terenie diecezji siedleckiej, to jednak warto przywołać kilka faktów z sąsiedniej diecezji lubelskiej, gdzie w tym samym czasie również, pod wpływem władz komunistycznych trwała akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych. Z dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego Lubelskiego można dowie-

¹² „Przywracanie stanu pierwotnego powinno w każdej sytuacji odbywać się bez powodowania konfliktów”. *Notatka o stosunkach państwo – Kościół w okresie stanu wojennego*, Warszawa, styczeń 1992, w: *Stan wojenny w dokumentach władz PRL (1980-1983)*, wybór, wstęp i opracowanie, B. Kopka, G. Majchrzak, Warszawa 2001, s. 159-160.

¹³ „Dyrektorzy szkół otrzymywali w tej sprawie surowe instrukcje od władz oświatowych”. T. Bochwic, *Narodziny i działalności Solidarności Oświaty i Wychowania 1980-1989*, Warszawa 2000, s. 209.

¹⁴ Por. S. Siwek, *Szkolna droga krzyżowa*, „Do Rzeczy” 567(2024) nr 9 s. 56-57.

dzieć się, że do obrony krzyży w szkołach natychmiast i zdecydowanie włączył się ówczesny biskup diecezji lubelskiej ks. bp. prof. dr hab. Bolesław Pylak. W sposób stanowczy ksiądz biskup interweniował w piśmie skierowanym do prof. Jerzego Kuberskiego, Ministra, Kierownika Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie, „aby dyrektorzy szkół zaprzestali zmuszania dzieci i nauczycieli do zdejmowania krzyży z sal szkolnych i gwałcenia ich religijnych przekonań”¹⁵.

W dokumencie *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych* Archiwum Archidiecezjalnego Lubelskiego znajdują się również informacje ze szczegółowym opisem operacji usuwania krzyży w budynkach szkolnych na terenie ówczesnej diecezji lubelskiej¹⁶. Na podstawie danych archiwum zostaną przywołane niektóre wydarzenia zdejmowania krzyży w szkołach w następujących parafiach i miejscowościach: w Leszchanach parafii Kumów i Drewniakach parafii Kraśniczyn woj. chełmskie¹⁷. W Szkole Podstawowej nr 4 w Puławach na terenie parafii pw. Św. Józefa w Puławach, o czym pisemnie poinformował Kurię Biskupią w Lublinie, Proboszcz Parafii ks. Ryszard Kościk (Puławy 08.03.1982)¹⁸. „W Szkole Podstawowej w Boiskach usunięto Krzyże w dniach 19 lub 20 lutego 1982r. Powiadomił mnie o tym sam dyrektor szkoły z płaczem, że musiał to zrobić, bo mu kazano” – pisał w informacji przesłanej do Kurii Biskupiej w Lublinie ks. J. Urban Proboszcz Parafii Rzymsko-Katolickiej Zwiastowania NMP w Boiskach (Boiska

¹⁵ AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych, Interwencja Księdza Biskupa Lubelskiego w Urzędzie do spraw Wyznań, Pismo Biskupa Lubelskiego Ks. B. Pylaka do Prof. Jerzego Kuberskiego, Ministra, Kierownika Urzędu do Spraw Wyznań w Warszawie*, k. 6.

¹⁶ Do roku 1992 diecezja lubelska obejmowała tereny, które po reformie administracyjnej Kościoła w Polsce, decyzją Ojca Świętego Jana Pawła II na mocy bulli papieskiej „Totus Tuus Poloniae Populus” z dnia 25 marca 1992 roku, weszły w skład nowo utworzonej diecezji zamojsko-lubaczowskiej (10 dekanatów) oraz diecezji sandomierskiej (2 dekanaty).

¹⁷ AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych*, k. 5.

¹⁸ AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych*, k. 9. Powiadomienie o tym wydarzeniu do Sekretariatu Episkopatu Polski 12.03.1982r. wysłał bp Zygmunt Kamiński. Zob. tamże, AAL, Sygn: Dz III 429, k. 11.

10.03.1982r.)¹⁹. Ponadto krzyże zdjęto w styczniu 1982 roku w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Szczebrzeszynie. Informacja o tym incydencie została przesłana do Kurii Biskupiej w Lublinie przez ks. Janusza Bogdańskiego Rektora Kościoła św. Katarzyny w Szczebrzeszynie (Szczebrzeszyn 17.03.1982)²⁰. W Zespole Szkół Elektrycznych w Lublinie, ul. Wojciechowska 38, krzyże zdjęto pod osłoną nocy z 22 marca na 23 marca 1982 roku. Szkoła znajdowała się na terenie Parafii Niepokalanego Serca Maryi, Al. Kraśnicka 76. Informację przesłał do Kurii Biskupiej w Lublinie O. Apoloniusz Leśniewski OFMCap.²¹. Powiadomienie o akcji usuwania krzyży w Szkole Podstawowej w Bełżycach przesłał do Kurii Biskupiej w Lublinie ks. Czesław Przech Proboszcz Parafii (Bełżyce 27.03.1982r.)²². „W szkole na Karkowskim Przedmieściu par. Krasnystaw zostały zdjęte krzyże z sal lekcyjnych na początku roku szkolnego 1982/1983” – napisał w informacji przesłanej do Kurii Biskupiej w Lublinie ks. Piotr Kimak proboszcz parafii pw. Św. Franciszka²³. Interesującą informację można odnaleźć w sprawozdaniu Diecezjalnego Wizytatora Nauki Religii ks. A. Gorzandta, dotyczącego ankiety nadesłanej przez Księżę Dziekanów Diecezji Lubelskiej na temat usuwania krzyży ze szkół (11.11.1983r.). „Krzyże najczęściej były zdejmowane przy okazji remontów lub w niewyjaśnionych okolicznościach. Zależało więc na cichym i dyskretnym przeprowadzeniu akcji. Należy jednak odnotować dość liczny udział dyrektorów szkół

¹⁹ AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych*, k. 10. Powiadomienie o tym wydarzeniu do Sekretariatu Episkopatu Polski 12.03.1982r. wysłał bp Zygmunt Kamiński. Zob. tamże, AAL, Sygn: Dz III 429, k. 12.

²⁰ AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych*, k. 13.

²¹ AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych*, k. 15.

²² AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych*, k. 18.

²³ AAL, Sygn: Dz III 429, *Akcja zdejmowania krzyży w budynkach szkolnych*, k. 19. Powiadomienie o tym wydarzeniu do Sekretariatu Episkopatu Polski 12.03.1982r. wysłał bp Zygmunt Kamiński. Zob. tamże, AAL, Sygn: Dz III 429, k. 20.

i nauczycieli, którzy publicznie nakazywali zdjęcie krzyża lub osobiście zdejmowali”²⁴.

2. Rozdział Kościoła od państwa i szkoły od Kościoła

Założenia ideologii ateistycznej oraz ich realizacja przez władze komunistyczne były systemowo przygotowywane i omawiane podczas posiedzeń Biura Politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Z teczki „Materiały przekazane przez KC PZPR (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Gabinet Ministra) Archiwum MSW nr 17/IX/209 t. 26, w dokumencie „Węzłowe problemy umacniania państwa, rozwoju demokracji socjalistycznej, utrwalania praworządności, ładu i dyscypliny społecznej” (Projekt referatu Biura Politycznego KC PZPR na XVII plenum /do wcześniejszego rozesłania uczestnikom posiedzenia/²⁵ w rozdziale „Rozwój socjalistycznego ludowładztwa” w punkcie 7 „Państwo - Kościół” dowiadujemy się o komunistycznych założeniach że, „Polska Ludowa jest państwem świeckim. Rozdzielenie Kościoła od państwa i szkoły od Kościoła to trwały dorobek demokratycznej kultury społecznej” oraz „Świeckość państwa i jego instytucji, włącznie z oświatowymi, jest zasadą nienaruszalną”²⁶. Powyższe doku-

²⁴ AAL, Teczka: Wydział ds. Wychowania Katolickiego w Lublinie. Nabytki. Protokół z 22.05.2019 r. w. dz. 4/105/2019 pozycja 4. *Krzyże w szkołach od 1983 do 1984* (całość).

²⁵ Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych – Gabinet Ministra*, Sygnatura AIPN BU 1585/1272 k. 7.

²⁶ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Węzłowe problemy umacniania państwa, rozwoju demokracji socjalistycznej, utrwalania praworządności, ładu i dyscypliny społecznej*, k. 34. „Polska Ludowa jest państwem świeckim. Rozdzielenie Kościoła od państwa i szkoły od Kościoła to trwały dorobek demokratycznej kultury społecznej. Przejęliśmy to postępowe dziedzictwo, wzbogacając je w warunkach socjalizmu o rzeczywistą realizacją zasady równości wyznań i obywateli, bez względu na ich postawę wobec religii, o konsekwencje w krzewieniu zasady tolerancji światopoglądowej. Świeckość państwa i jego instytucji, włącznie z oświatowymi, jest zasadą nienaruszalną. Stanowi sprawdzoną postępową normę życia społecznego. Jej źródła to jedność celów ludzi pracy, wspólnota ich podstawowych interesów, której w niczym nie naruszają i nie zmieniają linie różnic światopoglądowych”. AIPN BU 1585/1272, k. 34.

menty dostarczają informacji, że mimo szeroko zakrojonego postępowania narzucania świeckiego charakteru szkołom, wśród społeczeństwa polskiego, a zwłaszcza wśród młodzieży szkół średnich, trwał zdecydowany opór przeciw systemowej ateizacji. Ówczesna władza ubolewała, że „za wiedzą i zgodą, często z inspiracji osób duchownych, emblematy czy symbole religijne wykorzystywane są dla zgoła niereligijnych celów. Pielgrzymki i spotkania, na których śpiewa się nie modlitwy, lecz antypaństwowe pieśni, polityczne obrzędy odprawiane przy ołtarzach przez świeckich wiczych, którzy zamiast ewangelii miłości głoszą ewangelię nienawiści, eksponowanie emblematów opozycji i kolportaż nielegalnych wydawnictw w niektórych obiektach sakralnych, to działanie bezprawne”²⁷. W uwagach do projektu referatu na XVII Plenum KC PZPR opracowanych w Departamencie IV notorycznie oskarżani są księża, o których w dokumencie znajdujemy następującą notatkę, że „na siłę wprowadzają z powrotem krzyże do szkół, zmierzając w ten sposób do zanegowania zasady świeckości szkoły (...). Podjęte ostatnio działania niektórych biskupów i księży świadczą, iż Kościół niezbyt łatwo odstąpi od dalszego sakralizowania obiektów użyteczności publicznej”²⁸. Władze partyjne były świadome, że młodzież, ich rodzice, kapłani z odwagą będą się upominać o poszanowanie ich przekonań wyrażanych poprzez obecność symboli religijnych w placówkach oświatowych i miejscach pracy.

W materiałach przekazanych przez KC PZPR (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych) w dokumencie „Informacja dotycząca działalności Kościoła Katolickiego wśród młodzieży” opracowanym w Departamen-

²⁷ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Węzłowe problemy umacniania państwa, rozwoju demokracji socjalistycznej, utrwalania praworządności, ładu i dyscypliny społecznej*, k. 36.

²⁸ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Węzłowe problemy umacniania państwa, rozwoju demokracji socjalistycznej, utrwalania praworządności, ładu i dyscypliny społecznej*, k. 98. „Wychowanie młodzieży Należy zaczynać od wychowania i kształcenia nauczycieli. Szkoły pedagogiczne średniego i wyższego stopnia winne prowadzić bardziej staranną selekcję, żeby spośród przyjętych eliminować kandydatów ze środowisk klerykalnych i dewocyjnych”. Tamże, k. 98-99.

cie III znajdują się informacje, które świadczą o zdecydowanej obronie krzyży w szkołach. „Jednym z zewnętrznych przejawów oficjalnego wejścia kościoła na teren szkoły jest nasilająca się od sierpnia 1980 roku akcja sakralizacji szkół i placówek oświatowo-wychowawczych. W zdecydowanej większości przypadków inspiratorami tych akcji są księża, którzy wywierają naciski na dzieci i młodzież, aby ci zawieszali krzyże w klasach lekcyjnych, internatach itp. (...) Mają też miejsce przypadki na współstrajkowego zachowania się uczniów domagających się zawieszania krzyży w szkołach, nauczania w nich religii i odmawiania modlitw przed lekcjami. Wszystkie tego typu akcje odbywają się w wyniku inspiracji kleru oraz rodziców. Niektórzy księża podczas publicznych wystąpień nawiązują do potrzeby wieszania krzyży w szkołach i apelują do rodziców oraz dzieci, aby podejmowali działania w tym kierunku, podważając w ten sposób zasadę świeckości szkół i naruszając ustawę wyrażającą konstytucyjną zasadę rozdziału kościoła (kościół - pisownia oryginalna) od państwa”²⁹.

Z informacji „w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły” (25 IX 1984r. Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR) wynika, że ogólne zasady świeckości szkoły były przestrzegane w latach 1960-1980 powszechnie. Naruszenie zasad świeckości szkoły miały charakter incydentalny. Natomiast na przełomie 1980/1981 roku nasiliły się odważne działania uczniów i rodziców „umieszczania emblematów religijnych” w szkołach i placówkach wychowawczo-oświatowych. „Akcja sakralizacji szkół odbywała się najczęściej z inspiracji kleru i inicjatywy aktywistów b. [byłej] „Solidarności”, a na wsi klerykalnych elementów b. „Solidarności rolników indywidualnych”. Odbywało się to przeważnie w formie moralnego nacisku na dzieci i młodzież. Nierzadko w formie bezpośredniego udziału księży, którzy nadawali ceremonii zawieszania emblematów religijnych charakter manifestacyjny. Księża, prawie powszechnie zachęcali rodziców do

²⁹ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja dotycząca działalności Kościoła Katolickiego wśród młodzieży*, k. 160.

podejmowania tej sprawy, pomagali formułować postulaty i kategoryczne żądania”³⁰.

Powyższy dokument wskazuje najbardziej aktywne województwa Polski południowo wschodniej, wschodniej i centralnej spośród których wymienia min. bielsko-podlaskie i siedleckie³¹, w których organizowano uroczyste akty poświęcenia krzyży w trakcie nabożeństw, a także manifestacyjne przejścia do szkół, gdzie „dokonywano zawieszania emblematów”³². Dokument typowym językiem ówczesnej władzy wskazuje inicjatorów obrony krzyży w szkołach. „Głównym źródłem nacisku moralnego i religijnego na młodzież, nauczycieli i rodziców byli i są ekstremalni przedstawiciele kleru, których nie brakuje w wielu parafiach naszego kraju. Lista najbardziej zaciętych, nie liczących się z niczym, używających epitetów pod adresem władz, wściekle atakujących każdy przejaw tolerancji humanizmu w Polsce księży liczy kilkadziesiąt osób. W wyniku zorganizowanej w części województw akcji – zdecydowanej większości szkół, w salach lekcyjnych, internatach, czasami w pokojach nauczycielskich zostały zawieszane emblematy religijne”³³.

Mimo „akcji dekrucyfikacji” – podaje dokument – w całym kraju w około 80% placówkach oświatowych znajdowały się krzyże, najwięcej w szkołach wiejskich, natomiast „w szkołach dużych aglomeracji (Warszawa, Łódź, Szczecin, Bydgoszcz) zjawisko to występuje rzadko”³⁴. Za najbardziej ostry konflikt w postaci strajku młodzieży szkolnej i szerszych protestów oraz najbardziej głośny „dzięki dywersyjnej działalno-

³⁰ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 170.

³¹ Takie fakty miały miejsce w województwie bielsko - bialskim, krośnieńskim, nowosądeckim, przemyskim, rzeszowskim, bielsko - podlaskim, tarnowskim, siedleckim a także innych

³² AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 171.

³³ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 171.

³⁴ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 172.

ści wrogich rozgłośni radiowych i prasy zachodniej”³⁵ Wydział Nauki i Oświaty KC PZPR (Warszawa, wrzesień 1984r.) uznał obronę krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej w woj. siedleckim³⁶. Ponadto z informacji Wydziału Nauki i Oświaty wynika, że „wojna krzyżowa” w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej nabrała rozgłosu³⁷, ponieważ „lansowało [ją] radio Wolna Europa i Głos Ameryki”³⁸.

W oparciu o informację zebrane przez Ministerstwo Oświaty i Wychowania, przekazane przez komitety wojewódzkie partii, wiadomo, że do incydentów na tle zawieszenia krzyży doszło także w wielu miejscach na terenie województwa bielsko – podlaskiego (Parczew, Radzyń Podlaski, Janów - styczeń 1983): pochody po mszach pod budynki szkolne gdzie dokonywano zawieszenia krzyży w pomieszczeniach szkolnych. „W Białej Podlaskiej zorganizowano kilkuset osobowe grupy, które wbrew postawie nauczycieli próbowały zawiesić krzyże w Szkole Podstawowej Nr 2 i Nr 5”³⁹.

Zdecydowana i wytrwała postawa uczniów oraz ich rodziców w obronie krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej spowodowała nie tylko powrót krzyża zawieszzonego w bibliotece szkolnej w ramach „kompromisu”, ale fakt ten „odbił się szerokim echem w całym kraju” i „wpłynął na wyraźny wzrost pism zbiorczych (petycji jawnie organizowanych) – wyrażających protest przeciwko usuwaniu krzyży ze szkół. Tylko w okresie od 1 do 26 marca br. (1984) wpłynęło do Sejmu PRL

³⁵ Tu przypis: ks. dr hab. Mirosław Chmielewski, o. mgr Łukasz Drożak. *Obrona krzyża w Miętnej w prasie zagranicznej – perspektywa medialna*.

³⁶ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 173.

³⁷ „Pomimo tego, że walka o krzyże w Miętnej miała nie tylko zasięg lokalny, ale również oddziaływała na inne regiony i środowiska w Polsce, to jednak prasa pozostawała oszczędna i ostrożna w relacjonowaniu tych wydarzeń i przekazywaniu informacji opinii publicznej”. Ks. mgr Marcin Gołębiowski, ks. mgr Karol Zadrożniak. *Obrona krzyża w Miętnej w prasie polskiej – perspektywa medialna*. (tekst z przed przp. 20).

³⁸ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 174.

³⁹ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 174.

i przewodniczącego Rady Państwa ponad 150 takich petycji, podpisanych przez kilkadziesiąt tysięcy osób⁴⁰.

Należy również dobitnie podkreślić, że zdecydowana postawa biskupa Jana Mazura w obronie krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem, wsparcie jakie udzielał uczniom i rodzicom oraz kapłanom w Garwolinie (głoszone katechezy) oraz pisma kierowane do Wojewody Siedleckiego w sprawie konieczności zmiany ustawy o systemie oświaty i wychowania dotyczącej świeckiego charakteru szkół państwowych spowodowały, że również inni biskupi w Polsce zaczęli odważnie w swoich wystąpieniach i wypowiedziach reagować na walkę z krzyżami⁴¹. Informacje Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR w Warszawie wymieniają i cytują⁴²: bpa Ignacego Tokarczuka ordynariusza diecezji przemyskiej⁴³; bpa T. Błaszkwicza - sufragana diecezji przemyskiej⁴⁴; bpa Stefana Moskwę⁴⁵; księdza Mariana Dębowskiego (rekolektanta)⁴⁶.

⁴⁰ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 175.

⁴¹ W liście skierowanym do wiernych decyzji częstochowskiej Bp. Stefan Bareła, stanowczo protestował przeciwko usuwaniu krzyży ze szkół oraz wspierał tych, którzy oważyli się stanąć w obronie symboli religijnych. Biskup napisał, że „usuwanie krzyży z sal szkolnych jest nadużyciem. Protestuje przeciwko temu. Rodzicom, nauczycielom i dzieciom, którzy mieli odwagę stanąć w obronie krzyża, znaku naszej wiary, wyrażam najgłębsze uznanie”. M. Mikołajczyk, *Władza ludowa a Diecezja Częstochowska*, Częstochowa 2000, s. 251.

⁴² AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 180.

⁴³ „Czy może być większa głupota dzisiaj, kiedy brak wszystkiego, a zaczyna się walkę z krzyżami. Czy nie ma problemów innych? Przecież jest to głupota współczesnego świata, choć jest tyle problemów innych – zaczyna się walkę z Bogiem”. Tamże.

⁴⁴ „Państwo chce odciągnąć młodzież od kościoła, usiłuje likwidować krzyże w szkołach. Państwo to jest naród, a ponieważ 98% społeczeństwa to katolicy, wobec tego wierzący naród ma swoje prawa”. Tamże.

⁴⁵ „... argument iż państwo jest świeckie to i szkoła musi być świecka jest anachronizmem, ponieważ państwo i jego instytucje mają służyć narodowi”. Tamże.

⁴⁶ „... o wolności i miejsce dla krzyża walczył cały kościół, dzięki tej walce i modłom nasz rodak jest papieżem”; „ci którzy chcą krzyże zdejmować, a z kościołów robić muzea niech wiedzą, że wisi nad nimi szubienica”; „to klasa robotnicza powiedziała - nie - w obronie Chrystusa, Solidarności i ludzi pracy. Dlatego też będziemy walczyć

Również Rada Główna Episkopatu Polski, po wysłuchaniu relacji i opinii biskupa Jana Mazura wydała jednoznaczne stanowisko i oświadczenie broniące krzyża w szkołach z następującym odniesieniem historycznym oraz stanowczym postulatem: „W historii powojennej krzyż był wielokrotnie usuwany i jest nadal usuwany ze szkół. Prowadziło to zawsze do niepokoju społecznego. Społeczeństwo katolickie chce bowiem, by krzyż znajdował się w miejscach wychowania młodzieży i dlatego krzyże zdejmowane przez władze oświatowe w najbliższych sprzyjających warunkach umieszcza na nowo w klasach szkolnych i broni ich przed zdjęciem. Zgodnie z wolą społeczeństwa katolickiego, w tym także uczącej się młodzieży, krzyże powinny pozostać w salach szkolnych”⁴⁷.

Przywołane powyżej informacje Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR w Warszawie kończą się drapieżnym, choć w konsekwencji naiwnym wnioskiem: „Należy w sposób zdecydowany przeciwstawiać się elementom klerykalnym inspirującym umieszczanie elementów religijnych w szkołach, a w miarę powstania bardziej sprzyjających warunków stopniowo przywracać ich świecki charakter (czynić to należy łącznie z dekrucyfikacją zakładów pracy i placówek użyteczności publicznej)”⁴⁸.

Walka z krzyżami w placówkach oświatowych była taktyką umacniania założeń o socjalistycznym charakterze szkoły i wychowania oraz częścią planu osłabiania autorytetu Kościoła i kompromitacji kapłanów. Wyjaśnieniem tego komunistycznego natarcia jest interpretacja Profesora Jana Żaryna: „Sprawa krzyży w szkole w Miętmem, choć posiadała własną dynamikę i indywidualne cechy, choćby z racji osobowości w tym dramacie występujących, to jednak stanowiła element szerszego planu. Partia przechodziła do ofensywy „na odcinku kleru”, czego efektem były nie tylko ataki prasowe na ludzi Kościoła, kryzys w łonie Ko-

choćby trzeba było iść za kraty, po trupach a będziemy bronić wiary chrystusowej”⁴⁷. Tamże.

⁴⁷ Komunikat Rady Głównej Episkopatu Polski, 13.03.2984r., *Pismo Okólne*, nr 12/1984r. Zob. J. Żaryn, *Obok Miętneho...*, w: *Obrona krzyża w Miętmem. Wspomnienie, dokumenty, relacje*, red. A. Wasak, B. Wawer, Radom 2024, s. 133-134.

⁴⁸ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 183.

misji Wspólnej, problemy z rejestracją Fundacji Rolnej i inne, ale także zabójstwo ks. Jerzego czy też próby pomawiania i zastraszania wybranych księży⁴⁹ (...). Równolegle partia komunistyczna, wzorem lat stalinowskich i gomułkowskich, wzmocniła ideologiczną ofensywę antykościelną. (...) Jednym z powodów tej agresji antykościelnej – widocznej także podczas przebiegu procesu toruńskiego z początków 1985 r. – był zapewne wynik sondażu, przeprowadzonego wśród członków partii w 1983 r. na temat ich religijności. W porównaniu z 1978 r. (przed wyborem Jana Pawła II) liczba członków partii deklarujących w tajnej ankiecie udział w cotygodniowej Mszy Św. wzrosła dwukrotnie, z 25% do ponad 50%. Inne dane były jeszcze bardziej, z punktu widzenia władz, zatrważające. Kościół nie tylko wyszedł z „kruchty”, ale jeszcze wkroczył na teren komunistycznej partii⁵⁰. Chociaż jednym z głównych frontów walki od wielu lat panowania reżymu komunistycznego stanowiła szkoła publiczna, to jednak konflikt o krzyże nie był jedynym, który dotyczył ważnych kwestii wychowawczych⁵¹.

⁴⁹ „...próby pomawiania i zastraszania wybranych księży (np. ks. Adolfa Chojnackiego), porwania ludzi świeckich, pobicia kapłanów (np. ks. Tadeusza Isakowicza-Zaleskiego, dziś duszpasterza obrządku ormiańskiego, czy ks. Andrzeja Bardeckiego, zasłużonego kapłana archidiecezji krakowskiej i długoletniego asystenta kościelnego w „Tygodniku Powszechnym”, Janusza Krupskiego, redaktora podziemnego pisma młodych katolików „Spotkania”). J. Żaryn, *Obok Miętnego...*, w: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienie, dokumenty, relacje*, red. A. Wasak, B. Wawer, Radom 2024, s. 136.

⁵⁰ J. Żaryn, *Obok Miętnego...*, w: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienie, dokumenty, relacje*, red. A. Wasak, B. Wawer, Radom 2024, s. 136-137.

⁵¹ „W połowie lat 80-tych, na skutek serii odpraw partyjnych i powstałych na nich wytycznych, wzmógł się nacisk na szkoły. W placówkach oświatowych zaczęło obowiązywać rozporządzenie ministra (weszło w życie 1 IX 1985 r.) o socjalistycznym charakterze szkoły i wychowania. Nauczycielom kazano uczestniczyć w obchodach 1-majowych, młodzież odrywano od kultury Zachodu, w znaczeniu zasad, tradycji i sposobu myślenia, a opornych pedagogów znów weryfikowano (podobnie jak w pierwszych tygodniach stanu wojennego). Rozporządzenie torowało drogę do zmian programowych. W końcu grudnia 1985 r. partią zalecała na odcinku oświatowym: „Uzupełnić programy z nauk społecznych dla szkół średnich i wyższych z zakresu wiedzy o zasadach polityki wyznaniowej w różnych krajach. Wprowadzić w szkołach średnich przedmiot - *Problemy religioznawstwa*. Próba wprowadzenia ideologicznego

3. Perspektywa katechetyczna obrony krzyży w Miętnej

Historia walki z chrześcijańskim symbolem wiary w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej jest dobrze udokumentowana i usystematyzowana w postaci kalendarium wydarzeń związanych z obroną krzyża, o czym świadczą opracowania naukowe⁵².

Przebieg wydarzeń w Miętnej oraz relacjonowanie z dokładnym opisem nadzorował Departament IV, który w postaci szczegółowych notatek „dotyczących przejawów sakralizacji obiektów szkolnych” przekazywał wiadomości do partyjnych władz centralnych. Z przekazanych informacji można dowiedzieć się nie tylko o okolicznościach i faktach, ale również o sposobie interpretowania zdarzeń. Jedna z notatek zaczyna się następującą relacją: „W ubiegłym roku szkolnym (1983/1984) hierarchia i kler podejmowały szereg inicjatyw, działań i inspiracji części społeczeństwa zmierzające w to naruszenia zasady świeckości placówek oświatowych poprzez zawieszanie w salach lekcyjnych emblematów religijnych. Najostrzejszy konflikt na tym tle zaistniał w ubiegłym roku w Miętnej (województwo siedleckie). Odbiło się to szerokim echem w całym kraju, przyczyniając się do wzrostu zainteresowania społeczeństwa problemem sakralizacji szkół”⁵³.

Na podstawie przekazanych wiadomości do Ministerstwa można rozpoznać, że protest posiadał nie tylko charakter obronny, ale również

przedmiotu do szkół napotkała na opór hierarchów, których wspierali nauczyciele, głównie ze środowisk duszpasterskich, powiązanych różnymi nićmi organizacyjnymi z podziemną „Solidarnością” Oświaty i Wychowania: «Marksistowskie religioznawstwo ma bowiem negatywny stosunek do każdej religii. Ukazuje ją jako iluzję i deformację naturalnych dążeń człowieka. Biskupi nie są przeciwni poszerzaniu wiedzy o religiach. W naszych jednak konkretnych warunkach religioznawstwo oznaczać będzie walkę z religią». J. Żaryn, *Obok Miętnej...*, w: *Obrona krzyża w Miętnej. Wspomnienie, dokumenty, relacje*, red. A. Wasak, B. Wawer, Radom 2024, s. 138.

⁵² W. Czepczyński, *W obronie krzyży w Miętnej*, „Roczniki Humanistyczne” 54(2006) z. 2 s. 117-125; *Kalendarium wydarzeń związanych z obroną krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej*, w: *Obrona krzyża w Miętnej. Wspomnienie, dokumenty, relacje*, red. A. Wasak, B. Wawer, Radom 2024, s. 17-33.

⁵³ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 195.

formacyjny. Młodzież z Zespołu Szkół Rolniczych wraz kapłanami z Garwolina udała się do Częstochowy „z pielgrzymką, w intencji przywrócenia nauki w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem”, oraz „bp Mazur wygłosił w kościołach w Leśnej Podlaskiej i Prócheńku kolejne kazania, podczas których wzywał do modlitwy w intencji młodzieży z Garwolina”⁵⁴.

Zaangażowanie biskupa Jana Mazura przyczyniało się do tego, że o obronie krzyży powszechnie wiadano i z większą odwagą o tych wydarzeniach mówiono. W jednej z relacji czytamy: „W wyniku działalności bpa Mazura oraz zachodnich środków masowego przekazu, sprawa została rozkolportowana na terenie kraju. W okresie od 4.03.br. - 17.04.br. (1984) odnotowano: wystąpienia 29 biskupów, którzy w 59 kazaniach nawiązali do sprawy krzyży w Miętmem; wystąpienia 156 księży, którzy w 166 ukazaniach poruszali temat obrony krzyża i konfliktu w Miętmem; zorganizowanie 3 specjalnych nabożeństw dla młodzieży, związanych tematycznie ze sprawą krzyży, podczas których księża zaaranżowali przyrzeczenie młodzieży, że nie zdejmą zawieszonych krzyży; 83 przypadków wysyłania petycji i inspirowania wiernych to organizowania protestów; 22 przypadków zawieszenia bądź usiłowań zawieszenia krzyży w szkołach, kolportażu ulotek oraz prób solidaryzowania się z młodzieżą w Miętmem poprzez strajki w szkołach (np. w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku i I LO w Toruniu). Powyższe działania kleru groziły rozszerzeniem konfliktu na teren kraju”⁵⁵.

Informatorzy do przebiegu wydarzeń dopisywali swoje komentarze, które wyjaśniają bezradność wobec skali zdarzenia oraz motyw działań operacyjnych. „Analiza przebiegu i narastania konfliktów w Miętmem wskazuje, że władze szkolne od początku nie podjęły właściwych działań. Nie poczyniono właściwych kroków zarówno ze strony dyrekcji ZSR, jak i kuratorium w Siedlcach. Konflikt przyjął taki charakter m.in. dlatego, że młodzież znalazła poparcie u części nauczycieli (Szelağ, Makara, Kozera

⁵⁴ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 196.

⁵⁵ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 197.

i inni). W konsekwencji dyrektor szkoły i Rada Pedagogiczna straciły zdolność panowania nad sytuacją. Konflikt w Miętnej i ekscytacja sprawą krzyży w różnych środowiskach narosły do tego stopnia, iż wymagały zdecydowanych rozwiązań, by nie doszło do wywoływania konfliktu na linii społeczeństwo – władza”⁵⁶.

Interesującą relacją jest „Protokół ze spotkania wojewody siedleckiego płka Janusza Kowalskiego z ordynariuszem diecezji siedleckiej ks. bp. Janem Mazurem w dniach 4 i 5 kwietnia 1984 roku”⁵⁷. Protokół rozpoczyna się od analizy wyjaśniającej. „Przedłużający się konflikt w Miętnej, zdezorganizowana praca w Zespole Szkół, pisemny protest kleru diecezji siedleckiej (z zapowiedzią bojkotu wyborów) jak również „głodówka” (o chlebie i wodzie) biskupa J. Mazura – wymagały ponownego podjęcia problemu i definitywnych rozstrzygnięć”. Po informacji usprawiedliwiającej dlaczego zorganizowano spotkanie podano fakty. „Do spotkania doszło w dniu 4 kwietnia. Ordynariusz przedłożył na piśmie „punkty ustaleń”, zmierzające do ostatecznego rozwiązania konfliktu w Miętnej. Sformułowane były w sposób następujący: krzyż zostaje zawieszony w bibliotece, gdzie wszyscy pracują (uczniowie i nauczyciele); nikt z młodzieży nie będzie represjonowany na maturze, w związku z zaistniałą sytuacją; nikt nie będzie zmuszony do podpisania jakichkolwiek deklaracji, kto chce może się przenieść do innej szkoły; minister Łopatka spowoduje wycofanie zarządzenia Ministerstwa Oświaty i Wychowania oraz Ministerstwa Rolnictwa zakazującego przyjmowania młodzieży do innych szkół; kto chce może pozostać w szkole w Miętnej lub przenieść się do szkoły o tym samym profilu bez szkody dla matury; młodzież może nosić małe krzyżyki na piersiach i na klapach, na zewnątrz; kto chce przynieść krzyż większy i położyć go na ławce podczas trwania lekcji, może to uczynić, zabierając jednakże po zajęciach ze sobą do domu”⁵⁸.

⁵⁶ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 197-198.

⁵⁷ Pisownia i interpunkcja oryginalna z dokumentu.

⁵⁸ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 203-204.

Na zakończenie protokołu funkcjonariusz relacjonujący decyduje się na pragmatyczne uzasadnienie w postaci neutralizującego zakończenia. „Konflikt w Miętym nie był potrzebny obu stronom. Władze państwowe nie pragną sytuacji prowadzących do niezgody i niepokoju. W obliczu poważnych kłopotów i trudności natury gospodarczej oraz psychozy lęku przed zagrożeniem nuklearnym, nie czas na wewnętrzne skłócenie. Nie powinno być problemu, który w drodze negocjacji i kompromisów nie da się rozstrzygnąć”⁵⁹.

Z dokumentów KC PZPR wynika, że „wojna o krzyże” ewidentnie drażniła bezradne wobec wydarzeń władze partyjne. „W marcu, w związku z wrogą postawą kleru, jawnym namawianiem młodzieży do akcji protestacyjnej, szykanowaniem części nauczycieli, konflikt zaostrzył się, osiągając punkt kulminacyjny w dniach 6 i 7 marca [1984]. Rada Pedagogiczna praktycznie utraciła wpływ na młodzież. W dniu 6 marca młodzież nie uczestniczyła w zajęciach lekcyjnych, na korytarzach śpiewano pieśni religijne. Po południu uczniowie masowo uczestniczyli w nabożeństwach i marszach ulicznych w Garwolinie. W dniu 7 marca akcja protestacyjna o tym samym charakterze trwała nadal. W godzinach popołudniowych przerodziła się w okupację budynku szkolnego. Działania polityczno-wychowawcze zmierzające do przywrócenia porządku szkolnego nie przyniosły rezultatu. Prokurator Rejonowy w Garwolinie zapoznał młodzież z sytuacją prawną powstałą na tle strajku okupacyjnego i uprzedził o jego konsekwencjach prawnych. Wojewoda Siedlecki w porozumieniu z Ministerstwem Oświaty i Wychowania oraz Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej powziął decyzję o bezterminowym zawieszeniu zajęć szkolnych. Jednocześnie prowadzone były odpowiednie działania przez organa MSW”⁶⁰.

⁵⁹ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 205.

⁶⁰ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 208.

Notatka z adnotacją „poufne” „o konflikcie w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej woj. Siedleckie (wg stanu na dzień 8 maja 1984r.) wyjaśnia w punkcie „działania polityczno-administracyjne” następujące postępowania operacyjne. „W związku z zaistniałą sytuacją podjęto wielokierunkowe działania polityczne i administracyjne zmierzające do ograniczenia konfliktu, a następnie jego likwidacji. Wielokrotnie odbywały się posiedzenia Rady Pedagogicznej z udziałem przedstawicieli Kuratorium Oświaty i Wychowania oraz Oddziału Oświaty Rolniczej, tym dwukrotnie wojewody. Pozytywne rozwiązanie sprawy utrudniał fakt, że część nauczycieli reprezentowała postawę klerykalne i prosolidarnościowe. W konsekwencji dyrektor szkoły i Rada Pedagogiczna straciły panowanie nad biegiem wydarzeń. Podczas posiedzenia Rady Pedagogicznej w dniu 6.03.br. większością głosów przyjęto postanowienie o konieczności zawieszenia zajęć w szkole. Odbyły się rozmowy wojewody z biskupem oraz dyrektora Wydziału d/s Wyznań z kurialistami i księżmi. W okresie tym wojewoda skierował kilka pism do biskupa wskazując na awanturnicze poczynania kleru i prosząc o ich powstrzymanie. Mimo tych wezwań następowała eskalacja postulatów i żądań. Zgodnie z wytycznymi kurii siedleckiej księża wszystkich dekanatów oświadczyli w oficjalnych pismach do wojewody, że nie wezmą udziału w wyborach i motywy swojego postępowania podadzą do wiadomości wiernych”⁶¹.

Za całość wydarzeń związanych z obroną krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej władze obwiniały miejscowych duchownych. W tajnym dokumencie o wydarzeniach w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej, opracowanym w biurze operacyjnym na podstawie zapisu w książce dyżurów kierownictwa KGMO oraz informacji telefonicznej Zastępcy Szefa WUSW w Siedlcach - płk Dembowskiemu znajdujemy informację: „Przyczyną wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w m. Miętnej, w dniu 7.03.1984 r. był konflikt inspirowany przez kler, między uczniami popieranymi przez część grona pedagogicznego a dyrekto-

⁶¹ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 208.

rem szkoły, powstały na tle decyzji usunięcia krzyży z sal i pomieszczeń szkolnych”⁶².

Gdy uczniowie w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej podjęli decyzję strajku okupacyjnego Prokurator Rejonowy z polecenia Prokuratora Wojewódzkiego w Siedlcach, na wniosek Wojewody Siedleckiego płk Janusza Kowalskiego rozwiązał szkołę. W związku z powyższą decyzją uczniowie protestu nie przerwali lecz przeszli do internatu, gdzie nadal kontynuowali strajk. Notatka Biura Operacyjnego informuje o dramatycznych następstwach wobec uczniów broniących krzyża. Świadczy ona o ich determinacji, heroizmie i świadomości swojej chrześcijańskiej i narodowej tożsamości. Z dosłownego zapisu manewru operacyjnego okazuje się, że „o godzinie 21.00 dnia 7.03.1984r. gen. bryg. Płatek powiadomił dyżurnego kierownictwa KGMO, że decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych Towarzysza gen. broni Cz. Kiszczaka został powołany sztab do kierowania całością operacji. Na kierownika sztabu wyznaczono płk Pietruszkę. W skład sztabu weszli: ppłk R. Pocztarek, płk Z. Cichawa i ppłk J. Lipiński. O godzinie 22.00 grupa ok. 400 uczniów formalnie rozwiązanej już szkoły usiłowała przejść z internatu do kościoła w Garwolinie. Zgodnie z decyzją sztabu MSW wykonano blokadę milicyjną uniemożliwiającą wejście grupie uczniów na trasę E-81 (Warszawa - Lublin). Podjęto działania profilaktyczne (m.in. legitymowanie) i bez stosowania środków przymusu bezpośredniego

⁶² AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 214. „Krzyże w szkole zawieszono zostały w 1980 r. W listopadzie w 1983 r. dyrektor Zespołu Szkół Rolniczych decyzją dyrektora Departamentu Oświaty i Wychowania Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (któremu podlega szkoła) został zobowiązany do usunięcia krzyży. Stanowisko dyrektora Zespołu Szkół było jednoznaczne i zgodne z decyzją przełożonego. Przystąpiono do usuwania krzyży. Na 30 zawieszonych usunięto 8. W trakcie realizacji decyzji, na skutek jawnej inspiracji Księża z parafii garwolińskiej, w dniu 19-12.1983 r. wręczono dyrektorowi petycję podpisaną przez 260 uczniów domagających się ponownego zawieszenia krzyży. Równocześnie w kościele parafialnym w Garwolinie głoszono z ambony, że decyzja usunięcia krzyża ze szkoły to jego profanacja. 21 grudnia 1983 r. czterech księży wraz z proboszczem przybyło do dyrektora żądając pozostawienia krzyży w szkole”. Tamże.

uniemożliwiono naruszenie porządku publicznego. W trakcie działań prewencyjnych miały miejsce dwa przypadki omdlenia dziewczyn o charakterze histerycznym (zabezpieczono pomoc pogotowia ratunkowego). W działaniach użyto: 40 funkcjonariuszy ZOMO Siedlce, 70 funkcjonariuszy ZOMO SUSW, 26 funkcjonariuszy RUSW Garwolin. Razem 136 funkcjonariuszy⁶³.

Z informacji „dotyczącej aktualnej sytuacji w kraju według meldunków nadesłanych w dniu 9 marca 1984 roku” (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Departament II, Warszawa 09.03.1984r.) wiadomo, że „w dniu 8 b.m. w kościele w Garwolinie odbyła się msza. Odnotowano przejawy solidaryzowania się z młodzieżą z Miętnej, co wyrażało się w udziale uczniów szkół garwolińskich (Zespół Szkół Zawodowych Nr 2, Liceum Ogólnokształcące i Technikum Ekonomiczne) w uroczystościach kościelnych. Udział w mszy miało ok. 800 uczniów szkół garwolińskich, którzy nie uczestniczyli w tym dniu w zajęciach szkolnych⁶⁴.

Następnego dnia (09.03.1984) o godz. 7.00 grupa około 100 uczniów Zespołu Szkół Zawodowych nr 1 w Garwolinie udała się do kościoła, gdzie wzięła udział we Mszy św. Z meldunku do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wiadomo: „Prowadzący mszę ksiądz apelował do młodzieży również innych szkół, aby uczestniczyła w nabożeństwie o godz. 16.00. w trakcie tej mszy ksiądz odczytał wiersz Czesława Miłosza «O zniewoleniu»⁶⁵.

Wydarzenia związane z obroną krzyży w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej historycznie trzeba odbierać jako opór wobec prześladowań

⁶³ AIPN BU 1585/1272, *Materiały przekazane przez KC PZPR, Informacja w sprawie naruszania zasad świeckości szkoły*, k. 214.

⁶⁴ AIPN BU 0296/267/3, *Informacje dotyczące aktualnej sytuacji w kraju, marzec 1984r.*, (Informacja dot. aktualnej sytuacji w kraju według meldunków nadesłanych w dniu 9 marca 1984 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Departament II, Warszawa 09.03.1984r.), k. 60.

⁶⁵ AIPN BU 0296/267/3, *Informacje dotyczące aktualnej sytuacji w kraju, marzec 1984r.*, (Informacja dot. sytuacji w kraju według meldunków nadesłanych w dniu 10 marca 1984 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Departament II, Warszawa 10.03.1984r.), k. 60.

władzy komunistycznej i wywołanej wojny religijnej, wojny z krzyżem. Należy jednak te wydarzenia historycznie odpowiednio zinterpretować. Otóż był to czas zdecydowanej obrony tożsamości narodowej i religijnej opierający się nie tylko na słusznym proteście, ale również był to czas formacji patriotycznej i religijnej. Sami funkcjonariusze komunistyczni byli tego świadomi skoro w meldunkach do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Departament III w Warszawie zapisali: „27 bm. w Garwolinie odprawiona została przez biskupa J. Mazura msza połączona z katechezą młodzieży. Wzięło w niej udział 800 osób, głównie młodzieży szkolnej. Przed rozpoczęciem mszy odnotowano fakt przeprowadzania wywiadów z jej uczestnikami przez korespondentów z krajów kapitalistycznych. Przesłaniem kazania, wygłoszonego na mszy przez bpa J. Mazura, na temat krzyża jako symbolu wiary było „podtrzymanie dążeń młodzieży w jej słusznym żądaniach zawieszania tego emblematu w szkołach. W czasie mszy rozwinięto transparent ze znakiem «Polski Walczącej» i napisem «Solidarność – Warszawa - Miętne». W końcowej części uroczystości ks. Bujnik odczytał telegramy solidarnościowe popierające młodzież z Miętna nadesłane m.in. ze szkół Lublina, Sobolewa, Sokołowa Podl. Odczytał także petycję do Sejmu PRL w tej sprawie podpisaną przez 1072 uczniów szkół lubelskich”⁶⁶.

4. Historia hermeneutyką poznania – zakończenie

Zwycięska Obrona Chrystusowego Krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne w swej historycznej narracji, w powyższym opracowaniu, chociaż przedstawia faktografię zdarzeń czasu minionego, nie skupia się tylko na faktach rzeczowych, ale stara się o coś więcej, a mianowicie o zrozumienie „egzystencji historycznej”. Mówiąc o „egzystencji historycznej” trzeba mieć na myśli konkretne istnienie ludzkie, indywidualne i zbiorowe. Rzeczywistość historyczna nie jest rzeczą, ani

⁶⁶ AIPN BU 0296/267/3, *Informacje dotyczące aktualnej sytuacji w kraju, marzec 1984r.*, (Informacja dot. aktualnej sytuacji w kraju według meldunków nadesłanych w dniu 28 marca 1984 roku, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Departament II, Warszawa 28.03.1984r.), k 190.

zespołem faktów rzeczowych, nie jest również zespołem danych intelektualnych, lecz przede wszystkim jest w czasie osadzoną hermeneutyką poznania tajemnicy egzystencji ludzkiej. Jest to zawsze historia człowieka, człowieka konkretnego, historia społeczności, konkretnej wspólnoty, jest to historia w człowieku. Każda zatem historia jest rozpatrywaniem, poznawaniem i odczytywaniem człowieka, czyli w jakimś sensie jest antropologią. Dlatego nie ma historii bez człowieka, ani człowieka bez historii. Jest człowiek i historia. Istnieją dzieje człowieka, które w najgłębszej swej istocie stanowi jednostkowa i powszechna egzystencja ludzka. Historia obronnego zrywu młodzieży w celu ocalenia krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej, jest nie tylko narracją historyczną, ale historią indywidualnych młodych ludzi broniących godności ludzkiej i tożsamości narodowej. Można powiedzieć, że była to narracja personalistyczna i narracja patriotyczna. W tej historii można odczytać zatem narrację krzyża i narrację człowieka. W tym wypadku była to katecheza narracyjna – czyli opowiadanie życiem i działaniem o Chrystusowym krzyżu, o wierze młodzieży, nauczycieli, rodziców, kapłanów, opowiadanie o prawdzie i miłości do Ojczyzny.

W znaczeniu podstawowym historia nie tyle przedstawia wydarzenia i fakty, co raczej pyta o człowieka, mówi o nim, oddaje słowami prawdę o człowieku lub o grupie osób tworzących daną społeczność i kulturę. Sensem historii jest objęcie i zrozumienie świata osoby, wszystkich dawnych przeżyć człowieka oddalonego czasem. Chodzi tu o historię o całym człowieku, a nie tylko o fragmentarycznych czy wyodrębnionych faktach. W ten sposób historia nabiera swej podmiotowości, czyli personalności. Wówczas nie oznacza już relacji poznawczej między zjawiskami i rzeczami, lecz w najwyższym stopniu relację pomiędzy osobami.

Odkrywanie przez człowieka prawdy o przeszłości jest doświadczeniem rzeczywistości, która pochodzi z czasu minionego. Jednakże rzeczywistości tej nie tworzy – ona już jest, ona również pozostaje obecnie w takiej czy innej formie z którą trzeba się liczyć. W narracji historycznej to co było subiektywne i obiektywne uteraźniejsza się i ma wpływ

na terażniejszość i przyszłość. Posiada ona charakter ogólny, a zarazem indywidualny.

W kontekście tego co już zostało naszkicowane, historia tym co przedstawia, w jakimś sensie niesie nową historię przyszłości, bądź to przez ostrzeżenie przed błędami, które poświadcza przeszłość, bądź wskazuje na postawy godne naśladowania, jako pewien projekt dla przyszłości. Wiadomo, że w historii występuje ambiwalencja dobra i zła, prawdy i fałszu, wiedzy i niewiedzy, sensu i nonsensu. Można też mówić o nurcie historii w górę (dobrej), która wiedzie ludzkość ku prawdzie i dobru, która prowadzi człowieka do wartości wyższych, a nawet do cnoty heroizmu, która wynosi go ponad niego samego. Można też mówić o nurcie historii w dół (złej), która prowadzi ku zniszczeniu, zagładzie, nikczemności, a człowieka wiedzie do bestialstwa. Nie dotyczy ono normalnego poziomu ludzkiego, lecz jest to bieg w dół niemoralny w szczególnym stopniu. Historia ukierunkowana ku nicości, ku antywartościom, ku przemijaniu staje się tragedią dziejową, degeneracją, procesem antypersonalnym⁶⁷.

W tym historycznym starciu, obrony krzyża w Miętnej, stanęły naprzeciw siebie dwa światy, chrześcijaństwo i ateizm, dwie grupy ludzi, patriotyczna młodzież i funkcjonariusze reżimowej władzy. W tym konflikcie młodzież pozostawiła katechezę redempcyjną, jak należy iść w górę, zdobywając wyższe formy bytowania ludzkiego, funkcjonariusze reżimowi potwierdzili swoją klęską historię w dół, która niszczy i nic po sobie nie pozostawia, oprócz mroku i goryczy, a człowiek pozostaje na niskim poziomie nikczemności.

Zajmując się historią nie jest możliwe dążenie do poznania przeszłości bez celów przyszłych. Poznanie przeszłości musi przynosić takie rozumienie wydarzeń minionych, by lepiej rozumieć perspektywę wydarzeń obecnych, a nawet przewidzieć przyszłe. Historia uczy rozumienia wszystkiego co jest realnie istniejące w czasie, a zatem uczy rozumienia i odpowiedzialności za egzystencję aktualną i przyszłą. Oży-

⁶⁷ Por. K. Michalski, *Między heroizmem a bestialstwem*, Częstochowa 1984², s. 107-140.

wione historyczną narracją losy ludzkie czasu przeszłego dają wskazówki i przestrogi. Zwłaszcza obecnie, kiedy zaczęła się fala IV. rok 2024 – wznowiona wojna z krzyżem, religią w szkole, Kościołem, tradycyjną rodziną, moralnością i etyką chrześcijańską. Biorąc przykład od młodzieży z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej, należy zatem ponownie wyruszyć na odsiecz krzyżowi i człowiekowi, Kościołowi i Ojczyźnie.

Jarosław Czerkawski

<https://orcid.org/0000-0002-3594-9385>

Anna Szyszka

<https://orcid.org/0000-0002-0333-786X>

STRAJK O KRZYŻE WE WŁOSZCZOWIE - BEZINTERESOWNA MIŁOŚĆ DO KRZYŻA. ANALIZA ROZWIĄZAŃ PRAWNYCH OBOWIĄZUJĄCYCH W OKRESIE 1945-1984

Chrześcijaństwo w Polsce zostało przyjęte z zachodniego kręgu kulturowego. Wydarzenie to włączyło nasz kraj w obszar kultury zachodniej, z jej całym duchowym bogactwem. Sploty różnych wydarzeń dziejowych spowodowały, że pozycja Kościoła katolickiego w narodzie została mocno ugruntowana. W wielu trudnych momentach życia narodu i państwa duchowieństwo wykazało ogromne poświęcenie, niejednokrotnie oddając za sprawy narodowe życie. Zmieniające się układy geopolityczne wystawiały Kościół katolicki na wielokrotną próbę.

Po drugiej wojnie światowej, która była jedną z najbardziej tragicznych wydarzeń dla naszego państwa i narodu, Polska znalazła się w sferze wpływów sowieckich. Od samego początku komunistyczny rząd za główny cel obrał walkę nie tylko ze środowiskiem niepodległościowym, ale także z Kościołem katolickim, która skupiała się na eliminacji z życia społecznego wszelkich objawów religijności. Wobec Polaków zastosowano indoktrynację ateistyczną z całą bezwzględnością, tylko po to, aby usunąć z przestrzeni publicznej wszelkie oznaki chrześcijaństwa. Jak słusznie zauważył prof. Jan Żaryn *praktycznie od jesieni 1947 r. do*

*końca istnienia PRL jednym z celów walki ateistycznej władzy państwowej z Kościołem katolickim i katolicyzmem była próba wyeliminowania z przestrzeni publicznej znaku krzyża*¹. Próby te podejmowano przez cały czas trwania systemu komunistycznego.

W latach osiemdziesiątych XX w., po wyborze Karola Wojtyły na Stolicę Apostolską, narastała nadzieja na polityczne i społeczne zmiany. Powstanie „Solidarności” jako społecznego ruchu na nowo rozbudziły nadzieje Polaków do zmiany systemu. Nadzieje te zostały brutalnie stłumione poprzez wprowadzenie stanu wojennego. Pomimo represji nie stłumiło to nadziei w narodzie na zmiany i odzyskanie pełnej wolności. W 1984 roku wybuchły w kilku szkołach protesty młodych ludzi w obronie krzyży, które zawieszono wcześniej w salach lekcyjnych. Wydarzenia te rządzący nazwali strajkami i nie posłuszeństwem wobec władzy. W represjach jakie zastosowano powoływano się przy tym na przepisy prawne odnoszące się do świeckości państwa, nie zważając na zapisy mówiące o wolności religijnej.

Jedną z miejscowości, w której młodzież podjęła protest, była Włoszczowa w województwie kieleckim. Uczniowie Zespołu Szkół Zawodowych zorganizowali protest w obronie krzyży, które zdjęto ze ścian w salach lekcyjnych. Młodzież wsparli miejscowi księża oraz rodzice, którzy nieśli pomoc w postaci żywności i ciepłej odzieży. Z pomocą wystąpił również biskup pomocniczy Mieczysław Jaworski, który wywodził się z Włoszczowy.

Niniejszy artykuł składa się z dwóch części. Pierwsza stanowi próbę przedstawienia wydarzeń włoszczowskich na tle sytuacji, jaką przez lata komuniści kreowali wobec Kościoła katolickiego. Po stłumieniu „Solidarności” społeczeństwo znalazło się w sytuacji przygnębienia i rozpacz, dlatego też oddolna inicjatywa młodych ludzi dla społeczeństwa była niesamowitym podmuchem wolności. Młodzież we Włoszczowie, jak i w innych szkołach rozsianych po Polsce, stanęła w obronie podstawowego prawa jakim jest prawo do wolności sumienia i wyznania.

¹ Zob. J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944-1989)*, Warszawa 2003.

Zdjęcie krzyży ze ścian sal lekcyjnych było dla nich naruszeniem tego podstawowego prawa. Druga część artykułu stanowi próbę syntezy regulacji prawnych obowiązujących wówczas w Polsce, odnoszących się do rozwiązań prawnych w zakresie wolności sumienia i wyznania. Analizie zostało poddane prawo obowiązujące od 1945 roku do 1984 roku. Ramy czasowe wymusił czas strajku w Zespole Szkół zawodowych we Włoszczowie.

1. Społeczno-polityczne tło w Polsce w latach 1945-1989

Kościół katolicki w Polsce po drugiej wojnie światowej wkraczał w rzeczywistość znacząco zmienioną i osłabioną. Wojna, a w szczególności okupacja Niemiec hitlerowskich zachwiały strukturami kościelnymi. Niemiecki okupacyjny terror przyniósł olbrzymie straty materialne i personalne w Kościele katolickim. W latach wojny zginęło blisko 2 tys. księży, w tym sześciu biskupów, 850 zakonników oraz 289 sióstr zakonnych. Straty w niektórych diecezjach dochodziły nawet do 50% stanu przedwojennego. Struktura narodowościowa, jak i wyznaniowa w wyniku Holocaustu, przesunięcia granic państwa polskiego na zachód, przesiedleń i migracji uległa znaczącej zmianie. W okresie przedwojennym mniejszości religijne stanowiły ponad 30% ogółu ludności. Po wojnie ich wskaźnik zmniejszył się dziesięciokrotnie². Według spisu z lutego 1946 r., zawierającego niepełne dane dotyczące stanu narodowościowego w wyniku akcji osiedleńczej ludności na Ziemiach Odzyskanych, przesiedlenia ludności ukraińskiej, białoruskiej i litewskiej do Związku Radzieckiego oraz repatriacji Niemców z Polski, liczba ludności Polski wynosiła ponad 23,9 mln. Polacy stanowili 20,9 mln, Niemcy – 2,3 mln, inne narodowości – około 400 tys.³. Polska w wyniku tych procesów, stała się jednym z najbardziej jednorodnych pod względem narodowościowym i wyznaniowym krajów w Europie. Według oficjalnych statystyk urzędowych w latach 60. liczebność mniejszości narodo-

² Por. B. Bankowicz, *Kościół katolicki w Polsce pod rządami komunistów*, Politeja 6(45)/2016 s. 318.

³ Por. *Rocznik statystyczny 1949*, Warszawa 1949, s. 18.

wych szacowano w granicach 1,4%, tj. około 450 tys. Odznaczyło się to ujednoliceniem i wysokim, bo ponad 90 -procentowy, udziałem katolików w strukturze wyznaniowej⁴.

Zasadnicze znaczenie dla sytuacji Kościoła katolickiego miały nie tylko straty wojenne i włączenie Polski w orbitę wpływów sowieckich. Ponadto konflikt między religią a ideologią marksistowsko-leninowską partii komunistycznej rządzącej Polską był tym, co określiło losy Kościoła w powojennej rzeczywistości. Doświadczenia z komunistami wyznaczyła specyficzną rolę polskiemu katolicyzmowi⁵.

Podstawowym celem Kościoła w czasach PRL-u było zagwarantowanie samodzielności instytucjonalnej, a w szczególności niezależnej polityki personalnej, wolności w głoszeniu wiary, dostępu do wiernych i obrona ich przed ateizacją. Władza komunistyczna za wszelką cenę starała się rozbić jedność Kościoła blokując Kościół we wszystkich obszarach. Powołując do istnienia pseudokatolickie organizacje czy też ruchy laickie komuniści chcieli osłabić Kościół w sposób maksymalny. Społeczeństwo zostało poddane indoktrynacji materialistycznej w duchu filozofii marksistowskiej sprzecznych z światopoglądem chrześcijańskim⁶.

Analizując sytuacje i cele Episkopatu można wyróżnić następujące okresy:

- a) 1944-1956: w tych latach Kościół pozostawał poza obszarem intensywnych działań komunistów, którzy likwidowali podziemie niepodległościowe. Episkopat wzywał do spokoju mając na uwadze skutki wojny i wyczerpanie społeczne. Kardynał Stefan Wyszyński starał się stworzyć płaszczyznę porozumienia między Kościołem a państwem. W wyniku tych działań powołano Komisję Mieszaną rządu i Episkopatu, co dało możliwość podpisania porozumienia kościoła z rządem, jako pierwszego w bloku komu-

⁴ Por. B. Bankowicz, *Kościół katolicki w Polsce pod rządami komunistów*, s. 318.

⁵ Por. B. Bankowicz, *Kościół katolicki w Polsce...*, s. 320.

⁶ Por. F. Musiał, *Realizm Kościoła katolickiego w czasach PRL-u*, Ośrodek Myśli Politycznej, w: <https://www.omp.org.pl/arttykul.php?artykul=164> [dostęp 04.04.2024 r.].

nistycznym⁷. Sceptycznie przyjęte przez Stolicę Apostolską, dla komunistów miało tylko wartość propagandową, dla Kościoła stanowiło element przetrwania i unikanie ostrej konfrontacji z nową władzą. Aresztowanie biskupa Czesława Kaczmarka, następnie dwóch biskupów i pięciu księży z kurii krakowskiej miało stanowić ostrzeżenie dla Kościoła⁸. By nie doprowadzić do konfrontacji prymas S. Wyszyński zaakceptował kandydatów do zarządzania na Ziemiach Zachodnich wskazanych przez komunistów. Episkopat zmierzał w swoich działaniach do zapewnienia Kościołowi obecności w życiu publicznym, przy licznych daleko idących ustępstwach wobec władzy. Komuniści w 1953 roku wydali *Dekret o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych*⁹, co spotkało się z odpowiedzią ze strony episkopatu w postaci memoriału pod nazwą *Non possumus*¹⁰. Choć Episkopat realizował wiele istotnych przedsięwzięć to jednak te działania schodziły na drugi plan wobec kwestii przetrwania¹¹. Należy podkreślić, że cel ten został osiągnięty, choć koszty były wysokie¹².

- b) 1956-1970: prymas Wyszyński, który został uwięziony przez komunistów trwał przy swoich przekonaniach. Mimo jego elastyczności i skłonności do ustępstw dialog skończył się z chwilą wydania *Dekretu o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych*. Zmiany polityczne w kraju w roku 1956 przyniosły wolność prymasowi Wyszyńskiemu¹³. Wśród nomenklatury komunistycz-

⁷ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945-1889)*, Kraków 2006 s. 44-45.

⁸ Por. A. Dudek, *Kościół katolicki w Polsce w roku 1956*, „Polska 1944/45 – 1989. Studia i Materiały” III/1997 s. 104.

⁹ Zob. *Dekret Rady Państwa o obsadzaniu stanowisk kościelnych*, w: <https://dzieje.pl/aktualnosci/dekret-rady-panstwa-o-obsadzaniu-stanowisk-koscielnych> [dostęp 10.04.2024 r.]

¹⁰ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 84-85.

¹¹ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 59.

¹² Por. F. Musiał, *Realizm Kościoła katolickiego...*, w: <https://www.omp.org.pl/artykul.php?artykul=164> [dostęp 04.04.2024 r.].

¹³ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 106-109; 119.

nej rozgorzała walka o władzę¹⁴. Zajęci swoimi sprawami komuniści zezwolili prymasowi Stefanowi Wyszyńskiemu na powrót do Warszawy. 8 grudnia 1956 roku podpisano tzw. *małe porozumienie*, które przekreśliło *Dekret o organizowaniu i obsadzaniu stanowisk kościelnych*¹⁵. Elementem stanowiącym główny przedmiot oporu wobec komunistycznej władzy było rozbudzenie powszechnej pobożności, w co wpisywała się Wielka Nowenna Tysiąclecia i Millenium Chrztu Polski¹⁶. W 1957 roku powtórzono Śluby Jasnogórskie angażujące licznych wiernych, rozwijając równocześnie organizacje kościelne i pogłębiając pobożność ludową¹⁷. Jako przeciwwagę władze ogłosiły obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego. Roztropność Episkopatu przejawiała się w tym, że nawoływał do spokoju i by po zakończonych uroczystościach kościelnych, ludzie rozchodzili się do domów mimo prowokacji ze strony komunistów¹⁸. Kościół nie wchodził w sferę polityki, widząc swoją rolę w tworzeniu wspólnot o charakterze społecznym, kulturalnym czy politycznym. Sytuacja Kościoła zmieniła się zasadniczo po 1956 roku. Celem władz nie było tylko dążenie do eliminacji Kościoła, co dążenie do kontrolowania go i podporządkowania sobie. W 1970 roku nastąpiła zmiana władzy, którą zaczął sprawować Edward Gierek¹⁹. Prymas Stefan Wyszyński wzywał ludzi do spokoju, a władzę do poszanowania prawa i zaniechania rozlewu krwi. Należy podkreślić, że Kościół w latach 1956-1970

¹⁴ Por. A. Dudek, *Kościół katolicki w Polsce...*, s. 105.

¹⁵ Por. A. Dudek, *Kościół katolicki w Polsce...*, s. 109.

¹⁶ Por. *Kalendarium obchodów Milenium chrztu Polski*, w: <https://dzieje.pl/aktualnosci/kalendarium-obchodow-milenium-chrztu-polski> [dostęp 10.04.2024 r.]; zob. *Walka o duszę narodu. Wokół obchodów Milenium i Tysiąclecia 1956-1966/1967. Materiały edukacyjne do wystawy elementarnej Instytutu Pamięci Narodowej*, Lublin 2021.

¹⁷ Por. A. Dudek, *Kościół katolicki w Polsce...*, s. 114-115.

¹⁸ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 238-244.

¹⁹ Zob. M. Szumiło, *Gierek. Droga do władzy*, Lublin 2023; *Powstanie grudniowe 1970 roku*, Instytut Pamięci Narodowej, file:///Users/mac/Downloads/Grudzien_70_compressed.pdf [dostęp 10.04.2024 r.]

skoncentrował się na oporze wobec sowietyzacji i obronie społeczeństwa przed indoktrynacją komunistyczną²⁰.

- c) 1971-1980: objęcie władzy przez ekipę Edwarda Gierka przyniosło złagodzenie polityki wyznaniowej władz²¹. Oczywiście Kościół nie przestał być wrogiem dla władz. Władza komunistyczna szukała porozumienia z Kościołem, które mogło wzmocnić jej pozycję. W konsekwencji powołano *Zespół do spraw Stałych kontaktów Roboczych Rządu ze Stolicą Apostolską*²². Duże znaczenie miała likwidacja tymczasowego statusu na Ziemiach Zachodnich i ustanowienie stałych diecezji na tych ziemiach²³. Wobec zmian zaproponowanych przez komunistów w konstytucji PRL²⁴ a także zmian w kodeksie Pracy, Episkopat przyjął postawę nacisku, by tychże zmian nie wprowadzono lub by zmieniono zapisy, które zbyt mało mówiły o godności człowieka. Komuniści wycofali się z proponowanych zmian w konstytucji. Kościół zaczął wykorzystywać swoją coraz silniejszą pozycję i stawał się alternatywą wobec władz państwowych. Wobec wydarzeń z 1976 roku przyjął postawę stonowaną, zwracając się do protestujących z apelem o spokój, a od władz domagał się złagodzenia represji stosowanych wobec społeczeństwa. W 1977 roku doszło do spotkania Edwarda Gierka z papieżem Pawłem VI. Ocieplenie stosunków pomiędzy Stolicą Apostolską a rządem PRL miało wzmocnić pozycję Kościoła w Polsce²⁵. Wynikiem tego było osłabienie represji i podjęcie stałej dyskusji z władzą. Niespodziewany wybór Karola

²⁰ Por. F. Musiał, *Realizm Kościoła katolickiego...*, w: <https://www.omp.org.pl/artukul.php?artykul=164> [dostęp 04.04.2024 r.].

²¹ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 279-280.

²² Zob. W. Kucharski, *Próby nawiązania stosunków dyplomatycznych między PRL a Stolicą Apostolską w latach 1965-1974 w świetle depeš polskiej ambasady we Włoszech*, *Dzieje najnowsze*, Rocznik XLV – 2013, 3.

²³ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 302-303.

²⁴ Konstytucja Polski Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r., dz. U. z 1952 r., Nr 33, poz. 252 ze zm.

²⁵ Por. F. Musiał, *Realizm Kościoła katolickiego...*, w: <https://www.omp.org.pl/artukul.php?artykul=164> [dostęp 04.04.2024 r.].

- Wojtyły na Stolicę Piotrową ustabilizował Kościół i dał Kościołowi w Polsce nową pozycję wyjściową do dialogu z władzą²⁶.
- d) 1980-1989: w 1980 roku przez Polskę przetoczyła się fala strajków. Episkopat zaczyna występować w nowej roli jako pośrednika między rządem a społeczeństwem²⁷. Apelowano o spokój i rozsądek. Narastający konflikt pomiędzy komunistami a „Solidarnością” sprawił, że Kościół występował jako mediator rozmawiając z oboma stronami. Po wprowadzeniu stanu wojennego Kościół przyjął funkcję łącznika między internowanymi a władzą i wzywał do dialogu. Episkopat przyjmując rolę mediatora domagał się zniesienia stanu wojennego²⁸. Po jego zniesieniu pozycja Kościoła wzmocniła się. W 1988 roku podjęto negocjacje w tzw. projekcje „okrągłego stołu”. Obecność przedstawicieli Kościoła miała dawać poczucie prawdziwości rozmów i wcielenie ich w życie. W 1989 roku odbyły się koncesjonowane wybory parlamentarne. Episkopat poparł stronę opozycyjną, co przełożyło się na wynik wyborów²⁹. Kościół osiągnął zamierzony cel, jakim było poszerzenie wolności, uniknięcia przemocy i przelewu krwi. Przy pomocy dialogu doprowadzono do zmian, bez udziału czynników zewnętrznych³⁰.

Zarysowana panorama wydarzeń, które miały miejsce w Polsce po przejściu władzy przez komunistów w 1945 roku, aż po jej oddanie w 1989 roku, pokazuje rolę Kościoła w życiu społecznym narodu, jak również zadanie, które zostało postawione przez życie polityczne wobec prymasa Stefana Wyszyńskiego. Episkopat analizując sytuację polityczno-społeczną potrafił skutecznie obronić kraj przed falą ateizacji i odrzucenia chrześcijańskich wartości w życiu Polaków. Nieocenioną rolę w tych wszystkich wydarzeniach trzeba przypisać prymasowi Ste-

²⁶ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 340-347.

²⁷ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 361-372.

²⁸ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 374-397.

²⁹ Por. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół...*, s. 431-441.

³⁰ Por. F. Musiał, *Realizm Kościoła katolickiego...*, w: <https://www.omp.org.pl/artykul.php?artykul=164> [dostęp 04.04.2024 r.].

fanowi Wyszyńskiemu, który pomimo oskarżeń o kolaborację potrafił rozmawiać z komunistami, mając na uwadze dobro Kościoła i ludzi wierzących. Kościół stanowiący przez lata konstytutywny element narodu zdołał spełnić swoje zadanie. Nie ulega wątpliwości, że to dzięki Kościołowi naród polski zawdzięcza swoją specyficzną tożsamość, wypływającą z wiary chrześcijańskiej³¹.

2. Geneza strajku w Zespole Szkół Zawodowych we Włoszczowie

Powojennych losów Kościoła polskiego a także konfliktowych stosunków między Kościołem a komunistycznym państwem jakim było PRL, nie da się zrozumieć bez uwzględnienia założeń polityki wyznaniowej władz komunistycznych osadzonych w oficjalnej ideologii marksistowsko-leninowskiej, a także form i sposobów realizowania przez państwo tego, co wyraźnie głosiła owa ideologia. W praktyce założenia te przez komunistów były modyfikowane w wyniku zaistniałych sytuacji społeczno-politycznych. Z drugiej strony należy wziąć pod uwagę strategię obrony i oporu, jakie stały za działaniami Kościoła katolickiego. Należy to otwarcie stwierdzić, że ostateczny zamiar, z którym władze wcale się nie kryły, było całkowite wyeliminowanie Kościoła i religii z życia Polaków, z ich życia prywatnego i społecznego³².

Na tle wcześniej opisanej sytuacji oraz wydarzeń lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku wydaje się zrozumiałym, że w wielu miejscach w Polsce doświadczając indoktrynacji komunistycznej, jak również marginalizowania ludzi wierzących w życiu społecznym, oprócz robotników, którzy zrzeszyli się w ruchu społecznym jakim była „Solidarność”, wielu młodych ludzi podjęło walkę o swoje prawa. Jednym z takich miejsc był Zespół Szkół Zawodowych we Włoszczowie³³. Należy

³¹ Zob. J. Żaryn, *Kościół i naród. Lata trwogi, lata nadziei*, Kraków 2022; W. Roszkowski, *Historia i teraźniejszość. Podręcznik dla liceów i techników*, Kraków 2022, t. 1; tenże, *Historia i teraźniejszość. Podręcznik dla liceów i techników*, Kraków 2023 t. 2.

³² Por. J. Casanova, *Religie publiczne w nowoczesnym świecie*, Kraków 2005, s. 163.

³³ Zespół Szkół Zawodowych we Włoszczowie składał się z Technikum Przemysłu Spożywczego, Liceum Ekonomiczne, Zasadnicza Szkoła Zawodowa oraz Ośrodek Szkolenia Zawodowego. Przy szkole znajdował się także internat na 220 miejsc. Szkoła liczyła wówczas 750 uczniów, podzielonych na 27 oddziałów. W ZSZ uczyło

podkreślić, że nie było to jedyne miejsce, w którym młodzież podjęła walkę o obecność krzyży w szkole³⁴.

Strajk, który został nazwany „strajkiem o krzyże”, wybuchł 3 grudnia 1984 roku³⁵. Uczniowie rozpoczęli trwającą dwa tygodnie okupację placówki i domagali się ponownego zawieszenia w salach lekcyjnych krzyży usuniętych w czerwcu 1984 roku. Na początku roku szkolnego 95% uczniów podpisało petycję wystosowaną do dyrekcji szkoły w sprawie krzyży, których brakowało w salach lekcyjnych³⁶. Dyrekcja szkoły ignorowała apele uczniów, którzy ostatecznie zaczęli strajk. Protestujących uczniów wspierali rodzice, duchowni oraz wielu mieszkańców Włoszczowy. Dyrektor szkoły zarządził bezterminowe zawieszenie zajęć i nakazał młodzieży opuszczenie placówki. Miejscowy proboszcz 4 grudnia ks. Kazimierz Biernacki wystosował telegramy do prymasa Józefa Glempa oraz ministrów Czesława Kiszczaka i Adama Łopatki z informacją o zaistniałych wydarzeniach z prośbą o poszanowanie woli młodych ludzi. Podobny telegram wysłali rodzice do marszałka Sejmu Stanisława Gucwy i prezesa Rady Ministrów Wojciecha Jaruzelskiego. Przedstawiono pisemne żądania młodzieży z prośbą o ponowne zawieszenie krzyży. Komuniści stali na stanowisku, że zawieszenie krzyży było nielegalne i nastąpiło z inspiracji księży Marka Łabudy i Andrzeja Wilczyńskiego³⁷. Strajk wspierał wywodzący się z Włoszczowy biskup pomocniczy diecezji kieleckiej Mieczysław Jaworski, który wielokrotnie przyjeżdżał do strajkujących, okazując im serdeczność i dodając odwagi.

32 nauczycieli etatowych i 11 zatrudnionych na godzinach zleconych. Obok szkoły był internat oraz dom nauczyciela. Zob. IPN Ki, 012/309, t. 5, Protokół przesłuchania świadka Juliana Lisa (Dyrektora ZSZ we Włoszczowie, Jędrzejów, 6 XII 1984 r. k. 13v.

³⁴ Por. *Młodzi w obronie krzyża, czyli strajk w Miętne*, w: <https://dzieje.pl/artykuly-historyczne/mlodzi-w-obronie-krzyza-czyli-strajk-w-mietnem> [dostęp 10.04.2024 r.].

³⁵ Por. *Walka o krzyże. Miętne - Włoszczowa 1984...*, s. 168-170.

³⁶ Por. M. Lewicka, *Geneza i przebieg protestu o krzyże w 1984 roku w Zasadniczej Szkole Zawodowej we Włoszczowie*, „Włoszczowskie Zeszyty Historyczne” 1(1996), nr 2, s. 59.

³⁷ Por. R. Śmietanka-Kruszelnicki, *W obronie krzyża. Protest młodzieży Zespołu Szkół Zawodowych we Włoszczowie w grudniu 1984 r.*, Kielce 2014 s. 4.

Strajk odbił się szerokim echem w kraju, pisała także o nim prasa zagraniczna, informowały media. 16 grudnia na prośbę biskupa Mieczysława Jaworskiego uczniowie opuścili szkołę i udali się procesyjnie w stronę kościoła parafialnego, w którym odprawiono uroczyste nabożeństwo. Należy podkreślić, że mieszkańcy Włoszczowy traktowali strajkującą młodzież jak bohaterów³⁸.

Wydarzenia w Zespole Szkół Zawodowych zostały wsparte przez młodzież z Liceum Ogólnokształcącego we Włoszczowie. Młodzież z liceum dwukrotnie podjęła próbę dołączenia do strajkujących kolegów i koleżanek z Zespołu Szkół Zawodowych. Grupa młodzieży licząca około 200 osób o godz. 10.30 usiłowała opuścić liceum, ale szybka reakcja dyrektora szkoły uniemożliwiła młodzieży z liceum dołączenie do protestu. Drugą próbę dołączenia do protestu młodzież podjęła około godz. 14.00. Władze szkolne liceum nie wykluczały podjęcia przez młodzież strajku solidarnościowego³⁹.

W strajku o krzyże wzięło udział kilkaset młodych osób wspieranych przez rodziców oraz mieszkańców Włoszczowy. Włoszczowianie zajmowali się dostarczaniem żywności, koców, śpiworów, środków higienicznych. Młodzież, która podjęła strajk w obronie krzyży, nie spała w klasach, a w chłodnych korytarzach szkolnego budynku. Wsparcie, którego udzielili mieszkańcy Włoszczowy oraz miejscowe duchowieństwo wobec protestujących było utrudniane m.in. przez liczne patrole na ulicach miasta dokonywane przez milicję i funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa ubranych po cywilnemu. W budynku szkoły odprawiane były msze święte pod przewodnictwem obecnych w szkole ks. Marka Łabudy i ks. Andrzeja Wilczyńskiego. Przygotowując się do pierwszej mszy świętej, młodzież ułożyła ołtarz z tornistrów. Dwóch wikariuszy zaangażowanych w strajk postawiono przed sądem, co będzie szerzej opisane w dalszej części artykułu⁴⁰.

³⁸ Por. M. Lewicka, *Geneza i przebieg protestu...*, s. 60.

³⁹ Por. R. Śmietanka-Kruszelnicki, *W obronie krzyża...*, s. 9.

⁴⁰ A. Dudek, R. Gryz, *Kościół i komunizm (1945-1989)*, Kraków s.

Kalendarium wydarzeń w obronie krzyża we Włoszczowie

- Czerwiec 1984 – usunięto krzyże w Zespole Szkół Zawodowych na fali pozbywania się symboli religijnych, które wcześniej zostały powieszone w szkole i internacie
- 27 listopad – samorząd szkolny wybiera 20 osobową delegację, która udała się do ks. proboszcza Kazimierza Biernackiego z prośbą o poświęcenie krzyży
- 30 listopada – poświęcenie krzyży, które młodzież przyniosła do kościoła na Mszę świętą
- 1 grudnia – grupa młodzieży zabrała krzyże z punktu katechetycznego i udała się do szkoły
- 2 grudnia – w szkole odbyła się wywiadówka; krzyży powieszonych w salach już nie było
- 3 grudnia – grupa młodzieży poprosiła dyrektora o zwrot krzyży; uczniowie spotkali się z odmową
- 3 grudnia – po południu do szkoły przybyli księża, aby wspierać młodzież; od 15.00 grupa około 200 osób podjęła decyzję o pozostaniu w szkole; o 20.00 dyrektor ogłosił, że z dniem 4 grudnia zajęcia w szkole są zawieszane
- 4 grudnia – młodzież z Liceum Ogólnokształcącego podjęła dwukrotną próbę dołączenia do młodzieży z Zespołu Szkół Zawodowych
- 4 grudnia – proboszcz ks. Biernacki wysłał telegramy do prymasa Józefa Glempa oraz do ministrów Czesława Kiszczaka i Adama Łopatki
- 5 grudnia – pierwsza delegacja rodziców przedstawiła w MSW sytuację w szkole i pisemne żądania młodzieży
- 6 grudnia – Konferencja Episkopatu Polski wydaje list w sprawie usuwania krzyży
- 7 grudnia – przesłuchanie ks. Biernackiego w prokuraturze w Jędrzejowie
- 7 i 16 grudnia biskupi kieleccy wydają list w sprawie zajęć we Włoszczowie

- 9 grudnia – ks. bp Mieczysław Jaworski odprawia Mszę i w homilii zwraca się o zwrot krzyży, by wysłuchać w tym względzie młodzież
- 16 grudnia – do szkoły przybywa biskup pomocniczy Mieczysław Jaworski i odczytuje list, w którym biskupi kieleccy dziękują młodzieży za obronę krzyży
- 16 grudnia – młodzież uzyskawszy zapewnienie, że krzyże nie zostaną usunięte udaje się ze śpiewem pieśni kościelnych do kościoła parafialnego
- 28 grudnia – Rada Pedagogiczna Zespołu Szkół Zawodowych wyciąga wstępne wnioski dyscyplinarne wobec młodzieży
- 14 stycznia 1985 roku – wyciągnięto dalsze wnioski dyscyplinarne
- 1 marca – rozwiązano umowę z wychowawczynią internatu
- 29 marca – w 7 salach lekcyjnych zostały ponownie powieszono krzyże; tego samego dnia krzyże zostały zdjęte
- 1985 rok – rozpoczęły się represje wobec osób uznanych za organizatorów strajku⁴¹.

Strajk o krzyże we Włoszczowie z 1984 roku był wydarzeniem bezprecedensowym. Bez żadnej inspiracji z zewnątrz młodzież stanęła w obronie nie tylko usuniętych krzyży, ale domagała się obecności krzyża w przestrzeni publicznej, jaką była i jest szkoła. Należy podkreślić wielki heroizm i zaangażowanie młodzieży, za co niektórzy z nich ponieśli dotkliwe konsekwencje.

3. Losy uczestników strajku i trauma po strajku

Władze komunistyczne wobec strajkujących zastosowały surowe represje. Część uczniów pozbawiono praw uczniowskich, nie wszystkich dopuszczono do matury. Represjonowano także nauczycieli, którzy sympatyzowali ze strajkującymi. Szykanowano także rodziców, którzy stanęli przy swoich dzieciach i aktywnie ich wspierali. Wikariuszy,

⁴¹ Opracowano na podstawie R. Śmietanka-Kruszelnicki, *W obronie krzyża. Protest młodzieży Zespołu Szkół Zawodowych we Włoszczowie w grudniu 1984 r.*, Kielce 2014.

którzy służyli pomocą duszpasterską strajkującym i byli wraz z nimi w szkole skazano na więzienie⁴². Przez wiele lat temat strajku w samej Włoszczowie było tematem tabu. W 10 rocznicę odsłonięto tablicę pamiątkową w budynku szkoły. W 25 rocznicę wybuchu strajku stało się o całym wydarzeniu głośno. Następowaly kolejne rocznice, w których zaczęto zaznaczać ogromną odwagę młodzieży. W zmieniających się warunkach społeczno-politycznych, jak również kulturowych i religijnych warto współczesnej młodzieży stawiać za przykład ich rówieśników, których do obrony krzyży motywowała wiara.

Wielu uczestników strajku miało trudności z ukończeniem szkoły. Oto losy niektórych z nich:

Renata Gałkiewicz została wydalona ze szkoły. Podjęła kilka prób dostania się do innej placówki. Udało jej się to dopiero w Krakowie, gdzie w Nowej Hucie ukończyła Zasadniczą Szkołę Handlową. Przez rok szukała pracy. Znalazła ją w nowej Hucie jako sprzedawczyni w jednym z tamtejszych sklepów. Po wyjściu za mąż wróciła do rodzinnych Bielin koło Kielc.

Alicja Groszek, pomimo przywrócenia w prawach ucznia, nie zdała matury, gdyż jej do niej nie dopuszczono. Po opuszczeniu szkoły szukała pracy, nie chciano jej zatrudnić. Ostatecznie znalazła ją w sklepie PSS „Społem”. Ostatecznie wyjechała z Kielc.

Jolanta Kozieł ukończyła szkołę, ale nie zdała matury. Przez długi czas szukała pracy. Ostatecznie zatrudniono ją w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej.

Anna Synowska nie zdała matury, gdyż jeden z nauczycieli stał nad nią w czasie pisania egzaminu i ze stresu nic nie napisała. Podobnie jak inni biorący udział w strajku nie mogła przez dłuższy czas znaleźć pracy. Znalazła ją dopiero w Kielcach.

Kazimierz Ostrowski – nauczyciel sympatyzujący z uczniami. Po zakończeniu strajku dostał wymówienie. Odwołał się i został przy-

⁴² Por. A. Zawada, *Trauma na przykładzie uczestników „strajku o krzyże” we Włoszczowie w 1984 roku*, Societas historicorum. Czasopismo KNHS UJ, jesień 2016, nr 70, s. 58.

wrócony do pracy. Po pewnym czasie został wicedyrektorem ZSZ we Włoszczowie.

Ks. Marek Łabuda musiał wyjechać do Francji. Przed wyjazdem został pobity na dworcu kolejowym w Krakowie przez nieznaną sprawców. Po powrocie do kraju nie wrócił do czynnej pracy duszpasterskiej.

Ks. Andrzej Wilczyński musiał wyjechać z kraju. Kilka lat temu zmarł⁴³.

Pomimo deklaracji i zapewniania o wolności sumienia i wyznania komuniści stosowali represje wobec ludzi wierzących. Strajkujących spotkał podobny los. Dzięki determinacji i sile woli po strajku mimo różnych trudności poukładali sobie życie. Całą sytuacja pokazała obłudę systemu komunistycznego oraz stosowanego przez nich prawa. O rozwiązaniach prawnych stosowanych w czasach PRL-u odnoszących się do wolności sumienia i wyznania mówi dalsza część artykułu.

4. Prawnokarna ochrona wolności sumienia i wyznania w okresie PRL

Realizacja wolności sumienia i wyznania służy osiągnięciu przez człowieka dóbr duchowych i materialnych, przez co osiąga on pełnię praw podmiotowych⁴⁴.

Podstaw prawnych ochrony wolności sumienia i wyznania należy poszukiwać w aktach normatywnych, regulujących przestępstwa przeciwko korzystaniu ze swobodnego praktykowania religii jak i w prawie konstytucyjnym. Polityka wyznaniowa państwa polskiego była zgodna z normami prawa międzynarodowego, gwarantującymi wolność sumienia i wyznania, którymi PRL była związana. Należy bowiem zauważyć, że władze PRL ratyfikowały w 1977 r. MPPOP⁴⁵, który wszedł w życie z dniem 18 czerwca 1977 r., wprowadzający w przepisie art. 18 wolność

⁴³ Por. A. Zawada, *Trauma na przykładzie uczestników...*, s. 58.

⁴⁴ Zob. J. Krukowski, *Osobowość prawna Kościoła katolickiego w relacji do państwa*, Roczniki Nauk Społecznych 8/1980, s. 5.

⁴⁵ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., Dz. U. z 1977 r., Nr 38, poz. 167, zwany MPPOP.

myśli, sumienia i religii. Władze PRL wprowadziły rozwiązania prawne, które gwarantowały jednostce możliwość realizacji wolności sumienia i wyznania, jednocześnie kładąc nacisk na indywidualny wymiar tejszej wolności.

Ochrona wolności sumienia i wyznania przewidziana była rozwiązaniami dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa⁴⁶. Do działań o charakterze przestępnym zaliczono: publiczne nawoływanie do waśni narodowych, wyznaniowych lub rasowych albo ich pochwalanie (art. 30 m.k.k.), publiczne lżenie, wyszydzanie lub poniżanie grupy ludności albo poszczególnej osoby z powodu przynależności narodowościowej, wyznaniowej lub rasowej (art. 31 § 1 m.k.k.), naruszanie nietykalności cielesnej lub zadawanie lekkiego uszkodzenia ciała człowiekowi z powodu jego przynależności narodowościowej, wyznaniowej lub rasowej (art. 31 § 2 m.k.k.), dopuszczanie się czynu przestępnego skierowanego przeciwko grupie ludności lub poszczególnej osobie z powodu przynależności narodowościowej, wyznaniowej lub rasowej, jeżeli z czynu tego wynikała śmierć lub ciężkie uszkodzenie ciała albo następuje zakłócenie normalnego biegu życia publicznego lub zagrożenie bezpieczeństwa powszechnego (art. 32 m.k.k.), udział w porozumieniu, mającym na celu popełnienie przestępstwa, określonego w art. 31 § 2 lub 32, albo w zbiegowisku publicznym, które wspólnymi siłami dopuszcza się takiego przestępstwa (art. 33 m.k.k.), brak przeciwdziałania wbrew obowiązkowi popełnieniu przestępstwa, określonego w art. 30-33 (art. 34 m.k.k.).

Rozwiązania przyjęte w małym kodeksie karnym w odniesieniu do wolności sumienia i wyznania wskazywały na karalność zachowań, które godziły w możliwość pokojowego współistnienia różnych grup społecznych, opartego o zasadę równych praw, zagwarantowanych wszystkim grupom ludności oraz poszczególnym osobom. Przepisy art. 30-34 m.k.k. miały na celu zwalczanie wszelkich form wzniesienia waśni na-

⁴⁶ Dz. U. Nr 30, poz. 192, zwany dalej małym kodeksem karnym, m.k.k.

rodowościowych, wyznaniowych i rasowych, jako czynów społecznie niebezpiecznych i szkodliwych⁴⁷.

Ochrona wolności sumienia wyznania została uregulowana w dekreście z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania⁴⁸, wydanym na podstawie art. 4 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy z dnia 2 lipca 1949 r. o upoważnieniu Rządu do wydawania dekretów z mocą ustawy⁴⁹. Do kategorii czynów zabronionych zaliczono: ograniczenie obywatela w jego prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową, przekonania religijne lub bezwyznaniowość (art. 2 dekretu z 1949 r.), zmuszanie innej osoby do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych albo bezprawne powstrzymywanie jej od tego udziału bezprawnie powstrzymuje (art. 3 dekretu z 1949 r.), nadużywanie wolności wyznania, poprzez odmawianie udostępnienia obrzędu lub czynności religijnej z powodu działalności lub poglądów politycznych, społecznych albo naukowych (art. 4 dekretu z 1949 r.), obrażanie uczuć religijnych, poprzez znieważanie publiczne przedmiotu czci religijnej lub miejsca przeznaczonego do wykonywania obrzędów religijnych (art. 5 dekretu z 1949 r.), publiczne nawoływanie do waśni na tle religijnym albo ich pochwalanie (art. 6 dekretu z 1949 r.), publiczne lżenie, wyszydzanie lub poniżanie grupę ludności albo poszczególłą osobę z powodu przynależności wyznaniowej, przekonań religijnych lub bezwyznaniowości (art. 7 § 1 dekretu z 1949 r.), naruszanie nietykalności cielesnej człowieka z powodu jego przynależności wyznaniowej, przekonań religijnych lub bezwyznaniowości (art. 7 § 2 dekretu z 1949 r.), dopuszczanie się innego czynu przestępnego skierowanego przeciwko grupie ludności lub poszczególłą osobie z powodu przynależności wyznaniowej, przekonań religijnych lub bezwyznaniowości (art. 7 § 3 dekretu z 1949 r.), karalność dopuszczania się innego czynu prze-

⁴⁷ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18.06.1951 r., sygn. akt I K 262/50, OSN(K) 1952/3/36

⁴⁸ Dz. U. Nr 45, poz. 334, zwany dalej dekretem z 1949 r.

⁴⁹ Dz. U. Nr 41, poz. 302.

stępnego skierowanego przeciwko grupie ludności lub poszczególnej osobie z powodu przynależności wyznaniowej, przekonań religijnych lub bezwyznaniowości czego wynikiem była śmierć lub ciężkie uszkodzenie ciała albo nastąpiło zakłócenie normalnego biegu życia publicznego lub zagrożenie bezpieczeństwa powszechnego (art. 7 § 4 dekretu z 1949 r.), nadużywanie wolności wyznania i sumienia w celach wrogich ustrojowi Rzeczypospolitej Polskiej (art. 8 § 1 dekretu z 1949 r.), przygotowanie do przestępstwa polegającego na nadużywaniu wolności wyznania i sumienia w celach wrogich ustrojowi Rzeczypospolitej Polskiej (art. 8 § 2 dekretu z 1949 r.), nadużywanie wolności wyznania w celu osiągnięcia korzyści osobistej, majątkowej lub innej, wyzyskuje łatwowierność ludzką przez szerzenie fałszywych wiadomości lub wprowadza w błąd inne osoby przez oszukańcze lub podstępne czynności (art. 9 dekretu z 1949 r.), udział w porozumieniu mającym na celu popełnienie przestępstwa określonego w art. 3-9 albo świadomie uczestniczy w zbiegowisku publicznym, które wspólnymi siłami dopuszcza się takiego przestępstwa (art. 10 dekretu z 1949 r.), brak przeciwdziałania wbrew ciężącemu obywatelowi popełnieniu przestępstwa określonego w art. 3-10 (art. 11 dekretu z 1949 r.), nawoływaniu lub zachęcaniu w jakikolwiek sposób do popełnienia czynów określonych w art. 2-11, zalecaniu ich dokonanie lub ich publicznemu pochwalaniu (art. 12 dekretu z 1949 r.). Za popełnienie przestępstwa wskazanego w dekrecie z 1949 r. sądy mogły orzec wobec skazanego areszt, karę więzienia, karę dożywotniego pozbawienia wolności bądź karę śmierci. Ponadto sądy mogły orzec utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych (art. 13 dekretu z 1949 r.).

Rozwiązania przyjęte w dekrecie z 1949 r. odnosiły się zarówno do ochrony wolności sumienia i wyznania jak i do działań, które polegały na przekroczeniu tej wolności i wykorzystywaniu jej przeciwko funkcjonowaniu państwa polskiego. Znaczna część przepisów dekretu z 1949 r. odnosiła się do zachowań, które zmierzały do wyeliminowania działań wymierzonych przeciwko ustrojowi państwa ludowego⁵⁰.

⁵⁰ A. Cylwik, *Wolność sumienia i wyznania w Konstytucji RP oraz jej ochrona prawnokarna*, (w:) *Ustrój państwa, myśl polityczno-prawna, współczesne systemy*

K. Warchałowski zauważył, że „dekret z 1949 r. wprowadzał szereg nowych typów przestępstw, stając się ewidentnie środkiem stosowanych na szeroką skalę represji wobec ludzi wierzących, a zwłaszcza Kościoła katolickiego. Represje z powodu przekonań religijnych objęły wielu duchownych i wiernych. Należy bowiem zdać sobie sprawę, że okres stalinizmu, w którym wydano dokument, to czas wzmożonego terrorku w polityce wewnętrznej państwa, mającego na celu osiągnięcie przez władze komunistyczne pełnej kontroli ideologicznej i politycznej nad społeczeństwem. Walka z religią prowadzona była w sposób bezwzględny, przy wykorzystaniu do tego celu także środków prawnych”⁵¹.

W okresie obowiązywania dekretu z 1949 r. doszło do delegalizacji wspólnoty religijnej „Świadkowie Jehowy”, co wskazuje na wykorzystywanie rozwiązań przewidzianych prawem dla ograniczania realizacji wolności sumienia i wyznania w odniesieniu do niektórych grup wyznaniowych. Przepisy dekretu z 1949 r. penalizowały zachowania, które naruszały realizację wolności sumienia i wyznania, niemniej jednak w oparciu o art. 36 dekretu skazywano osoby, które należały do wspólnoty religijnej „Świadków Jehowy”. Sąd Najwyższy w wyroku z 7 czerwca 2003 r. przyjął, że odmowa uznania przez władze państwowe wspólnoty religijnej „Świadków Jehowy” jak i innych związków religijnych były sprzeczne z art. 70 Konstytucji PRL z 1952 r.⁵² oraz z art. 1 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania, przyznającym obywatelowi wolność wyznawania każdej religii i prawo swobodnego udziału w wykonywaniu każdego kultu. Dlatego też delegalizacja tego związku nie mogła powodować automatycznym pociąganiem jej członków do odpowiedzialności karnej⁵³.

rzędów: prace ofiarowane prof. zw. nauk prawnych Adamowi Jamrozowi z okazji Jego Jubileuszu, red. S. Bożyk, A. Olechno, Białystok 2018, s. 319 oraz literatura tam podana.

⁵¹ K. Warchałowski, *Prawnokarna ochrona wolności religijnej w Polsce w latach 1932-1997*, *Studia z Prawa Wyznaniowego* 4/2002, s. 63.

⁵² *Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r.*, Dz. U. z 1976 r., Nr 7, poz. 36 ze zm.

⁵³ *Wyrok Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2003 r.*, III KK 227/03, OSNwSK2003/1/1403.

Działania wymierzone w realizację wolności sumienia i wyznania penalizowały przepisy rozdziału XXVIII k.k. z 1969 r.⁵⁴. Do katalogu przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania zaliczono: ograniczanie obywatela w jego prawach ze względu na jego bezwyznaniowość lub przynależność wyznaniową (art. 192 k.k. z 1969 r.), publiczne lżenie, wyszydzanie lub poniżanie grupy ludności lub poszczególnej osoby z powodu jej bezwyznaniowości lub przynależności wyznaniowej (art. 193 § 1 k.k. z 1969 r.), dopuszczanie się czynnej napaści na człowieka z powodu określonego w art. 193 § 1 (art. 193 § 2 k.k. z 1969 r.), zmuszanie innej osoby do podjęcia czynności religijnej lub do udziału w obrzędzie religijnym albo do powstrzymanie się od takiej czynności lub obrzędu (art. 196 k.k. z 1969 r.), złośliwe przeszkadzanie pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym albo znieważanie zwłok, prochów ludzkich lub miejsc spoczynku zmarłego (art. 197 § 1 k.k. z 1969 r.), ograbienie zwłok albo grobu lub innego miejsca spoczynku zmarłego (art. 197 § 2 k.k. z 1969 r.), obrażanie uczuć religijnych innych osób, poprzez znieważenie publiczne przedmiotu czci religijnej lub miejsca przeznaczonego do publicznego wykonywania obrzędów religijnych (art. 198 k.k. z 1969 r.). Na podstawie art. 74 pkt 8 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. *O stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*⁵⁵ uchylono art. 194 k.k. z 1969 r.⁵⁶ oraz art. 195 k.k. z 1969 r.⁵⁷.

5. Wolność myśli, sumienia i religii w MPPOP

Wolność myśli sumienia i religii została uregulowana w przepisie art. 18 MPPOP ma charakter prawa podmiotowego, które przysługuje każdemu człowiekowi niezależnie od obywatelstwa, miejsca zamiesz-

⁵⁴ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny, Dz. U. Nr 13, poz. 94 ze zm., zwana k.k. z 1969 r.

⁵⁵ Dz. U. z 2023 r., poz. 1966.

⁵⁶ Przestępstwo polegało na wykonywaniu obrzędów lub innych funkcji religijnych nadużywając wolności sumienia i wyznania na szkodę interesów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

⁵⁷ Przestępstwo polegało na wykorzystywaniu cudzego wierzenia religijnego lub cudzej łatwowierności w sprawach wiary, wprowadzaniu w błąd innej osoby i powodowaniu zbiegowiska lub innego zakłócenia porządku publicznego.

kania, pobytu, płci, rasy, wykształcenia i wieku, przy czym kryterium wieku może powodować wątpliwości. W ujęciu instytucjonalnym ma wtórny charakter wobec pierwotnego prawa każdego człowieka do wyznawania odpowiadającej mu religii bądź do niewyznawania żadnej⁵⁸. Prawo to obejmuje wolność posiadania lub przyjmowania wyznania lub przekonań według własnego wyboru oraz do uzewnętrzniania indywidualnie czy wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań przez uprawianie kultu, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie (art. 18 ust. 1 zd.2 MPPOP). Wskazanie przykładowego katalogu działań obejmującego wolność myśli sumienia i wyznania obejmuje szeroki zakres czynności, do podejmowania których jednostka została uprawniona. Jednocześnie należy podkreślić, że elementy prawa do wolności myśli sumienia i wyznania jednostka może wypełnić działaniami, które uszczegółowią ogólne pojęcia, zastosowane w art. 18 MPPOP. „Komitet Praw Człowieka w swoich uwagach ogólnych dotyczących art. 18 MPPOP podkreślił, że omawiany przepis chroni teistyczne, nieteistyczne i ateistyczne przekonania oraz prawo do niepoddania się jakiegokolwiek religii lub wierzeniom”⁵⁹.

MPPOP wprowadził klauzulę limitacyjną odnoszącą się do uzewnętrzniania wyznania lub przekonania w sytuacji, gdy te ograniczenia są przewidziane przez ustawę i są konieczne dla ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób (art. 18 ust. 3 MPPOP).

6. Konstytucyjne podstawy wolności sumienia i wyznania w PRL

Konstytucyjna zasada wolności sumienia i wyznania poprzedzona została gwarancjami pełnej swobody sumienia wyrażonej w deklaracji PPR *O co walczyliśmy* z 1 marca 1943 r. i z listopada 1943 r. oraz w Manifestie PKWN z 22 lipca 1944 r. W treści Manifestu gwarantowano przywrócenie wszystkich swobód demokratycznych, równość wszyst-

⁵⁸ W. Sobczak, *Komentarz do art. 18*, w: *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, red. R. Wieruszewski, Warszawa 2012, LEX 2012.

⁵⁹ M. Jastrzębski, *Wolność myśli, sumienia i religii*, w: *Prawa człowieka. Wybrane zagadnienia i problemy*, red. L. Koba, W. Waclawczyk, Warszawa 2009, s. 236.

kich obywateli bez względu na rasę, wyznanie i narodowość, wolność zrzeszania się, postulowano wolność prasy i wolność sumienia. Jednakże z praw obywatelskich nie mogli korzystać wrogowie demokracji⁶⁰.

Wolność sumienia i wyznania była również wskazana w uchwale z 22 lutego 1947 r. *Deklaracja w przedmiocie realizacji praw i wolności obywatelskich*. Z uwagi na swój charakter uchwała stanowiła zobowiązanie Sejmu do przyjęcia aktu prawa powszechnie obowiązującego, którego treść ureguluje prawa obywatelskie, w taki sposób, że przestaną one być jedynie postulatem wobec organów władzy⁶¹.

Konstytucja PRL w przepisie art. 82 uregulowała wolność sumienia i wyznania, w ten sposób, że Polska Rzeczpospolita Ludowa zapewnia obywatelom wolność sumienia i wyznania. Kościół i inne związki wyznaniowe mogą swobodnie wypełniać swoje funkcje religijne. Nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych. Nie wolno też nikogo zmuszać do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych (ust. 1); Kościół jest oddzielony od państwa. Zasady stosunku państwa do Kościoła oraz sytuację prawną i majątkową związków wyznaniowych określają ustawy (ust. 2).

Konstytucja PRL do praw i wolności osobistych zaliczyła: wolność sumienia i wyznania, nietykalność osobistą, nienaruszalność mieszkania, nienaruszalność tajemnicy korespondencji i prawo do obrony⁶². Wolność sumienia w okresie obowiązywania konstytucji PRL rozumiano jako „prawo do wyznawania swobodnie wybranego światopoglądu, zarówno religijnego jak i areligijnego, obejmujące również wolność wyznania”⁶³ i obejmowała: wolność wyznania odnosząca się do indywidualnych uprawnień każdego obywatela oraz wolność tworzenia związków wyznaniowych i wykonywania przez nie funkcji religijnych⁶⁴. Wolność wyzna-

⁶⁰ Zob. D. Wojtkowiak, *Konstytucyjne wolności obywateli PRL*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 3/1970, s. 9-10.

⁶¹ Zob. D. Wojtkowiak, *Konstytucyjne wolności...*, s. 11.

⁶² Z. Jarosz, Z. Zawadzki, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 1987, s. 250.

⁶³ A. Merker, *Indywidualna wolność sumienia*, w: *Wolność sumienia. Szkice i polemiki*, Warszawa 1973, s. 21.

⁶⁴ Z. Jarosz, Z. Zawadzki, *Prawo ...*, s. 251.

nia w zakresie indywidualnych uprawnień obywatela oznaczała: „prawo obywatela do wyboru wyznania, które mu najbardziej odpowiada lub niewyznawanie żadnej religii; prawo do wykonywania kultu religijnego, swobodny udział w praktykach religijnych i obrzędach; szanowanie prawa innych obywateli do wolności sumienia i wyznania; prawo do wychowywania swoich dzieci zgodnie z uznanym przez siebie wyznaniem lub w duchu areligijnym; równouprawnienie obywateli bez względu na stosunek do religii (art. 67 ust. 2); zakaz dyskryminacji lub uprzywilejowanie obywateli ze względu na wyznanie lub niewyznawanie żadnej religii (art. 81 ust. 1) (...); zakaz szerzenia nienawiści pogardy, wywoływania waśni na tle wyznaniowym (art. 81 ust.2); prawo przynależności do związków wyznaniowych, jak również do stowarzyszeń ateistycznych”⁶⁵. Natomiast wolność działania związków wyznaniowych obejmowała: swobodę organizowania się obywateli w związki wyznaniowe; zapewnienie związkom wyznaniowym swobody w wykonywaniu przez nie funkcji religijnych (art. 82 ust. 1); oddzielenie związków wyznaniowych od państwa (art. 82 ust. 2); określenie przez państwo sytuacji prawnej i majątkowej związków wyznaniowych w drodze ustawy (art. 82 ust. 2); równouprawnienie wyznań, polegające przede wszystkim na równości wszystkich wyznań wobec prawa (...); działalność związków wyznaniowych nie może godzić w ustrój polityczny i społeczny ani w porządek prawny PRL (art. 84 ust. 3). Wiązał się z tym nadzór państwa nad działalnością związków wyznaniowych, który obejmował proces legalizacji związku wyznaniowego, nadzór nad jego działalnością religijną, samorządowo-organizacyjną i gospodarczo-finansową”⁶⁶. Wolność sumienia i wyznania w okresie PRL rozumiano jako prawo wyboru światopoglądu religijnego, ograniczonego do sprawowania kultu religijnego bez możliwości przenoszenia do przestrzeni publicznej elementów wyznawanej religii⁶⁷.

Z wolności sumienia i wyznania mogli korzystać obywatele, co wprost wynika z konstytucyjnej regulacji art. 82. Współczesny konstytucjonalizm

⁶⁵ Z. Jarosz, Z. Zawadzki, *Prawo...*, s. 252.

⁶⁶ Z. Jarosz, Z. Zawadzki, *Prawo...*, s. 252-253.

⁶⁷ J. Krukowski, *Kościół i państwo. Podstawy relacji prawnych*, Lublin 1993, s. 70.

odchodzi od uznawania za podmiot praw i wolności wyłącznie obywateli na rzecz każdego człowieka, nie tylko obywatela określonego państwa, co pozwala to wyodrębnić kategorie praw człowieka i praw obywatela⁶⁸.

Konstytucyjna wolność sumienia i wyznania dawała obywatelom możliwość praktykowania wyznawania religii przez siebie wybranej, bez podejmowania wobec nich działań dyskryminacyjnych. Praktykowanie religii polega na podejmowaniu czynności właściwych dla zasad wyznawanej religii. Z uwagi na mnogość działań podejmowanych w ramach praktykowania religii nie można stworzyć zamkniętego katalogu praktyk religijnych. Jednym z działań zaliczanych do praktyk religijnych jest umieszczanie symboli religijnych w pomieszczeniach, w tym w pomieszczeniach użyteczności publicznej. Problematyczną pozostaje okoliczność czy pracownik ma obowiązek wykonać polecenie pracodawcy nakazujące zdjęcie krzyża znajdującego się w miejscu pracy. Sąd Najwyższy przyjął, że „pracownik jest obowiązany stosować się do poleceń przełożonych, które dotyczą pracy (art. 100 k.p.). Nie narusza tego obowiązku pracownik, który odmawia zdjęcia krzyża wiszącego w zakładzie służby zdrowia. Z art. 82 Konstytucji PRL nie wynikają konkretne obowiązki pracownicze. Przepis ten zobowiązuje Rzeczpospolitą Polską do zapewnienia obywatelowi wolności sumienia i wyznania, kościołowi i innym związkom wyznaniowym swobody w wypełnianiu funkcji religijnych, zabrania zmuszania obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych lub też brania w nich udziału oraz przewiduje zasadę rozdziału kościoła od państwa. Z konstytucyjnej zasady wolności sumienia i wyznania oraz rozdziału kościoła od państwa w żadnym razie nie można wyprowadzać normatywnie ujętej reguły co do odpowiedniości lub braku odpowiedniości w zachowaniu pracownika, który „wiesza krzyż na ścianie w zakładzie pracy lub który odmawia zdjęcia krzyża już wiszącego w zakładzie pracy”⁶⁹.

⁶⁸ L. Górnicki, *Wolność sumienia i wyznania według konstytucji z 17 marca 1921 r.*, w: *Wolność słowa, myśli i wyznania*, red. A. Pasek, Wrocław 2022, s. 89.

⁶⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z 16 września 1990 r., sygn. akt I PRN 38/90, OSNC 1991/10-12/126. Należy zwrócić uwagę na wyrok ETPC, w którym Trybunał zauważył, że „na Państwach spoczywa odpowiedzialność za zapewnienie w sposób neutralny

W państwie socjalistycznym organy władzy publicznej wykorzystywały wolność sumienia i wyznania w celu kształtowania postaw społecznych, które traktowały wyznanie i praktykowanie religii jako indywidualną sprawę jednostki. Polityka wyznaniowa organów władzy publicznej opierała się na zasadach: traktowania religii jako indywidualnej sprawy jednostki, nadzoru nad działalnością związków religijnych, rozdziału kościoła i państwa i wolności sumienia i wyznania, służących podejmowaniu przez jednostkę wolnych i niczym nieskrępowanych decyzji⁷⁰. Sytuacja geopolityczna Polski po drugiej wojnie światowej wpłynęła na stosunek państwa polskiego do kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych. W okresie od 1945 r. do 1974 r. państwo polskie jednostronnie regulowało sytuację prawną Kościoła katolickiego. Regulacje konstytucyjne wprowadzały rozdział państwa i Kościoła, indywidualny wymiar wolności religijnej. Po 1974 r. władze państwowe przystąpiły do dwustronnych rozmów ze Stolicą Apostolską, co miało przełożyć się na sytuację Kościoła katolickiego w Polsce⁷¹. Realizacja wolności sumienia

i bezstronny możliwości praktykowania różnych religii, wyznań i przekonań. Rolą Państw jest przede wszystkim pomaganie w utrzymaniu porządku publicznego, harmonii religijnej oraz tolerancji w demokratycznym społeczeństwie, szczególnie pomiędzy przeciwstawnymi grupami. Dotyczy to zarówno stosunków pomiędzy wierzącymi i niewierzącymi, jak i stosunków pomiędzy wyznawcami różnych religii, wyznań i przekonań. decyzja o obecności krzyża w salach lekcyjnych w szkołach państwowych należy do funkcji realizowanych przez pozwane Państwo w odniesieniu do wychowania i nauczania, a w związku z tym wchodzi w zakres stosowania drugiego zdania art. 2 Protokołu nr 1. To sprawia, iż jest do sfera, w której w grę wchodzi spoczywający na Państwie obowiązek uznania [ang. *respect*] prawa rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania ich dzieci zgodnie z ich własnymi poglądami religijnymi i filozoficznymi. Krzyż jest przede wszystkim symbolem religijnym. Sądy krajowe doszły do tego samego wniosku, a [pozwany] rząd nigdy temu nie zaprzeczał. Na tym etapie wyводу prowadzonego przez Trybunał kwestia czy krzyż jest obciążony jakimkolwiek innym znaczeniem poza jego symboliką religijną, nie ma znaczenia rozstrzygającego”. Wyrok ETPC z 18 marca 2011 r., 30814/06, LEX 784874.

⁷⁰ K. Dydą, *Konstytucyjna zasada oddzielenia państwa od kościoła w działalności Wydziału do spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Krośnie wobec kościoła katolickiego*, *Studia z prawa Wyznaniowego* 20/2017, s. 337; A. Biliński, *Marksistowska a katolicka koncepcja wolności sumienia i wyznania*, Poznań 1973, s. 29.

⁷¹ J. Krukowski, *Osobowość prawna kościoła katolickiego...*, s. 15-16.

i wyznania w okresie PRL pozostawała w ścisłym związku z przyjętym stanowiskiem, że obywatele obowiązują zakaz korzystania z przyznanych im praw i wolności, jeżeli ich działania naruszałyby podstawowe zasady ustroju socjalistycznego⁷². K. Dydo zauważył, że dochodziło do arbitralnego, zróżnicowanego i niejednolitego stosowania przez organy władzy państwowej przepisów regulujących kwestie wyznaniowe⁷³.

Wynikający z wolności sumienia i wyznania rozdział kościoła od państwa prowadził do całkowitej laicyzacji życia publicznego. Należy jednocześnie zauważyć, że rozdział Kościoła od państwa nie oznaczał rozdziału państwa od Kościoła, co umożliwiałoby organom władzy państwowej sprawowanie nadzoru nad działalnością związków wyznaniowych⁷⁴. Wprowadzenie rozdziału Kościoła od państwa miało służyć przede wszystkim realizacji zasady równości obywateli i wyeliminowaniu dyskryminacji jednostki. Zakaz łączenia uroczystości państwowych i religijnych czy też umieszczanie symboli religijnych w miejscach publicznych czy też zakaz nauczania religii w szkołach pozwoli na funkcjonowanie państwa niezależnego od religii i kościoła⁷⁵.

Reakcją na politykę wyznaniową państwa polskiego był m.in. wydarzenie protest młodzieży szkolnej w Zespole Szkół Zawodowych we Włoszczowie, który zakończył się skazaniem księdza Marka Łabudy na rok pozbawienia wolności i księdza Andrzeja Wilczyńskiego na 10 miesięcy pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania na okres 3 lat oraz grzywnę w wysokości 60 000 zł. Księża zostali obciążeni kosztami postępowania sądowego. W wyniku rozpoznania rewizji od wyroku Sądu Rejonowego w Jędrzejowie Sąd Wojewódzki w Kielcach wyrokiem z 12 sierpnia 1985 r. zmienił zaskarżony wyrok w odniesieniu do księdza Marka Łabudy w ten sposób, że zawiesił wykona orzeczonej kary

⁷² B. Banaszak, *Konstytucyjne założenia podstawowych praw, wolności i obowiązków obywatelskich i ich realizacja w praktyce*, w: *Konstytucja PRL po 30 latach jej obowiązywania*, red. W. Działocha, Wrocław 1983, s. 125.

⁷³ K. Dyda, *Konstytucyjna zasada oddzielenia państwa...*, s. 344.

⁷⁴ K. Dyda, *Konstytucyjna zasada oddzielenia państwa...*, s. 337.

⁷⁵ J. Godlewski, *Założenia polityki wyznaniowej w PRL*, Warszawa 1984, s. 14-15.

1 roku pozbawienia wolności na okres trzech lat, wymierzył mu karę grzywny w wysokości 100 000 zł i zobowiązał do „niepodejmowania jakichkolwiek działań mogących wywołać niepokoje społeczne”. Na skutek rewizji nadzwyczajnej wyrokiem z 3 grudnia 1991 r. Sąd Najwyższy uniewinnił księży Marka Łabudę i Andrzeja Wilczyńskiego⁷⁶.

W okresie PRL władze państwowe aktami normatywnymi rangi ustawowej wprowadziły wolność sumienia i wyznania, wskazując, że mogą z niej korzystać obywatele. Wskazano na szeroki zakres form jej realizacji od zakazu dyskryminacji z uwagi na wyznanie, przez możliwość uczestnictwa w obrzędach religijnych po możliwość działania związków religijnych. Powyższe rozważania wskazują, że przy gwarancjach wolności sumienia i wyznania władze państwowe dopuszczały się działań bezpośrednio godzących w swobodne wykonywanie wolności sumienia i wyznania.

Zakończenie

W dobie komunistycznej rzeczywistości Kościół katolicki w Polsce starał się znaleźć konsensus z władzami, nie rezygnując jednocześnie do prawa jakim było wyznawanie i praktykowanie religii. Komuniści od samego początku czynili wszystko, aby Kościół katolicki marginalizować i spychać z życia społecznego. Zadaniem jakie sobie postawił Kościół była obrona ludzi wierzących przez ateizacją i wpływem ideologii marksistowskiej na życie społeczne. Pomimo istniejących przepisów prawa, które mówiły o wolności sumienia i wyznania komuniści stosowali represje wobec ludzi wierzących, czego przykładem był strajk o krzyże we Włoszczowie i szykany zastosowane wobec strajkujących. Pomimo zapewnień o wolności ludzie wierzący spotykali się z trudnościami w wyznawaniu wiary. Niniejszy artykuł stanowi próbę ukazania tła historycznego, społecznego, religijnego i prawnego na tle wydarzeń w Zespole Szkół Zawodowych we Włoszczowie. Autorzy mają nadzieję, że przyczyni się on do upamiętnienia osób, które wystąpiły w obronie

⁷⁶ R. Śmietanka-Kruszelnicki, *W obronie krzyża. Protest młodzieży...*, s. 22-24.

krzyży, wszak w tym roku mija 40 lat od tamtych trudnych i bolesnych wydarzeń.

Niniejszy artykuł stanowi próbę przedstawienia wydarzeń włoszczowskich na tle sytuacji, jaką przez lata komuniści kreowali wobec Kościoła katolickiego oraz syntezy podstaw prawnych wolności sumienia i wyznania w okresie PRL do 1984 roku. Działania komunistów doprowadziły do tego, że młodzież we Włoszczowie w 1984 roku stanęła w obronie krzyży, które usunięto z lekcyjnych sal. Wyraziła w ten sposób sprzeciw wobec łamania podstawowego prawa jakim jest prawo do wolności sumienia i wyznania. Zdjęcie krzyży było dla nich naruszeniem tego prawa.

Opracowanie w całości poświęcone jest osobom biorącym udział w strajku z racji 40-lecia jego zaistnienia w Zespole Szkół Zawodowych we Włoszczowie.

Roman Janiec

<https://orcid.org/0000-0003-4567-006X>

OBRONA KRZYŻA W (MIEJSCACH PUBLICZNYCH) W EUROPIE. PERSPEKTYWA PRAWNO-TEOLOGICZNA

Obecność krzyża w przestrzeni publicznej jest w Europie stałym i naturalnym elementem wpisanym wręcz w jej krajobraz. Historia państw europejskich jest nierozzerwalnie związana z chrześcijaństwem jako jednym z filarów kultury. Relacje władzy świeckiej i duchowej ewoluowały wraz z rozwojem społecznym, gospodarczym i naukowym. Przenikały i zmieniały się różne modele wzajemnej relacji władzy duchowej i świeckiej – od wzajemnej zależności aż po wrogość skończywszy zaś na współpracy. Obecnie, współczesny świat ma na swoim sztandarze wypisane hasło tolerancji wobec wszelkiego rodzaju mniejszości oraz szeroko rozumianych inności, więc w tym kluczu także powinno znaleźć się miejsce dla krzyża. Nie jest to jednak takie oczywiste. obrońcy krzyża w przestrzeni publicznej oraz zwolennicy jego usunięcia swoje argumenty opierają bowiem na tym samym prawie – prawie do wolności religijnej rozumianej pozytywnie, jako prawo do wyznawania swojej religii oraz negatywnie – jako prawo do wolności od przymusu od wyboru wyznania. W ramach realizacji wolności religijnej mieści się także przestrzeń dla osób niedeklarujących żadnego wyznania. To co istotne, z każdym prawem nierozzerwalnie wiąże się obowiązek – w tym przypadku prawo do wolności religijnej obywateli nakłada na władze publiczną obowiązek stworzenia takich zasad, aby uszanować prawo

każdego obywatela. Nie wolno jednak zapomnieć, że władzę publiczną realizują także obywatele uprawnieni do wolności religijnej. Dlatego też, zagadnienie prawa do wolności religijnej i światopoglądu jest bardzo newralgiczne, zwłaszcza w sytuacji, gdy w jednym państwie dochodzi do zderzenia grup mających przeciwstawne oczekiwania. Spór o obecność krzyża w przestrzeni publicznej może być tego przykładem.

Niniejsze opracowanie ma na celu odpowiedzenie na pytanie jak wygląda obrona krzyża w przestrzeni publicznej w Europie na przykładzie wybranych krajów. Jako przykładowe modele wybrałem trzy państwa – Francję, Anglię i Włochy – ze względu na historię i teraźniejszość relacji między władzą świecką - państwową i duchową - religijną. Aby móc mówić o obronie krzyża, musi dojść do sytuacji, gdy obecność krzyża w przestrzeni publicznej będzie zagrożone. Dlatego też wybór tych państw nie jest ani losowy, ani przypadkowy. Każde z tych państw ma bardzo ciekawą historię relacji władzy duchownej i władzy świeckiej, która jest źródłem obecnego modelu funkcjonowania od modelu państwa wyznaniowego (Anglia), przez separację wrogą (Francja), po model kooperacyjny (Włochy). W konsekwencji tej różnorodności w każdym z tych państw krzyż stał się obiektem debaty publicznej. Celem przedłożenia nie jest całościowe i systemowe opisanie prawodawstwa tych państw w odniesieniu do relacji między władzą państwową i religijną, ale wskazanie konkretnych sytuacji, gdy krzyż stał się obiektem nie tylko debaty publicznej, ale jego obecność musiała zostać zweryfikowana przez władzę publiczną.

W artykule zastosowano metodę krytycznej analizy aktów prawnych wybranych państw odnoszących się do statusu prawnego obecności krzyża w przestrzeni publicznej. Oprócz krytycznej analizy tekstów zastosowano również metodę analizy i metodę syntezy.

Artykuł powstał w ramach projektu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” ogłoszonego przez Ministra Edukacji i Nauki. Otrzymał numer POPUL/SN/0553/2023/01 i skoncentrował się na temacie „*Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu*” dotyczącym upamiętnienia 40. rocznicy zwycięskiej obrony Chrystusowego Krzyża w Zespole Szkół Rolniczych

w Miętnem. Wydarzenie to pozostawiło trwały ślad w tamtejszej społeczności, ale z uwagi na przypisywane mu znaczenie społeczne domaga się ono nieustannego przypominania i szerszego kręgu odbiorców, szczególnie wśród młodego pokolenia, które często nie ma dostatecznej wiedzy na temat ważnych wydarzeń z najnowszej historii. W tym aspekcie cel wiodący wiąże się z edukacją historyczną, ale również z edukacją medialną, dyskursem prawnym i teologicznym. Status questionis badań wymaga dopowiedzenia, że była to praca zespołowa w Katedrze Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL.

1. Francja – najstarsza córka Kościoła

Francja została przez papieża Jana Pawła II nazwana najstarszą córką Kościoła¹. Odkąd w V w. Chlodwig przyjął chrzest, Francja stała się państwem chrześcijańskim. Władza świecka pochodziła z boskiego namaszczenia do tego stopnia, że w konflikty dynastyczne często włączana była władza kościelna i przez to musiała ponosić skutki polityczne. Przykładem jest chociażby niewola awiniońska papieży w latach 1309-1377, która doprowadziła do zaostrzenia konfliktów politycznych i powoływania antypapieży². Władza świecka angażowała się w konflikty religijne między katolikami i protestantami³. W XVI wieku panowała we Francji zasada jedna wiara, jedno prawo, jeden król⁴. Zbyt dużym uproszczeniem i spłyceciem złożoności historii relacji między władzą świecką i duchową we Francji będzie teza, że zbyt duża zależność i wpływ jednej władzy na drugą doprowadził ostatecznie do kryzysu tej relacji. Niewątpliwie jednak, obok kryzysów ekonomicznych, gospodarczych i społecznych, bardzo ścisła relacja władz doprowadziła do tego, że gdy w XVIII wieku lud zbuntował się przeciwko władzy świeckiej, niejako

¹ Po raz pierwszy zdanie to zostało wypowiedziane w czasie homilii podczas pielgrzymki Jana Pawła II do Francji w 1980 r. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/homilies/1980/documents/hf_jp-ii_hom_19800601_parigi-francia.html [dostęp: 31.01.2024 r.]

² M. Banaszak, *Historia Kościoła Katolickiego*, Warszawa 1992, t. II, s. 141-142.

³ J. Baszkiewicz, *Historia Francji*, Wrocław 1978, s. 235-236

⁴ J. Baszkiewicz, *Historia Francji*, s. 240.

rykoszetem zaatakowany został także Kościół, który legitymizował władzę. Wielka Rewolucja Francuska otworzyła nowy rozdział w relacjach między państwem i Kościołem. Niestety ten rozdział związany był z rozlewem krwi, czego przykładem może być stłumione powstanie w Wandei. Konsekwencją wprowadzonych przez Rewolucję nowych zasad, jest ustawa z 1905 r o separacji Kościołów i państwa⁵, która stała się trwałym fundamentem dla idei świeckości państwa i dzisiaj uznawana za jedną z podstawowych zasad ustrojowych.

W odniesieniu do fizycznej obecności krzyża w przestrzeni publicznej należy zauważyć, że krzyż jest widocznym, stałym, historycznym elementem architektonicznym i przez to niemalże nieusuwalnym. Jest on nie tylko widoczny na budynkach i miejscach związanych z funkcjonowania związków wyznaniowych – jak np. na kościołach czy cmentarzach, ale ze względu na historyczną zależność władz, krzyż znajduje się na budynkach, gdzie obecnie mieszczą się instytucje władzy publicznej. Jednakże zgodnie z ustawą z 1905 r. zakazane jest umieszczanie symboli i emblematów religijnych na pomnikach publicznych i w miejscach publicznych z wyjątkiem tych budynków, które służą do sprawowania praktyk religijnych, grobowców na cmentarzach, pomnikach nagrobnych, jak również w muzeach i na wystawach (art. 28). W 1999 r. sąd apelacyjny w Nantes uznał za naruszenie tego przepisu umieszczenie krzyża w sali obrad merostwa oraz w sali, gdzie udzielane są śluby cywilne⁶. Krzyż też jako słowo znajduje się w nazwach miejscowości czy ulic. Dlatego nie jest więc możliwe jego fizyczne usunięcie z przestrzeni publicznej, ale jest możliwe jego nieumieszczenie. W przestrzeni publicznej bardzo często pojawiają się dyskusje wtedy, gdy jedna grupa chce umieścić symbol religijny, a druga grupa uważa to za naruszenie nie

⁵ Loi du 9 décembre 1905 concernant la séparation des Eglises et de l'Etat, JOLD, 37 anée, n. 336 – lundi, 11 décembre 1905, s. 7205; tekst polski: Kościelne prawo Publiczne. Wybór źródeł, red. M. Sitarz, M. Grochowina, M. Lewicka [i in.], Lublin 2012, s. 846-860.

⁶ Cour administrative d'appel, Nante, 9 février 1999, Association civique Joué Langeueurs et autres, Liberté religieuse et régimes des cultes en droit français, s. 1548-1549.

tylko ich wolności religijnej ale i zasady świeckości państwa. Toczą się wręcz sprawy sądowe o umieszczenie w przestrzeni publicznej szopki bożonarodzeniowej, figury Matki Bożej, Jana Pawła II czy krzyża⁷. To co jest ważne, ale też ciekawe w obserwacji, to brak aktywnego udziału władz duchowych w tego typu sporach. Przestrzeń publiczna zarządzana przez władze publiczną musi określić swoje stanowisko względem umieszczenia / nieumieszczenia krzyża w przestrzeni publicznej ze względu na oczekiwana konkretnych grup społecznych⁸.

Inaczej jednak sprawa się ma z krzyżem jako symbolem religijnym używanym przez konkretne dwie grupy społeczne – uczniów i urzędników. W przypadku uczniów zostało to uregulowane ustawą z 15 marca 2004 r.⁹, którą zakazano im ostentacyjnego manifestowania swojej przynależności religijnej. Co prawda, głównym powodem ustawy były chusty islamiczne, którymi uczennice zgodnie z zasadami ich religii zakrywały twarze. Niemniej zgodnie z zasadą równości, zakaz ten objął także krzyż noszony na łańcuszku. Od 2013 r. również nauczyciele podlegają obowiązkowi dyskrecji w odniesieniu do manifestowania swoich przekonań religijnych. Zakaz ten jednak, tak w stosunku do uczniów jak i nauczycieli nie obowiązuje w szkołach prywatnych prowadzonych

⁷ Przykładowe sytuacje: <https://www.la-croix.com/France/Laicite-justice-ordonne-demontage-dune-statue-Vierge-Marie-lile-Re-2023-01-13-1201250539>; <https://www.leparisien.fr/val-de-marne-94/nogent-la-statue-du-pape-jean-paul-ii-na-pas-leur-benediction-22-09-2019-8157411.php> ; <https://dorzeczy.pl/religia/166768/szopki-we-francji-tylko-gdy-promuja-lokalna-kulture.html> [dostęp: 31.01.2024 r.]

⁸ Jako przykład mogę wskazać konflikt, co prawda o figurę Matki Bożej, której usunięcia z parku należącego do władz miejskich oczekiwało jedno z laickich stowarzyszeń. Sąd nakazał burmistrzowi jej usunięcie. Figura została ustawiona na wydzierżawionym przez katolickie stowarzyszenie placu publicznym. Burmistrz bronił jej ustawienia, natomiast zapytany o opinie proboszcz na ternie parafii, gdzie figura została umieszczona – argumentował, że figura Matki Bożej ma bardziej konotacje kulturowe niż związane z kultem religijnym. <https://www.lefigaro.fr/actualite-france/2015/02/06/01016-20150206ARTFIG00253-haute-savoie-les-libres-penseurs-ne-veulent-plus-voir-la-vierge.php> [dostęp: 31.01.2024 r.]

⁹ Loi du 15 mars 2004 encadrant, en application du principe de laïcité, le port de Signe ou tenues manifestant une appartenance religieuses dans l'écoles, Colléges et lycées publics, JOLD du 17 mars 2004, s. 5190.

przez instytucje wyznaniowe. Krzyża nie trzeba zdejmować nawet wtedy, gdy w budynkach takiej szkoły odbywa się państwowy egzamin¹⁰.

Zgodnie z nowelizacją ustawy o funkcjonowaniu służby cywilnej z 2021 r.¹¹, urzędnicy wykonujący swoje zadania muszą zachować neutralność i nie wyrażać swoich poglądów religijnych. Motywacją jest poszanowanie wolności sumienia. Dlatego funkcjonariuszowi publicznemu nie wolno nosić żadnych znaków, w szczególności ubioru, poprzez który manifestuje swoją przynależność do religii – w tym krzyża¹².

Dążenie do sekularyzacji przestrzeni publicznej w tym ludzkim wymiarze ma we Francji formę instytucjonalną, ponieważ 15 lipca 2021 r. powołana została specjalna, międzyresortowa komisja, która odpowiada za koordynację działań rządu w celu zapewnienia poszanowania i promocji zasady świeckości przez wszystkie administracje publiczne. W 2022 r. utworzone zostało nawet stanowisko referenta ds. laicyzacji w służbie publicznej określając misję, tryb i kryteria wyznaczania referenta w administracji państwowej, na szczeblach władzy lokalnej oraz innych instytucjach publicznych. Dla zapewnienia właściwego poziomu świeckości wszystkich urzędników państwowych założono ich przeszkolenie do 2025 r.¹³.

Francja jest jednak państwem paradoksu, ponieważ z jednej strony dąży się do usunięcia z przestrzeni publicznej wszelkich symboli religijnych i za zasadę funkcjonowania państwa przyjmuje się nie neutralność, ale świeckość. Z drugiej zaś strony to władza publiczna jest od-

¹⁰ P. Nelidoff, *Obecność krzyża w przestrzeni publicznej: Francja, w: Obecność krzyża w przestrzeni publicznej. Doświadczenia niektórych państw europejskich*, red. Piotr Stanisław, Michał Zawisław, Marta Ordon, Lublin 2016 s. 56, <https://repozytorium.kul.pl/server/api/core/bitstreams/d084ddd9-2faf-4660-9586-e8e1b865b5db/content> [dostęp 31.01.2024 r.]

¹¹ Création Ordonnance n°2021-1574 du 24 novembre 2021 - art. Article L121-2 code général de la fonction publique, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000044427911 [dostęp: 31.01.2024 r.]

¹² Laïcité et neutralité de la fonction publique, <https://www.fonction-publique.gouv.fr/etre-agent-public/mes-droits-et-obligations/laicite-et-neutralite-de-la-fonction-publique> [dostęp: 31.01.2024 r.]

¹³ Tamże.

powiedziana za odbudowę po pożarze w 2019 r. katedry Notre Dame, a mauzoleum wybitnych Francuzów tzw. Panteon mieści się w budynku zdesakralizowanego kościoła p.w. św. Genowefy, którego budowa zakończyła się w 1789 r. Na szczycie kopuły tego mauzoleum znajduje się krzyż.

2. Anglia – tam, gdzie Król jest Głową Kościoła

Anglia, czy raczej Zjednoczone Królestwo jest przykładem państwa, w którym ekspozycja krzyża w przestrzeni publicznej nie jest co do zasady problemem. Wynika to z tego, że Anglia jest państwem wyznaniowym – monarcha jest jednocześnie głową Kościoła Anglii.

Powstanie Kościoła anglikańskiego w 1534 r. wynikało z konfliktu między królem Henrykiem VIII i papieżem Klemensem VII o stwierdzenie nieważności małżeństwa króla Henryka. Wobec sprzeciwu papieża, król zerwał z nim relacje dyplomatyczne. W konsekwencji, już po śmierci króla, relacje między katolikami i protestantami, głównie kalwinami i luteranami stały się bardzo napięte. Dochodziło do prześladowań. Ostatecznie to Elżbieta I w 1559 r. w tzw. Akcie o Zwierzchnictwie (ang. *Act of Supremacy*), nakazała wszystkim urzędnikom złożenie przysięgi, uznającej królewską zwierzchność nad Kościołem¹⁴. Kościół anglikański powstał w wyniku konfliktu między władzą królewską a papieską. W jej wyniku władza świecka stała się zwierzchnikiem władzy religijnej, którą sama stworzyła korzystając z głęboko zakorzenionej religii katolickiej z nowymi prądami dopiero co rozpoczętej Reformacji, wpisując się – jakby to dzisiaj nazwać w nowy trend. W konsekwencji konflikty dynastyczne miały także swoją religijną płaszczyznę co powodowało nasilające się konflikty społeczne i właściwe bratobójczą wojnę domową. Dopiero decyzja o przyjęciu własnej religii, Elżbiety I zakończyła konflikt wewnętrzny. *Status quo* trwa do dziś, gdy Król jest Głową Kościoła, choć bez realnej władzy (poza prawem mianowania biskupów) a jedynie w wymiarze symbolicznym i honorowym.

¹⁴ T. J. Zieliński, *Państwowy Kościół Anglii. Studium prawa wyznaniowego*, Wydawnictwo Naukowe chat, Warszawa 2016.

Trudno byłoby wyobrazić sobie sytuację, gdyby żądano, aby usunąć z przestrzeni publicznej symbol religijny - krzyż, skoro najwyższa władza publiczna jest w tej samej osobie najwyższą władzą religijną. Nie oznacza to jednak, że zarówno w debacie publicznej nie pojawia się kwestia obecności krzyża. Jednak ma to zawsze charakter dążenia do zrównania statusu albo uznania obecności symboli religijnych innych wyznań¹⁵. W przypadku Wielkiej Brytanii dyskusje dotyczące symboli religijnych bardziej dotyczą także możliwości ingerencji władzy państwowej w prywatne przedsiębiorstwa.

Jednym z przykładów sporów o krzyż dotyczy sprawy p. Chaplin (pielęgniarka) i p. Eweidy (pracownica British Airways), które zaskarżyły do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka swoich pracodawców o zakazanie im noszenia krzyżyka na łańcuszku. W obu tych przypadkach sąd uznał ich prawo do możliwości noszenia krzyża w miejscu pracy. Uznano także, że mimo braku wyraźnej ochrony w prawie brytyjskim noszenia strojów i symboli religijnych w miejscu pracy to jednak naruszono ich prawa do uzewnętrzniania swojej religii. W przypadku pracownicy British Airways, krzyżyk był dyskretny i nie mógł umniejszać jej profesjonalnego wyglądu. Nie było dowodów na to, że noszenie przez innych pracowników innych, wcześniej dozwolonych elementów religijnych, takich jak turbany i hidżaby, miało jakikolwiek negatywny wpływ na markę lub wizerunek British Airways. Zatem obrona noszenia przez nią krzyża wynikała z konfliktu prawa osoby do manifestowania swojej wiary z prawem korporacji do kreowania swojego wizerunku. Pozwolenie na noszenie krzyża w miejscu pracy wynikało z braku szkodliwego wpływu na wizerunek firmy i zrównania prawa z osobami o innych wyznaniach, które swoim strojem manifestują swoją wiarę i tożsamość.

Natomiast w przypadku pielęgniarki, uznano, że mimo iż odmowa zezwolenia jej na pozostanie na stanowisku pielęgniarskim podczas no-

¹⁵ Debata w parlamencie: <https://hansard.parliament.uk/commons/2017-03-15/debates/599884E8-6E05-41C0-8FD3-B6F5A6E1F45F/visiblereligioussymbolseuropeancourtruling> [dostęp: 31.01.2024 r.].

szenia krzyża stanowiła ingerencję w jej swobodę manifestowania swojej religii to jednak nie uznano jej roszczenia, ponieważ ograniczenie w jej przypadku było uzasadnione celem, którym była ochrona zdrowia i bezpieczeństwa pielęgniarek i pacjentów. Uznano, że istnieje ryzyko, że zaniepokojony pacjent chwyci i pociągnie łańcuszek, co grozi zranieniem lub że krzyż może przesunąć się do przodu i na przykład zetknąć się z otwartą raną¹⁶. W tym przypadku, mimo iż uznano jej prawo do manifestowania swojej wiary w miejscu publicznym, to ograniczono realną możliwość egzekwowania tego prawa przez wzgląd na bezpieczeństwo i higienę w tym konkretnym miejscu pracy jakim jest szpital. Zakaz noszenia krzyża nie wynikał więc z dążenia do świeckości, ale miało praktyczne uzasadnienie.

W tej sprawie istotne jest jednak to, rząd brytyjski dowodził, że choć pragnienie noszenia widocznego krzyżyka przez p. Eweidę i p. Chaplin, wynikało z ich szczerego zaangażowania religijnego to jednak nie było uznaną praktyką religijną ani wymogiem chrześcijaństwa, a zatem nie mieściło się w zakresie artykułu 9 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Tak jak w przypadku kobiet wyznania islamskiego noszenie hidżabu czy nikabu jest wymogiem, tak noszenie krzyżyka na łańcuszku na szyj nie jest wymogiem żadnej religii chrześcijańskiej. Uznano krzyżyk bardziej jako element stroju, biżuterii¹⁷. W tej sprawie doszło do interwencji biskupów Chester, Blackburn oraz bp Michaela Nazir-Ali, którzy przedstawiali historię

¹⁶ Europejski Trybunał Praw Człowieka Wyrok w sprawie *Eweida and Others v. The United Kingdom* - 48420/10, 36516/10 et al. Judgment 15.1.2013 [Section IV], <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22002-7391%22%5D%7D> [dostęp: 31.01.2024 r.].

¹⁷ 1. Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; prawo to obejmuje wolność zmiany wyznania lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swego wyznania lub przekonań przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne.

2. Wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.

krzyża jako symbolu chrześcijaństwa bardziej niż elementu dekoracyjnego¹⁸.

Obecność krzyża w przestrzeni publicznej w Anglii co do zasady nie jest zagrożona. Unia personalna władzy religijnej i państwowej jest gwarantem obecności krzyża. Tylko, że władza religijna króla ma wymiar czysto symboliczny a nie doktrynalny, czy jak w przypadku papieża realnego zwierzchnictwa we władzy uświęcającej, nauczycielskiej i władzy rządu. Zagrożeniem, w mojej ocenie jest jednak dewaluacja krzyża, sprowadzenie go do elementu dekoracji, biżuterii. W ten sposób, mimo że krzyż będzie obecny w przestrzeni publicznej, to trzeba będzie walczyć o obronę jego znaczenia.

3. Włochy – kolebka europejskiego chrześcijaństwa

Jako trzecie państwo europejskie wybrałem Włochy z trzech powodów. Po pierwsze, historycznie, nikogo nie trzeba przekonywać, że na ternie obecnej Republiki Włoskiej, Kościół jest obecny od ponad dwóch tysięcy lat. Krzyż jest tam naturalnym elementem krajobrazu. Chrześcijaństwo jest tam elementem kultury i tożsamości. Po drugie, Włochy są przykładem państwa, które w swoich relacjach z Kościołami i związkami wyznaniowymi opiera się na modelu współpracy. Jest to model, który zakłada wzajemne, dwustronne umowy między władzami religijnymi i państwem. W przypadku Kościoła katolickiego zazwyczaj jest to konkordat, czyli umowa międzynarodowa. Za jej pośrednictwem regulowane są sprawy dotyczące obu stron - pozycji Kościoła katolickiego w danym państwie, zapewnienia wolności nauczania religii i wypełniania swojej misji, reguluje sprawy majątkowe i finansowe, ale także ważności małżeństw sakramentalnych, czy wpływu władz państwowych

¹⁸ M. Hill QC, *Traktowanie symboli religijnych w prawie angielskim* w: Obecność krzyża w przestrzeni publicznej. Doświadczenia niektórych państw europejskich red. Piotr Stanisław, Michał Zawisłak, Marta Ordon, Lublin 2016 s. 40, <https://repozytorium.kul.pl/server/api/core/bitstreams/d084ddd9-2faf-4660-9586-e8e1b865b5db/content> [dostęp: 31.01.2024 r.]

na obsadę stolic biskupich¹⁹. W przypadku Włoch zostało to uregulowane w traktatach laterańskich w 1929 r., które zostały włączone do konstytucji włoskiej z 1947 r. W 1984 r. miała miejsce ich rewizja²⁰, podczas której usunięto z nich przepis o uznaniu religii katolickiej za panującą we Włoszech.

Trzecim zaś powodem, dla którego wybrałem przykład Włoch, jest wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 3 listopada 2009 r.²¹ w sprawie włoskiej obywatelki narodowości fińskiej p. Lautsi, która oskarżyła państwo włoskie, o to że obecność krzyża w klasach szkoły państwowej, w której uczą się jej dzieci, jest niezgodne z wolnością przekonań oraz że zostało naruszone jej prawo do wychowywania i nauczania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami religijnymi i filozoficznymi. Wyrok ten ma o tyle duże znaczenie, że stał się potem ważnym argumentem w dyskusji na temat obecności krzyża w przestrzeni publicznej nie tylko w innych szkołach i publicznych placówkach we Włoszech, ale także w innych państwach, w tym także w Polsce.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu wyrokiem z dnia 3 listopada 2009 r. uwzględnił skargę p. Lautsi, uznając, że obecność krzyża w publicznej szkole jest sprzeczna z art. 2 Protokołu nr 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 listopada 1950 r. w związku z art. 9 tej konwencji. Państwo włoskie broniąc obecności krzyża w sali lekcyjnej powoływało się na tradycję obecności krzyża we włoskich szkołach, jak również na to, że sam symbol może mieć wiele znaczeń i niekoniecznie musi się kojarzyć wyłącz-

¹⁹ J. Krukowski, *Konkordaty współczesne: doktryna, teksty (1964–1994)*, Warszawa 1995, s. 24.

²⁰ Ustawa z 25 marca 1985 r., nr 121. Ratifica ed esecuzione dell'accordo, con protocollo Addizionale, firmato a Roma il 18 febbraio 1984, che apporta modificazioni al Concordato lateranense Dell'11 febbraio 1929, tra la Repubblica italiana e la Santa Sede, Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, Nr 85 z 10 kwietnia 1985 r.

²¹ Europejski Trybunał Praw człowieka, Lautsi przeciwko Włochom, wyrok z dnia 3 listopada 2009 r., skarga nr 30814/06, [https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/\\$N/9900000000000001_I_ETPC_030814_2006_Wy_2009-11-03_001](https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/$N/9900000000000001_I_ETPC_030814_2006_Wy_2009-11-03_001) [dostęp: 31.01.2024 r.].

nie z określonym światopoglądem²². Trybunał jednak przychylił się do wniosku p. Lautsi, stwierdzając, że mimo iż symbol krzyża ma wiele znaczeń, to jednak dominuje znaczenie religijne. Poza tym umieszczenie krzyża w salach lekcyjnych wychodzi poza kwestię użycia symboli w specyficznych kontekstach historycznych. Zwrócono także uwagę na to, że poszanowanie przekonań rodziców w dziedzinie wychowania powinno uwzględniać również przekonania innych rodziców.

Na skutek odwołania się rządu Włoch od wyroku pierwszej instancji Wielka Izba Trybunału, nie dopatrzyła się naruszenia prawa w obecności krzyża we włoskiej szkole. Broniąc obecności krzyża uznano, że nie ma dowodu na to, że wieszanie symbolu religijnego na ścianie klasy szkolnej może wywierać jakikolwiek wpływ na uczniów²³. Uznano argumenty, że obecność krzyża w klasach szkół państwowych jest rezultatem historycznego rozwoju państwa. Krzyż ma nie tylko konotację religijną, ale również tożsamościową, ponieważ wiąże się z tradycją, którą należy pielęgnować, jako symbolizującą zasady i wartości leżące u podstaw demokracji i cywilizacji zachodniej. A to zdaniem Trybunału mieści się co do zasady w granicach swobody państwa²⁴.

Doszło zatem w przypadku Włoch do sytuacji, gdy religijnego charakteru i znaczenia krzyża w pewien sposób bronił Europejski Trybunał Praw Człowieka – przynajmniej w pierwszym wyroku oraz sama skar-

²² G. Feliciani, *Obecność krzyża w przestrzeni publicznej: Włochy*, w: *Obecność krzyża w przestrzeni publicznej. Doświadczenia niektórych państw europejskich* red. Piotr Stanisław, Michał Zawiaślak, Marta Ordon, Lublin 2016, s. 244-245 [https://repozytorium.kul.pl/server/api/core/bitstreams/d084ddd9-2faf-4660-9586-e8e1b865b5db/con [dostęp: 31.01.2024 r.]].

²³ M. Derlatka, glosa do wyroku Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 18 marca 2011 r. W sprawie Lautsi and others v. Italy (application no. 30814/06), <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2011/artukul/glosa-do-wyroku-wielkiej-izby-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka-w-strasburgu-z-18-marca-2011-r.-w-sprawie-lautsi-and-others-v.-italy-application-no.-30814-06> [dostęp: 31.01.2024 r.]

²⁴ M.A. Nowicki, *Obecność krucyfiksu w klasie w szkole państwowej, Lautsi przeciwko Włochom (orzeczenie – 18 marca 2011r., Wielka Izba, skarga nr 30814/06)*, https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/omowienie_orzeczenia_lautsi_przeciwko_wlochom.pdf [dostęp: 31.01.2024 r.]

żaća p. Lautsi. To właśnie religijne znaczenie krzyża, które nie było zgodne z wyznawanym przez nią światopoglądem, zgodne z którym chciała wychowywać swoje dzieci spowodowało ją do złożenia skargi. Chciałbym oddzielić jej motywację do działania przeciwko obecności krzyża w miejscu publicznym, ale zwrócić uwagę, że ten atak wynikał z uznawania przez nią znaczenia krzyża jako symbolu religijnego. Obrona zaś jego obecności na ścianach szkoły sprowadziła go do elementu kultury i historii.

4. Podsumowanie

Przedstawione przeze mnie przykłady rozwiązań prawnych i przypadków, gdy krzyż stał się przedmiotem tak debaty publicznej jak i konkretnych regulowań i rozstrzygnięć prawnych pozwalają mi postawić kilka pytań, bardziej o charakterze teologicznym.

Pierwsze pytanie dotyczy tego czym jest krzyż w przestrzeni publicznej? Z jednej strony jest to ewidentny symbol religijny. Krzyż jest symbolem Męki i Zmartwychwstania. Jest to oś wszystkich religii chrześcijańskich. Co ważne, nie jest to symbol wyłącznie chrześcijański. Pojawia się już w większości starożytnych religii. Gdy chrześcijaństwo stało się religią państwa dzięki edyktowi mediolańskiemu (313 r.) cesarza Konstantyna – krzyż stał się także elementem identyfikacji chrześcijan, jako także symbol Jezusa Chrystusa. Od tego czasu wrósł nierozdzielnie w religię chrześcijańską. Nawet budowane świątynie były na planie krzyża. Królowie ozdabiali nim swoje korony. Budownictwo sakralne i publiczne było nim przesiąknięte. Dlatego gdy pojawia się temat symboliki krzyża skojarzenie z religią jest automatyczne, naturalne i zgodne z prawdą. Przez to, że krzyżem przesiąknięty był świat, stał się elementem dziedzictwa kulturalnego i tożsamości. Krzyż poza swoim fizycznym, widzialnym znakiem, materialnym i konkretnym przedstawieniem, jest także obecny w nazwach miast, miasteczek i ulic. To miejsce w przestrzeni publicznej zawdzięcza temu, że był (i pozostaje) symbolem religijnym, z którym dana społeczność się identyfikowała i w taki sposób chciała manifestować swoją tożsamość.

Zmiany społeczno-polityczne od XVIII wieku doprowadziły do prób rugowania krzyża z przestrzeni publicznej. Najpierw motywacją

była antyreligijność. Obecnie, gdy większość społeczeństwo jest pluralistycznych światopoglądowo i religijnie, chodzi o zagwarantowanie prawa do wolności religijnej poprzez swobodę wyznawania swojej religii jak również brak prozelityzmu. To z kolei wymusza na organach władzy konieczność zachowania neutralności światopoglądowej i to od specyfiki państw zależy sposób jej egzekwowania. Na przykładzie Francji, Anglii i Włoch widać jak bardzo ta neutralność światopoglądowa zależy od specyficznych warunków danego państwa i przyjętego przez nich modelu regulacji relacji władzy duchowej i świeckiej. Dlatego nawet w zakresie tworzenia przepisów wspólnych w ramach Unii Europejskiej, pozostawiono państwom członkowskim duży zakres swobody w zakresie regulacji spraw wyznaniowych.

To właśnie od odpowiedniego zdefiniowania krzyża zależy będzie jego miejsce w przestrzeni publicznej i forma obrony. W moim odczuciu pojawia się bardzo poważny konflikt wewnętrzny, a nawet ontologiczny. Jeśli krzyż jest symbolem przede wszystkim religijnym, to domaganie się jego usunięcia z przestrzeni publicznej jako mającej być neutralną wyznaniowo – wydaje się logicznym żądaniem. Jednocześnie należy także rozumieć pragnienie katolików, czy nawet szerzej chrześcijan do umieszczania symbolu, z którym się identyfikują i który wyznacza ich światopogląd. Z drugiej strony, obrona krzyża w przestrzeni publicznej jako symbolu i elementem dziedzictwa kulturowego i historycznego i jako takiego niemożliwego do wyeliminowania sprowadza go do elementu tradycji bez konotacji religijnej. A zatem pozbawia go tej symboliki, która tak naprawdę go do tej przestrzeni publicznej wysuwa. Pojawia się paradoks, bo katolicy, którzy chcą krzyża w przestrzeni publicznej przez wzgląd na swój światopogląd i wyznawaną religię, zmuszeni są niejako bronić go tam, przy użyciu argumentacji areligijnej, nie zgodnej z ich motywacją.

Dlatego też drugie pytanie, jakie mi się nasuwa, to o słuszność bronięcia krzyża w przestrzeni publicznej przez katolików przy zastosowaniu argumentacji „obdzierającej” krzyż z jego znaczenia, co może jednak sprawić, że taka obrona będzie skuteczna. Jan Paweł II w przemówieniu

podczas pielgrzymki do Polski w 1997 r. mówił: „*Brońcie krzyża, nie pozwólcie, aby Imię Boże było obrażane w waszych sercach, w życiu społecznym czy rodzinnym*”. Jakich używać metod i argumentów? Czy można wykorzystać krzyż i jego obronę do ataku, przemocy, czy bronić krzyż tylko upominaniem się, modlitwą i cierpieniem? W jakim zakresie korzystać z przysługujących uprawnień np. prawa do wolności religijnej i do skutecznego bronięcia krzyża używać argumentów niereligijnych?

Te pytania dotyczą tego, co należy rozumieć przez skuteczność obrony krzyża. Czy faktycznym triumfem będzie jego fizyczna obecność w przestrzeni publicznej, ale przy zeświecczeniu jego znaczenia jako symbolu męki i ofiary Jezusa Chrystusa oraz znaku nadziei, jak to widzą chrześcijanie? Czy klęską będzie zdjęcie krzyża ze ściany, dlatego że jest krzyżem – symbolem religijnym i nie pozwolenie na jego pozostawienie jako tylko symbolu historycznego i kulturalnego, bez konotacji religijnej – a więc właściwie „pustym” symbolem? Krzyż nie jest i nie może być neutralny światopoglądowo i mieć tylko znaczenie historyczne i kulturalne. Przykładem może być to, gdy symbole religijne są wykorzystywane jako symbol ruchu humanitarnego – Międzynarodowy Czerwony Krzyż i czerwony Półksiężyc – półksiężyc dla krajów muzułmańskich, gdzie nie byłoby możliwe działanie pod sztandarem krzyża – właśnie ze względu na jego znaczenie religijne. A zatem misja, której celem jest pomoc ludziom w potrzebie z powodu kataklizmów czy wojen jest oznaczana symbolem religijnym. A więc nie ma on „czystej” areligijnej konotacji.

Trzecie zaś pytanie dotyczy trudnej pozycji urzędników, którzy dla wykonywania swoich obowiązków muszą zachować neutralność światopoglądową. O ile prywatne poglądy religijne urzędników co do zasady w służbie obywatelom i pomocy w załatwianiu spraw urzędowych nie powinna stanowić problemu, o tyle w kwestiach dotyczących spraw sumienia może rodzić poważne problemy. Tam, gdzie w grę wchodzi sprawy dotyczące życia poczętego, godności człowieka, uznawania i definicji małżeństwa oraz rodziny urzędnik o jasno określonym światopoglądzie może mieć trudność w realizowaniu swoich obowiązków. Także

taką trudność i dyskomfort mogą odczuwać obywatel o skrajnie różnym światopoglądzie, który będzie chciał skorzystać ze swojego uprawnienia, np. aborcji i zostanie mu to odmówione przez wzgląd na poglądy urzędnika. Człowiek nie jest maszyną ani nie potrafi wyłączyć swoich przekonań na czas pełnienia obowiązków. Czy zatem wymaganie tego od niego, nie jest łamaniem sumienia i nakłanianiem do działania wbrew jego prawu do wolności religijnej?

Wskazane przeze mnie problemy są konkretną rzeczywistością, z którą zmagają się chrześcijanie, dla których krzyż jest kotwicą ich życia. Pomoc w prowadzeniu ich musi przyjść ze strony duszpasterzy. Właściwie ukształtowane sumienie poradzi sobie z podejmowaniem decyzji każdego dnia. Kontrowersją i paradoksem jest to, że póki krzyż jest atakowany ze względu na to, że jest symbolem Jezusa Chrystusa – jest bezpieczny, bo pozostaje krzyżem. Myślę, że w kontekście obrony krzyża w przestrzeni publicznej ważne są słowa świętego proboszcza z Ars: *„Krzyż kocha się zwykle wtedy, kiedy już go nie ma, ale wtedy, kiedy się go odpycha, on nas przygniata”* (św. Jan Maria Vianney).

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła prawa

1.1. Francja

Loi du 9 décembre 1905 concernant la séparation des Eglises et de l'Etat, JOLD, 37 anée, n. 336– lundi, 11 décembre 1905, s. 7205; tekst polski: Kościelne prawo Publiczne. Wybór źródeł, red. M. Sitarz, M. Grochowina, M. Lewicka [i in.], Lublin 2012, s. 846-860.

Cour administrative d'appel, Nante, 9 février 1999, Association civile Joué Langeueurs et autres, Liberté religieuse et régimes des cultes en droit français, s. 1548-1549.

Loi du 15 mars 2004 encadrant, en application du principe de laïcité, le port de Signe ou tenues manifestant une appartenance religieuses dans les écoles, Collèges et lycées publics, JOLD du 17 mars 2004, s. 5190.

Création Ordonnance n°2021-1574 du 24 novembre 2021 - art. Article L121-2 code général de la fonction publique, w: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000044427911 [dostęp: 31.01.2024 r.]

1.2. Wielka Brytania

Debata w parlamencie: <https://hansard.parliament.uk/commons/2017-03-15/debates/599884E8-6E05-41C0-8FD3-B6F5A6E1F45F/visiblereligiousymbolseuropeancourtruling> [dostęp: 31.01.2024 r.]

Europejski Trybunał Praw Człowieka Wyrok w sprawie *Eweida and Others v. The United Kingdom* - 48420/10, 36516/10 et al. Judgment 15.1.2013 [Section IV], [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22002-7391%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-7391%22]}) [dostęp: 31.01.2024 r.].

1.3. Włochy

Ustawa z 25 marca 1985 r., nr 121. Ratifica ed esecuzione dell'accordo, con protocollo Addizionale, firmato a Roma il 18 febbraio 1984, che apporta modificazioni al Concordato lateranense Dell'11 febbraio 1929, tra

la Repubblica italiana e la Santa Sede, Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, Nr 85 z 10 kwietnia 1985 r.

Europejski Trybunał Praw człowieka, Lautsi przeciwko Włochom, wyrok z dnia 3 listopada 2009 r., skarga nr 30814/06, [https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/\\$N/9900000000000001_I_ETPC_030814_2006_Wy_2009-11-03_001](https://etpcz.ms.gov.pl/etpccontent/$N/9900000000000001_I_ETPC_030814_2006_Wy_2009-11-03_001) [dostęp: 31.01.2024 r.].

2. Literatura

Banaszak M, Historia Kościoła Katolickiego, Warszawa 1992, t. II.

Baszkievicz J., Historia Francji, Wrocław 1978.

Derlatka M., Glosa do wyroku Wielkiej Izby Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z 18 marca 2011 r. W sprawie *lautsi and others v. Italy* (application no. 30814/06), w: <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2011/artukul/glosa-do-wyroku-wielkiej-izby-europejskiego-trybunalu-praw-czlowieka-w-strasburgu-z-18-marca-2011-r.-w-sprawie-lautsi-and-others-v.-italy-application-no.-30814-06> [dostęp: 31.01.2024 r.]

Feliciani G., *Obecność krzyża w przestrzeni publicznej: Włochy*, w: *Obecność krzyża w przestrzeni publicznej. Doświadczenia niektórych państw europejskich* red. Piotr Stanisław, Michał Zawisłak, Marta Ordon, Lublin 2016, s. 244-245 [<https://repozytorium.kul.pl/server/api/core/bitstreams/d084ddd9-2faf-4660-9586-e8e1b865b5db/con>] [dostęp: 31.01.2024 r.].

Hill M.Q.C., *Traktowanie symboli religijnych w prawie angielskim* w: *Obecność krzyża w przestrzeni publicznej. Doświadczenia niektórych państw europejskich* red. Piotr Stanisław, Michał Zawisłak, Marta Ordon, Lublin 2016 s. 40, <https://repozytorium.kul.pl/server/api/core/bitstreams/d084ddd9-2faf-4660-9586-e8e1b865b5db/content> [dostęp: 31.01.2024 r.]

Jana Pawła II do Francji w 1980 r. w: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/fr/homilies/1980/documents/hf_jp-ii_hom_19800601_pari-gi-francia.html [dostęp: 31.01.2024 r.]

- Krukowski J., *Konkordaty współczesne: doktryna, teksty (1964–1994)*, Warszawa 1995.
- M.A. Nowicki M.A., *Obecność krucyfiksu w klasie w szkole państwowej, Lautsi przeciwko Włochom (orzeczenie – 18 marca 2011r., Wielka Izba, skarga nr 30814/06)*, 2: https://prawo.uni.wroc.pl/sites/default/files/students-resources/omowienie_orzeczenia_lautsi_przeciwko_wlochom.pdf [dostęp: 31.01.2024 r.]
- Nelidoff P., *Obecność krzyża w przestrzeni publicznej: Francja, w: Obecność krzyża w przestrzeni publicznej. Doświadczenia niektórych państw europejskich*, red. Piotr Stanisław, Michał Zawisłak, Marta Ordon, Lublin 2016 s. 56, [<https://repozytorium.kul.pl/server/api/core/bitstreams/d084ddd9-2faf-4660-9586-e8e1b865b5db/content> dostep 31.01.2024 r.]
- Zieliński T., *Państwowy Kościół Anglii. Studium prawa wyznaniowego*, Wydawnictwo Naukowe chat, Warszawa 2016.

3. Netografia

- „DoRzeczy” - <https://dorzeczy.pl/religia/166768/szopki-we-francji-tylko-gdy-promuja-lokalna-kulture.html> [dostęp: 31.01.2024 r.]
- „La croix” - <https://www.la-croix.com/France/Laicite-justice-ordonne-demontage-dune-statue-Vierge-Marie-lile-Re-2023-01-13-1201250539>; dostep: 31.01.2024 r.]
- „Laïcité et neutralité de la fonction publique” - <https://www.fonction-publique.gouv.fr/etre-agent-public/mes-droits-et-obligations/laicite-et-neutralite-de-la-fonction-publique> [dostęp: 31.01.2024 r.]
- „Le Parisien” - <https://www.leparisien.fr/val-de-marne-94/nogent-la-statue-du-pape-jean-paul-ii-n-a-pas-leur-benediction-22-09-2019-8157411.php> ; dostep: 31.01.2024 r.]

Notka o autorze:

Ks. dr Roman Janiec – kapłan Diecezji Sandomierskiej, doktor pedagogiki, doktor teologii, adiunkt w Katedrze Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL JPPII, wykładowca katechetyki i pedagogiki w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu, kierownik studiów podyplomowych teologiczno-katechetycznych z przygotowaniem pedagogicznym w Sandomierzu, kanclerz Kurii Diecezjalnej w Sandomierzu, autor jednej książki i kilku artykułów naukowych.

Marcin Józefczyk

<https://orcid.org/0000-0002-5707-5471>

POLSKA TEOLOGIA WYZWOLENIA W UJĘCIU KS. FRANCISZKA BLACHNICKIEGO A DOŚWIADCZENIA UCZESTNIKÓW ZWYCIĘSKIEJ OBRONY KRZYŻY W ZESPOLE SZKÓŁ ROLNICZYCH W MIĘTNEM

Założony przez ks. Franciszka Blachnickiego Ruch Światło-Życie był w czasach komunistycznej Polski jednym z niewielu azylów, w których dzieci, młodzież i dorośli mogli doświadczyć prawdziwej wolności. Coraz częściej Blachnickiemu przypisuje się *wychowawcy wolnych ludzi*¹ czy też przydomki *proroka wolności*². Analitycy jego pism i wypowiedzi jednoznacznie wskazują, że problem wolności i wyzwolenia jest

¹ G. Wilczyńska, *Wychowawca wolnych ludzi*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2018. Ponadto Parlamentarny Zespół Członków i Sympatyków Ruchu Światło-Życie, Akcji Katolickiej oraz Stowarzyszenia Rodzin Katolickich wraz z Ruchem Światło-Życie i Instytutem im. ks. Franciszka Blachnickiego 18.03.2017 r. w Sejmie RP zorganizowali sympozjum pt. *Ks. Franciszek Blachnicki (1921-1987) – wychowawca wolnych ludzi*, <https://www.dk.oaza.pl/aktualnosci/sympozjum-w-sejmie-ks-f-blachnicki-wychowawca-wolnych-ludzi/> [dostęp 9.04.2024].

² W Katolickim Uniwersytecie Lubelskim 9.10.2023 r. odbyła się debata akademicka pt. *Wojtyła i Blachnicki – prorocy wolności w czasach zniewolenia*, https://www.kul.pl/o-prorokach-wolnosci-w-czasach-zniewolenia-debata-o-kard-wojtyle-i-ks-blachnickim,art_104184.html [dostęp 13.05.2024 r.].

istotnym aspektem jego teologii, co uprawnia do określania jej „polską teologią wyzwolenia”³. Wspominając bohaterską postawę uczestników wydarzeń, które dokonały się na przełomie 1983 i 1984 roku w Zespole Szkół Rolniczych (ZSR) w Miętnej warto zauważyć, że w tej grupie uczniów i nauczycieli byli również uczestnicy oaz wakacyjnych Ruchu Światło-Życie. W tym kontekście postawiono pytanie na ile spotkanie uczestników zwycięskiej obrony krzyży w ZSR w Miętnej z teologią wyzwolenia ujętą przez ks. Franciszka Blachnickiego w ruchu oazowym miała wpływ na ich pełną odwagi postawę podczas wspomnianych wydarzeń? Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na to pytanie. W tym celu postawiono również pytania pomocnicze: (1) jaka była geneza oraz w jaki sposób w życiu Blachnickiego przejawiała się postawa wolności i odwagi?, (2) jakie są założenia teologii wyzwolenia w ujęciu Blachnickiego?, (3) jakie inicjatywy podejmował by tę koncepcję wprowadzać w życie? oraz (4) jak formacja w Ruchu Światło-Życie wpłynęła na postawę uczestników wydarzeń w Miętnej? By odpowiedzieć na postawione pytania posłużono się metodą krytycznej analizy źródeł oraz wywiadu pogłębionego⁴ z uczniami i nauczycielami uczestniczącymi w obronie krzyży w Miętnej.

Artykuł powstał w ramach projektu „Społeczna odpowiedzialność nauki II” ogłoszonego przez Ministra Edukacji i Nauki. Otrzymał numer POPUL/SN/0553/2023/01 i skoncentrował się na temacie „Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu” dotyczącym upamiętnienia 40. rocznicy zwycię-

³ D. Biedzińska, *Ks. Franciszek Blachnicki jako polski teolog wyzwolenia*, Kraków 2012 [mps]. Biedzińska w swojej pracy przeanalizowała zarówno główne założenia teologii wyzwolenia uprawianej w Ameryce Łacińskiej w II połowie XX w. jak i teologii wyzwolenia w ujęciu Blachnickiego oraz dokonała ich porównania prezentując podobieństwa i istotne różnice.

⁴ Metoda wywiadu swobodnego, niestandardyzowanego i nieustrukturyzowanego pozwala uzyskać informacje dotyczące ludzkich przeżyć, doświadczeń oraz interpretacji faktów, a także poznania w jaki sposób uczestnik badań odbiera i rozumie otaczającą ją rzeczywistość. Wyniki badań poprowadzonych tą metodą dają wgląd w punkt widzenia osoby badanej lepiej odzwierciedlając jej perspektywę. S. Gudkova, *Wywiady w badaniach jakościowych*, w: *Badania jakościowe. Tom 2. Metody i narzędzia*, red. D. Jemielniak, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2012, s. 91-110.

skiej obrony Chrystusowego Krzyża w ZSR w Miętnem. Status questionis badań wymaga dopowiedzenia, że była to praca zespołowa w Katedrze Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL⁵.

1. Człowiek odważny wiarą – aspekt biograficzny

Franciszek Blachnicki wspominając lata dziecięce zaznaczył w swojej autobiografii, że już od początków nauki w szkole odkrywał swoje usposobienie jako naznaczone samotnością, zamykaniem się „w swoim świecie”, marzycielstwem, wielkimi ambicjami, ale także nieśmiałością objawiającą się lękiem przed zawstydzeniem⁶. Mimo to czas jego dorastania naznaczony był stawianiem sobie dużych wymagań, by osiągnąć upragnione cele. Chcąc wypracować w sobie charakter prowadził nawet specjalny notes. Dążył do tego, by angażować się w życie społeczne, by reformować świat. Jak sam wspominał pośród tych młodzieńczych ideałów, marzeń i planów życiowych nie było miejsca dla Boga⁷. Cały ten światopogląd, który budował wówczas w sobie Blachnicki załamał się wraz z nadejściem II wojny światowej, uczestnictwem w kampanii wrześniowej, ale zwłaszcza z doświadczeniem uwięzienia w dopiero co uruchamianym obozie koncentracyjnym w Auschwitz. To tam w dwudziestoletnim Franciszku dokonała się konfrontacja jego ideałów z rzeczywistością. Wobec obcowania z tak wielkim upodleniem człowieka obok braku wiary w Boga pojawiło się także wręcz załamanie wiary w człowieka⁸. Po czternastomiesięcznym pobycie w obozie Blachnicki trafił do więzienia śledczego w Katowicach, gdzie został skazany na wyrok śmierci. I to właśnie w celi śmierci miał miejsce przełomowy moment w życiu Blachnickiego, który diametralnie zmienił jego podejście

⁵ Obecna publikacja *Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu*, red. A. Kiciński, Kielce: Jedność 2024 w pełni tę współpracę dokumentuje.

⁶ F. Blachnicki, *Elementy autobiografii*, rkps, Archiwum Instytutu Niepokalanej Matki Kościoła, za: Wilczyńska, *Wychowawca wolnych ludzi*, s. 19.

⁷ Tenże, *On przywrócił mi wzrok*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2011, s. 6.

⁸ Tenże, *Ruch Światło-Życie jako pedagogia nowego człowieka – referat przygotowany na VIII Krajową Kongregację Odpowiedzialnych Ruchu Światło - Życie (luty 1983)*, w: tenże, *Charyzmat „Światło-Życie”. Teksty podstawowe*, red. Wilczyńska, Krościenko: Wydawnictwo Światło-Życie 2002, s. 41.

do rzeczywistości i postawę jaką wobec niej podejmował. Otóż w oczekiwaniu na wykonanie wyroku – dokładnie 17 czerwca 1942 r. – „otrzymał od Boga dar wiary, głębokiej i konsekwentnej”⁹. Sam określi tę datę jako przełomową dla całego jego życia. Spisując swoją autobiografię dostrzegł, że wszystko dotąd prowadziło go do tego momentu, niejako do niego go przygotowywało, a wszystko co nastąpiło później, trwa nadal i będzie trwało do śmierci jest „konsekwencją, trwaniem i rozwinięciem” tego co się wówczas dokonało¹⁰. W swoich zapiskach w dziewiętnastą rocznicę tamtego pamiętnego wydarzenia porównał to co stało się w jego duszy do tego jakoby ktoś w niej „przekreślił kontakt elektryczny, tak że zalało ją światło”. To światło nazwał wiarą. Doświadczenie to było tak mocne, że od razu zaczął chodzić po celi i powtarzać w duszy słowa „wierzę, wierzę”. Co ważne zapisał również, że to doświadczenie, to światło odtąd nigdy go nie opuściło i nie przestało wyznaczać kierunku dla jego życia¹¹. Potwierdził to również w swoim testamencie spisany dokładnie czterdzieści cztery lata po doświadczeniu z celi śmierci zauważając, że przez te wszystkie lata życia bez przerw „rzeczywistość wiary (...) określa całą dynamikę mojego życia i jest we mnie ‘źródłem wody tryskającej ku życiu wiecznemu’” oraz że wszystkie decyzje jakie w życiu podejmował „były podejmowane w motywacji wiary”¹². Na całe jego późniejsze życie i działalność niewątpliwie wpływ miało to duchowe doświadczenie z celi śmierci. Blachnicki w sposób zupełnie wyjątkowy został zachowany od wykonania wyroku śmierci i po wyzwoleniu niezwłocznie przystąpił do realizacji swego postanowienia oddania się na służbę Bogu¹³. Wszystkie przedsięwzięcia podejmował z odwagą nie

⁹ Wilczyńska, *Wychowawca wolnych ludzi*, s. 30.

¹⁰ Blachnicki, *Elementy autobiografii*, s. 31.

¹¹ Tenże, *Spojrzenia w światło łaski*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2021, s. 202.

¹² Testament ks. Franciszka Blachnickiego (17.06.1986), w: *Gwałtownik Królestwa Bożego: biografia, testament, świadectwa*, oprac. Instytut Niepokalanej Matki Kościoła, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2009, s. 39.

¹³ A. Żywczok, *Przeciw zniewoleniu człowieka i narodów. Aksjologiczny aspekt posłannictwa Sługi Bożego księdza Franciszka Blachnickiego*, „Pedagogia Christiana” 52(2023), s. 63.

bacząc na różnego rodzaju przeciwności, czy to natury zewnętrznej, czy wewnętrznej. Dla Blachnickiego odwaga była konsekwencją przyjęcia łaski wiary. Mówił wręcz o tym, że „odwaga wiary jest szczególnym darem Bożym” odrywając go zarówno jako dar otrzymany osobiście jak i dar ofiarowany społeczności Ruchu Światło-Życie. Dostrzegął również szczególną potrzebę dzielenia się tym darem z innymi, by podjąć wspólnie drogę odwagi wiary ku wolności dzieci Bożych¹⁴. Wolność była dla niego doświadczeniem wewnętrznym, którego pozbawić nie są w stanie żadne zewnętrzne ograniczenia, nawet *nomen omen* „pozbawienie wolności” w postaci aresztowania czy uwięzienie. Swoją ponowny pobyt w katowickim więzieniu, w którym znalazł się w konsekwencji wydarzeń związanych z mającą miejsce 29 sierpnia 1960 r. brutalną likwidacją Centrali Krucjaty Wstrzemięźliwości¹⁵ taktował jako swoiste rekolekcje:

„Te wszystkie więzienne przeżycia mają wartość bezcenną i nie zamieniłbym ich za nic w świecie! Gdybym miał wybierać wolność bez tych przeżyć albo więzienie z tymi przeżyciami, to z pomocą łaski Bożej, wybrałbym bez wahania (choć nie bez walki) to drugie!”¹⁶.

2. Chrześcijańska koncepcja wolności i wyzwolenia – aspekt teologiczny

Temat prawdy, wolności, wyzwolenia oraz odwagi, były zawsze dla Blachnickiego ważne. W ostatniej dekadzie życia w sposób szczególny swoje teologiczne i duszpasterskie refleksje koncentrował właśnie wokół tych haseł, przyczyniając się do rozwijania „prawdziwie chrześcijańskiej koncepcji wolności”, postulując jednocześnie, by „teologię chrześcijańską kształtować jako teologię wyzwolenia”¹⁷. Inspiracją

¹⁴ Blachnicki, *Świadectwo niepokornego – wypowiedź w ramach Tygodnia Eklezjologicznego KUL (25.10.1979 r.)*, w: tenże, *Prawda – krzyż – wyzwolenie. Ku polskiej teologii wyzwolenia*, Carlsberg: Maximilianum 1985, s. 8-9.

¹⁵ D. Seweryn, *Nasze korzenie. Wspomnienia i świadectwo*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2019, s. 150-167.

¹⁶ Blachnicki, *Rekolekcje więzienne*, Kraków: Wydawnictwo: Światło-Życie 2021, s. 50. Jest to fragment notatek osobistych datowany na 9.04.1961 r.

¹⁷ T. Terlikowski, *Franciszek Blachnicki. Książdz, który zmienił Polskę*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2021, s. 402.

jego poszukiwań nowego kontekstu teologii wyzwolenia było nauczanie Jana Pawła II, a zwłaszcza encyklika *Redemptor hominis*, przemówienia z pierwszej papieskiej podróży apostołskiej do Meksyku oraz jego katechezy wygłaszana na środowowych audiencjach generalnych¹⁸. Blachnicki zręby tej koncepcji zaprezentował w referacie zatytułowanym *Problem alkoholizmu w świetle teologii wyzwolenia*¹⁹ wygłoszonym na specjalnej sesji IV Krajowej Kongregacji Odpowiedzialnych Ruchu Światło-Życie odbywającej się w dniach 2-5 marca 1979 r. w Kalwarii Zebrzydowskiej. Uczestnikami tej sesji byli zwłaszcza moderatorzy rejonowi oraz ich świeccy pomocnicy, którzy w ramach powstającej diakonii wyzwolenia przygotowywali się proklamowania Krucjaty Wyzwolenia Człowieka²⁰. W referacie tym zawarł tezy dotyczące pewnych „teologicznych aspektów wyzwolenia”. Na początku podkreślił potrzebę oparcia wszelkich działań zmierzających ku wyzwoleniu człowieka na Chrystusie, którego mesjańskie posłannictwo polegało wszak na „głoszeniu wolności” i „przywracaniu jej tym, którzy są uciśnionymi (Łk 4, 17-19). Zdaniem Blachnickiego inicjatywy podejmowane na rzecz wyzwolenia czy to człowieka, czy to narodu, czy też ogółu ludzkości winny być widziane „jako kontynuacja misji zbawczej Chrystusa”. Już w *Księdze Wyjścia* Bóg objawił się jako Ten, któremu nie jest obojętne udręczenie zniewolonego przez Egipt narodu, ale także jako Ten, który wkracza w jego historię, by okazać swoją moc i wyzwolić go zarówno w sensie realnym, we wszelkich przestrzeniach doczesnej egzystencji, jak i zarysowując perspektywę wyzwolenia ostatecznego w kontekście eschatycznym²¹. Blachnicki stał na stanowisku, że takie teologiczne spojrzenie na wyzwolenie uprawnia do utożsamienia go

¹⁸ A. Wodarczyk, *Prorok żywego Kościoła. Ks. Franciszek Blachnicki (1921-1987) – życie i działalność*, Katowice: Emmanuel 2008, s. 420.

¹⁹ Blachnicki, *Problem alkoholizmu w świetle teologii wyzwolenia – referat wygłoszony na IV Krajowej Kongregacji Odpowiedzialnych w Kalwarii Zebrzydowskiej (5.03.1979 r.)*, w: tenże, *Prawda – Krzyż – Wyzwolenie*, s. 19-36.

²⁰ R. Derewenda, *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło-Życie 1950-1985*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2010, s. 168.

²¹ Blachnicki, *Problem alkoholizmu*, s. 20-21.

z biblijnym rozumieniem terminu zbawienie, czy odkupienie. Jest tak dlatego, że:

„zbawienie zawiera w sobie element wyzwolenia z niewoli, z niewoli, jaką jest stan grzechu. Zbawienie jest najpierw odkupieniem i wyzwoleniem z tego stanu a później wprowadzeniem do pełni nowego życia, do wolności synów Bożych. Wszystkie problemy, które dręczą człowieka i całą społeczność ludzką, są objęte programem zbawienia, odkupienia człowieka. To zbawienie, które przychodzi od Chrystusa, sięga w głąb istoty człowieka. Ono zaczyna działać tam, gdzie jest źródło wszelkiego zła, a jest nim grzech”²².

Wskazał również, że nieteologiczne podejścia do problemu wyzwolenia zatrzymują się w obliczu problemu grzechu, problemu, który dotyczy samego wnętrza człowieka, jego serca, problemu, który dotyczy tego, że osoba świadomie i dobrowolnie decyduje i wybiera zło. Tylko Chrystus może dokonać tej zmiany, tylko Chrystus może stworzyć, przemienić, wychować nowego człowieka. Nie dokonała tego dotąd, jak zauważa Blachnicki „żadna rewolucja, żaden program społecznego wyzwolenia, żaden program reformy społecznej”²³. W drugiej części omawianego referatu Blachnicki zaprezentował kilka tez szczegółowych, będących „elementami teologii wyzwolenia człowieka” w jego ujęciu. Pierwszą z nich streszcza hasło „wyzwolenia a prawda”. Blachnicki rozpoczął od fundamentalnej kwestii, polegającej na ukazaniu prawdy na temat wolności człowieka. Dostrzegł bowiem, iż powszechne rozumienie tego terminu opiera się na fałszywym jego pojmowaniu. Mianowicie często wolność utożsamiano ze swobodą, niezależnością, pewną siłą witalną, instynktem. Natomiast sięgając do Ewangelii widać coś zupełnie innego. „Jeżeli trwacie w nauce mojej, jesteście prawdziwie moimi uczniami i poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli” (J 8, 31-32). To klasyczny cytat z Ewangelii poruszający tę problematykę. W tych słowach Jezus ukazuje najgłębszy sens zbawienia, czy też wyzwolenia człowieka, które dokonuje się dzięki prawdzie. Wolny człowiek będzie tylko

²² Tamże, s. 23.

²³ Tamże.

wówczas, kiedy na sposób świadomy podda swoje życie prawdzie. Stąd Blachnicki wywnioskował, że „wolność człowieka jest w najgłębszej swej istocie zależnością”. W pojęciu wolności zawarta jest w pełni dobrowolna postawa uległości wobec światła prawdy.

„Człowiek jako osoba obdarzony jest rozumem i wolnością i tylko wtedy urzeczywistnia siebie zgodnie ze swoją naturą i swoim powołaniem, gdy jego wola dobrowolnie poddaje się światłu prawdy (światłu rozumu, sumienia, słowa Bożego, Chrystusa). Doskonałość człowieka i jego wyzwolenie polega na harmonii wewnętrznej pomiędzy wolą a poznaną prawdą”²⁴.

Druga teza koncentruje się wokół hasła „wolność jako usynowienie”. Blachnicki zauważył, że istnieje błędne przeświadczenie tłumaczenia pojęcia wolności przez relację niewolnik-pan. Patrzenie na problem niewoli przez pryzmat zależności niewolnika od pana sprowadza problem wyzwolenia do uwolnienia się spod władzy pana, czyli prowadzi do rewolucji, która to z kolei dąży do zamiany ról między niewolnikiem a panem. Błąd takiego podejścia zdaniem Blachnickiego polega na pominięciu zagadnienia wolności wewnętrznej człowieka, na nieuwzględnieniu potrzeby wewnętrznej przemiany, o której była już mowa powyżej. Idąc dalej pokazał, że niewola pojawia się wszędzie tam, gdzie człowiek staje się przedmiotem manipulacji, gdzie traktowany jest jak rzecz. Patrząc jednak na tę kwestię przez pryzmat Bożego słowa należy stwierdzić, że człowiek wtedy staje się wolny kiedy wchodzi w relację z Bogiem (Rz 8, 14-15; Ga 4, 3-7). Wolność człowieka w istocie opiera się na relacji dziecięctwa Bożego. Na poparcie tej tezy Blachnicki znów odwołał się do natury człowieka i sięgnął do myśli protestanckiego teologa Ditricha Bonhoeffera:

„Wolność nie jest czymś, co człowiek ma dla siebie samego, ale czymś, co ma dla innych. Nie jest ona własnością, obecnością, przedmiotem, lecz relacją i niczym więcej. Ściśle mówiąc, wolność jest relacją pomiędzy dwiema osobami, być wolnym znaczy tyle, co być wolnym

²⁴ Tamże, s. 26.

dla drugiego, ponieważ ten drugi przywiązał mnie do siebie i tylko w związku i w zjednoczeniu z kimś innym jestem wolny”²⁵.

Fakt rozumienia wolności na płaszczyźnie relacyjnej wynika z podobieństwa człowieka do Boga, a naturą Boga jest bycie dla, bycie wolnym w dawaniu siebie drugiej Osobie, dlatego Bóg jest Trójcą Osób, dlatego Bóg jest Miłością. Kolejny aspekt dotyczy wyzwolenia od lęku, gdyż jak zaznaczył Blachnicki stan wewnętrznej niewoli stwarza w człowieku bezpośrednio strach. Często jest to lęk przed opinią, kpinami, bądź też przed słowami, które mogą być na czyjś temat wypowiedziane. Taki lęk może w człowieku powodować zniewolenie. Święty Paweł w *Listie do Rzymian* utożsamiał natomiast ducha niewoli z życiem w bojaźni, pokazując zarazem, że chrześcijańska wolność polega właśnie na usynowieniu, ponieważ „otrzymaliśmy Ducha przybrania za synów, w którym możemy wołać: «Abba, Ojcze!»” (Rz 8, 15). Przekonanie o byciu synem rodzi ufność, a wołanie do Boga *Abba*, czyli tatusiu zawiera w sobie przezwyciężanie lęku²⁶.

W trzeciej tezie Blachnicki stwierdził, że „istotą niewoli człowieka jest egoizm”. Zainspirowany nauczaniem Soboru Watykańskiego II zawartym w *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym* «*Gaudium et spes*», że „człowiek nie może się w pełni odnaleźć inaczej, jak tylko przez szczerzy dar z siebie samego» (nr 24), skonstatował, że im bardziej człowiek zaprzecza swojemu powołaniu, poddając się odruchom podyktowanym przez miłość własną, przez egoistyczne dążenia w tym większą popada niewolę. Natomiast wolny będzie wówczas, kiedy będzie realizować się poprzez bezinteresowne dawanie siebie braciom. Tu po raz kolejny dobitniej widać, że wyzwolenie możliwe jest tylko dzięki Chrystusowi. On to przecież udziela ludziom Ducha Świętego, przez którego „miłość Boża rozlana jest w sercach naszych” (Rz 5, 5). Patrząc w taki sposób na istotę wolności Blachnicki podkreślił, że „wolność jest rzeczywistością, która jest zawsze w zasięgu naszych możliwości, która zależy tylko od nas (oczywiście od nas, jeżeli będziemy współdzia-

²⁵ Tamże, s. 30.

²⁶ Tamże, s. 31.

łać z łaską, z Duchem Świętym). Wolność jest faktem wewnętrznym, którego nikt z zewnątrz nie może nam odebrać”. Na uzasadnienie tego twierdzenia przytoczył tajemnicę Chrystusowego krzyża. Z jednej strony przybity do drzewa Jezus, mając unieruchomione ręce i nogi, będąc znieważonym, fałszywie oskarżonym, pozbawionym jakiejkolwiek czci, a w konsekwencji również i życia, wydawać by się mogło osiągnął apogeum niewoli. Jednak Blachnicki pokazuje, że przecież nikt nie powie, że ukrzyżowany Chrystus nie był wolny. Przecież sam powiedział: „Ja życie moje oddaję, aby je znów odzyskać. Nikt Mi go nie zabiera, lecz Ja sam z siebie je oddaję” (J 10, 17-18). Wolność Jezusa w godzinie krzyża polega na jego oddaniu się Ojcu w miłości, ale też oddaniu się w miłości ku wszystkim ludziom, których pragnął odkupić. Dla Blachnickiego istotą wolności jest „posiadanie siebie w dawaniu siebie, uczynienie daru z siebie na rzecz większej wartości”²⁷.

Ostatnia teza dotyczy wolności w kontekście społecznym. Blachnicki podkreślił w niej, że „wolność w skali społecznej jest równoznaczna z realizowaniem prawdziwego braterstwa między ludźmi”. Jego zdaniem wyzwolenie społeczne uzyskuje się wyłącznie poprzez wejście na drogę usynowienia, tak jak to pokazano wyżej. Naturalną konsekwencją praktykowania miłości wzajemnej poprzez bezinteresowną służbę, będzie wolność w wymiarze społecznym²⁸. W koncepcji Blachnickiego droga wyzwolenia dokonywała się etapami: „od suwerenności wewnętrznej jednostek, które wyzbędą się lęku i będą odważnie głosić prawdę, poprzez suwerenność grup środowiskowych aż do suwerenności narodów”²⁹.

3. Walka o wyzwolenie – aspekt praktyczny

Za tymi elementami chrześcijańskiej teologii wolności postępowały konkretne działania, które podejmował Blachnicki a wraz z nim członkowie i sympatycy Ruchu Światło-Życie. Pod koniec października 1978 r. poruszony przez słowa nowo wybranego papieża Jana Pawła II, który

²⁷ Tamże, s. 33-34.

²⁸ Tamże, s. 35-36.

²⁹ H. Bolczyk, *Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów – ostatnie dzieło życia ks. Franciszka Blachnickiego*, „Studia Pastoralne” 17(2021), s. 156.

w liście pożegnalnym do Polaków wezwał swoich rodaków, by „przeciwstawiali się wszystkiemu, co uwłacza ludzkiej godności i poniża obyczaje zdrowego społeczeństwa, co może aż zagrażać jego egzystencji i dobru wspólnemu, co może umniejszać jego wkład do wspólnego skarbcza ludzkości, narodów chrześcijańskiej, Chrystusowego Kościoła” Blachnicki na falach Radia Watykańskiego zapowiedział „akcję wyzwolenia z nałogów społecznych, zwłaszcza alkoholizmu, wszelkiego zakłamania i lęku, który nie pozwala człowiekowi urzeczywistniać siebie zgodnie z wzniosłym powołaniem osoby”³⁰. Wkrótce rozpoczęła działalność diakonia wyzwolenia, której celem było „przeciwstawianie się biologicznemu zagrożeniu istnienia wspólnoty, ratowania ludzkiej egzystencji w przypadku alkoholizmu, narkomanii, prostytucji, rozpadu rodziny, zabijania dzieci w łonie matki” oraz podejmowanie służby „w zakresie rugowania postaw materialistycznych i egoistycznych jako przeszkód w wyzwoleniu człowieka ze źródeł zła”³¹. Wraz z początkiem 1979 r. przystąpiono do organizowania Krucjaty Wyzwolenia Człowieka, która miała korzystać z doświadczeń Krucjaty Wstrzemięźliwości, jednak jej nowością miało być skupienie się nie li tylko na zachowywaniu wstrzemięźliwości, ale zabieganiu o wyzwolenie człowieka od strachu, lęku i wszystkiego co zniewala i paraliżuje ludzi³². Krucjatę Wyzwolenia Człowieka zainaugurowano 9 maja 1979 r. w czasie obchodów dziewięćsetlecia śmierci św. Stanisława biskupa i męczennika³³. Członkowie Krucjaty za cel stawiają sobie walkę o wewnętrzną wolność człowieka poprzez modlitwę i dobrowolną abstynencję od napojów alkoholowych. Motywacje do tej walki mają być głównie natury nadprzyrodzonej i społecznej natomiast te mające podłoże medyczne, czy ekonomiczne traktowano jedynie jako pomocnicze³⁴. Wolność tę rozumiano zwłaszcza jako wyzwolenie od na-

³⁰ Derewenda, *Dzieło wiary*, s. 166.

³¹ Żywczok, *Przeciw zniewoleniu*, s. 76.

³² D. Seweryn, *Nasze korzenie*, s. 399.

³³ Derewenda, *Dzieło wiary*, s. 169.

³⁴ *Abstyneckie „credo” Krucjaty Wyzwolenia Człowieka*, w: Blachnicki *Wolni i wyzwalający*, red. Kulbacki, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2010, s. 116.

łogów takich jak alkoholizm, niktynizm, narkomania, a także od uzależnienia od środków masowego przekazu zwłaszcza telewizji³⁵. Robert Derewenda zauważył, że rok 1980 był jednym w dziejach Polski Ludowej, kiedy odnotowano spadek spożycia alkoholu. Jego zdaniem obok dokonujących się wówczas zmian społecznych, na czele z powstaniem Solidarności przyczyną tego stanu rzeczy było właśnie działalnie Krucjaty³⁶. Dziś Krucjata rozszerza swoją walkę na nowe uzależnienia m. in. te związane z Internetem, grami komputerowymi, pornografią, seksem, hazardem³⁷.

Kolejne działania podejmowane przez Blachnickiego i Ruch Światło-Życie związane były z powstaniem Solidarności. Jeszcze w tym samym roku powołano do życia diakonię ewangelizacji środowisk pracy. Jej głównym zadaniem było przygotowywanie i prowadzenie rekolekcji ewangelizacyjnych zatytułowanych „ Chrystus – Ewangelia Wyzwolenia”. Pierwsze takie rekolekcje Blachnicki poprowadził już w grudniu 1980 r. w gdyńskim kościele oo. Redemptorystów. Uważał on, że należy przygotować naród na wolność, której się domagał, dlatego też opracował „program wyzwolenia społecznego przez prawdę”, u którego podstaw leżała Ewangelia i encyklika *Redemptor hominis*. Warto to za Derewendą zauważyć, że tego typu rekolekcje dla górników pracujących w kopalni „Wujek” poprowadził m.in. tuż przed wybuchem stanu wojennego ks. Henryk Bolczyk, nawet jeśli trudno dziś określić w jakim stopniu miało to wpływ na pełną determinacji postawę górników po 13 grudnia 1981 r.³⁸.

Następną inicjatywą Blachnickiego było zredagowanie i ogłoszenie 11 listopada 1981 r. – w ramach Chrześcijańskiego Studium Społecznego, które powołał razem z grupą profesorów z Katolickiego Uniwersy-

³⁵ Żywczok, *Przeciw zniewoleniu*, s. 79.

³⁶ Derewenda, *Działalność społeczna ks. Franciszka Blachnickiego*, „Roczniki Humanistyczne” 63(2015), z. 2, s. 226. /219-235/

³⁷ Blachnicki, *Krucjata Wyzwolenia Człowieka, czyli Dzieło Niepokalanej, Matki Kościoła. Podręcznik. Wydanie szóste*, red. P. Kulbacki, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2017, s. 23.

³⁸ Derewenda, *Działalność społeczna*, s. 229-230.

tetu Lubelskiego oraz przedstawicielami innych środowisk – deklaracji programowej Niezależnej Chrześcijańskiej Służby Społecznej „Prawda † Wyzwolenie”. W tej nazwie zawierał się zarówno cel jak i program nowego stowarzyszenia, którym było „wyzwolenie człowieka i narodu przez życie w prawdzie i wyrzeczenie się wszelkiej przemocy, co wyrażał krzyż łączący oba pojęcia: Prawda i Wyzwolenie”³⁹. Organizacja wpisywała się w światowy ruch *non violence*, i określała się jako ruch wyzwolenia bez użycia przemocy i szerzenia nienawiści. W deklaracji programowej zapisano następującą charakterystykę: „Podejmując walkę o wyzwolenie człowieka we wszystkich wymiarach jego egzystencji, także społeczno-politycznym, czyni to w duchu miłości wobec tych, z którymi musi podejmować tę walkę, pragnąc ostatecznie także ich wyzwolić przez prawdę”. Rozwój tej organizacji na terenie kraju zatrzymało wprowadzenie stanu wojennego⁴⁰.

Ostatnim dziełem Blachnickiego była powołana do istnienia już na emigracji 17 czerwca 1982 r. Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów „Prawda, Krzyż, Wyzwolenie” (ChSWN). Organizacja ta została zarejestrowana 18 stycznia 1983 r. w sądzie Ludwigshafen i otrzymała status stowarzyszenia wyższej użyteczności⁴¹. Jej celem było ewangelizowanie i formowanie członków, by podejmowali odpowiedzialność społeczną w duchu chrześcijańskim wraz z walką w obronie praw człowieka. ChSWN miała stanowić pomost między napływającymi na Zachód nowymi emigrantami politycznymi a środowiskiem polskiego duszpasterstwa. Blachnicki uważał, że dzięki temu zapobiegnie rozejściu się emigracji i Kościoła. Derewenda zauważa, że z uwagi na cele jakie stawiało sobie stowarzyszenie można było zaobserwować w różnych zakątkach świata żywy odzew na jego powstanie, mimo iż głównym obszarem zainteresowania ChSWN były narody będące pod wpływem ideologii komunistycznej, czy zamieszkujące Europę Środkowo-Wschodnią⁴².

³⁹ Bolczyk, *Chrześcijańska Służba* s. 141.

⁴⁰ Derewenda, *Dzieło wiary*, s. 209.

⁴¹ Bolczyk, *Chrześcijańska służba*, s. 147.

⁴² Derewenda, *Działalność społeczna*, s. 231.

4. Odważni wiarą podczas obrony krzyży w szkole w Miętnej

Jednym z zasadniczych celów wychowawczo-formacyjnych wysiłków podejmowanych przez Blachnickiego w ramach Ruchu Światło-Życie było przekonanie, że tylko wolni ludzie mogą wyzwalać innych⁴³. Przeżywanie rekolekcji oazowych w „otwartości na Transcendencję oraz na bliźniego w duchu przykazania miłości sprzyjało integracji członków Ruchu, ich poczuciu wolności bądź wyzwolenia”. Uczestnik oazowej formacji miał być chrześcijaninem z prawdziwego zdarzenia, który nie pozostaje biernym obserwatorem lub sympatykiem duchowości chrześcijańskiej, ale zawsze gotowy jest nieść bezinteresownie i wspaniałomyślnie pomoc, jest dostępnym i otwartym na rozmowę z każdym, a także szanuje kontakt międzyludzki oparty na szczerości i współpracy⁴⁴. Nie trudno znaleźć świadectwa osób, na które wpływ wywarła wiara konsekwentna Blachnickiego, czy to osobiście, czy poprzez oddziaływanie formacyjne Ruchu, który zainicjował⁴⁵. Nie inaczej było z uczestnikami wydarzeń w Miętnej.

W kontekście obchodów rocznicowych zwycięskiej obrony krzyży z ZSR w Miętnej warto zauważyć, że wśród uczestników tych wydarzeń były również osoby mające doświadczenie formacji w Ruchu Światło-Życie. Jeden z ówczesnych uczniów szkoły w Miętnej i uczestnik protestu Marek Górski był również członkiem wspólnoty oazowej działającej przy parafii pw. Przemienienia Pańskiego, którą na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych założył ks. Józef Szajda⁴⁶. Górski przyznał, że formacja oazowa prowadzona przez Szajdę i generalnie „wszystkie spotkania w Kościele służyły ku dobremu”⁴⁷. Zapytany o to co według niego dało mu odwagę do podjęcia walki o krzyże, bez waha-

⁴³ Blachnicki, *Wolni wyzwalający*, s. 70.

⁴⁴ Żywczok, *Przeciw zniewoleniu*, s. 82.

⁴⁵ Bolczyk, *Chrześcijańska służba*, s. 148.

⁴⁶ O prześladowanych moderatorach Ruchu Światło-Życie w związku z obroną krzyża w Miętnej odnaleziono dokumenty w IPN, które o tym świadczą, zob. A. Kiciński, *Kompendium wiedzy o walce o krzyże szkole w Miętnej*, w: *Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu*, red. Tenże, Kielce: Jedność 2024.

⁴⁷ Wywiad nr 3 z Markiem Górskim z dnia 20.02.2024 r., archiwum autora.

nia wskazał, że jego zdaniem było do zesłanie Ducha Świętego. Wskazał również na inspirację płynącą od niektórych nauczycieli, zwłaszcza Bogusławy Kozar. Wspominał, że postawa nauczycielki, od której m.in. po raz pierwszy usłyszał o Katyniu „zarażała odwagą” – jak sam zaznaczył⁴⁸.

Bogusława Kozar-Gora wraz z koleżanką, również nauczycielką z Miętnego Krystyną Czarnecką uczestniczyła w wakacje poprzedzające wspomniane wydarzenia w tzw. oazie nauczycielskiej. Były to rekolekcje Oazy Nowego Życia I stopnia prowadzone przez ówczesnego moderatora krajowego Ruchu Światło-Życie ks. Wojciecha Danielskiego. Odbywały się one w dniach 30.06.-16.07.1983 r. w centrali Ruchu w Krościenku nad Dunajcem⁴⁹.

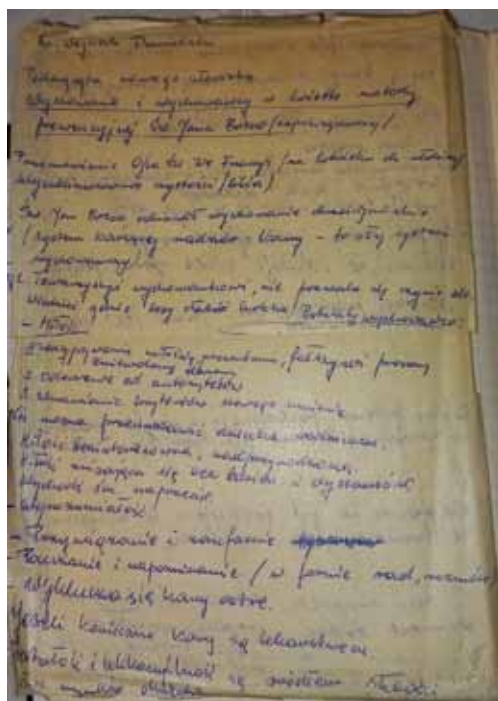

Fot. 1. Uczestnicy oazy nauczycielskiej w Krościenku nad Dunajcem. [źródło: archiwum KUL]

⁴⁸ Jest to zbieżne z relacjami innych uczniów uczestników wydarzeń w Miętnym, którzy doceniają rolę niektórych nauczycieli wpierających protestujących uczniów. Można je znaleźć m. in. w audycji Katolickiego Radia Podlasie pt. *40. Rocznica Obrony Krzyża w Miętnem*, w: <https://soundcloud.com/user-48589235/sets/40-rocznica-obrony-krzy-a-w-mi> [dostęp: 12.05.2024 r.].

⁴⁹ Wywiad nr 1 z Bogusławą Kozar-Gorą z dnia 10.12.2023 r., archiwum autora.

Dla Kozar-Gory najważniejszym przeżyciem tych rekolekcji były – jako to określiła – „chrzest w Duchu Świętym” oraz nabożeństwo rozesłania, które odbywało się w kaplicy pw. Chrystus Sługi na zakończenie rekolekcji. Do dziś pamięta jak każdy z uczestników wywołany po imieniu podchodził do Danielskiego, który wypowiadając słowa „weź słowo Boże” wręczał egzemplarz *Ewangelii wg św. Łukasza*. Dla Kozar-Gory był to z jednej strony moment doświadczenia silnych emocji, ale także podjęcia wewnętrznej decyzji „Bożę idę, Ty mnie posyłasz”. W pamięci zapadły jej słowa z Ewangelii: „jak przyjmiecie Ducha Świętego będziecie moimi świadkami” oraz śpiewane wtedy piosenki *Idźcie już stąd na ulice* oraz *Otwórzcie serca*. Co ciekawe, kiedy w trakcie wydarzeń podczas spotkania z ks. Jerzym Popiełuszką zapytana przez niego z czyjej inspiracji rozpoczął się protest w Miętnej odpowiedziała, że „nikt tego nie planował, to Duch Święty”.

Fot. 2. Notatki B. Kozar-Gory z konferencji dot. metody prewencyjnej ks. Bosko. [źródło: archiwum KUL]

W ramach rekolekcji oazowych Danielski wygłaszał codziennie tematyczne konferencje⁵⁰. Jedną z nich była zatytułowana *Pedagogia nowego człowieka. Wychowanie i wychowawcy w świetle metody prewencyjnej św. Jana Bosko (zachowawczej)*⁵¹.

Gora zapamiętała, że Danielski zachęcał ich do praktykowania tej metody w pracy z młodzieżą, m.in. poprzez ciągłe bycie z uczniem. Nauczycielka przyznała, że tak starała się prowadzić swoją działalność wychowawczą wśród uczniów ZSR w Miętnej. „Myśmy cały czas z nimi byli” – mówiła Kozar-Gora, także w odniesieniu do wydarzeń z 1984 r.⁵²

Fot. 3. Okładka egzemplarza *Ewangelii wg św. Łukasza* należącego do K. Czarneckiej. [źródło: archiwum własne]

⁵⁰ Autor jest przekonany, że były to konferencje w ramach tzw. Szkoły apostoelskiej, przewidzianej w programie Oazy Nowego Życia I stopnia dla studentów, młodzieży pracującej lub dorosłych. Blachnicki, *Oaza Nowego Życia I stopnia. Podręcznik*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2014, s. 80-81.

⁵¹ Notatki Bogusławy Kozar-Gory z oazy nauczycielskiej w 1983 r., [źródło: archiwum KUL].

⁵² Wywiad nr 1.

Druga z nauczycielek, która uczestniczyła w tej oazie przyznała, że Danielski chciał ich wówczas nauczyć sięgać do Biblii i rozmyślać w słowie Bożym, a zwłaszcza w Psalmach⁵³. Czarnecka podczas wywiadu wyciągnęła z torebki egzemplarz *Ewangelii wg św. Łukasza*, który wówczas otrzymała zaznaczając, że od tamtego czasu zawsze ma go przy sobie.

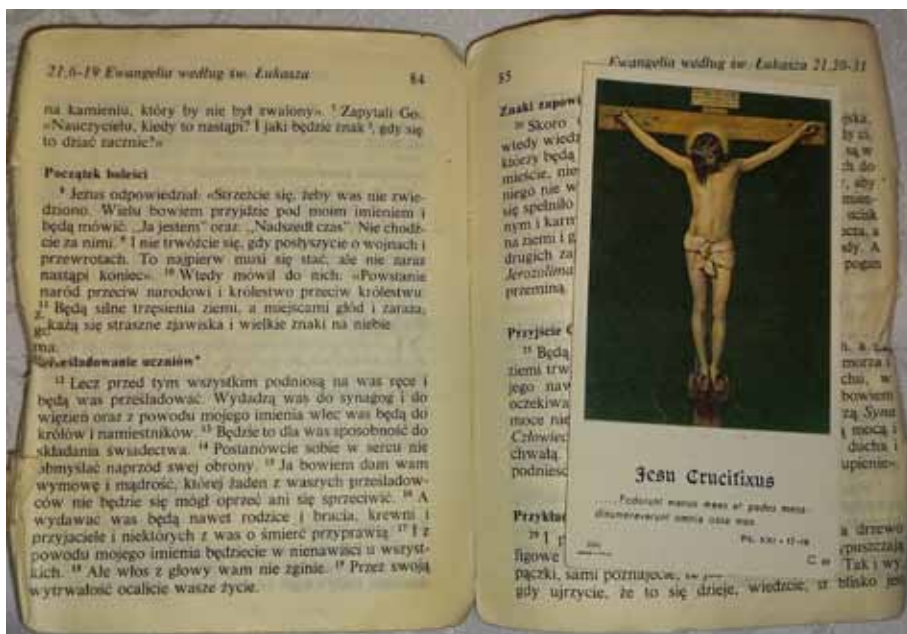
Wspomniała również, że miała go ze sobą także podczas weryfikacji nauczycieli w marcu 1984 r. po zlikwidowaniu przez władze szkoły. Oczekując na korytarzu na wejście do gabinetu, bardzo bojąc się tego co ją tam spotka sięgnęła do torebki i wyciągnęła Ewangelię. Otwierając ją trafiła na słowa, w których Jezus mówi do uczniów o czekających ich prześladowaniach:

„Lecz przed tym wszystkim podniosą na wad ręce i będą was prześladować. Wydawać was będą do synagog i do więzień oraz z powodu mojego imienia wlec was będą do królów i namiestników. Będzie to dla was sposobność do składania świadectwa. Postanówcie sobie w sercu nie obmyślać naprzód swej obrony. Ja bowiem dam wam wymowę i mądrość, której żaden z waszych prześladowców nie będzie się mógł oprzeć ani sprzeciwić. A wydawać was będą nawet rodzice i bracia, krewni i przyjaciele i niektórych z was o śmierć przyprawią. I z powodu mojego imienia będziecie w nienawiści u wszystkich. Ale włos z głowy wam nie zginie. Przez swoją wytrwałość ocalicie wasze życie” (Łk 21, 12-19).

Czarnecka przyznała, że po przeczytaniu tych słów pomyślała sobie „to czego mam się bać” i z już zupełnie innym nastawieniem weszła do gabinetu, w którym odbywała się weryfikacja nauczycieli⁵⁴.

⁵³ Życie słowem Bożym i czynienie z niego słowa życia jest jednym z komponentów formacji katechumenalnej, którą Blachnicki przewidział w formacji Ruchu Światło-Życie. Chrześcijanin w założeniach Blachnickiego winien „rozwiązywać wszystkie problemy życiowe w świetle słowa Bożego”. Blachnicki, *Oaza Nowego*, s. 24.

⁵⁴ Wywiad nr 2 z Krystyną Czarnecką z dnia 10.12.2023 r., archiwum autora.

Fot. 4. Wnętrze egzemplarza *Ewangelii wg św. Łukasza* należącego do K. Czarneckiej. [źródło: archiwum własne]

Podsumowując należy stwierdzić, że analiza przytoczonych w artykule wypowiedzi Blachnickiego pozwala stwierdzić, że jego postawa odwagi swój fundament odnajduje w łasce wiary, którą otrzymał w celi śmierci, natomiast poczucie wewnętrznej wolności wynika z przeświadczenia o byciu umiłowanym dzieckiem Boga. Te osobiste doświadczenia Blachnicki pogłębił przez namysł teologiczny, co zaowocowało opracowaniem koncepcji chrześcijańskiej teologii wolności, streszczającej się w haśle: „Prawda – Krzyż – Wyzwolenie”. Koncepcję tę Blachnicki wpiisał mocno w formację Ruchu Światło-Życie powołując do życia konkretne inicjatywy służące walce o wyzwolenie człowieka, społeczeństwa i narodów, tj. diakonia wyzwolenia, Krucjata Wyzwolenia Człowieka, rekolekcje ewangelii wyzwolenia, a także Niezależna Chrześcijańska Służba Społeczna oraz Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów. Przeprowadzone badania jakościowe nie pozwalają stwierdzić w jakim stopniu uczestnicy zwycięskiej obrony krzyży w ZSR w Miętym znali

założenia teologii wyzwolenia w ujęciu Blachnickiego oraz czy byli zaangażowani w wymienione powyżej inicjatywy. Wykazano jednak, że badani doświadczyli prowadzenia Ducha Świętego, który „nie jest duchem bojaźni”, ale Tym który przekonuje „o przybraniu za synów”, co jest w koncepcji Blachnickiego fundamentem wewnętrznego wyzwolenia i odważnego wejścia na drogę prawdziwej wolności. Istotnym jej elementem jest również budowanie zaufania do Boga, które odbywa się poprzez lekturę Bożego słowa i podjęcie trudu czynienia z niego „słowa życia”. Stosowanie tej praktyki również wykazano w przeprowadzonych badaniach. Pozwala to stwierdzić, że wiedza, doświadczenia i umiejętności zdobyte podczas formacji oazowej były obecne w uczestnikach wydarzeń z 1984 r. i w pewnej mierze przyczyniły się od odważnego opowiedzenia się po stronie chrześcijańskich wartości podczas walki o obecność krzyży w salach szkoły w Miętmem.

LITERATURA

- Abstynecyjne „credo” Krucjaty Wyzwolenia Człowieka*, w: Blachnicki F., *Wolni i wyzwalający*, red. Kulbacki, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2010, s. 111-126.
- Biedzińska D., *Ks. Franciszek Blachnicki jako polski teolog wyzwolenia*, Kraków 2012 [mps].
- Blachnicki F., *Rekolekcje więzienne*, Kraków: Wydawnictwo: Światło-Życie 2021.
- Blachnicki F., *Spojrzenia w świetle łaski*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2021.
- Blachnicki F., *On przywrócił mi wzrok*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2011.
- Blachnicki F., *Problem alkoholizmu w świetle teologii wyzwolenia – referat wygłoszony na IV Krajowej Kongregacji Odpowiedzialnych w Kalwarii Zebrzydowskiej (5.03.1979 r.)*, w: Blachnicki F., *Prawda – krzyż – wyzwolenie. Ku polskiej teologii wyzwolenia*, Carlsberg: Maximilianum 1985, s. 19-36.
- Blachnicki F., *Świadectwo niepokornego – wypowiedź w ramach Tygodnia Eklezjologicznego KUL (25.10.1979 r.)*, w: Blachnicki F., *Prawda – krzyż – wyzwolenie. Ku polskiej teologii wyzwolenia*, Carlsberg: Maximilianum 1985, s. 7-16.
- Blachnicki F., *Ruch Światło-Życie jako pedagogia nowego człowieka – referat przygotowany na VIII Krajową Kongregację Odpowiedzialnych Ruchu Światło-Życie (luty 1983)*, w: Blachnicki F., *Charyzmat „Światło-Życie”. Teksty podstawowe*, red. Wilczyńska G., Krościenko: Wydawnictwo Światło-Życie 2002, s. 39-57.
- Blachnicki F., *Wolni i wyzwalający*, red. Kulbacki, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2010.
- Blachnicki F., *Oaza Nowego Życia I stopnia. Podręcznik*, red. Wilczyńska G., Nowak A., Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2014.

- Blachnicki F., *Krucjata Wyzwolenia Człowieka, czyli Dzieło Niepokalanej, Matki Kościoła. Podręcznik. Wydanie szóste*, red. P. Kulbacki, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2017.
- Bolczyk H., *Chrześcijańska Służba Wyzwolenia Narodów – ostatnie dzieło życia ks. Franciszka Blachnickiego*, „Studia Pastoralne” 17(2021), s. 139-159.
- Derewenda R., *Dzieło wiary. Historia Ruchu Światło-Życie 1950-1985*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2010.
- Derewenda R., *Działalność społeczna ks. Franciszka Blachnickiego*, „Roczniki Humanistyczne” 63(2015), z. 2, s. 219-235.
- Jemielniak D. (red.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 2012.
- Katolickiego Radio Podlasie, Audycja pt. 40. *Rocznica Obrony Krzyża w Miętmem*, w: <https://soundcloud.com/user-48589235/sets/40-rocznica-obrony-krzy-a-w-mi> [dostęp: 12.05.2024 r.].
- Seweryn D., *Nasze korzenie. Wspomnienia i świadectwo*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2019.
- Terlikowski T., *Franciszek Blachnicki. Ksiądz, który zmienił Polskę*, Kraków: Wydawnictwo WAM 2021.
- Testament ks. Franciszka Blachnickiego (17.06.1986)*, w: *Gwałtownik Królestwa Bożego: biografia, testament, świadectwa*, oprac. Instytut Niepokalanej Matki Kościoła, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2009, s. 39-46.
- Wilczyńska G., *Wychowawca wolnych ludzi*, Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2018.
- Wodarczyk A., *Prorok żywego Kościoła. Ks. Franciszek Blachnicki (1921-1987) – życie i działalność*, Katowice: Emmanuel 2008.
- Żywczok A., *Przeciw zniewoleniu człowieka i narodów. Aksjologiczny aspekt posłannictwa Sługi Bożego księdza Franciszka Blachnickiego*, „Pedagogia Christiana” 52(2023), s. 55-91.

Notka o autorze:

Ks. Marcin Józefczyk – prezbiter archidiecezji wrocławskiej, magister inżynier budownictwa, magister licencjat. teologii, absolwent Teologicznego Studium Licencjackiego WT KUL (specjalizacja: katechetyka), uczestnik kształcenia w Specjalistycznym Kursie Teologicznym WT KUL, doktorant w Katedrze Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary KUL. Autor artykułu: «*Via pulchritudinis*» w ewangelizacji i katechizacji, „Zeszyty Formacji Katechetów” 88(2022), s. 71-81.

CZĘŚĆ II.

PROJEKT EDUKACYJNY

JAK PROWADZIĆ LEKCJE RELIGII KATOLICKIEJ I HISTORII O OBRONIE KRZYŻA W MIĘTNEM? ASPEKT METODOLOGICZNY I PRAKTYCZNY

Wraz z pojawieniem się chrześcijaństwa na ziemiach polskich, w rodzimy krajobraz zaczęły wpisywać się krzyże. Stawiano je zazwyczaj na rozstajach dróg, przy dworach szlacheckich, wiejskich zagrodach czy wjazdach do wsi. Traktowano je nie tylko jako znak wiary i tożsamości religijnej, ale także jako wotum wdzięczności za otrzymane łaski czy znak ekspiacji. Przydrożnymi krzyżami upamiętniano wydarzenia ważne dla lokalnej społeczności i ważne fakty historyczne, niekiedy wznoszono je także w sytuacjach zagrożenia, traktując jako swoistą ochronę przed żywiołem czy epidemią¹.

Po roku 1980 krzyż stopniowo odzyskiwał należne mu miejsce w przestrzeniach, z których władza ludowa usuwała go po II wojnie światowej: w szkołach, szpitalach, urzędach i zakładach pracy, stając się dla wielu ludzi znakiem powracającej wolności religijnej. Jednocześnie w wielu środowiskach podejmowano jawną walkę z krzyżem

¹ Zob. szerzej: M. Antolak, W. Szyszkowski, *Funkcjonowanie krzyża przydrożnego w krajobrazie kulturowym Polski*, „Obiekty religijne w krajobrazie”, 2013 nr 21 s. 61-63. Pośród powodów wznoszenia krzyży przydrożnych warto wspomnieć, iż upamiętniają one również miejsca i ofiary wypadków drogowych. Tamże.

i wartościami religijnymi, próbując wyrugować je z przestrzeni publicznej. Działania tego rodzaju podjęto także na przełomie roku szkolnego 1983/1984 w Zespole Szkół Rolniczych w Miętmem.

Celem prezentowanego opracowania jest poszukiwanie metod i form przekazu wiedzy o wydarzeniach związanych z obroną krzyża w Miętmem podczas lekcji religii i historii. Aby rzetelnie opracować wskazane zagadnienie warto najpierw ukazać rolę krzyża w dziejach człowieka, a następnie przyrzeć się temu, w jaki sposób misterium krzyża jest obecne we współczesnej katechezie szkolnej. W tak zarysowanej perspektywie możliwe będzie przedstawienie propozycji prezentacji wydarzeń związanych z obroną krzyża przez uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętmem, współczesnym uczniom szkół podstawowych i średnich.

1. Krzyż w dziejach człowieka - od znaku hańby do znaku zbawienia

W zamierzchłej starożytności krzyż postrzegany był w pierwszej kolejności jako narzędzie do wykonywania kary śmierci. Pierwsze wzmianki o wykonywaniu tej kary odnaleźć można w Kodeksie Hammurabiego. Kara śmierci przez ukrzyżowanie znana była również Persom, Egipcjanom, Fenicjanom i mieszkańcom Kartaginy. Dzięki ostatnim z wymienionych kara ta dotarła także na teren cesarstwa rzymskiego². Śmierć na krzyżu uważana była za haniebną i okrutną. Po ogłoszeniu wyroku skazaniec sam dźwigał poprzeczną belkę krzyża na miejsce ukrzyżowania, gdzie po biczowaniu był przywiązywany lub przybijany do przyniesionej belki i tak zawieszany na przygotowanej wcześniej belce pionowej. Choć miejsce kaźni znajdowało się na ogół poza miastem, dbano o to, aby krzyż był widoczny z dużej odległości. W konsekwencji

² Jednocześnie wspomnieć należy, że w czasach Starego Testamentu kara ukrzyżowania nie była znana Żydom. Wprawdzie w Księdze Powtórzonego Prawa jest wzmianka o wieszaniu zbrodniarzy na drzewie, jednak wraz ze wskazaniem tego rodzaju kary, autor tekstu biblijnego wyjaśnia, że może być ona wykonana, tylko w odniesieniu do „wcześniejszego straconego” (Pwt 21,22-23). R. Pindel, *Krzyż w Biblii – od narzędzia kary i znaku hańby do narzędzia zbawienia i sposobu naśladowania Chrystusa*, w: *Teologia krzyża*, red. Z. Kijas, Kraków 1994, s. 23. Zob. też: M. Wrześniak, *Krzyż w supermarkecie kultury*, „Fides et Ratio”, 4(2018) nr 36, s. 200.

skazaniec umierał na oczach tłumu, w okrutnych męczarniach, a przyczyną śmierci było najczęściej wycieńczenie lub uduszenie³. Nierzadko skazańca torturowano także po ukrzyżowaniu: łamano kończyny, biczowano, raniono ostrymi narzędziami, zwiększając w ten sposób jego ból i cierpienie. Okrucieństwo kary, poniżenie jakiego doświadczał skazaniec, a także powszechność jej stosowania na terenie Imperium miały odstraszać ludy podbite przez Rzymian i powstrzymywać przed próbami wszczynania buntów o charakterze narodowo-wyzwoleńczym⁴. W konsekwencji w starożytności mówiono o ukrzyżowaniu jako o najokrutniejszej i najohydniejszej śmierci⁵, nazywając je niekiedy śmiercią najbardziej nieszczęśliwą. Takie postrzeganie kary śmierci krzyżowej sprawiło, że Rzymianie nie krzyżowali obywateli rzymskich, a wymierzali karę śmierci krzyżowej jedynie niewolnikom (tak postrzegano też ludy podbite)⁶.

Po dotarciu Rzymian na teren Palestyny i zdobyciu przez nich Jerozolimy, karę śmierci stosowano powszechnie wobec buntowników i uczestników zamieszek. Karę ukrzyżowania wymierzono także Jezusowi z Nazaretu. W oczach wielu Mu współczesnych była to kara hańbiąca (jak zauważył św. Paweł, krzyż Chrystusa był „głupstwem dla pogan” i „zgorzeniem dla Żydów” – 1 Kor 1,23)⁷, jednak po zesłaniu Ducha Świętego, śmierć Jezusa nabiera w oczach chrześcijan zupełnie innego, nowego znaczenia. Krzyż Chrystusa staje się znakiem miłości Boga do człowieka, a prawda o Chrystusie ukrzyżowanym głoszona jest w formie kerygmatu⁸. Już w swojej pierwszej mowie św. Piotr powie do Żydów w Jerozolimie: „tego Męża, który z woli, postanowienia i przewidzenia Boga został wydany, przybiliście rękami bezbożnych do

³ J. Kulisz, *Tajemnica Jezusa Chrystusa w rozumieniu Teilharda de Chardin*, Warszawa 1995, s. 25-26.

⁴ E. Gigilewicz, *Krzyż*, w: *Nowy słownik teologii biblijnej*, red. H. Witczyk, Lublin-Kielce 2017, s. 451-452.

⁵ Zob. J.M. Kozłowski, *Cieśla i Krzyż*, „Vox Patrum”, 33 (2013) t. 60, s.183.

⁶ Pindel, *Krzyż w Biblii*, s. 23

⁷ Kulisz, *Tajemnica Jezusa Chrystusa*, s. 29.

⁸ Pindel, *Krzyż w Biblii*, s. 24.

krzyża i zabiliście. Lecz Bóg wskrzesił Go, zerwawszy więzy śmierci, gdyż niemożliwe było, aby ona panowała nad Nim” (Dz 2,23-24), zaś przeszło dwadzieścia lat później św. Paweł pisał w liście do Galatów: „Co do mnie, nie daj Boże, bym się miał chlubić z czego innego, jak tylko z Krzyża Pana naszego Jezusa Chrystusa, dzięki któremu świat stał się ukrzyżowany dla mnie, a ja dla świata” (Ga 6,14). Występując wobec pierwszych chrześcijan jako świadek Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego, Apostoł Narodów podkreśla jednoznacznie, że choć krzyż był w starożytności znakiem zgorzenia, dla wierzących w Chrystusa stał się znakiem wyzwolenia z niewoli zła, czytelnym znakiem Bożej miłości, „punktem kulminacyjnym objawienia się Boga w Jego Synu”⁹.

Również w wiekach kolejnych krzyż znajdował się zawsze w centrum nauczania Kościoła i był dla wierzących przedmiotem kultu. Już w IV wieku znana była w Kościele praktyka adoracji relikwii krzyża. Wyrazem czci dla świętej relikwii było także wzniesienie przez cesarza Konstantyna bazyliki Krzyża Świętego. Kiedy zaś pod koniec IV wieku dokonano podziału relikwii krzyża świętego, rozsyłając po różnych zakątkach świata drobne cząstki krzyża Chrystusa w wielu miejscach wznoszone są kościoły pod wezwaniem Krzyża Świętego¹⁰.

W średniowieczu stawiane w przestrzeni publicznej krzyże stają się pomnikami ważnych wydarzeń i wskazywały miejsca modlitwy. W tym okresie pojawiają się także krzyże stawiane jako wyraz przebłagania za grzechy, krzyże pokutne oraz krzyże stawiane w miejscach zbrodni¹¹.

U początków chrześcijaństwa krzyż staje się również gestem i znakiem liturgicznym. W III wieku upowszechnił się zwyczaj naznacza-

⁹ F. Mickiewicz, *Rola krzyża w zbawczym dziele Boga w teologii św. Pawła*, RBL, 65 (2012) nr 3, s. 225-226.

¹⁰ S. Koperek, *Krzyż w liturgii katolickiej*, w: *Teologia krzyża*, red. Z. Kijas, Kraków 1994, s. 28-29.

¹¹ M. Sokół, *Krzyże i kapliczki przydrożne w krajobrazie miejskim Białegostoku – wczoraj i dziś*, „Zeszyty Dziedzictwa Kulturowego”, t. 1: *Białystok i Podlasie*, red. K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok 2007, s. 121.

nia znakiem krzyża rozpoczynających przygotowanie do chrztu, ten sam gest czyniono również przy udzielaniu sakramentu bierzmowania. Znak krzyża stosowany był także podczas sprawowania liturgii eucharystycznej, innych sakramentów i sakramentaliów¹².

Refleksji nad tajemnicą krzyża nie brakuje także w oficjalnym nauczaniu Kościoła w czasach współczesnych. W opublikowanej przez II Sobór Watykański Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* krzyż ukazany jest jako znak pojednania ludzi z Bogiem i pomiędzy sobą (KDK 78). W Deklaracji o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate* mówi się o krzyżu jako „znak powszechnej miłości Boga i źródło wszelkiej łaski” (DRN 4). Natomiast w Dekrecie o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, ojcowie Soboru ukazują krzyż jako ołtarz, na którym Chrystus składa siebie jako „niepokalaną ofiarę” (DE 2). W podobny sposób o wartości i znaczeniu krzyża mówią także autorzy *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Ukazują oni Chrystusa jako „nowego Adama”, który przez ofiarę krzyża triumfuje nad złem, naprawiając tym samym nieposłuszeństwo pierwszego człowieka (zob. KKK 411). Wraz z tym mówią o krzyżu jako o znaku odkupienia (zob. KKK 517), podkreślając, że „bolesna śmierć Chrystusa nie była owocem przypadku w zbiegu nieszczęśliwych okoliczności. Należy ona do tajemnicy zamysłu Bożego” (KKK 5990).

W konsekwencji za kard. Józefem Ratzingerem (późniejszym papieżem Benedyktem XVI) można śmiało powiedzieć, że: „śmierć, będąca ze swej natury kresem i zniszczeniem każdej komunikacji, została przez Niego [przez Jezusa] przemieniona w akt komunikowania się – i to stanowi zbawienie ludzi, ponieważ oznacza: miłość zwycięża śmierć”¹³.

Jednocześnie nie wolno zapomnieć i o tym, że krzyż stał się jednym z pierwszych doświadczeń chrześcijan – także tych żyjących w czasach apostoelskich. Karę tę stosowano wobec chrześcijan od samego początku

¹² S. Longosz, *Znak krzyża świętego w życiu starożytnych chrześcijan*, „Tarnowskie Studia Teologiczne”, 8 (1981), s. 223-227.

¹³ J. Ratzinger, *Tajemnica Jezusa, Chrystusa*, Kielce 1994, s. 23.

(na krzyżu oddają życie za Jezusa Jego uczniowie, ofiarę z życia składają na krzyżu tysiące chrześcijan podczas kolejnych prześladowań) – aż do edyktu mediolańskiego, po opublikowaniu którego cesarz Konstantyn Wielki w 314 roku zniósł także karę ukrzyżowania.

2. Krzyż w przestrzeni katechetycznej

Mając świadomość roli i znaczenia krzyża dla chrześcijan, nie sposób wyobrazić sobie katechezy i szkolnej lekcji religii bez refleksji o krzyżu, bez adoracji krzyża, bez wiedzy o Jezusie ukrzyżowanym. Wobec powyższego nie dziwi fakt, że „nauka o krzyżu” (o jego roli i znaczeniu w życiu wierzących) jest obecna w katechezie na każdym etapie edukacyjnym.

Analiza obowiązującej *Podstawy programowej*¹⁴ pokazuje, że już w przedszkolu (na pierwszym etapie edukacyjnym) zaplanowano przekaz wiedzy o Synu Bożym, który uświęca i zbawia. W konsekwencji nie sposób już na tym etapie pominąć milczeniem prawdy o krzyżu. Dzieci w wieku przedszkolnym poznają ją realizując katechezy okolicznościowe związane z liturgicznym okresem Wielkiego Postu. Na tym etapie katecheta ukazuje krzyż jako znak miłości Jezusa do człowieka, zapraszając jednocześnie do postawy wdzięczności i szacunku, jako odpowiedź na tę miłość¹⁵.

Drugi etap edukacyjny to czas przygotowania do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej. Również i na tym etapie uczniowie stykają się z tajemnicą krzyża. Przede wszystkim poznają Jezusa jako swojego Zbawiciela i poszukują sposobów okazywania wdzięczności za dzieło zbawienia. Okazją do okazywania czci i szacunku Jezusowi ukrzyżowa-

¹⁴ Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Dokument przyjęty podczas 379. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski 8.VI.2018, Częstochowa 2018, s. 21.

¹⁵ Zob. np.: *Radosne dzieci Boże*, Podręcznik do religii dla dziecka trzyletniego, Kielce 2019, s. 38; *Świat dziecka Bożego*, Podręcznik do religii dla dziecka czteroletniego, Kielce 2020, s. 51; *Spotkania dzieci Bożych*, Podręcznik do religii dla dziecka pięcioletniego, Kielce 2021, s. 80-81; *Tak. Jezus mnie kocha*, Podręcznik do religii dla dziecka sześcioletniego, Kielce 2020, s. 80-81; *Jezus moim przyjacielem*, Podręcznik do religii dla sześciolatków, red. M. Zajac, Lublin 2017, s. 88-89.

nemu jest w młodszych klasach szkoły podstawowej także liturgiczny okres Wielkiego Postu, w którym katechizowani zachęceni są do udziału w nabożeństwach pasyjnych¹⁶.

Trzeci etap edukacyjny to czas katechezy mistagogicznej, wprowadzającej w historię zbawienia. Jej sercem są wydarzenia zbawcze męka, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, trudno więc wyobrazić sobie, aby wąż krzyża nie był obecny i na tym etapie. W konsekwencji uczniowie pochylają się wraz z katechetami nad tajemnicą miłości Boga, odkrywają najważniejsze fakty z życia i działalności Jezusa, a wreszcie poszukują odpowiedzi na pytanie o sens Jego męki, śmierci i zmartwychwstania. Okazją do przywołania wspomnianych zagadnień są na tym etapie także katechezy okolicznościowe związane z liturgicznym okresem Wielkiego Postu¹⁷.

Zwieńczeniem przywołanych treści wydają się być te, które przewidziane zostały do realizacji na ostatnim (czwartym) etapie edukacyjny, Spiralny układ treści katechetycznych sprawia, że uczniowie szkół ponadpodstawowych jedynie pogłębiają wszystkie zaprezentowane dotąd zagadnienia: odczytują oni fakty męki, śmierci i zmartwychwstania Jezusa w świetle wiary, zgłębiają przebieg i okoliczności wydarzeń zbaw-

¹⁶ Zob. np.: *Bóg naszym Ojcem*, cz. 2, Podręcznik dla I klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2020, s. 67-68.75-76; *Bóg daje nam Jezusa*, cz. 2, Podręcznik dla II klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2021, s. 92-96; *Jezus przychodzi do nas*, cz. 2, Podręcznik dla III klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2022, s. 78-79; *Chcę żyć z Jezusem*, Podręcznik dla IV klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2023, s. 188-190; *Bóg naszym Ojcem*, Klasa I szkoły podstawowej, red. S. Łabendowicz, Radom 2020, s. 118-119. 124-125; *Bóg daje nam swojego Syna – Jezusa*, Klasa II szkoły podstawowej, red. S. Łabendowicz, Radom 2021, s. 138-139; *Jezus przychodzi do nas*, Klasa III szkoły podstawowej, red. S. Łabendowicz, Radom 2022, s. 130-131.

¹⁷ Zob. np.: *Bóg poszukuje człowieka*, Podręcznik dla V klasy szkoły podstawowej, red. W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2020, s. 115-117.220.247-250; *Jezus Chrystus nas zbawia*, Podręcznik dla VI klasy szkoły podstawowej, red. W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2021, s. 278-292; *Bóg wskazuje nam drogę*, Podręcznik dla VII klasy szkoły podstawowej, red. W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2022, s. 241-244.260-268; *Mocą Ducha Świętego przemieniamy świat*, Podręcznik dla VIII klasy szkoły podstawowej, red. W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2023, s. 295-302.

czych, by wreszcie uczyć się postawy wdzięczności za dzieło zbawienia¹⁸. Zauważyć należy również, że *Podstawa programowa* i obowiązujący *Program nauczania* nie stronią od przypominania o ludziach, dla których krzyż stanowił w ciągu dziejów wartość bezcenną. Nie brak ich w każdej epoce, zarówno w historii Kościoła powszechnego, jak i w dziejach Kościoła w Polsce.

W tej perspektywie warto znaleźć też czas i miejsce, by podczas katechezy szkolnej i parafialnej opowiedzieć o obronie krzyża w Miętnej. Należy to uczynić przede wszystkim ze sprawiedliwości dziejowej. Wydarzenia w Miętnej to fragment dziejów diecezji, w której się one rozegrały ale także wycinek narodowej historii. To owoc trudnego, bolesnego dla wielu czasu komunizmu, czasu walki z Bogiem, Kościołem i wartościami chrześcijańskimi. Nie wolno zatem dopuścić do tego, by współczesne, młode pokolenie zapomniało o tamtych wydarzeniach, w konsekwencji nie wolno ich przemilczeć i zaniechać przekazywania wiedzy o nich kolejnym pokoleniom Polaków w kraju i na emigracji.

Jednocześnie nie sposób nie zauważyć, że bohaterscy obrońcy krzyża w Miętnej to również czytelnicy świadkowie wiary. Choć czasy były trudne, a każdy, kto „próbował” myśleć i działać inaczej niż przewidywał system komunistyczny, narażał się na represje ze strony władzy, oni nie zawahali się, by stanąć w obronie krzyża i chrześcijańskich wartości, mimo tego, że spodziewali się bolesnych konsekwencji. Postawa tych młodych ludzi (piętnasto-, szesnasto-siedemnastolatków) to niewątpliwie przykład odwagi i determinacji w dążeniu do raz obranego celu, ale nade wszystko przykład wierności Panu Bogu i Kościołowi. Wydaje się, że młodzi ludzie, żyjący dziś, nierzadko w świecie „bez wartości”, potrzebują dziś takich wzorów.

¹⁸ Zob. np.: *Szczęśliwi, którzy żyją wolnością*, Klasa I liceum i technikum, Przewodnik metodyczny, Kielce 2020, s. 535-542; *Szczęśliwi, którzy żyją wiarą*, Klasa II liceum i technikum, Przewodnik metodyczny, Kielce 2021, s. 416-445; *Szczęśliwi, którzy żyją nadzieją*, Klasa III technikum, Poradnik metodyczny, Kielce 2022, s. 434-442.

3. Obrona krzyża w Miętmem w przestrzeni katechetycznej

Aby ocalić od zapomnienia wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętmem niezbędne wydaje się wpisanie ich do programów i podręczników do nauki religii oraz wspomnianie o nich podczas katechezy szkolnej i parafialnej. Cenną pomocą w propagowaniu wydarzeń w Miętmem mogą być także scenariusze lekcji religii powstałe w ramach projektu: Widowisko „Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu”¹⁹.

Łącznie przygotowano piętnaście scenariuszy zajęć o charakterze informacyjno-formacyjnym. Dodatkowo powstały też prezentacje multimedialne – m.in. jedna dla dzieci młodszych, druga – uniwersalna, przybliżająca najważniejsze fakty związane z obroną krzyża w Miętmem..

Katecheza dla dzieci młodszych otrzymała tytuł ***Nie zdejmę krzyża z mojej ściany***²⁰. Jej zasadniczym celem jest zapoznanie uczniów z historią obrony krzyża w Miętmem oraz uświadomienie konieczności szacunku dla krzyża. W ramach wprowadzenia do wspomnianej katechezy uczniowie zostaną najpierw zaproszeni do zapoznania się z kolejnym odcinkiem przygód Ali i Adasia – bohaterów książek, z których dzieci korzystają w ramach przygotowania do pierwszej Komunii Świętej²¹.

¹⁹ Numer umowy: POPUL/SN/0553/2023/01 w ramach konkursu *Spółeczna odpowiedzialność nauki II - Popularyzacja nauki*.

²⁰ Scenariusz dostępny na stronie Internetowej Wydziału Nauczania Katechetycznego Kurii Diecezjalnej Siedleckiej: <https://katecheza.diecezja.siedlce.pl/aktualnosci/scenariusz-lekcji-religii-katolickiej-dla-klas-ii-iv-szkoly-podstawowej,130> [dostęp 24.05.2024].

²¹ Opowiadanie o Ali i Adasiu śmiało może stanowić dopełnienie historii poznawanych przez uczniów w ramach realizacji programu diecezjalnego *Idziemy do Ciebie, Jezu*. Zob. szerzej: J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej*, Rok I: *Spotykamy Jezusa w świątyni*, Siedlce 2019; J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej*, Rok II: *Spotykamy Jezusa we wspólnocie Kościoła*, Siedlce 2020; J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej*, Rok III: *Spotykamy Jezusa w dwóch ważnych sakramentach świętych*, Siedlce 2021; J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci prowadzonych drogą wtajemniczenia chrześcijańskiego w diecezji siedleckiej*, Rok IV: *Spotykamy Jezusa w roku*

Tym razem Ala i Adaś walczą w obronie wiary (w czasie przerwy bliźniaki pobiły się z kolegą, który dokuczał im z tego powodu, że chodzą na katechezę, noszą krzyżyki i czynią znak krzyża przed jedzeniem - w stołówce szkolnej). W rozstrzygnięcie problemu włącza się nieznany dotąd czytelnikom wujek Andrzej – najstarszy brat mamy, absolwent szkoły w Miętnej. To on opowiada dzieciom o wydarzeniach sprzed lat. Opowiadanie wujka Andrzeja kończy się w najciekawszym momencie stwarzając tym samym katechecie przestrzeń do rozwinięcia wątku historycznego. Pomoże w tym prezentacja multimedialna, która ubogaci opowiadanie katechety. Treść wypowiedzi katechety zamieszczona została w scenariuszu, dzięki temu nie ma potrzeby sięgania do żadnych dodatkowych pomocy. Zwieńczeniem opowiadania na temat obrony krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej będzie poszukiwanie odpowiedzi na pytanie w jaki sposób można dziś naśladować obrońców krzyża z Miętnej. Jeśli czas pozwoli można także zaproponować śpiew pieśni *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*. W ostatniej części katechezy należy zwrócić uwagę uczniów na miejsce krzyża w przestrzeni publicznej i poszukać sposobów okazywania wdzięczności Jezusowi za ofiarę złożoną przez Niego na krzyżu. W ramach katechezy nie zabrakło także propozycji pracy plastycznej – na koniec uczniowie będą mogli ozdobić krzyż. Jego szablon zamieszczony został w jednym z załączników do omawianego scenariusza.

liturgicznym, Siedlce 2022; J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Przewodnik dla rodziców dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej*, Rok I: *Spotykamy Jezusa w świątyni*, Siedlce 2019; J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Przewodnik dla rodziców dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej*, Rok II: *Spotykamy Jezusa we wspólnocie Kościoła*, Siedlce 2020; J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Przewodnik dla rodziców dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej*, Rok III: *Spotykamy Jezusa we w dwóch ważnych sakramentach świętych*, Siedlce 2021; J. Borowicz, A. Kiciński, *Idziemy do Ciebie Jezu, Kalendarz dla rodziców towarzyszących dzieciom na drodze do wtajemniczenia chrześcijańskiego w diecezji siedleckiej*, Rok IV: *Spotykamy Jezusa w roku liturgicznym*, Siedlce 2022. Można je też wykorzystać w ramach katechezy parafialnej lub rodzinnej związanej z przeżywaniem Białego Tygodnia.

Druga katecheza dla uczniów szkół podstawowych powstała z myślą o uczniach klas starszych (V-VIII). Została ona opatrzona tytułem: **Świadkowie wiary... obrońcy krzyża z Miętneho**²². Jej zasadniczym celem jest przybliżenie najważniejszych faktów związanych z obroną krzyża w Miętmem oraz uświadomienie potrzeby publicznego wyznawania wiary i stawania w obronie wartości z niej wynikających. W ramach tego spotkania uczniowie będą najpierw sami odkryć słowo klucz – ukryto je w krzyżówce. Odczytane hasło stanie się inspiracją do rozmowy o tym kim jest świadek i jakie są jego zadania, a wreszcie doprowadzi nas do pojęcia „świadka wiary”.

W kolejnej części katechezy uczniowie będą mieć szansę bliższego poznania historii współczesnych świadków wiary, jakimi są obrońcy krzyża z Miętneho. Dzięki kolejnym slajdom prezentacji i opowieści katechety będą mogli przeżyć wydarzeń sprzed czterdziestu lat i przynajmniej odrobinę wczuć się w ich atmosferę (dodatkowo w czasie prezentacji – na podstawie slajdów i opowiadania katechety będą tworzyć kalendarium wydarzeń w Miętmem – w scenariuszu zaproponowane są dwie wersje tego zadania – uzupełnianie informacji w tabeli lub układanie wydarzeń w porządku chronologicznym – w zależności od wieku i możliwości katechizowanych). Jeśli czas pozwoli – w tej części katechezy można zaprosić także do odsłuchania (lub nauczenia się) pieśni *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*. Szczególnie ciekawym elementem omawianej jednostki lekcyjnej wydaje się być możliwość spotkania z obrońcami krzyża w Miętmem. Stanie się to możliwe dzięki projekcji fragmentów, stworzonego z okazji trzydziestej siódmej rocznicy obrony krzyża w Miętmem.

W ostatniej części katechezy jej uczestnicy podejmą próbę oceny postawy uczniów walczących o krzyż w szkole w Miętmem i będą poszukiwać dróg ich naśladowania, a następnie zostaną zaproszeni do

²² Scenariusz dostępny na stronie Internetowej Wydziału Nauczania Katechetycznego Kurii Diecezjalnej Siedleckiej: <https://katecheza.diecezja.siedlce.pl/aktualnosci/scenariusz-lekcji-religii-katolickiej-dla-klas-v-viii-szkoly-podstawowej,131> [dostęp 24.05.2024].

stworzenia listów do obrońców krzyża w Miętym. Listy te zostaną następnie przekazane obrońcom krzyża z Miętym jako wyraz podziwu i pochwała, zaś dla ich nadawców będą okazją do jawnego opowiedzenia się po stronie autentycznych, chrześcijańskich wartości. Podsumowaniem katechezy jest rachunek sumienia i próba zmierzenia się z pytaniami o osobiste świadectwo wiary.

W prezentowanym zestawie pomocy znalazły się także dwie katechezy adresowane do uczniów szkół średnich²³. Pierwsza z nich ma charakter informacyjny. Jej celem jest przybliżenie faktów historycznych związanych z obroną krzyża w Miętym oraz uświadomienie potrzeby publicznego wyznawania wiary i stawania w obronie wartości chrześcijańskich.

Tym razem zaproponowano dwa warianty wprowadzenia katechizowanych w tematykę lekcji. Pierwszy z nich to krzyżówki z hasłem ŚWIADECTWO WIARY, drugi to odwołanie się do świadectwa życia pakistańskiej chrześcijanki Asii Bibi. Po odnalezieniu słowa – klucza i krótkiej rozmowie na temat świadectwa katecheta zaprosi uczniów do zapoznania się z wydarzeniami związanymi z obroną krzyża w Miętym, jednak tym razem dokona się to nieco inaczej, niż w szkole podstawowej. Prowadzący opowie tylko mały wycinek historii obrony krzyża (skupi się na okresie 3.XII.1983 – 10.I.1984). W dalszej części katechezy – przemówią znowu uczestnicy tamtych wydarzeń. Tym razem jednak zaproponowano wykorzystanie opublikowanych drukiem fragmentów pamiętników pań Wioletty Sosnowskiej – Kluczek i Marii Żelazo oraz pana Jarosława Maczkowskiego. Spotkanie ze wspomnieniami połączono z aktywizacją uczniów, gdyż ich zadaniem będzie stworzenie na podstawie udostępnionych materiałów źródłowych treści notatek prasowych, które mogłyby wówczas ukazywać się z dnia na dzień w prasie zagranicznej. Wykonane zadanie będzie też pomocą do stworzenia kalendarium obrony krzyża w Miętym. W ostatniej części katechezy znalazło się miejsce na rozmowę o przyczynach walki o krzyż, po czym

²³ Scenariusze dostępne na stronie Internetowej Wydziału Nauczania Katechetycznego Kurii Diecezjalnej Siedleckiej: <https://katecheza.diecezja.siedlce.pl/aktualnosci/scenariusze-lekcji-religii-katolickiej-dla-szkol-srednich,133> [dostęp 24.05.2024].

podobnie jak w starszych klasach szkoły podstawowej uczniowie stworzą listy do obrońców krzyża w Miętmem.

Podczas drugiej, zaplanowanej katechezy uczniowie szkoły średniej spróbują ocenić wydarzenia w Miętmem. Ta katecheza otrzymała odrobinę prowokujący tytuł: ***Po co to wszystko? Obrona krzyża w Miętmem na wokandzie.***

Nieprzypadkowo wybrany został sam tytuł. Celem katechezy jest bowiem ocena faktów związanych z obroną krzyża w Miętmem. Stąd w ramach tej jednostki lekcyjnej uczniowie pracować będą metodą trybunału. To metoda z grupy metod aktywizujących, psycho-socjologicznych. Ks. prof. Stanisław Kulpaczyński zalicza ją także do grona metod impresyjnych to znaczy takich, które wprowadzają ludzi młodych w świat wartości²⁴. Realizacja wspomnianej metody wymaga zarówno wiedzy i zaangażowania katechety, jak i wiedzy, kreatywności i zaangażowania wszystkich uczestników katechezy. Realizując metodę trybunału należy wyznaczyć najpierw grupy reprezentowane na sali sądowej: sędziego, prokuratora, ławników, obrońców i oskarżonych, a następnie wyjaśnić, że katecheza będzie przebiegać jak proces sądowy.

1. Sędzia otwiera rozprawę i określa jej przedmiot: zawieszenie zajęć lekcyjnych w ZSR w Miętmem, z powodu strajku w obronie krzyża w przestrzeni publicznej
2. Prokurator odczytuje akt oskarżenia
3. Następuje przesłuchanie świadków oskarżenia i obrony
4. Po wysłuchaniu świadków, głos zabiera przedstawiciel oskarżonych, po czym sędzia i ławnicy odbywają krótką naradę i ogłaszają werdykt.

W dalszej części katechezy należy poddać pod dyskusję decyzję ławy przysięgłych. Podsumowaniem katechezy będzie refleksja nad miejscem krzyża w przestrzeni publicznej²⁵.

²⁴ S. Kulpaczyński, *Metoda „trybunału” w katechezie*, w: *Aktywizowanie katechizowanych*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 1997, s. 275.

²⁵ Zob. szerzej: P. Duksa, *Metody katechetyczne*, Olsztyn 1998, s. 28-29; M. Korgul, *Dydaktyka dla katechetów*, Świdnica – Legnica 2022, s. 227-228.

Zestaw katechez poświęconych wydarzeniom w Miętnej opracowali także doktoranci katechetyki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Choć nie znali oni wcześniej historii „bitwy o krzyż” w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej, podjęli się zadania wydobycia z tego wydarzenia przesłania dla współczesnego pokolenia uczniów. Zadanie to wykonali znakomicie, ukazując w swoich opracowaniach wartości przyświecające obrońcom krzyża przed czterdziestu laty, a dziś, w perspektywie kolejnych dyskusji o prawo do symboli religijnych w przestrzeni publicznej i w obliczu prób usuwania krzyża z urzędów administracji publicznej, aktualne w sposób szczególny²⁶.

Zakończenie

Podsumowując należy stwierdzić jednoznacznie, że zaprezentowane scenariusze katechez to jedynie propozycja, która w żaden sposób nie pretenduje do miana jedynej i niepowtarzalnej. Wręcz przeciwnie – powinna ona stanowić zachętę do tworzenia własnych scenariuszy, tak by jak najlepiej, jak najpełniej, jak najciekawiej przybliżyć katechizowanym historię obrony krzyża w Miętnej.

²⁶ Komplet scenariuszy opracowanych przez doktorantów znajdują się m.in. na stronie Wydziału Nauczania Katechetycznego diecezji siedleckiej: 3 scenariusze dla kl. II-IV Szkoły Podstawowej, <https://katecheza.diecezja.siedlce.pl/aktualnosci/scenariusze-lekcji-religii-katolickiej-dla-klas-ii-iv-szkoly-podstawowej>,137; 6 scenariuszy dla kl. VII-VIII Szkoły Podstawowej, <https://katecheza.diecezja.siedlce.pl/aktualnosci/scenariusze-lekcji-religii-katolickiej-dla-klas-vii-viii-szkoly-podstawowej>,138; Szkoła ponadpodstawowa nr 3, <https://katecheza.diecezja.siedlce.pl/aktualnosci/scenariusz-lekcji-religii-katolickiej-dla-szkol-ponadpodstawowych-propozycja-nr-3,134> [15.08.2024].

BIBLIOGRAFIA:

1. Antolak M., Szyszkowski W., *Funkcjonowanie krzyża przydrożnego w krajobrazie kulturowym Polski*, „Obiekty religijne w krajobrazie”, 2013 nr 21 s. 57-66.
2. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Kalendarz dla rodziców towarzyszących dzieciom na drodze do wtajemniczenia chrześcijańskiego w diecezji siedleckiej, Rok IV: Spotykamy Jezusa w roku liturgicznym*, Siedlce 2022.
3. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej, Rok I: Spotykamy Jezusa w świątyni*, Siedlce 2019.
4. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej, Rok II: Spotykamy Jezusa we wspólnocie Kościoła*, Siedlce 2020.
5. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej, Rok III: Spotykamy Jezusa w dwóch ważnych sakramentach świętych*, Siedlce 2021.
6. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Podręcznik dla dzieci prowadzonych drogą wtajemniczenia chrześcijańskiego w diecezji siedleckiej, Rok IV: Spotykamy Jezusa w roku liturgicznym*, Siedlce 2022.
7. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Przewodnik dla rodziców dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej, Rok I: Spotykamy Jezusa w świątyni*, Siedlce 2019.
8. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Przewodnik dla rodziców dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej, Rok II: Spotykamy Jezusa we wspólnocie Kościoła*, Siedlce 2020.

9. Borowicz J., Kiciński A., *Idziemy do Ciebie Jezu, Przewodnik dla rodziców dzieci przygotowujących się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej w diecezji siedleckiej, Rok III: Spotykamy Jezusa we w dwóch ważnych sakramentach świętych*, Siedlce 2021.
10. *Bóg daje nam swojego Syna – Jezusa*, Klasa II szkoły podstawowej, red. S. Łabendowicz, Radom 2021.
11. *Bóg naszym Ojcem*, cz. 2, Podręcznik dla I klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2020. *Bóg daje nam Jezusa*, cz. 2, Podręcznik dla II klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2021.
12. *Bóg naszym Ojcem*, Klasa I szkoły podstawowej, red. S. Łabendowicz, Radom 2020.
13. *Bóg poszukuje człowieka*, Podręcznik dla V klasy szkoły podstawowej, red. W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2020.
14. *Chcę żyć z Jezusem*, Podręcznik dla IV klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2023.
15. Duksa P., *Metody katechetyczne*, Olsztyn 1998.
16. Gigilewicz E., *Krzyż*, w: *Nowy słownik teologii biblijnej*, red. H. Witczyk, Lublin-Kielce 2017, s. 451-452.
17. *Jezus Chrystus nas zbawia*, Podręcznik dla VI klasy szkoły podstawowej, red. W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2021. *Bóg wskazuje nam drogę*, Podręcznik dla VII klasy szkoły podstawowej, red. W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2022.
18. *Jezus moim przyjacielem*, Podręcznik do religii dla sześcioletków, red. M. Zajac, Lublin 2017.
19. *Jezus przychodzi do nas*, cz. 2, Podręcznik dla III klasy szkoły podstawowej, red. P. Goliszek, Lublin – Przemyśl 2022.
20. *Jezus przychodzi do nas*, Klasa III szkoły podstawowej, red. S. Łabendowicz, Radom 2022.
21. Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Dokument przyjęty podczas 379. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski 8.VI.2018, Częstochowa 2018.

22. Koperek S., *Krzyż w liturgii katolickiej*, w: *Teologia krzyża*, red. Z. Kijas, Kraków 1994, s. 27-38.
23. Korgul M., *Dydaktyka dla katechetów*, Świdnica – Legnica 2022.
24. Kozłowski J.M., *Cieśla i Krzyż*, „Vox Patrum”, 33 (2013) t. 60, s.183-189.
25. Kulisz J., *Tajemnica Jezusa Chrystusa w rozumieniu Teilharda de Chardin*, Warszawa 1995.
26. Kulpaczyński S., *Metoda „trybunału” w katechezie*, w: *Aktywizowanie katechizowanych*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 1997, s. 275-277.
27. Longosz S., *Znak krzyża świętego w życiu starożytnych chrześcijan*, „Tarnowskie Studia Teologiczne”, 8 (1981), s. 221-232.
28. Mickiewicz F., *Rola krzyża w zbawczym dziele Boga w teologii św. Pawła*, RBL, 65 (2012) nr 3, s. 225-242.
29. *Mocą Ducha Świętego przemieniamy świat*, Podręcznik dla VIII klasy szkoły podstawowej, red W. Janiga, Lublin – Przemyśl 2023.
30. Pindel R., *Krzyż w Biblii – od narzędzia kary i znaku hańby do narzędzia zbawienia i sposobu naśladowania Chrystusa*, w: *Teologia krzyża*, red. Z. Kijas, Kraków 1994, s. 13-26.
31. *Radosne dzieci Boże*, Podręcznik do religii dla dziecka trzyletniego, Kielce 2019.
32. Ratzinger J., *Tajemnica Jezusa, Chrystusa*, Kielce 1994.
33. Sokół M., *Krzyże i kapliczki przydrożne w krajobrazie miejskim Białegostoku – wczoraj i dziś*, „Zeszyty Dziedzictwa Kulturowego”, t. 1: *Białystok i Podlasie*, red. K. Łopatecki, W. Walczak, Białystok 2007, s. 117-133.
34. *Spotkania dzieci Bożych*, Podręcznik do religii dla dziecka pięcioletniego, Kielce 2021.
35. *Szczęśliwi, którzy żyją nadzieją*, Klasa III technikum, Poradnik metodyczny, Kielce 2022.
36. *Szczęśliwi, którzy żyją wiarą*, Klasa II liceum i technikum, Przewodnik metodyczny, Kielce 2021.
37. *Szczęśliwi, którzy żyją wolnością*, Klasa I liceum i technikum, Przewodnik metodyczny, Kielce 2020.

38. *Świat dziecka Bożego*, Podręcznik do religii dla dziecka czteroletniego, Kielce 2020.
39. *Tak. Jezus mnie kocha*, Podręcznik do religii dla dziecka sześcioletniego, Kielce 2020.
40. Wrześniak M., *Krzyż w supermarkecie kultury*, „Fides et Ratio”, 4(2018) nr 36, s. 198-223.

Agnieszka Pilch

KALENDARIUM WYDARZEŃ W ZESPOLE SZKÓŁ ROLNICZYCH W MIĘTNEM (GRUDZIEŃ 1983 – KWIECIEŃ 1984) W KOMUNIKACJI WSPOMAGAJĄCEJ I ALTERNATYWNEJ (AAC)

Kalendarium wydarzeń w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnem

grudzień 1983 - kwiecień 1984

Jesienią 1980 r. uczniowie szkoły zawiesili krzyże we wszystkich pracowniach. Po zakończeniu stanu wojennego krzyże pozostały w 9-ciu pracowniach. We wrześniu 1983 r. zdjęto dwa krzyże umieszczone przy drzwiach wejściowych szkoły.

 Jesienią 1980 roku uczniowie szkoły zawiesili krzyże we wszystkich

 pracowniach. Po zakończeniu stanu wojennego krzyże pozostały

 w 9-ciu pracowniach.

 We wrześniu 1983 roku zdjęto dwa krzyże umieszczone przy

 drzwiach wejściowych szkoły.

15.XII.1983 r. Uczniowie i nauczyciele konstatują zniknięcie krzyży w pracowniach. Próby wyjaśnienia kto to zrobił i na czyje polecenie

Krzyże zniknęły ze szkoły.

19.XII. Samorząd uczniowski wykonuje wolę uczniów wręcza dyrektorowi pismo, żądające odpowiedzi na następujące pytanie:

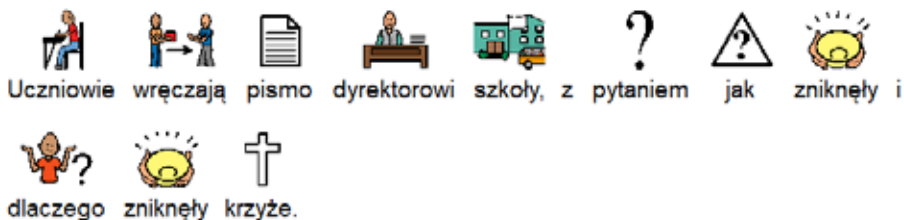
- Kto i na czyje polecenie zdjął krzyże?
- Dlaczego krzyże nie mogą wisieć w Miętym, podczas gdy w innych szkołach wiszą nadal?
- Gdzie znajdują się zdjęte krzyże i czy uczniowie mogą je dostać z powrotem?

Pismo samorządu odczytał na apelu dyrektor, udzielając na nie następujących odpowiedzi:

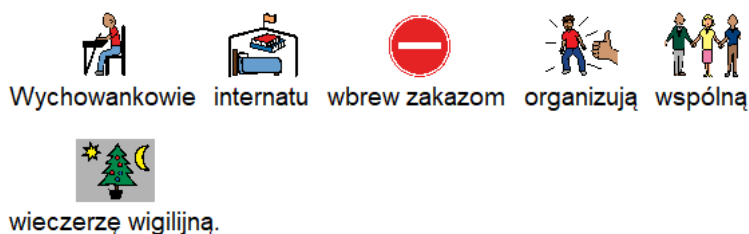
- krzyże zdjęto przywracając porządek prawny;
- szkoła jest instytucją świecką,

- krzyże powieszono w okresie działań „Solidarności”, kiedy wymuszano na władzy różne decyzje;
- w innych szkołach krzyże będą również zdjęte w najbliższym czasie.

Wyjaśnienia te nie mogły uczniów usatysfakcjonować. Ich reakcją była odmowa rozejścia się do klas. Przez 1,5 godziny młodzież pozostawała na miejscu apelu śpiewając pieśni religijne, m.in. „My chcemy Boga”.

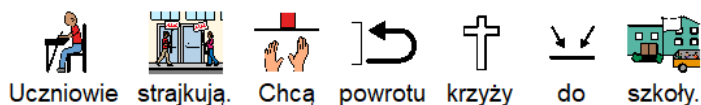
22.XII. Wychowankowie internatu wbrew zakazom – zorganizowali wspólną wigilię, na której dzielili się opłatkiem i śpiewali kolędy.

9.I.1984 r. Na porannym apelu dyrektor ogłasza swoją decyzję: w szkole świeckiej, jaką jest szkoła w Miętnem nie ma miejsca na formy i treści religijne.

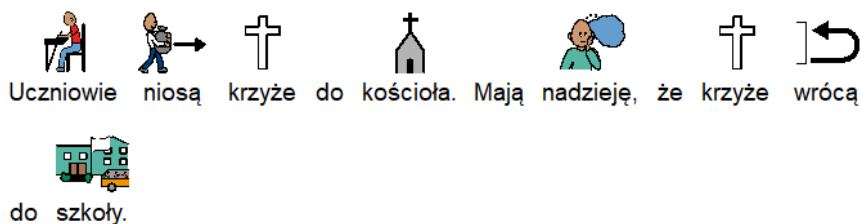
10.I. Młodzież podejmuje strajk protestacyjny. Zebrani uczniowie skandują hasła: „Oddajcie nam krzyże”, „Prosimy o krzyże”, „Żądamy krzyży” oraz śpiewają pieśni religijne.

11.I. Rano dyrektor zakomunikował propozycje kompromisowe: powieszenie jednego krzyża w uzgodnionym miejscu, przekazanie pozostałych krzyży do kościoła parafialnego. Te propozycje dyrektor od razu zdyskwalifikował, mimo, że uczestniczył w ich ustalaniu. Uczniowie oburzeni przeciąganiem sprawy przesyłają dyrektorowi votum nieufności, w którym wyrażają dezaprobatę dla lekceważącego stosunku dyrekcji do młodzieży i braku dobrej woli rozwiązania konfliktu.

12.I Po lekcjach młodzież niesie krzyże do kościoła w Garwolinie, odległego od szkoły o 5 km. Księża kościoła parafialnego w Garwolinie, po odprawieniu nabożeństwa błagalnego przyjmują krzyże, wyrażając przy tym nadzieję, że niebawem wrócą one do szkoły.

13-29.I. Biskup Jan Mazur – dla podkreślenia swego uznania dla postaw uczniów ofiarował im pamiątkowe krzyże, które odtąd młodzież nosi na piersiach.

Codziennie odmawianie przez uczniów modlitwy przez i po lekcjach budzi zaniepokojenie dyrekcji i niektórych nauczycieli. Dyrektor poleca wychowawcom wezwać do szkoły rodziców najaktywniejszych uczniów.

Uczniowie na piersiach noszą krzyże od biskupa.

Codziennie modlą się w szkole.

19.II. Rodzice przybyli na wywiadówkę powiesili przywiezione ze sobą krzyże na korytarzach i w pracowniach, a następnie odmówili dyrektorowi ich zdjęcia.

Rodzice wieszają krzyże w klasach i na korytarzach i odmawiają

ich zdjęcia.

21.II. Uczniowie konstatują zniknięcie krzyży. Wywołuje to ogólne oburzenie.

Krzyże znowu znikają. Uczniowie są oburzeni.

22.II – 3.III. Młodzież wiesza w pracowniach i na korytarzach krzyże otrzymane od księdza biskupa. Znikają one niemal natychmiast.

Uczniowie wieszają w szkole krzyże od biskupa.

Krzyże znowu znikają.

5.III. W szkole nie ma już ani jednego krzyża. Uczniowie protestują, zbierając się na długiej przerwie na 20-minutową demonstrację ostrzegawczą.

W szkole znowu nie ma żadnego krzyża.

Uczniowie znowu protestują.

6.III Przez 7 godzin uczniowie bezskutecznie domagają się rozmowy z dyrektorem pragnąc mu wręczyć przygotowaną petycję, po czym udają się zwartą grupą do kościoła w Garwolinie. Na czele procesji niosą duży krzyż, a w uniesionych dłoniach – krzyże noszone na piersiach.

Uczniom nie udaje się spotkać dyrektora.

Idą w procesji do kościoła.

7.III. Uczniowie proklamują strajk okupacyjny. Zbierają pieniądze na żywność, gdyż personel stołówki na polecenie dyrektora odmawia im nawet chleba. Strajkujący /było ich wtedy ok. 400/ wystawili warty, zorganizowali punkt żywnościowy i miejsca do spania na macie zapasniczej ułożonej w auli. Po odśpiewaniu apelu jasnogórskiego, ok. godz. 21.30 przyszedł do uczniów prokurator, grożąc sankcjami karnymi za okupację budynku szkolnego. Następnie dyrektor odczytał zarządzenie wojewody o zawieszeniu zajęć aż do odwołania. Uczniowie odśpiewali „Rotę” i przewidując wkroczenie ZOMO na teren szkoły opuścili ją, udając się do kościoła w Garwolinie. Grupa młodzieży z krzyżem na czele wędrowała drogą, kilkakrotnie mijana przez kolumny samochodów milicyjnych z włączonymi sygnałami świetlnymi – natrafiła w odległości 1 km od Garwolina na oddział ZOMO blokując drogę. Dowódca oddziału wzywa młodzież do rozejścia się, grożąc użyciem gazów obezwładniających. Uczniowie eskortowani przez samochody milicyjne

zawracają do Miętnej, by po odśpiewaniu pieśni „My chcemy Boga” o godz. 23.40 udać się na spoczynek.

 Uczniowie zaczęli strajk okupacyjny w szkole.

 Grozi im policja.

 Wędrują modląc się i nocą wracają do szkoły.

8.III. Od godz. 6 rano przed internatem czekają trzy autokary mające odwieźć uczniów do miejsc zamieszkania. Młodzież odmawia jednak wyjazdu, mając zamiar wziąć udział w nabożeństwie Obawiając się interwencji ZOMO na drodze – uczniowie wybierają drogę przez pola. Ale i tam napotykają na patrol ZOMO, przed którym chronią się na cmentarzu. Na odgłos dzwonu cmentarnego uruchomionego przez młodzież, na cmentarz przychodzi ksiądz. Za jego radą uczniowie rozpraszają się i małymi grupkami docierają do kościoła.

 Uczniowie uciekają do kościoła.

9-10.III. Pielgrzymka uczniów pociągiem na Jasną Górę z dwoma księżmi.

 Uczniowie z 2 księżmi jadą na pielgrzymkę na Jasną Górę.

10.III – 25.III. We wtorki i piątki uczniowie ZSR w Miętnej i innych szkół uczestniczą w specjalnych katechezach prowadzonych przez ks. biskupa Jana Mazura. W czasie tych spotkań piszą list do Ojca Świętego oraz apel do młodzieży w Polsce i świecie.

W szkole trwają spotkania dykcji z rodzicami, mające na celu nakłonicie ich do podpisania oświadczenia. Efekt tych spotkań jest minimalny. Coraz więcej uczniów odbiera w ZSR w Miętym dokumenty i usiłuje przenieść się do innych szkół.

Trwają negocjacje między ks. biskupem J. Mazurem a wojewodą siedleckim, mające na celu wypracowanie kompromisu.

Uczniowie chodzą na katechezy z biskupem Mazurem. Trwają negocjacje

biskupa z wojewodą siedleckim w celu wypracowania rozwiązania.

27.III. Dyrektor zwołuje nadzwyczajny apel, na którym ogłasza ostateczne ustalenia wypracowane między Episkopatem i Rządem oraz ks. biskupem i wojewodą w trakcie pertraktacji:

- w czytelni szkoły będzie wisiał krzyż,
- uczniowie mogą nosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach w czasie lekcji,
- wszyscy uczniowie mogą bez przeszkód wrócić do szkoły,
- wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje,
- zastaną wycofane oświadczenia warunkujące powrót do szkoły.

Dyrektor ogłasza wypracowane ustalenia:

- w czytelni szkoły będzie wisiał krzyż,

- uczniowie mogą nosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach

w czasie lekcji,

- wszyscy uczniowie mogą bez przeszkód wrócić do szkoły,

- wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje,

- zastaną wycofane oświadczenia warunkujące powrót do szkoły.

Po 4 miesiącach uporczywa walka uczniów w Miętnej kończy się więc ich sukcesem:

KRZYŻ WRACA DO SZKOŁY!

Po 4 miesiącach uporczywa walka uczniów w Miętnej kończy się

więc ich sukcesem:

KRZYŻ WRACA DO SZKOŁY!

NIE RZUCIM CHRYSTE TWEGO KRZYŻA

Nasz głos protestu zewsząd brzmi,
Czas nam rodacy zawrzeć szyki,
Współczesny Judasz zdjął nam Krzyż,
Czy tak jak niegdyś – za srebniki?

Niech zabrzmie róg i serce chętne,
Świadectwo wiary dać się godzi.
Jak kochać Krzyż – wskazało Miętne,
Jakimi są dowiedli młodzi.

Oto jest chluba, oto hart,
Oto jest sól tej ziemi.
Dali odpowiedź ile jest wart
I jak Krzyż Polak ceni.

Chwała Wam! Cześć! Odważni wierni,
Nas Krzyż nie hańbi, nie poniża.
Wśród tylu dróg i życia cierni –
Nie rzucim Chryste Twego Krzyża!

18.III 1984 *Młodzi Parafii Parczew*

NIE RZUCIM CHRYSTE TWEGO KRZYŻA

Nasz głos protestu zewsząd brzmi,

Czas nam rodacy zawrzeć szyki,

Współczesny Judasz zdejł nam Krzyż,

Czy tak jak niegdyś - za srebrniki?

Niech zabrzmie róg i serce chętne,

Świadeństwo wiary dać się godzi.

Jak kochać Krzyż - wskazało Miętne,

Jakimi są dowiedli młodzi.

 Jak kochać Krzyż - wskazało Miętne, Jakimi

 są dowiedli młodzi.

 Oto jest chluba, oto hart,

 Oto jest sól tej ziemi.

 Dali odpowiedź ile jest wart

 I jak Krzyż Polak ceni.

 Chwała Wam! Cześć! Odważni wierni,

 Nas Krzyż nie hańbi, nie poniża.

 Wśród tylu dróg i życia ciemi

 - Nie rzucim Chryste Twego Krzyża!

Picture Communication Symbols

PCS and Boardmaker are trademarks of Tobii Dynavox LLC. All rights reserved. Used with permission.

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas II-IV Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 1

red. A. Kiciński

opracowała dr Joanna Borowicz

NIE ZDEJMĘ KRZYŻA Z MOJEJ ŚCIANY... OBRONA KRZYŻA W SZKOLE W MIĘTNEM

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- zapoznanie z historią obrony krzyża w szkole w Miętnej
- budowanie postaw szacunku dla krzyża

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA

Uczeń:

- wymieni nazwę miejscowości, w której uczniowie podjęli walkę o krzyż w szkole
- na podstawie opowiadania nauczyciela wskazuje powody podjęcia wali o krzyż przez uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej
- wyliczy miejsca w przestrzeni publicznej, w których może zobaczyć krzyż

UMIĘTNOŚCI

Uczeń:

- wskaże na mapie miejscowości: Miętne i Garwolin
- krótko opowiada historię obrony krzyża w Miętnej
- wymieni formy okazywania szacunku krzyżowi
- potrafi zaśpiewać piosenkę religijną: *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*

POSTAWY

Uczeń:

- starannie wykonuje znak krzyża
- 3. Metody i techniki:** opowiadanie, rozmowa kierowana, praca ze zdjęciem (prezentacją multimedialną), praca plastyczna (kolorowanie szablonu krzyż), śpiew
- 4. Środki dydaktyczne:** zeszyt ucznia, mapa Polski lub mapa województwa mazowieckiego, zdjęcia szkoły w Miętnej i stojącego obok szkoły krzyża, tablica, magnesy lub przyklepki, szablon krzyża do ozdobienia w ilości odpowiadającej liczbie uczniów w klasie, klej, nożyczki, kopie tekstu piosenki religijnej *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany* (w ilości odpowiadającej liczbie uczniów w klasie), opcjonalnie: projektor, komputer

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Nauczyciel wycisza grupę i zachęca do wspólnej modlitwy. Można to zrobić słowami:

Na początku naszego dzisiejszego spotkania pomyślmy o ludziach, którzy odeszli od Pana Boga i nie mają dość siły, by przyznać się do błędów, które popełnili w swoim życiu. Pomódlmy się za tych ludzi, prosimy, aby odnaleźli właściwą, życiową drogę:

Ojcze nasz...

2. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel zaprasza uczniów do wysłuchania opowiadania. Można wprowadzić:

Najpierw zapraszam Was do wysłuchania kolejnego fragmentu przygód Ali i Adasia – bliźniaków dobrze nam znanych z książek, z któ-

rych korzystacie w domu, przygotowując się do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej.

Nauczyciel odczytuje treść opowiadania:

Tego dnia mamusia wróciła do domu w nienajlepszym nastroju, a Ala i Adaś doskonale wiedzieli, że poważna rozmowa raczej ich nie ominie. Ledwie usłyszeli zgrzyt klucza w zamku, Adaś mruknął:

- No to teraz się zacznie.

- Nic by się nie było, gdybyś choć raz trzymał język za zębami i ręce przy sobie – odpowiedziała Ala z wyraźną pretensją w głosie.

- Ty też nie jesteś bez winy – odparł Adaś.

Na dalsze przepychanki słowne nie było już czasu, bo mama od razu od progu zawołała:

- Alu, Adasiu, zapraszam was do kuchni. Musimy poważnie porozmawiać.

Bliźniaki dobrze znały ten ton i wiedziały, że zwlekanie z przybyciem we wskazane miejsce może tylko pogorszyć ich sytuację i zwiększyć wymiar kary, dlatego posłusznie podniosły się z dywanu i pomaszerowały do kuchni.

- Myślę, że wiecie, dlaczego was zawołałam – powiedziała mama od progu. – Tyle razy tłumaczyliśmy wam z tatą, że bójka nie jest sposobem na rozwiązywanie problemów, tymczasem dziś wasza wychowawczyni znowu wezwała mnie do szkoły z powodu bójki...

- Ale to nie była taka zwykła bójka – próbował bronić się Adaś.

- Adaś ma rację. To było w słusznej sprawie – poparła go Ala.

- W słusznej sprawie? Jaka sprawa może być aż tak ważna, żeby rzucać się na kolegę z pięściami i wykręcać mu rękę? – zapytała mama tonem niecierpiącym sprzeciwu.

- Wykręcać rękę? – zapytała Ala z niedowierzaniem.

- Rękę wykręcił mu Tomek, bo próbował nam pomóc. Też był oburzony zachowaniem Michała – wyjaśnił Adaś licząc na to, że uda się przekierować rozmowę na inne tory – a ja tylko lekko się zamachnąłem i...

W tym momencie rozległo się pukanie do drzwi. Mama wyszła otworzyć, a po chwili Ala i Adaś usłyszeli w przedpokoju głos babci Halinki i wujka Andrzeja.

- Co tu u was tak głośno? – zapytała babcia zdejmując płaszcz

- Właśnie po raz tysięczny usiłuję wytłumaczyć bliźniakom, że bójka nie jest sposobem na rozwiązywanie problemów szkolnych, a one próbują mnie przekonać, że to była bójka „w słusznej sprawie”. Siły już do nich nie mam. Drugi raz w tym półroczu wychowawczyni wezwała mnie do szkoły, a to dopiero marzec – pożaliła się mama.

- A może one naprawdę walczyły w słusznej sprawie? Wypytałaś co się stało? – zainteresował się wujek.

- Szczerze mówiąc nie zdążyłam, bo zapukaliście. Andrzeju, dlaczego nie uprzedziłeś, że przyjedziesz?

- Byliśmy w mamą w Miętnej. Zapomniałaś? – odpowiedział wujek – Dziś kolejna rocznica mojej, a właściwie naszej walki w słusznej sprawie, bo przecież nie byłem wtedy sam...

Słyszając te słowa bliźniaki wychylili się z kuchni, a Adaś powiedział:

- To zupełnie jak my, też nie byliśmy sami, tylko z Tomkiem...

- Niestety, nie zupełnie jak wy, bo wujek z nikim się wtedy nie bił – odpowiedziała mama.

- Ale ja też byłem wtedy wzywana do szkoły – uśmiechnęła się babcia – i to nie raz, a kilka razy, w ciągu miesiąca – dodała uśmiechając się odrobinę tajemniczo.

- O... to wujek nieźle musiał narozrabiać – wyrwało się Ali. – Opowie nam wujek co się stało? Zawsze myślałam, że wujek był wzorowym uczniem...

- Bo był – powiedziała babcia.

- To co się właściwie wydarzyło, że wychowawczyni wujka aż kilka razy wzywała babcię do szkoły? Niech nam wujek opowie – wtrącił Adaś.

- Opowiem, ale najpierw wy musicie wyjawić z jakiego powodu pani wychowawczyni po raz kolejny wezwała mamę do szkoły – odpowiedział wujek, mrugając porozumiewawczo w stronę mamusi i sadowiąc się na kanapie.

Bliźniaki westchnęły ciężko, po czym Adaś wypalił:

- Bo my walczyliśmy w obronie wiary!!!

- W obronie wiary? Dziecko, co ty wygadujesz? – zapytała z niedowierzaniem mamusia.

- W obronie wiary – potwierdziła Ala. – Bo Michał, ten kolega z którym pobiliśmy się – my i Tomek – jest niewierzący i nie chodzi na religię.

- To nie jest wystarczający powód, żeby rzucać się na kolegę z pięściami – powiedziała stanowczo mamusia

- No... tak, ale... – zaczęła niepewnie Ala. –

- Dziecko, tu nie ma miejsca na żadne „ale” – przerwała mama.

- Ale, problem w tym, że on śmiał się z nas, że nosimy krzyżyki i że żegnamy się w stołówce przed obiadem. Początkowo znosiliśmy to cierpliwie, ale kiedy dziś przy obiedzie nazwał mnie „świętoszkiem”, to nerwy mi puściły – dokończył opowieść Adaś.

- Cóż. Nikt nie powinien wyśmiewać się z tego, że ktoś jest wierzący, albo niewierzący, ale też zgadzam się z waszą mamą, co do tego, że z nikim nie można się bić. Można to było załatwić inaczej, choć rzeczywiście to była „poważna sprawa”, tak jak moja, przed laty – uśmiechnął się wujek.

- To chyba nie zrobiliśmy tak całkiem źle – wtrąciła Ala

- Nie zrobiliście też dobrze i nie liczcie na to, że ominie was kara. Ustalimy ją wieczorem, jak tata wróci do domu – powiedziała mama nieco spokojniejszym głosem i wyszła do kuchni, żeby zaparzyć herbatę.

Słyszac to bliźniaki westchnęły ciężko, a Ala zapytała:

- To powie nam wujek wreszcie, co się wydarzyło w tym Miętowym? I gdzie to w ogóle jest?

- Nie w Miętowym, tylko w Miętnej – poprawiła babcia

W salonie zapadła cisza. Po chwili wujek zaczął opowiadać:

- Miętne to niewielka miejscowość, niedaleko Garwolina. Chodziłem tam do szkoły. Pewnego dnia, kiedy przyszliśmy na lekcje okazało się, że ktoś w naszej sali zdjął ze ściany krzyż. Zaniepokoiło nas to, bo ta historia wydarzyła się w czasach kiedy w Polsce nie było w szkole lekcji

religii, a rządzący niechętnie patrzyli na ludzi, którzy wyznają publicznie swoją wiarę. Kiedy podczas przerwy okazało się, że krzyże zniknęły także z innych sal, postanowiliśmy dowiedzieć się od dyrektora, co się z nimi stało i upomnieć się o to, aby zawieszono je na nowo. Niestety dyrektor nie chciał nas słuchać, dlatego postanowiliśmy wspólnie z kolegami i koleżankami z innych klas, że będziemy walczyć o powrót krzyża do szkoły...

- Strzelaliście z karabinów do dyrektora? – zapytał Adaś.

- Mój ty wojowniku – uśmiechnęła się mama wnosząc do pokoju talerz z szarlotką. – Wujek był wtedy tylko uczniem i o strzelaniu z karabinu nie miał zielonego pojęcia.

- No, jakieś pojęcie miałem – poprawił mamę wujek – bo strzelania też uczyli w tamtych czasach w szkole, ale wtedy nikt z nas nie myślał o strzelaniu...

- To jak wujek walczył? Na pięści? – dopytywał Adaś.

- Zamilknij wreszcie, bo nigdy się tego nie dowiemy – zgaśniła go Ala, po czym zapytała: - I co było dalej?

- Co było dalej, wujek opowie wam dopiero jak wypije herbatę – odpowiedziała mama rozstawiając na stole filiżanki.

Nauczyciel nawiązuje dialog z uczniami w oparciu o odczytany tekst:

- Dlaczego mama wróciła do domu w złym nastroju?

- Jak Ala i Adaś wyjaśnili powód bójki z kolegą?

- Dlaczego bliźniaki uważały, że wdały się w bójkę „w ważnej sprawie”?

- Jak zachowanie Ali i Adasia ocenił wujek Andrzej?

- O czym dzieci dowiedziały się od wujka?

- Dlaczego uczniowie ze szkoły do której chodził wujek postanowili „walczyć o powrót krzyża” do szkoły?

- Jak oceniacie ich zachowanie?

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel podsumowuje:

Historia, którą zaczął opowiadać wujek Ali i Adasia jest prawdziwa. Wydarzyła się czterdzieści lat temu. Poznamy ją bliżej w czasie naszego dzisiejszego spotkania.

Tu nauczyciel poleca zapisanie tematu lekcji:

**Nie zdejmę krzyża z mojej ściany...
Obrona krzyża w szkole w Miętne**

3. Zapoznanie z historią i współczesne wyzwania

Następnie nauczyciel umieszcza na tablicy zdjęcie szkoły w Miętne, pokazuje na mapie gdzie znajduje się Garwolin i Miętne (jeśli istnieje taka możliwość można też podczas przekazu informacji wyświetlać slajdy prezentacji multimedialnej), po czym kontynuuje podjęte zagadnienie:

SLAJD 2:

Miętne to niewielka miejscowość, niedaleko Garwolina, na terenie województwa mazowieckiego. Jeszcze przed II wojną światową (w 1924 roku) powstała tam szkoła rolnicza i raczej nikt wtedy nie myślał o tym, że sześćdziesiąt lat później o uczniach tej szkoły dowiedzą się nie tylko mieszkańcy całej Polski, ale też wielu odległych krajów na świecie.

SLAJD 3:

Jak już dowiedzieliśmy się z opowiadania przed czterdziestu laty, w czasach kiedy Polska nie była całkowicie wolnym państwem, w szkole w Miętne w pewien grudniowy dzień w 1983 roku zniknęły ze ścian krzyże.

SLAJD 4:

I właśnie wtedy uczniowie tej szkoły postanowili, że upomną się o to, żeby krzyż wrócił do szkolnych sal. Najpierw pytali o to, co stało się z krzyżami dyrektora szkoły i to jemu powiedzieli, że chcą, żeby w salach szkolnych znowu wisały krzyże. Niestety mimo tego, że dyrektor obiecał, że zajmie się tą sprawą po feriach, nie dotrzymał słowa. A kiedy rodzice ponownie zawiesili w szkole krzyże – kazał je zdjąć.

SLAJD 4:

Wówczas uczniowie postanowili, że zostaną w szkole tak długo póki krzyże znowu nie wrócą do szkolnych klas. Choć w szkole nie odbywały się lekcje uczniowie byli w niej dzień i noc i modlili się o to, żeby w ich

szkole krzyż przypominał im o tym, że kochają Pana Jezusa i w niego wierzą. Niestety dyrektor szkoły pozostawał głuchy na prośby uczniów, a nawet straszył ich, że zostaną ukarani za to, że walczą o krzyż, że za karę mogą nawet trafić do więzienia.

SLAJD 5:

Walka o powrót krzyża trwała aż sto dni. Po tak długim czasie udało się znaleźć rozwiązanie: pozwolono, aby w szkole wisiał tylko jeden krzyż – w bibliotece, a uczniowie mogli przynosić do szkoły małe krzyże i kłaść je na ławkach w czasie lekcji. Obiecano też, że żaden uczeń nie zostanie ukarany za upominanie się o krzyż w szkole. Nie dotrzymano słowa: tylko niewielka grupa uczniów mogła po stu dniach wrócić do szkoły, wielu uczniów musiało szukać sobie innych szkół, byli tacy, wielu, za to, że upominali się o krzyż, nie chciano przyjąć do innych szkół. Z pracy zwolniono też trzech nauczycieli, którzy mieli odwagę powiedzieć, że młodzi ludzie, którzy upominają się o krzyż w sali szkolnej nie robią nic złego.

SLAJD 6:

Dziś na pamiątkę tamtych wydarzeń przy szkole w Miętym stoi duży krzyż. Przypomina on uczniom i nauczycielom, że całkiem niedawno, żyliśmy w Polsce, w której trzeba było upominać się o prawo do chodzenia do kościoła, o prawo do udziału w lekcji religii i o to, żeby w polskiej szkole wisiał na ścianie krzyż. Ten stojący przy szkole krzyż przypomina także, że każdy człowiek, który wierzy w Pana Jezusa nie powinien wstydzić się swojej wiary, ale z odwagą się do niej przyznawać.

Jeśli nie było możliwości wyświetlania slajdów, można pokazać zdjęcie krzyża z Miętneho. Po prezentacji nauczyciel pyta:

- O czym uczniom w szkole w Miętnym przypominał krzyż?
- Czego możemy się od nich nauczyć?

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel kontynuuje:

W trudnych chwilach uczniom szkoły w Miętnym towarzyszyła modlitwa i śpiew pieśni i piosenek religijnych. Nauczymy się dziś jednej z piosenek religijnych, które wówczas śpiewano:

Nie zdejmę krzyża z mojej ściany: <https://www.youtube.com/watch?v=fcaIS7UF6hA> [od 1:25 do 3:02 – pierwsza zwrotka].

Nauczyciel udostępnia uczniom tekst (zał. 1), proponuje najpierw wysłuchanie, a potem wspólny śpiew.

4. Zastosowanie życiowe

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel wyjaśnia:

Dla ludzi wierzących krzyż jest bardzo ważnym znakiem, dlatego chcemy aby krzyż był obecny wszędzie tam gdzie jesteśmy: w domu, w szkole, u szpitalu, w fabrykach biurach i urzędach. On przypomina nam, że Pan Jezus kocha nas tak bardzo, że nie zawahał się, aby oddać za nas swoje życie i przez to otworzyć nam drogę do nieba.

- Jak możemy okazać Panu Jezusowi wdzięczność za to że złożył za nas tak wielką ofiarę?

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel kontynuuje wyjaśnienia:

Jako wyraz naszej wdzięczności za ofiarę złożoną przez Pana Jezusa na krzyżu z szacunkiem odnosimy się do krzyża. Staramy się starannie wykonywać znak krzyża przed i po modlitwie, kiedy przechodzimy obok przydrożnego krzyża chłopcy i mężczyźni zdejmują czapkę, a dziewczęta i kobiety czynią znak krzyża.

5. Podsumowanie treści

Nauczyciel podsumowuje:

Również uczniowie ze szkoły w Miętmem, których historię poznaliśmy na dzisiejszej katechezie pokazali, że krzyż jest dla nich bardzo ważny. Dlatego dzielnie stanęli w obronie tego wyjątkowego znaku naszej wiary. Aby zapamiętać poznane dziś wydarzenie ozdobimy za chwilę małe krzyże i umieścimy je w naszych zeszytach do religii, pod tematem dzisiejszej lekcji.

Nauczyciel rozdaje wydrukowane szablony krzyża, poleca ich wycięcie, ozdobienie i wklejenie do zeszytu.

6. Notatka

Będą ją stanowić krzyże ozdobione podczas lekcji

7. Modlitwa końcowa

Nauczyciel wprowadza do modlitwy końcowej:

Podczas naszego dzisiejszego spotkania poznaliśmy historię odważnych uczniów, którzy publicznie przyznali się do swojej wiary i upo-

mnieli się o to, żeby w ich szkole wisiał krzyż. Prośmy na koniec, abyśmy podobnie jak oni zawsze z odwagą przyznawali się do tego, że jesteśmy ludźmi wierzącymi. Módlmy się także o to, aby już nigdy w naszym kraju nie trzeba było upominać się o krzyż w szkole:

Zdrowaś Maryjo...

Jeśli uczniowie chętnie śpiewają zamiast modlitwy *Zdrowaś Maryjo*, można zaproponować na koniec odśpiewanie poznanej podczas katechezy piosenki.

8. Ewaluacja – pytania kontrolne

- Skąd pochodzili uczniowie, których historię poznaliśmy na dzisiejszej katechezie?
- Dlaczego uczniowie z Miętnego musieli walczyć o krzyż w szkole?
- Jak upamiętniono wydarzenia związane z obroną krzyża w szkole?
- W jaki sposób możemy dziś pokazywać innym, że krzyż jest dla nas ważny?

Załącznik 1:

1. Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.

2. Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

1. Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.

2. Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

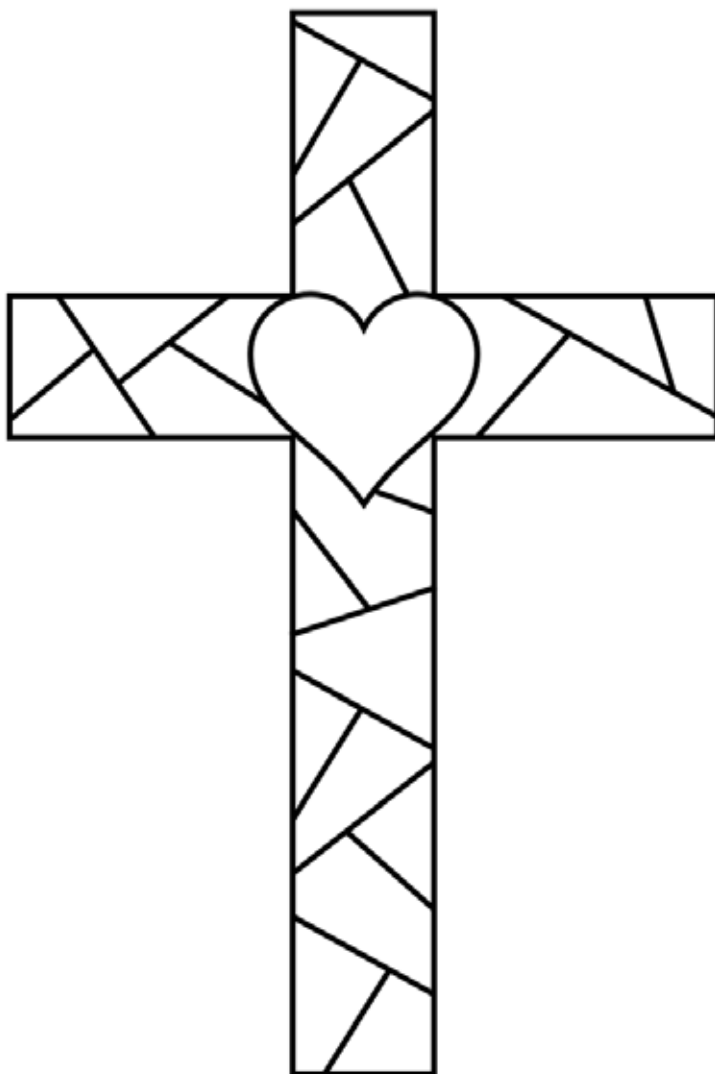
1. Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.

2. Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

1. Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.

2. Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Załącznik 2:

dzieciakiwdomu.pl

Szablon zaczerpnięty ze strony: <https://dzieciakiwdomu.pl/2018/03/krzyz-golgoty-wielkanocna-praca-plastyczna-dla-dzieci.html>

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. II-IV Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 2.

red. ks. A. Kiciński, J. Borowicz

opracował ks. mgr Marcin Gazda

MIŁOŚĆ DO KRZYŻA

Fot. Krzyż ze szkoły w Miętnej na Jasnej Górze

Historia wydarzeń w Miętnej – świadectwo wiary młodego pokolenia

Podczas wykładów ks. dr hab. Andrzeja Kicińskiego, prof. KUL po raz pierwszy usłyszałem o wydarzeniach w Miętnej. To poruszająca historia młodego pokolenia, które z odwagą broniło swoich wartości i wiary. Obrona krzyża stała się symbolem wierności wierze, nawet w obliczu represji.

Obecne wydarzenia w naszej ojczyźnie skłaniają do refleksji nad pytaniem: czy dzisiaj znajdują się ludzie, którzy, tak jak bohaterowie ze szkoły w Miętnej, będą potrafili odważnie upomnieć się o krzyż, chrześcijańskie wartości i inne symbole naszej wiary i tożsamości narodowej w szkołach, miejscach pracy i urzędach?

Z radością przyjąłem zaproszenie ks. Profesora do udziału w projekcie mającym na celu zbadanie wydarzeń w Miętmem. Jednym z rezultatów badań jest popularyzacja ich wyników wśród dzieci i młodzieży. Poniżej przedstawiamy scenariusz lekcji nawiązujący do tych wydarzeń, przeznaczony dla najmłodszych uczniów szkoły podstawowej. Wierzymy, że nauczanie dzieci i młodzieży o wartościach i symbolach, które wpisały się w historię naszej wiary i ojczyzny, pomoże kształtować w nich odpowiednie postawy. Mamy nadzieję, że te konspekty pomogą młodemu pokoleniu lepiej zrozumieć historię Miętmeo.

Tarnów-Lublin 24.05.2024 r.

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- ukazanie znaku krzyża, jako symbolu pamięci o różnych wydarzeniach
- zapoznanie z wydarzeniami związanymi z obroną krzyża w Miętmem

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA:

- poznaje historię związaną z obroną krzyża w Miętmem
- wie, że krzyż jest znakiem upamiętniającym różne wydarzenia z historii

UMIEJĘTNOŚCI:

- własnym językiem opowiada, dlaczego krzyż jest ważny dla każdego Polaka
- wyjaśnia, na miarę swoich możliwości, dlaczego symbol krzyża jest znakiem pamięci

POSTAWY:

- potrafi okazać gest szacunku wobec znaku krzyża

3. Korelacja z edukacją szkolną

- Edukacja społeczna. Wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętmem.
- Edukacja plastyczna. Dziecko wykonuje pracę plastyczną. Motoryka mała.

- Edukacja polonistyczna. Dziecko formułuje odpowiedzi na postawione pytania dotyczące słuchowiska.

Inne możliwości korelacji, zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2019, s. 52, 53, 54n.

4. Metody i techniki

Pogadanka, słuchowisko, wykonanie pracy plastycznej w nawiązaniu do tematu.

5. Środki dydaktyczne

Nagranie, karty pracy dla dzieci.

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Na początku pomódlmy się czyniąc znak krzyża bardzo świadomie i pomódlmy się modlitwą, której nauczył nas Pan Jezus. Ojciec nasz...

2. Sytuacja egzystencjalna

Następuję odczytanie lub odsłuchanie następującego opowiadania. Nauczyciel może wprowadzić dzieci prosząc o uwagę i wysłuchanie opowiadania.

Zapowiadał się piękny lipcowy dzień. Już wcześniej rano słońce wyjątkowo mocno ogrzewało swoimi promieniami okolice sady, łąki i pola, dlatego babcia zaproponowała, aby dzieci bawiły się tym razem w ogrodowej altanie. Aga i Jaś uwielbiali to miejsce. Altana ustawiona była na skraju ogrodu, dlatego jeśli tylko umiały zachowywać się cicho, mogły z niej obserwować sarny i jelenie biesiadujące na okolicznych łąkach. Do tego zawsze panował w niej przyjemny chłód. Była to zasługa starego bluszczu i winorośli, które szczelnie otulały jej ściany. Po śniadaniu, Aga i Jaś zapakowali do koszyka przygotowane przez babcię drożdżowe bułeczki i kompot na drugie śniadanie i pobiegli do ogrodu. Kiedy jednak rozgościli się na dobre w ogrodowej altanie, nagle stanęła przed nimi babcia Irena z nęczeniem pięknych kwiatów, zerwanych chwilę wcześniej z przydomowej rabaty.

— Jaki piękny bukiet – powiedziała Aga.

A Jaś ze zdziwieniem stwierdził:

— Tak pięknie wyglądały przy domu. Dlaczego je zerwałaś, babciu.

— Przy domu zostało ich jeszcze na co najmniej sto takich bukietów – odpowiedziała babcia z uśmiechem. – A te zaniesiemy do lasu...

— Do lasu? Po co nosić kwiaty do lasu? Do tego takie piękne. Przecież zwiędną tam zaraz i w najlepszym razie staną się podwieczorkiem dla jakiejś sarny, albo zająca – odezwała się Aga.

— Tych zwierzaki nie zjedzą na pewno, bo będą stały wysoko – odpowiedziała tajemniczo babcia.

— To ja już nic nie rozumiem – przyznał Jaś – Nie dość, że babcia chce wynieść kwiaty do lasu, to jeszcze będzie się babcia wdrapywać na drzewo, żeby zwierzęta nie mogły sobie zrobić podwieczorku z bukietu?

— Mój ty myślicielu, w moim wieku raczej trudno byłoby wdrapać się na drzewo – zaśmiała się babcia, po czym dodała:

— Jeśli macie ochotę, zapraszam was na spacer, żebyście sami mogli zobaczyć, co zrobię z kwiatami i przekonać się, że nawet w lesie znajdzie się dla nich piękne miejsce. Tylko musicie wrócić do domu po czapki, bo choć to rano, słońce przypieka coraz mocniej...

Dzieciom nie trzeba było powtarzać dwa razy. Natychmiast wybiegły z altany, a po chwili wróciły gotowe do porannej wyprawy. Przez boczną furtkę wyszli z ogrodu. Naprzeciw nich rozciągały się wielobarwne łąki i złote łąny zbóż, a w oddali majaczyła zielona ściana lasu. Po kilkunastu minutach dotarli wreszcie do celu:

— Jesteśmy na miejscu – powiedziała babcia Irena.

Dzieci rozejrzały się uważnie.

— Ależ tu nic nie ma, same drzewa – stwierdziła Aga.

— I na pewno nie ma tu miejsca na taki piękny bukiet – dodał Jaś tonem znawcy.

Babcia Irena uśmiechnęła się tylko, a podszedłszy do starego krzaka bzu delikatnie rozchyliła jego gałęzie:

— Popatrzcie tutaj - powiedziała.

Oczom dzieci ukazał się stary, drewniany krzyż, z pięknie rzeźbioną figurką Pana Jezusa. Choć znać było na nim upływ czasu, wyglądał niesamowicie.

— Co to za krzyż? I skąd się tu wziął? Czy ktoś, poza babcią, wie o jego istnieniu? Dlaczego babcia przynosi tu kwiaty? – pytania Jasia zdawały się nie mieć końca.

— Strasznie dużo tych pytań, Jasiu. Może najpierw uporządkujemy trochę to miejsce i wstawimy do wody nasze kwiaty, a potem usiądziemy w cieniu i wszystko wam opowiem – zaproponowała babcia Irena, po czym wyjęła z przyniesionej siatki sekator i zaczęła wycinać gałęzie przysłaniające ukryty pośród nich krzyż. Na koniec wspólnie z dziećmi wstawiła do przyniesionego wazonu przyniesiony bukiet i umieściła go na przymocowanej do krzyża niewielkiej półce.

— Tu rzeczywiście nic mu nie grozi – zauważyła Aga.

— I na pewno nie dosięgną go sarny i jelenie – zaśmiał się Jaś.

Przyjrzawszy się raz jeszcze swojemu dziełu rozścieliła na polanie koc, a kiedy dzieci usadowiły się na nim wygodnie zaczęła opowiadać:

— Ten krzyż stoi tu ponad sto lat. Dawno temu postawił go mój dziadek. Chciał w ten sposób podziękować Panu Bogu za ocalenie naszej rodziny w czasie epidemii. Dziś pewnie nikt poza mną już o tym nie pamięta, ale okoliczni mieszkańcy często przychodzą pod ten krzyż. Zatrzymują się tu jadąc na swoje pola, do pracy, jesienią gromadzą się na modlitwę różańcową, a w maju śpiewają przy nim litanię do Matki Bożej. Dawniej, pod tym krzyżem zatrzymywały się też dzieci, idące do szkoły, bo tą polną drogą, przez las można było najszybciej dotrzeć do Miętneho...

— Czyli do szkoły, w której nasz tata wspólnie z kolegami upominał się o to, aby na ścianie wisiał krzyż – wtrąciła Aga

— I do tej także – odpowiedziała babcia, po czym opowiadała dalej:

— Jednym z przejawów sprzeciwu taty i jego kolegów, kiedy krzyże zostały wyrzucone ze szkoły, było zorganizowanie przez uczniów procesji ze szkoły w Miętne do pobliskiego kościoła w Garwolinie. To był ich sposób na wyrażenie miłości do krzyża. W tym czasie wielu uczniów

z okolicznych szkół razem ze swoimi rodzicami przychodziło też pod ten krzyż, solidaryzując się z protestującymi uczniami. Modlili się tu o to, aby Polska była naprawdę wolna, i aby nikomu nie przeszkadzał wiszący na ścianie krzyż – powiedziała babcia.

— Teraz rozumiem dlaczego przynieśliśmy tutaj te kwiaty. Dziękuję że nam pokazałaś nam to miejsce. Będziemy tu przychodzić za każdym razem kiedy będziemy do Ciebie przyjeżdżać, babciu – zadeklarował Jaś

— A ja opowiem historii tego krzyża na lekcji historii – powiedziała z dumą Aga i mocno przytuliła się do babci.

3. Wiara i życie Kościoła

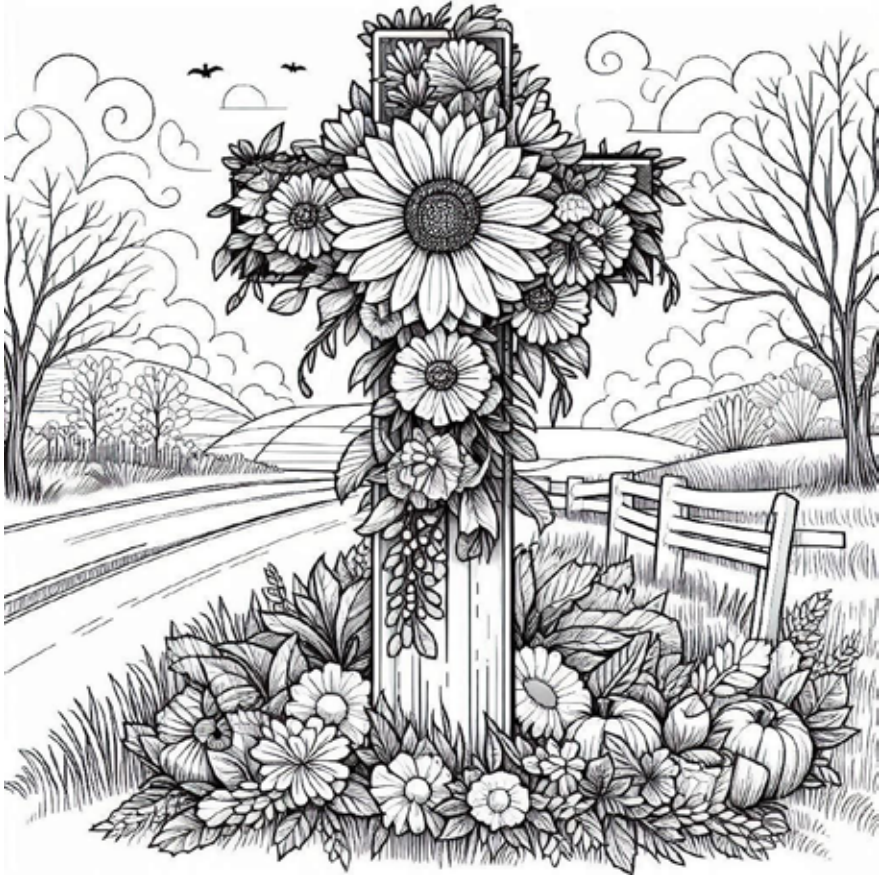
Pogadanka

1. Po co babcia przygotowała bukiet z kwiatów.
2. Gdzie babcia udała się wspólnie z dziećmi?
3. Dlaczego to miejsce miało szczególne znaczenie? Jakie dwa wydarzenia są związane z historią tego krzyża.
4. Dlaczego w dalszym ciągu ludzie przychodzili do tego krzyża?

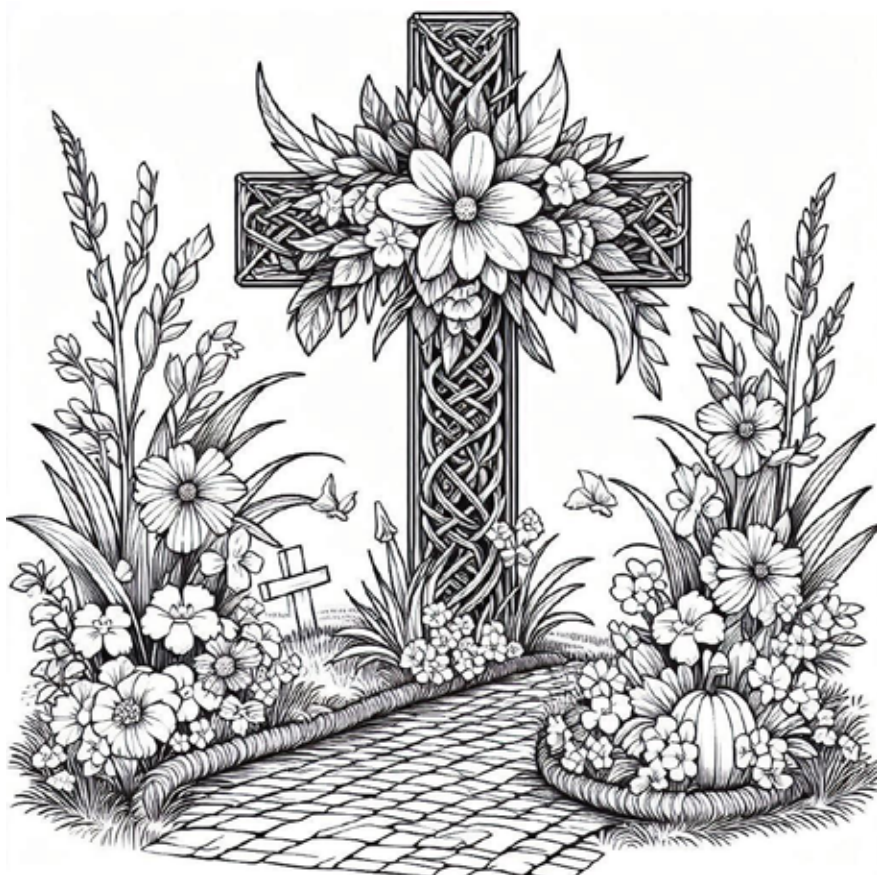
4. Zastosowanie życiowe

Uczniowie przygotowują otrzymują rysunki krzyża przyozdobionego kwiatami. Ich zadaniem jest pokolorować krzyż. Można też wedle uznania nauczyciela przygotować papierowe kwiaty, którymi dzieci ozdobią jakiś krzyż. (film instruktażowy z przygotowaniem kwiatów <https://www.youtube.com/watch?v=BATWfPjr3MI>)

Ks. mgr **Marcin Gazda** – prezbiter diecezji tarnowskiej, magister teologii, uczestnik Teologicznego Studium Licencjackiego KUL (specjalizacja: katechetyka), doktorant Szkoły Doktorskiej KUL. Zainteresowania naukowe: edukacja religijna, katecheza, młodzież, nowoczesne środki przekazu, droga świętego Jakuba. Autor artykułu: Gazda M., *Modele nauczania religii w wybranych krajach Europy inspiracją dla odnowy polskiej edukacji religijnej*, Pedagogika Katolicka. Przegląd społeczno-humanistyczno-teologiczny, 1/2024 nr 34 s. 160-171, DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2024.34.1>.

Źródło: wygenerowano za pomocą AI (12.05.2024)

Źródło: wygenerowano za pomocą AI (12.05.2024)

5. Podsumowanie treści

Krzyż jest znakiem pamięci o różnych wydarzeniach. Ludzie często ustawiali krzyże, które miały im przypominać różnego rodzaju wydarzenia. Należy dbać o te krzyże, które są dla nas znakiem pamięci.

6. Notatka

Notatkę stanowi obrazek przekazany dzieciom.

7. Modlitwa

Pomódlmy się żebyśmy nigdy nie zapominali o krzyżu, który jest symbolem naszej wiary.

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. II-IV Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 3.

red. ks. A. Kiciński, J. Borowicz

opracował ks. mgr Marcin Gazda

ODWAGA OBRONY KRZYŻA

Fot. Krzyż ze szkoły w Miętnej na Jasnej Górze

Historia wydarzeń w Miętnej – świadectwo wiary młodego pokolenia

Podczas wykładów ks. dr hab. Andrzeja Kicińskiego, prof. KUL po raz pierwszy usłyszałem o wydarzeniach w Miętnej. To poruszająca historia młodego pokolenia, które z odwagą broniło swoich wartości i wiary. Obrona krzyża stała się symbolem wierności wierze, nawet w obliczu represji.

Obecne wydarzenia w naszej ojczyźnie skłaniają do refleksji nad pytaniem: czy dzisiaj znajdują się ludzie, którzy, tak jak bohaterowie ze szkoły w Miętnej, będą potrafili odważnie upomnieć się o krzyż, chrześcijańskie wartości i inne symbole naszej wiary i tożsamości narodowej w szkołach, miejscach pracy i urzędach?

Z radością przyjąłem zaproszenie ks. Profesora do udziału w projekcie mającym na celu zbadanie wydarzeń w Miętnej. Jednym z rezultatów badań jest popularyzacja ich wyników wśród dzieci i młodzieży. Poniżej przedstawiamy scenariusz lekcji nawiązujący do tych wydarzeń, przeznaczony dla najmłodszych uczniów szkoły podstawowej. Wierzymy, że nauczanie dzieci i młodzieży o wartościach i symbolach, które wpisały się w historię naszej wiary i ojczyzny, pomoże kształtować w nich odpowiednie postawy. Mamy nadzieję, że te konspekty pomogą młodemu pokoleniu lepiej zrozumieć historię Miętnej.

Tarnów-Lublin 24.05.2024 r.

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- ukazanie znaku krzyża, jako sposobu wyznawania swojej wiary i świadczenia o niej
- zapoznanie z wydarzeniami związanymi z obroną krzyża w Miętnej

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA:

- poznać historię związaną z obroną krzyża w Miętnej.
- wie, że wykonując znak krzyża może świadczyć o swojej wierze.

UMIĘTNOŚCI:

- potrafi opowiedzieć własnymi słowami, dlaczego krzyż jest ważny dla chrześcijanina.
- wyjaśnia, dlaczego wykonanie znaku krzyża jest gestem odwagi.

POSTAWY:

- potrafi wykonać znak krzyża przechodząc koło kościoła, przydrożnego krzyża.

3. Korelacja z edukacją szkolną

- Edukacja społeczna. Wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętnej.
- Edukacja polonistyczna. Dziecko formułuje odpowiedzi na postawione pytania dotyczące słuchowiska.

- Edukacja muzyczna. Dzieci uczą się śpiewać piosenki.

Inne możliwości korelacji, zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2019, s. 72, 74n.

4. Metody i techniki

Pogadanka, słuchowisko.

5. Środki dydaktyczne

Nagranie, piosenka.

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Na początku pomódlmy się czyniąc znak krzyża bardzo świadomie i pomódlmy się modlitwą, której nauczył nas Pan Jezus, abyśmy nigdy nie wstydzili naszej wiary.

2. Sytuacja egzystencjalna

Następuję odczytanie lub odsłuchanie następującego opowiadania. Nauczyciel może wprowadzić dzieci prosząc o uwagę i wysłuchanie opowiadania.

Wakacje dni u babci Ireny mijały dzieciom szczególnie szybko. Nawet nie spostrzegły, kiedy nadszedł ostatni tydzień sierpnia i nadszedł czas na powrót do domu. Dzieci nie lubiły powakacyjnych powrotów, kiedy jednak tata obiecał, że tym razem wrócą do domu pociągiem, nieco poprawił się im humor. Nigdy nie podróżowały tym środkiem lokomocji, dlatego uznały podróż za kolejną wakacyjną przygodę i oczekiwały jej z niecierpliwością. Kiedy zaś w dniu wyjazdu okazało się jeszcze, że w podróży będzie im towarzyszyć także babcia, na ich twarzach zagościł promienny uśmiech. W dniu wyjazdu Aga i Jaś wstali bardzo wcześnie. Chcieli jeszcze pożegnać się ogrodową altaną i pójść choć na chwilę do starego krzyża na skraju lasu. Traktowały go jak cenny skarb, odkryty podczas wakacyjnej wędrowki. Wczesnym przedpołudniem wspólnie z tatą i babcią usadowiły się wreszcie w pociągu, niecierpliwie czekając na sygnał do odjazdu. Ledwie pociąg ruszył babcia i tata wykonali znak krzyża.

— Czy grozi nam jakieś niebezpieczeństwo? – zapytała Aga z wyraźnym niepokojem w głosie.

— Nie. Pociąg to bardzo bezpieczny środek transportu – odpowiedział tata.

— To dlaczego wspólnie z babcią zrobiliście znak krzyża? – nie dała za wygraną Aga.

— To piękny zwyczaj, moje dziecko. Czynimy ten gest aby powierzyć Panu Bogu czas podróży – odparła babcia.

Zaś tata dodał:

— Wykonamy go także mijając kościoły, kaplice czy krzyże przydrożne.

— Może to i jest piękny zwyczaj, ale... - powiedział z lekkim zawstydzeniem Jasiu.

— To chyba jest strasznie trudne, żeby tak publicznie pokazać innym, że kocha się Pana Boga? – dopowiedziała Aga.

— Czasami ludziom może towarzyszyć strach przed publicznym przyznaniem się do wiary. To wymaga dużo odwagi, ale jeśli ktoś naprawdę szczerze kocha Pana Boga, nie będzie się bał przyznać do Niego. Poza tym sam Pan Jezus mówił: *Do każdego więc, który się przyzna do Mnie przed ludźmi, przyznam się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie* (Mt 10,32). – wyjaśniła babcia.

— Doskonale was rozumiem – wtrącił milczący dotąd tatuś – czasem nie jest się łatwo przyznać się do swojej wiary. Niekiedy mogą za to nawet grozić jakieś przykre konsekwencje.

— Konsekwencje? Jakie konsekwencje?

— Pamiętacie opowieść o obronie krzyża, w naszej szkole, w Mięt-nem? – zapytał tata.

— Tak, tak. Odkrywaliśmy tę historię przez całe wakacje. Uczniowie nie zgodzili się na to, żeby z sal lekcyjnych zniknęły krzyże – powiedział Jaś.

— Dokładnie tak, ostatecznie zgodzono się by umieścić krzyż w szkolnej czytelnicy, która stała się taką naszą niepisaną kaplicą. Jednak nie obyło się też bez konsekwencji. Dyrekcja w odpowiedzi na nasz pro-

test zorganizowała w trakcie roku szkolnego ponowne zapisy do szkoły. Każdy z uczniów, zanim ponownie mógł rozpocząć naukę, musiał podpisać dokument, w którym deklarował, że nie będzie upominał się o obecność krzyży w szkole.

— I co zrobiliście? Podpisywaliście te dokumenty? – zapytał Jaś

— To była wyjątkowa i szczególna próba dla każdego z nas. Musieliśmy wybrać pomiędzy możliwością nauki w szkole, a obroną krzyża. Wybór był bardzo trudny, ale wierzyliśmy, że jeśli przyznamy się odważnie do Pana Boga i do naszej wiary, nic złego się nam nie stanie, dlatego zdecydowana większość uczniów nie podpisała tego dokumentu – powiedział tata

— Zawsze byłam z ciebie dumna, że dokonałeś takiego wyboru. Mimo trudności udało Ci się znaleźć nową szkołę i zdać maturę, a przy tym obroniłeś krzyż, który jest najważniejszym symbolem naszej wiary – powiedziała babcia.

— My też jesteśmy z ciebie dumni, tato i w ogóle – jesteś najlepszym tatą na świecie – dodała Aga.

— Dzięki tobie, nigdy nie będę się wstydził przeżegnać, kiedy będę przechodził koło kościoła lub przydrożnego krzyża – powiedział z odwagą Jaś.

— Bardzo się cieszę. Teraz to ja jestem z was dumny – odrzekł tata i przytulił dzieci mocno do siebie.

3. Wiara i życie Kościoła

Pogadanka:

1. Jaką niespodziankę przygotował tata dla Agatki i Jasia żeby umilić im powrót do domu?
2. Jaki gest, który wykonali babcia i tato, zaskoczył Agatkę i Jasia?
3. Dlaczego w pociągu wykonali znak krzyża?
4. Kiedy wykonujemy znak krzyża? Czy zawsze jest nam łatwo go wykonać?
5. W jaki sposób tata odważnie bronił krzyża?

4. Zastosowanie życiowe

Dzieci przypominają sobie poprawne wykonanie znaku krzyża. Zastanawiają się kiedy mogą go wykonywać. Pomocą w przypomnieniu sobie jak wykonać ten gest może być piosenka.

https://www.youtube.com/watch?v=_wb0WMRbesA

1. W Imię Ojca i Syna i Ducha Świętego... Tak można najprościej modlić się do Niego do Boga co właśnie uśmiecha do nas się i niebo przybliżyć Swym dzieciakom chce, do Boga, co właśnie uśmiecha do nas się i niebo przybliżyć Swym dzieciakom chce.

2. W Imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego... Tym znakiem najprościej przyznać się do Niego - do Boga, którego niejeden wstydzi się, lecz my się przyznajemy, żegnając razem się.

3. W Imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego... Niech każdy z nas rano zacznie dzień od tego. I wszystko, co ważne, i co mniej ważne jest, by więcej było dobra, tam gdzie Pan Bóg jest.

5. Podsumowanie treści

Krzyż jest znakiem naszej wiary. Jest to najprostszy sposób w jaki możemy świadczyć. Nie zawsze łatwo jest nam wykonać ten gest, jednak kiedy z odwagą go wykonujemy przyznajemy się do Pana Jezusa.

6. Modlitwa

Pomódlmy się żebyśmy nigdy nie wstydzili się krzyża, który jest znakiem naszej wiary.

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. II-IV Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 4.

red. ks. A. Kiciński, J. Borowicz

opracował ks. mgr Marcin Gazda

KRZYŻ – ZNAK WIERZĄCYCH W JEZUSA CHRYSZTUSA

Fot. Krzyż ze szkoły w Miętmem
na Jasnej Górze

Historia wydarzeń w Miętmem – świadectwo wiary młodego pokolenia

Podczas wykładów ks. dr hab. Andrzeja Kicińskiego, prof. KUL po raz pierwszy usłyszałem o wydarzeniach w Miętmem. To poruszająca historia młodego pokolenia, które z odwagą broniło swoich wartości i wiary. Obrona krzyża stała się symbolem wierności wierze, nawet w obliczu represji.

Obecne wydarzenia w naszej ojczyźnie skłaniają do refleksji nad pytaniem: czy dzisiaj znajdują się ludzie, którzy, tak jak bohaterowie ze szkoły w Miętmem, będą potrafili odważnie upomnieć się o krzyż, chrześcijańskie wartości i inne symbole naszej wiary i tożsamości narodowej w szkołach, miejscach pracy i urzędach?

Z radością przyjąłem zaproszenie ks. Profesora do udziału w projekcie mającym na celu zbadanie wydarzeń w Miętmem. Jednym z rezultatów badań jest popularyzacja ich wyników wśród dzieci i młodzieży. Poniżej przedstawiamy scenariusz lekcji nawiązujący do tych wydarzeń, przeznaczony dla najmłodszych uczniów szkoły podstawowej. Wierzymy, że nauczanie dzieci i młodzieży o wartościach i symbolach, które wpisały się w historię naszej wiary i ojczyzny, pomoże kształtować w nich odpowiednie postawy. Mamy nadzieję, że te konspekty pomogą młodemu pokoleniu lepiej zrozumieć historię Miętmeo.

Tarnów-Lublin 24.05.2024 r.

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- ukazanie krzyża jako znaku tożsamości chrześcijanina
- zapoznanie z wydarzeniami związanymi z obroną krzyża w Miętmem

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA:

- poznaje historię związaną z obroną krzyża w Miętmem
- poznaje argumenty za obecnością krzyża w przestrzeni publicznej

UMIEJĘTNOŚCI:

- własnym językiem opowiada, dlaczego krzyż jest ważny dla każdego Polaka
- wyjaśnia, na miarę swoich możliwości, dlaczego symbol krzyża jest znakiem tożsamości chrześcijanina i Polaka

POSTAWY:

- potrafi okazać szacunek wobec krzyża.

3. Korelacja z edukacją szkolną

- Edukacja społeczna. Wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętmem.
- Edukacja plastyczna. Uczeń wykonuje pracę plastyczną.
- Edukacja polonistyczna Uczeń formułuje odpowiedzi na postawione pytania dotyczące słuchowiska.

Inne możliwości korelacji, zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2019, s. 52, 53, 54n.

4. Metody i techniki

Pogadanka, słuchowisko, wykonanie pracy plastycznej w nawiązaniu do tematu.

5. Środki dydaktyczne

Nagranie, karty pracy dla dzieci.

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Na początku pomódlmy się czyniąc znak krzyża bardzo świadomie i pomódlmy się modlitwą, której nauczył nas Pan Jezus.

2. Sytuacja egzystencjalna

Następuję odczytanie lub odsłuchanie następującego opowiadania. Nauczyciel może wprowadzić dzieci prosząc o uwagę i wysłuchanie opowiadania.

Jaś i Aga mieli jak co roku spędzić wakacje na wsi, w domu babci Ireny. To miejsce zawsze wydawało się im pełne tajemnic. Lubili spędzać tu czas. Stary drewniany dom dziadków zachwycał przybyszów o każdej porze roku: zimą witał ciepłem rozchodzącym się z niewielkiego kominka w salonie, latem oferował tajemnicze odgłosy deszczu bębniącego w stary dach, cień starych lip i cudowne, wieczorne koncerty licznej rodziny koników polnych, zamieszkujących pobliskie łąki. Nie bez znaczenia dla przybywających do tego urokliwego miejsca była także osoba samej gospodyni. Babcia Irena, zawsze życzliwa i uśmiechnięta, nigdy nie odmawiała pomocy najbliższym sąsiadom, a dla odwiedzających jej skromne progi miała zawsze dobre słowo, szklankę herbaty i słodkie „co nieco”.

— Jak się cieszę, że was widzę. Właśnie upiekłam świeże bułeczki z jagodami i ugotowałam kompot wiśniowy. Umyjcie ręce i siadajcie do stołu – zawołała babcia Irena, widząc na progu swoje ukochane wnuki.

Po krótkim powitaniu, gdy kolejne jagodzianki zaczęły znikać ze stołu z prędkością letniej błyskawicy, babcia zapytała:

— Jakie macie plany na dzisiejszy dzień? Co chcielibyście robić?

— A może znowu moglibyśmy pobawić się w poszukiwaczy skarbów? Bardzo nam się ostatnio spodobała ta zabawa – odpowiedziała nieśmiało Aga.

Poszukiwanie skarbów było od kilku miesięcy ulubioną zabawą dzieci. Polegała ona na przeszukiwaniu różnych zakamarków domu i wyszukiwaniu tajemniczych przedmiotów, których nazwy i zastosowania były dzieciom obce. Najczęściej były to stare narzędzia i zabawki, z których niejedna pamiętała dzieciństwo taty, albo nawet dzieciństwo babci. Ilekroć dzieci znajdowały taki stary, zapomniany skarb babcia tłumaczyła im do czego służył ten przedmiot i jak był wykorzystywany w przeszłości.

— Ciekawe jaki skarb znajdziemy dziś?! – krzyknął z entuzjazmem Jaś ,a otrzymawszy zgodę babci na kolejną wyprawę poszukiwawczą dzieci z entuzjazmem wyruszyły na strych. Stała tam wielka, stara szafa, kryjąca w sobie mnóstwo pamiątek z minionej epoki. Aga i Jaś otarli ją najpierw z kurzu i wiekowych pajęczyn, po czym otworzyli pierwszą z brzegu szufladę. Na pierwszy rzut oka nie było w niej nic nadzwyczajnego. Na dnie leżała jedynie stara pognieciona, nikomu już nie potrzebna zasłona. jednak kiedy dzieci przesunęły ją nieznacznie, by łatwiej było zamknąć szufladę dostrzegły, że tkanina okrywa kawałek drewna. Wyjęły ją zatem ostrożnie, a ich oczom ukazał się stary, drewniany krzyż. Pozornie nie było w nim nic niezwykłego. Na skrzyżowanych belkach rzeźbiarz umieścił niewielką drewnianą figurę Pana Jezusa. Kiedy jednak wyjęły go ze schowka i odwróciły na drugą stronę ich oczom ukazał się tajemniczy napis: „Miętne 1984”.

— I mamy kolejny skarb!!! Trochę nietypowy. Ciekawe skąd się wziął w tej starej szafie? I co to w ogóle jest to Miętne – powiedziała Aga, przyglądając się znalezisku.

— Zabieramy go na dół. Babcia na pewno coś nam o nim opowie – dodał Jaś, po czym dzieci zamknęły szufladę i ostrożnie zaczęły schodzić ze strychu. Kiedy wreszcie szczęśliwie dotarły do kuchni Jaś zawołał:

— Znaleźliśmy to... !!!

Babcia popatrzyła na krzyż uśmiechając się tajemniczo, a tata zapytał z niedowierzaniem:

— Gdzie go znaleźliście? To cenna pamiątka. Szczerze mówiąc myślałem, że go już nie znajdę...

— Pamiątka? – zapytały chórem dzieci

— Otrzymałem go od księdza biskupa Jana Mazura w 1983 roku – wyjaśnił tata.

— To tatuś znał księdza biskupa?

— Można tak powiedzieć, to znaczy... Mieliliśmy okazję się poznać, kiedy wręczał mi ten krzyż... - zaczął niepewnie tata, jakby szukał właściwych słów, a wreszcie dodał:

— Eh, najlepiej będzie, jak opowiem wam wszystko od początku. Wtedy łatwiej będzie wam zrozumieć całą tę sytuację...

Słyszac te słowa Jaś i Aga usadowili się wygodnie na kanapie, a tata spojrzawszy na babcię Irenę, zaczął opowiadać:

— To był trudny czas w dziejach naszej Ojczyzny. Już po zakończeniu II wojny światowej rządzący zaczęli usuwać krzyże ze szkół, chcąc pozbyć się wszelkich znaków religijnych. Tłumaczyli, że w nowoczesnym państwie nie ma miejsca dla krzyża i chrześcijaństwa. Tak było przez wiele lat. Jednak uczniowie naszej szkoły nie zgodzili się z tym. Domagali się przywrócenia krzyży w szkole, a biskup Jan Mazur, aby dodać nam siły i odwagi w naszej walce dał nam wtedy takie krzyże.

— Aż trudno uwierzyć, że komuś mógł przeszkadzać krzyż. Nie mogę sobie tego wyobrazić. Odkąd przyszliśmy do szkoły krzyż zawsze wisiał w naszej klasie, obok godła państwowego i nikt nigdy nie próbował go zdejmować – wtrąciła niespodziewanie Aga.

— Pani w szkole mówiła nam, że dzięki temu, że Polacy zawsze wierzyli w Pana Boga i prosili Go o pomoc w trudnych okresach naszych dziejów, przetrwaliśmy jako naród – dodał Jaś

— Wasza pani bardzo dobrze to ujęła. Dzięki wierze i krzyżowi udało się nam przetrwać wszystkie burze dziejowe. Krzyż był dla Polaków zawsze znakiem zwycięstwa i był kojarzony z polskością. Dlatego ma dla nas tak ogromne znaczenie – powiedziała babcia

— To naprawdę niesamowite! Krzyż to nie tylko znak wiary, ale też symbol naszego narodu — szepnęła Aga.

W kuchni zapadła cisza. Przerwał ją dopiero głos babci Ireny, która uśmiechając się do taty powiedziała:

— Znaleźliście dziś prawdziwy skarb.

A zwracając się do taty, dodała:

— Powiesimy go zaraz wspólnie na ścianie. I miejmy nadzieję, że nie wrócą już te czasy, w których w Polsce trzeba było walczyć o miejsce krzyża w szkole, w szpitalu, w zakładzie pracy czy w urzędzie.

— Oby tak było – odrzekł tata, wstając z kanapy.

3. Wiara i życie Kościoła

Pogadanka

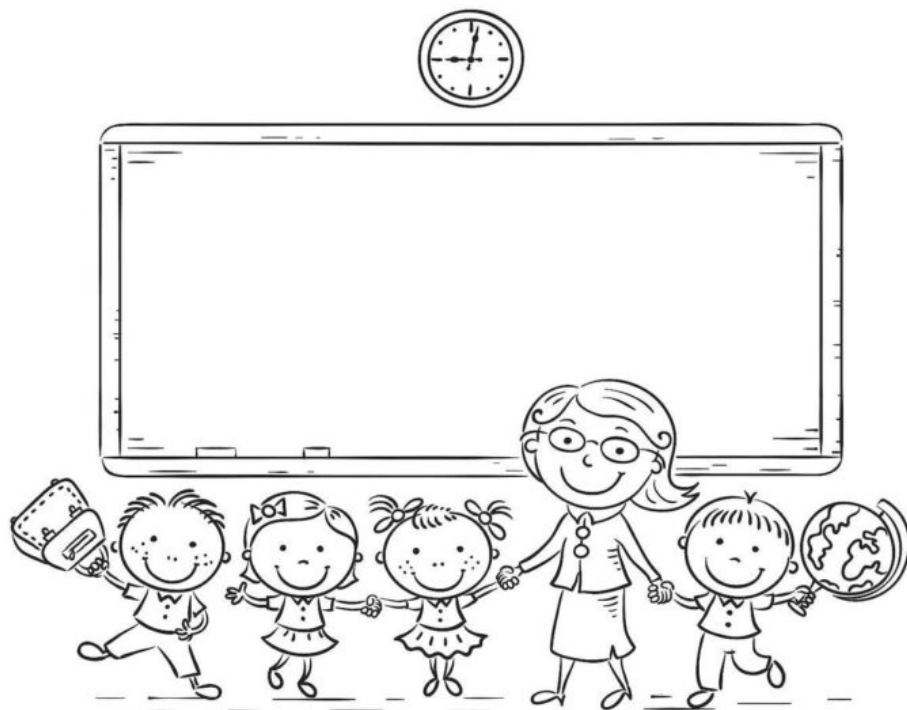
1. Kto był bohaterem opowiadania?
2. Jaki skarb znalazły dzieci przeszukując komodę babci?
3. Do kogo należał ten krzyż i dlaczego był wyjątkowy?
4. Dlaczego biskup podarował uczniom szkoły w Miętnej krzyże?
5. Dlaczego krzyż jest ważny dla wierzących?
6. Dlaczego krzyż jest ważny dla Polaków?

4. Zastosowanie życiowe

Dzieci otrzymują obrazek sali lekcyjnej, w której muszą na podstawie informacji zebranych na lekcji, dorysować brakujący element – krzyż.

Źródło: wygenerowano za pomocą AI (12.05.2024)

Źródło: <https://drukowanka.pl/kolorowanka/pierwsza-klasa/> (12.05.2024)

5. Podsumowanie treści

Krzyż jest znakiem chrześcijanina. Przypomina nam o tym, że jesteśmy dziećmi Jezusa, dlatego jego obecność w domu, szkole, pracy jest bardzo ważna.

6. Notatka

Notatkę stanowi obrazek przekazany dzieciom na lekcji.

7. Modlitwa

Pomódlmy się żebyśmy nigdy nie zapominali o krzyżu, który jest symbolem naszej wiary

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. V-VIII Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 5.

red. ks. A. Kiciński

opracował ks. mgr lic. Jakub Jakubowski

PODRÓŻE KSZTAŁCĄ – DROGA WIARY Z MEDYKI DO MIĘTNEGO

Pochodzę z Medyki, niewielkiej podkarpackiej miejscowości położonej przy granicy z Ukrainą. Historia mojej wioski i działającej w niej parafii pw. św. Apostołów Piotra i Pawła jest długa i bogata. W Medyce ponad sześć wieków temu wielokrotnie przebywał król Władysław Jagiełło, który według podań lubił w tujejszych lasach słuchać śpiewu słowików. Obecnie w Medyce znajdują się dwa kościoły. Najstarsza część zabytkowego, drewnianego kościoła została zbudowana w początkach XVII wieku.

W świątyni wzrok wiernych i turystów przykuwa przede wszystkim pochodząca z XVIII wieku polichromia figuralno-ornamentowa, która od niepamiętnych czasów przykryta była późniejszymi warstwami tynku. Wspomniane dzieło sztuki światło dzienne ujrzało dopiero kilka lat temu dzięki staraniom miejscowego proboszcza, ks. Mariusza Ryby.

Medyka posiada również drugą, nową świątynię, której budowę rozpoczął w 1997 roku śp. ks. Jerzy Rojek. Nowy kościół jest chlubą całej wspólnoty parafialnej. W październiku 2024 roku Arcybiskup Metropolita Przemyski Adam Szal ma dokonać uroczystej konsekracji tego najświętszego dla medyczan miejsca.

Ale dlaczego o tym wspominam? Książd Profesor Andrzej Kiciński poprosił mnie o to, abym w kontekście wiary jako osobowego przyłgnięcia człowieka do Boga napisał scenariusz lekcji dotyczący rozgrywającej się czterdzieści lat temu obrony krzyża w Miętne. Jadąc samochodem z Medyki do Lublina pomyślałem, że w scenariusz lekcji postaram się wpleść niewielką garść informacji dotyczących bliskich mojemu sercu świątyń. Przecież między parafianami z Medyki i obrońcami krzyża z Miętnego istnieje zasadnicza więź, choć najprawdopodobniej jedni i drudzy nie zdają sobie z niej sprawy i być może nawet nigdy o sobie nie słyszeli. Ta więź to wiara w Jezusa Chrystusa. Bez wiary nasi przodkowie nie budowaliby przepięknych świątyń, które stanowią nie tylko unikatowe miejsca modlitwy, lecz również przekazują potomnym bogaty kod kulturowy oparty na Dobrej Nowinie. Bez wiary w Boga mieszkańcy Medyki przełomu XX i XXI wieku nie zdecydowaliby się na ogromny wysiłek wznoszenia nowej świątyni mającej służyć przyszłym pokoleniom. Również ówczesna młodzież z Miętnego bez wiary nie odważyłaby się konsekwentnie upominać o obecność krzyża w przestrzeni publicznej, narażając się tym samym na liczne nieprzyjemności. Właściwie przeżywana wiara to rzeczywistość, która potrafi zmieniać ludzkie historie i mobilizować do najróżniejszych, pozytywnych aktywności...

Medyka-Przemysł-Lublin 28.05.2024

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- ukazanie najważniejszych przymiotów wiary chrześcijańskiej
- zaprezentowanie wydarzeń związanych z obroną krzyża w Miętne

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- we własnych słowach opisuje, czym jest wiara

- wymienia najważniejsze przymioty wiary chrześcijańskiej wymienione w Katechizmie *Youcat*
- wskazuje na krzyż jako powszechny znak wiary chrześcijańskiej
- zwięźle opowiada historię obrony krzyża w Miętnem

UMIĘJĘTNOŚCI. Uczeń:

- prawidłowo interpretuje wybrany fragmenty Pisma Świętego dotyczący wiary (Mt 5,25-34)
- opisuje zależność pomiędzy wiarą młodzieży z Miętnego i podejmowanymi przez nią działaniami
- potrafi wymienić środki służące umacnianiu osobistej wiary

POSTAWY. Uczeń:

- publicznie wyznaje swoją wiarę
- modli się o umocnienie wiary

3. Korelacja z edukacją szkolną

Język polski: wrażliwość na piękno, poszukiwanie prawdy. Plastyka: wybrane dzieła malarskie o tematyce religijnej. Inne możliwości korelacji, zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2019, s. 111, 113, 122n.

4. Metody i techniki

Zabieg dydaktyczny, prezentacja zdjęć, burza mózgów, losowanie i odczytywanie tekstów *Youcatu*, odczytanie z podziałem na role i analiza perykopy Mt 5,25-34, praca w grupach, rozmowa kierowana, rozwiązywanie zadania kontrolnego

5. Środki dydaktyczne

Pismo Święte, zdjęcia kościołów, chustka do zawiązania oczu, *Youcat*, ozdobne pudełko, karteczki z tekstami *Youcatu*, karty z tekstami do pracy w grupach, karty z zadaniem kontrolnym

II. Przebieg katechezy

1. Modlitwa

Na początku lekcji zwróćmy się do Maryi, która jest wzorem wiary i ufności. Prośmy, aby Matka Najświętsza stale nad nami czuwała i wypraszała nam u swego Syna dar mocnej wiary. *Pod Twoją obronę...*

2. Sytuacja egzystencjalna

Wersja I.

Nauczyciel prezentuje zdjęcia starego i nowego kościoła z Medyki na Podkarpaciu. Odwołując się do trudu budowniczych chrześcijańskich świątyń ukazuje wiarę w Boga jako zasadniczy motyw podejmowanych przez nich prac i wysiłków

Na początku lekcji zechciejmy obejrzyć zdjęcia przedstawiające dwa kościoły. Obie świątynie znajdują się w Medyce na Podkarpaciu. Pierwsza z nich została wzniesiona w 1607 roku. W jej wnętrzu na uwagę zasługują piękne malowidła wykonane na drewnie, które zostały odsłonięte przy gruntownej renowacji kościoła. Drugi, nowoczesny kościół to efekt pracy współczesnych mieszkańców Medyki.

Nauczyciel opowiada:

Ludzie, którzy zbudowali te piękne kościoły musieli odznaczać się wielką wiarą. Gdyby nie wiara w Pana Boga i miłość do Niego wzniesienie świątyń takich jak te nie miałyby sensu. Wiara mobilizuje ludzi do różnych działań. Człowiek wierzący jest zdolny do poświęceń, troski i obrony tego, co w swoim życiu uznaje za ważne. Na dzisiejszej lekcji poznamy ludzi, którzy, podobnie jak budowniczowie kościołów w Medyce, w swoich sercach mieli skarb wiary. Uczniowie z Miętneho, bo o nich mowa, nie zbudowali świątyń wyrażających wiarę i przywiązanie

do Kościoła. W inny sposób pokazali, jak wielką wartością jest wiara i że mając ją w sercu chrześcijanin w swoim życiu i otoczeniu może zwyciężać nad złem. Dziś zapoznamy się z historią uczniów Szkoły w Miętne obok Garwolina, którzy czterdzieści lat temu stoczyli prawdziwą batalię o prawo do wyrażania swojej wiary. Ale zanim do tego dojdziemy, spróbujmy najpierw zastanowić się, czym tak naprawdę jest wiara i jakie są jej najważniejsze cechy.

Wersja II.

Nauczyciel wraz z uczniami przeprowadza zabieg dydaktyczny. Zaprasza do siebie dwóch chętnych uczniów. Jednemu z uczniów zawiązuje oczy po czym zadaje pytania:

Co widzisz?

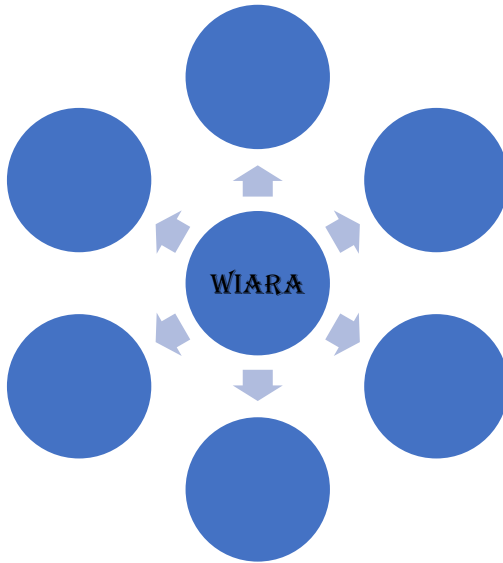
Czy według Ciebie poruszanie się po klasie lub poza nią z zawiązanymi oczami będzie łatwe i bezpieczne? Dlaczego?

Następnie nauczyciel prosi, aby drugi uczeń pełnił rolę przewodnika i przeprowadził osobę z zawiązanymi oczami na drugą stronę sali lekcyjnej. Przewodnik za pomocą instrukcji słownych pomaga uczniowi w zrealizowaniu zadania. Cały czas jest blisko, na wyciągnięcie ręki. Nauczyciel podsumowuje zabieg dydaktyczny odnosząc go przez porównanie do nadprzyrodzonej rzeczywistości wiary.

Uczeń z zawiązanymi oczami pozwolił się poprowadzić. Zaufał swojemu przewodnikowi. Przewodnik przez cały czas był przy nim, prowadził go najlepszą drogą, pomógł mu dotrzeć do wyznaczonego celu. Choć główny bohater nie widział swojego towarzysza za pomocą wzroku, to jednak uwierzył jego słowom i poszedł za udzielanymi podpowiedziami. Nasze życie również jest pewną drogą do przebycia. Z chrześcijańskiego punktu widzenia ostatecznym celem tej drogi jest zbawienie wieczne i szczęście w niebie. Na ziemi nie możemy uchwycić Pana Boga naszymi zmysłami, choć On stale jest blisko nas. Potrzebujemy zatem wiary, aby powierzyć się Chrystusowi i pozwolić Mu na to, by prowadził nas w życiu najlepszymi ścieżkami. Ale czym w ogóle jest wiara? Podczas dzisiejszej lekcji religii spróbujemy znaleźć odpowiedź na to ważne pytanie.

3. Wiara i życie Kościoła

Nauczyciel pyta uczniów o ich skojarzenia związane z wiarą. Odpowiedzi zapisuje na tablicy.

Nauczyciel w kilku zdaniach ukierunkowuje uczniów na rozumienie wiary jako odpowiedzi człowieka na inicjatywę Bożej miłości (por. KKK 142-143).

Pan Bóg, który jest niewidzialny, w swojej wielkiej miłości przemawia do ludzi jak do przyjaciół i stale zaprasza ich do wspólnoty, bliskości ze sobą. Poprzez wiarę człowiek odpowiada na to Boże zaproszenie i poddaje Panu Bogu swój rozum i wolną wolę. Odpowiadając przez wiarę na Boże Objawianie podejmuje piękną przygodę nazywaną posłuszeństwem wiary.

Nauczyciel pokazuje uczniom Katechizm Kościoła Katolickiego dla Młodych Youcat. W kilku zdaniach prezentuje Katechizm i mówi, że właśnie on pomoże znaleźć odpowiedzi na postawione pytanie (czym w ogóle jest wiara?). Wyjmuje ozdobne pudełko z przygotowanymi fragmentami (Youcat 23). Uczniowie losują i odczytują teksty. Do każdego tekstu nauczyciel dodaje krótki komentarz, który pozwala uczniom lepiej poznać przymioty wiary.

- 1) Wiara jest czystym darem Boga, który otrzymujemy, kiedy prosimy o to w swoim wnętrzu

- 2) Wiara jest ponadnaturalną siłą, która jest nam niezbędna, by osiągnąć zbawienie
- 3) Wiara wymaga od człowieka wolnej woli i jasnego umysłu, gdy odpowiada na Boże zaproszenie
- 4) Wiara jest absolutnie pewna, gdyż gwarantuje to Jezus
- 5) Wiara jest niedoskonała tak długo, jak długo nie dokonuje się w miłości
- 6) Wiara wzrasta, gdy coraz lepiej wsłuchujemy się w słowo Boga i przez modlitwę pozostajemy z Nim w żywej relacji
- 7) Wiara już teraz daje nam przedsmak radości nieba

Pan Jezus w czasie swojego nauczania wzywał ludzi do wiary i nawrócenia. Bardzo często pytał o wiarę tych, którzy przychodzili do Niego po uzdrowienie ze swoich chorób. Wiedział, jaka jest ludzka wiara. Chwalił tych, którzy w swych sercach nie wątpili i potrafili wyznać wiarę w Niego na zewnątrz. Ewangelia pokazuje nam wyraźnie, jak ważna jest wiara. Dzięki niej Pan Bóg może działać w ludzkich sercach.

Nauczyciel prosi uczniów o powstanie. Wcześniej przygotowani do tego uczniowie odczytują z podziałem na role fragment Pisma Świętego (Mt 5,25-34). Po odczytaniu tekstu nauczyciel naprowadza uczniów na wiarę jako odpowiedź człowieka na Bożą miłość.

*A pewna kobieta od dwunastu lat cierpiała na upływ krwi. Wiele wycierpiała od różnych lekarzy i całe swe mienie wydała, a nic jej nie pomogło, lecz miała się jeszcze gorzej. Posłyszała o Jezusie, więc weszła z tyłu między tłum i dotknęła się Jego płaszcza. Mówiła bowiem: **«Żebym choć dotknęła Jego płaszcza, a będę zdrowa»**. Zaraz też ustał jej krwotok i poczuła w [swym] ciele, że jest uleczona z dolegliwości. A Jezus natychmiast uświadomił sobie, że moc wyszła od Niego. Obrócił się w tłumie i zapytał: **«Kto dotknął mojego płaszcza?»** Odpowiedzieli Mu uczniowie: **«Widzisz, że tłum zewsząd Cię ściska, a pytasz: Kto Mnie dotknął»**. On jednak rozglądał się, by ujrzeć tę, która to uczyniła. Wtedy kobieta podeszła zaleknieiona i drżąca, gdyż wiedziała, co się z nią stało, padła przed Nim i wyznała Mu całą prawdę. On zaś rzekł do niej: **«Córko, twoja wiara cię ocaliła, idź w pokoju i bądź wolna od swej dolegliwości»***

Co było problemem kobiety ukazanej w Ewangelii?

Dlaczego kobieta dotknęła płaszcz Jezusa?

Co zrobiła kobieta po pytaniu Jezusa?

Jakie słowa usłyszała od Jezusa po uzdrowieniu?

Nauczyciel krótko podsumowuje odczytany fragment Ewangelii. Następnie proponuje krótką pracę w grupach. Uczniowie otrzymują teksty dotyczące ogólnego przebiegu wydarzeń w Miętne. Po upływie wyznaczonego czasu przedstawiciel grupy na forum klasy udziela odpowiedzi na dołączone do tekstów pytania. Podczas udzielania odpowiedzi na pytania nauczyciel może wyświetlić tekst grupy i umożliwić reszcie klasy dokładniejsze zapoznanie się z jego treścią.

Jednym z najważniejszych znaków wiary chrześcijańskiej jest krzyż. Można go spotkać w wielu miejscach. Jest obecny w kościołach i na cmentarzach, przy drogach, na górskich szczytach, w naszych domach, szkołach, miejscach pracy. 40 lat temu w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne młodzież stanęła w obronie krzyży, które na początku grudnia 1983 roku zniknęły ze szkolnych pracowni. Można przypuszczać, że głównym motywem działania młodych była wiara i chęć obrony tego, co stanowiło dla nich wielką wartość. Za pomocą krótkiej pracy w grupach poznamy teraz historię tamtych wydarzeń.

GRUPA I

Miętne to mała miejscowość w diecezji siedleckiej. Jest położona blisko Garwolina, miasta znajdującego się na południowy – wchód od Warszawy. 5 grudnia 1983 roku na polecenie dyrektora Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne ze wszystkich szkolnych sal zniknęły wiszące na ścianach małe krzyże. Wywołało to powszechne niezadowolenie społeczności szkolnej. Uczniowie Szkoły skierowali do dyrektora Ryszarda Domańskiego petycję, w której domagali się wyjaśnienia przyczyn zdjęcia krzyży i żądali ich ponownego zawieszenia. Dyrektor Szkoły 19 grudnia 1983 roku zorganizował dla uczniów apel, w którym nie tylko odmówił spełnienia próśb młodzieży, ale nawet zapowiedział stopniowe usuwanie krzyży ze wszystkich innych szkół. Młodzież po wystąpieniu dyrektora nie tylko nie rozeszła się do swoich klas, ale przez półtorej godziny śpiewała pieśni religijne, między innymi *My chcemy Boga*.

Gdzie znajduje się Miętne?

Co wydarzyło się w Szkole w Miętne 5 grudnia 1983 roku?

Jak zachowała się młodzież w trakcie apelu zwołanego przez dyrektora?

GRUPA II

20 grudnia 1984 roku Szkołę odwiedzili kapłani z Garwolina, którzy prosili dyrektora o ponowne zawieszenie krzyży. W związku z kategoryczną odmową dyrektora, dziekan garwoliński ks. Władysław Zwierz napisał komunikat dotyczący wydarzeń z Miętne i polecił, aby jego tekst odczytać w Uroczystość Bożego Narodzenia we wszystkich świątyniach dekanatu. Uczniowie przed Świątami Bożego Narodzenia zorganizowali szkolną wieczerzę wigilijną, podczas której dzielili się opłatkiem i śpiewali kolędy.

Jak nazywał się ksiądz, który wydał oświadczenie na temat sytuacji w Szkole w Miętne?

Kiedy i gdzie odczytywany był komunikat?

Przez co uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne przygotowali się do Świąt Bożego Narodzenia?

GRUPA III

12 stycznia 1984 roku szkolne krzyże zostały przewiezione do kościoła w Garwolinie, gdzie zostały umieszczone na biało-czerwonej tablicy z napisem: *Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste, w naszej szkole – ZSR Miętne*. W drugiej połowie stycznia 1984 roku obrońcy krzyża odmawiali modlitwę przed i po lekcjach. Młodzież, która gromadziła się w kościele na modlitwie, otrzymała od biskupa siedleckiego Jana Mazura pamiątkowe krzyże, które od tej chwili nosiła na piersiach. W ciągu zmagania o obecność krzyża w Szkole rodzice uczniów ale też i sama młodzież kilkakrotnie wieszała krzyże na dawnych miejscach. Niestety zniknęły one w dość tajemniczych okolicznościach.

Jaki napis umieszczono w kościelnej gablocie przygotowanej dla „wyrzuconych” ze Szkoły krzyży?

Jak uczniowie z Miętne rozpoczynali i kończyli zajęcia lekcyjne?

Od kogo młodzież otrzymała pamiątkowe krzyże?

Co działo się z krzyżami, które młodzież i rodzice wieszali w szkolnych pracowniach?

GRUPA IV

Uczniowie 7 marca 1984 roku podjęli strajk okupacyjny w budynku Szkoły. Swoją wiarę wyrażali poprzez wspólną modlitwę, na przykład śpiew Apelu Jasnogórskiego. Młodzież 7 marca chciała udać się w stronę kościoła w Garwolinie, ale późnym wieczorem ZOMO, czyli ówczesne służby komunistyczne, uniemożliwiły jej przejście do świątyni. Następnego dnia pomimo kolejnych przeszkód ze strony ZOMO (uczniowie musieli ukrywać się między innymi na terenie cmentarza) obrońcy krzyża dotarli do kościoła w Garwolinie, gdzie Msze świętą sprawował biskup Jan Mazur. 9 marca delegacja młodzieży wraz z dwoma księżmi udała się na pielgrzymkę do Częstochowy w intencji przywrócenia krzyży w Szkole. Determinacja i wiara młodzieży przyniosła zamierzony skutek. 6 kwietnia 1984 roku do czytelnicy Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej powrócił krzyż, zaś trzy dni później w Szkole wznowiono dalszą naukę. Władze szkoły obiecały, że nie będą się mścić na protestujących uczniach i wspierających ich nauczycielach.

Jaką formę protestu zastosowali uczniowie z Miętnej 7 marca 1984 roku?

Kto utrudniał młodzieży dostanie się do kościoła parafialnego w Garwolinie?

Dokąd pielgrzymowali obrońcy krzyża?

Jak zakończyły się zmagania podjęte przez uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej?

4. Zastosowanie życiowe

Nauczyciel odwołując się do przekazanych w trakcie pracy w grupach informacji rozmawia z uczniami na temat wiary młodzieży z Miętnej.

Dlaczego młodzież z Miętnej upomniała się o obecność krzyży w Szkole? (był to dla nich ważny znak, byli ludźmi wierzącymi, nie wstydzili się swojej wiary)

W czym na zewnątrz ujawniała się wiara uczniów? (w modlitwie, śpiewie pieśni religijnych, uczestnictwie we Mszy świętej i nabożeństwach, w noszeniu krzyży otrzymanych od biskupa Jana Mazura, w postawie solidarności wyrażającej wspólnotę)

Przez co dzisiaj możemy umacniać naszą wiarę? (poprzez modlitwę, udział w niedzielnej Eucharystii, regularną spowiedź, uczestnictwo w lekcjach religii, bycie we wspólnotach parafialnych przeznaczonych dla dzieci i młodzieży, lekturę dobrych książek i czasopism, oglądanie wartościowych filmów, udział w rekolekcjach, pielgrzymkach, wydarzeniach duszpasterskich, sumienne zaangażowanie w proponowaną formację przed przyjęciem sakramentu bierzmowania...).

5. Podsumowanie treści

Nauczyciel rozdaje uczniom karty z zadaniem kontrolnym. Prosi, aby uczestnicy lekcji zaznaczyli zdania prawdziwe (P) i fałszywe (F)

	Miętne to miasto położone na południowy – zachód od Warszawy
	5 grudnia 1983 roku z sal lekcyjnych ZSR w Miętne „zniknęły” krzyże
	Dziekan dekanatu garwolińskiego Ryszard Domański wydał oświadczenie dotyczące „zniknięcia” krzyży i polecił odczytać je we wszystkich parafiach diecezji kieleckiej
	Podczas zwołanego przez dyrektora apelu młodzież wyraziła swoje niezadowolenie z powodu zniknięcia krzyża i przez półtorej godziny śpiewała pieśni religijne
	Krzyże zdjęte ze szkolnych ścian młodzież zaniosiła do kościoła parafialnego w Garwolinie, gdzie odprawiono specjalne nabożeństwo wynagradzające
	Uczniowie ZSR w Miętne podjęli strajk okupacyjny w obronie obecności krzyży w przestrzeni publicznej
	Uczniom i nauczycielom nie groziły konsekwencje związane z wyznawaniem wiary i wyrażaniem własnego zdania
	Biskup Jan Mazur przekazał młodzieży pamiątkowe krzyże, które w trakcie protestu uczniowie nosili na piersiach
	Obroncy krzyża odbyli pieszą pielgrzymkę do Sanktuarium w Kodniu
	6 kwietnia 1984 roku przed budyniem Szkoły ustawiono sześć dużych krzyży

6. Modlitwa

Na zakończenie naszego spotkania poprośmy Pana Boga o dar mocnej i żywej wiary. Pomódlmy się, abyśmy wierzyli Panu Jezusowi tak jak kobieta, która z ufnością dotknęła Jego płaszcz i została uzdrowiona. Poprośmy też o to, byśmy biorąc wzór z uczniów broniących krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej nigdy nie wstydzieli się tego, że jesteśmy chrześcijanami.

Ojciec nasz...

W scenariuszu wykorzystano:

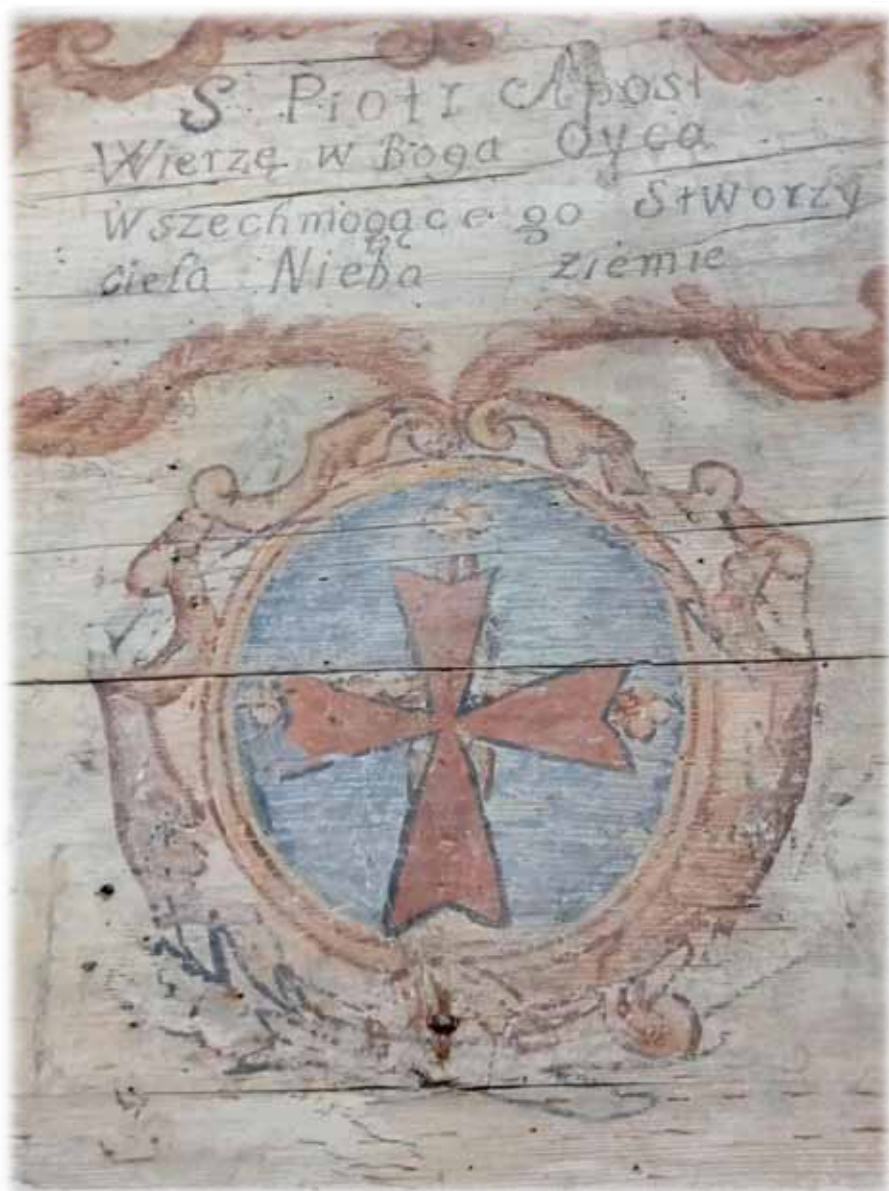
- A. Wasik, B. Wawer. *Obrona krzyża w Miętnej. Wspomnienia, dokumenty, relacje*. Radom 2004 s. 17-33.
(na podstawie artykułu opracowano teksty do pracy w grupach)

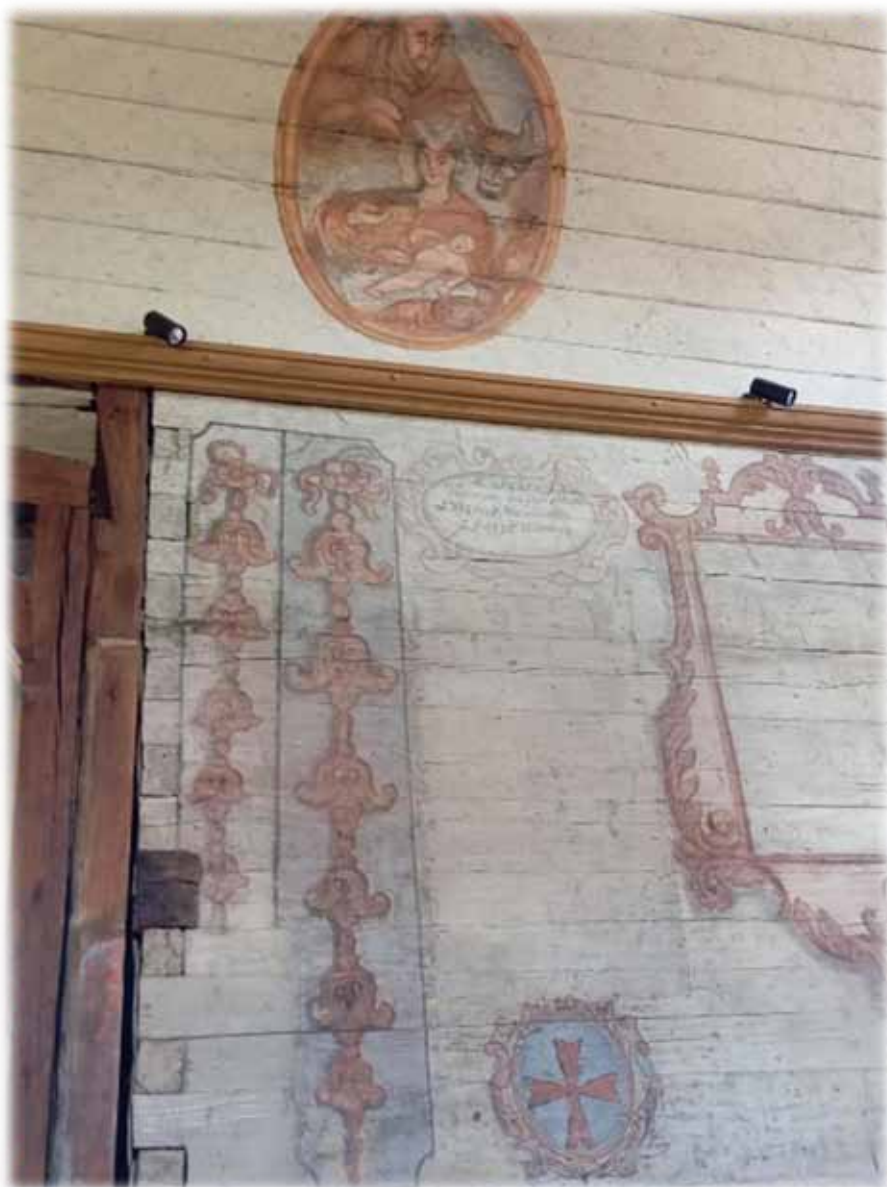
Ks. mgr lic. **Jakub Jakubowski** – kapłan Archidiecezji Przemyskiej (2018), magister teologii, licencjat teologii pastoralnej (UPJP2 w Krakowie), doktorant Szkoły Doktorskiej KUL, student katechetyki KUL. Autor artykułów naukowych *Sakrament pokuty i pojednania w katechezie młodzieży licealnej w świetle założeń programowych nauczania religii*. „Zeszyty Formacji Katechetów” 90 (2: 2023) s. 71-81; *Wierność Bogu i człowiekowi w optyce wartości Rodziny Ulmów*. W: *Ulmowie. Przestrzeń świętości*. Red. W. Janiga. Przemyśl 2023 s. 333-344, a także monografii *Święty Paweł jako wzór dla prezbiterów na podstawie mowy pożegnalnej (Dz 20,18b-35)*. *Studium egzegetyczno-teologiczne*. Tarnów 2023.

Zdjęcia starego i nowego kościoła parafialnego z Medyki na Podkarpaciu (autor zdjęć: ks. Jakub Jakubowski)

Załącznik 1. Zabytkowy kościół w parafii Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Medyce

Załącznik nr. 2 Nowy kościół parafialny pw. Świętych Apostołów
Piotra i Pawła w Medyce

Załącznik 3.

GRUPA I

Miętne to mała miejscowość w diecezji siedleckiej. Jest położona blisko Garwolina, miasta znajdującego się na południowy – wschód od Warszawy. 5 grudnia 1983 roku na polecenie dyrektora Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej ze wszystkich szkolnych sal zniknęły wiszące na ścianach małe krzyże. Wywołało to powszechne niezadowolenie społeczności szkolnej. Uczniowie Szkoły skierowali do dyrektora Ryszarda Domańskiego petycję, w której domagali się wyjaśnienia przyczyn zdjęcia krzyży i żądali ich ponownego zawieszenia. Dyrektor Szkoły 19 grudnia 1983 roku zorganizował dla uczniów apel, w którym nie tylko odmówił spełnienia próśb młodzieży, ale nawet zapowiedział stopniowe usuwanie krzyży ze wszystkich innych szkół. Młodzież po wystąpieniu dyrektora nie tylko nie rozeszła się do swoich klas, ale przez półtorej godziny śpiewała pieśni religijne, między innymi *My chcemy Boga*.

Gdzie znajduje się Miętne?

Co wydarzyło się w Szkole w Miętnej 5 grudnia 1983 roku?

Jak zachowała się młodzież w trakcie apelu zwołanego przez dyrektora?

GRUPA II

20 grudnia 1984 roku Szkołę odwiedzili kapłani z Garwolina, którzy prosili dyrektora o ponowne zawieszenie krzyży. W związku z kategoryczną odmową dyrektora, dziekan garwoliński ks. Władysław Zwierz napisał komunikat dotyczący wydarzeń z Miętnej i polecił, aby jego tekst odczytać w Uroczystość Bożego Narodzenia we wszystkich świątyniach dekanatu. Uczniowie przed Świętami Bożego Narodzenia zorganizowali szkolną wieczerzę wigilijną, podczas której dzielili się opłatkiem i śpiewali kolędy.

Jak nazywał się ksiądz, który wydał oświadczenie na temat sytuacji w Szkole w Miętnej?

Kiedy i gdzie odczytywany był komunikat?

Przez co uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej przygotowali się do Świąt Bożego Narodzenia?

GRUPA III

12 stycznia 1984 roku szkolne krzyże zostały przewiezione do kościoła w Garwolinie, gdzie zostały umieszczone na biało-czerwonej tablicy z napisem: *Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste, w naszej szkole – ZSR Miętne*. W drugiej połowie stycznia 1984 roku obrońcy krzyża odmawiali modlitwę przed i po lekcjach. Młodzież, która gromadziła się w kościele na modlitwie, otrzymała od biskupa siedleckiego Jana Mazura pamiątkowe krzyże, które od tej chwili nosiła na piersiach. W ciągu zmagania o obecność krzyża w Szkole rodzice uczniów ale też i sama młodzież kilkakrotnie wieszali krzyże na dawnych miejscach. Niestety zniknęły one w dość tajemniczych okolicznościach.

Jaki napis umieszczono w kościelnej gablocie przygotowanej dla „wyrzuconych” ze Szkoły krzyży?

Jak uczniowie z Miętneho rozpoczęli i kończyli zajęcia lekcyjne?

Od kogo młodzież otrzymała pamiątkowe krzyże?

Co działo się z krzyżami, które młodzież i rodzice wieszali w szkolnych pracowniach

GRUPA IV

Uczniowie 7 marca 1984 roku podjęli strajk okupacyjny w budynku Szkoły. Swoją wiarę wyrażali poprzez wspólną modlitwę, na przykład śpiew Apelu Jasnogórskiego. Młodzież 7 marca chciała udać się w stronę kościoła w Garwolinie, ale późnym wieczorem ZOMO, czyli ówczesne służby komunistyczne, uniemożliwiły jej przejście do świątyni. Następnego dnia pomimo kolejnych przeszkód ze strony ZOMO (uczniowie musieli ukrywać się między innymi na terenie cementarza) obrońcy krzyża dotarli do kościoła w Garwolinie, gdzie Msze świętą sprawował biskup Jan Mazur. 9 marca delegacja młodzieży wraz z dwoma księżmi udała się na pielgrzymkę do Częstochowy w intencji przywrócenia krzyży w Szkole. Determinacja i wiara młodzieży przyniosła zamierzony skutek. 6 kwietnia 1984 roku do czytelnicy Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne powrócił krzyż, zaś trzy dni później w Szkole wznowiono dalszą naukę. Władze szkoły obiecały, że nie będą się mścić na protestujących uczniach i wspierających ich nauczycielach.

Jaką formę protestu zastosowali uczniowie z Miętnego 7 marca 1984 roku?

Kto utrudniał młodzieży dostanie się do kościoła parafialnego w Garwolinie?

Dokąd pielgrzymowali obrońcy krzyża?

Jak zakończyły się zmagania podjęte przez uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnem?

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. V-VIII Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 6.

red. ks. A. Kiciński

opracował ks. mgr lic. Jakub Jakubowski

CZY BĘDZIESZ ODWAŻNY?

Quo vadis na rzymskiej via Appia
i garwolińskiej drodze pełnej ZOMO?
Po której staniesz stronie?

u góry: Domine quo vadis? (1602) Annibale Carracci

u dołu: A. Pinelli, via Appia obok kościoła Domine quo vadis (Panie dokąd idziesz)?

Miętne. *Gdzie to w ogóle jest?* Tak właśnie brzmiało pytanie, które spontanicznie pojawiło się w mojej głowie, gdy po raz pierwszy usłyszałem o wydarzeniach, które miały miejsce czterdzieści lat temu w tej niewielkiej miejscowości. Choć interesuje się historią XX wieku, zwłaszcza historią Kościoła katolickiego w Polsce w okresie komunizmu, o Miętne usłyszałem po raz pierwszy podczas wykładów prowadzonych przez księdza profesora Andrzeja Kicińskiego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W miarę poznawania historii bohaterskiej obrony krzyża, przywołana przeze mnie pierwsza myśl ustąpiła miejsca głębszej refleksji: *to niesamowita sprawa, to kapitalny przykład na to, że młodzi chłopcy i dziewczęta potrafią być ludźmi odważnymi, potrafią zawalczyć o to, co prawdziwe, dobre i piękne. Współczesne młode pokolenie powinno się o tym dowiedzieć...*

Podczas stopniowego zagłębiania się w to wydarzenie wiary (bo za takie uznaję obronę krzyża w Miętne) dowiedziałem się o pochodzie protestujących uczniów, którzy konsekwentnie wydeptywali drogi ze swojej Szkoły do kościoła w Garwolinie. Pokonywali je nie tylko w ciągu dnia. Również w nocy, szukając pomocy i wsparcia w czasie strajku, próbowali przedostać się w stronę kościoła pw. Przemienienia Pańskiego w Garwolinie. Ta droga, która być może była dla nich drogą niełatwą, *drogą strachu*, przypomniła mi wydarzenia, które w powieści *Quo Vadis* Henryka Sienkiewicza rozegrały się na innej drodze, nieopodal przepięknego i arcyważnego miasta....

Składam serdeczne podziękowania księdzu profesorowi Andrzejowi Kicińskiemu przede wszystkim za to, że w inspirujący sposób przybliżył mi i moim kolegom historyczny fakt obrony krzyża z Miętne, który dla katolickiego kapłana nabiera waloru duchowego doświadczenia umacniającego na drogach chrześcijańskiej codzienności. Dziękuję też za możliwość współtworzenia jednostek lekcyjnych, które, jak ufam, pomogą przybliżyć młodzieży i dzieciom chlubne karty najnowszej historii.

Przemyśl-Lublin 30.05.2024

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- zapoznanie z wydarzeniami związanymi ze zwycięską obroną krzyża w Miętnej
- ukazanie potrzeby odważnego wyznawania wiary w codziennym życiu

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- opisuje genezę powstania powieści *Quo Vadis*
- wymienia najważniejsze wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętnej
- opisuje związki przeszłości (starożytny Rzym) z teraźniejszością oraz ich wpływ na tworzoną przez człowieka kulturę i sztukę
- w oparciu o *Słownik Języka Polskiego PWN* definiuje pojęcie odwagi

UMIĘTNOŚCI. Uczeń:

- prawidłowo interpretuje tekst Mt 10,29-33
- na podstawie relacji świadków opisuje, na czym polegała odwaga młodzieży i nauczycieli z Miętnej
- redaguje krótkie podziękowania skierowane do obrońców krzyża z Miętnej

POSTAWY. Uczeń:

- odważnie wyznaje swoją wiarę
- nie wstydzi się praktyk religijnych
- sięga po arcydzieła polskiej literatury i naśladuje cnoty przedstawionych w nich bohaterów (*Quo Vadis*, odwaga)
- buduje swoją tożsamość katolicką

3. Metody i techniki

Opowiadanie, burza mózgów, odczytanie i analiza fragmentu Pisma świętego, praca ze słownikiem, wyświetlenie fragmentu programu publicystycznego poświęconego obronie krzyża w Miętnej, wysłuchanie wspomnień świadków i uczestników protestu, zredagowanie podziękowań dla obrońców krzyża, rozwiązywanie krzyżówki

4. Środki dydaktyczne

Pismo święte, komputer, projektor, *Słownik Języka Polskiego PWN*, karty z krzyżówkami, fragment programu publicystycznego

5. Korelacje z innymi przedmiotami szkolnymi

Historia: informacje dotyczące starożytnego Rzymu (rzymska *Via Appia*) oraz historii lokalnej (obrona krzyża w Miętne)

Język polski: opowiadanie dotyczące wybranych fragmentów *Quo Vadis* Henryka Sienkiewicza, redagowanie tekstu podziękowań. Inne możliwości korelacji, zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2019, s. 111, 113, 122n.

II. Przebieg katechezy

1. Modlitwa

Nasze spotkanie rozpoczniemy odmawiając modlitwę, której nauczył nas Pan Jezus: *Ojciec nasz...*

2. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel odczytuje opowiadanie. Następnie zadaje pytania związane z zaprezentowanymi treściami

Rzym, stolica Włoch, jest jednym z najpiękniejszych miast świata. Ze względu na bogatą historię i piękne zabytki bywa nazywany *wiecznym miastem*. Choć pokolenia przychodzą i odchodzą, to wyjątkowe miejsce położone nad Tybrem nieustannie tętni życiem i zachwyca swym pięknem tłumy gości przybywających z odległych stron. W czasie jednego ze spacerów po Rzymie przechadzałem się po *Via Appia*, jednej z najstarszych rzymskich dróg. Droga appijska, nazywana *królową wszystkich dróg*, została zbudowana przez starożytnych Rzymian jako trakt łączący stolicę Imperium Rzymskiego z ważnym portem morskim położonym na południu Italii – Brundisium. Na długo zapamiętam ten spacer! Czy to nie wspaniałe uczucie, przechadzać się po drodze, której fragmenty mają ponad dwa tysiące lat! To nie lada gratka dla osób lubiących podróże i historię! Zmęczony letnim, popołudniowym upałem wszedłem do malutkiego kościółka znajdującego się przy samej drodze,

który nazywany jest kościołem *Quo Vadis*. Chłód i cisza starych murów sprzyjały odpoczynkowi, modlitwie i chwili refleksji. Nagle przypomniałem sobie, że właśnie w tym miejscu przebywał polski noblista Henryk Sienkiewicz, jeden z największych pisarzy w historii naszej Ojczyzny. Skromny budynek rzymskiego kościółka przy *Via Appia* zainspirował pisarza do napisania powieści *Quo Vadis*, która jako perła polskiej prozy od ponad stu lat jest znana i ceniona przez czytelników z całego świata i tłumaczona na wiele języków. Siedząc w kościelnej ławce przypomniałem sobie scenę, którą Sienkiewicz umieścił w 70 rozdziale swojego arcydzieła. Opowiada ona o tym, jak święty Piotr opuszczał Rzym, w którym cesarz Neron rozpętał krwawe prześladowanie chrześcijan. Apostoł przemierzając wraz ze swoim uczniem Nazariaszem pustą drogę appijską zobaczył zbliżającą się z naprzeciwka światłość. Stawała się ona coraz bardziej wyraźna, choć dostrzegał ją jedynie pierwszy papież. W pewnym momencie Piotr rzucił się na ziemię z wyciągniętymi ramiionami, a z jego ust wyrwał się okrzyk: *Chryste, Chryste!* Sienkiewicz w swojej dynamicznej narracji opisuje Piotra, który przypadł głową do ziemi, jakby całował czyjeś stopy. Po długiej chwili milczenia przerywanego łkaniem Apostoł zapytał Pana Jezusa: *Quo vadis Domine?*, czyli *Dokąd idziesz Panie?* Usłyszał odpowiedź: *Gdy ty opuszczasz lud mój, do Rzymu idę, by mnie ukrzyżowano raz wtóry.* W tej właśnie chwili w serce Piotra wstąpiła wielka odwaga. Zrozumiał, że powinien wrócić do prześladowanych współwyznawców i trwać pośród nich jako pasterz Kościoła. Pokonawszy lęk, Piotr wraz z Nazariaszem zawrócił w stronę wiecznego miasta, gdyż rozumiał, że *ni cesarz, ni wszystkie jego legie nie zmogą prawdy żywej, że nie zaleją jej ni łzy, ni krew i że teraz dopiero zaczyna się jej zwycięstwo.* Pomyślałem, że spotkanie z Chrystusem i łaska wiary dała Piotrowi siłę do odważnego wypełnienia swojej misji i pokonania lęku. Zrobił to, co należało uczynić, gdyż kochał Boga i chciał tego, co najlepsze dla bliźnich. Wpatrując się w ikonę Matki Bożej z Dzieciątkiem znajdującą się w głównym ołtarzu kościoła zapytałem samego siebie, czy w czasach współczesnych byli i nadal są ludzie, którzy pokonali swój lęk i w obronie tego, co dobre, prawdziwe i piękne wy-

kazali się bohaterstwem i odwagą. Na mojej twarzy pojawił się uśmiech, gdyż przyszło mi na myśl wielu cichych bohaterów, o których uczyłem się w szkole lub których poznałem z książek lub rozmów z najbliższymi, nauczycielami lub katechetami. Nie trzeba poszukiwać daleko. Wystarczy wspomnieć o historii odważnej młodzieży z miejscowości Miętne obok Garwolina, która stanęła w obronie obecności znaku krzyża w pomieszczeniach szkolnych i nie dała się zastraszyć groźbom tych, którzy chcieli jej narzucić wizję świata bez Boga. Oni też mieli swoją drogę, na której być może spotkali Chrystusa. Pokonując trasę ze Szkoły do świątyni parafialnej w Garwolinie musieli wykazać się wielką odwagą i konsekwencją, wszak na tej drodze czekali na nich ludzie, którzy chcieli uczynić z niej *ścieżkę strachu*, drogę nie do przejścia. Nie udało się im zawrócić młodych obrońców chrześcijańskich wartości z obranej drogi. Piotr wrócił do Rzymu, a oni konsekwentnie przychodzili do kościoła, w którym znajdowali wsparcie i umocnienie. Ucieszyłem się, że odwagę Apostoła Piotra i innych postaci opisanych przez Sienkiewicza można podziwiać nie tylko na kartach literatury, ale też w codziennym życiu. Uczuciem dumy i satysfakcji nappełniło mnie również to, że kilkanaście lat temu miałem okazję przeczytać *Quo Vadis* i razem z nauczycielem i moimi rówieśnikami omówić jej treść w ramach szkolnych lekcji języka polskiego. Bez tej lektury byłbym uboższy o cenną lekcję odwagi i mądrego życia...

opowiadanie autora konspektu nawiązujące do fragmentów

Quo Vadis H. Sienkiewicza

(tekst dostępny w Internecie: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/quo-vadis.pdf>)

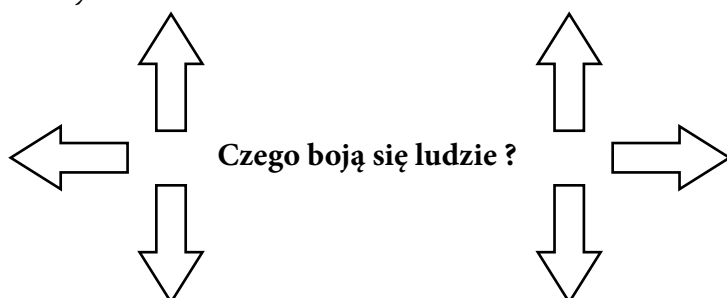
3. Wiara i życie Kościoła

W odczytanym opowiadaniu usłyszeliśmy o spotkaniu świętego Piotra z Chrystusem. Apostoł chciał opuścić Rzym, w którym prześladowano i zabijano chrześcijan. Jednak napomnienie otrzymane od Chrystusa zmieniło jego decyzję i skłoniło go do powrotu do Rzymu. Być może Piotr jako człowiek obawiał się spotkania z prześladowcami. Jednak jego postawa ostatecznie okazała się być przesiąknięta odwagą

i bohaterstwem. Piotr pokonał w sobie strach i wrócił do swoich, do tych, nad którymi sprawował pasterską pieczę.

Zastanówmy się teraz, czego boją się dzisiaj ludzie. Jakie mogą być przyczyny strachu i lęku ?

Nauczyciel zapisuje na tablicy pytanie. Za pomocą metody burzy mózgów poszukuje z uczniami najlepszych odpowiedzi, które następnie zapisuje na tablicy

Strach w naturalny sposób towarzyszy naszemu życiu. Czasami boimy się rzeczy lub sytuacji, w których rzeczywiście jesteśmy zagrożeni. Niekiedy doświadczamy subiektywnego odczucia lęku, choć tak naprawdę to, czego się obawiamy, nie może przynieść nam żadnej szkody lub nawet nie istnieje.

Postawą przeciwną wobec strachu czy lęku jest odwaga. Czym według was jest odwaga ? (odpowiedzi uczniów)

Sprawdźmy, jak definiuje ją *Słownik Języka Polskiego PWN*

Odwaga – śmiała, świadoma postawa wobec niebezpieczeństwa

Odwaga cywilna – odwaga wypowiedzania się i postępowania zgodnie ze swoimi przekonaniem, bez względu na konsekwencję

<https://sjp.pwn.pl/slowniki/odwaga.html>

W świetle waszych wypowiedzi i powyższych definicji święty Piotr był człowiekiem wielkiej odwagi. Był on prawdziwą, historyczną postacią, którą poznajemy na kartach Pisma Świętego. Henryk Sienkiewicz w stworzonej przez siebie narracji uwypuklił jego odwagę. Ale również w naszych czasach nie brakuje ludzi odważnych. Z pewnością do takich osób można zaliczyć młodzież, która 40 lat temu w Miętnej broniła obecności krzyża w Szkole i odważnie sprzeciwiła się tym, którym prze-

szkadzała jego obecność w przestrzeni publicznej. Podczas dzisiejszej lekcji zapoznamy się z historią obrony krzyża w Miętnej i spróbujemy uchwycić odwagę tych, którzy byli w nią zaangażowani.

Nauczyciel wyświetla uczniom fragment programu Jana Pospieszalskiego Warto rozmawiać (od 0:25 do 4:11)

<https://www.youtube.com/watch?v=d-0KFWkGkYU>

Następnie krótko opisuje najważniejsze wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętnej

5 grudnia 1983 roku w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej usunięto krzyże. Uczniowie Szkoły rozpoczęli zmagania o przywrócenie krzyży w szkolnych salach. 7 marca 1984 roku odmówili uczestnictwa w lekcjach i podjęli strajk protestacyjny w budynkach Szkoły. Na terenie Szkoły pojawił się dyrektor oraz prokurator, który groził uczniom sankcjami za nieprawą okupację budynku. Po odśpiewaniu *Roty* uczniowie wyruszyli w stronę kościoła w Garwolinie, ale drogę zastąpiły im oddziały ZOMO. Młodzież, chcąc uniknąć przemocy i zatrzymania ze strony komunistycznych służb, powróciła do Szkoły. Nad ranem przed internat podjechały autokary, które miały rozwieźć uczniów do domów. Jednak ci, pomimo kolejnych blokad organizowanych przez mundurowych, zdołali dostać się do kościoła w Garwolinie, gdzie modlili się i uczestniczyli w sprawowanym nabożeństwie. Mimo tego, że dziewczętom i chłopcom z Miętnej groziło zatrzymanie przez ZOMO, wyrzucenie ze Szkoły, problemy w kontynuowaniu dalszej nauki czy nawet pobicie, większość z nich podjęła pokojową walkę o krzyż. Młodzież wspierał biskup siedlecki Jan Mazur, który w intencji rozwiązania trudnych spraw w Miętnej i powrotu krzyża do Szkoły podjął post o samym chlebie i wodzie. Po stronie uczniów stanęli katecheci, rodzice oraz spora grupa nauczycieli, która mniej lub bardziej otwarcie wyrażała poparcie dla uczniowskich postulatów. O wydarzeniach w Miętnej na bieżąco informowały zachodnie media, między innymi radio *Głos Ameryki* oraz *Wolna Europa*. Determinacja i odwaga uczniów przyniosła skutek. 6 kwietnia 1983 roku pod wpływem protestu odważnych, młodych chrześcijan, dyrektor Szkoły odczytał ustalenia, wedle których

krzyż miał powrócić do szkolnej czytelnicy, uczniowie mieli otrzymać swobodę w noszeniu symboli religijnych, zaś protestujących uczniów i nauczycieli miały ominąć wszelkie represje.

Co mogło grozić uczniom w związku z obroną krzyża? (zatrzymanie przez ZOMO, pobicie, wyrzucenie ze szkoły, problemy z dalszą edukacją)

Dlaczego uczniowie odważnie bronili krzyża? (bo był dla nich ważny, wierzyli w Pana Boga, chcieli trwać przy swoich przekonaniach, nie chcieli uczyć się w Szkole, w której nie było miejsca dla Pana Boga i wartości chrześcijańskich)

Nauczyciel prosi uczniów o powstanie. Odczytuje fragment Pisma Świętego (Mt 10, 29-33)

Czyż nie sprzedają dwóch wróbli za asa? A przecież żaden z nich bez woli Ojca waszego nie spadnie na ziemię. U was zaś nawet włosy na głowie wszystkie są policzone. Dlatego nie bójcie się: jesteście ważniejsi niż wiele wróbli. Do każdego więc, który się przyzna do Mnie przed ludźmi, przyznam się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie. Lecz kto się Mnie zaprze przed ludźmi, tego zaprę się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie.

Do czego w odczytanym fragmencie Ewangelii wzywa nas Chrystus? (abyśmy się nie bali)

Co Jezus obiecuje tym, którzy przed światem przyznają się do Niego? (że również i On przyzna się przed swoim Ojcem do tych, którzy nie wstydzili się wiary)

Można powiedzieć, że obrońcy krzyża w Miętym 40 lat temu w jakimś wymiarze zrealizowali powyższe słowa Ewangelii. Pokonali strach i odważnie przyznali się do Chrystusa i Jego krzyża.

4. Zastosowanie życiowe

Nauczyciel odtwarza wypowiedź Jarosława Maczkowskiego, jednego z uczestników protestu w obronie krzyża w Miętym (od 6:28 do 7:58)

<https://soundcloud.com/user-48589235/sets/40-rocznica-obrony-krzy-a-w-mi>

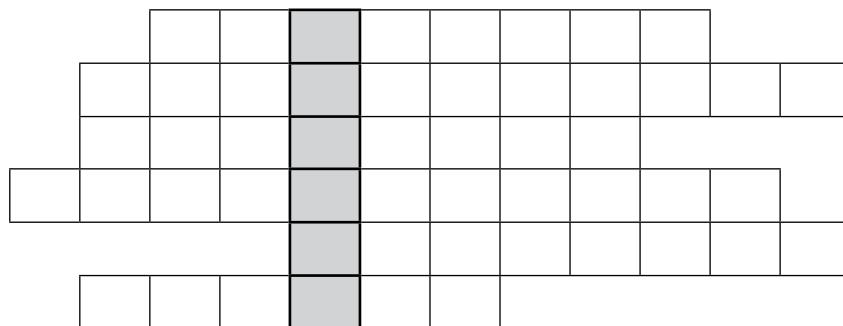
Nauczyciel puentuje:

Świadek i uczestnik wydarzeń z 1984 roku stwierdził, że księża i nauczyciele traktowali uczestników protestu tak, jakby wcześniej zdali egzamin dojrzałości. Oczywiście nie chodziło tu o maturę, ale o życiową dojrzałość i umiejętność właściwego podejmowania decyzji. Obrońcę krzyża nazwał *egzaminem odwagi*, który został zdany przez wielu uczniów i nauczycieli. Nauczyciele ryzykowali utratę pracy, uczniowie mogli zostać powołani do służby wojskowej. Jak zauważa Jarosław Maczkowski, wśród odważnych uczniów panowała dyscyplina i świetna organizacja. Byli dumni z tego, że w obronie krzyża uczestniczyły całe klasy. Warto zapytać, czy dzisiaj umielibyśmy naśladować uczniów z Miętnego? Czy jestem odważny/odważna tak jak oni?

Nauczyciel prosi uczniów o napisanie krótkich podziękowań dla obrońców krzyża w Miętnem. Wśród zebranych tekstów wybiera najciekawsze. W miarę możliwości razem z ich autorami przekazuje je obrońcom krzyża.

5. Podsumowanie treści

Nauczyciel rozdaje uczniom karty z przygotowaną krzyżówką. W razie potrzeby pomaga uczniom w jej rozwiązaniu

1. Tytuł powieści Henryka Sienkiewicza, w której pisarz umieścił scenę spotkania św. Piotra z Chrystusem na drodze *Via Appia*
2. Miętno znajduje się na terenie Diecezji
3. W tym mieście znajduje się kościół, w którym modliła się protestująca młodzież z Miętnego

4. Zagraniczne radio, które podawało informację dotyczące obrony krzyża w Miętmem
5. Miesiąc, w którym dyrekcja usunęła krzyże z terenu szkoły
6. Broniąc krzyża, uczniowie podjęli

6. Notatka

Notatkę stanowi wklejona do zeszytu karta z uzupełnioną krzyżówką.

7. Modlitwa

„Któryś za nas cierpiał rany, Jezu Chryste zmiłuj się nad nami” 3 x

W scenariuszu wykorzystano:

Informacje dotyczące chronologii i przebiegu wydarzeń w Miętmem zaczerpnięte z artykułu naukowego: W. Czepczyński. *W obronie krzyża w Miętmem*. „Roczniki Humanistyczne” 54: 2006 nr 2 s. 117-125.

Cytaty pochodzące z powieści Henryka Sienkiewicza *Quo Vadis*: H. Sienkiewicz. *Quo Vadis* s. 266-267. <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/quo-vadis.pdf> Tekst dostępny w wolnym dostępie na stronie internetowej: wolnelektury.pl [dostęp: 25.05.2024 r.]

Pochodzącą z *Internetowego Słownika Języka Polskiego PWN* definicję odwagi: *Odwaga. Odwaga cywilna*. W: *Słownik Języka Polskiego PWN*. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/odwaga.html> [dostęp: 25.05.2024 r.]

Dostępny w *YouTube* fragment emitowanego w *TVP* programu publicystycznego Jana Pospieszalskiego *Warto rozmawiać* (od 0:25 do 4:11). <https://www.youtube.com/watch?v=d-0KFWkGkYU> [dostęp: 25.05.2024 r.]

Fragment dostępnej na stronie internetowej Diecezji Siedleckiej audycji radiowej *40. Rocznica Obrony Krzyża w Miętmem* (od 6:28 do 7:58) <https://soundcloud.com/user-48589235/sets/40-rocznica-obrony-krzy-a-w-mi> [dostęp: 25.05.2024 r.]

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla kl. V-VIII Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 7.

red. ks. A. Kiciński

opracował ks. mgr lic. Jakub Jakubowski

DUMNE DRZEWO Z MIĘTNEGO

Ksiądz profesor Andrzej Kiciński poprosił mnie o przygotowanie scenariusza lekcji religii dotyczącej obrony krzyża w Miętnej. Od razu pomyślałem, że zabierając się do tego zadania powinienem nie tylko przedstawić najważniejsze informacje związane z chronologią wydarzeń rozgrywających się na przełomie 1983 i 1984 w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej, ale nade wszystko ukazać najgłębsze przesłanie samego krzyża – bezwarunkową i darmową miłość Boga do każdego człowieka.

Z pomocą w wykonaniu tej misji przyszła poezja. W Internecie natrafiłem na wiersz *Dumne drzewo* autorstwa Mirosława Sokoła. W oparciu o ten utwór stworzyłem własne opowiadanie, w którym podjąłem próbę ukazania niektórych wymiarów wieloaspektowej teologii krzyża.

Święty Andrzej z Krety w jednym ze swoich kazań napisał, że *krzyż jest chwałą i wywyższeniem Chrystusa*. Sztandary tego zwycięskiego drzewa zostały w ciągu ostatnich dwóch tysięcy lat rozwinięte na całym świecie. Wydarzenia związane z obroną krzyża w Miętnej dowodzą, że dumne drzewo wraz z całą swą mocą przemieniania ludzkich serc i sumień na trwałe wpisane jest w dzieje naszej Ojczyzny. Uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętnej bronili obecności znaku krzyża w przestrzeni publicznej, gdyż byli dumni ze swojej wiary i chrześcijańskich korzeni. O tej dobrej dumie, która przed czterdziestu laty popchnęła młodych chrześcijan do wypowiedzenia odważnego *TAK* dla obecności Chrystusa życiu osobistym i społecznym przypomina wymowny pomnik umieszczony przy kościele pw. Przemienienia Pańskiego w Garwolinie, do którego proponuje nawiązać w trakcie prowadzenia niniejszej jednostki lekcyjnej.

Dziękuję księdzu profesorowi Andrzejowi Kicińskiemu za zaproszenie do udziału w *przygodzie z Miętnej* oraz za metodyczne uwagi związane z tworzeniem konspektów jednostek lekcyjnych.

Przemyśl-Lublin 29.05.2024

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- przybliżenie historii walki o krzyże w szkole w Miętnej 1984
- kształtowanie w uczniach postawy szacunku wobec krzyża

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- ma podstawową wiedzę o strajku młodzieży w Miętnej 1984
- poznaje symbole religijne związane z okresem walki o krzyże w Miętnej
- wie, że w historii Polski ludzie stawali w obronie znaku krzyża, gdy był usuwany z przestrzeni ich życia, nauki i pracy

UMIĘTNOŚCI. Uczeń:

- potrafi prawidłowo zinterpretować wybrane fragmenty Pisma Świętego dotyczące znaku krzyża
- wymienia miejsca, w których spotyka znak krzyża
- na podstawie zaprezentowanego zdjęcia we własnych słowach opisuje pomnik krzyża znajdujący się przy kościele pw. Przemienienia Pańskiego w Garwolinie

POSTAWY. Uczeń:

- utożsamia się z podstawowym przekazem symboli religijnych
- czyni znak krzyża na piersiach przed kościołem
- nabywa odwagi w budowaniu tożsamości chrześcijańskiej

4. Metody i techniki

Odczytanie i analiza fragmentu Pisma Świętego, prezentacja pomocy dydaktycznych, prezentacja zdjęć pomnika krzyża z Garwolina, rozmowa kierowana, opowiadanie, wysłuchanie pieśni *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*, burza mózgów

5. Środki dydaktyczne

Pismo Święte, paszport, świeca, zapalki, mapa Polski, zdjęcie pomnika krzyża z Garwolina, komputer, projektor, magnetofon lub głośnik, kartki z pytaniem *Przez co wyrażam szacunek do krzyża?*

6. Korelacje z innymi przedmiotami szkolnymi

Historia: zapoznanie z historią lokalną (obrona krzyża w Szkole w Miętnem); **Język polski:** wysłuchanie i analiza opowiadania *Dumne drzewo*; **Muzyka:** wysłuchanie pieśni *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*. Inne możliwości korelacji, zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2019, s. 111, 113, 122n.

II. Przebieg katechezy

1. Modlitwa

Na początku tego spotkania poprosimy Ducha Świętego o Jego pomoc i łaskę, abyśmy mogli jak najlepiej wykorzystać otrzymany od Pana Boga czas: *Duchu Święty, który oświecasz serca i umysły nasze...*

2. Sytuacja egzystencjalna

Wersja I.

Nauczyciel z pomocą rozmowy kierowanej wprowadza uczniów w temat obecności krzyża w przestrzeni publicznej

Wśród różnych znaków w naszym otoczeniu szczególne miejsce zajmuje krzyż. Z pewnością każdy z Was codziennie ma szansę dostrzec ten bardzo ważny symbol w swoim otoczeniu. Proszę Was, abyście powiedzieli, w jakich miejscach możemy dziś spotkać znak krzyża?

(Przewidywane odpowiedzi uczniów: w kościele, na cmentarzu, na rozstaju dróg, na ścianie w domu, szkole, urzędzie, na łańcuszku na szyi, jako element biżuterii)

Dlaczego ludzie umieszczają krzyże w wybranych przez siebie miejscach?

(Przewidywane odpowiedzi uczniów: ponieważ pokazują w ten sposób swoją wiarę, proszą o pomoc Pana Boga w różnych chwilach i sytuacjach życia np. podczas nauki lub pracy, krzyż przypomina im o potrzebie dobroci wobec innych ludzi i życia według Bożych przykazań, krzyż zwraca myśli w stronę Boga i przypomina o modlitwie, krzyż jest mocno związany z historią Polski i naszą kulturą)

Nauczyciel pokazuje uczniom okładkę paszportu. W oparciu o rekwieryt kontynuuje dialog z uczniami

Jak nazywa się przedmiot, który trzymam w ręce? (paszport)

Do czego jest on potrzebny? (np. do wyjazdu za granicę)

Dlaczego paszport lub dowód osobisty jest tak ważny? (bo stwierdza, kim jestem, poświadcza moje dane, obywatelstwo...)

Nauczyciel kontynuuje:

Można powiedzieć, że krzyż jest rozpoznawczym znakiem uczniów Chrystusa. Jest *dowodem osobistym chrześcijanina, dokumentem* potwierdzającym jego tożsamość. Gdy mam na piersiach krzyżyk zawieszony na łańcuszku, powinno to być wyrazem mojej wiary w Chrystusa. Gdy w miejscu publicznym widzę krzyż, przypominam sobie, że chrześcijaństwo zawsze kształtowało dzieje Polski, miało wpływ na malarzy, poetów, ludzi nauki, władców, ludzi żyjących przez wieki na polskiej

ziemi, inspirowało ich do dobra i piękna. Ponadto uczyło szacunku dla każdego człowieka. Krzyż możemy nazwać *dowodem osobistym* lub *legitymacją chrześcijanina*, gdyż pokazuje nam, kim jesteśmy, skąd przychodzimy, jakie są nasze korzenie.

Przypomnieliśmy sobie, w jakich miejscach możemy spotkać znak krzyża. Wiemy też, dlaczego ludzie tak chętnie umieszczają go w swoim otoczeniu. A teraz spróbujmy zastanowić się, co Pan Bóg chce nam powiedzieć przez znak krzyża.

Wersja II.

Nauczyciel odczytuje lub we własnych słowach opowiada uczniom o królewskim drzewie (opowiadanie stworzone przez autora scenariusza w oparciu o wiersz Dumne drzewo Mirosława Sokoła). Za pomocą pytań dotyczących opowiadania wprowadza w temat zajęć

https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:u-Z3_9RvaSUKJ:https://wiersze.annet.pl/w,,27672+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl

Na rozległej leśnej polanie rośnie olbrzymie drzewo. Miało silne korzenie, bardzo gruby pień, liczne gałęzie, na których znajdowało się wiele liści. Drzewo swoim rozmiarem przewyższało okoliczne krzewy, które patrzyły na nie z zachwytem i zazdrością. Nazywało siebie królem lasu i władcą innych drzew i czerpało ogromną satysfakcję z faktu, że w całej okolicy było najpotężniejszą i najpiękniejszą rośliną. Drzewo było pyszne i pewne siebie, przekonane o swojej mocy i potędze. Lecz pewnego dnia, ku zdziwieniu całej puszczy, pod konarami drzewa zgromadziło się kilku ludzi trzymających w swych rękach siekiery i piły. Bez litości zanurzyli je w pień drzewa, które wśród wesołych rozmów i śmiechów swoich oprawców usłyszało jedynie, że jego drewno ma posłużyć jakemuś żydowskiemu Królowi. Drzewo było oburzone. Przecież to ono było jedynym panem lasu! Czuło ból sprawiany przez drwali, ale nade wszystko cierpiało z powodu urażonej dumy i lekceważenia ze strony ludzi. Kiedy ociosane znajdowało się na wozie, poczuło zdenerwowanie i ciekawość związaną ze spotkaniem z Królem, do którego ludzie je wieźli. Myślało, że zostanie przedstawione potężnemu, groźnemu i surowemu władcy, przy

którym pozostanie w jego luksusowym pałacu. Gdy dotarło do miasta, miejscowi cieśle zamienili je w dwie ciężkie belki, które połączyli ze sobą na kształt krzyża. Drzewo chciało krzyczeć, protestować i płakać, ale uznało, że taka postawa nie przystoi panu wszystkich drzew. Nad ranem do drzewa przyprawiono Króla żydowskiego. Był ubrany w podartą szatę, na głowie miał koronę z ciernia, Jego ciało było pokryte wieloma ranami, śladami zaschniętej krwi, ludzkimi plwocinami i brudem. Twarz miał smutną, ale zarazem bardzo spokojną, tajemniczą i pomimo sińców i zadrapań piękną. Z Jego głębokiego, przenikliwego wzroku biła dobroć i wielka miłość. Swoim miłosiernym spojrzeniem ogarnął zarówno zbierający się wokół Niego tłum, jak i swoich krzywdzicieli. Drzewo poczuło się nieswojo. Nieznajomy podszedł do krzyża, ucałował go i wziął na swoje ramiona. Drzewo w objęciach tego niezwykłego Człowieka poczuło się przyjęte i bardzo kochane, zrozumiało, że właśnie dla tych chwil ktoś kiedyś je zasadził i przez lata, wspomagane siłami ziemi, deszczu i słońca, rosło i stawało się coraz większe i większe. Gdy tajemniczy Król wspiał się z ciężarem drzewa na wzgórze znajdujące się za miastem, Jego nogi i ręce zostały przybite przez żołnierzy gwoździami do belek krzyża. Czerwona, ciepła krew rozlała się po całym drzewie. Po trzech godzinach drzewo usłyszało ostatnie uderzenie kochającego Serca, ale było pewne, że to jeszcze nie jest koniec tej dziwnej historii. Zrozumiało, że stało się elementem czegoś wielkiego, wspaniałego, czegoś co raz na zawsze zmienia cały świat. I powiedziało samo do siebie: *dopiero teraz jestem rzeczywiście królewskim drzewem. Przecież to właśnie na mnie oddał swoje życie Król, który króluje przez miłość...*

Jakimi cechami odznaczało się drzewo przed spotkaniem Chrystusa? (było pyszne, dumne, z wyższością patrzyło na inne drzewa)

Co zrobili z nim przybyli do lasu ludzie? (ścięli je, ociosali, położyli na wozie)

Jak drzewo wyobrażało sobie Króla żydowskiego? (jako groźnego i surowego władcę żyjącego w bogactwie i zbytkach)

Co drzewo rozumiało na szczycie znajdującej się poza miastem góry? (że tajemniczy Król żydowski dokonał na krzyżu wielkich rzeczy,

że kierowała Nim miłość, że to jeszcze nie koniec tej historii, że dopiero teraz stało się drzewem królewskim...)

Nauczyciel kontynuuje:

Podczas dzisiejszego spotkania porozmawiamy na temat krzyża. Opowiadanie o *królewskim drzewie*, choć jest wytworem ludzkiej wyobraźni, wprowadziło nas w ten bardzo ważny dla chrześcijan temat. Wspólnie zastanowimy się, czego symbolem jest drzewo krzyża, co Pan Bóg chce nam przez krzyż powiedzieć.

3. Wiara i życie Kościoła

Nauczyciel wprowadza uczniów w lekturę fragmentu Pisma św. Podczas odczytywania słowa Bożego można zapalić świecę, którą należy zgasić po zakończeniu rozmowy na temat perykopy. W trakcie odczytywania Ewangelii warto poprosić uczniów o powstanie. Tekst może zostać odczytany przez wcześniej przygotowanego do tego ucznia.

Odczytamy teraz fragment Pisma Świętego. Zawsze, kiedy słuchamy słów Pisma Świętego, mówi do nas sam Pan Bóg. Proszę jednego z was, aby zapalił przyniesioną przeze mnie świecę. Jej płomień będzie nam przypominał, że poprzez Pismo św. mówi do nas sam Bóg. Powstańmy i posłuchajmy fragmentu Ewangelii według świętego Jana.

Piłat wydał Jezusa, aby Go ukrzyżowano. Zabrali zatem Jezusa. A On sam dźwigając krzyż wyszedł na miejsce zwane Miejscem Czaszki, które po hebrajsku nazywa się Golgota. Tam Go ukrzyżowano, a z Nim dwóch innych, z jednej i drugiej strony, pośrodku zaś Jezusa. Wypisał też Piłat tytuł winy i kazał go umieścić na krzyżu. A było napisane: «Jezus Nazarejczyk, Król Żydowski». Żołnierze zaś, gdy ukrzyżowali Jezusa, wzięli Jego szaty i podzielili na cztery części, dla każdego żołnierza po części; wzięli także tunikę. Potem Jezus świadom, że już wszystko się dokonało, aby się wypełniło Pismo, rzekł: «Pragnę». Stało tam naczynie pełne octu. Nałożono więc na hizop gąbkę pełną octu i do ust Mu podano. A gdy Jezus skosztował octu, rzekł: «Wykonało się!» I skłoniwszy głowę oddał ducha.

(J 19,16-19. 23a. 28-30)

Kto skazał Chrystusa na śmierć? (Poncjusz Piłat, namiestnik rzymski)

Jak nazywała się góra, na którą Pan Jezus dźwigał krzyż? (Golgota, Miejsce Czaszki, Kalwaria)

Jaki tytuł winy nakazał umieścić na krzyżu Piłat? (Jezus Nazarejczyk, Król Żydowski)

Co żołnierze zrobili z szatami Pana Jezusa? (po ukrzyżowaniu podzielili je między siebie)

Jakie były ostatnie słowa Pana Jezusa przed śmiercią na krzyżu? (Wykonało się)

Nauczyciel puentuje:

Pan Jezus, choć nigdy nie popełnił żadnego grzechu, dobrowolnie zgodził się na śmierć na krzyżu, ponieważ kocha każdego człowieka. Poprzez swoje ogromne cierpienie, śmierć i zmartwychwstanie uratował nas od zła naszych grzechów i otworzył dla nas niebo. Za czasów Pana Jezusa krzyż oznaczał hańbę, ludzie bali się krzyża, gdyż na nim zabijano przestępców. Ale dzięki Chrystusowi krzyż stał się znakiem miłości Pana Boga do każdego człowieka. Zakochani czasami na murach malują serca. Serce jest dla nas znakiem miłości. Ale znakiem miłości jest przede wszystkim krzyż. On pokazuje nam, jak bardzo Bóg nas ukochał i że Jego miłość to nie tylko słowa, lecz konkretne działanie i poświęcenie. Pan Jezus w czasie swojego życia na ziemi powiedział: *nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich* (J 15, 13). Co ważne, krzyż wzywa nas do przestrzegania nauki Pana Jezusa, który nakazał życzliwość i dobroć wobec wszystkich ludzi.

Nauczyciel kontynuuje:

Choć krzyż wyraża prawdziwą miłość, jednak są osoby, które na ten znak spoglądają z niechęcią lub nie szanują go. Czasami ktoś bez zastanowienia używa krzyżyka jako kolczyka do ucha lub tatuuje go na łydce lub bicepsie. Niestety, nie wszyscy potrafią uszanować znak, który wyraża miłość i pojednanie. **W historii naszego kraju były momenty, kiedy zabraniano umieszczać krzyże w miejscach życia, pracy czy nauki Polaków.** Działo się to w tak zwanym okresie komunizmu, który rozpoczął się zaraz po II wojnie światowej i trwał prawie pół wieku. Rządzący Polską odnosili się wtedy z wrogością do wiary chrześcijańskiej,

również do krzyża. Na szczęście zdecydowana większość ludzi chciała spoglądać na ten znak miłości również poza własnymi domami czy kościołami i starała się bronić krzyża. O takiej trosce i szacunku do krzyża opowiada pewien niezwykły, choć bardzo prosty pomnik.

Nauczyciel prezentuje uczniom zdjęcia pomnika krzyża znajdującego się przy kościele pw. Przemienienia Pańskiego w Garwolinie. Następnie pomaga uczniom w wydobyciu symboliki pomnika

Pomnik przedstawiony na zdjęciach znajduje się obok kościoła parafialnego pw. Przemienienia Pańskiego w Garwolinie. Spróbujmy w paru słowach go scharakteryzować.

Dlaczego ludzie stawiają pomniki? (aby przypominały o ważnych wydarzeniach i osobach z przeszłości, aby pobudzały do zastanowienia się nad życiem, czyli do refleksji)

Jakie rozpoznawalne i ważne pomniki znacie? (odpowiedzi uczniów...)

Co przedstawia pomnik ukazany na zdjęciach? (duży krzyż trzymany w ludzkich dłoniach)

Co robią ludzkie dłonie ze znakiem krzyża? (wznoszą go wysoko do góry, mocno ściskają)

Jakie zadanie zostało napisane na tablicy pamiątkowej umieszczonej na pomniku? (krzyż przechodzi przez ogień nietknięty)

Nazwy jakich dwóch miejscowości zostały umieszczone na tablicy? (Miętne, Garwolin)

Nauczyciel na przyniesionej przez siebie mapie Polski wskazuje Garwolin. Tłumaczy, że w pobliskiej wiosce Miętne miały miejsce ważne wydarzenia, które przedstawia w krótkiej, prowadzonej w zrozumiałym dla uczniów języku pogadance (lub załącznik nr 1)

Ten prosty, ale bardzo piękny pomnik upamiętnia wydarzenia, które miały miejsce 40 lat temu w niewielkiej miejscowości Miętne, znajdującej się blisko Garwolina. Dyrektor Zespołu Szkół Rolniczych podjął decyzję o usunięciu krzyży ze szkolnych sal. Młodzieży nie podobało się to, co działo się w ich Szkole. Sami zawieszali krzyże, które jednak szybko znikały ze ścian. Młodzi postanowili zaprotestować przeciw decyzji i działaniom dyrektora. Byli bardzo dojrzały, gdyż chcieli rozwiązać stworzony przez dyrekcję i lokalne władze problem poprzez rozmowę, bez przemocy, w duchu dialogu. W związku z lekceważeniem ich postulatów, młodzież podjęła nawet strajk okupacyjny, który polegał na tym, że nie opuszczali budynków szkolnych, domagając się powrotu krzyży na swoje miejsca. Młodzież przychodziła do kościoła pw. Przemienienia Pańskiego w Garwolinie na modlitwę. **Młodzi w swoich rękach mocno**

trzymali krzyże. Właśnie dlatego pomnik, o którym przed chwilą rozmawialiśmy, ma formę ludzkich dłoni podnoszących do góry krzyż. Co ciekawe, aż 387 uczniów Szkoły 9 i 10 marca 1984 roku wybrało się pociągiem na pielgrzymkę do najważniejszego polskiego sanktuarium na Jasnej Górze. Młodzi bohaterowie przez wstawiennictwo Maryi prosili Pana Boga między innymi o to, żeby w ich Szkole, zgodnie z wolą większości, mogły na powrót zawisnąć krzyże. Ostatecznie uczniowie dopięli swego. Krzyż powrócił do szkoły 6 kwietnia 1984 roku.

4. Zastosowanie życiowe

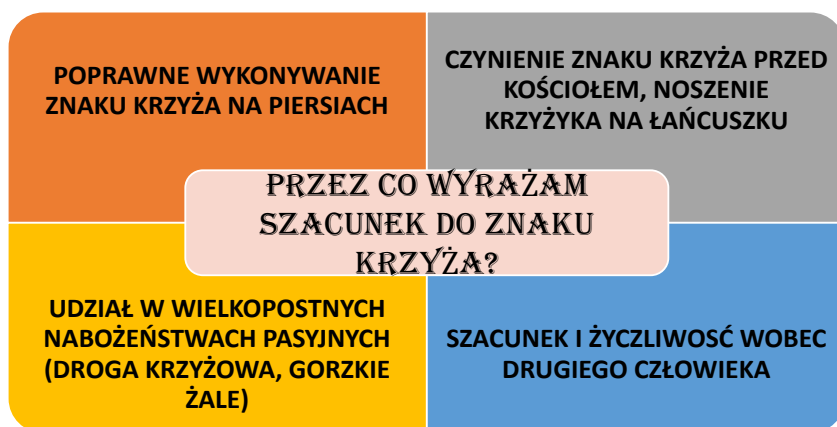
Uczniowie Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne bronili krzyża, ponieważ wiedzieli, że symbolizuje on miłość oraz pojednanie. Z pewnością pamiętali również, że ten znak wiary obecny był w dziejach Polski od tysiąca lat i kształtował historię naszego narodu. Zapraszam Was do wysłuchania piosenki pt. *Nie zdejmę krzyża z mojej ściany*. Jej słowa mogą opisywać to, co być może mieli w swych sercach młodzi obrońcy krzyża ze Szkoły w Miętne.

Nauczyciel odtwarza piosenkę (tekst załącznik nr 2)

<https://www.youtube.com/watch?v=hsvnFJ-FtiM>

W naszej Szkole krzyż wisi na ścianie, jest obecny pośród nas. Jak wspomnieliśmy na początku lekcji, spotykamy ten ważny znak w różnych miejscach. Czy jednak zawsze pamiętamy, że Pan Jezus przelał na nim swoją krew z miłości do nas? Czy ten święty znak mobilizuje nas do tego, by każdego dnia stawać się lepszymi? Czy patrząc na krzyż przypominam sobie, że właśnie na nim Jezus oddał swoje życie również za tych, którzy mnie na co dzień otaczają, dlatego powinienem podchodzić do nich z życzliwością, wyrozumiałością, uśmiechem, pomocną dłonią? Czy swoim zachowaniem szanuje znak krzyża świętego?

Nauczyciel rozdaje uczniom przygotowane przez siebie karteczki. Prosi uczniów, aby przez chwilę zastanowili się nad pytaniem: przez co wyrażam szacunek do znaku krzyża? Następnie posługując się metodą burzy mózgow wśród zaproponowanych odpowiedzi wybiera najbardziej trafne. Uczniowie zapisują je na otrzymanych kartkach, które następnie wklejają do zeszytu

5. Podsumowanie treści

Nauczyciel za pomocą pytań kontrolnych sprawdza wiedzę uczniów Czego symbolem jest krzyż? (miłości Boga do człowieka)

Dlaczego umieszczamy krzyże w miejscu naszego zamieszkania, nauki i pracy? (krzyż wyraża naszą wiarę, przez znak krzyża zapraszamy Boga do naszej codzienności i prosimy o Jego błogosławieństwo, krzyż jest znakiem szacunku wobec bliźnich, krzyż wyraża pojednanie, krzyż jest związany z dziejami Polski i naszą kulturą)

Jak nazywa się miejscowość, w której uczniowie Szkoły Rolniczej podjęli protest w obronie krzyża? (Miętne)

Gdzie udali się uczniowie, aby modlić się w intencji powrotu krzyża do Szkoły? (na Jasną Górę)

Jak wygląda pomnik upamiętniający tamte wydarzenia? (dłonie ścisiskające i podnoszące do góry krzyż)

Dlaczego pomnik wygląda w ten sposób? (uczniowie podczas protestów mieli przy sobie małe krzyże, podnosili je do góry, przychodzili z nimi do kościoła w pobliskim Garwolinie)

6. Notatka

Notatkę stanowi kartka z odpowiedziami na pytanie *Przez co wyrażam szacunek do znaku krzyża?*

7. Modlitwa

„Któryś za nas cierpiał rany, Jezu Chryste zmiłuj się nad nami” 3 x

W konspekcie wykorzystano:

Informacje dotyczące chronologii i przebiegu wydarzeń zaczerpnięte z artykułu naukowego: W. Czepczyński. *W obronie krzyża w Miętnem*. „Roczniki Humanistyczne” 54: 2006. Nr 2 s. 117-125.

Zdjęcia pomnika i tablicy znajdującej się przy kościele parafialnym pw. Przemienienia Pańskiego w Garwolinie (autor zdjęć: ks. mgr lic. Marcin Józefczyk)

Opowiadanie nawiązujące w swej treści do wiersza *Dumne drzewo* autorstwa Mirosława Sokoła https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:uZ3_9RvaSUkJ:https://wiersze.annet.pl/w,,27672+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl [dostęp: 25.05.2024]

Załącznik nr 1. Mapa

Załącznik nr 2. Tekst piosenki:

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.

Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas V-VIII Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 8

red. A. Kiciński

opracowała dr Joanna Borowicz

ŚWIADKOWIE WIARY... OBROŃCY KRZYŻA Z MIĘTNEGO

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- zapoznanie z historią obrony krzyża w szkole w Miętnej
- przybliżenie potrzeby publicznego wyznawania wiary i stawania w obronie wartości z niej wynikających

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA

Uczeń:

- definiuje pojęcia: świadek, świadectwo wiary
- wymieni nazwę miejscowości, w której uczniowie podjęli walkę o krzyż w szkole
- na podstawie opowiadania nauczyciela wskazuje powody podjęcia walki o krzyż przez uczniów ZSR w Miętnej

UMIĘTNOŚCI

Uczeń:

- wskaże na mapie Miętne i Garwoli
- krótko opowiada historię obrony krzyża w Miętnej
- wyjaśni przyczyny strajku uczniów ZSR w Miętnej
- tworzy samodzielnie list do absolwentów ZSR w Miętnej

POSTAWY

Uczeń:

- nabiera odwagi do publicznego wyznawania swojej wiary
- nie wstydzi się publicznie opowiadać się po stronie wartości chrześcijańskich

3. Metody i techniki: rozmowa kierowana, praca ze zdjęciem (prezentacją multimedialną), krzyżówka, porządkowanie informacji w tabeli, film, reportaż radiowy

4. Środki dydaktyczne: zeszyt ucznia, mapa Polski lub mapa województwa mazowieckiego, zdjęcia szkoły w Miętnej i stojącego obok szkoły krzyża, kopie załączników 1-3 w ilości odpowiadającej liczbie uczniów w klasie, klej, nożyczki, papier formatu A4, przybory do pisania, projektor, komputer

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Nauczyciel zachęca do wspólnej modlitwy. Można to zrobić słowami:

Na początku naszego dzisiejszego spotkania otoczmy naszą modlitwą ludzi prześladowanych za wiarę. Prośmy dla nich o odwagę i wytrwałość:

Ojcze nasz...

2. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel proponuje uczniom rozwiązanie krzyżówki. Można wprowadzić:

Nasze spotkanie rozpoczniemy od rozwiązania krzyżówki. Dzięki temu odkrywamy słowo – klucz dzisiejszej lekcji.

Rozdaje uczniom kopie siatki krzyżówki (zał. 1) i wyjaśnia, że będzie odczytywał podpowiedzi do haseł, a uczniowie będą wpisywać hasła

do siatki. Krzyżówkę można rozwiązywać wspólnie lub zapowiedzieć, że każdy indywidualnie wpisuje kolejne hasła, a w przypadku gdyby okazało się, że ktoś nie wie jakie hasło należy wpisać zostawia puste miejsce. Braki będą uzupełnione podczas sprawdzania poprawności wykonania zadania

1.				Ś	W	I	Ę	T	Y
2.	W	A	D	O	W	I	C	E	
3.			B	I	B	L	I	A	
4.		A	D	A	M				
5.	J	O	R	D	A	N			
6.			W	E	S	E	L	E	
7.		J	A	K	U	B			

1. Np.: Dominik Savio, Stanisław Kostka, Maksymilian Kolbe
2. Miejsce urodzenia Jana Pawła II.
3. Inaczej Pismo Święte
4. Pierwszy człowiek
5. Rzeka, w której Jezus przyjął chrzest
6. Odbywało się w Kanie Galilejskiej
7. Jeden z uczniów Jezusa, brat Jana

Po sprawdzeniu poprawności wykonania zadania nauczyciel nawiązuje dialog z uczniami w oparciu o hasło krzyżówki:

- Kto to jest świadek?
- Gdzie można spotkać świadka?
- Jakie są zadania świadka?

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel podsumowuje:

Podczas naszego dzisiejszego spotkania poznamy wyjątkowych świadków – „świadków wiary”. To młodzi ludzie w wieku od piętnastego do osiemnastego roku życia, którzy mieli odwagę upomnieć się o to, by w szkole, do której chodzili na ścianie wisiał krzyż.

Zapisanie tematu lekcji:

Świadkowie wiary... Obrońcy krzyża z Miętnego
Zapoznanie z historią i współczesne wyzwania

Następnie nauczyciel umieszcza na tablicy zdjęcie szkoły w Miętne, pokazuje na mapie gdzie znajduje się Garwolin i Miętne, po czym kontuuje podjęte zagadnienie:

Miętne to niewielka miejscowość, niedaleko Garwolina, na terenie województwa mazowieckiego (w północno-zachodniej części naszej diecezji). To właśnie tu na przełomie roku 1983 i 1984 uczniowie upomnieli się o krzyż w salach lekcyjnych i na korytarzach szkolnych, a kiedy odmówiono im tego prawa podjęli strajk w obronie krzyża. W bliższym zapoznaniu się z ich historią pomoże nam prezentacja multimedialna.

Nauczyciel wyświetla kolejne slajdy i opowiada historię obrony krzyża w Miętne. W czasie projekcji uczniowie uzupełniają kartę pracy (zał. 2).

Na podstawie prezentacji multimedialnej uzupełnij daty lub fakty:

KALENDARIUM WYDARZEŃ W MIĘTNEM	
5.XII.1983	
	Samorząd szkolny wręcza dyrektorowi petycję, w której uczniowie domagają się wyjaśnienia przyczyn zdjęcia krzyży i żądają ich ponownego zawieszenia. Dyrektor zobowiązuje się rozwiązać problem 2.I.1984 (po feriach świątecznych)
9.I.1984	
	Uczniowie na znak protestu rezygnują z uczestnictwa w lekcjach, do czasu rozwiązania problemu
12.I.1984	
	Rodzice przybyli na wywiadówkę ponownie wieszają krzyże w salach lekcyjnych i na korytarzach
21.II.1984	
	Uczniowie rozpoczynają strajk okupacyjny. W godzinach wieczornych oddziały ZOMO blokują młodzieży możliwość dotarcia do kościoła w Garwolinie

27.III.1984	
	Dyrektor informuje uczniów o ustaleniach w wyniku których krzyż zawisnie w czytelni szkolnej, uczniowie mogą przynosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach podczas lekcji, wszyscy uczniowie mogą wrócić do szkoły, wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje

Jeśli nie ma możliwości skorzystania z prezentacji można zamiast wyżej wspomnianego zadania po przedstawieniu faktów związanych z obroną krzyża, należy polecić wykonanie zadania zamieszczonego w załączniku 3.

Rozetnij tabelę, uporządkuj fakty chronologicznie i wklej je do zeszytu we właściwej kolejności:

KALENDARIUM WYDARZEŃ W MIETNEM	
9.I.1984	Dyrektor informuje uczniów, że w szkole nie ma miejsca „na formy i treści religijne”
19.II.1984	Rodzice przybyli na wywiadówkę ponownie wieszają krzyże w salach lekcyjnych i na korytarzach
7.III.1984	Uczniowie rozpoczynają strajk okupacyjny. W godzinach wieczornych oddziały ZOMO blokują młodzieży możliwość dotarcia do kościoła w Garwolinie
6.IV.1984	Dyrektor informuje uczniów o ustaleniach w wyniku których krzyż zawisnie w czytelni szkolnej, uczniowie mogą przynosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach podczas lekcji, wszyscy uczniowie mogą wrócić do szkoły, wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje
5.XII.1983	Z sal lekcyjnych ZSR w Miętnhem „znikają” krzyże
12.I.1984	Krzyże ze szkoły w Miętnhem zostają odwiezione do kościoła w Garwolinie
27.III.1984	Wznowiono zajęcia w szkole dla uczniów, którzy podpisali oświadczenie o respektowaniu świeckiego charakteru szkoły. Bp Jan Mazur podejmuje post o chlebie i wodzie w intencji rozwiązania konfliktu

21.II.1984	Ponowne usunięcie krzyży ze szkoły
19.XII.1983	Samorząd szkolny wręcza dyrektorowi petycję, w której uczniowie domagają się wyjaśnienia przyczyn zdjęcia krzyży i żądają ich ponownego zawieszenia. Dyrektor zobowiązuje się rozwiązać problem 2.I.1984 (po feriach świątecznych)
10.I.1984	Uczniowie na znak protestu rezygnują z uczestnictwa w lekcjach, do czasu rozwiązania problemu

Po zakończeniu pracy należy sprawdzić poprawność wykonania zadania. Następnie nauczyciel kontynuuje wyjaśnienia:

Uczniom walczącym o krzyż w szkole w Miętnej od samego początku towarzyszyła modlitwa i śpiew pieśni i piosenek religijnych. Posłuchajmy jednej z takich pieśni:

Nie zdejmę krzyża z mojej ściany: <https://www.youtube.com/watch?v=fcaIS7UF6hA> [od 1:25 do końca].

Jeśli klasa chętnie śpiewa można zaproponować nauczanie się pieśni. Tekst zamieszczono w załączniku 4. Jeśli nie warto porozmawiać o treści odsłuchanej pieśni:

- O jakich wartościach przypomina tekst pieśni?
- Do czego zachęca?

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel poszerza podjęty wątek:

Uczestnicy obrony krzyża w Miętnej to dziś dorośli ludzie. Posłuchajmy co mówią po latach o tamtych wydarzeniach:

Nauczyciel odtwarza film:

Film z okazji 37. Rocznicy obrony krzyża w Miętnej:

<https://www.facebook.com/zsmietne/videos/film-z-okazji-37-rocznicy-obrony-krzy%C5%BCy-w-mie%C4%99tnem/273970261022861/> [od 39:29 do 44:52]

4. Zastosowanie życiowe

Po projekcji można postawić następujące pytania:

- Co sądzicie o postawie uczniów walczących o krzyż?
- Czego możemy się od nich uczyć?
- Jak możemy ich naśladować?

- Co moglibyśmy (chcielibyśmy) im dziś powiedzieć?

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel proponuje wykonanie ostatniego zadania (praca może być wykonana indywidualnie lub w parach). Jeśli istnieje taka potrzeba należy udostępnić uczniom papier formatu A-4 i przybory do pisania.

Zbierzmy nasze przemyślenia i refleksje i napiszmy list do obrońców krzyża z Miętneho. Listy prześlemy uczestnikom tamtych wydarzeń podczas uroczystości upamiętniających obronę krzyża.

Należy wyznaczyć czas na wykonanie zadania. Po upływie wyznaczonego czasu chętni odczytują swoje prace.

5. Podsumowanie treści

Nauczyciel podsumowuje:

Choć żyjemy dziś w wolnej Polsce wielokrotnie w przestrzeni publicznej spotykamy się z niechęcią do Kościoła, do ludzi wierzących, do znaków i symboli religijnych. Pomyślmy zatem przez chwilę w ciszy:

- Czy mam odwagę przyznać się publicznie do tego, że jestem człowiekiem wierzącym?
- Czy potrafię stanąć w obronie mojej wiary, Kościoła, w obronie krzyża?

6. Notatka

Będą ją stanowić zadania wykonywane podczas lekcji (krzyżówka i karta pracy).

7. Modlitwa końcowa

Nauczyciel wprowadza do modlitwy końcowej:

Podziękujmy Panu Bogu za przykład wiary i przywiązania do wartości, jaki zostawili nam uczniowie z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętneho. Prośmy, abyśmy podobnie jak oni umieli mężnie wyznawać swoją wiarę, żyć nią na co dzień i bronić jej, jeśli zajdzie taka potrzeba:

Pod Twoją obronę...

8. Ewaluacja – pytania kontrolne

- Wymień najważniejsze fakty związane z obroną krzyża w Miętneho.
- Czego uczył nas obrońcy krzyża z Miętneho?
- Jak możemy ich naśladować?

Uwagi: do swobodnej decyzji nauczycieli są wspomnienia uczestników walki o krzyże w szkole są świadectwa opublikowane przez Katolickie Radio Podlasie

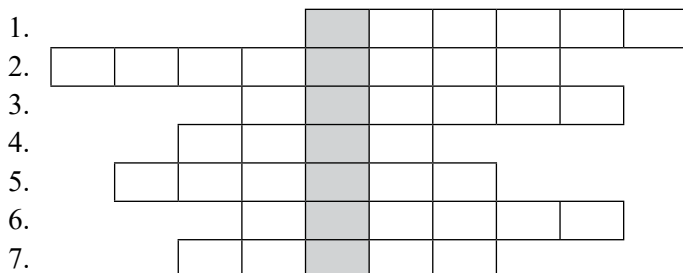
Zob np. https://soundcloud.com/user-48589235/sets/40-rocznica-obrony-krzy-a-w-mi?utm_source=clipboard&utm_medium=tezt&utm_campaign=social_sharing

<https://diecezja.siedlce.pl/> [dostęp 10.05.2024]

Joanna Borowicz, dr – wybitna popularyzatorka nauki, absolwentka Wydziału Teologii KUL, doktor teologii w zakresie teologii moralnej (2001 r. – na podstawie pracy: *Społeczny wymiar wolności w nauczaniu kard. Stefana Wyszyńskiego, Prymasa Polski*) oraz katechetyki (2016 r – na podstawie pracy: *Przygotowanie bezpośrednio młodzieży w Polsce do sakramentu bierzmowania. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*). Autorka artykułów naukowych, pomocy do katechezy szkolnej i parafialnej (cykl katechez o Słudze Bożym Bp. Ignacym Świrskim: <https://diecezja.siedlce.pl/katechezy-o-sludze-bozym-biskupie-ignacym-swirskim/>), katechezy na Światowy Dzień Chorego: <https://duszpasterstwochorych.pl/aktualnosci/swiatowy-dzien-chorego-konspekty-katechez/>), nauczyciel religii w Szkole Podstawowej nr 2 w Parczewie, wykładowca katechetyki w Instytucie Teologicznym w Siedlcach.

Załącznik 1:

Rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło:

Np.: Dominik Savio, Stanisław Kostka, Maksymilian Kolbe

Miejsce urodzenia Jana Pawła II.

Inaczej Pismo Święte

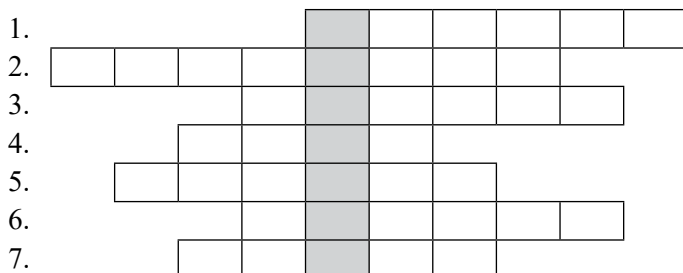
Pierwszy człowiek

Rzeka, w której Jezus przyjął chrzest

Odbywało się w Kanie Galilejskiej

Jeden z uczniów Jezusa, brat Jana

Rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło:

Np.: Dominik Savio, Stanisław Kostka, Maksymilian Kolbe

Miejsce urodzenia Jana Pawła II.

Inaczej Pismo Święte

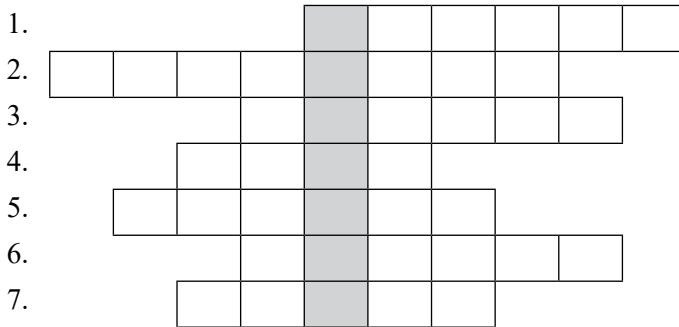
Pierwszy człowiek

Rzeka, w której Jezus przyjął chrzest

Odbywało się w Kanie Galilejskiej

Jeden z uczniów Jezusa, brat Jana

Rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło:

Np.: Dominik Savio, Stanisław Kostka, Maksymilian Kolbe

Miejsce urodzenia Jana Pawła II.

Inaczej Pismo Święte

Pierwszy człowiek

Rzeka, w której Jezus przyjął chrzest

Odbywało się w Kanie Galilejskiej

Jeden z uczniów Jezusa, brat Jana

Załącznik 2:

Na podstawie prezentacji multimedialnej uzupełnij daty lub fakty:

KALENDARIUM WYDARZEŃ W MIĘTNEM	
5.XII.1983	
	Samorząd szkolny wręcza dyrektorowi petycję, w której uczniowie domagają się wyjaśnienia przyczyn zdjęcia krzyży i żądają ich ponownego zawieszenia. Dyrektor zobowiązuje się rozwiązać problem 2.I.1984 (po feriach świątecznych)
9.I.1984	
	Uczniowie na znak protestu rezygnują z uczestnictwa w lekcjach, do czasu rozwiązania problemu
12.I.1984	
	Rodzice przybyli na wywiadówkę ponownie wieszają krzyże w salach lekcyjnych i na korytarzach
21.II.1984	
	Uczniowie rozpoczynają strajk okupacyjny. W godzinach wieczornych oddziały ZOMO blokują młodzieży możliwość dotarcia do kościoła w Garwolinie
27.III.1984	
	Dyrektor informuje uczniów o ustaleniach w wyniku których krzyż zawisnie w czytelnicy szkolnej, uczniowie mogą przynosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach podczas lekcji, wszyscy uczniowie mogą wrócić do szkoły, wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje

Załącznik 3:

Rozetnij tabelę, uporządkuj fakty chronologicznie i wklej je do zeszytu we właściwej kolejności:

KALENDARIUM WYDARZEŃ W MIĘTNEM	
9.I.1984	Dyrektor informuje uczniów, że w szkole nie ma miejsca „na formy i treści religijne”
19.II.1984	Rodzice przybyli na wywiadówkę ponownie wieszają krzyże w salach lekcyjnych i na korytarzach
7.III.1984	Uczniowie rozpoczynają strajk okupacyjny. W godzinach wieczornych oddziały ZOMO blokują młodzieży możliwość dotarcia do kościoła w Garwolinie
6.IV.1984	Dyrektor informuje uczniów o ustaleniach w wyniku których krzyż zawieszony w czytelnicy szkolnej, uczniowie mogą przynosić emblematy religijne i kłaść je na ławkach podczas lekcji, wszyscy uczniowie mogą wrócić do szkoły, wobec uczniów i nauczycieli nie będą stosowane represje
5.XII.1983	Z sal lekcyjnych ZSR w Miętnej „znikają” krzyże
12.I.1984	Krzyże ze szkoły w Miętnej zostają odwiezione do kościoła w Garwolinie
27.III.1984	Wznowiono zajęcia w szkole dla uczniów, którzy podpisali oświadczenie o respektowaniu świeckiego charakteru szkoły. Bp Jan Mazur podejmuje post o chlebie i wodzie w intencji rozwiązania konfliktu
21.II.1984	Ponowne usunięcie krzyży ze szkoły
19.XII.1983	Samorząd szkolny wręcza dyrektorowi petycję, w której uczniowie domagają się wyjaśnienia przyczyn zdjęcia krzyży i żądają ich ponownego zawieszenia. Dyrektor zobowiązuje się rozwiązać problem 2.I.1984 (po feriach świątecznych)
10.I.1984	Uczniowie na znak protestu rezygnują z uczestnictwa w lekcjach, do czasu rozwiązania problemu

Załącznik 4:

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Nie zdejmę Krzyża z mojej ściany,
Za żadne skarby świata,
Bo na nim Jezus ukochany,
Grzeszników z niebem brata.
Nie zdejmę Krzyża z mego serca,
Choćby mi umrzeć trzeba,
Choćby mi groził kat, morderca,
Bo Krzyż to klucz do nieba.
Nie zdejmę Krzyża z mojej duszy,
Nie wyrwę go z sumienia.
Bo Krzyż szatana wniwecz kruszy,
Bo Krzyż to znak zbawienia.
A gdy zobaczę w poniewierce,
Jezusa Krzyż i ranę,
Która otwiera Jego Serce,
W obronie Krzyża stanę

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas VII-VIII Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 7

red. A. Kiciński

opracował ks. mgr Marcin Słodczyk

PODRÓŻ Z ELEAZAREM PO DROGACH WIARY DO NIEZNANEGO LUBLINA I MIĘTNEGO

Temat lekcji, ukazanej w niniejszym scenariuszu, brzmi dość intrygująco. Podobnie jak historia Emiliana Kowcza i młodzieży z Miętneho. Tylko jeden człowiek w obozie koncentracyjnym w czasach II Wojny Światowej wypowiedział zdanie: *„Dziękuję Bogu za jego łaskawość dla mnie. Poza Niebem to jedyne miejsce, w którym chciałbym przebywać”*. Kowcz to człowiek, który znalazł ukoronowanie swojego kapłańskiego powołania właśnie w posłudze więźniom obozu jako równy im więzień. Młodzież z Miętneho w czasach komunistycznego totalitaryzmu upominała się o Krzyż stawiając na szali swoją karierę i plany a może i życie. Choć po ludzku nie osiągnęli wiele stali się symbolami walki o wartości, które należy wydobyć z zapomnienia historii.

Dziękuję księdzu profesorowi Andrzejowi Kicińskiemu za opowiadanie nam – doktorantom Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – historii o Miętne i wydobywania bohaterskiego czynu młodzieży poza granice swojej siedleckiej diecezji. Myślę, że postawy, które ukazują bohaterowie niniejszej katechezy są szczególnie aktualne w dzisiejszych czasach, gdzie dąży się do wyrugowania ze społeczeństwa świadomości o uniwersalnych dla wszystkich wartościach.

Sosnowiec-Lublin 26.05.2024 r.

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- ukazanie wiary jako daru Boga, przez który wlewa w serca nadzieję
- przedstawienie postaci bł. Emiliana Kowcza oraz historii uczniów walczących o Krzyż

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- poznaje sylwetkę bł. Emiliana Kowcza
- poznaje historię obrony Krzyża w szkole w Miętym
- rozumie, jak wiara wpłynęła na postawy Kowcza oraz uczniów z Miętnego

UMIĘJĘTNOŚCI. Uczeń:

- zauważa znaczenie wiary w życiu człowieka
- umie wymienić postawy ludzi, którzy kierują się w życiowych trudnościach wiarą
- odkrywa konieczność podjęcia trudu troski o wiarę

POSTAWY. Uczeń:

- dba o swoją wiarę
- nie wstydzi się swojej wiary

3. Korelacja z edukacją szkolną

Język polski: czytanie ze zrozumieniem i analiza tekstów biblijnych i źródłowych. *Historia:* rodzaje źródeł historycznych, systemy totalitarne, postawy społeczeństwa polskiego w czasach niewoli. *Wiedza o społeczeństwie:* przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji oraz sposoby przeciwstawiania się tym zjawiskom, założenia faszystów i komunizmu, religia jako zjawisko społeczne. *Słownictwo religijne:* wiara, bł. Emilian Kowcz, obrona Krzyża w Miętym. Inne możliwości korelacji, zob. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Częstochowa: Edycja św. Pawła 2019, s. 111, 113, 122n.

4. Metody i techniki

Praca z tekstem, praca w grupach, analiza fragmentów Pisma świętego, rozmowa kierowana, analiza źródeł historycznych, elementy wykładu, prezentacja i analiza zdjęć, prezentacja pomocy dydaktycznych.

5. Środki dydaktyczne

Pismo święte, komputer, projektor, karty pracy, film

II. Przebieg katechezy

1. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel wita uczniów i zadaje pytanie:

Co to znaczy, że jakaś „sytuacja jest bez wyjścia”? *Uczniowie odpowiadają (wydarzenie, w którym nie ma jednego dobrego rozwiązania)*

Czy znacie osoby, które były w takiej sytuacji? Albo może sami byliście? *Uczniowie odpowiadają, następnie nauczyciel konkluduje:*

Bycie w „sytuacji bez wyjścia” zdarza się prawie każdemu człowiekowi. Jedne z takich wydarzeń tyczą się jakiś mniejszych wyborów inne większych. Chciałbym/chciałabym pokazać Wam postać człowieka, którego znamy z kart Pisma Świętego, który musiał dokonać wyboru będąc, po ludzku, w sytuacji bez wyjścia. Jest nią Eleazar.

2. Wiara i życie Kościoła

Nauczyciel prosi jedną osobę by przeczytała z księgi Pisma Świętego fragment Drugiej Księgi Machabejskiej (2 Mch 6, 18-31), pozostałą część klasy prosi o powstanie.

„Niejaki Eleazar, jeden z pierwszych uczonych w Piśmie, mąż już w podeszłym wieku, szlachetnego oblicza, był zmuszony do otwarcia ust i jedzenia wieprzowiny. On jednak wybierając raczej chwalebłą śmierć aniżeli godne pogardy życie, dobrowolnie szedł na miejsce kaźni: a wypłuł mięso, jak powinni postąpić ci, którzy mają odwagę odrzucić to, czego nie wolno jeść nawet przez miłość do życia. Ci, którzy byli wyznaczeni do tej bezbożnej ofiarnej uczty, ze względu na bardzo dawną znajomość z tym mężem, wzięli go na osobne miejsce i prosili, aby zjadł przyniesione przez nich i przygotowane mięso, które wolno mu jeść. Niech udaje tylko, że je to, co jest nakazane przez króla, mianowicie mięso z ofiar. Tak postępując uniknie śmierci, a ze względu na dawną z nimi przyjaźń skorzysta z miłosierdzia. On jednak powziął szlachetne postanowienie, godne jego wieku, powagi jego starości, okrytych zasługą siwych włosów i postępowania doskonałego od dzieciństwa, przede wszystkim zaś świętego i od Boga pochodzącego prawodawstwa. Dał

im jasną odpowiedź mówiąc, aby go zaraz posłali do Hadesu. «Udawanie bowiem nie przystoi naszemu wiekowi. Wielu młodych byłoby przekonanych, że Eleazar, który już ma dziewięćdziesiąt lat, przyjął pogańskie obyczaje. Oni to przez moje udawanie, i to dla ocalenia maleńkiej resztki życia, przeze mnie byliby wprowadzeni w błąd, ja zaś hańbą i wstydem okryłbym swoją starość. Jeżeli bowiem teraz uniknę ludzkiej kary, to z rąk Wszechmocnego ani żywy, ani umarły nie ucieknę. Dlatego jeżeli mężnie teraz zakończę życie, okażę się godny swojej starości, młodym zaś pozostawię piękny przykład ohotnej i wspaniałomyślniej śmierci za godne czci i święte Prawa». To powiedziawszy, natychmiast wszedł na miejsce kaźni. Ci, którzy go przyprowadzili, na skutek wypowiedzianych przez niego słów zamienili miłosierdzie na surowość, sądzili bowiem, że one były szaleństwem. Mając już pod ciosami umrzeć, westchnął i powiedział: «Bogu, który ma świętą wiedzę, jest jawne to, że mogłem uniknąć śmierci. Jako biczowany ponoszę wprawdzie boleść na ciele, dusza jednak cierpi to z radością, gdyż Jego się boję». W ten sposób więc zakończył życie, a swoją śmiercią pozostawił nie tylko dla młodzieży, lecz także dla większości narodu przykład szlachetnego usposobienia i pomnik cnoty.”

Po odczytaniu fragmentu nauczyciel zostawia otwarte Pismo św. na biurku lub w widocznym dla wszystkich miejscu, prosi o to by uczniowie usiedli i kontynuują.

Żydzi, nie jedli mięsa wieprzowego. Zakazywało im to prawo. Fragment pisma Świętego, które usłyszeliśmy opisuje czasy, kiedy Izrael był po okupację. Najeźdźcy próbowali doprowadzić do tego, by Naród Wybrany wyparł się swojej wiary, zwyczajów oraz praw. Jako przykład człowieka, który w tym trudnym położeniu odnalazł wyjście w „sytuacji bez wyjścia” był Eleazar. Ile miał lat? (90) Jakie motywy przyświecały mu w decyzji, aby nie zjeść zaznanego przez prawo Boże posiłku? (Przykład, odwaga) Odważny Eleazar kierowany wiarą nie wypiera się swojej relacji z Bogiem w chwili, kiedy dookoła niego płonie „piekło historii”. Takiego pojęcia używa się czasami w stosunku do tragicznych wydarzeń z historii.

Chciałbym/chciała bym pokazać Wam inną postać bliższą nam, która odnalazła wyjście z „sytuacji bez wyjścia” przebywając w samym centrum „piekła historii”, co ją uratowało? Dowiedzie się z kart pracy.

Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy:

Tą postacią był człowiek, o którym szkoda, że obecnie nie usłyszycie na lekcji polskiego czy historii. Jest nią błogosławiony ksiądz Emilian Kowcz.

Nauczyciel wyświetla na rzutniku zdjęcie błogosławionego.

Źródło: *Fotografia – O. Emilian Kowcz*, https://www.majdanek.eu/media/photos/images/o/r/i/e/4/orig_orie4ba990.jpg [dostęp: 23.03.2024].

Przebywał on w niemieckim obozie koncentracyjnym na Majdan-
ku. Dzisiaj znajduje się tam Muzeum
Nauczyciel wyświetla zdjęcia obozu:

Fotografia – *Baraki w KL Lublin* – fot. M. Słodczyk (2023)

Był to niemiecki, nazistowski obóz koncentracyjny i jeniecki w Lublinie, funkcjonujący w latach 1941–1944. Ksiądz Emilian trafił tam w roku 1942.

Fotografia – *Pomnik w KL Lublin* – fot. M. Słodczyk (2023)

Dzisiaj ofiary tamtejszego obozu upamiętnia pomnik, który góruje nad rozległym placem, gdzie znajdował się Obóz Koncentracyjny Lublin *Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy następnie rozdaje karty pracy:*

Wszystkie teksty pochodzą z artykułu pani Anny Wójtowicz, pracownika muzeum na Majdanku, a dotyczą naszego bohatera Emiliana Kowcza. Proszę odpowiedzieć na pytania pod tekstami źródłowymi.

Grupa I. Emilian Kowcz urodził się 20 sierpnia 1884 r. w Kosmaczu na Huculszczyźnie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1911 r. bezpośrednio po ukończeniu studiów teologicznych w Rzymie. (...) Swoją pracę duszpasterską rozpoczął w parafii Podwołoczyska położonej w zachodniej części Ukrainy. Od 1912 r. przez cztery lata pełnił posługę wśród ukraińskich kolonistów w Bośni, a następnie sprawował funkcję kapelana Ukraińskiej Armii Halickiej w stopniu setnika-kapitana. Około roku 1921 otrzymał nominację na proboszcza parafii Przemyślany, gdzie przez kolejne 20 lat prowadził działalność misyjną, kulturalną i oświatową. Charyzma i ofiarność duchownego sprawiły, że cieszył się dużym szacunkiem wśród swoich parafian. Jako jedna z najważniejszych osób wśród lokalnej społeczności, ks. Emilian był ścigany przez funkcjonariuszy NKWD, którzy niejednokrotnie podejmowali próby jego aresztowania. Po rozpoczęciu operacji Barbarossa i wkroczeniu wojsk niemieckich na obszary zachodniej Ukrainy, niektórzy z jego parafian entuzjastycznie witali wkraczające do Przemyślan oddziały Wehrmachtu. Ks. Emilian wzywał jednak do zachowania dystansu wobec Niemców. Według duchownego była to jedynie wymiana jednego okupanta na drugiego.

Jako proboszcz i kaznodzieja był orędownikiem pokojowej koegzystencji Ukraińców, Polaków oraz Żydów. Wkrótce niemieckie jednostki wojskowe w Przemyślanach zostały zastąpione przez oddziały Einsatzgruppen, wysłane w ślad za przesuającą się linią frontu. Zadaniem tych specjalnych grup operacyjnych było dokonywanie czystek etnicznych na terenach podbitych przez III Rzeszę. Działania Einsatzgruppen skupiały się przede wszystkim na systematycznej eksterminacji ludności żydowskiej. Gdy skierowana do Przemyślan jednostka SS otoczyła tam-

tejszą synagogę, uwięziła zebranych wewnątrz miejscowych Żydów, by następnie podpalić budynek. Widząc dym unoszący się nad synagogą, ks. Emilian przybył na miejsce i zażądał, aby esesmani uwolnili uwięzionych wewnątrz ludzi. Ku zaskoczeniu zgromadzonych, Niemcy wycofali się, a ksiądz odryglował drzwi i z pomocą kilku innych osób uratował wielu Żydów przed śmiercią w pożarze.

Źródło: Anna Wójtowicz Ks. Emilian Kowcz – błogosławiony z Majdanka, https://www.majdanek.eu/pl/pow/ks__emilian_kowcz_-_bogoslawiony_z_majdanka/58 [dostęp 26.05.2014].

1. Kiedy i gdzie urodził się ojciec Emilian?
2. Gdzie pracował jako proboszcz?
3. Jak ratował Żydów przed Niemcami w czasie II Wojny Światowej?

Grupa II. Mimo licznych ostrzeżeń i gróźb, jakie Gestapo kierowało wobec niego, duchowny kontynuował swoją działalność, nie zważając na czyhające niebezpieczeństwo. Jego wytrwałość i opór wobec niemieckich władz okupacyjnych doprowadziły 30 grudnia 1942 r. do aresztowania i osadzenia we lwowskim więzieniu Gestapo przy ul. Łąckiego. Mimo tortur, jakim go poddawano w trakcie licznych przesłuchań, ks. Emilian odmówił zaprzestania obrony ludności żydowskiej. Nawet jako więzień kontynuował działalność duszpasterską. W potajemnie wysyłanych do rodziny listach prosił o przekazywanie artykułów niezbędnych do sprawowania mszy świętej.

Jak pisał w jednym z grypsów:

Czy moglibyście dostarczyć mi choćby naparstek mszalnego wina? Bazylianie lub Redemptoryści z pewnością wam pomogą. Przekażcie im proszę, że bez wina nie mogę odprawić Mszy Świętej. Za wszystko dziękuję i całuję.

W nielegalnych listach szmuglowanych z lwowskiego więzienia przekazywał również informacje o współwięźniach prosząc o przekazanie wieści ich bliskim.

Źródło: Anna Wójtowicz Ks. Emilian Kowcz – błogosławiony z Majdanka, https://www.majdanek.eu/pl/pow/ks__emilian_kowcz_-_bogoslawiony_z_majdanka/58 [dostęp 26.05.2014].

1. Za co został aresztowany ks. Emilian?
2. Co robił w areszcie?

Grupa III. Działania antyniemieckie stały się przyczyną jego aresztowania 30 grudnia 1942 r. i osadzenia w więzieniu gestapo we Lwowie. Podczas przesłuchań nie tylko przyznał się do udzielania chrztu Żydom (świadcstwo chrztu, którą wtedy otrzymywano była niejednokrotnie przyczyną nie wywiezienia do obozu koncentracyjnego), ale także odmówił złożenia deklaracji o zaprzestaniu tej praktyki w przyszłości. To stało się powodem wysłania go do obozu koncentracyjnego na Majdanku w transporcie, który wyruszył ze Lwowa 30 sierpnia 1943 r. Po pokonaniu trasy prowadzącej przez Rawę Ruską i Zamojszczyznę 31 sierpnia w godzinach popołudniowych dotarł do Lublina.

Na Majdanku przebywał na III polu więźniarskim, w baraku nr 14. W obozie pełnił posługę duszpasterską, uznając swą obozową misję za dar Opatrzności. W listach wysyłanych do rodziny prosił, by nie podejmowano starań o jego zwolnienie, gdyż obóz jest miejscem, w którym pragnie pozostać, aby realizować kapłańskie obowiązki.

„Dziękuję Bogu za jego łaskawość dla mnie. Poza Niebem to jedyne miejsce, w którym chciałbym przebywać. Wszyscy jesteście tu równi: Polacy, Żydzi, Ukraińcy, Rosjanie, Litwini czy Estończycy. Jestem tu teraz jedynym kapłanem. Nie mogę sobie wyobrazić, co by oni beze mnie zrobili (...).”

Fragment grypsu ks. Emiliana Kowcza wysłanego z obozu w 1944 r.

Więźniowie wdzięczni za pomoc, okazywali mu szacunek i pomagali w ciężkiej pracy, dla wielu z nich stał się duchowym przewodnikiem. Ksiądz Emilian Kowcz zmarł w obozowym szpitalu 25 marca 1944 r. z powodu ropnego zapalenia prawej nogi.

Źródło: Anna Wójtowicz Ks. Emilian Kowcz – błogosławiony z Majdanka, https://www.majdanek.eu/pl/pow/ks__emilian_kowcz_-_blogo-slawiony_z_majdanka/58 [dostęp 26.05.2014].

1. W jakich obozach przebywał ksiądz Emilian?
2. Jak ksiądz Emilian rozumiał swoją obecność w obozie?
3. Do czego porównywał rzeczywistość obozową?

Czas pracy około 6-8 minut. Przedstawiciele grup odpowiadaj na pytania zadane w kartach pracy. Następnie nauczyciel podsumowuje:

Dla błogosławionego Emiliana Kowcza, obóz koncentracyjny, gdzie mógł pomagać innym znajdującym się w samym centrum „piekła historii” odnaleźć Boga i wiarę. Miejsce, w którym nikt z nas nie chciał by się znaleźć stało się dla niego drogą do realizacji powołania.

Wiara stała się dla ks. Emiliana wyjściem w „sytuacji bez wyjścia” w miejscu, które dzisiaj określamy „piekłem historii”.

Chciałbym/chciałabym ukazać Wam jeszcze jeden, bardziej współczesny przykład, w którym wiara stała się wyjściem, które zobaczyli uczniowie szkoły w Miętnem broniąc znaku Krzyża w klasach.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie broniących Krzyży:

Źródło: Młodzież strajkująca w Miętnem, <https://diecezja.siedlce.pl/wp-content/uploads/2018/11/Zdj.7-1024x704.jpg> [dostęp: 11.04.2024].

Wprowadzenie do reportażu pt. Miętne. 35 lat po.

Nauczyciel wyświetla fragment filmu (czas od 0:00 do 4:12):

<https://www.youtube.com/watch?v=d-0KFWkGkYU>

Nauczyciel powtórnie wyświetla zdjęcie broniących Krzyży i mówi:

O wydarzeniach, które miały tam miejsce dowiedzie się z przygotowanych tekstów. Są to fragmenty artykułu pani Ireny Świerdzewskiej, „Obrona krzyży w Miętnej” opublikowanym pierwotnie w czasopiśmie „Idziemy” nr 47/2009

Nauczyciel rozdaje karty pracy dla grup, które zostały wcześniej utworzone i prosi o odpowiedź na zadane pod tekstem pytania.

Grupa I. Zdejmowanie powieszonych w szkole w czasie solidarnościowej wolności krzyży zaczęło się w listopadzie 1983 r. Najpierw niemal niezauważalnie zniknęły 2 krzyże wiszące w hallu. – Wzmogliśmy wtedy czujność – mówi Krystyna Czarnocka. Na początku grudnia dyrektor wydał polecenia opiekunom ośmiu pracowni, by zdjęły z sal krzyże. Zniknął tylko jeden. – Jednak, kiedy dwa dni później przyszedliśmy do szkoły, krzyży już nie było – wspomina nauczycielka. – Uczniowie zaczęli się zastanawiać, jak dalej postąpić. Przygotowali na piśmie petycję z pytaniami do dyrekcji szkoły: „Dlaczego krzyże zdjęto, na jakiej podstawie prawnej podjęto decyzję?”. Przed świętami, 19 grudnia, w czasie apelu dyrektor Ryszard Domański odpowiedział: „Krzyże zostały zdjęte, bo trzeba przywrócić porządek prawny. Szkoła jest instytucją świecką, a krzyże powieszono w okresie działania „Solidarności”, kiedy wymuszano na władzy różne decyzje” – wyliczał. Wtedy uczniowie odmówili rozejścia się do klas. Zaczęli modlić się i śpiewać: „My chcemy Boga”. Skończyli po półtorej godzinie, kiedy dyrektor zapewnił, że sprawa zostanie ponownie rozważona.

Po feriach, 9 stycznia, dyrektor poinformował uczniów, że w szkole świeckiej, jaką jest Zespół Szkół Rolniczych w Miętnej, nie ma miejsca na formy i treści religijne. Uczniowie szybko wywiesili cytat z Mickiewicza: „Tylko pod tym krzyżem, tylko pod tym znakiem – Polska jest Polską, a Polak Polakiem”. Zaczęli śpiewać pieśni religijne i skandować hasła: „Oddajcie nam krzyże”, „Prosimy o krzyże”, „Żądamy krzyży”.

Zwodzeni przez dyrekcję obietnicami, złożyli jej votum nieufności. 12 stycznia po lekcjach około 500 uczniów przemaszerowało ze szkoły do odległego o 5 km kościoła w Garwolinie. Odebrane od dyrektora krzyże przewieziono tam samochodem. Umieszczone zostały na biało-czerwonej tablicy z napisem „Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste w naszej szkole – ZSR Miętne”.

Źródło: Irena Świerdzewska, Obrona krzyży w Miętnem, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 11.04.2024].

1. Dlaczego dyrekcja szkoły zarządziła usunięcie Krzyży?
2. O co walczyli uczniowie?
3. Do jakiego autora z XIX wieku nawiązywała strajkująca w Miętnem młodzież?

Grupa II. 7 marca czterystu uczniów szkoły w Miętnej zorganizowało w szkole strajk okupacyjny. Wystawili warty, urządzili punkt żywnościowy i miejsce do spania na macie zapaśniczej. Po „Apelu Jasnogórskim” w szkole pojawił się prokurator. Zagroził sankcjami karnymi za okupację budynku. Dyrektor odczytał zarządzenie o zawieszeniu zajęć. – Zdecydowaliśmy o wyjściu ze szkoły – opowiada Tadeusz Paciorek. – Gdybyśmy zostali na sali, mogłaby nam grozić pacyfikacja.

Z krzyżem ruszyliśmy w stronę kościoła w Garwolinie. Mijały nas milicyjne samochody, a milicjanci zastąpili nam drogę przy stacji paliw. Po jednej stronie my, pod drugiej uzbrojeni po zęby – w pały i ogromne tarcze – zomowcy – opowiada. – Wezwali nas do rozejścia się grożąc użyciem gazów łzawiących. Młodzież wróciła do Miętnej eskortowana przez samochody milicyjne.

Następnego dnia, o 6 rano pod internatem stały 3 autokary, aby odwieźć młodzież do miejsc zamieszkania. Uczniowie odmówili. Ruszyli w stronę kościoła w Garwolinie. Obawiając się zatrzymania przez ZOMO, tym razem poszli już nie główną trasą, ale drogą wśród pól. W kościele na nabożeństwie zgromadziła się już młodzież z garwolińskich szkół.

Zajęć w szkole rolniczej nie było, ale uczniowie wciąż mieszkali w internacie. Do 25 marca we wtorki i piątki młodzież z Miętnej i okolicznych szkół przychodziła do kościoła w Garwolinie na specjalne katechezy prowadzone przez bp. Jana Mazura. Przygotowała wtedy apel do młodzieży w Polsce i na świecie, wzywający do stawania w obronie krzyża.

W tym czasie dyrekcja szkoły zarządziła powtórne przyjęcia uczniów, żądając podpisywania „lojalki” zakładającej „świecki charakter szkoły” bez krzyża. Uczniowie odmawiali. Do 27 marca 380 z nich zabrało dokumenty. Ministerstwo Rolnictwa rozesłało wtedy do szkół rolniczych w Polsce zakaz przyjmowania uczniów z Miętnej. Tam zaś, na wznowione zajęcia przyszło tylko 90. spośród 600 uczniów. Biskup Mazur podjął wtedy post o chlebie i wodzie, do czasu rozwiązania konfliktu. Sprawa zaangażowała w rozmowy najwyższe władze rządowe

i kościelne. Krzyż wrócił do szkoły 6 kwietnia. Zawisł w szkolnej bibliotece. Od tej pory to miejsce stało się nieformalną „kaplicą” – tu się modlono, palono znicze i składano kwiaty.

Źródło: Irena Świerdzewska, Obrona krzyży w Miętnem, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 11.04.2024].

1. W jaki sposób uczniowie wyrażali swoje przywiązanie do Krzyża?
2. Kto wspierał ich w walce?
3. Do jakich działań uczniowie byli przymuszani przez władze państwowe i szkolne?

Grupa III. Wiedzieliśmy, że nie możemy inaczej postąpić. Tak wychowani byliśmy w domu. Wartości przekazywali nam też nasi nauczyciele z Miętneho, między innymi pani Gora, z którą jeździliśmy na rajdy i zimowiska. Obawialiśmy się konsekwencji, ale imperatyw wewnętrzny, że słusznie postępujemy pozwalał zachować nam spokój. Dzisiaj, w każdej trudnej chwili, nie jeden raz przypominam sobie, że zwycięstwo jest po stronie krzyża – mówi s. Anna Mroczek, ze Zgromadzenia Sióstr od Aniołów, a wówczas uczennica klasy maturalnej.

Dyrektor szkoły nie wywiązał się jednak ze wszystkich ustaleń, które zapadły między rządem a Episkopatem Polski. Do szkoły nie mogła wrócić część zwolnionych uczniów i niektórzy nauczyciele.

– Nie przyjęto całej mojej III klasy Technikum Rolniczego, twierdząc że 18 osób to za mało na utworzenie klasy. Dzięki życzliwości dyrektora w szkole Siennicy tam kończyłam naukę. Egzamin zdałam jako jedyna z nas 6 dziewcząt, które trafiły do tej szkoły z Miętneho – mówi Danuta Miszczak.

Nauczycielka Bogusława Gora została poinformowana, że w Miętneho nie ma dla niej etatu. W rzeczywistości na jej miejsce zatrudniono kogo innego. – Byłam trzecią zwolnioną osobą. Podjęłam pracę w szkole w odległym Radoryżu. W przeciwieństwie do moich koleżanek, odwołałam się do Sądu Pracy. Wróciłam do szkoły w Miętneho, ale zmniejszono mi zakres obowiązków – opowiada.

Do uczniów z Miętneho płynęły głosy wsparcia z całej Polski i z zagranicy. Jan Paweł II przekazał im błogosławieństwo i pamiątkowe krzyżyki. Ksiądz Jerzy Popiełuszko przekazał specjalny list, bo śledzony przez SB nie mógł sam przybyć.

– Miętne było światelkiem, które zapaliło wielki ogień troski i szacunku do krzyża, pokazało, że ten znak jest ważny, że warto o niego walczyć – mówi ks. Sławomir Żarski.

W ubiegłym tygodniu, po decyzji Europejskiego Trybunału Praw Obywatelskich w Strasburgu w sprawie usunięcia krzyża ze szkoły we Włoszech, zadzwonili byli uczniowie z pytaniem: „Pani profesor, angażujemy się w obronę krzyża?” – To pytanie wcale mnie nie zdziwiło –

mówi dawna nauczycielka Krystyna Czarnecka. Obrona krzyża nie była w ich przypadku tylko jednorazowym zrywem.

Miętne było światłem, które zapaliło wielki ogień troski i szacunku do krzyża. Biskup Mazur podjął post o chlebie i wodzie, do czasu rozwiązania konfliktu o krzyże w Miętne.

Źródło: Irena Świerdzewska, Obrona krzyży w Miętne, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 11.04.2024].

1. W jaki sposób władze szkoły prześladowały uczniów i nauczycieli?
2. Kto wspierał uczniów strajkujących w Miętne?

3. Zastosowanie życiowe

Nauczyciel prosi przedstawicieli grup o odpowiedzi na pytania zadane w karcie pracy, następnie konkluduje.

Biblijny Eleazar, ks. Emilian Kowcz a także młodzież z Miętnego znalazła się w sytuacji bez wyjścia. W samym centrum tragicznych wydarzeń w „piekle historii”. Musieli znaleźć wyjście tam, gdzie po ludzku wszystkie drogi ucieczki były niedostępne. Te trzy wydarzenia i postaci pokazują nam prawdę o tym, że z Jezusem i Jego Krzyżem zawsze będziemy wolni. Wiara zawsze staje się drzwiami – wyjściem, którego wyrządzający nam zło nie będą widzieli. Wiara jest skarbem, który jeśli go otrzymamy i będziemy pielęgnować może stać się pomocą w trudnościach. Zapraszam Was teraz do wspólnej modlitwy o głębszą wiarę dla nas.

4. Modlitwa o głębszą wiarę

Boże, pogłębiaj naszą wiarę,
wzmocnij naszą nadzieję,
rozpal naszą miłość.

Spraw, abyśmy kochali Twoje przykazania
i otrzymali to, co nam obiecujesz.

Przez Pana naszego, Jezusa Chrystusa,

Syna Twojego, który z Tobą żyje i króluje

w jedności Ducha Świętego,

Bóg przez wszystkie wieki wieków. Amen.

5. Podsumowanie treści

Wiara jest jednym ze skarbów, które człowiek może otrzymać. Nie jest ona wystawiona na sprzedaż, trzeba o nią poprosić Pana Boga i troszczyć się o nią. Nie wiem, czy macie ten skarb, chciałbym/chciałabym aby każdej i każdemu z Was nigdy jej nie zabrakło. Pamiętajcie o tym, że nawet jeśli ją straciecie można o nią poprosić Boga i cierpliwie czekać, aby dał ten skarb.

6. Notatka

Nauczyciel prosi o zapisanie w zeszycie tematu oraz notatki.

Temat: Podróż z Eleazarem po drogach wiary do nieznanego Lublina i Miętnego

1. Wiara to dar, który daje Bóg ludziom. Każdy chrześcijanin jest powołany do rozwijania tego daru i troski o niego.
2. Wiara jest darem Boga, przez który rozwija się w człowieku nadzieja i umacnia miłość do Stwórcy
3. Wiara daje siły do przezwyciężenia trudności w życiu i odnalezienia ukrytego często sensu wydarzeń.
4. Wiara wlewała nadzieję w serca wielu postaci biblijnych takich jak Eleazar, a także historycznych jak błogosławiony Emilian Kowcz czy młodzież z Miętnego.

Bibliografia:

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas VII-VIII Szkoły Podstawowej.

Propozycja nr 10.

red. A. Kiciński

opracował ks. Marcin Słodczyk

PODRÓŻ DLA ODWAŻNYCH Z ANTIOCHII DO MIĘTNEGO

Poznając historię Miętneho, możemy powiedzieć, że nie wydarzyło się tam nic szczególnego. Uczniowie zapomnieli się o obecność Krzyża w szkole. Kiedy zobaczymy jednak cały kontekst tego wydarzenia zobaczymy, że upomnienie się o Krzyż w realiach systemu totalitarnego było czynem, który można bezsprzecznie nazwać heroicznym.

Uczniowie z Miętneho uczą nas jak upominać się o prawa uniwersalne. Aby ukazać wagę czynów uczniów z Miętneho zestawiono ich w niniejszym konspekcie lekcji religii z postacią świętego Pawła, upominającego świętego Piotra oraz świętego Maksymiliana Kolbego, który oddał życie za bliźniego upominając się o człowieczeństwo w nieludzkich czasach hitlerowskiego totalitaryzmu. Trzy przedstawione poniżej postaci pokazują nam, że są wartości, o które należy upominać się bez względu na okoliczności.

Dziękuję księdzu profesorowi Andrzejowi Kicińskiemu za ukazanie historii młodzieży z Miętneho najpierw nam doktorantom Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz zaproszenie nas do współudziału w projekcie, który ma upowszechnić wiedzę i świadomość o tych wydarzeniach w świadomości mieszkańców naszego kraju.

Sosnowiec – Lublin 26.05.2024 r.

Scenariusz zakłada 3 etapy podróży

1. Antiochia i ostry sprzeciw
2. Niepokalanów i szkoła odwagi
3. Miętne i walka o krzyże

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- ukazanie chrześcijańskiego pojęcia odwagi
- przedstawienie postaci świętego Pawła, świętego Maksymiliana Kolbego oraz młodzieży broniącej Krzyża w Miętnej

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- zna sylwetkę świętego Maksymiliana Kolbego
- zna okoliczności obrony Krzyża w Miętnej
- rozumie, na czym polegała odwaga świętego Pawła, świętego Maksymiliana i młodzieży z Miętnej

UMIĘTNOŚCI. Uczeń:

- umie wymienić najważniejsze wartości, którymi winien kierować się chrześcijanin
- umie wymienić sytuacje, które determinują postawę odwagi
- odkrywa konieczność ewentualnej obrony najsłabszych

POSTAWY. Uczeń:

- dba o swoją relację z Jezusem
- nie wstydzi się swojej wiary
- pomaga najsłabszym i potrzebującym

3. Korelacja z edukacją szkolną

Język polski: czytanie ze zrozumieniem i analiza tekstów biblijnych i źródłowych. *Historia:* rodzaje źródeł historycznych, systemy totalitarne, postawy społeczeństwa polskiego w czasach niewoli. *Wiedza o społeczeństwie:* przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji oraz sposoby przeciwstawiania się tym zjawiskom, założenia faszystów i komunizmu, religia jako zjawisko społeczne. *Słownictwo religijne:* odwaga, relacja z Jezusem, święty Paweł, obrona Krzyża w Miętnem, święty Maksymilian Kolbe.

4. Metody i techniki

Praca z tekstem, praca w grupach, analiza fragmentów Pisma świętego, rozmowa kierowana, burza mózgów, analiza źródeł historycznych, elementy wykładu, prezentacja i analiza zdjęć, prezentacja pomocy dydaktycznych, prezentacja filmu.

5. Środki dydaktyczne

Pismo święte, komputer, projektor, karty pracy, fotografie, film.

II. Przebieg katechezy

1. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel wita uczniów i zadaje pytanie:

Kim jest człowiek odważny?

Uczniowie odpowiadają trzy najczęściej udzielane odpowiedzi nauczyciel zapisuje na boku tablicy

Spróbujmy teraz zobaczyć, jak odwagę rozumie święty Paweł.

2. Wiara i życie Kościoła

Za chwilę odczytamy fragment Listu do Galatów, który opowiada o sytuacji mającej miejsce w Antiochii. Przenieśmy się tam. Jest to miasto w dzisiejszej Turcji. Znajduje się w nim kościół pochodzący z przełomu V i VI wieku, który wykuto w skale na zboczu góry Starius.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie na rzutniku:

Fotografia – *Kościół świętego Piotra Antiochia/obecnie Antakya* – autor ks. Marcin Słodczyk (2022)

Znajduje się on na miejscu, gdzie jest grotta, w której według przekazów miał celebrować Eucharystię święty Piotr to miejsce dzisiaj wygląda tak:

Fotografia – *Grotta w Kościele świętego Piotra Antiochia/obecnie Antakya* – autor ks. Marcin Słodczyk (2022)

Być może w tym miejscu rozegrało się wydarzenie, o którym za chwilę usłyszymy

Nauczyciel prosi jedną osobę by przeczytała z księgi Pisma Świętego fragment Listu św. Pawła do Galatów (Ga 2, 11-21), pozostałą część klasy prosi o powstanie.

„Gdy następnie Kefas przybył do Antiochii, otwarcie mu się sprzeciwiłem, bo na to zasłużył. Zanim jeszcze nadeszli niektórzy z otoczenia Jakuba, brał udział w posiłkach z tymi, którzy pochodzili z pogaństwa. Kiedy jednak oni się zjawili, począł się usuwać i trzymać się z dala, bojąc się tych, którzy pochodzili z obrzezania. To jego nieszczerze postępowanie podjęli też inni pochodzenia żydowskiego, tak że wciągnięto w to udawanie nawet Barnabę. Gdy więc spostrzegłem, że nie idą słuszną drogą, zgodną z prawdą Ewangelii, powiedziałem Kefasowi wobec wszystkich: «Jeżeli ty, choć jesteś Żydem, żyjesz według obyczajów przyjętych wśród pogan, a nie wśród Żydów, jak możesz zmuszać pogan do przyjmowania zwyczajów żydowskich?».

My jesteśmy Żydami z urodzenia, a nie pogażonymi w grzechach poganami. A jednak przeświadczeni, że człowiek osiąga usprawiedliwienie nie przez wypełnianie Prawa za pomocą uczynków, lecz jedynie przez wiarę w Jezusa Chrystusa, my właśnie uwierzyliśmy w Chrystusa Jezusa, by osiągnąć usprawiedliwienie z wiary w Chrystusa, a nie przez wypełnianie Prawa za pomocą uczynków, jako że przez wypełnianie Prawa za pomocą uczynków nikt nie osiągnie usprawiedliwienia. A jeżeli to, że szukamy usprawiedliwienia w Chrystusie, poczytuje się nam za grzech, to i Chrystusa należałoby uznać za sprawcę grzechu. A to jest niemożliwe. A przecież wykazuję, że sam przestępuję [Prawo], gdy na nowo stawiam to, co uprzednio zburzyłem. Tymczasem ja dla Prawa umarłem przez Prawo, aby żyć dla Boga: razem z Chrystusem zostałem przybity do krzyża. Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus. Choć nadal prowadzę życie w ciele, jednak obecne życie moje jest życiem wiary w Syna Bożego, który umiłował mnie i samego siebie wydał za mnie. Nie mogę odrzucić łaski danej przez Boga. Jeżeli zaś usprawiedliwienie dokonuje się przez Prawo, to Chrystus umarł na darmo”.

Po odczytaniu fragmentu nauczyciel zostawia otwarte Pismo Święte na biurku lub w widocznym dla wszystkich miejscu, prosi o to by uczniowie usiedli i kontynuuje.

We fragmencie, który usłyszeliście święty Paweł sprzeciwia się pewnej osobie, komu? (Kefasowi – czyli św. Piotrowi)

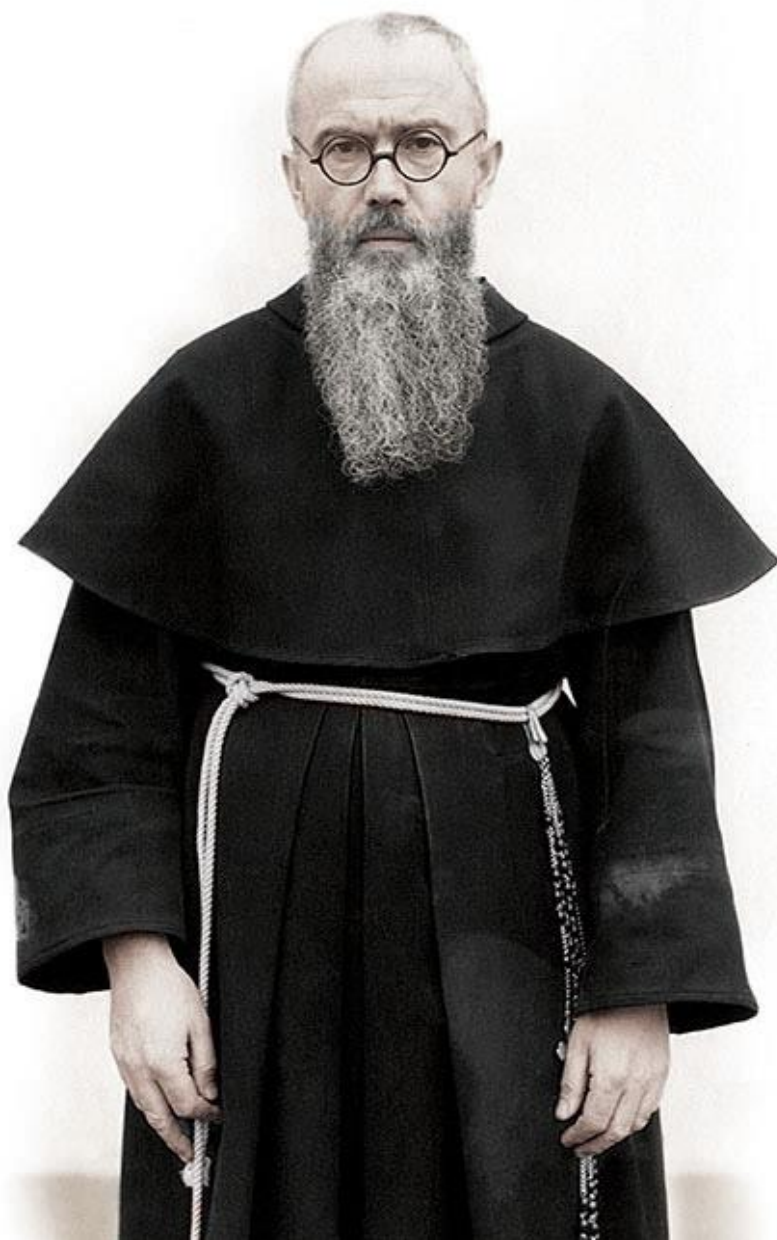
Święty Piotr był pierwszym z apostołów, jednak w pewnym momencie swojej działalności odstąpił od ustaleń, które zawarł z innymi apostołami. Choć zezwalał chrzcić nie-żydów to pod wpływem swoich rodaków zaczął od nich stronić. Święty Paweł choć nie jest pierwszym z apostołów to jednak widząc błąd Piotra upomina go i wyjaśnia, dlaczego to robi.

Święty Paweł zdobywa się na odwagę, by broniąc jedności Kościoła, upomnieć świętego Piotra, którego wszyscy otaczali szacunkiem. Przypomina piotrowi jednocześnie, iż to nie on zbawił ludzi, ale Jezus i nie powinien być dwulicowy.

Upomnienie jest wynikiem trwania w prawdzie świętego Pawła, upominając przypomina czym jest prawda.

Przykład heroicznej odwagi zostawił nam pewien człowiek, którego chciałbym/chciałabym Wam przedstawić. Jest nim ojciec Maksymilian Kolbe.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie Ojca Kolbego na rzutniku.

Źródło: *Fotografia – Ojciec Maksymilian Kolbe (koloryzowane)*,
https://i2.wp.com/radioniepokalanow.pl/wp-content/uploads/2016/09/maksymilian_kolbe_lr.jpg [dostęp: 26.05.2024]

Był odważnym człowiekiem, założył przed II Wojną Światową w podwarszawskiej miejscowości Niepokalanów klasztor, który był jednym z największych na świecie. Podejmował odważne decyzje, jednak najważniejszą podjął w 1942 roku. Jeszcze do niedawna ojca Maksymiliana poznalibyście na lekcji historii, przykro mi, że tak nie jest. Zapraszam Was do obejrzenia reportażu, który powstał przy okazji nagrywania filmu o Ojcu Maksymilianie.

Nauczyciel wyświetla film (całość): Maksymilian Kolbe – zakonnik, który oddał życie za nieznanego, https://www.youtube.com/watch?v=4ArT_zRss3w *Po obejrzeniu filmu można wyświetlić powtórnie zdjęcie Ojca Maksymiliana.*

Zachowanie Maksymiliana Kolbego to przykład heroicznej odwagi, która determinowana jest miłością do Boga i drugiego człowieka. On zakonnik poświęcił swoje życie, by ratować nieznanego bliźniego. Odwaga, którą w reportażu podkreślano polegała na postawianiu wszystkiego na jedną kartę. Niemieccy zbrodniarze, mogli za to, że Maksymilian zabrał głos, go rozstrzelać. Nie zrobiono tego jednak, ale wypuszczono Franciszka Gajowniczka, który przeżył II Wojnę Światową. Tutaj odwaga determinowana była heroiczną miłością do bliźniego. Kolejnym przykładem, który chciałbym/chciałabym ukazać by zilustrować czym jest odwaga jest obrona Krzyża, która miała miejsce w Miętnej w wielkiej miejscowości koło Garwolina.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie broniących Krzyży:

Źródło: *Fotografia – Młodzież strajkująca w Miętnem*, <https://diecezja.siedlce.pl/wp-content/uploads/2018/11/Zdj.7-1024x704.jpg> [dostęp 26.05.2024]

O wydarzeniach, które miały tam miejsce dowiedzieć się z przygotowanych tekstów. Są to fragmenty artykułu pani Ireny Świerdzewskiej, „*Obrona krzyży w Miętnem*” opublikowanym pierwotnie w czasopiśmie „*Idziemy*” nr 47/2009

Katecheta dzieli uczniów na trzy grupy następnie rozdaje karty pracy i prosi o odpowiedź na zadane pytania:

Grupa I.

Zdejmowanie powieszonych w szkole w czasie solidarnościowej wolności krzyży zaczęło się w listopadzie 1983 r. Najpierw niemal niezauważalnie zniknęły 2 krzyże wiszące w hallu. – Wzmogliśmy wtedy czujność – mówi Krystyna Czarnocka. Na początku grudnia dyrektor wydał polecenia opiekunom ośmiu pracowni, by zdjęli z sal krzyże. Zniknął tylko jeden. – Jednak, kiedy dwa dni później przyszedliśmy do

szkoły, krzyży już nie było – wspomiana nauczycielka. – Uczniowie zaczęli się zastanawiać, jak dalej postąpić. Przygotowali na piśmie petycję z pytaniami do dyrekcji szkoły: „Dlaczego krzyże zdjęto, na jakiej podstawie prawnej podjęto decyzję?”. Przed świętami, 19 grudnia, w czasie apelu dyrektor Ryszard Domański odpowiedział: „Krzyże zostały zdjęte, bo trzeba przywrócić porządek prawny. Szkoła jest instytucją świecką, a krzyże powieszono w okresie działania „Solidarności”, kiedy wymuszano na władzy różne decyzje” – wyliczał. Wtedy uczniowie odmówili rozejścia się do klas. Zaczęli modlić się i śpiewać: „My chcemy Boga”. Skończyli po półtorej godzinie, kiedy dyrektor zapewnił, że sprawa zostanie ponownie rozważona.

Po feriach, 9 stycznia, dyrektor poinformował uczniów, że w szkole świeckiej, jaką jest Zespół Szkół Rolniczych w Miętne, nie ma miejsca na formy i treści religijne. Uczniowie szybko wywiesili cytaty z Mickiewicza: „Tylko pod tym krzyżem, tylko pod tym znakiem – Polska jest Polską, a Polak Polakiem”. Zaczęli śpiewać pieśni religijne i skandować hasła: „Oddajcie nam krzyże”, „Prosimy o krzyże”, „Żądamy krzyży”. Zwodzeni przez dyrekcję obietnicami, złożyli jej votum nieufności. 12 stycznia po lekcjach około 500 uczniów przemaszerowało ze szkoły do odległego o 5 km kościoła w Garwolinie. Odebrane od dyrektora krzyże przewieziono tam samochodem. Umieszczone zostały na białoczerwonej tablicy z napisem „Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste w naszej szkole – ZSR Miętne”.

Źródło: Irena Świerdzewska, Obrona krzyży w Miętne, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 25.05.2024].

1. Dlaczego dyrekcja szkoły zarządziła usunięcie Krzyży?
2. O co walczyli uczniowie?
3. Do jakiego autora z XIX wieku nawiązywała strajkująca w Miętne młodzież?

Grupa II.

7 marca czterystu uczniów szkoły w Miętneńm zorganizowało w szkole strajk okupacyjny. Wystawili warty, urządzili punkt żywnościowy i miejsce do spania na macie zapaśniczej. Po „Apelu Jasnogórskim” w szkole pojawił się prokurator. Zagroził sankcjami karnymi za okupację budynku. Dyrektor odczytał zarządzenie o zawieszeniu zajęć. – Zdecydowaliśmy o wyjściu ze szkoły – opowiada Tadeusz Paciorek. – Gdybyśmy zostali na sali, mogłaby nam grozić pacyfikacja.

Z krzyżem ruszyliśmy w stronę kościoła w Garwolinie. Mijały nas milicyjne samochody, a milicjanci zastąpili nam drogę przy stacji paliw. Po jednej stronie my, pod drugiej uzbrojeni po zęby – w pały i ogromne tarcze – zomowcy – opowiada. – Wezwali nas do rozejścia się grożąc użyciem gazów łzawiących. Młodzież wróciła do Miętneho eskortowana przez samochody milicyjne.

Następnego dnia, o 6 rano pod internatem stały 3 autokary, aby odwieźć młodzież do miejsc zamieszkania. Uczniowie odmówili. Ruszyli w stronę kościoła w Garwolinie. Obawiając się zatrzymania przez ZOMO, tym razem poszli już nie główną trasą, ale drogą wśród pól. W kościele na nabożeństwie zgromadziła się już młodzież z garwolińskich szkół.

Zajęć w szkole rolniczej nie było, ale uczniowie wciąż mieszkali w internacie. Do 25 marca we wtorki i piątki młodzież z Miętneho i okolicznych szkół przychodziła do kościoła w Garwolinie na specjalne katechezy prowadzone przez bp. Jana Mazura. Przygotowała wtedy apel do młodzieży w Polsce i na świecie, wzywający do stawania w obronie krzyża.

W tym czasie dyrekcja szkoły zarządziła powtórne przyjęcia uczniów, żądając podpisywania „lojalki” zakładającej „świecki charakter szkoły” bez krzyża. Uczniowie odmawiali. Do 27 marca 380 z nich zabrało dokumenty. Ministerstwo Rolnictwa rozesłało wtedy do szkół rolniczych w Polsce zakaz przyjmowania uczniów z Miętneho. Tam zaś, na wznowione zajęcia przyszło tylko 90. spośród 600 uczniów. Biskup Mazur podjął wtedy post o chlebie i wodzie, do czasu rozwiązania konfliktu. Sprawa zaangażowała w rozmowy najwyższe władze rządowe i kościelne. Krzyż wrócił do szkoły 6 kwietnia. Zawisł w szkolnej bi-

bliotece. Od tej pory to miejsce stało się nieformalną „kaplicą” – tu się modlono, palono znicze i składano kwiaty.

Źródło: Irena Świerdzewska, Obrona krzyży w Miętnej, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnej/> [dostęp: 25.05.2024].

1. W jaki sposób uczniowie wyrażali swoje przywiązanie do Krzyża?
2. Kto wspierał ich w walce?
3. Do jakich działań uczniowie byli przymuszani przez władze państwowe i szkolne?

Grupa III.

Wiedzieliśmy, że nie możemy inaczej postąpić. Tak wychowani byliśmy w domu. Wartości przekazywali nam też nasi nauczyciele z Miętnej, między innymi pani Gora, z którą jeździliśmy na rajdy i zimowiska. Obawialiśmy się konsekwencji, ale imperatyw wewnętrzny, że słusznie postępujemy pozwalał zachować nam spokój. Dzisiaj, w każdej trudnej chwili, nie jeden raz przypominam sobie, że zwycięstwo jest po stronie krzyża – mówi s. Anna Mroczek, ze Zgromadzenia Sióstr od Aniołów, a wówczas uczennica klasy maturalnej.

Dyrektor szkoły nie wywiązał się jednak ze wszystkich ustaleń, które zapadły między rządem a Episkopatem Polski. Do szkoły nie mogła wrócić część zwolnionych uczniów i niektórzy nauczyciele.

– Nie przyjęto całej mojej III klasy Technikum Rolniczego, twierdząc że 18 osób to za mało na utworzenie klasy. Dzięki życzliwości dyrektora w szkole Siennicy tam kończyłam naukę. Egzamin zdałam jako jedyna z nas 6 dziewcząt, które trafiły do tej szkoły z Miętnej – mówi Danuta Miszczak.

Nauczycielka Bogusława Gora została poinformowana, że w Miętnej nie ma dla niej etatu. W rzeczywistości na jej miejsce zatrudniono kogo innego. – Byłam trzecią zwolnioną osobą. Podjęłam pracę w szkole w odległym Radoryżu. W przeciwieństwie do moich koleżanek, odwo-

łałam się do Sądu Pracy. Wróciłam do szkoły w Miętnem, ale zmniejszono mi zakres obowiązków – opowiada.

Do uczniów z Miętnego płynęły głosy wsparcia z całej Polski i z zagranicy. Jan Paweł II przekazał im błogosławieństwo i pamiątkowe krzyżyki. Ksiądz Jerzy Popiełuszko przekazał specjalny list, bo śledzony przez SB nie mógł sam przybyć.

– Miętno było światelkiem, które zapaliło wielki ogień troski i szacunku do krzyża, pokazało, że ten znak jest ważny, że warto o niego walczyć – mówi ks. Sławomir Żarski.

W ubiegłym tygodniu, po decyzji Europejskiego Trybunału Praw Obywatelskich w Strasburgu w sprawie usunięcia krzyża ze szkoły we Włoszech, zadzwonili byli uczniowie z pytaniem: „Pani profesor, angażujemy się w obronę krzyża?” – To pytanie wcale mnie nie zdziwiło – mówi dawna nauczycielka Krystyna Czarnecka. Obrona krzyża nie była w ich przypadku tylko jednorazowym zrywem.

Miętno było światelkiem, które zapaliło wielki ogień troski i szacunku do krzyża. Biskup Mazur podjął post o chlebie i wodzie, do czasu rozwiązania konfliktu o krzyże w Miętnem.

Źródło: Irena Świerdzewska, Obrona krzyży w Miętnem, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 25.05.2024].

1. W jaki sposób władze szkoły prześladowały uczniów i nauczycieli?
2. Kto wspierał uczniów strajkujących w Miętnem?

3. Zastosowanie życiowe

Nauczyciel prosi przedstawicieli grup o odpowiedzi na pytania zadane w karcie pracy. W czasie odpowiedzi wyświetla zdjęcia z Miętnego. (w załącznikach)

Młodzież z Miętnego protestowała przeciwko zdjęciu Krzyży w klasach ich szkoły. Przeciwwstawili się dyrekcji, części grona pedagogicznego a przede wszystkim władzy komunistycznej, która rządziła wtedy Polską. Żądali poszanowania ich praw do religii i jej wyznawania. Jest to kolejny przykład, który ilustruje czym jest odwaga. Niewłaściwym jest przeciwstawianie się nauczycielom w szkole jednak, kiedy nauczyciele lub jakakolwiek władza zabrania praktykowania wiary wtedy należy się jej przeciwstawić. Przykłady odwagi, które poznaliśmy na dzisiejszych zajęciach ukazują w jakich sytuacjach należy z odwagą stanąć przy wyznawanych wartościach. Są nimi miłość do Boga, drugiego człowieka oraz do samych siebie, kiedy nasze prawa nie są przestrzegane. Święty Paweł broni ochrzczonych pogan, przeciwstawiając się samemu świętemu Piotrowi, święty Maksymilian broni wprost życia drugiej osoby, albo możemy powiedzieć realnie i radykalnie oddaje swoje życie by mógł żyć inny człowiek. Młodzież z Miętnego broni wartości i osoby Boga w przestrzeni publicznej, która nie powinna być przez nikogo zawłaszczona. Zapraszam Was teraz do wspólnej modlitwy, z prośbą byśmy nigdy kierując się odwagą bronili wartości jakimi są miłość do bliźniego, Boga i nas samych

4. Modlitwa

Dziękujemy Ci Ojczy niebieski za dar św. Maksymiliana, który wpatrując się w Serce Twojego umiłowanego Syna i Jego Niepokalanej Matki, uległy natchnieniom Ducha Świętego i z pokorą przyjmował i odważnie odpowiadał na znaki czasu. Spraw, aby nie były nam obojętne sprawy Twego królestwa, które otwierasz przed każdym człowiekiem żyjącym na ziemi. Oświecaj nasz umysł, abyśmy każdego dnia, wsparci wstawiennictwem św. Maksymiliana, potrafili całym umysłem, całym sercem, ze wszystkich sił, dzielić się skarbem wiary. Przez Chrystusa Pana naszego. Amen.

5. Podsumowanie treści

Po modlitwie katecheta podsumowuje:

Bycie człowiekiem odważnym nie jest wcale proste. Człowiek odważny to taki, który umie bronić drugiego człowieka oraz wartości w które wierzy. Nie waha się poświęcić swojej pozycji dla obrony słabszych. Żyje w prawdzie o sobie, Bogu i drugiemu człowiekowi i jest w stanie, kiedy przyjdzie taka konieczność stanąć w obronie praw.

6. Notatka

Temat: Podróż dla odważnych z Antiochii do Miętnego

1. Człowiek odważny potrafi stanąć w obronie wyznawanych wartości.
2. Dla chrześcijanina najważniejszym przykazaniem jest przykazanie miłości, które determinuje jego działanie.
3. Prawa i wolność bliźniego oraz samego siebie stoją na szczycie wartości, których winien bronić chrześcijanin. Prawo do wyznawania wiary w Boga jest również prawem, którego powinien strzec uczeń Jezusa.
4. Odwagą w swoim życiu kierowali się broniąc bliźnich – święty Paweł oraz święty Maksymilian Kolbe. Młodzież z Miętnego broniąc Krzyża w swojej szkole ukazywała z odwagą prawo do wyznawania swojej religii w przestrzeni publicznej.

Załącznik 1. Uczniowie z krzyżami w kościele w Garwolinie

Załącznik 2. Bp Jan Mazur w drodze do kościoła. Media zagraniczne

Załącznik nr. 3 Uczniowie z krzyżami w kościele w Garwolinie

Załącznik nr 4. Bp Jan Mazur błogosławi uczniów ze szkoły w Miętnem

Załącznik nr 5. Uczniowie z krzyżami w kościele w Garwolinie

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla klas VII-VIII Szkoły Podstawowej. Propozycja nr 11
red. A. Kiciński
opracował ks. mgr Marcin Słodczyk

PODRÓŻ DUCHOWA Z RZYMU DO MIĘTNEGO Z PRZYSTANKIEM W PŁOCKU

Diecezja sosnowiecka, z której pochodzę została ustanowiona w 1992 roku z terytoriów trzech innych kościołów partykularnych, między innymi z części diecezji kieleckiej. Moja mama urodziła się niedaleko Włoszczowy, stąd znałem z jej relacji a także od księży pochodzących z diecezji kieleckiej, historię o strajku młodzieży w szkole we Włoszczowie w grudniu 1984 roku. Gdzie uczniowie Zespołu Szkół Zawodowych prowadzili z dyrekcją spór o usunięcie krzyży.

Byłem bardzo zdziwiony, kiedy podczas odbywania studiów doktoranckich w KUL ksiądz profesor Andrzej Kiciński opowiedział mi oraz moim kolegom historię z Miętneho. Nie wiedziałem, że sytuacja z Włoszczowy się powtórzyła, a dokładniej we Włoszczowie powtórzo-no to, co działo się niedługo wcześniej w Miętneho! Wielka szkoda, że

na podstawowych studiach teologicznych, podczas wykładów z historii Kościoła, nie porusza się szczegółowo kwestii historii najnowszej, tak by była znana powszechnie.

Z tym większą radością przyjąłem zaproszenie księdza profesora Andrzeja Kicińskiego do udziału w projekcie popularyzującym wiedzę o wydarzeniach z Miętnego. Poniższy konspekt lekcji jest zaproszeniem uczniów oraz nauczycieli do odbycia podróży z Rzymu do Miętnego z przystankiem w Płocku. Wyprawa ta ma na celu ukazanie jak Krzyż – Drzewo Życia przedstawione na starożytniej mozaice w rzymskiej Bazylice świętego Klemensa oddziaływało na błogosławionego Antoniego Juliana Nowowiejskiego, uczonego, biskupa oraz wybitnego znawcę liturgii. Błogosławiony wpatrując się każdego dnia podczas celebracji Eucharystii w Krzyż potwierdził swoją wiarę wtedy, kiedy jako niedołączony starzec bronił jego czci w obozie koncentracyjnym w Działdowie w czasie II Wojny Światowej. Postawa bohaterów z II Wojny, tego ukazanego w niniejszym konspekcie jak i innych, była zapewne inspiracją dla młodzieży z Miętnego, którzy w 1984 roku bronili Krzyża. Od nas zależy będzie czy ich postawa będzie inspirowała nas i młode pokolenie do szacunku i ukazywania wartości Krzyża.

Sosnowiec – Lublin 26.05.2024

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- przedstawienie postaci Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego oraz historii młodzieży broniącej Krzyża w Miętnem

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- zna sylwetkę Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego
- zna okoliczności obrony Krzyża w Miętnem

UMIĘTNOŚCI. Uczeń:

- zauważa znaczenie krzyża w przestrzeni publicznej
- odkrywa konieczność ewentualnego podjęcia trudu obrony Krzyża

POSTAWY. Uczeń:

- dba o swoją relację z Jezusem

- nie wstydzi się znaku Krzyża

3. Korelacja z edukacją szkolną

Język polski: czytanie ze zrozumieniem i analiza tekstów biblijnych i źródłowych. *Historia:* rodzaje źródeł historycznych, systemy totalitarne, postawy społeczeństwa polskiego w czasach niewoli. *Wiedza o społeczeństwie:* przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji oraz sposoby przeciwstawiania się tym zjawiskom, założenia faszyzmu i komunizmu, religia jako zjawisko społeczne. *Słownictwo religijne:* Krzyż, relacja z Jezusem, Arcybiskup Antoni Julian Nowowiejski, obrona Krzyża w Miętnem.

4. Metody i techniki

Praca z tekstem, praca w grupach, analiza fragmentów Pisma świętego, rozmowa kierowana, burza mózgów, analiza źródeł historycznych, elementy wykładu, prezentacja i analiza zdjęć, prezentacja pomocy dydaktycznych.

5. Środki dydaktyczne

Pismo św., komputer, projektor, karty pracy, fotografie.

II. Przebieg katechezy

1. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel wita uczniów i zadaje pytanie:

Jakie zadania dzisiaj macie do wykonania?

Uczniowie odpowiadają trzy najczęściej udzielane odpowiedzi nauczyciel zapisuje na boku tablicy

Jakie zadania macie do wykonania w tym roku?

Uczniowie odpowiadają trzy najczęściej udzielane odpowiedzi nauczyciel zapisuje na boku tablicy

Jakie zadania macie do wykonania w całym Waszym życiu?

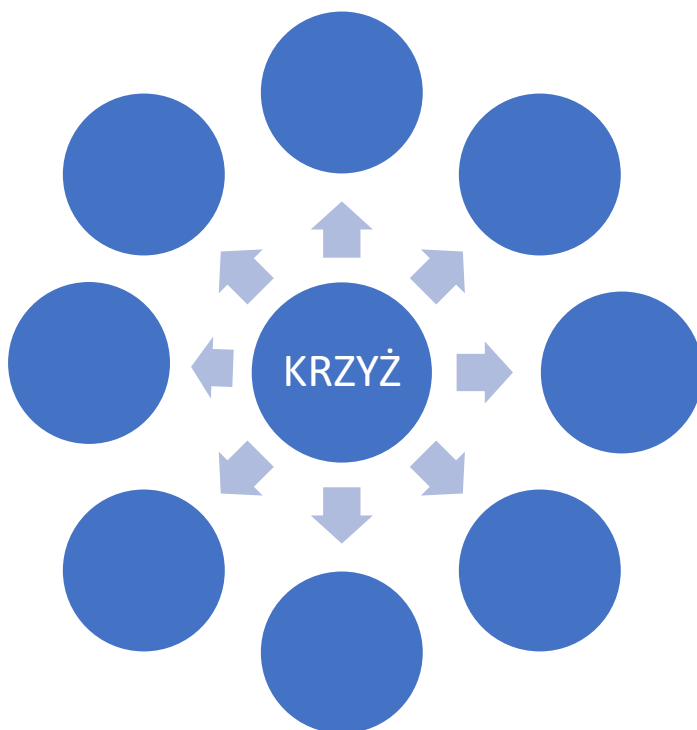
Uczniowie odpowiadają trzy najczęściej udzielane odpowiedzi nauczyciel zapisuje na boku tablicy i kontynuuje

Pośród tych wielu zadań, które wymieniliście, chciałbym pokazać Wam dzisiaj zadanie, które mają do wykonania chrześcijanie. Nie jest to Wasze zadanie, ale bardzo bym chciał/chciała, aby stało się waszym zadaniem.

2. Wiara i życie Kościoła

Nauczyciel zapisuje na środku tablicy drukowanymi literami słowo: KRZYŻ. Zanim powiemy o co chodzi w tym, iż Krzyż jest zadaniem dla chrześcijanina, chciałbym/chciałabym abyście powiedzieli mi z czym kojarzy się Wam słowo Krzyż.

Nauczyciel robi strzałki od słowa KRZYŻ i zapisuje wokół odpowiedzi uczniów. Można to zrobić jak ukazano na poniższym schemacie.

Wasze odpowiedzi chciałbym teraz uzupełnić słowami Pisma św. Zobaczmy czym był Krzyż dla świętego Pawła.

Nauczyciel prosi jedną osobę by przeczytała z księgi Pisma Świętego fragment Listu św. Pawła do Galatów (Ga 6,14-16), pozostałą część klasy prosi o powstanie.

„Co do mnie, nie daj Boże, bym się miał chlubić z czego innego, jak tylko z krzyża Pana naszego Jezusa Chrystusa, dzięki któremu świat stał

się ukrzyżowany dla mnie, a ja dla świata. Bo ani obrzezanie nic nie znaczy ani nieobrzezanie, tylko nowe stworzenie. Na wszystkich tych, którzy się tej zasady trzymać będą, i na Izraela Bożego [niech zstąpi] pokój i miłosierdzie!”

Po odczytaniu fragmentu nauczyciel zostawia otwarte Pismo Święte na biurku lub w widocznym dla wszystkich miejscu, prosi o to by uczniowie usiedli i kontynuuje.

Czym dla świętego Pawła jest Krzyż? – *Opowiedz: Powodem do chluby.*

Chciałbym zabrać Was dzisiaj na wycieczkę, którą rozpoczniemy w Rzymie na pewno każdy z Was zna ten budynek.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie na rzutniku.

Fotografia – *Bazylika św. Piotra w Rzymie* – autor ks. Marcin Słodczyk (2023)

Co to za budowla?

Uczniowie odpowiadają: Bazylika św. Piotra w Rzymie.

Chciałbym pokazać Wam inny rzymski kościół.

To bazylika św. Klemensa w Rzymie.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie na rzutniku.

Fotografia – *Bazylika św. Klemensa w Rzymie* – autor ks. Marcin Słodczyk (2024)

We wnętrzu tej świątyni znajduje się jedna z piękniejszych mozaik, które kryją w sobie rzymskie świątynie

Fotografia – *Wnętrze bazyliki św. Klemensa w Rzymie* – autor ks. Marcin Słodczyk (2023)

Mozaika to obraz ułożony z wielu bardzo małych kolorowych kamieni, które przykleja się do ściany. Mozaika w tym kościele przedstawia bardzo ciekawie Krzyż.

Fotografia – *Wnętrze bazyliki św. Klemensa w Rzymie. Mozaika Krzyż – Drzewo życia* – autor ks. Marcin Słodczyk (2023)

Krzyż przedstawiony jest jako żyjące drzewo. Wrastają z niego zielone gałęzie w którym gnieźdzą się ptaki, oraz mają swoje miejsce święci. Z pod Krzyża wypływa źródło, które symbolizuje sakramenty Kościoła. Krzyż jest też znakiem łączności nieba z ziemią oraz źródłem siły dla wyznawców Jezusa. Siły Krzyż dodawał siły do wyznawania wiary w Jezusa wielu świętym. Chciałbym/chciałabym przybliżyć Wam jedną z takich osób o której szkoda, że obecnie nie usłyszycie na lekcji polskiego czy historii. Jest nią błogosławiony arcybiskup Antoni Julian Nowowiejski.

Aby go poznać musimy odbyć bardzo szybką podróż do Płocka, historycznej stolicy Mazowsza. W tym starym mieście znajduje się katedra, w której posługiwał błogosławiony.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie płockiej katedry na rzutniku.

Fotografia – *Katedra Wniebowzięcia NMP w Płocku* – autor ks. Marcin Słodczyk (2018)

Nasz bohater był biskupem w Płocku przez 33 lata
Nauczyciel wyświetla zdjęcie biskupa na rzutniku.

Źródło: *Fotografia – Arcybiskup Antoni Julian Nowowiejski w ogrodzie w Płocku*, <http://pamiectozsamosc.pl/wp-content/uploads/2022/05/abp-3-edited.jpg> [dostęp: 23.03.2024].

Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy następnie rozdaje karty pracy:

Proszę bycie na podstawie tekstów źródłowych odpowiedzieli na zadane im na kartach pracy pytania. Wszystkie teksty pochodzą z artykułu pana Mariusza Żuławiaka doktora historii i zastępcę dyrektora Archiwum Instytutu Pamięi Narodowej w Warszawie, oraz z biografii arcybiskupa napisanej przez znającego go księdza Wacława Jezuska.

Grupa I. Antoni Julian Nowowiejski urodził się 11 lutego 1858 r. we wsi Lubienia w powiecie opatowskim guberni radomskiej Imperium Rosyjskiego. Był synem Antoniego i Marianny z domu Sutkowskich. Jego ojciec pracował jako nadleśniczy w leśnictwie Iłża. To u niego, w rodzinnym domu, mały Antoni pobierał początkowe nauki. Po ukończeniu Radomskiego Gimnazjum Gubernialnego, na początku lat siedemdziesiątych rodzina Nowowiejskich przeniosła się do Płocka. Rok później, w wieku 16 lat Antoni wstąpił do tamtejszego Seminarium Duchownego. W 1878 r. przyjął niższe święcenia kapłańskie, po czym kontynuował studia w Cesarskiej Rzymskokatolickiej Akademii Duchownej w Petersburgu. Ukończył je w 1882 r., uzyskując tytuł magistra teologii. Rok wcześniej, 10 lipca 1881 r., w wieku 23 lat przyjął w Płocku święcenia kapłańskie.

Po powrocie z Petersburga do Płocka ks. Nowowiejski przez krótki okres pracował jako wikariusz w płockiej farze pw. św. Bartłomieja. Darzony wielkim zaufaniem przez przełożonych, piął się po kolejnych szczeblach kościelnej hierarchii. Na przełomie XIX i XX w. był kanonikiem honorowym, a następnie kanonikiem gremialnym kapituły katedralnej i wikariuszem generalnym. 12 czerwca 1908 r. papież Pius X mianował go biskupem płockim.

Posługę pasterską w tej jednej z najstarszych – bo ustanowionej w XI w. – polskich diecezji sprawował Nowowiejski aż do swojej śmierci, czyli blisko 33 lata. Tuż po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w latach 1918–1919 pełnił też funkcję pierwszego sekretarza generalnego Episkopatu Polski. Za ogromne zasługi na rzecz diecezji w 1930 r. otrzymał z rąk papieża Piusa XI tytuł honorowy arcybiskupa *ad personam*.

Źródło: Mariusz Żuławnik, *Arcybiskup Antoni Julian Nowowiejski (1858-1941) – ofiara niemieckiego obozu Soldau*, <https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/144512,Mariusz-Zulawnik-Arcybiskup-Antoni-Julian-Nowowiejski-18581941-ofiara-niemieckie.html> [dostęp: 11.04.2024].

1. Kiedy i gdzie urodził się arcybiskup?
2. Jakiej diecezji był biskupem?
3. Jaki tytuł otrzymał od papieża Piusa XI?

Grupa II. Arcybiskup Nowowiejski dał się poznać jako sprawny organizator i zaangażowany społecznik. Remont i przebudowa płockiej katedry, powołanie Niższego Seminarium Duchownego, budowa pierwszego w Królestwie Polskim Muzeum Diecezjalnego i rozbudowa gmachów Seminarium Duchownego, które w 1925 r. uzyskało status wyższej uczelni – to tylko niektóre przykłady jego kościelnej aktywności. Zwołał także dwa synody diecezjalne – w 1927 i 1938 r., podczas których dostosował prawo diecezjalne do promulgowanego w 1917 roku Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz uregulował całokształt spraw związanych z funkcjonowaniem diecezji.

Ponadto Nowowiejski był aktywnym działaczem społecznym, angażował się w działalność m.in. Płockiego Towarzystwa Dobroczyńności, Towarzystwa Naukowego Płockiego i Zakładu Anioła Stróża, ponadto patronował Akcji Katolickiej. W roku obchodów pięćdziesięciolecia kapłaństwa, arcybiskup otrzymał Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Polonia Restituta oraz tytuły honorowego członka Towarzystwa Naukowego Polskiego i honorowego obywatela miasta Płocka.

Arcybiskup Nowowiejski pozostawił po sobie bogatą spuściznę pisarską. Od samego początku był związany z płockim Seminarium Duchownym – najpierw jako wykładowca, potem wicerektor, a od 1901 r. rektor tejże uczelni. Wykładał teologię moralną, liturgikę, a także nauczał łaciny. Głównym tematem jego zainteresowań badawczych była historia liturgii, co zaowocowało licznymi pracami z tej tematyki.

Źródło: Mariusz Żuławnik, *Arcybiskup Antoni Julian Nowowiejski (1858-1941) – ofiara niemieckiego obozu Soldau*, <https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/144512,Mariusz-Zulawnik-Arcybiskup-Antoni-Julian-Nowowiejski-18581941-ofiara-niemieckie.html> [dostęp: 11.04.2024].

1. Co zrobił arcybiskup w swojej diecezji?
2. Jakie przedmioty wykładał w seminarium?
3. Jakimi odznaczeniami został uhonorowany?

Grupa III. Po wybuchu drugiej wojny światowej płoccy biskupi nie skorzystali z możliwości ukrycia się, ale pozostali wśród swego ludu. Ksiądz biskupa Wetmańskiego Niemcy aresztowali na krótko już w listopadzie 1939 roku. Ponownie przyszli po niego w lutym 1940 roku i wywieźli razem z ks. abp. Nowowiejskim do Słupna. Internowani hierarchowie mogli jednak nadal odprawiać Msze Święte, a ks. bp Wetmański zdołał jeszcze potajemnie wyświęcić kilkunastu alumnów.

Na początku marca 1941 roku przewieziono ich do obozu koncentracyjnego w Działdowie, gdzie mimo bicia i innych tortur wspierali modlitwą pozostałych więźniów. Niemcy nie uszanowali sędziwego wieku – 83-letniego – ks. abp. Antoniego Juliana Nowowiejskiego, zadając mu moralne i fizyczne cierpienia. Na oczach współwięźniów przeganiali go do latryny i z powrotem. Zerwali mu z szyi krzyż i kazali podeptać. Arcybiskup jednak z szacunkiem podniósł krucyfiks i ucałował.

W Wielki Piątek, 11 kwietnia 1941 roku, po upadku na ziemię został uderzony w skroń biczem zakończonym ołowiem. Mimo tych męczarni ze spokojem poddawał się woli Bożej. Starał się też umacniać duchowo innych kapłanów z Płocka więzionych w obozie. Jego śmierć nastąpiła prawdopodobnie 28 maja 1941 roku. Jako jej powód Niemcy podali „uwiad starczy” (śmierć ze starości). Nie wiadomo, gdzie został pochowany.

Źródło: Wacław Jezusek, *Męczeński koniec Arcybiskupa Antoniego Juliana Nowowiejskiego*, Płock 1947, s. 46.

1. W jakich obozach przebywał biskup Nowowiejski?
2. Co kazano zrobić arcybiskupowi ze swoim krzyżem?
3. Jak zginął arcybiskup?

Czas pracy około 6-8 minut. Przedstawiciele grup odpowiadają na pytania zadane w kartach pracy. Następnie nauczyciel podsumowuje:

Dla Arcybiskupa Nowowiejskiego Krzyż był symbolem relacji z Jezusem. Tak jak On cierpiał dla zbawienia ludzi podobnie i arcybiskup, który w podeszłym wieku bronił Krzyża. Chciałbym/chciałabym ukazać Wam jeszcze jeden, bardziej współczesny przykład obrony Krzyża, który miał miejsce w Miętnem niewielkiej miejscowości koło Garwolina, gdzie przenosimy się teraz.

Nauczyciel wyświetla zdjęcie broniących Krzyży:

Źródło: *Fotografia – Młodzież strajkująca w Miętnem*, <https://diecezja.siedlce.pl/wp-content/uploads/2018/11/Zdj.7-1024x704.jpg> [dostęp 26.05.2024].

O wydarzeniach, które miały tam miejsce dowiedzieć się z przygotowanych tekstów. Są to fragmenty artykułu pani Ireny Świerdzewskiej, „Obrona krzyży w Miętnem” opublikowanym pierwotnie w czasopiśmie „Idziemy” nr 47/2009.

Nauczyciel rozdaje karty pracy dla grup, które zostały wcześniej utworzone i prosi o odpowiedź na zadane pod tekstem pytania.

Grupa I. Zdejmowanie powieszonych w szkole w czasie solidarnościowej wolności krzyży zaczęło się w listopadzie 1983 r. Najpierw niemal niezauważalnie zniknęły 2 krzyże wiszące w hallu. – Wzmogliśmy wtedy czujność – mówi Krystyna Czarnocka. Na początku grudnia dyrektor wydał polecenia opiekunom ośmiu pracowni, by zdjęli z sal krzyże. Zniknął tylko jeden. – Jednak, kiedy dwa dni później przyszedliśmy do szkoły, krzyży już nie było – wspomina nauczycielka. – Uczniowie zaczęli się zastanawiać, jak dalej postąpić. Przygotowali na piśmie petycję z pytaniami do dyrekcji szkoły: „Dlaczego krzyże zdjęto, na jakiej podstawie prawnej podjęto decyzję?”. Przed świętami, 19 grudnia, w czasie apelu dyrektor Ryszard Domański odpowiedział: „Krzyże zostały zdjęte, bo trzeba przywrócić porządek prawny. Szkoła jest instytucją świecką, a krzyże powieszono w okresie działania „Solidarności”, kiedy wymuszano na władzy różne decyzje” – wyliczał. Wtedy uczniowie odmówili rozejścia się do klas. Zaczęli modlić się i śpiewać: „My chcemy Boga”. Skończyli po półtorej godzinie, kiedy dyrektor zapewnił, że sprawa zostanie ponownie rozważona.

Po feriach, 9 stycznia, dyrektor poinformował uczniów, że w szkole świeckiej, jaką jest Zespół Szkół Rolniczych w Miętnej, nie ma miejsca na formy i treści religijne. Uczniowie szybko wywiesili cytat z Mickiewicza: „Tylko pod tym krzyżem, tylko pod tym znakiem – Polska jest Polską, a Polak Polakiem”. Zaczęli śpiewać pieśni religijne i skandować hasła: „Oddajcie nam krzyże”, „Prosimy o krzyże”, „Żądamy krzyży”. Zwodzeni przez dyrekcję obietnicami, złożyli jej votum nieufności. 12 stycznia po lekcjach około 500 uczniów przemaszerowało ze szkoły do odległego o 5 km kościoła w Garwolinie. Odebrane od dyrektora krzyże przewieziono tam samochodem. Umieszczone zostały na biało-czerwonej tablicy z napisem „Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste w naszej szkole – ZSR Miętne”.

Źródło: Irena Świerdzewska, *Obrona krzyży w Miętnej*, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 25.05.2024].

1. Dlaczego dyrekcja szkoły zarządziła usunięcie Krzyży?
2. O co walczyli uczniowie?
3. Do jakiego autora z XIX wieku nawiązywała strajkująca w Miętnem młodzież?

Grupa II. 7 marca czterystu uczniów szkoły w Miętnej zorganizowało w szkole strajk okupacyjny. Wystawili warty, urządzili punkt żywnościowy i miejsce do spania na macie zapaśniczej. Po „Apelu Jasnogórskim” w szkole pojawił się prokurator. Zagroził sankcjami karnymi za okupację budynku. Dyrektor odczytał zarządzenie o zawieszeniu zajęć. – Zdecydowaliśmy o wyjściu ze szkoły – opowiada Tadeusz Paciorek. – Gdybyśmy zostali na sali, mogłaby nam grozić pacyfikacja.

Z krzyżem ruszyliśmy w stronę kościoła w Garwolinie. Mijały nas milicyjne samochody, a milicjanci zastąpili nam drogę przy stacji paliw. Po jednej stronie my, pod drugiej uzbrojeni po zęby – w pały i ogromne tarcze – zomowcy – opowiada. – Wezwali nas do rozejścia się grożąc użyciem gazów łzawiących. Młodzież wróciła do Miętnej eskortowana przez samochody milicyjne.

Następnego dnia, o 6 rano pod internatem stały 3 autokary, aby odwieźć młodzież do miejsc zamieszkania. Uczniowie odmówili. Ruszyli w stronę kościoła w Garwolinie. Obawiając się zatrzymania przez ZOMO, tym razem poszli już nie główną trasą, ale drogą wśród pól. W kościele na nabożeństwie zgromadziła się już młodzież z garwolińskich szkół.

Zajęć w szkole rolniczej nie było, ale uczniowie wciąż mieszkali w internacie. Do 25 marca we wtorki i piątki młodzież z Miętnej i okolicznych szkół przychodziła do kościoła w Garwolinie na specjalne katechezy prowadzone przez bp. Jana Mazura. Przygotowała wtedy apel do młodzieży w Polsce i na świecie, wzywający do stawiania w obronie krzyża.

W tym czasie dyrekcja szkoły zarządziła powtórne przyjęcia uczniów, żądając podpisywania „lojalki” zakładającej „świecki charakter szkoły” bez krzyża. Uczniowie odmawiali. Do 27 marca 380 z nich zabrało dokumenty. Ministerstwo Rolnictwa rozesłało wtedy do szkół rolniczych w Polsce zakaz przyjmowania uczniów z Miętnej. Tam zaś, na wznowione zajęcia przyszło tylko 90. spośród 600 uczniów. Biskup Mazur podjął wtedy post o chlebie i wodzie, do czasu rozwiązania konfliktu. Sprawa zaangażowała w rozmowy najwyższe władze rządowe

i kościelne. Krzyż wrócił do szkoły 6 kwietnia. Zawisł w szkolnej bibliotece. Od tej pory to miejsce stało się nieformalną „kaplicą” – tu się modlono, palono znicze i składano kwiaty.

Źródło: Irena Świerdzewska, *Obrona krzyży w Miętnem*, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 25.05.2024].

1. W jaki sposób uczniowie wyrażali swoje przywiązanie do Krzyża?
2. Kto wspierał ich w walce?
3. Do jakich działań uczniowie byli przymuszani przez władze państwowe i szkolne?

Grupa III. Wiedzieliśmy, że nie możemy inaczej postąpić. Tak wychowani byliśmy w domu. Wartości przekazywali nam też nasi nauczyciele z Miętneho, między innymi pani Gora, z którą jeździliśmy na rajdy i zimowiska. Obawialiśmy się konsekwencji, ale imperatyw wewnętrzny, że słusznie postępujemy pozwalał zachować nam spokój. Dzisiaj, w każdej trudnej chwili, nie jeden raz przypominam sobie, że zwycięstwo jest po stronie krzyża – mówi s. Anna Mroczek, ze Zgromadzenia Sióstr od Aniołów, a wówczas uczennica klasy maturalnej.

Dyrektor szkoły nie wywiązał się jednak ze wszystkich ustaleń, które zapadły między rządem a Episkopatem Polski. Do szkoły nie mogła wrócić część zwolnionych uczniów i niektórzy nauczyciele.

– Nie przyjęto całej mojej III klasy Technikum Rolniczego, twierdząc że 18 osób to za mało na utworzenie klasy. Dzięki życzliwości dyrektora w szkole Siennicy tam kończyłam naukę. Egzamin zdałam jako jedyna z nas 6 dziewcząt, które trafiły do tej szkoły z Miętneho – mówi Danuta Miszczak.

Nauczycielka Bogusława Gora została poinformowana, że w Miętneho nie ma dla niej etatu. W rzeczywistości na jej miejsce zatrudniono kogo innego. – Byłam trzecią zwolnioną osobą. Podjęłam pracę w szkole w odległym Radoryżu. W przeciwieństwie do moich koleżanek, odwołałam się do Sądu Pracy. Wróciłam do szkoły w Miętneho, ale zmniejszono mi zakres obowiązków – opowiada.

Do uczniów z Miętneho płynęły głosy wsparcia z całej Polski i z zagranicy. Jan Paweł II przekazał im błogosławieństwo i pamiątkowe krzyżyki. Ksiądz Jerzy Popiełuszko przekazał specjalny list, bo śledzony przez SB nie mógł sam przybyć.

– Miętne było światelkiem, które zapaliło wielki ogień troski i szacunku do krzyża, pokazało, że ten znak jest ważny, że warto o niego walczyć – mówi ks. Sławomir Żarski.

W ubiegłym tygodniu, po decyzji Europejskiego Trybunału Praw Obywatelskich w Strasburgu w sprawie usunięcia krzyża ze szkoły we Włoszech, zadzwonili byli uczniowie z pytaniem: „Pani profesor, angażujemy się w obronę krzyża?” – To pytanie wcale mnie nie zdziwiło –

mówi dawna nauczycielka Krystyna Czarnecka. Obrona krzyża nie była w ich przypadku tylko jednorazowym zrywem.

Miętne było światłem, które zapaliło wielki ogień troski i szacunku do krzyża. Biskup Mazur podjął post o chlebie i wodzie, do czasu rozwiązania konfliktu o krzyże w Miętnem.

Źródło: Irena Świerdzewska, *Obrona krzyży w Miętnem*, <https://diecezja.siedlce.pl/diecezja/historia/obrona-krzyza-w-mietnem/> [dostęp: 25.05.2024].

1. W jaki sposób władze szkoły prześladowały uczniów i nauczycieli?
2. Kto wspierał uczniów strajkujących w Miętnem?

3. Zastosowanie życiowe

Nauczyciel prosi przedstawicieli grup o odpowiedzi na pytania zadane w karcie pracy.

Dla arcybiskupa Antoniego oraz dla uczniów i nauczycieli w szkole w Miętnej Krzyż był nie tylko symbolem, z którym się utożsamiali. Był on czymś więcej symbolem relacji z Jezusem. Dla którego warto było walczyć i ryzykować wiele. Historia arcybiskupa Antoniego zakończyła się jego śmiercią uczniowie i nauczyciele z Miętnej świadczą do dziś o wydarzeniach z przed 40 laty. Oba te przykłady mogą być dla nas zachętą, by Krzyż stał się naszym zadaniem. Prośmy o to przez wstawienictwo abp. Nowowiejskiego.

4. Modlitwa

Wysławiamy Cię, Boże, Ojczy Pana naszego Jezusa Chrystusa i wielbimy Twoje miłosierdzie. Ty bowiem uczyniłeś arcybiskupa Antoniego Juliana godnym tego dnia i tej godziny, w której wyznając święte imię Jezus, oddał swe życie za Ewangelię, Kościół, Twój Syna i Naród polski. Wspominając wielkość tej ofiary, prosimy, abyś za jego wstawienictwem udzielił nam łask potrzebnych do codziennego życia. Pragniemy bowiem w zdrowiu i w chorobie, w radości i smutku, w pełni sił, jak i w umieraniu ufać Tobie i dawać o Tobie świadectwo. Przez Chrystusa, Pana naszego.

W: Amen.

5. Podsumowanie treści

Po modlitwie nauczyciel podsumowuje: Nie powiem Wam, że Krzyż musi być w Waszym życiu czymś ważnym. (*chwila ciszy*) Widzę Wasze zaskoczenie... On może stać się w Waszym życiu ważny. I bardzo bym tego chciał/chciała. Zobaczyliście dzisiaj trzy przykłady: świętego Pawła, który mówił, że byłby biednym duchowo, gdyby nie głosił Chrystusowego Krzyża; arcybiskupa Antoniego Nowowiejskiego, który mimo swojej starości będąc w niemieckim obozie nie sprofanował Krzyża oraz młodzież z Miętnej, która walczyła z komunistami o wartość Krzyża. Wszystkie te trzy przykłady z historii ukazują prawdę o tym, że człowiek żyjący w zażyłej relacji z Jezusem jest prawdziwie bogaty. Dwa kawałki

drewna skrzyżowane razem stają się nie amuletem, ale symbolem relacji, podobnie jak obrączki u małżonków czy sutanna u księdza. Chciałby Wam życzyć, aby relacja z Jezusem w Waszym życiu była tak zażyła, byście o nią walczyli i byli w stanie ofiarować dla niej wiele.

6. Notatka

Temat: Podróż duchowa z Rzymu do Miętnego z przystankiem w Płocku

1. Relacja z Jezusem to więź między człowiekiem, któremu spłacono dług grzechu i tym który ten dług spłacił.
2. Krzyż był dla chrześcijan symbolem relacji ze Zbawicielem.
3. Krzyż to symbol przynależności dla którego człowiek żyjący w relacji z Jezusem może wiele poświęcić
4. O Krzyż walczyło w historii chrześcijaństwa wiele postaci min. św. Paweł, bł. Antoni Julian Nowowiejski czy uczniowie ze szkoły w Miętnem

Bibliografia:

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla Liceum i szkół branżowych.

Część I. Propozycja nr 12

red. ks. A. Kiciński

opracowała dr Joanna Borowicz

ŚWIADKOWIE WIARY... OBROŃCY KRZYŻA Z MIĘTNEGO

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- przybliżenie najważniejszych faktów związanych z obroną krzyża w Mietnem
- uświadomienie potrzeby publicznego wyznawania wiary i stawania w obronie wartości z niej wynikających

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA

Uczeń:

- definiuje pojęcia: świadek, świadectwo wiary
- wymieni nazwę miejscowości, w której uczniowie podjęli walkę o krzyż w szkole

- na podstawie opowiadania nauczyciela wskazuje powody podjęcia walki o krzyż przez uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Mięt-
nem

UMIEJĘTNOŚCI

Uczeń:

- krótko opowiada historię obrony krzyża w Mięt-
nem
- tworzy kalendarium obrony krzyża
- wyjaśni przyczyny strajku uczniów ZSR w Mięt-
nem
- tworzy samodzielnie list do absolwentów ZSR w Mięt-
nem

POSTAWY

Uczeń:

- nie wstydy się publicznie wyznawać swoją wiarę
- publicznie opowiada się po stronie wartości chrześcijańskich

3. Metody i techniki: rozmowa kierowana, praca ze zdjęciem (prezentacją multimedialną), krzyżówka, porządkowanie informacji w tabeli, film

4. Środki dydaktyczne: zeszyt ucznia, mapa Polski lub mapa województwa mazowieckiego, kopie załączników 1-2, papier formatu A4, przybory do pisania, projektor, komputer

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Nauczyciel zachęca do wspólnej modlitwy. Można to zrobić słowami:

Na początku naszego dzisiejszego spotkania otoczmy naszą modlitwą ludzi, którzy zagubili w życiu właściwą drogę. Prośmy, aby odkryli prawdę o tym, że Jezus chce być dla każdego z nich „Drogą, Prawdą i Życiem”: *Ojcze nasz...*

2. Sytuacja egzystencjalna

Wariant I:

Nauczyciel proponuje uczniom rozwiązanie krzyżówki. Można wprowadzić:

Nasze spotkanie rozpoczniemy od rozwiązania krzyżówki. Dzięki temu odkryjemy słowo – klucz dzisiejszej lekcji.

Nauczyciel rozdaje uczniom kopie krzyżówki (zał. 1) i poleca jej rozwiązanie indywidualnie lub w parach:

1.						Ś	W	I	R	S	K	I			
2.				E	W	A	N	G	E	L	I	A			
3.				P	I	O	T	R							
4.				G	A	L	I	L	E	A					
5.		D	A	W	I	D									
6.			K	O	D	E	Ń								
7.				C	E	C	Y	L	I	A					
8.	B	E	N	E	D	Y	K	T							
9.		R	E	L	I	K	W	I	A	R	Z				
10.		R	O	Z	T	R	O	P	N	O	Ś	Ć			
11.							W	Y	S	Z	Y	Ń	S	K	I
12.							I	G	N	A	C	Y			
13.					F	A	U	S	T	Y	N	A			
14.		Z	A	C	H	A	R	I	A	S	Z				
15.	P	A	L	E	S	T	Y	N	A						

1. Biskup siedlecki nazywany za życia „ojcem ubogich”
2. Dobra Nowina o zbawieniu
3. Brat Andrzeja Apostoła
4. Kraina geograficzna na terenie, której znajdował się Nazaret
5. Jeden z królów izraelskich
6. Miejscowość na terenie naszej diecezji będąca w przeszłości siedzibą rodu Sapiehów
7. Patronka śpiewu i muzyki kościelnej
8. Poprzednik papieża Franciszka
9. W nim przechowuje się relikwie
10. Jedna z cnót kardynalnych
11. Błogosławiony – Prymas Tysiąclecia
12. Loyola lub Krasicki
13. „Apostołka” Bożego miłosierdzia
14. Ojciec Jana Chrzciciela
15. Ojczyzna Jezusa

Po sprawdzeniu poprawności wykonania zadania nauczyciel nawiązuje dialog z uczniami w oparciu o hasło krzyżówki:

- Co to jest świadectwo wiary?
- W jakich okolicznościach jest ono potrzebne?
- Jakich współczesnych świadków wiary znacie?
- Dlaczego trudno jest być świadkiem wiary we współczesnym świecie?

Wariant II: *Nauczyciel proponuje wysłuchanie historii Asii Bibi:*

Asia Bibi pochodzi ze wsi Ittanwali w Pakistanie. Jest chrześcijanką. [...] 14 czerwca 2009 Asia Bibi pracowała w polu ze swoimi muzułmańskimi koleżankami przy zbiorach fałsy. Ze względu na panujący tego dnia upał kobieta napiła się wody ze znajdującej się na polu studni. Niektóre z jej muzułmańskich koleżanek uznały wówczas, że woda ze studni stała się „nieczysta”, ponieważ napiła się z niej chrześcijanka. Koleżanki Asi Bibi dodały, że aby mogła się napić, chrześcijanka musi przejść na islam. W odpowiedzi Asia Bibi wypowiedziała m.in. słowa: „Jezus Chrystus umarł za moje grzechy i za grzechy świata. A co zrobił Mahomet dla ludzi?”. Natychmiast po wypowiedzeniu tych słów Asia Bibi została poturbowana i uciekła z miejsca zdarzenia. [...] 19 czerwca 2009 Asia Bibi wraz ze swoją chrześcijańską koleżanką Józefiną ponownie przybyły na pole w celu kontynuacji przerwanej pięć dni wcześniej pracy. W niedługim czasie zostały otoczone przez grupę agresywnie zachowujących się mężczyzn i kobiet, którzy ciężko pobili Asię Bibi. Tłum zabrał kobietę do wsi do domu miejscowego imama, domagając się jej ukarania. Miejscowi chrześcijanie poinformowali o całym zajściu policję, która interweniowała i przewiozła kobietę na posterunek policji dla jej własnego bezpieczeństwa. Jednak pod wpływem presji tłumu oraz lokalnych duchownych Asia Bibi została aresztowana pod zarzutem bluźnierstwa. [...] Pomimo próśb chrześcijan o rezygnację z oskarżenia, urzędnicy podtrzymali swą decyzję, tłumacząc się naciskami ze strony lokalnych przywódców islamskich. Asia Bibi trafiła przed sąd i 7 listopada 2010, po trwającym ponad 16

miesiący procesie, została jako pierwsza kobieta w Pakistanie skazana na karę śmierci przez powieszenie „za bluźnierstwo przeciw Mahome-

towi”. Na kobietę nałożono również grzywnę w wysokości odpowiadającej dwuipółletnim zarobkom robotnika w Pakistanie. Warunki, w jakich Asia Bibi czekała na wykonanie kary śmierci (bądź ułaskawienie pod naciskiem światowej opinii publicznej), były dramatyczne. Kobieta od początku przebywała w izolatce bez okien, zlewu i WC. Pomieszczenie nie miało również wentylacji, więźniarka cierpiała z powodu zaduchu i komarów. Cella była ciasna, o szerokości wyciągniętych ramion. Niemniej jednak izolatka chroniła Asię Bibi przed samosądem środowisk islamistycznych. We wtorki miała możliwość widzenia ze swoim mężem. [...] 16 października 2014 sąd apelacyjny w Lahore potwierdził wyrok śmierci na Asię Bibi. Jej rodzina zapowiedziała kasację do Sądu Najwyższego. 22 lipca 2015 miała miejsce rozprawa w Sądzie Najwyższym, który uznał, że podczas rozpraw w sądzie pierwszej i drugiej instancji doszło do istotnych nieprawidłowości. Na tej podstawie zdecydował o oddaleniu wyroku śmierci i przejął sprawę do swego rozpoznania. 31 października 2018 sędzia Saqib Nisar unieważnił wyrok sądu w Lahaur, wskutek czego Asia Bibi została uniewinniona od zarzutów. Jednak nie mogła od razu opuścić więzienia, zanim Sąd Najwyższy nie rozpatrzył wniosku o rewizję wyroku. 7 listopada 2018 została wypuszczona z więzienia i obecnie się „ukrywa”. [...] 29 stycznia 2019 Sąd Najwyższy Pakistanu odrzucił wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, tym samym podtrzymując rozstrzygnięcie z października roku poprzedniego.

Po odczytaniu tekstu nauczyciel pyta:

- Jak oceniacie postawę Asii Bibi?
- Czego możemy uczyć się od tej młodej Pakistanki?
- Dlaczego w dzisiejszych czasach trudno jest być świadkiem wiary?

Po zebraniu odpowiedzi podsumowuje:

Podczas naszego dzisiejszego spotkania poznamy wyjątkowych świadków – „świadków wiary”. To młodzi ludzie w wieku od piętnastego do osiemnastego roku życia, którzy mieli odwagę upomnieć się o to, by w szkole, do której chodzili na ścianie wisiał krzyż.

Tu nauczyciel poleca zapisanie tematu lekcji:

Świadkowie wiary... Obrońcy krzyża z Miętnego

3. Zapoznanie z historią i współczesne wyzwania

Nauczyciel zapowiada, że w drugiej części lekcji uczniowie będą mieli za zadanie stworzenie kalendarium wydarzeń w Miętnej i poleca przerysowanie do zeszytu tabeli:

Data	Wydarzenia

Następnie wyjaśnia:

Miętne to niewielka miejscowość w pobliżu Garwolina. Od przeszło stu lat istnieje tam Zespół Szkół Rolniczych. W latach siedemdziesiątych XX wieku szkoła w Miętnej miała być wzorem wprowadzania idei socjalistycznych w palcówkach oświatowych. Jednak plan wprowadzania komunistycznych można śmiało uznać za niezrealizowany. Już w 1980 roku uczniowie szkoły zawiesili krzyże we wszystkich salach lekcyjnych, a kiedy trzy lata później próbowano je brutalnie usunąć – stanęli w ich obronie.

Już 3.XII.1983 roku ówczesny dyrektor polecił nauczycielom zdjęcie krzyży ze wszystkich pracowni, w których nie uczyniono tego podczas wakacji. Wprawdzie jego polecenie wykonał niezwłocznie tylko jeden nauczyciel, jednak dwa dni później (5.XII.) ostatecznie usunięto krzyże ze wszystkich pomieszczeń szkolnych. Wzburzyło to społeczność szkolną, dlatego 19.XII przedstawiciele samorządu uczniowskiego wręczyli dyrektorowi petycję, w której domagano się wyjaśnień w sprawie „zniknięcia” krzyży i ponownego ich zawieszenia. Tego samego dnia podczas apelu dyrektor wyjaśnił, że usunięcie krzyży to znak przywracania porządku prawnego w szkole (powinna ona pozostać instytucją świecką). Wyjaśnienia te nie usatysfakcjonowały uczniów, dlatego odmówili rozejścia się do sal lekcyjnych i zaczęli śpiewać pieśni religijne. Demonstrację przerwali dopiero wtedy, gdy uzyskali zapewnienie, że ich petycja zostanie rozpatrzona do 2 stycznia. Sprawą od razu zainte-

resowała się Służba Bezpieczeństwa, a o krzyż w szkole upomnieli się miejscowi duszpasterze i ówczesny ordynariusz siedlecki, bp Jan Mazur. Ponieważ po feriach świątecznych dyrektor nie dotrzymał ustalonego terminu rozwiązania problemu, a 9 stycznia 1984 r. poinformował, że w szkole świeckiej nie ma miejsca na krzyż, dzień później, 10 stycznia, uczniowie rozpoczęli strajk protestacyjny polegający na odmowie udziału w lekcjach i ponowili żądanie powrotu krzyża do szkoły. Zobaczmy jaka informacja pojawiła się w mediach na temat tego co wydarzyło się w ZSR w Miętne:

Nauczyciel odtwarza fragment filmu:

Miętne. 35 lat po: <https://www.youtube.com/watch?v=d-0KFWkG-kYU> (od 0:43 do 1:07).

Po projekcji kontynuuje podjęty wątek:

O dalszych losach walki o krzyż opowiedzą nam uczestnicy tamtych wydarzeń.

Nauczyciel dzieli uczniów na grupy i rozdaje fragmenty pamiętników uczestników wydarzeń w Miętne. Zadaniem członków grup będzie stworzenie notatki do telewizyjnego programu informacyjnego na podstawie otrzymanych fragmentów pamiętnika. Jeśli istnieje taka potrzeba można udostępnić grupom papier formatu A-4 i przyborów do pisania. Należy wyznaczyć czas na wykonanie zadania.

Grupa I. Z pamiętnika Wioletty Sosnowskiej (Kluczek):

12.I.1984 – czwartek

Ranny dzwonek jest hasłem do zebrania się w holu szkoły wszystkich uczniów na naszym wspólnym apelu [...] Jedyną naszą bronią są pieśni. Więc znowu śpiewamy [...] w tym czasie dyrektor zobowiązuje nauczycieli do przekazania nam ostrzeżenia o możliwości zawieszenia działalności szkoły, jeżeli nadal będziemy protestować. Zaczyna się dramat podjęcia decyzji. Brak jednomyślności. Wówczas jedna klasa maturalna [...] zdecydowała, że należy przerwać strajk. Powoli wykruszyła się połowa szkoły. Ci, którzy zostali, byli zdruzgotani. Płakaliśmy, czuliśmy się opuszczeni, czarna rozpacz ogarnęła wszystkich, bo tamci odeszli. Były z nami niektóre profesorki (one też płakały), podziwiały nas za odwagę i wytrwałość, ale jednocześnie bały się konsekwencji. Na

koniec przyszedł zastępca dyrektora, pan Janiszek i polecił nauczycielom spisać pozostałych uczniów. Wówczas rozeszliśmy się. Przez pozostałe cztery lekcje układaliśmy plan działania [...] Wreszcie zdecydowaliśmy. Po lekcjach wolno nam robić wszystko, bo mamy czas wolny, a zatem całą szkołą, procesjonalnie udajemy się do kościoła w Garwolinie. Poszli wszyscy [...] Dyrektor tymczasem znowu uciekł się do podstępów. Wezwał do siebie do gabinetu (niby na rozmowę z władzami) trzy osoby: mnie, Elkę z mojej klasy i Tadka. Gdy tylko przekroczyliśmy próg jego gabinetu, wskazał nam leżące na biurku pudełko, w którym znajdowały się krzyże. Kazał policzyć, zapakował je i oddał nam, byśmy odwieźli je do kościoła. Zaniemówiłam. Nie wiedzieliśmy, co robić [...] Widząc naszą rozterkę, dyrektor powiedział, że wyrzuci krzyże do kosza. Zabraliśmy je, ale nie pozwolono nam iść razem ze wszystkimi. Wsadzili nas do taksówek i inną drogą, abyśmy nie mijali procesji – zawieźli na plebanię [...] Proboszcz i pozostali księża odprawili specjalnie dla nas Mszę Świętą przebłagalną [...] Przez całą Mszę Świętą trzymałam krzyże w pudełku na rękach, potem złożyłam je na ołtarzu [...] Do internatu powróciliśmy pokrzepieni i znów pełni ochoty do walki [...] W kościele przed ołtarzem umieszczono krzyże na biało-czerwonej tablicy i napisano: „Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste, w naszej szkole. ZSR Miętne”.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnej. Wspomnienia, dokumenty, relacje*.

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 45-47.

Grupa II. Z pamiętnika Wioletty Sosnowskiej (Kluczek):

13-19.I.1984:

Trwają dni ciężkiej walki. Wiemy już, że o wydarzeniach z naszej szkole poinformowany jest ks. bp Jan Mazur i Prymas Polski – kardynał Józef Glemp. Wiemy także, że toczą się rozmowy Księdza Kardynała z władzami. [...] Ksiądz biskup dał nam inne krzyże (bo tamtych zabrakło) i nosimy je na piersiach. Codziennie rano i na zakończenie lekcji odmawiamy pacierz. Wiemy, że młodzież z innych szkół i miast solidaryzuje się z nami w modlitwie [...] Tymczasem nasz dyrektor nie wytrzymuje psychicznie tej zimnej wojny, Zaleca nauczycielom prze-

prowadzenie spotkań z rodzicami uczniów najaktywniejszych podczas protestu. Niektórzy wychowawcy, chcąc uniknąć represji wobec jednostek, wzywają całe klasy. Niektóre klasy nie pozwalają na wyłapywanie „przedstawicieli” i zgłaszają na ochotnika wszystkich rodziców. Dyrektor zaleca przekonywanie rodziców do zgody na świeckość szkoły, aby ci następnie wpłynęli na swoje dzieci i zabronili im protestować, demonstracyjnie nosić krzyże oraz modlić się w szkole. [...] Zebrania odbywają się w obecności dyrekcji. Rodzice popierają stanowisko swoich dzieci, nie wdając się w dyskusję. Życzą sobie, aby krzyże były w szkole, tak jak to było za ich czasów.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnhem...* s. 47-48.

Grupa III. Ze wspomnień Marii Żelazo

19.II-7.III.1984

Zaraz po feriach, 19 lutego, wywiadówka. Rodzice powiesili w pracowniach i na korytarzach nowe krzyże. Wisiały jeden dzień. We wtorek rano już ich nie było. Gdzie są? Znalazły się. Przywieźli je księża z Garwolina, ktoś podrzucił je nocą na plebanię. Wieszamy je ponownie. Wiszą godzinę, może dwie. Jesteśmy uparci. Wieszamy inne krzyże. Znikają również. Atmosfera w szkole gorąca. Wzmagają się represje wobec niektórych uczniów. Grozi się wydaleniem ich ze szkoły. Wiemy, że grupka nauczycieli, która jest z nami, wspiera nas duchowo, również ponosi za to konsekwencje. Kochani. Oni mają więcej do stracenia niż my, a jednak... Wspierają nas uczniowie garwolińskich szkół średnich. Uczestniczą wraz z nami w nabożeństwach błagalnych odprawianych przez księdza biskupa [Jana Mazura] i księży prefektów. Papież przysłała nam swe błogosławieństwo. Trwamy. Jest dobrze. Wydaje się, że cel, do którego dążymy, uszlachetnia, oczyszcza, jesteśmy lepsi, głębiej umiemy przeżyć, mocniej kochać. & marca doprowadzeni do ostateczności proklamujemy strajk okupacyjny. Do końca, do powrotu krzyży [...] Przyjeżdżają rodzice po niektórych uczniów, zabierają kilku siłą. Mnie do domu chcą zabrać znajomi. Uciekam. Zostaję. Teraz do domu? Za nic! Niech wyrzucają mnie ze szkoły, niech robią, co chcą. Nigdzie nie pójdę

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnhem...* s. 64-65.

Grupa IV. Ze wspomnień Jarosława Maczkowskiego:

7.III.1984 – środa

Ogłaszamy strajk okupacyjny. Trzeba zebrać składki na żywność [...] Ofiarność bezgraniczna: uczniowie dawali po prostu wszystko co mieli. Udaliśmy się do sklepu i wykupiliśmy cały zapas dżemu, sera, maśła, chleba itp. (w internacie nie mogliśmy dostać nawet chleba). Szkoła była zamknięta [...] Zapada zmrok, my nie mamy światła, wreszcie uzyskujemy je po wielu naszych prośbach i interwencjach „naszych” nauczycieli. Ok. 18.00 wzywa mnie dyrektor. Mam wpłynąć na uczniów, aby opuścili szkołę. Nie zgadzam się. [...] Wracam na górę, udaje się nam dostać do hali zapaśniczej, tam lokujemy się na dwóch matach: chłopcy na prawo, dziewczęta na lewo. Do toalety na dół służby porządkowe wypuszczają dwójkami. Po pewnym czasie słyszymy wołania chłopców z młodszych klas: „Wyrzucili nas”. Wracają jednak (między innymi wchodząc na piętro po linie). Okazało się, że bojówki dyrekcji wychwytywały ich i brutalnie szarpiąc i wypychając wyrzucały ze szkoły. Od tej pory z każdą grupką wychodzą silni chłopcy ze służby porządkowej. O 21.00 odśpiewaliśmy Apel Jasnogórski. Później zaczęliśmy układać się do snu. Nie dane nam było jednak odpocząć. Zjawił się prokurator rejonowy, grożąc pełnoletnim uczniom sankcjami za bezprawną okupację budynku. Następnie

zjawił się dyrektor i odczytał pismo wojewody o zawieszeniu szkoły. W tym czasie ekipa esbeków filmowała nas i robiła nam zdjęcia.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnej...*s. 59-60.

Grupa V. Ze wspomnień Jarosława Maczkowskiego:

7.III.1984 – środa [po 21.00]:

Przewidując interwencję ZOMO wyszliśmy z budynku, postanawiając udać się na noc do kościoła w Garwolinie [...] Idziemy zwartą kolumną. Na krzyżówkach w Michałowce mijają nas pierwsze wozy ZOMO; liczę nyski: jedna, druga... dziesiąta, jedenasta, wielkie budy – jedna, druga... ósma, dziewiąta. W sumie około dwadzieścia samochodów przeciw grupie 450 uczniów w wieku 15-19 lat (w tym większość stanowiły dziewczęta). Przejeżdżają obok nas trzykrotnie [...] Ok. 1 km od Garwolina zatrzymują nas. Widzimy ZOMO w bojowym rynsztun-

ku, z długimi pałami w rękach. Dla większości jest to widok przerażający [...] Stoimy ok. 10 m od nich. Śpiewamy, by dodać sobie otuchy. Włączają reflektory umieszczone na dachach bud. Jasno jak w dzień. Znowu zdjęcia, kręcenie filmu. [...] Światła gasną. Zomowcy robią ruch do przodu mocno uderzając w asfalt butami i dudniąc pałami. Napięcie rośnie [...] Któremuś z „demonstrujących siłę” stłukła się (lub stłukł ja specjalnie) buteleczka z jakimś płynem. Poczuliśmy fetor. Znowu robią dwa kroki naprzód. Ktoś krzyknął: „Gaz”. Obejrzałem się do tyłu – szeroka szosa prawie pusta. Stałem z grupą kilku osób, reszta w panice uciekła w pole. Teraz oświetlili pole, znowu jasno jak w dzień [...] Widzimy, że blokada drogi rozciąga się na przyległych polach. Zaczynamy nawoływać do powrotu. Po krótkiej chwili znowu jesteśmy wszyscy na szosie, a nie widząc innego wyjścia, postanawiamy wrócić do internatu. Pamiętam, że kilka dziewcząt zemdlało ze strachu i wyczerpania. Zostały one odprowadzone przez nas do podstawionych karetek pogotowia. Władza spodziewała się ofiar. Wracamy do Miętneho. Pod szkołą znowu śpiewamy pieśni. Tuż przed północą udajemy się do internatu, śpiewając zomowcom: „Nawróćcie się”. Już będąc wewnątrz budynku otwieramy okna i walimy rękami w parapety. Wielki hałas, jakieś odreagowanie. W pokoju słuchamy Głosu Ameryki. Jest już relacja z Garwolina.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnhem...*s. 60-62.

Grupa VI. Z pamiętnika Wioletty Sosnowskiej (Kluczek):

8.III.1984 – czwartek:

Straszne przebudzenie. O godz. 6.00 nasza wychowawczyni (straszna komunistka) budzi nas i wygania do domów. Nie chcą dać nam śniadania. Dyrekcja przygotowała trzy autobusy: Wilgi, Sobień i Żelechowa. Pan Bogowski nie chciał, abyśmy się udali do kościoła. Nikt jednak nie chciał skorzystać z jego uprzejmości i wszyscy udaliśmy się pieszo, przez pola do miasta (chcieliśmy uniknąć ponownego spotkania z ZOMO). Gdy byliśmy już na przedmieściach

Garwolina, zomowcy znowu zaczęli nas otaczać i odcięli nam drogę. Schroniliśmy się wówczas na cmentarzu. Chłopcy wzywali ratunku, bijąc w dzwon w kaplicy cmentarnej. Na cmentarzu przebywaliśmy około godziny. Było strasznie zimno. Milicja kazała nam wracać do

Miętnego. My nie chcieliśmy. Po pewnym czasie dotarli do nas ministraci i powiedzieli nam, iż księża radzą nam, abyśmy uciekali małymi grupkami i przedzierali się do kościoła. Z pomocą przyszli nam taksówkarze garwolińscy i kierowca jednego z autobusów, którzy podjechali po nas, aby nam pomóc i dowieźć nas do kościoła, gdzie dotarliśmy w końcu na godz. 9.00. W kościele i wokół niego czekali na nas mieszkańcy Garwolina oraz uczniowie z LO i LE, którzy w tym czasie nie poszli do szkoły. W kościele główna nawa była pusta, czekała na nas. Kiedy już weszliśmy, zziębnięci, głodni i przestraszeni, wyszedł ksiądz proboszcz i leżał krzyżem przed głównym ołtarzem. My oraz wszyscy obecni w kościele płakaliśmy. Przez około 15 minut słychać było jeden szloch. Nabożeństwa skończyły się około 12.30, po czym udaliśmy się na plebanię, gdzie społeczeństwo Garwolina przygotowało dla nas posiłek. Tego dnia postanowiliśmy także, że nazajutrz udamy się na Jasną Górę, by prosić Matkę Bożą o opiekę. Po południu rozjechalśmy się do domów.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem...*s. 54-55.

Grupa VII. Ze wspomnień Jarosława Maczkowskiego:

27.III.1984:

DO tego dnia około 330 uczniów na ok. 500 wycofało swe dokumenty ze szkoły i poszukiwało innych możliwości nauki. Część z nich przeniosła się do innych województw: warszawskiego, lubelskiego, a nawet gdańskiego. Biskup Jan Mazur rozpoczął post ścisły o chlebie i wodzie aż do rozwiązania konfliktu. W tym dniu wznowiono również naukę w ZSR Mietne. Deklarację lojalności podpisała grupa ok. 80 rodziców, w tym w całości jedna klasa, która została sprytnie zaszantażowana przez swego opiekuna. Liczba uczniów, którzy podpisali, była znacznie mniejsza. Ministerstwo Rolnictwa wydało zakaz przyjmowania uczniów z Miętnego do innych szkół. Trzeba było posiadać zezwolenie dykcji na przeniesienie. Nie spełniłem warunku do kontynuowania nauki w Miętnem, więc potrzebne mi było takie zezwolenie.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem...* s. 62-63.

Po upływie wyznaczonego czasu przedstawiciele grup odczytują przygotowane notatki. Podczas lektury uczniowie uzupełniają kolejne informacje w kalendarium. Następnie nauczyciel kontynuuje:

Powrót krzyża do biblioteki szkolnej i wznowienie zajęć w szkole w Miętnem nie zakończyły represji wobec młodzieży i popierających ją nauczycieli. Posłuchajmy, jak wspominają tamten czas.

Nauczyciel odtwarza film:

Miętne. 35 lat po: <https://www.youtube.com/watch?v=d-0KFWkG-kYU> (od 16:25 do 19:47).

4. Zastosowanie życiowe

Po projekcji nauczyciel pyta:

- Dlaczego uczniowie z Miętnego zdecydowali się stanąć w obronie krzyża??
- Czego nas uczą?
- Co moglibyście(chcielibyście) im dziś powiedzieć?

Po zebraniu odpowiedzi nauczyciel proponuje wykonanie ostatniego zadania (praca może być wykonana indywidualnie lub w parach). Jeśli istnieje taka potrzeba należy udostępnić uczniom papier formatu A-4 i przybory do pisania.

Zbierzmy nasze przemyślenia i refleksje i napiszmy list do obrońców krzyża z Miętnego. Listy prześlemy uczestnikom tamtych wydarzeń podczas uroczystości upamiętniających obronę krzyża.

Pisanie listów można zastąpić nagraniem krótkich filmików z przesłaniem do absolwentów ZSR w Miętnem. Należy wyznaczyć czas na wykonanie zadania. Po upływie wyznaczonego czasu chętni odczytują swoje prace.

5. Podsumowanie treści

Nauczyciel podsumowuje:

Choć żyjemy dziś w wolnej Polsce wielokrotnie w przestrzeni publicznej spotykamy się z niechęcią do Kościoła, do ludzi wierzących, do znaków i symboli religijnych. Pomyślmy zatem przez chwilę w ciszy:

- W jaki sposób świadczę o swojej wierze?

6. Notatka

Będą ją stanowić zadania wykonywane podczas lekcji (krzyżówka i kalendarium wydarzeń).

7. Modlitwa końcowa

Nauczyciel wprowadza do modlitwy końcowej:

Podziękujmy Panu Bogu za przykład wiary i przywiązania do wartości, jaki zostawili nam uczniowie z Zespołu Szkół Rolniczych w Mięt-
nem. Prośmy, abyśmy podobnie jak oni umieli mężnie wyznawać swoją
wiarę, żyć nią na co dzień i bronić jej, jeśli zajdzie taka potrzeba:

Pod Twoją obronę...

8. Ewaluacja – pytania kontrolne

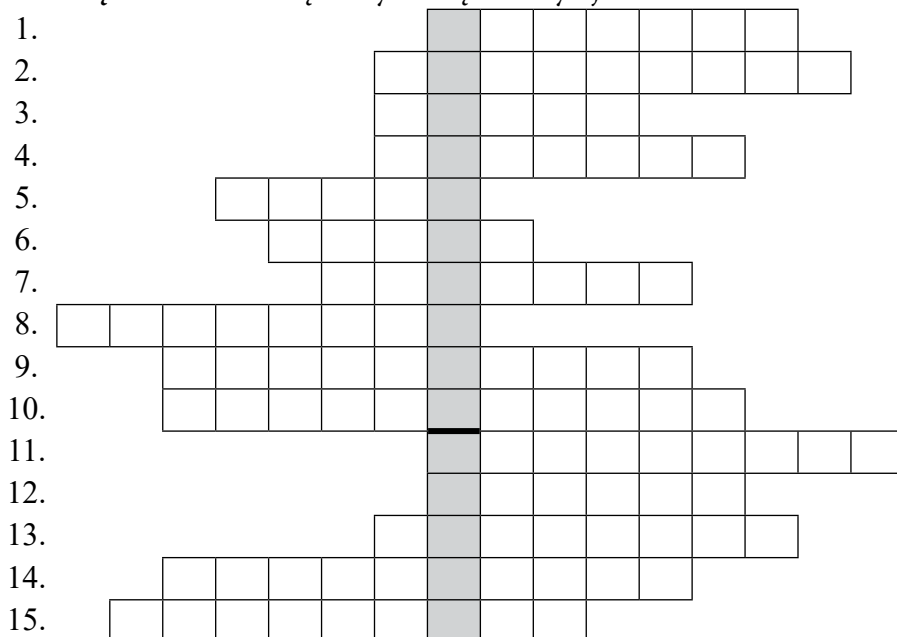
- Wymień najważniejsze fakty związane z obroną krzyża w Mięt-
nem.
- Czego uczą nas obrońcy krzyża z Miętnego?
- Jak możemy ich naśladować?

Uwaga.

**Dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych są przygo-
towane następujące pomoce dydaktyczne**

1. Kalendarium obrony krzyża przygotowane i opublikowane w od-
dzielnym pliku i publikacji w zakresie komunikacji AAC (komu-
nikacja alternatywna i wspomagająca).
2. Prezentacja dla osób słabowidzących
3. Słuchowiska edukacyjne dla osób niewidzących
4. Będzie zapewniona podczas „Widowiska” dostępność informacyj-
no-komunikacyjna, jeżeli wystąpi taka potrzeba
5. Dostosowane zostaną scenariusze dla uczniów ze specjalnymi po-
trebami edukacyjnymi wskazane przez nauczycieli i zgłoszone
na adres Wydziału Nauczania Katechetycznego Kurii Diecezjalnej
Siedleckiej: biuro@katecheza.diecezja.siedlce.pl

Załącznik 1: Rozwiąż krzyżówkę i odczytaj hasło:

1. Biskup siedlecki nazywany za życia „ojcem ubogich”
2. Dobra Nowina o zbawieniu
3. Brat Andrzeja Apostoła
4. Kraina geograficzna na terenie, której znajdował się Nazaret
5. Jeden z królów izraelskich
6. Miejscowość na terenie naszej diecezji będąca w przeszłości siedzibą rodu Sapiehów
7. Patronka śpiewu i muzyki kościelnej
8. Poprzednik papieża Franciszka
9. W nim przechowuje się relikwie
10. Jedna z cnót kardynalnych
11. Błogosławiony – Prymas Tysiąclecia
12. Loyola lub Krasicki
13. „Apostołka” Bożego miłosierdzia
14. Ojciec Jana Chrzciciela
15. Ojczyzna Jezusa

Załącznik 2: Teksty do pracy w grupach:

GRUPA I.

Z pamiętnika Wioletty Sosnowskiej (Kluczek):

12.I.1984 – czwartek:

Ranny dzwonek jest hasłem do zebrania się w holu szkoły wszystkich uczniów na naszym wspólnym apelu [...] Jedyną naszą bronią są pieśni. Więc znowu śpiewamy [...] w tym czasie dyrektor zobowiązuje nauczycieli do przekazania nam ostrzeżenia o możliwości zawieszenia działalności szkoły, jeżeli nadal będziemy protestować. Zaczyna się dramat podjęcia decyzji. Brak jednomyślności. Wówczas jedna klasa maturalna [...] zdecydowała, że należy przerwać strajk. Powoli wykruszyła się połowa szkoły. Ci, którzy zostali, byli zdruzgotani. Płakaliśmy, czuliśmy się opuszczeni, czarna rozpacz ogarnęła wszystkich, bo tamci odeszli. Były z nami niektóre profesorki (one też płakały), podziwiały nas za odwagę i wytrwałość, ale jednocześnie bały się konsekwencji. Na koniec przyszedł zastępca dyrektora, pan Janiszek i polecił nauczycielom spisać pozostałych uczniów. Wówczas rozeszliśmy się. Przez pozostałe cztery lekcje układaliśmy plan działania [...] Wreszcie zdecydowaliśmy. Po lekcjach wolno nam robić wszystko, bo mamy czas wolny, a zatem całą szkołą, procesjonalnie udajemy się do kościoła w Garwolinie. Poszli wszyscy [...] Dyrektor tymczasem znowu uciekł się do podstępu. Wezwał do siebie do gabinetu (niby na rozmowę z władzami) trzy osoby: mnie, Elkę z mojej klasy i Tadka. Gdy tylko przekroczyliśmy próg jego gabinetu, wskazał nam leżące na biurku pudełko, w którym znajdowały się krzyże. Kazał policzyć, zapakował je i oddał nam, byśmy odwieźli je do kościoła. Zaniemówiłam. Nie wiedzieliśmy, co robić [...] Widząc naszą rozterkę, dyrektor powiedział, że wyrzuci krzyże do kosza. Zabraliśmy je, ale nie pozwolono nam iść razem ze wszystkimi. Wsadzili nas do taksówek i inną drogą, abyśmy nie mijali procesji – zawieźli na plebanię [...] Proboszcz i pozostali księża odprawili specjalnie dla nas Mszę Świętą przebłagalną [...] Przez całą Mszę Świętą trzymałam krzyże w pudełku na rękach, potem złożyłam je na ołtarzu [...] Do internatu powróciliśmy pokrzepieni i znów pełni ochoty do walki [...] W kościele przed ołtarzem umieszczono krzyże na biało-czerwonej tablicy i napisano: „Nie było miejsca dla Ciebie, Chryste, w naszej szkole. ZSR Miętne”.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienia, dokumenty, relacje.*

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 45-47.

GRUPA II.

Z pamiętnika Wioletty Sosnowskiej (Kluczek):

13 - 19.I.1984:

Trwają dni ciężkiej walki. Wiemy już, że o wydarzeniach z naszej szkole poinformowany jest ks. bp Jan Mazur i Prymas Polski – kardynał Józef Glemp. Wiemy także, że toczą się rozmowy Księdza Kardynała z władzami. [...] Ksiądz biskup dał nam inne krzyże (bo tamtych zabrakło) i nosimy je na piersiach. Codziennie rano i na zakończenie lekcji odmawiamy pacierz. Wiemy,

że młodzież z innych szkół i miast solidaryzuje się z nami w modlitwie [...] Tymczasem nasz dyrektor nie wytrzymuje psychicznie tej zimnej wojny, Zaleca nauczycielom przeprowadzenie spotkań z rodzicami uczniów najaktywniejszych podczas protestu. Niektórzy wychowawcy, chcąc uniknąć represji wobec jednostek, wzywają całe klasy. Niektóre klasy nie pozwalają na wyłapywanie „przedstawicieli” i zgłaszają na ochotnika wszystkich rodziców. Dyrektor zaleca przekonywanie rodziców do zgody na świeckość szkoły, aby ci następnie wpłynęli na swoje dzieci i zabronili im protestować, demonstracyjnie nosić krzyże oraz modlić się w szkole. [...] Zebrania odbywają się w obecności dyrekcji. Rodzice popierają stanowisko swoich dzieci, nie wdając się w dyskusję. Życzą sobie, aby krzyże były w szkole, tak jak to było za ich czasów.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienia, dokumenty, relacje.*

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 47-48.

GRUPA III.

Ze wspomnień Marii Żelazo

19.II – 7.III:

Zaraz po feriach, 19 lutego, wywiadówka. Rodzice powiesili w pracowniach i na korytarzach nowe krzyże. Wisały jeden dzień. We wtorek rano już ich nie było. Gdzie są? Znalazły się. Przywieźli je księża

z Garwolina, ktoś podrzucił je nocą na plebanię. Wieszamy je ponownie. Wiszą godzinę, może dwie. Jesteśmy uparci. Wieszamy inne krzyże. Znikają również. Atmosfera w szkole gorąca. Wzmagają się represje wobec niektórych uczniów. Grozi się wydalaniem ich ze szkoły. Wiemy, że grupka nauczycieli, która jest z nami, wspiera nas duchowo, również ponosi za to konsekwencje. Kochani. Oni mają więcej do stracenia niż my, a jednak... Wspierają nas uczniowie garwolińskich szkół średnich. Uczestniczą wraz z nami w nabożeństwach błagalnych odprawianych przez księdza biskupa [Jana Mazura] i księży prefektów. Papież przysłał nam swe błogosławieństwo. Trwamy. Jest dobrze. Wydaje się, że cel, do którego dążymy, uszlachetnia, oczyszcza, jesteśmy lepsi, głębiej umiemy przeżyć, mocniej kochać. & marca doprowadzeni do ostateczności proklamujemy strajk okupacyjny. Do końca, do powrotu krzyży [...] Przyjeżdżają rodzice po niektórych uczniów, zabierają kilku siłą. Mnie do domu chcą zabrać znajomi. Uciekam. Zostaję. Teraz do domu? Za nic! Niech wyrzucają mnie ze szkoły, niech robią, co chcą. Nigdzie nie pójde

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętym. Wspomnienia, dokumenty, relacje.*

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 64-65.

GRUPA IV.

Ze wspomnień Jarosława Maczkowskiego:

7.III.1984 – środa

Ogłaszamy strajk okupacyjny. Trzeba zebrać składki na żywność [...] Ofiarność bezgraniczna: uczniowie dawali po prostu wszystko co mieli. Udaliśmy się do sklepu i wykupiliśmy cały zapas dżemu, sera, masła, chleba itp. (w internacie nie mogliśmy dostać nawet chleba). Szkoła była zamknięta [...] Zapada zmrok, my nie mamy światła, wreszcie uzyskujemy je po wielu naszych prośbach i interwencjach „naszych” nauczycieli. Ok. 18.00 wzywa mnie dyrektor.

Mam wpłynąć na uczniów, aby opuścili szkołę. Nie zgadzam się. [...] Wracam na górę, udaje się nam dostać do hali zapaśniczej, tam lokujemy się na dwóch matach: chłopcy na prawo, dziewczęta na lewo. Do toalety na dół służby porządkowe wypuszczają dwójkami. Po pewnym czasie słyszymy wołania chłopców z młodszych klas: „Wyrzucili nas”.

Wracają jednak (między innymi wchodząc na piętro po linie). Okazało się, że bojówki dyrekcji wychwytywały ich i brutalnie szarpiąc i wypychając wyrzucały ze szkoły. Od tej pory z każdą grupką wychodzą silni chłopcy ze służby porządkowej. O 21.00 odśpiewaliśmy Apel Jasnogórski. Później zaczęliśmy układać się do snu. Nie dane nam było jednak odpocząć. Zjawił się prokurator rejonowy, grożąc pełnoletnim uczniom sankcjami za bezprawną okupację budynku. Następnie zjawił się dyrektor i odczytał pismo wojewody o zawieszeniu szkoły. W tym czasie ekipa esbeków filmowała nas i robiła nam zdjęcia.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienia, dokumenty, relacje*.

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 59-60.

GRUPA V.

Ze wspomnień Jarosława Maczkowskiego:

7.III.1984 – środa [po 21.00]:

Przewidując interwencję ZOMO wyszliśmy z budynku, postanawiając udać się na noc do kościoła w Garwolinie [...] Idziemy zwartą kolumną. Na krzyżówkach w Michałowce mijają nas pierwsze wozy ZOMO; liczę nyski: jedna, druga... dziesiąta, jedenasta, wielkie budy – jedna, druga... ósma, dziewiąta. W sumie około dwadzieścia samochodów przeciw grupie 450 uczniów w wieku 15-19 lat (w tym większość stanowiły dziewczęta). Przejeżdżają obok nas trzykrotnie [...] Ok. 1 km od Garwolina zatrzymują nas. Widzimy ZOMO w bojowym rynsztunku, z długimi pałami w rękach. Dla większości jest to widok przerażający [...] Stoimy ok. 10 m od nich. Śpiewamy, by dodać sobie otuchy. Włączają reflektory umieszczone na dachach bud. Jasno jak w dzień. Znowu zdjęcia, kręcenie filmu. [...] Światła gasną. Zomowcy robią ruch do przodu mocno uderzając w asfalt butami i dudniąc pałami. Napięcie rośnie [...] Któremuś z „demonstrujących siłę” stłukła się (lub stłukł ją specjalnie) buteleczka z jakimś płynem. Poczuliśmy fetor. Znowu robią dwa kroki naprzód. Ktoś krzyknął: „Gaz”. Obejrzałem się do tyłu – szeroka szosa prawie pusta. Stałem z grupą kilku osób, reszta w panice uciekła w pole. Teraz oświetlili pole, znowu jasno jak w dzień [...] Widzimy, że blokada drogi rozciąga się na przyległych polach. Zaczynamy

nawoływać do powrotu. Po krótkiej chwili znowu jesteśmy wszyscy na szosie, a nie widząc innego wyjścia, postanawiamy wrócić do internatu. Pamiętam, że kilka dziewcząt zemdlało ze strachu i wyczerpania. Zostały one odprowadzone przez nas do podstawionych karetok pogotowia. Władza spodziewała się ofiar. Wracamy do Miętnego. Pod szkołą znowu śpiewamy pieśni. Tuż przed północą udajemy się do internatu, śpiewając zomowcom: „Nawróćcie się”. Już będąc wewnątrz budynku otwieramy okna i walimy rękami w parapety. Wielki hałas, jakieś odreagowanie. W pokoju słuchamy Głosu Ameryki. Jest już relacja z Garwolina.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienia, dokumenty, relacje*.

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 60-62.

GRUPA VI.

Z pamiętnika Wioletty Sosnowskiej (Kluczek):

8.III.1984 – czwartek

Straszne przebudzenie. O godz. 6.00 nasza wychowawczyni (straszna komunistka) budzi nas i wygania do domów. Nie chcą dać nam śniadania. Dyrekcja przygotowała trzy autobusy: Wilgi, Sobień i Żelechowa. Pan Bogowski nie chciał, abyśmy się udali do kościoła. Nikt jednak nie chciał skorzystać z jego uprzejmości i wszyscy udaliśmy się pieszo, przez pola do miasta (chcieliśmy uniknąć ponownego spotkania z ZOMO). Gdy byliśmy już na przedmieściach Garwolina, zomowcy znowu zaczęli nas otaczać i odcięli nam drogę. Schroniliśmy się wówczas na cmentarzu. Chłopcy wzywali ratunku, bijąc w dzwon w kaplicy cmentarnej. Na cmentarzu przebywaliśmy około godziny. Było strasznie zimno. Milicja kazała nam wracać do Miętnego. My nie chcieliśmy. Po pewnym czasie dotarli do nas ministranci i powiedzieli nam, iż księża radzą nam, abyśmy uciekali małymi grupkami i przedzierali się do kościoła. Z pomocą przyszli nam taksówkarze garwolińscy i kierowca jednego z autobusów, którzy podjechali po nas, aby nam pomóc i dowieźć nas do kościoła, gdzie dotarliśmy w końcu na godz. 9.00. W kościele i wokół niego czekali na nas mieszkańcy Garwolina oraz uczniowie z LO i LE, którzy w tym czasie nie poszli do szkoły. W kościele główna nawa była pusta, czekała na nas. Kiedy już weszliśmy, zziębnięci, głodni i przestraszeni,

wyszedł ksiądz proboszcz i leżał krzyżem przed głównym ołtarzem. My oraz wszyscy obecni w kościele płakaliśmy. Przez około 15 minut słychać było jeden szloch. Nabożeństwa skończyły się około 12.30, po czym udaliśmy się na plebanię, gdzie społeczeństwo Garwolina przygotowało dla nas posiłek. Tego dnia postanowiliśmy także, że nazajutrz udamy się na Jasną Górę, by prosić Matkę Bożą o opiekę. Po południu rozjechaliśmy się do domów.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienia, dokumenty, relacje.*

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 54-55.

GRUPA VII.

Ze wspomnień Jarosława Maczkowskiego:

27.III.1984:

Do tego dnia około 330 uczniów na ok. 500 wycofało swe dokumenty ze szkoły i poszukiwało innych możliwości nauki. Część z nich przeniosła się do innych województw: warszawskiego, lubelskiego, a nawet gdańskiego. Biskup Jan Mazur rozpoczął post ścisły o chlebie i wodzie aż do rozwiązania konfliktu. W tym dniu wznowiono również naukę w ZSR Miętne. Deklarację lojalności podpisała grupa ok. 80 rodziców, w tym w całości jedna klasa, która została sprytnie zaszantażowana przez swego opiekuna. Liczba uczniów, którzy podpisali, była znacznie mniejsza. Ministerstwo Rolnictwa wydało zakaz przyjmowania uczniów z Miętnego do innych szkół. Trzeba było posiadać zezwolenie dyrekcji na przeniesienie. Nie spełniłem warunku do kontynuowania nauki w Miętnem, więc potrzebne mi było takie zezwolenie.

Cyt. za: *Obrona krzyża w Miętnem. Wspomnienia, dokumenty, relacje.*

Red. A. Wasak, B. Wawer. Radom 2004 s. 62-63.

Bibliografia:

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla Liceum i szkół branżowych.

Część II.

Propozycja nr 12

red. ks. A. Kiciński

opracowała dr Joanna Borowicz

PO CO TO WSZYSTKO? OBRONA KRZYŻA W MIĘTNEM NA WOKANDZIE

(metoda trybunału, albo debata oksfordzka)

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- ocena faktów związanych z obroną krzyża w Miętmem
- uświadomienie potrzeby publicznego wyznawania wiary i stawania w obronie wartości z niej wynikających

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- na podstawie posiadanej wiedzy wskazuje najważniejsze fakty związane z obroną krzyża w Miętne
- wskazuje przyczyny i skutki obrony krzyża przez uczniów ZSR w Miętne

UMIEJĘTNOŚCI. Uczeń:

- formułuje akt oskarżenia obrońców krzyża
- tworzy listę argumentów przemawiających za koniecznością obrony krzyża
- tworzy listę argumentów przeciw obronie krzyża

POSTAWY. Uczeń:

- nie wstydy się publicznie wyznawać swoją wiarę
- publicznie opowiada się po stronie wartości chrześcijańskich

3. Metody i techniki: trybunał (albo debata oksfordzka), opcjonalnie: prezentacja multimedialna na temat obrony krzyża w Miętne

4. Środki dydaktyczne: zeszyt ucznia, papier formatu A4, przybory do pisania, projektor, komputer

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Nauczyciel zachęca do wspólnej modlitwy. Można to zrobić słowami:

Na początku naszego dzisiejszego spotkania otoczmy naszą modlitwą ludzi młodych. Prośmy dla nich (i dla każdego z nas) o odwagę w wyznawaniu wiary:

Ojcze nasz...

2. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel proponuje powtórzenie treści poprzedniej lekcji. Można wprowadzić:

Na naszym poprzednim spotkaniu poznaliśmy wydarzenia związane z obroną krzyża przez uczniów Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne. Przypomnijmy najważniejsze daty i fakty sprzed czterdziestu lat.

Powtórzenie można zastąpić wyświetleniem slajdów prezentacji multimedialnej. Po zebraniu odpowiedzi lub obejrzeniu prezentacji nauczyciel podsumowuje:

Będziemy dziś kontynuować nasze spotkanie z obrońcami krzyża z Miętnej, a naszym zadaniem będzie ocena wydarzeń sprzed czterdziestu lat. W tym celu wykorzystamy metodę trybunału.

3. Zapoznanie z historią i współczesne wyzwania

Nauczyciel wyjaśnia, w jaki sposób będzie przebiegać dalsza część lekcji:

Za chwilę podzielimy się na grupy, a przedstawiciele każdej z nich wcielą się w wybranego uczestnika procesu sądowego. Na ławie oskarżonych zasiądzie grupa uczniów (obrońców krzyża) z Miętnej. Wyznamy sędziego, prokuratora, obrońcę, świadków i ławników. Zadaniem każdej z grup będzie przygotowanie minimum trzech argumentów na poparcie reprezentowanego stanowiska. Dalej wszystko będzie przebiegać jak na sali sądowej.

Nauczyciel dzieli uczniów na grupy i przydziela zadania poszczególnym grupom. Poleca, aby każda grupa wybrała lidera, który przemówi podczas rozprawy w jej imieniu. Warto wyznaczyć czas na przygotowanie się członków poszczególnych grup do wyznaczonej. W celu usprawnienia wypowiedzi można polecić przygotowanie wypracowanego wystąpienia w wersji pisemnej. Po upływie wyznaczonego czasu rozpoczyna się proces sądowy:

1. Sędzia otwiera rozprawę i określa jej przedmiot: zawieszenie zajęć lekcyjnych w ZSR w Miętnej, z powodu strajku w obronie krzyży w przestrzeni publicznej
2. Prokurator odczytuje akt oskarżenia
3. Następuje przesłuchanie świadków oskarżenia i obrony (jeśli sędzia ma problem ze sformułowaniem pytań może użyć sformułowania typu: proszę przedstawić sądowi stanowisko o winie (w przypadku oskarżających) i niewinności (w przypadku obrońców) zasiadających na ławie oskarżonych.
4. Po wysłuchaniu świadków, głos zabiera przedstawiciel oskarżonych, po czym sędzia i ławnicy odbywają krótką naradę i ogłaszają werdykt.

4. Zastosowanie życiowe

Po ogłoszeniu wyroku nauczyciel poddaje go pod dyskusję. Można zapytać:

- *Jak oceniacie decyzję ławy przysięgłych?*
- *Jakie argumenty wyakcentowałibyście będąc na miejscu członków tego gremium?*

5. Podsumowanie treści

Po wysłuchaniu wypowiedzi wszystkich chętnych do zabrania głosu w dyskusji nauczyciel podsumowuje:

Choć w wielu miejscach w przestrzeni publicznej krzyż jest dziś obecny, możemy spotkać wokół nas ludzi, którym ten znak wiary przeszkadza. Nierzadko wzywają oni do usunięcia krzyża z korytarza szkolnego, sali szpitalnej czy urzędu, twierdząc, iż obecność symboli religijnych jest brakiem tolerancji religijnej czy równego traktowania wszystkich obywateli. W wielu środowiskach nie brak dziś głosów o konieczności rozdzielania Kościoła od państwa i zarzutów o nadmiernej klerykalizacji życia publicznego, społecznego czy politycznego. Pomyślmy zatem przez chwilę:

- *Jakie jest moje stanowisko na temat obecności krzyża w przestrzeni publicznej?*
- *Czy gotów / gotowa jestem bronić dziś prawa do obecności krzyża w miejscach publicznych?*
- *Jak zachowałbym się / zachowałabym się gdyby pewnego dnia okazało się, że ze ścian sal lekcyjnych w mojej szkole zniknęły krzyże?*

6. Notatka

Mogą ją stanowić argumenty zaprezentowane w ramach wystąpień oskarżycieli i obrońców w procesie sądowym

7. Modlitwa końcowa

Nauczyciel wprowadza do modlitwy końcowej:

Podziękujmy Panu Bogu za dar wiary. Prośmy za tych, dzięki którym może się ona nieustannie rozwijać i umacniać:

Zdrowaś Maryjo...

Uwaga. Dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych są przygotowane następujące pomoce dydaktyczne

- a. Kalendarium obrony krzyża przygotowane i opublikowane w oddzielnym pliku i publikacji w zakresie komunikacji AAC (komunikacja alternatywna i wspomagająca).
- b. Prezentacja dla osób słabowidzących
- c. Słuchowiska edukacyjne dla osób niewidzących
- d. Będzie zapewniona podczas „Widowiska” dostępność informacyjno-komunikacyjna, jeżeli wystąpi taka potrzeba
- e. Dostosowane zostaną scenariusze dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Bibliografia:

Scenariusz lekcji religii katolickiej dla szkół ponadpodstawowych.
Propozycja nr 14.
red. ks. A. Kiciński
opracował ks. mgr-lic Tomasz Pązik

POLSKA JOANNA D'ARC I „NIEZNANA” BITWA O KRZYŻE DZIEWCZYN I CHŁOPCÓW Z MIĘTNEGO

Fot. domena publiczna

Ks. Andrzej Kiciński poprosił mnie o scenariusz lekcji o obronie Krzyża w Miętnej. Szczerze mówiąc, nie znałem tej historii, ale u niego na wykładach wybrzmiała jako zdecydowana i zwycięska batalia w obronie krzyża i wartości z nim związanych. To sprowokowało mnie do napisania poniższego scenariusza lekcji religii kierowanej do młodzieży.

Założeniem ks. prof. Kicińskiego było również ocalenie od zapomnienia lektury szkolne, które „znikają” z podstawy programowej.

Postanowiłem więc napisać scenariusz lekcji, który opowie o młodych bohaterach z Miętneho, do którego wprowadzi inna postać – młoda bohaterka powstania listopadowego – Emilia Plater, którą poznamy w wierszu Adama Mickiewicza „Śmierć pułkownika”.

Scenariusz zakłada cztery etapy:

1. Złota myśl św. Jana Pawła II
2. Korelacja z edukacją polonistyczną wiersz Adama Mickiewicza
3. Odkrywanie poezji dziewcząt i chłopców ze strajku w Miętne
4. Rozważenie fragmentu ewangelii św. Mateusza

Pierwszy to próba pobudzenia młodzieży do dyskusji na temat ich wpływu dla kreowania przyszłości, czemu posłuży krótki cytat św. Jana Pawła II.

Kolejny ma na celu wprowadzenie do głównego tematu (obrona Krzyża w Miętne) i zakłada przybliżenie sylwetki Emilii Plater, która często jest nazywana polską Joanną d'Arc. Posłuży do tego wiersz Adama Mickiewicza, oraz jego krótka interpretacja. Chodzi o to, by rozbudzić w młodych sercach uczucia patriotyczne, ale także ducha odpowiedzialności za Ojczyznę i przyszłe pokolenia.

Sednem tej lekcji ma być przedstawienie historii z Miętneho, dlatego też by nie był to tylko wykład historyczny, chciałbym by to uczniowie mogli zagłębić się w tę tematykę interpretując twórczość młodzieży z Zespołu Szkół Rolniczych w Miętne – uczestników historycznej, bo zwycięskiej obrony Krzyża w szkole. Ich zadaniem będzie, na podstawie wierszy z tamtego czasu, odgadnąć o jaką „bitwę” chodzi. Katecheta/nauczyciel ostatecznie ma za zadanie w sposób inspirujący opowiedzieć historię bohaterskiej młodzieży.

Ostatnim elementem będzie wspólna dyskusja o tym, jak dzisiaj można publicznie wyznawać wiarę i stawać w jej obronie.

Legnica-Lublin 22.05.2024 r.

I. Założenia edukacyjne

1. Cele ogólne

- zapoznanie z historią obrony krzyża w szkole w Zespole Szkół Rolniczych w Miętne; budowanie postawy szacunku dla krzyża

2. Treści nauczania – wymagania szczegółowe

WIEDZA. Uczeń:

- opowiada historię Emilii Plater i jej związku z walką o niepodległość Ojczyzny
- wskazuje powody podjęcia walki o krzyż przez uczniów ze szkoły w Miętnem
- odkrywa w krzyżu uniwersalny znak międzyludzkiej solidarności i wzajemnego szacunku
- wyjaśnia, dlaczego ludzie umieszczają znak krzyża w miejscach swojego życia, nauki i pracy
- jest świadomy, że w historii Polski ludzie stawali w obronie znaku krzyża, gdy był usuwany z przestrzeni ich życia, nauki i pracy

UMIĘTNOŚCI. Uczeń:

- interpretuje wiersz „Śmierć pułkownika” Adama Mickiewicza
- krótko opowiada historię obrony krzyża w Miętnem
- interpretuje fragment Pisma Świętego - Mt 10, 32-33. 38-39.

POSTAWY. Uczeń:

- darzy szacunkiem znak krzyża
- przygotowuje się by w razie potrzeby stać w obronie wiary.

3. Metody i techniki

Proklamacja Pisma Świętego, pokaz, praca z tekstem, rozmowa kierowana, dyskusja, opowiadanie, projekcja audio-wizualna, burza mózgów, praca w grupach.

4. Środki dydaktyczne

Pismo Święte, komputer, projektor, sprzęt audio, prezentacja multimedialna (Prezentacja), projektor, teksty do pracy w grupach (Załącznik 1).

Opcjonalnie: teksty wiersza „Śmierć pułkownika” Adama Mickiewicza.

II. Przebieg lekcji

1. Modlitwa

Nauczyciel zachęca do wspólnej modlitwy. Można to zrobić słowami:

Na początku dzisiejszej lekcji, pomódlmy się za Was i młodzież polską, o miłość do Ojczyzny i odwagę potrzebną do obrony najważniejszych wartości. Prośmy o to przez wstawiennictwo Matki Bożej Królowej Polski. Pod Twoją obronę....

2. Sytuacja egzystencjalna

Nauczyciel wprowadza uczniów w temat próbując zachęcić ich do interpretacji cytatu św. Jana Pawła II.

Dzisiejszą lekcję chciałbym rozpocząć wspólną interpretacją krótkiego cytatu św. Jana Pawła II z jego przemówienia do młodzieży, w trakcie pierwszego ogólnoswiatowego spotkania z młodzieżą, które odbyło się w Rzymie w 1985 roku. Spójrzmy wspólnie na wyświetlony tekst (Prezentacja).

Katecheta odczytuje na głos cytat św. Jana Pawła II

„W Was jest nadzieja, ponieważ Wy należycie do przyszłości, a zarazem przyszłość do Was należy”. Jak rozumiemy te słowa i czy się z nimi zgadzamy?

Krótką dyskusja. Nauczyciel podsumowuje wypowiedzi uczniów.

Jak sami zauważacie wiele zależy od młodzieży, od ich zaangażowania na rzecz przyszłości rodziny, społeczności w której żyje, ojczyzny a nawet świata. Na kartach historii naszego kraju, możemy szcycić się wieloma przykładami młodych ludzi oddanych pracy i zaangażowaniu na rzecz dobra wspólnego, czy też walki w imię wyższych wartości.

Chciałbym przypomnieć wam jedną z takich postaci. Adam Mickiewicz napisał o niej wiersz zatytułowany: „Śmierć pułkownika”¹. Zechciejmy razem wsłuchać się w ten tekst by odkryć o kim jest napisany.

Nauczyciel zachęca uczniów do wysłuchania wiersza. Proponuje się następujące warianty:

1. **Aranżacja muzyczna wiersza**, <https://www.youtube.com/watch?v=05aor0qs9-M>
2. Do odtwarzania, **czytany przez lektora**, <https://www.youtube.com/watch?v=ovmvB5w-KH4>

¹ Wiersz usunięty z kanonu lektur szkolnych decyzją MEN w 2024 r.

3. Nauczyciel sam odczytuje wiersz na głos.

Warto wyświetlić uczniom tekst na tablicy (Prezentacja), bądź też rozdać wydrukowane, by mogli śledzić tekst. Następnie nauczyciel krótko przypomina uczniom postać Emilii Plater jako przykład młodej kobiety – żołnierza – uczestniczki powstania listopadowego. Można uczynić to następujący sposób.

Ku naszemu zaskoczeniu dopiero ostatnia zwrotka wiersza zdradza nam, że tym walecznym pułkownikiem, który po licznych bitwach w czasie powstania listopadowego, pojednany z Bogiem na łożu śmierci jest – Emilia Plater, fantastyczna polska kobieta. Adam Mickiewicz napisał ten utwór w hołdzie bohaterskiej postawy młodej dziewczyny, która traci życie mając zaledwie 25 lat. Porzuca życie hrabianki, a nawet odrzuciła zaręczyny zamożnego rosyjskiego inżyniera z pobudek patriotycznych. Kiedy usłyszała o wybuchu powstania listopadowego w 1830 roku nawołuje do walki na Litwie, gdzie się urodziła. Niestety, z uwagi na to, że była kobietą początkowo ją ignorowano. Aby wyglądem przypominać innych żołnierzy, obcięła włosy, przywdziała męski mundur i nosiła ze sobą broń. Dzięki uporowi i wartościom, za które chciała walczyć zbiera w końcu udaje jej się zebrać kilkusetosobowy powstańczy oddział, w skład którego weszli strzelcy, kawalerzyści i kosynierzy. Po licznych walkach na terenie Litwy gen. Dezydery Chłapowski przyznał jej honorowy stopień kapitana, a także dowództwo 1. kompanii 1. Pułku Piechoty Litewskiej. Jej oddział walczył m.in. o Kowno, a Emilia odznaczała się walecznością chroniąc eskortowane oddziały zaopatrzenia armii powstańczej. Niestety dowodzący tą grupą gen. Chłapowski zdecydował o rezygnacji z dalszej walki, Emilia zdecydowała się kontynuować walkę o Ojczyznę i chciała dołączyć do powstańców w rejonie Warszawy. Razem ze swoją przyjaciółką Raszanowiczówną i krewnym Cezarym Platerem próbowała się w przebraniu chłopski przedrzeć lasami, natomiast podróż okazała się nazbyt trudna. Wyczerpaną dopada choroba, dlatego też musiała zatrzymać się Justianowie (pow. sejneński) w dworku Abłamowiczów, gdzie próbowano ją postawić na nogi. Choroba okazała się jednak silniejsza i Emilia Plater zmarła 23 grudnia 1831

r. Pochowano ją na cmentarzu w Kopciowie (dzisiejsza Litwa) na ziemiach należących do Abłamowiczów. Jej grób przetrwał do dnia dzisiejszego. Jest patronką wielu szkół i ulic w naszym kraju, a dwudziestolecium międzywojennym jej podobizna znalazła się na banknotach 20-złotowych². Często jest porównywana do św. Joanny d'Arc

3. Wiara i życie Kościoła

Nauczyciel wprowadza uczniów do pracy w grupach.

Możemy być pełni podziwu dla postawy Emilii Plater. To były trudne czasy zaborów. Ale człowiek musi być czujny, bo również i w naszych czasach zdarzają się wojny, albo też dokonuje się ataków na wartości, które są istotnym elementem naszej narodowej tożsamości. Z takim „atakami” spotkała się pewna społeczność młodych ludzi o której chciałbym wam dziś również powiedzieć. O kim i o jakiej „walce” mowa? To będzie dla was zagadką. Aby ją rozwiązać, dobierzcie się w czteroosobowe grupy. Każdej z grup przekażę krótki wiersz, napisany przez członka tej młodzieżowej społeczności. Każdy z wierszy opowiada o tym samym wydarzeniu. Waszym zadaniem będzie wspólne odczytanie tego wiersza i próba wyciągnięcia z niego odpowiedzi na pytania: O czym jest wiersz? Kto walczy? Z kim walczy? O co walczy? Na rozwiązanie zagadki daję wam ok 6 minut.

Nauczyciel pomaga uczniom podzielić się na czteroosobowe grupy, rozdaje każdej z grup jeden z czterech wydrukowanych wierszy (załącznik 1). Po ok. 6 minutach pracy w grupach następuje jej podsumowanie. Nauczyciel zaprasza wybranego przedstawiciela z każdej z grup, aby odczytał wiersz i odpowiedział na wyżej postawione pytania. Po ostatniej z grup katecheta podsumowuje wypowiedzi uczniów i rozwiązuje zagadkę opowiadając o pięknej postawie uczniów broniących krzyże w szkole w Miętmem. W trakcie opowiadania może wyświetlić kilka zdjęć związanych z tym wydarzeniem (prezentacja).

Wiersze, które odczytaliście pisali młodzi ludzie uczęszczający do Zespołu Szkół Rolniczych w Miętmem koło Garwolina w roku szkol-

² Źródło: akn. *Emilia Plater (1806-1831)*, w: <https://dzieje.pl/postacie/emilia-plater-1806-1831> [dostęp 22.05.2024].

nym 1983/84. Opowiadają o problemie walki ówczesnego ustroju komunistycznego z wiarą katolicką w naszym narodzie. Walka ta odbywała się również w wielu szkołach na terenie całej Polski. W Miętne spotkała się z zdecydowaną odpowiedzią młodzieży. W grudniu 1983 roku zniknęły ostatnie krzyże z 8 sal lekcyjnych, co bardzo zdziwiło uczniów. Warto nadmienić, że jesienią 1980 r. – uczniowie ZSR w Miętne z własnej inicjatywy zawieszają krzyże we wszystkich pracowniach. Po zakończeniu stanu wojennego (22 lipca 1983 roku), we wrześniu tego roku zdjęto krzyże wiszące przy wejściu do szkoły i w całej szkole pozostały tylko w tych kilku salach. Uczniowie domagali się odpowiedzi ze strony dyrektora szkoły, w związku ze zniknięciem najważniejszego symbolu dla chrześcijan, lecz spotkali się z lekceważącą postawą dyrekcji, który w czasie oficjalnego apelu dnia 19 grudnia 1983 roku nie udzielił odpowiedzi na pismo samorządu uczniowskiego. Ten dzień stał się oficjalnym początkiem strajku młodzieży wobec zaistniałej sytuacji. Sprawa tym bardziej była bolesna dla uczniów, bo wszystko zaczęło się praktycznie w przeddzień świąt Bożego narodzenia. Uczniowie zaczęli publicznie wyrażać sprzeciw działaniom dyrekcji i domagać się powrotu krzyży do szkoły. Po powrocie z przerwy świątecznej prawie przez 3 miesiące uczniowie manifestowali swoją wiarę w szkole, przynosząc ze sobą krzyże, śpiewając na przerwach religijne i patriotyczne pieśni. Odbył się nawet strajk okupacyjny szkoły. Ich rodzice uczestniczący w „wywiadówkach” zawieszali krzyże w salach, po czym władze szkoły je usuwały. Potem sami uczniowie rozwieszali krzyże w salach i na korytarzach, które też były usuwane. Konflikt się zaostrzał, a „niepokornym” uczniom, którzy nie chcieli dostosować się do komunistycznej wizji społeczeństwa bez Boga, grożono wyrzuceniem ze szkoły. Za młodzieżą ujmowali się niektórzy nauczyciele, księża z Garwolińskiej parafii, ks. Bp Jan Mazur, a nawet bł. ks. Jerzy Popiełuszko, który w trakcie Mszy za Ojczyznę stawiał ich postawę za wzór. Zaostrzyły się represje wobec uczniów. Ponad połowa uczniów zdecydowała się w geście protestu, aby odebrać dokumenty ze szkoły i przenieść się do innych szkół, ale władze komunistyczne zabroniły przyjmować manifestujących do

innych szkół. Dopiero 6 kwietnia 1984 r. po czterech miesiącach walki o wolność obywatelską i wyznania krzyż wrócił do szkoły. Niestety nie wszyscy uczniowie decyzją dyrektora mogli wrócić i kontynuować naukę w swojej szkole.

4. Zastosowanie życiowe

Protest uczniów w Miętmem w obronie krzyża stał się ich manifestacją wiary. Do takiej postawy zachęca nas Chrystus w Ewangelii.

Nauczyciel odczytuje fragment Ewangelii – Mt 10, 32-33. 38-39

„Do każdego więc, który się przyzna do Mnie przed ludźmi, przyznam się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie. Lecz kto się Mnie zaprze przed ludźmi, tego zaprę się i Ja przed moim Ojcem, który jest w niebie. Kto nie bierze swego krzyża, a idzie za Mną, nie jest Mnie godzien. Kto chce znaleźć swe życie, straci je. a kto straci swe życie z mego powodu, znajdzie je”. *Można dodać: oto Słowo Boże*

Nauczyciel rozpoczyna dyskusję, dotyczącą przyznawania się do wiary.

Przyznawanie się do wiary nie jest zawsze proste i oczywiste, ale Jezus wiele za to obiecuje. Jak i w jakich sytuacjach dziś możemy wyznaczyć naszą wiarę, bronić jej?

Nauczyciel zachęca młodzież do dzielenia się swoimi uwagami i porządkuje dyskusję.

5. Podsumowanie treści

Nauczyciel za pomocą pytań kontrolnych sprawdza zdobyte przez uczniów informacje.

- **Dlaczego Emila Plater stała się uczestniczką powstania listopadowego?** (była patriotką, umiłowała Ojczyznę)
- **Dlaczego uczniowie zespołu szkół w Miętmem rozpoczęli strajk w szkole?** (bronili znaku przynależności do Chrystusa, walczyli z komunizmem, chcieli wyznaczyć wiarę w Boga, walczyli o swoje podstawowe swobody obywatelskie)
- **Dlaczego nosimy krzyż na łańcuszkach, umieszczamy krzyże w domach, miejscach nauki i pracy?** (wyraża naszą wiarę, przez znak krzyża zapraszamy Boga do naszej codzienności i prosimy o Jego błogosławieństwo, krzyż jest znakiem szacunku wobec

bliźnich, krzyż jest częścią integralną historii Polski i Europy – wpisuje się nierozłącznie w nasz kod kulturowy).

- **Co miał na myśli papież Jan Paweł II mówiąc o młodzieży: „W Was jest nadzieja, ponieważ Wy należycie do przyszłości, a razem przyszłość do Was należy”?** (od świadectwa wiary, miłości, nadziei, od patriotyzmu młodych ludzi zależy przyszłość kraju, świata i Kościoła; nie można być obojętnym wobec przemocy)

5. Modlitwa

Nauczyciel zachęca uczniów do krótkiej modlitwy.

„Któryś za nas cierpiał rany, Jezu Chryste zmiłuj się nad nami”. 3x

Ks. mgr lic. **Tomasz Pązik** – ksiądz diecezji legnickiej, magister teologii, absolwent Teologicznego Studium Licencjackiego KUL (specjalizacja: Katechetyka), doktorant Szkoły Doktorskiej KUL. Autor artykułów: *Świętość powołania małżeńskiego*, Społeczeństwo 2019 nr 4, s. 116-129; *Służyć Bogu i Ojczyźnie – 25-lecie Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Diecezji Legnickiej*, Perspectiva Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne, rok 2021 nr 2 (39), s. 79-93; a także monografii naukowej: *Problemy moralne niepłodności małżeńskiej*, Legnica 2021.

Załącznik 1.

„NIE RZUCIM CHRYSTE TWEGO KRZYŻA” *Młodzi Parafii Parczew*
18 III 1984

Nasz głos protestu zewsząd brzmi,
Czas nam rodacy zewrzeć szyki,
Współczesny Judasz zdjął nam krzyż,
Czy tak jak niegdyś – za srebrniki?

Niech zabrzmie róg i serce chętne,
Świadeństwo wiary dać się godzi.
Jak kochać Krzyż – wskazało Miętne,
Jakimi są dowiedli młodzi.

Oto jest chluba, oto hart,
Oto jest sól tej ziemi.
Dali odpowiedź ile jest wart
I jak Krzyż Polak ceni.

Chwała Wam! Cześć! Odważni wierni,
Nas Krzyż nie hańbi, nie poniża.
Wśród tylu dróg i życia cierni –
Nie rzucim Chryste Twego Krzyża!

„SPRAWA DLA NAS TAK BLISKA”

K.K. – Uczeń klasy II (20 XII 1983)

Stoi „tłum” ludzi młodych
Młodych, lecz już mocnych.
Śpiew po sali się rozchodzi
a tu nagle dyrektor wchodzi.

Wtem cisza salę zalega,
Dyrektor na nas nalega
By sprawę dla nas tak bliską
Potraktować byle jak – nisko.

Krzyczy, wymachuje rękami,
Jakby rozmawiał z bydlakami.
Chwyta się różnych sposobów,
Lecz dla nas to nie novum.

My na jego wyzwanie
Zaczynamy śpiewanie.
Ton śpiewu wznosi się wzwyż
Bo przecież chodzi o Krzyż!

„MŁODZIEŻ” *Danusia, klasa III*

Po tych wielkich strajkach,
We wsi małej Miętno,
Wiele osób mówi,
że to miejsce święte.
Przecież to ta młodzież,
Co to nic nie warta,
O wiarę walczyła –
Wyrzekając się czarta.
Gdy już w tej wsi małej
Szkołę zawiesili,
Młodzież się nie ugięła,
Oni wciąż walczyli!
Chrystus jest wielki!
Chrystus jest Panem!
Nie będzie Domański
Górował nad plebanem!
On to jest antychryst,
Co w Boga nie wierzy.
Gdy zdejmował Krzyże,
Hańbił los młodzieży.
Lecz młodzież wierna
Swemu Bogu była,
I hańbę dla szkoły
Czynami już zmyła!

„O NAS” *M. G. – Uczennica Klasa V Technikum*

Kiedyś gdy pytali:
Gdzie chodzisz do szkoły,
Gdy im Miętno rzekłeś,
Oni kręcili głowy.
Teraz gdy usłyszą,
Żeś uczeń z Miętnego,
Mówią miłe słowa
I „opowiadaj Kolego!”
Bo to lud ciekawy,
Co się tam zdarzyło,
Gdzie młodzież śpiewała
I ZOMO wkroczyło (...)

